

MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
BIBLIOTHECA ACADEMIAE
SCIENTIARUM HUNGARICAE,
BUDAPEST, KELETI KÖNYVTÁR
BIBLIOTHECA ORIENTALIS
COLL. KAUFMANN, B 529

WEISZ Miksa

Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber
kéziratai és könyvei. Összeáll. és ismerteti ---
Budapest, 1906. Alkalay ny. Pozsony. 199,80 p. 23 cm.

ע

B
529.

ע 2124
המפואר
או המוקר
ע
28

1900. ÁR 5.50 Ft.

KAUFMANN
 DÁVID
 KÖNYVTÁRA
B. 529.

Köszönvényes 1837

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 529.

Könyvtári iratok 1837

מי אבותיה היתה כל ה' הוא שחתי
שם אביו אמתך כרצא ללרב
זפתי

בר מצותך אמתה שך רופתי עורתי
לך אני הושיעני כיפקדיך דרשתי
צעד אבני ונבחה פקודיך לא שכחתי

אמר

זחן ראי... ר' אעור כלץ סלש' אברך אתה אשר יעצני וכדרך אמת וזחני
העיר אתר... ולבני ופקח עין שכלי לחבר עיני כללי בדרך פרטי אמרתי
ואחמה ואשמרה לפי מה... אם אחיש אתאפק וכמתן ונסן עדי לבלום עד בואי למקדשי אל ל
לחאתחול לפניהמלך הואני אשען על ידי ויטה מלאכה והבא ככל עת להקדש לעמוד לשרת
כל חמס כשם ולתת לי מהלמים בין העומדים בלילות נבית ה' ויהי כאשר עוזה הזמן נתיבותי
וישרדני מרכעי ומארץ משכותי לעזוב מזה דפיצי ונהלת אבותי שהיא ארץ העמי מורשי לבני
לשוט בארצי ולרתה לך כה לראות במה ארכה וכמה רוחנה כי גלגל הזמן גלגלי ועד קוטטטטט
הלא הוא עיר העוללה מלאה חכמה ורעות ראתה ובראך נמד המטי וכבוד גלגל אסרני
לדעה דהמיה ערמי... מה יום אחד מושיע ונה בידי ספר ספואר שנקרא ספר רבומר
שחבתה נמרי ויהיה כלץ רודי והתבלתי בו וראיתי שדוא הכרז לכול בר ישראל הן חנם או בלתי
חנם כמאמר שלמה המלך עליו השלום ישמע חכם והסוף לקח ונבן החכול יקח לתת לפתאים
ערובה לעיר דעת ומזמה לפי שיש בכול הדברים הצרכי לכל בעל הבית וראויה להם סדתימוד עם
מורה מקומותם תולדותם לפי שזותם לבית אבותם ונס כן יש בו מדרשים רבים צחים זכרים
ושתי ממת פני להדפיס ול... ות אנכה דארתה חוראלכות את הדכים בזה החבור כי כל רואני
אמה ובי מדי... ודמי אודיע בעולם שם המבור ושבעתי והגתה אלהו ככל אמצי
... יהיה בו טעיות ונה המצור הספר ולא חס ושלום מצד בעל הספר ואם באולי ימצא הקורא בו
שם טעיות אל ישמני בו וזה דרך הרפוס וכראותי מעלת הספר ושלמותו אמרתי אשלים חוקי
ודתו איו שהוא שלם ככל ומכל כי אחר שיש בו פשטם ודרשות ודרינים המסדרו לחדש בו סוד
טעמי המצות המעשיות והמכונות וסוד הפלות והתחזות שאנו מתפללין בכל יום וכשבתות וכ"כ
וסוד השבת והמקדוה מזבחה והודו ונה והחקת ונכסותי אחרי הקוצר ולקשת בין העמים שנים
שלשה נגרים מפורדים ומפחדים בדבריהם ול מוספריהם ומצאים בידן ואם מעטאו הרבה
אכלת ישעם הדבש אשר בקצה המטה אשר בידי שבעתי ואעץ ואומר אל הושבים לפני ראונא כי
ארוטיט ולא שלותי ולא שקטתי ולא נתאשת ולא נתעצלתי מלרדו ושלחת אחרי הדבחה
ומרו קאחתי וידעיה אולי אמצא פרצה דחוקה להבס לגנה וללקטטטטטט וידעיה ויהי כאשר
כאתפתחה ושרתי בריחה ודריחותי ריה הפוחיה נדויה כפתוריה ופרחה מצאוני השוכרים
הכלימיני כלקט העמרים אבל לא נעלו בפני השערים מי אני מן השועדים אבן השורר ואם לא
הבאוני אלהכל הקדש פנימי פשט העני את ידו לפני ותתנו לפרוסה מלחם רפנים ואוכלה ותת
בפי כדבש למתוק ומכל בקך כרוב תחבולות ונספת לקח וכרוב השתדלות עין לכני נפקא אבנס
בכחונני רע לי... תאל ראש הסולם ולכאעד תבוכת עיני ובעלים ואל ישוכך נכלים הוה
לכי מחשבה נכונה לקחת מן הבא בידי מנחה ללכה לפני לתור לי מנחה והדשתי בחבור כל
הדברים שלמעלה אמר... כלם נכוחים וישרים ורבו כשני עדי וכמוני מדי כי לא השתדלתי
בוה ליטול את ה'... אהבת השם כי יודע אני בעצמי כי אין בלא חכמה ולא תכונה לא דעת
ולא

הקדמה

הלא בינה ולא ידעתי נכונה ואני דל ורזה עמי ונבזה וכל אל העולם שחדשתה על אדני ומקובלים
הטבעות אבני יסודם ולא מלכי אני כודם ולא באתי אל יסודם להחזיר את גדולתי מכביאלא
להכיר לאותם ותלמידים וקמני בכני גילי לפי שבוה יביר כל יצד עבדאדני כדל נפשו בעשותו
ביצוא אהתמה עיני נמרץ הוא מעורר למעלה ולכשה וכעשותו הם ושרם עכיר אוחת בלגית קשה
גם כן לפי שבשיכור האדם גודל נפשו וסבת מציאותו ושעם פעולה והומעלה והוכרבו פחותו החכמי
ובל הדברים הנמשכי מאתו כל בעלי נפש יתו ואם היה רחוקות קרב ימצא מנוח ומוס דהלות
להיות משלטל וגולה באף ובהכמה ראתי איש עובדי אדני מרגן לעבוד עבודה לאסוף כל תבואתה
ואולם להם תחה לאכלה כי הזמן קראם ואהות כרעה ופניו לשר צבאו השיאם ועד השמים
השיאם ומעבוד יוצרם ויאים ומכל מה ששאלו עניה לא אצל כרם ישראל כעצן עולרים והכרבה
מצויה בכל מה שיש להם וכרגע הפילים למשואו ובשואו יהיה לא הצוימהם מתוך רדי וכברתה
יבלי את ימדם בכרלה ורדוהם וכל אשר להם היים שאולה ודגשאים בדם רואני ואנס תוורם
שותים מי המרים המארים ונחכס היו המעביקים לסתור עצה ואוכרים והושכוכי רפה נשבר ודכה ר
נמלטי שחוקים ולקמו באחריהם כשרם שרטי שרטו וכעודם בשלהם לא חשבו כהאחרים
וכראותי בני עליהו ננס מועטים ומעטים צועקים בדבר השם ואינם נעים אמרת לכה זה בזה
ביד כסל כל חמס ונתתי לבי לכתוב דברים ואם הם נעלים בדי שלא ישנהו ומואזה שנקדשו
ואתה ארי ישראל דרשו כי הם ימרו ערכם ופרי בתוק לחכם כי אריך יתפלל ואד לקונו ואני יודע
מה ענינו ואריך עשה האדם המצות שאינו יודע טעמם וזהה שלמה המלך עליו שלום הוורנו
בזה ואמר שמור דגלך כאשר תלך אל בית האלים שדו עיניו כפפוק זה שצריך ארכ לבדוק עצמו
ולתור כשרותו וזהו הפירוש השם יתעלה ולראות ולרובין אם יצא ספק מן המעשים לקבל
תפלה ויש לו ללקח וכסלה ולוהררים מדרגו ומכשלה משל לכה ורדו מה לאדם שדורך
לחצר המלך להפיק שאלתו צריך שיהשגב בלבו שהוא צריך להזדוה אם יש בדרך פגע או סכנה
ומלכד זה יש לו להתבונן כמה שעדים יש בכית רכלך זה הפני מה ולרבר אוהם השוער והמבונים
על השערים לשמור ולהיות אדוב אצל כלם ולדעת ולהתבונן כגדו וככלבושים שהוא לובש אם
ראוי להבנס בדם לפני רכלך כשהבי אין לכוה אל סער וכלך בלבוש שק ובלבד בלהראני לו
לכדוק עצמו אם הוא הגון לדבר לפני המלך והשרו והכניס אשר לפניו ואם יש ברכמי שיער
על בקשתו ונכו בן אם יזמן לו שיהעכב בו וכל רכלך שעה גורלה אם הוא יכול לכוה ולבנותו
זכרם לברכה והצרכו להעיר אותנו ואברו כלל גדול מלכותה דארעא בעין מלכותה דרקיעא ואם
במלכות כשר דם יש לו לקהר ככל אלוה דכרים וככל אלו העינים שאברתו כל שקנהו אדם
בנסם להקביל פני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא והבדק ויתעלה שיש לו להתבונן ולדעת כי
מן הארץ ועד לרקיע אין שם בקום פנוי אלא הכל מלא גדודים ורובני יש בהם שרונים ובעלי חמד
הדמים דש לבשה כמה בריות טבאות כזיקה ומקמרה וכלם עומדים ופודים באויר ואין מן
הארץ ועד לרקיע בקום פנוי לא הכל מלא רבונים רבונ' מרם לשלום ומרם לטרה כרם לטובה
ומים לרעה בדם להיים ומרם למות ועל דבר זה יסוד שר פגיעים ויש בכתר עליון ונג
בי הוא יצריך ספה באברתו יכך לך לא תרא טפחד לילה כדבר באופל ידלך כי בלא בני יצוה לך
וגל וכל תכונת דארובין השמים והארץ דונכה דדורך בדרך בבקום סכנה כך תפלתו של אדם
עוברת בין אלו דבתות ועולה לרקיע אכ יש בו זכות לאיפגעו לסתם בתפלתו ואם אין בו זכות

כמו פגעים ומשחיתים פוגעים בהם כדרך לפי על דרך זה תקן דוד וכלד עליו השלום הומיות
 בה לפנות דרך התפלה לעמור כי כל אותן הכתות הן כבר ענין מעבדין ולעלות התפלה ועל זה אמר
 הכתוב סכותה בענין לך מעבור תפלה וכשבא דוד וכלד עליו השלום והתקין הומיות כזאת
 אדם סביר אותן הומיות איו מסתלקן וחלבים להם אותם ומשחיתים ומעבדים ונקראו זמירות
 משלשן מופי שאמר וכתת הוללים במזמרות ועל זה אמר דוד ומיתתו לוי חוקין בבית מגורי
 כלומר כמותן המקומות שאני היתי כתיבא כדרך וזהו לי פתו ומגור אותן הומיות כדתיים אותם
 הומיותם ולפי דרך זה נאמר כן יודו כנבי בקר ויריעו כל בני ארצים וינין נהרם הזמירות
 האמרים בכקר ואו יתפירו ויתעונו כל כעלי הדין הקשה ונקראים ארצים ולשון ויריעו משלשן
 וירועה ויתרועעה הארץ ולפיכך צריך אדם למיין את עצמו בשעת תפלה למיין מחשבתו בראוי
 בענין שלא התקעב תפלו ולא תשוב ריקם קשטו ועל זה אמרו לעולם ימד אדם עצמו ואם יוכל
 להתפלל ותפלה ואם לאו אל התפלל ועוד כי צריך האדם לדעת להכין כל שמתו הקדושים
 והטובים בתורה כי כלם כלולים בשם בן ארבע אותיות ידוה יחברך ויתעלה שמו והוא נקרא גוף
 האילן ושאר השמות מהם שרשומה ענין ומהם אצרות נגנים וכל אה מהם יש לפעולה מיוחדת
 מחבירו משל למה דבר ומה לאמר שיש בו כמה חזרים כל חדר וחדר כדם מיוחד לדבר בפני
 עצמו כדורוה אבנים שכותומה גלית וכחודר והכסף וכחודר זה וזה וכחודר זה מימינא כחודר
 זה מימי משקוה וכחודר זה מימי מלבושים וכשארם צריך ובאבל ואנו יודע אותו הדבר שרמונה
 בו אפשר שימות ברעוה וחדרים מלאות כל טוב ולא מפני שמתעים ממנו בקשתו אלא שאנו יודע
 באיזה חדר הוא דבר שהוא צריך ועל דרכוה בעצמה השגת שבותו הקדושים יחברך יש שבות
 וממנים על התפלה והחיים ומסליתוה ומס על הדמעה ומס על הפרנסה והמנות ומס על
 החיים והרפואה ומס על שאלת בנין וכבוד ומס על הנכורה ומס על החוד וכדום על החן
 ואם אין יודע להתכונן בהפלתו לאותו השם שהוא צריך בו גרם לו שלא יפיק רצונו ככלוה ומעוט
 השגתו על זה נאמר אולת אדם הסלף דרכו ועל היעף לבו רצעה לומר כי חסם ית ידיופתחות
 לכל אבל הפלות שאין אד יודע באיזה אצרה הוא אחר דבר שהוא צריך חדר ויקם והושב בדעתו
 מחשבה רעה שהשם יתברך בעצמו ממנו חפצו ורצונו ואינו בן אלא סכלוה שאינו יודע באיזה אצרה
 הוא אותו דבר שהוא צריך ממנו ועל זה נאמר חטאיכם מעוה וטובכם • ולפיכך צריך אדם
 להשתמש בדרכי התורה ולדעת כונת שבות הקדושים בענין שיהא בקי בן וכן שמתוה וכן שצריך
 לבקש מאת השם ית דבר שאלה או בקשה יתנון באותו השם ובמנה על שאלתו ולא די לו כוח
 שפיק כל חפצו ורצונו אלא שיהא ארוכה למעלה ומכאן נחל העולם הזה והעולם הבא ועל ביוצא
 בחכמים כי כי חשק ואפילו אשגבה כי ידע שמו כי קרא שמו לא נאם אלא כי ידע מלמד שצריך
 לדע מקדם ואחר כך לקרוא בשמו שכן כתי אחר זה הפסוק קראני ואעטו גוני ואם כן לפי זה
 כל אלו הענינים שהספתי בהם הוכחו כלם הם וברוים לכל מי שבשם ישראל יבנה כי כדכודאי
 ועל האדם לדע אמתת האל יתעלה ומצותו ותורתו רתמינה ותפלה שהאדם בתפלה ככל יום
 מה המנוחה ענינה ומסדה כפי מה שהיה בקלי החכמה והפנימית שום חכמי הוחדר הדבמי וקבלתי
 וידועהו כי יש למצות שגמים נסתרים אשר שועמים שועים בעולם הזה מן השוכ הגנוה לצדיקים
 לעתיד לבא שזלינאמר מהר כן טובך אשר צפת ליראוך וכמו שהשב והוא הגנוה אינו אלא
 לצדיקים לעתיד לבא בלבד ועליו אמר הבאי דמה עבדי יאכלו גוני כך מגני והורה לאיתנה

אלא יחדיו מגולה והאית כי חכ העולם והחיק מחכמת וקבלה דרבהם יש בוים שלש כתות
 אדתי להיות בעיניהם באספה שלא יחפון כסיל בהמונה רצונו לומר כי אם כדברים הלויים לפי
 הפשט ולא דילמו הצער והאלא שכופרים בה ואומרים כי אין בתורה האלא פשטה הב כהשכם
 כי מי נוס הוא אשר יכא אל שער המלך דג בפני פתוחם כשגאה להשכם כי שגתה על יתה חן
 ומי שחאמן בהתראשקן אויל ולמולו מה לו שלא נברא כמו שאמרו בספר הזקנין כדודר
 זה ולשנו בראשית תמן יבש דא אידו נדר יחבר חכש כדאז יכנא דאדו יבש ואהי יבשה צמודן
 זבון לתתא ביהודא ואמרין שמע ישראל תו ואין קול ואין עונה דא דאז דכתבא יקראו ולא
 אענה והכי מאן דאסתלק קבלה חכמתא מדאריתא דבעל פה ומדאריתא דכתב גרם דלא
 דשדולק כהן ואמרי דלא את אלא פשט באריתא וכתלמודא כדאי כאלו כסתלק נביעו כדאז
 יחדו כדאזאן ויהי שב ליה דלא איכרי בעלם ולא וליף דאז אורית דככת דבעל פה דאז חשב
 דלא כאלו יחודר עלמא לתחודוהו גרים עמוחא בעלמא ואף גלותא עד כאן לשונו יעוד
 בספר הוחד ונתח והיכה כחודש השביעי על ידי ארשודא האי קרא מכלל דקר נקוהא כספור
 בעלמא דבאי איכפת לן אי שארי כדאי אי בראי דוא כאתר דו לישרי לא למד על הכלל כלו יצא
 זמאן דאמר דהוא ספור דאוריתא לאהא ספור בעלמא קא אהא תפת רחיה דא דמי לאו אדו
 אוריתא על אה דקשטו הא חזי בלך כשר דום לאו אדו יקרא וליה דלישהמע כלה דהוישא
 כש למיכתלה הא סליק בדעתך רמלכ עילאה קודש בריך ואל לא דוליה מלין קדישין למעבר
 סינהו אוריתא לא דאז כניש כל מלין דדרישין ביק מלין דעשו בלין דהגר מלין דלכן כיעקב
 סלין דאחך מלין דבלע מלין דכלם מלין דויברי וכל שאר כפירין דכתבן ועבד במיעד אוריתא
 אי הני אמאי ציקי ושרדה תמינה עודתה נאבנה וכו וכתב וכתבם מהרב ועל מלין אינון מלין
 דאוריתא אלא דאי תורת ה' איקר תורה תמינה תורת אמת וכל כלה וכלה אתא לאתחזיא מלין
 אחרנין על יאן דהוא מלה דהוא ספור לאו לאתחזיא על גרמיה קא אהי אלא לאתחזיא על בלא
 קא אתיא כמה דאיתמר עד כאן לשונו והמסבאר הענין המגיע לאיש אשר כזה וכי שהוא מן רבת
 השגת עליו אמר החכם עליו השלום ראבות לאויל חכמות כלוט מצד שבעיניו ואויל ראבו וחכמת
 יתשרל מלל לומרם וזו סבה כי החכמה הנשגבה דרבה והיא חכמת הקבלה שהוא שער לה לא יפתח
 פניו ואשר כדתי השלישית כחנתו רציה ומעשי אדם רצוים כולא מפני זה ראוי להתרשל בה
 זה מה שאמר בספר הוחד האי באן דתאכבהה למלעיה באומיה אולא אשכח מאן דיוסף ליה כל
 מלה ומלה סליקא וקודשא בריך הוא חזי כדתי מלה וקבל ליה כדתי דתתא מוהי ואה עכידו
 באילין מלין אילין רברכין ואהתקין ערבי נחל דהא דתיכב באהתה השנה המוד עד כאן
 לשונו יעוד כמאר במגד דכדו דכונה לרבי נחמיה בן הקא וזה לשונו שאר לרבי לרבי
 רוחבאי באי דתיכב הפלה לתכקק ונבא וגו' תלה מיכעו ליה אלא בל רבפנה לבו טעקין העולם
 ושתעקו שדול במעשה מרבה מקבל לפני הקדוש כרך הוא כאלו כתפול ל בהוס שנתפלה
 באישי ימות כדא דאת אמר באותה ת שגה תמיד יעוד כספר דוכר וזהו לשונו אמר לו חזיבאי
 באי דתיכב ודרך חיים תוכחו מוסר מלמד שכל הרגילי כמעט מי ככה וכמעט כראשית א אפשר
 שלא יכשל שאמר וחכמה היתה תחת ידך דברים שאין

שאין אדם יכול לעמוד ביום אלא אם כן נכשל ביום וזכה וכו' אומר תורה מוסר אבל באמת זכר
 לדרך חיים ע"ל. וזה מבואר כי מצדה יוכה העוסק בהלכות העולם הבא אפילו שישיג בה הלא
 שלא יתירט' מצנה אפילו שיבואו עליו תוכחות מוסר כי בה תהלהינו בעולם הזה אלא לקנות חיי
 העולם הבא כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה ותועלתה ידועים מ
 מלכודות האדם מצד הידוע את קניו יודע שהיה תורה וטעמי המצוות רמתוק מדבש ונפת צופים
 אשר מצדם הא משיבת נפש כי תפש מתחוקת בהן ומתבודדות ונרבנות עם קונה גם כן ישך
 משנה עשיית המצוות בתקן בארבה רכה וזה הכוללת אחר לעשותה כשלימות ועל זה אמר החכם
 מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וכו' ועוד יגיע לנסובה תועלת בענין התפלה כמד שאמר
 בספר היוזר הל' בעי כרנש לסדרא שבחיה רמאריה מתתא לעילא לסלקא קרא ומאריה לאתר
 עסקת גיור ונפיק לכתריעור לאמשיכה מלעילא לתתא מתתא שקא דלעילא לכל דרגי עד דרגא
 התאה לאמשכא ברכאן כללא מלעילא לתתא לכתריעור בעי לקשר קשרא ככולא קשרא דמהמנותא
 הוא הא ברנש דאוקר לסמא קדישא לשמא רמאריה ועל דא כתוב כי מבכדי אכבר וכחי יקול דא
 הוא מאן דלא ידע לייחדא שמא קדישא דמהמנותא ולאמשכא ברכאן לאתר דאיצטריך ולאוקר
 שמא רמאריה וכל מאן דלא ידע לאוקר שמא רמאריה שב ליה דלא איברי ע"ל. ואם כן אם לא
 ידע מנין ידע לייחדא ולאמשכא ברכאן ועל זה אמר רדד ומלך עליו השלום לשלמה בנו ואתה
 שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדו ועוד כי כל מי שלא התעסק בחכמת הקבלה בין רב למעט
 אחד דמרכה ואחד המעט וכלבד שיכון לגילשמים עתיד לתת את הדין עליה והוא הוכעת ע
 עלונה בעולם הבא נפי מה שאמרנו הנמנינו זכרם לברכה במדרש משלי כי אחר מן דכר' שזאלן
 ברוך את האדם בעולם הבא הוא צפית במרכבה צפית בשעור קנאיה וכו' וזהו הדין והוא
 בעולם הבא לתחכם כהג' בעולם הזה טעם עולם הבא ונרבן בארצו יותר ויותר ממאריה
 דמקרא ומאריה דמשנה. כמו שאמרנו בספר התקוין הל' מא' כי יקרא קן צפור לפניך וכו' אפרוחן
 אילן תלמידי חכמים דבגידוהן שכנתא שהיא על ישראל או בצים אלן אינון מארי מקרא בזמנא
 דאינון עסקין באריותא או במצוה דאינון קדושה בריך הוא ושכנתא גרמי להברא לון כחדא מרהין
 מתמן נשמתין דאתקריאו צפרין בגין דמארי דמק' ומארי דמשכ' אינון גרפי' דלה וכו' דא הואם
 רבנות על האפרוחים או על הציצים או רבעא עלייהו ב' גרפי' דלה דאיתבר ברוך וארבע כפיס
 עקן אפי' זוטרי ואינון ד' אנפין לכל חד ובהן אימא רביעא עלייהו והנין אסתלק בנינו אבל בנין
 מן מעוידא חתבר ברוך בנין דרחמי ואינון מארי דקבלה איתבר ברוך לא תקח האם על רבנים
 דשבתא לא זות מבייה 'עלמן ע"ל. נראה מבואר כי ישו' יודת למארי דקבלה על מארי דמקרא
 ומארי דמשנה ואף על פי שא אפשר לעומקה מצד גודל רבנות דרושיה ודא טוב אכנה ופרפר
 הלא ארחץ ביום ומרדת כי העט דמוטג מן הדיושים וגיטובים יותר גדול התועלת מורב דבוטג
 בדברים השפלים ואם באו לי אכר אומר כי בחכמה הואת ימצאו לפעמים דברים זרים לא השכל
 כמו שאמר האלדי רבי שמעון בן יוחאי לא כל מוחא ומוחא סביל הוא לא אינון קדישין חכמי' וכו'
 על כל פנים יש לנו להאמין כי רבני האמונה שלימה כלא דבר רק הוא ואם רק הוא ממנו יצריך
 שגנה לבנו על כדתו לקבל דבריה באמת ומלב' שלם נלעשותם עשרה לראשינו ולומר תשמאל
 לבי או תימן האמן כמה שהאמן האלדי בוצינא דטורא תפארתת' א' וכו' חכמי עדין טיבא
 רבי שמעון בן יוחאי זכרו לברכה חבירי' אם כן נראה מגל מה שאמרנו שכל הלכות וזה נעים
 גודל

גודלו מי ששואגו ולבו לתור אחי' וזכרם ימרא וזאת י וכיו' שהיה נקל למעיין למצוא הפצו
 ורצונו מסוכסכו שמתכל הסודות שחדשתי בחכמו הזה בפניו ובמספר וכל א' עם כורה בקובץ
 באזהרה פרק ובאזהרה קונטרסים ובאזהרה עולה וסימנים ד' כי מניח איהוין כל כשרא:

- א סוד כמה גדול שכר הנותן צדקה מהוזהר בפרק ראשון בקונטרסים שני בעלה רביעי
- ב סוד כמה גדול שכר המוכה לאחרי' מהוזהר בפרק שני בקונטרסים שלישי בעלה חמישי
- ג סוד כמה גדול כח בעל תשובה מהוזהר בפרק שני בקונטרסים שלישי בעלה חמישי
- ד סוד מה שאם חכמים זכרם לברכה בכל מקל שאינה מוצא גדולהו של הקדוש ברוך הוא שם
תמצא ענה הנותן בפרק שלישי בקונטרסים שלישי בעלה שמיני
- ה סוד מה שאמרנו חכמינו זכרם לברכה תפלה אבות תקנים בפרק ד' בקונטרסים ד' בעלה שלישי
- ו סוד משול שרונה רעה שונה על הדיים קודם שנשלה מהוזהר בפר' בקונטרסים רביעי בעלה ה'
- ז סוד מצות ציצית לרעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים רביעי בעלה ששני
- ח סוד מצות תפילין לרעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים רביעי בעלה שבעי
- ט סוד פרשה עקדת יצחק מהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים רביעי בעלה שמיני
- י סוד שירת וזם כהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים רביעי בעלה שמיני
- יא סוד כמה גדול שכר עשרה שמינים לכת רבנות מהוזהר בפר' בקונטרסים בעלה א'
- יב סוד הקריש לרעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים חמישי בעלה שני
- יג סוד ההפלה מהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים חמישי בעלה שלישי
- יד סוד קריה שמע לרעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים חמישי בעלה רביעי
- יז סוד מה שאמרנו חכמינו זכרם לברכה גדול העינה אמן יותר מן המברך לרעה חכמי הקבלה
ומהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה ראשון
- יח סוד הקדושה בפר' רעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה שני
- יט סוד ברכת נתינים בפר' רעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה רביעי
- כ סוד החלומות ומאזנה כח באים מהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה רביעי
- כא סוד נפילת אפסים בפר' רעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה חמישי
- כב סוד קדושה דסוד ארבה בפר' רעה חכמי האמת בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה ששי
- כג סוד עלינו לשבח לרעה חכמי האמת בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה ששי
- כד סוד תפלה הכנה מהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה שמיני
- כה סוד מה שאמרנו חכמינו זכרם לברכה כל האומ' תהלה לודו ככל יוסף שלשה פעמים בזמנא
לדשהו בן העולם הבא בפרק רביעי בקונטרסים ששי בעלה שמיני
- כו סוד פאסוקארת מהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים שביעי בעלה ראשון
- כז סוד תפלה הדרך מהוזהר בפרק רביעי בקונטרסים שביעי בעלה שני
- כח סוד מה שאמרנו וזאת רוחם כליל חול הוא כליל שבת מהוזהר בפר' בק' שביעי בעלה שני
- כט סוד קדוש ליל שבת לרעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים שביעי בעלה שני
- ל סוד נשמת כל חי לרעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים שביעי בעלה שלישי
- לא סוד יסבא כשה לרעה חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרסים שלישי בעלה שלישי

ו
 ז
 ח
 ט
 י
 יא
 יב
 יג
 יד
 יז
 יח
 יט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כז
 כח
 כט
 ל
 לא

**זה הספר
המפואר**

נקרא ספר המוסר שאבר אותו. החכם
השלים במהל יתורה כלץ וצל ויש בו
חרושים רבים מדינים הצריכים לכהן
ומדרשים רבים ופשיטת מפרקים סודות
מכמה ענינים כמוכר להלן נדפס פח

קושטאנטינה

דבתי אשר היא תחת כמסלת ארוננו
המלך סולטן סוליימאן ירום הדרו
ביוסג ינימים לחרש חשוון שנת הליצו
לברואת עולם בכוח צעיר המזוקקים
אליעזר בכל גרשום שונצין זל
כהשתדלות נמרץ שהשתדל החכם כל
משה כלץ להביאו מאדן מרחקים השם
יזמנו להשלימו עם כפרים אדרים אור:

סוד מוסף שבה לדעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה רביעי
 לא סוד אתה אחד כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה רביעי
 לב סוד והולנעם כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה חכמי
 לג סוד והכבילה כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה ראשון
 לד סוד ענין הפסח כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה ראשון
 לה סוד כדויקה החיזן כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שני
 לו סוד והנהגה כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שני
 לז סוד ארבע נוסות כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שני
 לח סוד חול המועד מהוהו בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שלישי
 לט סוד סגרת העומר לדעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שלישי
 מ סוד ונה השמעות כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שביעי
 מא סוד שבת חוס סוד לדעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שביעי
 מב סוד ימים הפסח לדעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שביעי
 מג סוד ראש השנה לדעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס שביעי בעלה שביעי
 מד סוד חרוש השביעי לדעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס השביעי בעלה ראשון
 מה סוד תקיעת שופר כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס השביעי בעלה ראשון
 מו סוד הסכה לדעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס השביעי בעלה שני
 מז סוד הלול כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס השביעי בעלה שלישי
 מח סוד סמכי הקטורה מהוהו בפרק רביעי בקונטרס השביעי בעלה חמישי
 מט סוד ליל התמימה כפי דעת חכמי הקבלה בפרק רביעי בקונטרס עשירי בעלה שלישי
 נ סוד הבא על וצדא אוקל גויה או הרצדה מהוהו בפרק ששי בקונטרס עשירי בעלה שלישי
 נא סוד מונת חבור האדם אל אשתו לדעת חכמי האבה בפרק ששי בקונטרס י' ויא
 נב סוד עונג השבת מהוהו בפרק שמיני בקונטרס ששים עשר בעלה ראשון
 נג סוד שלש סעודות של שבת מהוהו בפרק שמיני בקונטרס י"ב בעלה שני
 נד סוד שתי בכרות שצריך האדם לבצור כהם ב' בת מהוהו האבה בפרק שמיני בקונטרס ששים
 עשר בעלה שני
 נה סוד כמה גדול שכר העוסק בתורה מהוהו בפרק עשירי בקונטרס שלשה עשר בעלה
 נו סוד כמה גדול עונש המספר לטון הרע מהוהו בפרק י"ב בקונטרס ארבעה עשר בעלה שני
 נז סוד ברכת המזון כחכמי האבה ומהוהו בפרק י"ז בקונטרס ששה עשר בעלה שני

מסרי ואל בסף ורעה כחודך נכחרי כי נר מצוה ותורה אור ודרך
 חיים הוכחה מוסר אורה חיים למעלה למשכל למען סוד משאול
 סטה אורה חיים שומר מוסר ועוזב תוכחה בתעמי פורע מוסר כואם
 נפשו וסומע תוכחה קנה לב שמעו בניסמוסר אב וחקשימו לרעה בינה שמעומוסר
 וחכמו ואל תפרעו:

שמעו

כי נגידים אדברי ומישרים אהבו וחילול חכמות אנכרי ומערכות
 הפתיות אדברי: וכחץ השכל כסל השכל אפלה ומעץ הרעה בדים
 אעשה ומארות אשלה ובתעד המדורות טער העצלות אגלה ובצי המזימות מי החכמות
 אעביר ואעלה וכשם אלהי אעשה ואעלה: מהשבותי בדרך אמת יחונני יובם שיעמי
 ישיבתי אף לילול כליות יסרתי הלא חסירונני ואני ישן ולבי ער וכאש חכסילות
 ביער ויסתשוקה בקרבי הולך וסוער: וכעמי משמים ומשתאה ואפקס עמי וארצה
 ודעה איש עומד לנגדי איום נורא ומפחדו זחלתי וארא: ואפול על פני ונשתנו רעיוני
 וימה לבי בקרבי ותשמה לא נותרה בי: ופחדתי ודעתי ונתתי פני ארצה ונאלמתי ויגע בי
 ועמדי על עמדי ועירני משנת שכלי: ויאמר לי אתה כן אדם מה לך נרדם: עד מה
 חשכ עיני וימך עובדות בעל: פקח עיניך וחתו אגודות לשונך ואתה האור סתניך
 ואען נאומר מה אומר לאדוני ואין מלח בלשתי: בילא שמרתי מזמה ולא למרתי חכמה:
 ואנכי עפר ואפר הלא ירדתי ספר: ויאפר אל תירא ואל תחה שמע אמרי וואזניה כי
 עתה יצאתי להשכילך בינה: פתח פיך ואת אשר תמצא אכול ועשה תעשה וגם יוכל תכול:
 וארא והנה בידו מבל העפה נמל שחר נשקפה וכנפן פוריה וענפה פריה מהוק ועליות
 לתרופה אמריה צחות ללעני שפה ברה חכמה וכנגדלות איומה מפנימי קיה ונעמיה
 והיא כתובה ברעת ומזימה וראת יי מוסר חכמה ויאכילני אותה: ותהי כפי כדש מתוקה
 ותכא בקרבי בכים קרים על נפש עיפה ושוקקה: וכאשר כליתי לאכול התחזקתי ועח
 התאזרתי וישמח לבי ונעורתי ועל משענת אלהי ישעי עבדתי ופתחתי את פי ולא נאלמתי
 וערבתי תהלות לנדא קלילות עושה גדולותי אשר לכבודו בראמי ומכשן לעבד לו
 יצדני ומכהו המציאני וסאין אל יש הוציאני: ויפח באפי נשמה שגורה ונפש חכמה:
 משכלת ויודעת את חכמה ואה הרעת וישם בקרבי לב מבין נפלאות ותן לי אזנים
 לשמע ועינים לראות: תתן לי לשון למדדים להכיר מלים חכומים ותיו לאהדים:
 אמרות טהורות לפקוח עינים עורות והיו לבארות: להאיר נתיבי חכמה לתת לפתאים
 קרמה לנער דעה ומטה: לבי מה נפלאה מופתו ורעיוני לחשוב מחשבות השכל שם
 מנמחו ושעופי תלמים כשרה התרומה חורש לקומתו יפתחו וישוד אדמתו: עד אשר
 סבל אבן נגף אותו סקלתי ופרסמנאה בהובו נשעתי ועצי עדנים בו שותלתי: וכל עץ בו
 נתן פרי מה טוב ומה יפוי: נטע שעשועים יפה אף נעים: גן המדות שתול על
 פלגי תעודות: מעין פיר דעת ומזמה מול ננע מקור חכמה מלא על כל גדותיו סובב
 על ארבע עממתיו וכרונוליו ודכמי ותתן מינו: בקי וכהורף לא יבש ופלגיו חולכים
 על פני השדה בהלך רבש: וכל פתו וכסל במימו תשוב אליו ונפשו ישתהו וישכה רישו:

ועדיפות

ועדיפות נשפיעי יקת כחודך חאגני להשקות את ואני עד אשר עליו צמחתי הוארן פרוחו
 והזילי בשמיני ונשפו שמיני והציצו מכביו ונראו נסניו וגדלו שושניו ופרחה הכצלת
 שרוננו והריחו קמחתי הפיוז נרדני והכשילו בגדני: ועץ החיים כתוך הגן מעין כל
 משכיל לא נעלם והאוש החפץ חיים יקח ספריו ואכל וחילעולס: ומגדל עזו בתוכו בני
 לתלפיה וארמון על משפטו ישב ללמוד בתוכו תושיה: וכושלחן חכמות ערוך ויין
 המזמות מסוך: וקול יצריח אפיריע לקצה הארץ יגיע: לכלחמו כלחמי אשר אהבתי
 ושתו ביון מסכתי: לא לחם ולא בשר כי אם החכמה ומוסר: ולא עין רקח כי אם עין רקח
 אבל ורעים שתו וטכרודוים והתענגו על רוב שלומי ידיים: מיפתי יסור אלי וחסר לב
 יקשיב מלי: עדנפתאים וחיו ואחבי תחיו: קחו מוסר קחו תכונה ואשרו בדרך בינה:
 לדבי חקשיבה ולאמרת ואל הפרע לעצתי: שקוד על ספרי ומסולילח
 ואל התן לעיניך תנומה ויגד לך תעלומת חכמה ולא יבצר ממך מטה והא
 הספרי והגותן אמרי שפרי: ככל שכל טוב לא יחסר וקרא כפר המוסר: ושערו עשרים
 פרקים מרבש ונפת צופים מתוקים ונראי מצחק חוקים מצות ישרים וחוקים ומשפטים
 צדיקים כל איש אשר נדבו לכו לשמוע דבריו ואותם יקום: שואל בפרקים כל שער ושער
 בענינו עומד על כנו נחמד למראה ופרק נאה: על בן נדיב עסועדה בואו טערינו
 בתורה: ולדעת תורות אמת וחקים אלה הם הפרקים:

בני

- פרק ראשון מדבר בעדקה רב להשיע ונפשנענה ישבוע:
- פרק במורה דרכי התשובה מן העון והמשוכה פרקג לודבק בענוה ולפרוש מן הגאווה
- פרק רביעי להתפלל ערב ובקר ועודים אל אל בשמים:
- פרק חמישי מזהיר בכבוד אב ואם לנטלם ולנטאם:
- פרק ששי לישא אשה ולכבדה ודבר טובי שמחנה:
- פרק שביעי לגדל הבן והחנכו על הדרך הנכונה גס כי יוקן לא יסור ממנו:
- פרק שמיני ענינו שבת וכבוד ימים טובים במלבושים נאים וכמאכלים עדינים:
- פרק תשיעי לגבול חסד לכל אדם איוב ואהב ורע ואל יחשוב להרע:
- פרק עשירי לקבוע עתים לתורה ולמעט בעסק וסחורה:
- פרק אחד עשר לישא וליתן כאמנה בכל סמכר ומקנה:
- פרק שנים עשר שלא לנכל הפה ולא יספר לשון הרע ומשליחם פני הרע:
- פרק שלשה עשר שלא להחזיק ולגמב דעת העמים ולהתהלך בדרך המים:
- פרק ארבע עשר לעזוב חמה ולרצות יה נוח כי הבעם בוזק כסילים ינוח:
- פרק חמשה עשר לעשות דין דין אמת לרמים ולשפלים ושפט בצדק דלים:
- פרק ששה עשר לקיים הצעות בכל יבלתו את הכל עשה יפה כעתו:
- פרק שבעה עשר לשמח בחילוקי אם מעט ואם הרבה ספקו:
- פרק שמונה עשר לאהוב חברים כנפשו ולחמול על הנסכר כושו ולרזן לכל אדם לנף וכות:
- פרק תשעה עשר שלא לגלות סוד הפקוד אצל רע פן יחסדו שומע:
- פרק עשרים ללמד דרך ארץ ומחלבי וללכת בדרכי

כחלה פני כל חזקתו וזה שיש אלו כעין חזקה יראת הטוב והתקן טעות כל מלה ומהטעם זה לרשע ורשעוהו : ואם ימצא בו עדות דבר יבכה עליו ולא יגלהו ובהכחתי יעשה ויתקנה : אולי פסגה הוא : ואל יאשימני על רוב סכלי ומעוש שלי : וקוצר לשוני וחוסר גיבורי : ואם בתחלה גדולות דברתי ונאמר פי התפארותי : אכנס חזקת דברי פי כבלותי ונאמר חזקתו : ואם יאשימני חזקתו ונאמר חזקתו : ונשית אלהים ועשיתי כמעשיהם : כי כן דרכם לשבח נבליס ולהלל כסלים : ולא בר להלש קצר קננה צבור ואיש מלחמה : והחלילה חלילה לי להפאר ולהתהלל ועלילות להתעלה : ונאות למלה : ואינה אפתאר כבינה ומדע : ואני בעד ולא ארע : ולא למתי חכמה : ולא שמרתי מצימה : ולא קרתי ולא שנית : ובגולה נמר ריחי ושנית : כי רובי חיות מתנועע ומחנוד : בצפור כווד : בנהו הפיצבור : וישכתי בארץ נוד : כי יד המן הנידתי : ושלמה גבר של שליחי : וענף צנפתי : ובכל קצוות נפודתי : ובארב נקדתי : ולא שקטתי ולא נחתי : ויודע הבפרות יודע : כי לא היה כונתי בזה הספר : כי אם לכבוד חסם ולא ליטול אהרסם : כי עזרני בעצמי כי אין מלא חכמה ולא בינה : ולא דעת ולא חכמה : ולא ידעתי נכונה : ואני רל רוח עני נכוח : טכך אמרו דול כמלה מדעת : אין עניות בעניות הרעה : על כן המסכיל : אלי אשים כסיל : ביום כסיל נרדם והוחה יענות עמי אל יבזה : וכל אשר יושב הספר בעיני : וכשר הדבר לפני : וחסוכ אותו בקרבן מדוק : מקטר מוגש : כל המגע בו יקדש : ואם דל הוא בעיני : ירעה לפניו : בקרבן האבינו והרלים : ובמבחת העניים והאפלים : קל דומר כדקדוש ברוך הוא שרוע בקרבן עני יותר מן העשיר : ומקריב מד קרבן עולה ויודד : אין מסהנין לו עד שיעשיר : ומקריב כקום אילים ועתוד יפרים בני יונה או תורש : או עשירית האופה קפה טעורים : ואמרו דול בניב לטון ובטפהים : אחד הפריה ואחר חמקטיש ובלבד שתהיה לבו לטמים : על כן אמרתי אשלים חקי : ואענה אף זה הדקי : והנה בשמים עדי : ובמרום כהדי : כילא השהרלתי בזה החבור כי אם בפני מעוט עסקי וחדיעותי : והרד בעיני שתי : ורחק מעלי ימי גילי : וילוח עמל כנולי : עד אשר הקיצוני רעיוני : מנום שנה שגיוני : ונגד לבי הספר רזה טויה : עד אשר כיד ארי ומבזה עלי גזתו כליתי : ואם נשני אברי טבוא : וטבול דברי ענוכו לא מלאות יש במקצת יפוח מדאח ובראח : כי על גודי הספר הפנעתי אבי יודם : ולא כלבי אני כודם : ותורו אמה ומשפטים ושרים טבים : לקחתו בתורה וזמן הנביאים וזמן הכהנים : ומשית סודי : ומספרא וכפרי : ומבראשית דבה ומפרקי דבי אלעזר : ומארח חיים ומאבן העזר : ומדבר גאונם : ומלברנו רבינו : ומספר רבינו משה בר מימין : ורבינו משה בר נחמן : מביני שמעה : ומשפטי שפטי ומפרא דעה : ואם בספר הזה מדברי דברי ככליש : מדברי חכמים דברי שכל ישוש : על כן יהיה הקורא בו בזבוכאסר יעונ המקום הכריא : וישב על המכה וכה פריא : ודן אותו לכף זכות : הקדוש ברוך הוא ידן אותו לכף זכות : כדתי הטיבה : לטובם וישירים בלבואם : ועתה אתה לבער הפיקס כפי יכולתי : כאשר יאתי : וכו שמה מבשה ונעתי : וחסידי שכתו נגדי ונכתי : ונאמנה אל אל רוחי : כי כל מעשה אדם כאן נגדי : ושגבתי לבדו : וכאודו יסלו ובערו אשר הם חכמים בעיניהם : ולא מצאו אנשי חיל יודים : אני אלי אקרא

לרובין

להכין לבי ומחשבותי : שיתהי שמרה לפי צורה על דל שפתי : ומכני אשאל לשמור משכוש רעיוני : ומשגיאות הגיוני : וישמור דרבי מחטא בלשוני : ועל משענתו אסמך ואבטח : ובארדי ישראל אשען והיה לפני מבטח : הורני דרכך אהלך באמתך : וחד לבי ליראה את שמך : הורני דרך חקי ואצננה עקב : גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך : דרך פקודיך וביני ואשיחה כנפלאותיך : יהי לבי חם בחקך למען לא אבוש : תהיידך לעזרני כי פקודיך בחרתי :

פרק ראשון

מדבר בצדקה רב להושיע : זרעו לכם לצדקה : קצרו לפי חסד : וירד לכם מירועת לדרוש את יי עד יבא יורה צדק לכם : גרסין במסכת בבא קמא בפרק ראשון אמר ר' יוחנן משמיה דרבי שמעון כן יחא : מא דכתיב אשר יבס זרעי על כל מיס מסלה רגל האר והחמוד כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים זוכה לנחלת שני שבטים ואין זריעה אלא צדקה שנאמר זרעו לכם לצדקה : ואין מיס אלא תורה שנאמר הוי כל צמא למים : וגרסין בפרקי רבי אלעזר וזרע יצחק כארץ היא וכי זרע דגן זרע יצחק חסד שלום אלא לקח את מכונו זרע צדקה לעניים : הוא הוא דכתיב זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד מאי לפי חסד רל ששכר הצדקה מרובה בשכר גמילות חסדים : ואף על פי שגמילות חסדים גרוה מן הצדקה אם תזרעו מעט לצדקה תקצרו הרבה לפי גמילות חסדים והרא הוא דכתיב קצרו לפי חסד : דבר אחר קצרו לפי חסד אמר ר' אלעזר גורלה גמילות חסדים ויהר מן הצדקה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד : שאדם זורע ספק אוכל ספק אינו אוכל קוצר ודאי אוכל : וכצדקה הוא אוכל זרעו לכם לצדקה כי הזרע צדקה על כל פני קצור יותר ממה שזרע שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד : וגרסין במדרש הפסוק הזה של זרע יצחק כתחיל בואו וחוחם כהא סימן יה רמז לשם ה' שמברך מי שנתן צדקה לעניים כמו שאפרש בעה : הנהא אל עקבה אם עני בא אצלך בשחרית ונתת לו אוסר והלך לו וכא אחר כמחנה אל תאמר כבר נתתי לראשון נדי לי אלא תן לשיני ואל תחזירהו ריקם : שנאמר בבקר זרע את זרעו ולערכא אל הנח את יודיך : ואין זריעה אלא צדקה : רבי אלעזר אומר דאח נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את הכת ואת הרע : אמר הקדוש ברוך הוא הרי שני דרכים נתתי להם לישראל אחת של טובה ואחת של רעה : של טובה היא של חיים : של רעה הוא של בנת : של טובה יש בה שני דרכים אחת של חסד ואחת של צדקה : ושמואל הנביא עליו השלום עמד על שני דרכים הללו ואמר באזורך אך אם בשל חסד של צדקה טובה הימנה : ואם בשל צדקה של חסד טובה כמנה אלא מעיד אני עלי שמים וארץ שאני מניחן ואקח שתיהן לעצמי : אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה נתתו עצמך בין שני דרכים הטובים הללו וידיך אני נוהן לך שלש מתנות טובות ללבוך שכל העוסק בצדקה ובגמילות חסדים יורש שלש מתנות ואילו הן חיים צדקה וכבוד : שנאמר דורך צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד : אמר ר' שמעון ככח הצדקה רשתים עתידין להיות בצן אנו למדין מאליה התשכי עליו השלום שהיה הולך בחר אל הר וממעה אל מערה הלך לו לצדפת וקבלתו אשה אלמנה בכבוד גדול וזוהי אמו של יונה וכפתה ומינה היו אוכלין ושתיין תא והא וכנה ימים רבים לאחר ימים חלה כן ראשה ומת עכד אליה והתפלל לפני הקדוש ברוך דגא ואמר רבין העולם לא די לי כל הרעות שעכרו על ראשי הגם אל האשה והאלמנה אשר

אשר אני מרגורר אהה בכית ורעות להטות את בנה השכ את נפש וולד אל קרבו וידעו ורמיו
 רדוות שיש החיה למהים ונקתה לו שנאמר וישבעה בקול אלוך ותשב אל נפש וולד א קרבו
 וחי ונתן צדקה לעניים וזכה וקבל שכנה שנאמר כי צדקה צדקה אהב ישר ויחזו פממי
 דרש רבי ורסחאי בר רבי ינאי בא וראה שלא בכדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר נדם אדם כביא
 דרון למך כפק מקבלין אותו כמט כפק אין בקבלין כפק רואה פני המלך כפק אינו רואה
 אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אדם נתן פרושה לעני זוכה ומקבל פני שבנה שנאמר אני בצדק
 אחזה פניך אשבעה צדקה תפונתך והעושה צדקה נקרא ישר דרך שנאמר צדקה חמים
 הישר רבו והעושה צדקה נושא שכרו בעולם הזה ובעולם הבא בעולם הזה בנין שנאמר
 צדק לפני וולד וישם לדרך פעמיו כשאדם יוד ימים והולך רבים ומרבה ונתן ליסמים
 ומרבין חיות צדקות והולכת נדו ומשמרתו מכל רע ומדתו דרכי הושר ושומר הפעמי שלא
 יכשלו ובעולם הבא בנין שנאמר וולד לפניך צדק כבוד האספד כשיפטר אדם מן העולם
 הזה וביד צדקות ומעטי טובים צדקותיו הולכין לפניו להוד לו כנחה והיו בליצי יושר ביו ובין
 קונו ולא יתנו מקורג לקשר קליו שנאמר אמיש עליו בלאך בליץ אחת מניאלף להגיד לאדם
 וישרו ואמרו חכמינו זכרם לברכה אפילו יש תשע מאות ותשעי ותשעה בליצי רע ואחד בליץ
 טוב לרגד וישרו וציל מדינה של גהנם שנאמר ויחמו ואמר פרעו מדרת שעת מצאתי מפר
 ואכרו חכמינו זכרם לברכ מאי דכתיב ולבש צדקה כשרין בה שרין זה מגין על לבו במלחמה
 אף הצדקה מגינה על בעליה כדנינה של גהנם וגרסין במסכת גטין כפרק המביא גס דרש רבי
 עזרא זכתינן אמרי לה משכיה דרב המגין אמרי לה משכיה דרבי אמי מאי דכתיב בה אמר ה' אם
 שלכים וכן רבים וכן גזוז ועבר' האנא דבי רבי ישכעאל כל רמגז כנגסו ועושה כהן צדקה
 ציל מדינה של גהנם משל לשתי רחלות שקעורות כבוד אחת גזוזת ואחת שאינה גזוזת
 גזוזת עוברת שאינה גזוזת אינה עוברת ועניתיך לא אענך עוד' אם רואו אדם שמונותני
 מצומצמן יעשה כהן צדקה וכל טען כהן מרובין אמר בר זוטרא אפי עמי הכה פרוס מן הצדקה
 ועשה כרם צדקה לא אענך עוד האי רביוסף אין בראין סמיני עיניה' וגרסין במסכת בהרא
 בפרק ראשון רבן גבל אל איבר באי צדקה תרוכסו גו אלו ישראל שנאמר ובי כעמך כישראל
 גו ארור וחסי ראבים המטא' כל צדקה וחכד שאומות העולם עושין מטאת היא להם שאין
 עושין אלא להתירור וכל הכתייה נופל כגהנם שנאמר זד יחיר לץ שמו עושה בעברת וזון ואין
 עברה אלא גהנם שנאמר יום עברה היום הוא' אבל הצדקות שישר א עושין בעולם הזה הולכין
 עמהם בעולם הבא ויחזו אצל בנין עדין שנאמר יבא שלום ינחו על משכבותם וולך נמות'
 ושלום זו צדקה שנאמר והיה בעשה הצדקה שלום' והעושה צדקה מבטח לו שיחיה בהשקט
 ובכחה בעולם רבא שנאמר ועבודת הצדקה השקט וכשך עד עולם' עולם זה שכולו ארור
 ושכולו טוב שהוא העולם רבא' ותחת צדקה לעניני ציל מיתה משונה שנאמר וצדקה תציל
 כמות ואילו כמותה דעלמא בדגרסין בבסכת ככא מיעיא הניא אמרו עליו על בנין הצדקה
 שזה המנה על קופה של צדקה פעם אחת נאת אשה לפניו בשנת בעורת אבר לואם אקמה
 כפרנסת רדי אשה ושבעה בניה מהים כרעב עבר ופרוסה משלו לימים חלה בנין הצדקה ונסת
 למית אמרו מלאכי השדת לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם אחת אמרת כל המקיים נפש

אחת מישר לבא קיים עולם מלא וכלמן הצדוק שקיים אשה ושבעה בניה ימות בשנים מעשרית
 תאנא הוסיפו לו עשרים ושנים שנה הו' אמר וצדקה תציל ממות' וגרסין בכרמית רבא
 ר' מאיר אדל' אהרנאמל' ראה אותן כולן שחורי ראש אמר שטא ממספחה בית עליהם כדתיב
 וכ' מריבית ביתך ימותו אנשים אמרו לו התפלל עלינו אמר להם לבו והטפילו בצדקה ותהו זק
 וקיים שנאמר עשרת הפארת שיכה בדרך צדקה המצא חכין הוא מצויה בדרך צדקה ממי את
 למד מאברהם שכתבו בכי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת בניה אחריו ושמו דרך ה'
 לעשות צדקה ומשפט ועל זה זכה לזכות שנאמר ואברהם וקן כא בימים וה ברוך את אברהם בכל
 וגרסין במסכת ככא בתרא רבי חייא רמי כתיב לא ועילו ארצות רשע וצדקה תציל ממות
 וכתיב לא ועילו הוקים עברה וצדקה תציל ממות' כי צדקות אליו למה אהת שמעילתו מדינה
 של גהנם ואהת מצילתו מיתה משונה' כתיב הכא לא ועילו הוקים עברה וגו' וכתיב התם יום
 עברה תחיים ההוא' ואזו היא שמצילתו מיתה משונה מתנה ואינו יודע לם נתנה נושלה ואינו
 יודע מנינושלה' כתוב אחר אמר וצדקה תציל ממות זמיתה משונה' ובשיל שלא חוזיק
 בסדומי עני ואבין במקו בעולם ובמתו שנאמר רבא זה עין כדום אוחך גאון שכעת לחם יוד
 עני ואבין לא חוזיק' רבי יהודה אמר הכריוו בסרום שכל מחזיק ידו כפת לחם לעני ולגר
 ישרף באש' והקדוש ברוך הוא שלם להם מדה כנגד מדה ונשרפו באש שנאמר זה חבציל על
 סדום ועל עמורה גפרית ואש מטאת ה' ואמר חכמינו זכרם לברכה הו' שסח במתח שנתנת
 לעניים מחוך בהך כדי שיכפה ממך בלאך רבות שנאמר מתן כסתר יכפה אף ואין אף לא מות
 שנאמר בניגורתי מפני האף והחמה אשר קצף עליכם להשמיר אתכם' ועוד אמרו חכמינו
 זכרם לברכה הו' שמח על שלהך כשעה שהרעבין גהנו ממנה כדי שתאריך ימים בעולם הזה
 ובעולם הבא' וגרסין בחקרא רבא אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' אמר רבי מנא
 אשרינותן אל דל אין כתיב אלא אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה' הו' מסתבל בו היאך
 לזכות בנורכי מנא כך היה עושה כשהיה רואה כן טובים וכן גדולים שירד מנכסיו והוא מתבייש
 ליקח היה הוא וולך אומ' לו שמעתי בשבילך שגפלה לך ירושה במדינת חם הא לך חפץ זה וכוין
 שאתה נוטל רמיה אתה נתנו לי וכשעה שהוא היה נתן לו היה אומר במהנה נתונים לך' אמר
 רבי אלעזר בתיבנותן לחם ללב' בשר וכא זה והשף המצוה אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם
 גמולו היא הוא דכתיב טלה' הנתן דל וגמלו י שלם' רבי פנחס בשם רבי ראובן אמר
 כל מי שהוא מתן פרושה לעני נתן לו הקדוש ברוך הוא פרושה וכו' פרושה נתן לו והלא לא נתן לו
 אלא נפשו הא כיצד הח כבר בעשר פרושות והעני עומד ליקח ואין לו אלא תשעה מה ליתן וכא
 אחד ונתן לו פרושה נטל את הכתר ואלה ושבעה נפשו אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא אף אתה
 בששש מצפצפת מגופה לצאת אני משיבה לך בתוך גופך' וגרסין כנאלה שמות רבה אם
 ככף חלום את עמי' והרא הוא דכתיב יש רעה חולה ראית החת השמש' עושר שמר לבעליו
 לרעתו' והוליד בן ואין כידו מאומה' כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשכא
 ומאומה לא ישא כעמלו שיוולך' וגם ורעה חולה כל עומת שבא כן ילך ומה יתרון לו שיעמול
 לרעה ואבר העושר הוא בענין רע אשרי אדם שעומד בנסומו שאין לך בניה

כוחה שאין הקדוש ברוך הוא מנסה אותה' לעשיר בנסה אותו אם תחא ידו פתוחה לעניים לעם
 בנסה אסכול לעמוד כיסורין ואינו בועט שנאמר ועניים מרודים תביא בית' אם יעמד העשיר
 בנסתו ועושה צדקה הרי הוא אוכל סבונו בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא והקדוש ברוך
 הוא מצילו כדכתיב של גדונם שנאמר אשר משביל אל דל כימרעה ימלטינו' ואסעמד העני
 בנסתו ואינו בועט הרי הוא נוטה כפלים לעתיד לבא שנאמר כי אהה עם עני תושיע ממי אהה
 למר מאיוב שנתסר בעולם זה והמתן לו הקדוש ברוך הוא כפלים שנאמר ויסקי את כל אשר
 לאיוב למשנה' אבל העשיר שעינו רעה וגלך הוא וכמוני מן העולם שנאמר ואבד העושר הוא
 בענין רע שעינו רע כגדו גבאי צדקה' לכה שגלגל הוא העולם לא מי שהוא עשיר היום עשיר
 למחר לא מי שהוא עני היום עני למחר' לא מרוד ומעלה בו ארדים שופט זה ישפיל זה ירים'
 והעושה צדקה עם העניים אל ידמה בנפשו שהוא משיב לעניים אלא שהעני משיב לו וכדלוי חיי
 העולם ובא כדגרסין כו' קרא רבה אמר רבי סימון אמר רבי יודשע ויתר כמה שבעל הבית עושה
 עם העני העני עושה עם בעל הבית שכך אמר ר' ר' לנעמי שם האיש אשר עשיתי עמו היום כועד
 כועד עשה עמי אין כתיב באן לא עשיתי עמו' כשכול פרנסה שנתן לה אבד רבהוב אשר עשיתי
 עמו כלומר אני עשיתי עמו עתה ממה שרוא עשה עמי' אמר רבי אבין העני הזה עומד על פתחך
 והקדוש ברוך הוא עומד על ימנו שנאמר כי יעמוד לימן אבין אם אתה נוהג לו דע שאני עומד
 על ימנו ועתיד ליפרע דכתיב להושיע משופטי נפשו אבד רבי איבון נתון התן לו אמר רבנן
 כי בגלל דבר זה הדין על אדם ללגלג אנש' למתרוקן ומתמלא מהמלא ומתרוקן' אמר
 רבי אבהו בשם ר' אלעזר צריבין או' לדתוקמאבה לרכאין שבהן מכון שארם מהם תובע ומחזיר
 ריקן מיד ואמנש שנאמר וקרא עליך אל' ורחמיך חטא' וכתיב ונפש החושאת היא חמת'
 וגרסין במסכת כהנכות כפ' מציאת האשה ר' הכינא חת שכניב הוא עניא כשכנתיה ר' הוה רגיל
 לשדוריה ליה ר' חייבל מעליב' דשכתא יומא חד שדרינהו נחליה בידא רב' אתא קאמר ליה
 לא צריך אמ' ליחמא חזיהא שמעי דקא אברו ליה כמה אתה כועד ככלי כסף או ככלי זהב אבד
 ויני ר' דאמר רבי אלעזר באונחויק טבה לרמאין שאלמלא הם אנו חוטאין בכל יום שנאמר וקרא
 עליך אל' ויהי בך חטא' וגרסין במסכת ראש השנה בפרק ראשון אמר רבי יצחק ארבעה
 דברים קודעין גזר ריבן של אדם ואלו הן צעקה צדקה ושנוי השם ושנוי מקשה' צעקה דכתיב
 ויצעקו אל' כיצור להם מצוקותיהם יציאים' צדקה דכתיב וצדקה תציל ממות' שנוי השם
 דכתיב ואמר ארדים' אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמח' וכדכתיב אותה
 גם נתתי ממנה לך בן' שנוי מקשה דכתיב מרא הארץ את מעשיהם כי שבו מדרבם הרעה וינחם
 הארדים וגו' וש אומרים אף שנוי מקום שנאמר ואמר' אל אברהם לך לך וגו' והרי ואעשך
 לגו גדולי' והמבקר הולים וקבר מתים ובחם אבילים ועומד בפרץ נקרא בעל צדקה' שנאמר
 והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט וכשת ער עולם' מעשה הצדקה כמשיכה בלי
 שיוח צדקה לעניים' ועבודת הצדקה אלו גמילות חסדים ושאר הדברים שאמרנו' דבר אחר
 והיה מעשה הצדקה שלום' הקרי בעשה אלא מעשה הוא היועץ לחברו לעשות צדקה ואמר
 חכמים זכרם לברכה גדול המעשה בן העושה מפני שהוא זוכה ומצב ולא עוד אלא כל המצוות
 בכלל הכתוב בצדקה כשארם עושה מצוה מן המצוות תחשב לו לצדקה שנאמר וצדקה תודה לגו

כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת' וגרסין במסכת כתובות בפרק נערה שנתפתה אשרי
 שומרי משפט עושי צדקה בכל עת וכו' אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת רבותינו שביבנה
 ואמרי לה רבי אלעזר זה חזן בנינו וכנתו כשהם קטנים' רבי שמאל בר נהמני אומר זה המגדל
 יתום ויתומה בתוך ביתו ומטיאן כסוד לפרקן' שנינו במסכת אבות יוס' בן יעזר אבד יחי
 ביתך פתוח לרחמי והיו עניים במי ביתך' וגרסין בבראשית רבה שרשי פתוח אלימים ושל' לין
 בקצירי אמר איוב על ידי שחי דלהותי פתוחות לרחמי הוי הכל קוצרין יבשות ואני מלילות שב
 שרשי פתוח אלימים' ~~וכי יתחיל לכתוב פתוחות לרחמי~~ שנאמר בחזן לא
 לין גר דלהי לארח אפתח ואם הוי האורחים הלמידי חכמים שברו גדול בדגרי' במסכת ברכות
 בפרק ראשון אמר רבי יוסי בר חינא משום רבי אלעזר בן יעקב כל המארח תלמידי חכמי בתוך
 ביתו ומאכילם ומשקם ומרצה אותם מנסינו מעלה עליו וכתוב כאלו מקריב תמיד' שנאמר הנה
 נא ידעתי כי איש ארדים קדוש הוא עובר עלינו תמיד' וכשיבואו אורחים לביתו של אדם ואפילו
 עמי הארץ יניסם בסכר פנים פותח ופד כמאם ישים לפניהם להם לאכול כי פעמים שהעני רעב
 ויתבייש לשאול על בן צריך ליתן לחמו ומימי מיד בפנים באירוח ואפ' היה עצב ובלבו דאגו
 יסרה כפניהם ויניחם בדבריו והיה להם למשיב נפש ואפילו אם יהיו לו כמה עבדים שרחמא
 בעצמו ויעמוד עליהם מ' לנו גדול מאברהם אבינו עליו השלום ששימש למלאכים והיו לו כמה
 עבדים וכמה שפוחו ואפילו שטרבו לו כערביים' וכל מה שעשה אברהם למלאכי בעצמו עשה
 הקדוש ברוך הוא לישראל בכבודו וכל מה שעשה אברהם למלאכים על ידי שליח עשה הקדוש
 ברוך הוא לישראל על ידי שליח כדגרסין במסכת בבא מציעא בפרק השוכר את הפועלים אמר
 רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם אבינו למלאכי השרת בעצמו עשה הקדוש ברוך הוא
 לבניו בעצמו וכל מה שעשה להם על ידי שליח עשה לבניו הקדוש ברוך הוא על ידי שליח מה
 שעשה בעצמו עשה הקדוש ברוך הוא בעצמו כתיב ואל הבקר רץ אברהם וכתיב ורוח נסעמא
 י' ויגו שלום מן הים וגו' וקח המאה וחלב צ' וכתוב ויני כמטר לכם לחם מן השמים'
 וכתוב והוא עומד עליהם תחת העץ' וכתוב הני עומד לפניך שם על הצור' כתיב ואברהם וגלך
 עמם לשלחם וכתוב וי' הולך לפניו יוסם' ומה שעשה אברהם על שליח עשה לבניו הקדוש
 ברוך הוא על ידי שליח כתיב וקח נא מעטמים וכהיב וכתוב בצור ויצא ממנו מים' ופליגא
 דרבי חמא בר חינא דאמר רבי חמא בר חינא וכן תאנא רבי ר' שמעל' בשכר שלש זכור לשלש
 ' בשכר המאה וחלב וכולמן' בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד העני' בשכר יקחנא מעט
 מים זכו לברכה שלמים' ואל יספר בכבודו וכעשרו כפי האורחין מפני שנו' כמהבד עליהם
 וגם כן אל יספר בפניהם בערותו וכתל אותיו כי דברים אלו שזכרם את נפשם ומפיהן את רחם
 וכמו כה להם כי כשבילים הוא אומר וכמעט אין לו שכר בעולם' וכברם באדונם שכך מצינו
 באברהם שקראם ארונים' וגדול שכר הכנסת אורחים כדגרסין במסכת שבת בפרק מפנין אמר
 רבי יוחנן גדול הכנסת אורחים כהשכנת בית הכנסת דקתני מפני האורחים' ובפני כסוד בית
 המדרש' וגדול הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה שנאמר וירא אליו' וכתוב וישא עיניו
 ויראוהו שלשה אנשים נצבים עליו וירא ורץ לקראתם וגו' מלמד שגדולה הכנסת אורחים

ארחים מרקבלת פני שכונה בלא וראהא בגלא שריהקו שתי אומות מישראל שנאמר לא יבא עמי ומואבי בקהל יוכתי על דבר אשר לא קדמו אצבם בלחם ובמים וגו' ואף על פי שהם חיות יורד להם חשול מצוי וחבאר הילך עסחם דרך ארץ ויא לקבל הבא כאכילה ובשתיה ודרשו רבותו זכרם לברכה בזכות אכסניא לא התעב אדומי כי אחיק הוא לא התעב מצרי כי גר היות בארצו וכתוב כנים אשר יורדו להם דור שלישי יבא להם וגו' ומה מצויים ששחעכו בישראל בפרך על ידי שעשו להם אכסניא זכו לבא בקהל לדור שלישי' האכסני רעבים וצמאים לכיתו והאכילם והשקם על אחת כמה וכמה צאלמר מעוכר ארום דכתוב וברך אללים את בית עוכר ארום הגתי בעוכר ארון האלרים ומה נשכל שכובם ריבץ לפניו והדליק נרות כך המכנס רעבים וצמאים על אחת כמה וכמה צאלמר מאלישע דכתוב ועכור אלישע ל שנים ושם אשה גדולה ותוקו בו לאכל לחם בשביל כך ונתה להדיות את בנה וגרמה להחית המתים לבא שלא בעונתה המכנס רעבים וצמאים על אחת כמה וכמה צאלמר מיתרו דכתוב ויאבד שאל אל הקי סודו ורומתוך עמלק פן אוסיפך עכו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל ויתרו לא עשה חסד אלא עם משה בלבד שנאמר קראו לנו ואלכל לחם ואף על פי שנתחייב לו באוהה האכילה מפני שדלה והשקה את צאנו' ומה שבביל שהאבילו אמר הכתוב שעשה חסד עם כל בני ישראל ולא עוד אלא שזכו בני בניו להיות מושבי לשבת רגויות שנאמר ומשפחות סופרים יושבי ועבץ הרעהים שמעתיים מוכתים המכה הקינים הבאים מחמת אבירכב' המכנס רעבים על אחת כמה וכמה גדולה הכנסת ארום ששקולה כנגד כל הקרבות שנאמר ביחוקאל המוכב שלש אמות וגו' וכתוב דבר אלי זה השלחן אשר לפני יי' פתח במדבך וסיים בשלחן לומר לך בזמן שכיית המקדש קיים מוכב מבפר בזמן שאין בית המקדש קיים שלחנו של אדם מבפר עליו אם יאביל בו העניים וצריך שיהיה מאביל לרצון ולא יהיה כילוי והאובל בשלחן כלי מבבל עיצמו שנאמר אל תלחם את לחם דרעין ואל תחאו למשעפותיו וכתוב פתך אכלת תקיאנה ושחתה דבריך ובעימים וכשעת האוכל יראה את עצמו כמצטער על שאינו יכול להשיג לחם יותר שנאמר ותפק לרעב נפטך בלומר תצא נפשי שאין לי מה לחיות ואם לינו ארום אצלי ישיבכם כמיטב משותי כי גדולה מצות העיף בחיותו שזכב במטה נאח ויותר נחת רוח עושה לו המטבח והשב יותר מן האוכל ולנומ שקני שנאמר מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה אבל נגלגל הוא שחחר בעולם' וביציאת האנרחים סאתו לדרך יצא עמום וילום בכרמה וימתין להם עד מלא עינו' ובציאתם מביתו יתן להם פת צורה לדרך כי על פת לחם יפיע גבר' שאם לא יזמן לו פת לדרך יהרגו לרעהו למלא נפשיו ירעבי וכשכיל שלא נתן והנתן פת לדור לדרך כהפירונו מאתו נתגלגל הדבר ונהרגו כזבי נוכשמונים חמשה איש נושא אחד בד' וזאתה העיר לפי הרב מצער ועד וקן טף ונשי'

230

ומי שאינו מלוח לא מורח ביצתהו לדרך ואינו נוהן לו צדה כלן שפך דמים שנאמר ירינו לא שפכה את דמם חוה ועינינו לא ראו וכי זקנים שזופי דמיהם אלא ירינו לא שפכה את הדם הזה שלא ראינוהו לתת לנו עצה לדרך ועינינו לא ראו ללוהו בכרכה:

הצדקות

שדגשים עשיות דצרות לפני הקודש כרוך הוא יותר מן הצדקות שהאנשים עושין כדגסינן במסכת כתובות בפרק מציאת ראשה בר עוקבא הוה ליה זהו עניא בשככותיה דדוה רגיל כל יומא דשרי ליה ארבעה זמנים בעמרא דרשא דרימא אמר אחיל ואיחוי כאן עכיד ליה האי שיכוחא הוה יומא נגה ליה למר עוקבא כי מדרשא אתאי וביהוה כהויה כיון דהוה דקא מצלי ליה לרשא נפק כתריוה רהש וקום בהוה אתוה דהוה גרפא גרפא נדא הוה קא מקלין קרעיה דמר עוקבא אמרה ליה דכיתהו שקול כרעך ואותיב אנרעי הלש דעתיה דמר עוקבא אמרה ליה צא שביצא בגויה ביתא ומקרבא ארמיהא' וגרסינן במסכת תענית בפרק סדר העמות אמר חלקיה בר אחתיה דחוני המעגל הוה זיכנא חרא איצטריך עלים לכשרא שדרת זוגא דרבנן לגביה למיבעא דחמי דליתיה משרא אזור לביהוה ולא אשכחיהו אזור לכשרא זאשכחיהו דוהה קא רפיק יתכו ליה שלמא לא אהדר ליה אפיה בפניא כי הוה ממקיש ציבי דרא צ ציבי ומרא כחד כתפא תלים כחד כתפא כולא אדחא לא סיים מסאני כי משא למיא סיים מסאני כי משא לדומי ודגמי דליתיה למאני וכי משא למתא נפקא ליה דביהוה לאפיה מקשטא ועולא דביתו ברישא וחדר עייל איהו וחדר עייל רבנן יתיבו בריך ריפתא ולא אמ' לרבנן איתו כרוכי ריפתא בהדא פלג לינוקי ויהב לקשישא הרא ולושרתי חרתי אמר לה לדביתהו ויענא דרבנן אמטו למטרא הבא קום תמליק לאיגרא תבעי דחמי אפשר דבר ציקודשא בריך הוא ואתי מטרא הלא נחויק שיכוחא לנפשין סקו לאיגרא קם איהו כחד גיסא דביתהו כחד גיסא וסליק ענא מ מוניהא דביתהו נודיה ואתו אמ' ליה ר' חייא אבאי אתו רבנן אמרו ליה שדדעין רבנן לגביה דמר למכתי רחבינתי כשרא אמר ליה ברוך חכום שלא הצריך אתכם לאכא חלקיה אמרו ליה ידענא דכשרא בזמנת בר הוא דאהא לא לימא לן מר רבך מילי דתמיהא לן כי יתבינן שלם למר לא אהדר לן ולא אסבר לן אפין אכר להו אגיר יומא הוה אבינא לא איפגרי מאי טעמא דארימר ציבי אהר כהפיה וגלימא אחד כהפיה אמר להו שליית שאול היתה לריב שאול ולהבי לא שאלי זכאי טעמא כולא אורחא לא כסיים מר מסאניה וכי משא למיא סיים אמ' להו כולא אורחא חזינא במיא לא חזינא ומאי טעמא כי משא מר להזמני ודגמי דליגרו למניה אמר להו ז מועלה ארוכא הו איהו מעלה ארוכה וכאי טעמא כי משא מר למחאן נפקא דביהך לאפך קא מקשטא אמר להו כדו שלא אתן עיני באשה אהרת וכאי טעמא עיילא איהו ברישא וחדר עייל מר כתרא וחדר עיילין אנן אמר להו כסיים דלא כדקתו לי וסאי טעמא כי בריך מר ריפתא לא אמרת לן איתו כרוכו אמר להו משום דלא נפישא ריפתא ואמאי לא אחויק כהו דרבנן זכת חנם ומאי שמעא הויב לקשישא חרא ולושרתי חרתי אמר להו האי קאים בכיתא והאי קאי בכית בנישתא' וכאי טעמא קדיס וסליק ענא

225

פרק ראשון

עבא מרד זותיא דזיתא קיימא דביהוה דל' עגא רדיה אמר לה משום דאתה שכיחא בכיתא
 וחבא רפתא לעני ומקרבא רמיתיה ואנא נהיבנא זחא ולא מקרבא הנייתיה א"כ ונהו כרמיני דרזו
 כשיככות אנא בעי רחמי דלימיהו והיא בעיא רחמי דליחדרו בתוכתא: ולמדנו ממעשה של
 אבא חלקיה בסדר דברים האחר שתפלת הצדקים רצויה והשני שלא יעשה אדם מלאכת
 אחרים רמיה דלא אודר שלמה והשלישי שלא יהא שואל שלא מדעת והרביעי שלא יתן
 אדם עינו באשה אהרת כלל' החמישי שלא יגנב דעת הכרית שלא יאמר להם שיאכלו' וה'
 שישמר האיש מכל אדם שאינו מכיר שתכנס אשה ראשונה והשביעי שלא יחזיק טובה לעצמו
 ' והשמיני שתפלת האשה רצויה מן האיש' והשניעי שהצדקה שהעושות יתד רצויה מבית
 טעושים האנשים: ואחת מעשר הקנות שהקן עזרה לישראל שתהא האשה משבטת ואופת
 ברי שתהא הפת מצויה לעינים ככאם לביתה בכקר למען תהיה להם מן הפת החמה ולא תתן ל
 להם מן הירבשה' וכאשר הפרוס האשה לרעב לחמה תתן לו להם חמורות ותהיה נותנת כסבר
 פניס יפות ודרך חסד ורחמים כי הנותן צדקה צריך שיתנה כנדבת לב ובגפש הפצה והרחמנות
 הכפיל שבר הצדקה ואם אין לומה ליתן יענהו רכות ויהיה לו למשיכנפש' והנותן צדקה לעניים
 הקדוש ברוך הוא כרום עליו מפני שהעניי' מבקשין עליו רחמי' והקדוש ברוך הוא שומע תפלתן
 שנאמר כי שומע אל אכזבים י' לנתתי קרוב י' לנשכרי לב: ונוהן צדקה לעני מתעשר
 שנאמר יש כפור וכסף עוד וכתו' נותן לרש אין כחסור' והקופץ את ידו מלעשו צדקה מתרושש
 שניא חדיץ מושר אך למחור וכתוב ומעלים עיניו רב מארות: ומי שאינו כפר' במעשרותיו
 כהוגן כאלו גזול להקדוש ברוך הוא שנאמר ויקבע אדם אלדים כי אתם קובעים אותו ואמרתם
 במה קבענוך המעשר והתרומה ולא עוד לא שבארה נופלין בכל נכסיו ולא יצליח במעשה ידיו
 דכתוב כמה אתם נאורים ואותי אתם קובעים והגוי כלו: תרסינן במסכת תעניות בפרק ראשון
 אמר רב חסדא אין הגשמים נעצרין אלא בשביל ביטול תרומה ומעשרות שנאמר ציה גס חוס
 גזול מימי שלג סאול וטאו מאו משמע תבא דמי רבי שמעאל בשביל דברים שציתו אתכם
 בימות החמה ולא עשיתם גולומכם מימי שלג נימות הגשמים אבל הפריש מעשרותיו כהוגן
 הקדוש ברוך הוא מביא ברכה בקל נכסו ובכל מעשה ידיו שנאמר הביאו את כל המעשר אל
 בית האוצר ויהי טרף כביתי וכחגוני נא בואת אמר י' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות ה
 השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי דימא עד בלי די עד שיכלו שפתותיכם לומר די ואכרז
 רבותינו זכרים לברכה עשר העשר בשביל שתתעשר שנאמר כבר אתי' מרגנך ומראשית כל
 הבואתך אלו המעשרות והבכורים ונתתי כהריו וימלאו אספין שבע וחירושיקיד יפרצו
 וזו עשר תעשר: מעשה בחסד אחד שדחה לו שדה שכעלת לו אלף מדות ככל שנה
 ושנה והוא אומר די לי כמה שנתן לי וקדרש ברוך הוא ואני נוחן לנאת המעשר שהוא מאה מדות
 בשנה כשהגיע למות אמר לבנו בני הדר במעשרותיך שעל ידי המעשרות זכית לאלו הנכסים
 שנה ראשונה נתן המעשר אלף מדות שנה שניה חסר עשרה חסר השדה מאה לשנה שלישית
 חסר ממעשר עשרה חסר השדה מאה וכן ככל שנה ושנה עד שחזרה השדה למאה מדות והה
 מתעצב מאד באו אליו אחיו וכיתא אביו בקוששים במלבושים נאים אמר להם וני לשכחה אתם
 באים הנה לכם לחמני אמרו לו למה לא נשכח

פרק ראשון

נשמח כי מתחלה היה אה' בעל הבית והקדוש ברוך הוא כהן ועכשיו נעש' והקדוש ברוך הוא בעל
 הבית ואתה כהן' מיד נתן המעשר שלם והזרה השדה לבנות שהיה בתחלה' וגרסינן בבבבדרש
 ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה אמר רבי יצחק שלא יאמר אדם אלו נתן להקדוש ברוך
 הוא שדה ריחיה כוצא מעשרות כתובה אלא אם אין לו שדה הנותן מכה שיש לו בעיר' לפיכך
 אל ירפה אדם ידו מן המעשרות מליתם כראוי' ואילו רמשתכר הן לכתוב הן לעשות מלאכת
 או ימצא פצויה או אם יתלו מה לאו ככל רבד שיבא לידו הזכף הן שיה כסף מן הכל ירוש
 מעשר ואמרנו חכמים זכרים לברכה מלא ככון חסד רוצה להם הרוצה שישמר ממנו יעשה מבני
 חסד עם העניים וש אמרים מלא ממנו חסד ולל אם חסר מבונך בעדקות כאלו נתת בו מלא
 שכולהם בו הבשר בדי שיתקיים ועמוד ימים רבים' וגרסינן במסכת כתובות בפרק מצויה
 הוא מה אמר רב יודיה אמר רב שמואל מעשה בבהו של נקדימון שפסקו לה חכמים ארבע מאות
 זוז לקופה של כשימים בו כיוכ אברה להם כך פסקו לבנותיכם וענו אחריה אבין' המ רבנן
 מעש כרדין ויחנן בן זכאי שחיה רוב בעל החמור והיה יוצא מירושלם ויהו תלמידיו מה לכין אחרינו
 ראוריה אחת שהיתה מלקטת טעורים מבין טלפי דגלי' בהכתן של ערביים בית שראה אותן
 נתעטפה בשערה ועמדה לפניו ואמרה לו רבי פרינסמי אמר לה בת מי את אמר הלו אני בתו של
 נקדימון בן גוריון' אל ממך של אביך היבן הוא אמרה לרבי ולא ברוך מלין מה לא במערכא
 מלא סבנן חסד ואמרי לה חסד ושל המיך חסד הוא אמרה בא זה ואיכד את זה' אמרה זכור
 אתה כשחכת על כתובתי אמר להם לתלמידיו כשחכתו על כתובה של זו והיה קורא בה אף
 אפים דיבדי וזכ של בית אביה הוץ משל חמיה בנה רבן יוחנן ואמר אמרינן ישראל בזמן שקושין
 רצונו של מקום אין כל אומה חלשן שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוכרן ביד
 אמה שפלה ולא ביד אמה שפלה לא ביד ברמחן של אומה שפלה ונקדימון בן גוריון לא עבד
 צדקה והתניא אמר עליו על נקדימון כשהיה יוצא מביתו לבית הכדרש בלי מלת דון מציעין
 החתני ובקפלין אותן העניים מאחריו איבעית אימא לכוהו דעבד ואיבעית אימא נדכעי ליה לא
 עבד כדאמרי אנשי' לפום גמלא שחא' על בן צריך הארס' מלוח ממנו כלומר לעשות כמנו
 צדקה כפי הראוי כרי שיתקיים בידו וראבל פירושו כעולם הזה ורקן קיימת לו לעולם הבא'
 כדגרסינן במסכת בבא בתרא בפרק ראשון כמעשה כמנוכזי וכלך שבזבו אצרותיו ואוצרו בית
 אכז בשני בצורת וכאז אחיו חכריו ואמרו לו אבותיך נזו ואוצרות חוספיו על של אבותיכם
 ואתה מבזבו אוצרותיך ואוצרות אבותיך' אמר להם אבותי נזו ואוצרות לטשה ואני גבתי
 אוצרות לבעלה שנאמר אמת בארץ תצמח וצדק משמים נשקף' אבותי נזו ואוצרות כמקום
 שחוד שולט ואני גבתי אוצרות כמקום שאין חוד שולט בהם שנאמר צדק ומשפט מבין כמאך
 ונ' אבותי נזו ובה שאין עושה פירות ואני גבתי מה שעושה פירות שנאמר אברו צדק כי
 שלבני טוב פרי מעלליהם ואכלו' אבותי נזו ואוצרות מבין ואני גבתי אצרות נפשות שנאמר
 פרי צדק עץ חיים ולקח נפשות זכבים' אבותי נזו ואחרים ואני גבתי לעצמי שנאמר והלך
 לפחד צדקני' גדולה צדקה שהקדוש ברוך הוא נקדש בה שנאמר רגבת י' צבאות כשפס
 והאל הקדוש נקדש בצדקה וכסא כבודו וזכר בצדקה שנאמר צדק ומשפט ככון ככאך ואביתנו
 אברהם יצחק ויעקב נתברכו בצדקה אברהם כנין שנאמר כי

כא ידעתי למען אשר יצוה את בניו והא בתו אחרי ושמרו דרך יי לעשה צדקה ומשפט
למען הניא יי על אברהם את אשר דבר עליי מאי אשר דבר עליי ברכה שנאמר ויי ברכ את
אברהם בכל יצחק כנין שנאמר וידע יצחק בארץ והיא ומצא בשנה הדיא מאה שערים
דברכו יי ואין זריעה אלא צדקה שנאמר ודעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד כמו שאמרנו
למעלה יעקב מנין שנאמר וכל אשר החלי עשר אעשרנו לך ותתברך מנין שנאמר הפרוך
האיש מאד מאד וגו' ורוד ע"ה שבח הכהוב בעדקה שנאמר והו דוד עושה משפט וצדקה
בארץ וגרסין במסכת סוכה בפרק לילכו ערבא אמר רבי אלעזר כל העושה צדקה כאלו
מלאו לכל העולם כלו חסד שנאמר אוהב צדקה ומשפט חסד יי מלאח הארץ והצדקה היא
כלי של הקב"ה שנאמר לך יי הצדקה ועוד כי אין האדם עושה צדקה אלא משל הקב"ה שנאמר
לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראשו העושה והבבוד מלפניך וכתוב לי חסדך ולי הודך אמר
יי צנאות ושינוי כל מסך הכל מידך נתנו לך והקדוש ברוך הוא נתן לאדם עושר וצדקה
לנסותו אם יעשה סבנו צדקה יקיימו בידו וסוף לו עושר על עושרו ואם לאו יסלקנו ממנו שנא'
ואבד העושר והוא בעיני רע' וכתוב התעייף עיניך כוואנינו כי עושה יעשה לו נפיים וגו' וכל
מי שנוא עשיר ועושה צדקה מסמנו בני אדם סברין אותו שנאמר שוב עין הוא יבורך כי נתן
מלחמו לרל' וכן אמר איוב ברכת אובד עלי תבא ולב אלפנה ארנין' וכתוב אם לא ברבנו
חלצנו ובגו כבשי תחמם' והקדוש ברוך הוא מברכו שנאמר כי בגלל הרבר הזה יברך יי
אלהיך ואזול בשעה שהאדם עשיר יעשה צדקה וחסד ממנו קודם שיחזור עליו הגלגל
ויתרוטט וטעשה בחסד אחד כשהיו העניים עומדים על פתחו היה אומר לאשתו רחם על
העניים והאלו בני שירחמו בני אדם על כמך אם יצטרכו לבריות אמרה לו אשתו למה תפתח
פיך לשטן אמר לה הגלגל הוא שחזור בעולמו וגרסין בפרק חביה שנישברה במסכת שבת
כילא יתיר אכיון מקרב הארץ תניא רבי אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם על מרחו
שאם לא בא הוא בא בנו ואם לא נבא כן בנו שנ' כי בגלל הרבר הזה ותאמר רבי ישימעאל
גלגל הוא שחזור בעולם דבר גדול אמרו חכמים בעדקה שכל המעלים עיניהם הצדקה
כאלו עובד ע"ה כתיב הכא השמר לך פן ידח דבר עס לבכך בליעל לאמר וגו' וכתוב התם יצאו
אנשים בני בליעל הקרבך גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה שנאמר כה אמר יי שמרו
משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועת לבוא וצדקת להגלות' וגרסין במסכת שבת בפרק רבי
אלעזר אמר עלא אין ירושלם נפרית אלא בעדקה שנא' ציון במשפט תפדה ושביה בעדקה:
גדולה צדקה שהנותנה עולה ויושב כנגדו כמאחכבוד שנאמר הולך צדקות ודובר משירים כואם
בבצע מעשקות וגו' וכתוב הוא מרומים ישכון מצות סלעים משגבו להמו נתן מימיו נאמרים'
והיב מלך כנפיו תחזיקה עיניך יגו' דבנות צדקה לעניים ועושה משפט לעשוקים הוא דאו
לפני הקב"ה וחר מן המקרב לפניו קדבנות שנאמר עושה צדקה ומשפט נכחר ליי מובח' ומי
שאינו בכבוד את הרלים והא העניים ומולד ומקל בהם כביכול כאלו חרף לבראו שנא' לועג
לרש חרף עושה' בלומר אין כח בזה להקטיר לזה אכל מי שהוא חונן על הרלים ואכיונים
כאלו מכבוד להקדוש ברוך הוא שנאמר וכבודו חונן אכיון' מי שנתלדל מנכסיו למה הוא
דומה למלך שבעס על בנו וצוה עליו שלא יבס לתוך סעודתו והמלך יודע שכנו רעב וצמא

ואמר

וואמר הכלך אשרי מי שכנס את בני לביהו ונותן לופת ומאכילו ומשקרו שאני אשוב לנפלים
כל גמולו כפני שכל מה שיש לי שלו הוא ולא זו בלבד אלא צדקה חושב לו שנאמר כלוה יי'
חונן דל וגבולו יושלם לו ביצר הוא חונן לאכיון אם רואה אדם שירד מנכסיו אל יגד בו קלות
כפני עניותו אלא מכבדו בכתמתו וכדבריו ואם צריך לשמש ישחמש מן העניים ומן הרלים
כדי שיהיו עבדו חנן והיו עניים בני ביתך וכתוב והי אחיך עכב' ואזל מיועניי מרודים הביא
בית אלובעלי בחים שירדו מנכסיהם וישחמש בהם בנחת ולא בעצר שכך כתיב בעמד לא תרדה
בו בפרך ואף על פי שהוא קנין כספו כל שבן שאינו קנין כספו' ואם אין העני יכול לשמש
כפני חלישותו כזו או מפני זקנה וכפני שווא כן טובים ויתגנהיחן לו בכתר או ליונו בשעת דחקו'
ג' יתכבד עליו בעשרו כדגרסין כואלה שכנת רבה אם בסוף תלוה את עמי את העני עמך אמר
דוד כי אתה עסקני הושיע און כוהיתו של הקב"ה כבודת בשר ודם' מדה כשר ורם מן שמו
עשיר ויש לו קרוב עני אינו מודה לו שהוא קרובו וקרובו נשמן ממנו שהוא כתיב לרשיה עמ
כפני שווא עני וכן שלמו אומר כל איז רש שנאמר אף כי מדעו דחקו כנגדו וגו' ואמר גם
לרעהו ישנא רש' וכן אמר איוב הדלו קרובי ומיודעי שכחתי' ואם היה עשיר הכל נדבק בו
והכל אוהבין אותו שנאמר ואוהבי עשיר רבים: אכל הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא עמו הוא
העני ורואה לעני ומדבק בו רצונך לידע ראה מה כתיב כה אמר יי השמים כסאי וגו' ומה כתיב
אחריו ואל זה אביש אל עני וכחרח וגו' וכשיחציה לציון על מי הוא מרחם על העניים שנאמר
כי יי יכר ציון וכה יחסו עיני עמו' וכן כי נחם יי עניו ועניו ירחם' הי אם כסף תלוה את עמי
את העני עמך אין העני אלא עמי הוי כי אחת עם עמי הושיע' לא תשיבון עליו נשך לא תנשוך
את העני כשם שנשך הנחש את האדם ונקרו לו לחולדותיו ואף אתה לא תראה עני שיש לו
כהים ועבדים והא עוקף עליו ומשלם ממנו לכך כתיב לא תהיה לנכסיה' לא תנשכו לא
תהיה לנכסיה' שהוא ערום לרעה' אל תקח מאתו נשך והרבית ויראת מאלהיך לא תאמר
לו סאל לך ואני מלוח אותך למחר רבית עולה והא נוטל את ביתו ואת שדו ומעלה אני עליך
שחבלת בו שנאמר אם תחל תחבול מכאן את למד שכל מי שנוטל רבית משראל אינו רוא
מן המקום ברוך הוא אכל מי שהוא מלוח בלא רבית מעלה עליו החוב כאלו עשה כל המצות
שנאמר כספולא נתן כנשך וגו' לא תשימך עליו נשך לא היה צריך לומר אלא לא תשימך עליו
מז לא תשימך אלו העדים והסופר והעירב ותלוה שעוברים בלא תעשה שאם לא באו העדים
וחספר לא יפול בלום' אשריבול מי שירד פשוטה לעניים ראה מה כתיב עשיר ורש נפגשו
עושה כלם יי' וכן רש ואיש חכמים נפגשו מאד עני שניהם יי' ביצר עני המושט ידובעל
חבית רצה להיהן לו עושה כלם יי' מי שעשה זה עשיר הוא עתיד לעשותו עני' ומי שעשה זה
עני הוא עתיד לעשותו עשיר ואין לך מדה קשה מן העניות' שכל מי שהיה מוכנה בעניה כשלו
נתדבק בו כל יסודין שבעולם וכאלו באו עליו כל הקללות והתובות במשנת תורה: והאל
אלו נתקצו כל יסודין שבעולם לצד אחר' וענייה לצד אחר מברעת את כלם' צא ולמד
מאיוב כשהיה השטן מקטרג על איוב ואמר נחה לו כמון כסף וזהב ונכסים ונכס' ואתה חס
עליהם שנא' חלא אהה שכת בערו וכעוד ביתו וכעוד כל אשר לו אמר לו הקדוש ברוך הוא לא יאעב
בה אתה רוצה יסודין או עניות אמר לו רבון העולמים מקבל אני עלי כל היסודין שבעולם ולא

עניות

ענין שיהיה שוק ואין כוונתו פרושה לקנות טאבלי וכוון שתיסר ההדיל צווח כנגד מדה רדון
 בליהן דין ואמצאהו אבא עד תבנתו אמר לו אליהו מה אהו עובד לצווח לא אמרת אני
 רדנח ענית אלא יסרון שנאמר השמר אל הפן אל אונני על והבחרה מעוני דבר אחר לא
 תהיה לו בנוסה ודא הוא דכתיב טוב איש הונן וסלה יכלכל דבריו כספסט כוא וראו כל
 בריותיו של הקדוש ברוך למין הזהוה ויום לילה מן הלילה והלילה לילה מן היום והיום עם עמו
 כבריות שנאמר יום ליום כעבי אומר ולילה לילה יהוה דעה אין אומר ואין דבריו סוגו הלכנת לונה
 מן הככבים והככבים לחן מן הלכנת ונשחקדוש ברוך הוא רוצה אינו מרצאם שנאם האומר להרם
 ולא ירת וגו' החכמה לוח מן חכמה ודבינה לונה מן החכמה שנאמר אמר להכמה אחת את
 וכדע לבניה תקרא' החמד לוח מן העדקה והעדקה לוח מן החמד שנאמר אוהב צדקה חמד
 וגו' השמים לוח מן הארץ והארץ לוח מן השמים שנאמר יפתח י"לך את אוצרו ויטוב את
 השמים לתת כסר ארצו וגו' התורה לונה מן המצות והמצות לחן מן התורה שנאמר שמד
 מצותי יודה וחרתי וגו' בריותיו של הקדוש ברוך הוא לחן והם הועושים שלום זה עם זה
 בלא דברים וכסר חס לוח מן הכבוד ומקש לכלעו כרביית וכנול' ואלו שנטולין אומר הקדוש
 ברוך הוא למה אין אתה נוטל מעולמך שדבריות בתוכו שבר הארץ שאתה משקה שבר הצמחים
 שאתה מעלה שבר המאורות שאתה מאיר שבר ונשמה שנפחתה שבר הגוף שאתה שופר
 אומר להם הקדוש ברוך הוא ראה כמה דלית ונאני נוטל רבית ומה הלוח הארץ ואינה נוטלת
 רבית אלא נוטל התבן שהליתיה והיא נוטלת שלה שנאמר ויטוב העפר אל הארץ כשחיה וחרוח
 יטוב אל הארזים אשר נתנה' או ללמי שנטול רבית מה נאמר בו כנשך נתן והרבית לקח ודי
 לא יחיה' משל למלך שפטר לאחר אוצרו התחיל מכה עניים והורג אלמנות ומכזה אבינוש
 כפשיש בו ערומים' עושה בו חסם וגול כמלא אותו סקר ומפסד אוצרו של מלך' כך הקדוש
 ברוך הוא פנתח אוצרות ונתת לבריות מבספן וזהו שהם שלו שנא לו הכסף ולי הזהב אמר יי
 צבאות' התחיל עני צווח לונה מן העשירי נוטל ויכבוד רבית הורג בו אלמנות אס לוחה כספו
 אלמנה תרווח דחק לישול מבנת רבית' מכה בו אבינוש אם בקש ממנו צדקה מכה אותם
 והקדוש ברוך הוא אומר לו לועג לרש הרף עושהו' מפשיש ערומים אם היכילו מנח או שנים
 נוטל שליחו היבשו ויטוב ערום והקדוש ברוך הוא נוהן לו כסון של אמה והוא עושה אהו סקר
 שנאם הרשתם רשע ועולתה קצרתם והקדוש ברוך הוא מזהיר את ישראל ואמר להם אם חבול
 החבול' והזויר לו שלא יצעק לפני שנאם והיה בי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני וכן דוד אומר
 אשרי משכיל אל דל וגו' ושלמה אמר אל תגזול דל כי דל הוא וגו' ולמה כי ייריב ריבם וקבע
 את קובעיהם נפש' דבר אחר אם כסף הלוח את עמי ודא הוא דכתיב כספו לא נתן כישך לפיכך
 ביון שבנה שלמה את הרבית אומר בהפלתו רכון העולם אם יש אדם שיהפיל לפניך שתתן לו
 במזון ואתה יורע שאם כלי אל תחן לו ואם דמית אדם נאה נורוב חן לו שנאמר לאיש כדרכו
 אשר תרע את לבו וכל אדם כפי דרכו ולבו כך תן לו:

ביצד

מתנים הצדקה וביצד נוטלין אותה לרעת ומי הנותן צדקה ומי הנוטל והם שמה
 שערים ואלוהם' השער הראשון כי הוא מכני אדם שרוא הייב לתת צדקה
 השער השני כמה יורע שיעור הצדקה להרבות ולרמעי' השער השלישי מה יהיה הצדקה
 שיהן

שיתן אדם' השער הרביעי מה הוא הראוי לישול צדקה' השער החמישי למה לצדקה
 השער הששי הואך ונכה הצדקה' השער השביעי היאך יחלק הצדקה' השער השמיני לתת
 שבר בעלתה :

השער

הראשון כי הוא מכני אדם שרוא הייב לתת צדקה' והקדוש ברוך הוא הייב
 לתת צדקה לעניים והעני והעשיר כל אחד כפי יכולתו שנאם פתוח פתוח את
 ירך לאוהך לעניך וגו' אם אתה פתוח מעוני כופך לפתוח מעושר' ואמרו חכמה זל אפילו עני
 ונוטל צדקה הייב לתת צדקה' אמרו עליו על רבי זכריה חתמה דרבי יהושע כן לי שהיה נוטל
 בקופה של צדקה והיו מרגי' אזריו שהיה נוטל שלא לצורך ולאחר פשרתו חפשו אחריו ומצאו
 שהיה מחלק כח שהיה נוטל מן הקופה לעניים אחרים' רבי יעקב בר אידי ורבי יצחק בר רבא
 נבאו צדקה הווי נחנן מן הצדקה לרבי חמא כפי שהיה עני וצריך לה מחלק לעניים אחרים
 וכל מי שאינו צריך לישול צדקה נוטל אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לה ועליו הכתוב אומר
 ארוד הגבר אשר יבטח באדם וגו' אבל עני ורש שמעיד את נפשו ואינו נוטל צדקה כדי שלא
 ישרוח הברע' אינו נפטר מן העולם עד שיומלן הקדוש ברוך הוא פרנסחו ועליו הכתוב אומר ברוך
 הגבר אשר יבטח בה והוא ה' מכטחו :

השער

הכ כמה הוא שיעור הצדקה אם הבהו איש כמתנת ידיון כל איש אשר ידבנו
 לבו וצנו הכתוב שלא לקפוץ ידיו ולא יהיה לבנו קשה לעניים ולא יהיה
 אדם כלי אלא שזע שנאמר נתן תתן לו ולא ירע לבכך בתתך לו וגו' והרועה לתת הרבה אל
 יתן יותר מהחכם ממנו שכך אמרו חז"ל המכובד אל יכוב יותר מחומש ולא יתן פחות משלישית
 בשנה שנאמר והעמרו עלינו מצות לתת שלישית השקל בשנה' וכי שויכל להוסף ואינו כוסף
 מפני שהוא כלי עליו הכתוב אומר וארור נכל יוש בעדרו זכר :

השער

השלישי מה תהיה הצדקה שיתן אדם' הצדקה היא מחלקת לטלשה החלקים
 החלק הראשון שיתן פת והכשיל כדי שיהיה נכון לרעבי והוא הנקרא תמחו
 פירוש תמחו קערת אבילה' והחלק השני לתת כשבע זהב או כסף או פשוטים לצריכים לקנות
 להם מלבוש או פרנסה והוא הנקרא קופה' והחלק השלישי מכרו רבסף שיעבו ומקנ פשוטים
 דניחו אותם עד שיביאו עמיס ויתמ להם צדקה' ובין התמחו והקופה יש הפרש שהקופה הייבין
 לגבנה שני גבאים וחולקין אותה שלשה' והתמחו נוכח אותה שלשה לא פדות והם יחלקוה
 בידי' והתמחו גובין אותה בכל יום' והקופה גובין אותה מערב שבת לערב שבת והתמחו מזהר
 לתת אותה לכל שואל ולאורחם' אבל הקופה לעני העיר לבדם אלא אם כן יהיה ברצון אותה
 המדינה לתת אותה לם שירעו שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה ורשאין בני העיר לעשות קופה
 תמחו והמרו קופה וליהן לכל מי שירצו:

השער

הרביעי מי הוא ראוי ליקח צדקה' אמרו רבותינו זכרם לברכה מי שיש לו
 כהאם זהו לא ישול לקט שכחה ופאר וכי שיש לו חמשי זה והוא נושא ונותן
 בהם לא ישול מי שאין לו שיעור שזכרנו הייבן לתת לו צדקה ואפילו אם ירבו לו צדקה עד שיהיה
 לו יותר מן השעורין שזכרנו ריזוהו ישול ואין הושבין לו כשעור וכל לא בתו ולא כלי השמיטו
 ולא כלי בלאכתו ולא כגדי עצמו שהוא צריך להם' שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה ראוי כחייבין
 אותו למכור את ביתו ואת כלי השמיטו ואפילו זהו לו כלי כסף וכל זהו נד הרגל להשמיטו אם

ולא יחיה לו ותיק בשעורים שזכרנו ר"ז ע"ל צדקה' וגרסין כפשת בהנכות כפרק מציאת
 ראשה כד עקבא דיה רגיל לשרורי ליהוא עניא ארבע מאה זוזי כל מעלי יבא רכפרי יבא חר
 שרדינה ניהליהביד כריה אהא אכר ליה לא צדק אמל ליה מאז חזית אל דקא מזלפי קמיה יין וישן
 אמר כפמק כולי האי עייפניה ושדרינה ניהליהבי קא רחא נפשיה אמל איתו הושבנה צדקה איהוי
 כבה צדקה עכידנה אשכח דהוה כתי שבעה לפי דינרי סינאקי אמל זורין קלילא ואורשא דחיקא
 קס בזבזיה לפלגו נכסיה' ותיבי עביד רבי והאמר רבי אלעי באושא התקינו המבזבז אל יזכזכ
 יותר מהבזבז הני מילי כתיב שמו ירד מוכסיו אבל לאתר ביה לית לן בחולא ומכור כלי ביתו
 ומה שאמר וזל היה משתמש בכלי זה כי ישחמש בכלי נכסף ככלי כסף ישחמש בכלי נחשת ככר
 חירץ רב זכור ואכר לא קשיא הא בכמהושהלן הא בכוסות וקערות ואם יהיה לרוממן והוא
 ככוסטן לכתוכה אשתו או משועבד ככתובה אשתו או לבעל חובה ר"ז וז' צדקה:

שער

החמישי למי יקריכו לתת צדקה כראשונה' דייב אדם להקדים פרנסת נפשו על
 כל בני אדם' ואינו ייב לתת צדקה אלא אחר שיהיה לו פרנסתו וכושיהלוי יותר
 כפרנסתו הוא היב לתת צדקה לנצרך שנאמר והי אחך עכך ואכר ר"ז חייך קודם להי אחיך
 כלומר כשיהיה לו יותר מפרנסתו הוא היב לתת לנצרך שנ' והי אחך עכך וכאשר תשבע השביע
 דעבים' וכשאר תשקה השקה לצמאים' וכן אמרה הגרפית לאלהיה ע"ה וכאני ועשיתיו לוי
 ולבני לי כראשונה ואחר כך לבני הגויה לאלהיה ואכר לה ולך ולבניך תעשי באהרונה הקדים
 גם הוא הייח לוי בנה ואחר שיפרנס נפשו יקדי פרנסה אביו ואמו לפרנסה בניו לפי שרם ראויים
 לכבודם' לכן צוה השם בכר את אביך ואת אמך ולא צוה בכר את בניך ולזל רתקנו שיהא אדם
 זן את בניו ואת בנותיו וכשרם קטנים עד שש שנים לכזן אמרו בני יעקב לאביהם כונח הולא נכוח גם
 אנהו גם אתה גס מפני' הקרימו את עצמם תתור ואחר כך אביהם ואחר כך בניהם' ואם יחיה
 שבני אביו בננו ולא יהיה לו ככה שיפדה א"א' יפדה את אביו ואחר שיפדה את אביו יפדה את
 בנו' ואף על פי שהארם חייב ככבוד אביו וכבוד רבו עדיף שאביו הביאו להי' ועולמוהו ודנו
 במחלוהי עולם הבא לפיכך אם היה שבו אביו ורבו ויפדה את שניהם יפדה את
 רבו ויעווב את אביו ואם היה אביו תלמיד חכם אביו עדיף בשביל כבוד התורה וכבוד האבואחר
 כך יפדה את בניו ואחר בניו אחיו' ואחר אחיו הקרובים ליה שנים' ואחר השכנים אנשי עירו
 ואחרי אנשי עירו שבי שאר הכריות שנפתחה הפתח את ירך לאחיו לעניין ולאבינוך בארצך
 אחיך קודם לעניין' עניין קודם לעני עירך' עני עירך קודם לעני עיר אחרת' ותיב
 להקדים צדקה לרעבים קודם הערובים כדו שלא ימותה רעב מד ברעב וכן חייב אדם להקדים
 צדקה לאשה קודם לאיש לפי שבעה של אשה להתיבש ואחר כהאיש והאיש יכול לילך ולחזור
 על דעתו וכלה ככל כקיס ואין כן צדקה והאשה משום צניעות:

השער

הששי ואין יגבר הצדקה' אין גובין את הצדקה פחות משנים והמקרא נא
 צדקה' וכשגובין את הצדקה לבג אנדרם ביהר ולא יפרדו איש מעל אחיו אלא
 אם יגובו כדמות יגבר האחד בחנות אדת ונגבה השני מהנות שנייה בדי שלא יתעבבו או שישנם
 האדר לחנות והשני ימתן אותו לפתח שכך אמרו חכמים: כרם לברכה גבאי צדקה אין יקראו
 לפרוש זה מזה כשוק' אבל זה עומד בשערו וזה נכנס לחנות' ואם ימצא אחר בהם כמקור צדקה
 או אם יתנו לו שום דבר כד וכו' לא יתן אהו בכיסו אכל נתנו לכיס של צדקה עד שיגיע לכתנו

ויצא ממנו וקחנהו לעצמו שלא יחשוד אהו הרואה ויאם פ' שו"ט של צדקה נותן בכיסו שיקחם
 לנפשו ואין מונין את המעות זוגות לא אחד אחד בפני החשד' ואם יצטרנו למכור החיים של
 צדקה לא יקנו אותם הגבאיין אלא ימכרו אהם לאחרים בפני החשד דאמרו חכמים לברכה
 גבאי צדקה שאין להם עינים להחלק פורשין לאחרי ואין פורשין לעצמם זכבין גובין להם ומאכל
 ותכשיל או קמח הן צריבין למכרו לא יקנו אותה לעצמם בפני החשד ואף על פי שאין ראוי ל
 לתמוע להם חשבון הצדקה שנאמר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו על ידם את הכסף'

הגבאיין חייבין לתת חשבון כדו שיהיו נקיים מהשם ומכני אדם ואמרו רבותינו זכרם לברכה
 ממסכנין על הצדקה ואפילו כערב שבת ומה שאמר הכתוב ופקדתיו על כל לוחציו אל גבאי
 צדקה הא דאמר הא דלא אמר פירוש העשירי משמע אתם אפילו ערב שבת ושאינן עשירים
 ממתנין להם כדו שלא יחשאו עליהם והנשים הצדקות והרחמניות מעמידות להן גבאית אשה
 צדקת ותנח מהן צדקה בכל שבוע והחלק אותה לעניים והצדקה שתתן באשה לעניים השתדל
 שיהיה מיניעה ומעשה ידו כי שבר גרול הוא לנותן הצדקה שתהא מיניעה' יכולות הנשים
 הצדקות והבשרות למלשנפוש נפש בעליהן ונפש בנין כאשר יראו לבעליהן שרודין בעסקיהן
 שיבידום לתת צדקה לעניים ולאבינום ולקבוע עתים לתורה ולעשות מעשים טובים שנאמר
 פיה פתחה ככתובה ותורת חכר על לשונה:

השער

השביעי האין יחלקו הצדקה' אין חלקין את הצדקה פחות משלשה תלמידי
 חכמים כשרים תאמנם כדו שיתנו לכל עניו עניי כפי מה שהוא צריך וכפי מה ש
 שהוא ראוי מפני שרם יודעים ומבינים עניי הצדקה ומעלתה וכמה צריכים לחלק להם שנאמר
 יורע צדק דין דלים' והקדוש ברוך הוא צונו בתורה לתת צדקה לעניים לכל אחד ואחד די
 מחסורו שנאם כי פתוח תפתח את ירך לו והעבט העביטו די מחסורו אשר יחסר לו ולא נתברר
 לנו שקור הצדקה כמה יחיה ומעתיקי השמיעה קבלו ליכדונו שיעור הצדקה שהוא על סמונה
 מעלות: הראשונה ככה מתנין לעני המחזר על הפתחם והוא דבר
 אבל לא יחארונו ריקם שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה

המעלה

עני המחזר על הפתחם אין מקקין לו לסתנה מרובה אלא לסתנה מעטעט:

המעלה

השנית כמה נוהגין לעני האורח במקום לבקר אין נוהגין לו פחות מככר לחם
 של עשרים אנקות מקמח שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה אין פוחתין לעני
 ח: זכר במקום לבקום מככר בפניו יקן מארבע סאין כסלע ביום ואם לן מתנין לו פרנסת לינה' ו
 ואם שבת נוהגין לו כזון שלש סעודות:

המעלה

השלישית כמה יתנו כשנא יתומה עניה אין מתנין לה פחות מששים זוז
 מכסף ואם יש בכיס כפרנסין אותה לפי כבודה'

המעלה

דביעית שקור כה שיזנו ליתום עני כשנא אשה חייבין להשכיר לו בית
 דירה ולתת לו מטה וש' לחן וכל השכיס ובגדים שילבש:

המעלה

החמישית כמה נוהגים לעני בן טובי אמרו רבותינו זכרם לברכה די מחסורו
 אתה מצוה לפרנסו ואי אתה מצוה עליו לעשרו' אשר יחסר לו ואפילו

בזו לרוב ואפילו עבד לרוץ לפניו כדגרסין כמסכת כהנכות כפרק מציאת

מצאת האשה' תנו רבנן די מהכורו אשר יחסר לו ואפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו
אבדו עליו על הלל הזקן שלקח לעני אחד סוס לרכוב ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא לו
עבד לרוץ לפניו ורוץ הוא לפניו שלשה בילין' תנו רבנן מעשה באנשי גליל העליון שלקחו
לעני אחד בן טובים מצפורי לישראל בשר בכל יום ולם מאירובותן אמר רב הונא לישראל מוח עופות
'ועניך אדם לזון את העני כפי כח שהיה רגיל לאכול קודם שנתדלדל' כפי הנוכח הווא דאתיא
לקמה דרבי נחמיה אמר לו פרנסני אמר לו כה היה רגיל לאכול אמר לו בשר שכן ויין שכן אמר
לו רבי נחמיה רצונך שהגלגל עמי בעדשים גלגל עמי בעדשים ונת אמרו עליו אי לזה שהרגו
רבי נחמיה אדרבה אי לו להטמיה שהרגו לזה טבעו ליה אלא איתו הוא ולא איבענא ליה לפנוקי
נפשיה כולו האי מפני שהגלגל עמו בעדשים וכפני שלא כלכלו כמון שהיה רגיל אמרו עליו שהרגו
'והחסד שאדם עושה עם העני אינו משלו אלא כשיל הקדוש ברוך הוא והוא מוכין פרנסת העני
והעשיר בדגריסין בפרק רבנן דהוא דמתי לקביה דרבא אמר לו פרנסני אמר לו מה היה רגיל
לאכול אמר לו הרגילות פטמה ויין וישן אמר לו לא היית לדרהוקא דציבורא אמר לו בדיהוקא
אבילא מדרחמנא קא אבילא דתניא עמי כל איך ישכרו ואתה נתת להם את אכלם בעתו בעתם
לא נאמר אלא בעתו כלומר שהקדוש ברוך הוא נתן לכל אחד ואחד מיונהו בעתו עדים
מדברים ודנה אחרות של רבא באה לעיר מעיר אחרת והחלה שנים רבות שלא באה לעיר אלא
אחת ויום והיבאה לאחיה הרגילות ויין וישן מדי ידע רבא כי שבביל אותו עני וכן לנה הקדוש ברוך
הוא הרגילות והיון לפרנסו כמו שהיה רגיל לאכול קודם אמר לו רבא נעמיה לך קום אביל':

המעלה

הששיהכשיתיכיש העני לבקש צדקה חייבין ישראל לבכרו ולפקדו במתנות ואם
אינו רוצה ליקח מתנין לו לשם הלואה ואחר כך נותנין לו במתנה' דתנו רבנן
וועכש העני ישנו זה שאין לו ואינו רוצה לזה הפרנס כמחמתנין לו נתיבין לשם הלואה ונתנין לו
לשם מתנה לא רצה אושרין לו הבא משכונ וישל כדי שלא יהוה דעתו:

המעלה

השביעית אסיה עני תלמיד חכם חייבין לתת לו לפי כבודו ואם אינו רוצה לקבל
מחעסקין לו בסדרה מוכין לו כוול וכוון ממנו סודותיו ביקר כדי שיהפרנס ב
בכבוד ואם היה יודע להתעסק בפרקמטיא בעצבו מלויין לו לעשר בו סחורה ועל זה אמרו חכמינו
וכרם לברכה חכשיל מלאי לבנים של תלמידי חכמים ועוד אמרו לול מאי כבר אתי' מיונד נח
וכנה תלמוד יודכים ממכסיו ודווצה שיזכה לעולם הנא יתעסק בעצבו התלמידים והרבנים
העוסקים בתורה לשם שמים ועוד לשיכרות הרבני כדי שיעמדו בעירו ויהיו עוסקין בתורה על
ידוי ופירשו לול בפסחים עין חיים היא למחויקס נח ללודיה לא נאמר אלא למחויקס בה
שום ותלמידים ודורבנים המחויקס בה: **המעלה** השביעית תקון עניי העיר לתת לכל
אמר ואחר כפי עניותו וכפי חסרתו וכפי
מצאו לול שמת מיני העניים בכתוב ואמרו ששבעה שמות יש לו לעני ואלו הם דל הנך מך עני
רש מסכן אביון' דל'ם שהיה עשיר ונתדלדל ועליו נאמר ודל מרעוה' פירד מלמד שהיו לו
אחיו סורעים ואחזבים כשהיה עשיר וכשנתדלדל נתפרדו ממנו חביריו ויודעו עינו לפמסעול כן ראוי
לפרנסו ולעשות עמו חסד ולתלו כמנהגו כמו שאמרנו' תכך הוא הבינוני שיש לו פרנסתו
בצמצום וכשארע לו חולי או שום מקרה יתרושש מיד ונגלה עיניו ועל זה נאמר רש ואיש
הנכס נגאשו כלומר התכך חבר לרש על כן ראוי לתמוך ידו קודם שיתרושש' רש הוא שהיה

מתפרנס בכבוד ונכתרו ואחר כך נתדלדל ונגלה עיניו והולא נשאר לו כלום עליו הכתוב ואמר כל
אחי רש שאתו אף כי מרעהו דחקו ממנו' כך הוא הצריך לבריות כל ימינו מפני קורות הזמן
ונגלגלו שסבבוהו ועליו הכתוב ואמר וכו' ימוך אחיך ומשה ידו עסק והחזקת כוונתו' עני פורש
יגע ועמל' שיגע כל ימינו לבקש פרנסתו ולא ישיג אלא מקצת צרכו כשורח גדול ולא יספיק לו
וכל ימינו מאכזבים ועליו נאמר כל ימי עמי רעים' מסכן המצפה למתנת בני אדם והם לועגים
עליו וכזוים אותו ואפילו יהוה חכם ובעל תורה ועליו נאמר והנמת המסכן בודה' אביון הוא
המתאנה לפרנסה ולא ישיג אליה והוא אדם שאינו יודע לעשות מלאכה ולא להתעסק בסחורה
ואפילו לבקש צדקה אינו יודע לדרב כהוגן לפיכך הוא כל ימינו מתאנה ואינו משיג מפני שהוא
עצל ועליו נאמר כי לא יחדל אכינון מקרב הארץ' חייבין שהיה השלשה גבאין הנקראין פרנסין
חכמים וכזוים ויודעים כל אי הענינים ומימי הענינים ושעור חראמי לתת לכל עני ועני מהצדקה
'מי שרוצה להתפרנס מן החסותיו נתנין לו מוונת ערב ובקר בכל יום ויום' ומי שרוצה
להתפרנס מן הקופה יתנו לו זווים להוצאת שכחה ימים לבקר ולערכונן כל שבוע ושבוע שכן
אמרו רבותינו זכרם לברכה מי שיש לו מיון שלש סעודות לא ישל מן התסחוי' מיון ארבע
סעודות לא ישל מן הקופה לפיכך חייבין לגבות התסחוי בכל יום מהלוקו בו כיום וגובין הזווים
של קופה בכל ערב שבה כדי שיתלקום להוצאת שבת' וחייבין לבדוק אחר העני המבקש אם
אינם יודעים אם הוא צריך שלא יערים עליהם' ואין כודקין על הרעב אלא מאבילין אותו מדי
כל אבדיקה ובלא עכוב שמא ימות ברעב שכן אמרו רבותינו זכרם לברכה אמר ר' יהודה כודקין
לבסות ואין כודקין לבזונות תניא בותיה דרבי יהודה אמר כסני כודקין אחריו פרנסו אין כודקין
אחריו ואין מתעכבין מהאביל אותו מדי כדי שלא ימות ברעב' ומעשה כתום איש גסו ויכוח
כדגריסין במסכת תעניות בפרק סדר תעניות' אמרו עליו על נחום איש גסו שהיה כזמא שתי
עיניו נודם כשמי ידיו נקטע בשתי רגליו והיה כל גופו מלא שחין ויהי מוטל בבית דרועו ורגליו
משתו מונחין בספלין של מס כדי שלא יעלו עליו נמלים פעם אחת בקשו תלמידיו לפנות משתו
ואחר כך לפנות את הכלים אמר להם פנו את הכלים ואחר כך פנו את משתי שכל זמן שמשתי
בתוך הבית מוכשח לכם שלא תפול פנו את הכלים ואח"כ פנו את משתו מן הבית ומדי נפל הבית
אמרו לו תלמידיו רבינו רבי מאיר שצדיק גסור אתה למה עלתה לך כך אמר להם אני עשיתי
כעצמי שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה לי משני שלשה חבורים שטונים אחד של
מאכל ואחד של משקה ואחד של מיני מגדים מרדן לי אדם אחד אמר לי רבי פרנסני אמרת לי
המתן עד שאפרק מן החמור לאחר שפרקתי חזרתי לאחורי ומצאתני שמת נפלת עליו ואמרתי
עני שלא חסו עליך כך וכך תעלה לחן' רגלי שלא מהרין לפרק מן החמור כך וכך תעלה לחן
ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי יהיה לך גופי מלא שחין אמרו לו אי למה שראינוך כןך אמר
להם אוילי אם לא ראיתו כןך' על כן אמרו רבנו זכרם לברכה אם אמת העני פרנסו אין כודקין
אחריו אלא מאבילין אותו מדי' לפי אס לא ידעו הפרנסים להתנאם שבארנו בעסקי הצדקות
איך עושין שלא יגבו כלום ואם לא יוכלו לרהות אסור לתת צדקה על ידם שכן אמרו רבותינו
זכרם לברכה לא יתן פרושה לארנקי של צדקה אלא אסכך תלמיד חכם ממונה עליה כל חצינא
בן תרדין וכל מזה שאמרנו בזה השער ובא להמעיילי הם הצדק' שהצדק עוסקין בנותן תמחוי וקופה
נשוא יתמיס ואר הענינים שאמרנו' אבל השער השמיני מרבר בצדקה שהיה עושה'

מצאת האשה' הנו רבנן ד' מהכורו אשר לו ואמ'לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו
אבדו עליו על אלה והקן שלקח לעני אחד כנס לרכוב ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא לו
עבד לרוץ לפניו ורוץ הוא לפני שלשה טלית' תמו רבנן מעשה באנשי גליל העליון שלקחו
לעני אחד כן משכים מצפורי לשרא בשר בבלי ונסחוס באי ריבותן אמר רב הונא לשרא מוח עופות
'ועניך אדם לזון את העני כפי מה שהיה רגיל לאכול קודם שנתרדל' כפ' הונא ר' אחינא
לקמיה רבי נחמיה אמר לו פרנסי אמר לרוביה רגיל לאכול אמר לו בשר שמן ויין ישן אמר
לרבי נחמיה רצונך שהגלגל עמי בעדשים גלגל עכו בעדשים ומת אמרו עליו אי לזה שחרגו
רבי נחמיה אדרבה אמ'לו להמכה שחרגו לזה טבעי ליה אלא אינו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי
נפשיה מליהא מפני שגלגל עכו בעדשים וכפניו שלא כלכלו כמו שהיה רגיל אמרו עליו שחרגו
'והחמד שאדם עושה עם העני אינו משלו אלא משל הקדוש ברוך הוא והוא מוכין פרנסת העני
ועושר כדגרסינן בפרק רמבר החוה דאית ליה קבוצה רבא אמר לו פרנסי אמר לו מה היה רגיל
לאכול אמר לו שהרגילה פשוטה ויין ישן אמר לו לא הישת לרוחקא דציבורא אם לומדיה וקא
אכילא מדרבנא קא אכילא דתניא עיני כל איך ישכרו ואתה נתן להם אה אכלם בעתו כעתה
לא נאמר אלא בעתה מלמד שהקדוש ברוך הוא מנותן לכל אחד ואחד מנונוהו בעתו עדים
מדברים ודמה אמותו של רבא באת לעיר מעיר אחרת ויהיה לה שנים רבות שלא באת לעיר אלא
אנתו וזום ויבואה לאותה הרגולה ויין ישן מד' ידע רבא ביבסביל אותו עני וכן לנהקדוש ברוך
הוא והרגלות והיין הפרנסו כמו שהיה רגיל לאכול קודם אמר לו רבא נעמתי לך קום אכול :

המעלה

השביעית אם היה עני תלמיד תכח חייבין לתת לו לפי כבודו ואם אינו רוצה לקבל
מחשקין לו בסדרה מוכרין לו כזול וכו' וממנו סודות בויקך כדי שיהפירם ב
בכבוד ואם היה ידוע להתעסק בפרקמטיא בעצמו מליין לו לעשו בו סחורה ועל זה אמרו חכמים
זכרם לברכה חכמיל מלאו לנים של תלמידי חכמים ועוד אמרו לזול כאיבד את י' מרוחן זה
זכנה תלמיד זכמים מוכסו ודווצה שיזכה לעולם הבא יתעסק בצרכי התלמידים והרבנים
היוצקים בתורה לשם שמים ועוד לשבירות ורבני כדי שיעמדו בעירו והיו עוסקין בתורה על
ירוי ופירשו לזול בפסחים עץ חיים היא למחויקסבה ללמדנה לא נאמר אלא למחויקסבה
שהם תלמידים והרבנים המדויקסבה: **המעלה** חשיבות תקן עיני העיר לתת לכל
אחד ואחד כפי עניותו ופחיסתו וכו' מעלתו ונפיע עינו שלא לבלם בשוח
מצאו לזול שמות מעי העניים ככתוב ואמרו ששבעה שבות יש לו לעני ואלו הם דל הנך אך עני
רש מסכן אביון' דל' ש' שהיה עשיר ונתרדל ועליו נאמר ודל מרעהו יפדר מלכו שהו לו
אדום ועיניו מאזוכים בשוה עשיר וכשנתרדל נתפדו ממנו חבירי מורעיו לפנים ועל כן ראוי
לפרנסו ולעשות עמו חסד ולתלו בכבודו כפי שראונו' הנך הוא חבונני שיש לו פרנסתו
במצות וכשארע לו חולי או שום מקרה יתרושס מיד ונלה עינתו ועל זה נאמר רש ואיש
חגמים נפגשו כלומר התנך חסד רש על כן ראוי לתמוך ידו קודם שיתרושס' רש הוא שוה

כתפירם ככבוד וכבוד ואחר כך נהרדל ונגלה עיניו ואלא נשאר לו כלום עליו הכתוב אמר כל
אחי רש שנאמר אף כי מרעהו רחוק מכני' אך הוא הצריך לבריות כל ימי מפני קורות הזמן
ונגלגלי שסבבוהו ועליו הכתוב אמר ובי ימוך אחיך ומשה ידו עמך והחזקת כוננו' עני פירש
נגיע ועמל שיגע בלימו לבקש פרנסתו ולא ישוג אלא מקצה צרכו כשורח גדול ולא יספיק לו
וכל ימי מלאכותיו ועליו נאמר כל ימי עמי רעים' מסכן המצפה למהנת בני אדם והם לועגים
עליו וכזוים אותו ואפ' ליה חכמו בעל תורה ועליו נאמר וחכמת המסכן כזוה' אביון הוא
המתאווה לפרנסה ולא ישוג אליה והוא אדם שאינו ידע לעשות מלאכה ולא להתעסק בסחורה
ואפ' לו לבקש צדקה אינו ידע לרבר כהונן לפיכך הוא כל ימי מתאווה ואינו משיג מפני שהוא
עצל ועליו נאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ' החייבין שהיה השלשה גבאין הנקראין פרנסין
חכמים ונכונים וידועים כל אי הענייכים ומימי העניינים ושעור חראוי לתת לכל עני ועני מהצדקה
' מי שרוצה להתפירם מן החכמים ונותנין לו מונות ערב ובקר בכל יום ויום' ומי שרוצה
להתפירם מן הקופה יתנו לו וזוים להוצאת שבעה ימים לבקר ולערכובן כל שבוע ושבע שבך
אמרו רבותינו זכרם לברכה מי שיש לו מיון שלש סעודות לא ישול מן התכחני' מיון ארבע
סעודות לא ישול מן הקופה לפיכך חייבין לנכות התכחני בכל יום ולהלכו בו כיום וגוכ' וזוים
של קופה בכל ערב שבת כדי שיתלקום להוצאת שבת' וחייבין לבדוק אחר העני המבקש אם
אינם ידועים אם הוא צריך שלא יערים עליהם' ואין כודקין על הרעב אלא מאכילין אותו מיד
בלא בדויקה ובלא עכוב שמא ימות ברעב שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה אמר ר' יהודה כודקין
לכסות ואין כודקין לכוונות תניא בותיה רבי יהודה אמר כסוני כודקין אחריו פרנסתי אין כודקין
אחריו ואין סתעכבין מלהאכיל אותו מיד כדי שלא ימות ברעב' ומעשה כחוס איש גס וזנוי כח
כדגרסינן במסכת תענית בפרק סדר תענית' אמרו עליו על נחום איש גסון שהיה כחמא משהו
עיניו נגודים בשני ידיו נקשע בשתי רגליו והיה כל גופו מלא שהין והיה מוטל בבית רועע ורגלי
משתו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים פעם אחת בקשו תלמידיו לפנות משתו
ואחר כך לפנות את הכלים אמר להם פנו את הכלים ואחר כך פנו את משתי שכל זמן שמשתי
בהוך הכית מוכשח לכם שלא הפול פנו את הכלים ואח' פנו את משתו מן הכית ומיד נפל הכית
אמרו לו תלמידיו רבנו נבי סאחר שצדיק גמור אתה למה עלתה לך כך אמר להם אני עשיתי
כעצמי שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה לי משני שלשה חבורים שעונים אחד של
מאכל ואחד של משקה ואחד של מני מגדים מודם לי' אדם אחד אמר לי רבי פרנסתי אסרתו לו
המתן עד שאפרק מן החמור לאחר שפרקתי חזרתיו לאחורי ומצאתיו שמת נפחתי עליו ואמרת
עני שלא חסתי עליו כך וכך תעלה לה' רגלי שלא מהרו לפרק מן החמור כך וכך תעלה להן
ולא נתקדרה דעתי ער שאמרת יהיה כל גופי מלא שהין אמרו לו אינו לנו שראינוך בכך אמר
להם אוילי אס' לא ראיתו בכך' על כן אמרו רבו זכרם לברכה אס' אפ' העני פרנסתי אין כודקין
אחריו אלא מאכילין אותו מיד' לפי אס' לא ידעו הפרנסים א' התנאים שבארנו בעסקי הצדקה
איך עושין שלא יגבו כלום ואס' לא יוכלו לרהות אסור לתת צדקה על ידם שכך אמרו רבותינו
זכרם לברכה לא יתן פרושה לארנקי של צדקה אלא אס' תלמיד חכם ממנה עליה בר' חנינא
בן תרדיון כל מה שאמרנו בזה השער ובא' המעלין הם הצדק' שהצדק עושין בנן תכחני וקופה
נשואו יתום וסאר העניינים שאמרנו' אבל השער השמיני מדבר בצדקה שהיה עושה

חשינה

פרק ראשון

השנינו לדעת שבר מעלות הצדקה שהיא חיד עשוהוים המטה מעלות זו למעלה
 מזו המעלה הראשונה קצתה שבכלם יוהא הנהו צדקה ברכים או מור
 ברכים לעשות לו שם שריון כמון שבכלם וכל שכן וצורר ברכים ואינו נוהן כדגרסין במסכת
 תענית בפרק ראשון אמר רבי יוחנן אין הגשמים נעדין אלא בשביל שפוסקין צדקה ברכי ואין
 מהנין שנאמר נשאים ונדה וגשם אין איש כחהלל במתה שקר המעלה השניה גדולה מן
 הראשונה והיא רוחה או נודה ונלחנה לשם שמים כדי שיהיה לו שכר ורצונו שיהללוהו בני אדם
 אף על פי שהיא בגלוי שכרו גדול מן הראשון והואל וזאת היא לשם שמים המעלה
 השלישית גדולה מן השנית והיא צדקה בסתר לשם שמים ואין שום אדם בעולם יודע
 צדקה זו אלא נהני ומקבלה בלבד המעלה הרביעית גדולה מן השלישית והיא והנהן
 צדקה לפרנס הנהן כסתר שימחה כנפשה של צדקה ואינו יודע למי נתן אותה הפרנס וישל אותה
 העני ולא ידע מי נתן אותה וגרסין במסכת כתובות כפרק מצאת האשה רבא היה ציד זנו
 בסדימה ושירי להו לאחוריה ומציא נפשיה בני עניי ומצלי עיניה מרמי ולפי היה לאבותינו
 תיבה כגורה ובה רוד קמן פתוחה וד רעה לתת צדקה בסתר היה בוליה לשם ומניחה בתיבה ובה
 רוצה ופוחה והנהן הצדקה לעניים המעלה החמישית גדולה שבכלם והיא המלה לעני
 מבין או שהתקף עמו כדי לרחוקו שלא ימש והא צדך לבריות שנאמר ובי יבך אחיך וכשה יוד
 עמך והחזקה בנגר והושב זה אחיך עמך ואומר חיי אחיך עמך וגרסין במסכת שבת בפרק
 בכה אשה ויצאה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש גדול המלוח מן העושה צדקה והבטיל
 לכס יותר מכלל המלה לעני לטוב לו ולרחיבו לו מצרה ונקא חנין שנאמר טוב איש ואין
 זמלה ורבותינו זכרם לברכה אמרו גדול המלה לעני בשעת דחקי כן והנהן צדקה וצדקה
 המלה מתקיימת לעד שנאמר וצדקתו עומדת לעד איוו היא צדקה שעומדת לעד זה המרגיל
 עצמו להלוות לעניים ובשיבונו לו המלה ילונה לעניים אחרי וכשישיבנה האחר ילונה לאחריים
 נמצאת הקדקיימת לעד וזוהי במה פעמים בה ובצדקה אין לו אלא שכר מצוה א' ויש אחרים
 זה וכותב או הקמה כפרים להשאל לתלמידים ואם יקשה בעיניו להלות בלא משכון ילוח
 להם במשכון יקבע לו זמן להלוואה וכהן ימחה לוואה לא יקרא אותו לעשות מלאכתו אלא
 דבר אם לא יתן לו שכירותו בשלם מפני שנראה ברכות ואם אין כה ליהן או להלוותו ופיסג
 ברכים שגדול דמפייס לעני כרנים מן הנהן לו צדקה כדאמר רבי יצחק כל המהן פרומח
 לעני מתבדך כשש ברכות שואב ולא פרום לרעב לחבד' ואלוהן הששה ברכות אחו או
 יקבע כשהו אורד' שני וארבעה מארץ הצמת' שלישי והלך לפני צדקך כבוד יאספך
 חבישיאז הקרא לי ענה' ששי השוע ויאבד חני' והבפייכו בדרכים כהבדך באחת עשרה
 ברכות כמו שנאמר והפקר לרעב נפשך וגו' ואלוהן ראשון חרח בחשך אורד' שני והפלתך
 כצודים שלישי ותיד' תמיד' רביעי והשמע בעצה צדקת נפשך' חבישי ועומהו חן וליק' ש
 ששי והיה כן רוח' שביעי ובכוצא מים אשר לויכו בו מים' שמיני ובנו ממך הרוב עולם
 השיעי ומכדי ויר וזוה תקבם' עירי וקרא לך גודר פרץ' אחד עשר משונבתי בית לטבת
 ואמר ר' יצחק כל הרודף צדקה קדוש ברוך הוא מציא לו מעות לעשות מהם צדקה שנאמר
 אחד צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד כדגרסין במסכת תענית בפרק סדר תענית
 אלעזר

פרק שני

אלעזר איש כפר בראי כד הוחזו ליה גבאי צדקה דנו ששן מלה דכל דרוח כוש והיה חוב להו
 יומא חד סליק לנאק למזכן נרניא לברתיה חזיוהו גבאי צדקה ששן מינה אזל ורהש בתריוהו
 אמר להו אשבעת ימי במאי עסקיתו אמרו ביתוס ויתומה אמר להם העבודה שהם קורמין לבתי
 שקל כל מאי דהוה בדיה ויהיה מהליו פיש בדיה חד והא אזל זבן בית חשי שדיה כאכלה פל
 אוצר של חסאם אתאי דבתיה אברה ליה לברתיה מאי אתי לך אבדך אמר לה כל מאי דאתי
 כאכלא שדיה אתאי לפתח בכא דאכלא חויה דמליא אכלבא חשי נקא נפאקא בצניורא ד
 דרשא ולא ספתח בכא מחשי אולא ברתיה למי מדרשא אמרה ליה כא וראמה עש לך אוהבך
 אמר לה העבודה הרי הן הקדש עליך ואין לך בהן אלא כאחד מעמי ישראל נמצא שהרודף אחר
 הצדקה הקדוש ברוך הוא מציא לו מעות לעשות מהם צדקה וטוב לחיים שנאמר רודף צדקה
 וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד רבי יודשע בן לוי אומר וזכה לבניס בעלי חכמה בעלי עושר
 בעלי אגדה בעלי חכמה דכתיב ימצא חיים וכחכמה כתיב כי מצו צדקה חיים בעלי עושר
 דכתיב צדקה בעלי אגדה כתיב הכא בכוד' וכתיב חתם כבוד חכמים יחלו והנהן לעשרה
 עניים יש לו יותר שבר מנותן עשרה פרוטו לעני אחד והטעם לפי שכשנותן עשרה פעמים לבן
 מתעורר לטובה בכל פעם ופעם אבל כשהוא נותן כפעם אחת אין לבן מתעורר אלא פעם אחת
 ונראה באדם שמשליך מעליו חמשי' והמליש ערום מסבךך והקכה מגיה חשבו ומעלה לו
 ארונה ומרפא מתבדך כן שנא' אם כרכומי חלצו ומגו ככשי יחמם' מגיה חשבו ומעלה לו
 ארונה ומרפא מנין שכל כ' תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם וכתי' בתריה אזיבקע כשהו
 אריך וארוכתך מרה הצעת וגו' וכח שאנו נותנין לאומות העולם להעמידנו בתורת אלרינו
 נקרא צדקה שני ושבתו פקדתך שלום וגושיך צדקה: הגרה ועל דרך הסוד אמרו
 בזה רבי חייא פתח ואמר פוד נתן לא בנינים צדקתו עומדת לעד קינו תרום
 בכבוד' תא חזיקד ש' כרין הוא כרא עלמא ואשליש ליה לאדם דאיתו מלאכ על כולא והאי
 ברנש מהפרשן מיטה בעלמא כמה זין מנהן צדיקייא מנהן רשיע' אמנהן שפיין מנהן חבימין
 ובלוה אתקיימו בעלמא עתירין ומסבנין ובלוה כנין למכני צדיקיא עס רשיע'א למכני עתירין עס
 כסבנין למכני חבימין עס טפשין וכלוהו אלין כאלין למכני עתירין כמסבנין דהא בגין כך זבי כרנש
 לחיי עלמא ואתקשר באולנא דחיי ולא עוד לא צדקה דאיתו עכיד קיימא לעלמין דכתי' וצדקתו
 עומדת לעד' תא חזי מלכות שמים איהו כי מקדשא לקיימא על מסבנין כגין צלא דשרותא
 וצדיק דא איתו אקרי גבאי צדקה למחזילמין לכלולא דכתיב פוד נתן לא בנינים וכגין כך גבאי
 צדקה נטיל אגרא לקבל כולא עד באין' זו היא תגהתי הצעיר כ' כ'

הפרק שני מורה בדרכי התשובה

שובה

ישראל עד' אלדיך כי בשלת בעמך' גרסין במסכת ימא בפרק יום הכפורים
 אמר רבי לוי גדולה תשובה שבגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד
 אלדיך וכתיב אם תשוב ישראל נאם' אלי תשוב' וגרסין בפסיקתא אמר רבי יהודה בר רבי
 סיבון שובה ישראל עד' אלדיך אפילו כפרת בעקר' שדי' מצניו כתוב בשופטים
 1 3

בשופטים וכו' ישראל ישבו בקרב הבנינו החת והאמר והפרו ויהיו והיכו ויקחו את כנותיהם להם לנשים ואת כנותיהם נתנו לבניהם ויברואת אלהים ויעשו בני ישראל את הרע בעיניו וישאחו את יי אלהים ויעבדו את דבילים וסודת האשרות ויהי אף יי ישראל ומכרם ביד כושן רשעהים וכתבו ויעקבו בני ישראל את יוקסיו מושיע להם ואת עתאל בקנו אחיכלב הקטן מבני ומצונו בהוב אחר כך ועשד את הרע בעיניו ויהנסו ביד כושן שבע שנים וגומר וכהו כורל ישראל עד מאד מפני מרדו ויעקבו בני ישראל את הרעו בני ישראל את ה על אודות מדין וישלח ה איש נביא מבני ישראל וגו' ויעלים על ידי גדעון ואחר כך כתבו ויכפו בני ישראל לעשות הרע בעיניה ועבדו את העלילים ואת העשתרות ואת אלה ארם ואת אלה צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את ה ולא עבדוה ויחר אף ה בישראל וכיכרם ביד פלשתים וכיד בני עמון וכתבו ויעקבו בני ישראל אלה לראמר חטאנו לך נבי עזכנו את אלהינו ובעבדו את העלילים וישלח להם את פתח ויעלים ודאר כך כתבו ויוסיפו בני ישראל לעשו הרע בעיניו ה רתם ביד פלשתים וישלח להם את שמשון שנאמר בו ורואיחל להושיע את ישראל וגו' אמר רבי אלעזר כנוח שבקולם אדם עימד ומכו את חברו בים ולאחר זמן הוא מקט לההרצות לו והוא אום אחוה בית אהו וברכום ומתרעה ליי בניו ובניך לך והבא אותם האנשים שבנינו כפניהם דאני מתרעה לך אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אדם עומד ומחנך ומגרף אותם בשכח והקדוש ברוך אוכד עשה תשובה בנינו בך ואני מקבלך גודפני ככראשית רבך וישב דאובן הבור היבן היה רבי אלעזר ורבי יהושע אכרין עסק הוה בשקי ובתעניתו וכין שנקנה הלך והצין בבור והראה דכתב וישב דאובן אל הכור אמ הקדוש ברוך הוא מעולם לא חטא לפני החלה שיעשה תשובה ואת בתחלה פתחת בתשובה חייך שכן בך עובד ופתח בה תשובה ואת זה יהושע שנאמר תשובה ישראל עד ה אלדיך ועוד גרסין כספרי את החלות להרצות את עבדך את גדלך זמרת טובך שנאמר ועתה גדל נא כח ה ואת ירך זה ימנך פשוט לכל באי עולם שנימנך נא דאר רב כח וגו' כימנך הוועד ואר פניך כירציהם ואמר בינשבעתי יצא כפי גדקה החוקה שאתה עושה שאתה מכבש ברחמים את בדת הדין שנאמר בי אל כמדך נושא עון וגו' ושוב ירחמו וכבוש עונותינו וגו' ואמר חתן אמת ליעקב אשר מי אל בשמים שלא כמדת בשר דרם מדת המקום מלך בשר ודם יש לו יועצין וסוקרדין והמסתין בידו אבל הקבה מי יגדל למחות על ירו וכן הוא אום ורוא באחד ומי שיבנו וגו' רבי יהודה בן בכא אומר משל לאדם שנתון בקול אנטסן של מלכות אפילו נתון ממון הרבה אי אפשר לצאת אבל אתה אמת עשו תשובה ואני מקבל שנמתין כעב פשעך ובעך חטאך וכן שונה ליי גאלתיך ועוד גרסין בספרי ושב בגיא מול בית פעור אמר להם ראו כמה עבירות עברתו כמה בקשו בקשה ולא נסלח לי יראו עבירות שעברתם ואמר להם המקום עשו תשובה ואני מקבל ר' יהודה בן בכא אומר מגיד שנכס מהקמות באו ישראל לירי עמירה חבורה ואמר להם המקום עשו תשובה ואני מקבל וכיצאנו ויקרא שם המקום משה ובריה ועתה ישראל מה ה אלדיך שזאל מעמך אף כן אתה איבר ושב בגיא מול בית פעור ועתה ישראל שבע ל דהקים וגרסין בניקרא רבה וואח חגרת האטם כך אמר הקבלה ישר בנינו הוא שאמרתי לכם אין הפני אלא כדכא וכמי שאין בו עבדות חזרת בדבר אפילו יעשה אדם כמה עבירות זו למעלה פו ויהוור ויעשה תשובה ושפיל עצמו בארץ ויראה את עצמו כלא חציו וכאן וחינה ייב כאשר

הלי בכל יום דרימי עמו בדחמס ומקבלו בתשובה ונתן לו בנינו דייס של קינשא ובנינו עוסקי תורה ומקימין מצות ישראל ויטברו דברי תורה בפני לעולם שנוי חפץ וכאחתי אס תסים אטם נפשו ידאר זרע יארדי ימים וחפץ ה' בירי וצלה ויעושה תשובה רקה משה כלפני חסד וכחל על פשעינו ולא עוד לא כשארם עושה תשובה מכש מן רקה סליחה בחוקה כדגרסין בפסיקתא קדו עכשם דבריס לישנו לא גנו רבי יהודה רבי נחמיה כל העולם הסכל ולתנינו לא תשא ועוד גרסין בפסיקתא ה' ארך אפים ורב חסד וגו' רבי אלעזר ורבי יוסף כל חניא ד' לעזר אמר כף מאזנים מעוינות עונות מכאן וכו' ויהקבה משה לבף זכות רב חסד משה כלפני חסד ד' ימי כל חניא כף מאזנים מעוינות עונות מכאן וכו' ויהקבה משה לבף זכות רב חסד משה כלפני חסד ומה נושא עון עון משך רבי חנא כשם רבי אבהו אין שכחה לפניו וכיביל ישראל ככיביל נעשה שכח וכה מעס נושא עון ועובר על פשע' וכן דרז אמר נשאת עון עמך כסיה כל השאת סליח וגרסין כמסכת סנהדרין כפי הלק בשעלה משה למרום מצאו להקבה שישב וכותב ארך אפים אמר לפניו רבונו של עולם ארך אפים לצדקם אמר לו אף להשעים אמר לו משה הרשע יאכרו אמר לו השתא חיות דמבעי לך בשעה שחטאנו לך אמר משה להקבה והלא כך אמרת לי אף לרשעים חיונו דכתיב ועתה יגדל נא בח ה כאשר דברת לאמר ויעל חכל הקבה מאריך אפן חוץ מזנות כדגרסין בבבא שית דבר רבי עזריא ורבי יחודה בן סימון בשם רבי יהושע בן לוי אומר על הכל הוא מאריך אפן חוץ מזנות מה טעם מראו כמי האלדים את כנות האדם וגו' מה כתוב בתריה יאכרה אמתה את האדם גדולה תשובה שמקרכת את רגאולה כדגרסין כמסכת נומא בפרק יום הכפורים אמר רבי נתן גדולה תשובה שמקרכת את רגאולה שנאמר כה אמר יי שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לראב' ר' אלעזר אומר סמוכה תשובה לגאולה שנאמר וכו' ליעון גואל הרשעים פשע בעקב נאסה' מה טעם וכו' ליעון גואל משום ולשכי פשע בעקב' וגרסין במסכת סנהדרין בפרק כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא חמא רבי אלעזר אומר אים ישראל עושות תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין אמר לו רבי יהושע בן לוי אפילו אם אין ישראל עושות תשובה נגאלין אלא רקבה בעמיד להם מלך שגורלתו השנה כהן ומחזירין לכוש ולהקבה ציוח כבסי מרעה ירושלם לעבן תושעי' וכבר הבטיחה תורה שעתידין לשוב כסוף גלות ומוד נגאלין שנאמר ויהי בניבוא עליך כל הרברים האלח הכרחה והקלה אשר נתתי לפניך והשונה לך לבכך ככל הגרם אשר הדיחך לאלדיך שמה' וכתוב ושבת עדה לדיך ושמת בקולך ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ונביך כל לבכך וכו' נפשך' וכתוב ושב ה אלדיך את שבתך וריחתיך ושב וקבעך מכל העמים אשר הפיצך ה אלדיך שמה' וכתוב אם יהיה נהדהך בקצה השמים מטס יקבעך ה אלדיך וכשסיקריך והביאך ה אלדיך אל חארץ אשר ידשו אבותיך וירישה וחיביך וורכך באבותיך ועוד גרסין כמסכת נומא בפ' יום הכפורים אל שכל גדולה תשובה שהודונות נעשין לו בשגות שנאמר תשובה ישראל עד ה אלדיך מי בשלח בעונך ועון כויד הוא וקרי ליה מכסול ועוד אל שכל גדולה תשובה שהודונות נעשין לו כוכופ שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם ויהי אמר רבי שבא בר נחמני אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמארכת יכורטל אדם שנאמר ובשוב מרשעתו ועשה משפט וצדקה חוניה' אמר רבי חמא בר חנינא גדולה השיבה שמביאה רפואה לעולם שנאמר שובו בניו שוכים ארפא משוכותיכם' רבי היה אומר גדולה תשובה שכיביל עויד שעשה תשובה מחלין לונלכל העולם כלו שנאמר כי

2

שב אפי ממנו אמר רבי אלעזר בוא וראה שלא נמדת הקדוש ברוך הוא מדת כבוד ורם מדת
 כבוד ורם כבוד את חברו כפי מהפנים מביט אל מהפנים ממנו אמר רבי אלעזר לומר מתפנים
 ממנו כדברים אין מהפנים אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אדם עובר עברה מהפנים ממנו כדברים
 שנאמר קרו עמכם דברים ושובו אלי ואלא עוד אלא שמחזיק לו שובה שנאמר וקח טוב ולא
 עוד אלא שמעלה עליו כאלו הקריב פרים שנאמר ושלמה פרים שפתיו שם האמר פרי
 תזכה תלמוד לומר אוהבם נדבה הניא רבי אלעזר אומר אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא
 ינקו ואי אפשר לא ינקו שכבר נקה הא כיצד נקנה הוא לשכיס ואינו נקנה לשאונם שנים
 סאל רבי פתיה בן הרש את רבי אלעזר בן עזריה כרומי שמעתי ארבעה הלוקי בפרה שהיה רבי
 ושמעאל דורש אמר לו שלמה הן תשובה עם כל אחר ואחר עבר על מצוה עשה ועשה
 תשובה אינו זה משם עוד שמחלין לו ובאלו נאם שובו בגים שובכים עבר על מצוה לא העשה
 ועשה תשובה תשובה תולה היום הכפרות מכפר ועל זה נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם עבר
 על כריתות וכיתות ביה וינעשה תשובה השנה היום הכפורים תולין ויסורין מפרקין ועל
 זה נאמר ופקדתי כשכפם פשעם ונבנעם עונם אבל מי שיש בידו חלול השם אין כח בתשובה
 לחלות ולא ביום הכפרים לכפר ולא כיסורין לפרק אלא כל תולין ומהם במדת שנה ונגלה
 באוני צבאו אם יכופר העון והוא לבס עד תמותו ואין חלול השם מתכפרת עד שימות המחלל
 התשובה הוא יסוד העולם ועמודו ואין העולם עומד אלא על התשובה והתשובה נבראת
 קדם שנברא העולם שם אמר במדע ורים עלו והחלל ארץ ותבל וסביב ליה
 חשב אמש עד רבא והאמר טובו בני אדם ונרטיבן בפרקי רבי אלעזר עד שלא נברא העולם
 היה הקדוש ברוך הוא ושמו בלבד ועלה במחשבה לבראת את העולם והיה מחדש לפניו ולא
 וזה עומד משל למה הדבר דומה למלך שרצה לבנות פלטיאן אם אינו מחדש בארץ יסודותיו
 וכוכאמו אינו מתחיל כך הקדוש ברוך הוא היה מחדש לפניו את העולם ולא היה עומד עד שכרא
 את התשובה כשברא את עולמו קדם לבראת התשובה לפי שגלו מידוע לפניו שעתיד האדם
 לחטא לכן קדם לו ההשבה שאם ישוב מחטאו אין שום דבר עובד כפניה כמו שאמר לקין הלא
 אם תטיב שאת וזה שאמר לזל כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו עלה במחשבה לבראתו
 במדת הדין ראה שאינו בתקיים בח ושהף בדת הדין עם מדת רחמי וברא העולם במדת הרחמים
 והוא מדת המליצה והמליצה על ידי השוכ לכן קדם לו לאדם התשובה כדי שימחול לו על ידו
 רבי שמעאל אומר אלולי שנבראת התשובה לא היה העולם יכול לעמוד והקדוש ברוך הוא
 ברא התשובה מינו פשוטה לקבל שכיס וכל יום ויום אדם שובנו בני אדם נגרס בבר אבנו
 אם מתחלת כראתו של עולם צפה הקבה כמעשהו של רשעים ובמעשהו של צדיקים והארץ
 היתה חווה וכוהו אלו מעשים של רשעים ויאמר ארליסיה אור אלו מעשים של צדיקים
 אבל אינו ערע באיזומהם חפץ אם כמעשה הללו ואם כמעשה הללו כיון דבתיב ורא ארליס
 את האור כי טוב הוא אומר מעשים של צדיקים הוא חפץ ואינו חפץ מעשים של רשעים ועוד
 נרטיבן כבראשית רבה ועתה פנישלה ירו אומר רבי אבא מלמד שפחה לו הקבה פתח שנועתה
 ואין עתה אלא תשובה שנאמר ועתה ישראל כהני ארליך שואל מעכב כי אם ליראהו ועוד
 נרטיבן כבראשית רבה ויצא קן מלפני להניח יצא רבי חונא בשם רבי חונא בל יצחק אום יצא
 שפת כבא דאת אמר וגם נחזי גוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבו פגע בו אדם וראשון אמר

לוי מהנעשה בדיוק אמר לו עשיתי תשובה תתפסרתו החתול אדם ששפח על פניו ואמר כך ואם
 גדולה כח התשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד ואמר בזמיר שיר ליום השבת דאמר רבי לוי
 המזכיר היה אדם הראשון אמרו בזמיר שיר ליום השבת מכל להו ותלמי גו' ונרטיבן בספקא
 שוב לחדות לט' אמר רבי לוי המזכיר היה אדם הראשון אמרו הקדוש ברוך הוא מקבל את השבים
 ואמר שובו לו גו' תשובה של אחאב קבלתי ותשובתוכם איני מקבל שנגזרה עליו גזירה קשה
 וירא הוא דבתיב ויה דבר אל אליהו לאמר רד לקראת אחאב אשר בשמרון וזה כבוד נבות
 אשר ירד שם לרשתו ודברת אליו כח אמר הרצחת וגם ירשת ודברת אליו כח אמר במקום
 אשר ילקחו כלבי את דם נבות ולקחו הכלבים את דם נב אתה ויהי כשמוע אחאב את הדברים
 האלה הקדע את בגדיו ושם שק על כשרו ויצום חרב כשקיהלך אש ונכה התענה ג' שעות אם
 היה רגיל לאכול בשלש אכל בלבו אכל בש' אכל כ"ב רבי יהושע כן לוי אומר שהיה מלך
 יחף מה כתיב תסן ויהי דבר אל אליהו ותשבי הראיה כי נכנע אחאב מלפני גו' אמר הקדוש
 ברוך הוא חמית עבדי תיאנכתא יעני נכנע מפי לא אביא הרעה כימי גו' השוכת אנשי ענתות
 קבלתי שנגזרה עליהם גזירה קשה ותשובתוכם איני מקבל דבתי לכן אמר וי' דמי פוקד עליהם
 וגו' ושאריות לא תהיה להם וגו' וכיון שעשו תשובה זכו אנשי ענתות לרחימים אנשי ענתות מאה
 דעשרו ושמונה בעזרא תשובתם של אנשי מנוה קבלתי ותשובתוכם איני מקבל שנגזרה
 עליהם גזירה קשה דבתיב רחל יתנה לבא בעיר וגו' ויאמינו אנשי מנוה בארליס וגו' הגע
 הדבר אל מלך מנוה וגו' ריעקו יאמר וגו' כי יודע ישוב נחם הארליס ושם מחרון אפולו לא
 נאבד וכתוב ורא הארליס את מעשיכם בי שבו מורכם הרעה ויחם הארליס על הרעה אשר
 דבר לעשות ולא עשה וקרעו לבכסם וגו' אמר רבי יהושע כן לוי אם קרעתם לבכסם
 בתשובה אין אתם קרועין בגויכם על בניכם וכוונתכם להם כי הניח רחמים הוא וגו' תשובתו
 של יכניחו קבלתי ותשובתוכם איני מקבל שנגזרה עליו גזירה קשה דבתיב העיב נמה ואיש היה
 יכנדי רבי אחאב רבי מן רבי בנימין כשם רבי אבא כריה דרבי פפי גדול כח של
 תשובה שבשלה את השכונה וכשלה את הגזרה בשלה את השכונה מן דבתיב הו אמר נאמה
 כי אם יהיה נמיו כן יהיקים הוהם על ידי מעיבי משכ אחתך וכתוב ביום הדין נאם יצבאת
 אקחך ורובל בן שאלתיאל עבדי וגו' ובשלה בס הגזרה מנין דבתיב בה אמר יכתבו את
 ראשיהם ערערי גבר לא יצלה כיוסו לבלתי הוהו לו בן יושב על כאי וכתוב וכו' יכניה אסיר
 וגומרי לעולם י' דברך צבכ בשמים גם והרפסיק נאמר על אדם הראשון אלולי שיקדוש
 ברוך הוא ישב על מדת בסא דחמים לא וזה בתקיים אפילו שעה אחת הקדוש ברוך הוא הכשית
 לזרעו אחריו שיהוה עמם במדת רחמים שנאמר לרוי ודור אמונך כוננת ארץ ותעמוד
 ונרטיבן בפרקי רבי אלעזר בפרק סב תרע לך כח התשובה בא וראה שאחאב מלך ישראל שעשה
 עבירות דרב גול וחבר הוצה שנאמר רצחת וגמירשת נשלח וקרא ליושפט מלך ידוה ויהי
 מלכה אותו מלכה ארכיעם כל יום ולא שב אל מעשיו הרעים ותהרצת השוכת שאל הראות
 כי נכנע אחאב לא אחאב הרעה בימינו רבי אבון אמר הרע לך כח התשובה בא ראית דור
 מלך ישראל שנשבע הקדוש ברוך לאבות להרבות רעם כמנכי השמים וזכא דור למת את
 ישראל תידע מפרס אמר לו הקדוש ברוך דור אני נשבעתי לאבות להרבות רעם כמנכי
 השמים אשר לא יפיר מרוב נאנה באה לבמל דברי וכסביך נתן

נתן העצן לשכחה ובשלש שעות נפלו מישראל שבקיים אלף רבי ישמעאל אומר לא נפל מישראל
 אלא אבישי כהיה שקול כמעטו הטובים ובתורתו לשבעים אלף אישי שמע דוד וקדע את כנריו
 גלבש שקואפר ונפל על פניו ארצה לפני ה' והיה מבקש תשובה לפני המקו ואם למלאך המשחית
 דייך הרף דייך שנ ויאמר למלאך המשחית כעם רב לך ומה הוא רב לך רב אדם נפל מישראל ומה
 עשה המלאך לקח חרבו וקונח בשליחו של דוד וראה דוד את חרבו של מלאך והיה מרתוח בכל
 איבריו עד יום מותו ולא יוכל דוד ללכת לפניו לדנוש אלרמי נבעת מפני הרב מלאך ה' רבי
 יהושע אום הרע לך בחתונתו ברא וראה מבטחה בן חזקיה שעשה כל הרעו שבקולם והרב
 לעשה הרע ויבא אלרמי אהרם שנ והוא הקביו בניו באש בני בן האם ועונן ונחשוכשק ועסח
 אובודעוני והרבה לעשות הרע בעיניו להנעימו זבח לכלאת השמים ונא עליו גורוי מלמי
 אשור וילבדו את מנשה בחוחים ויאמרו בנחשוהים מוליכוהו בכלה כדברי הימים ובמלכים
 בתיב ויבן מבחנות לכל צבא השמי בשתי חצרות בית יישיש עתה מל הארצה אשר עשה בבית
~~הארצה אשר עשה בבית~~
~~הארצה אשר עשה בבית~~
 וכתוב בו ויחטא גם את יהודה בגלגלני וקדו בהיב בו וגם רס נקי שפך כנשה הרבה מאד עד
 אשר מלא את ירושלים טפה לפה לבדו מחטאתו אשר חטא את ירודה לעשות הרע
 בעיניו ויגזו אותו כשיגנין באש ושם קרא לכל התועבות שדוה עובד ונבחר להם ואין מהם
 עונה ומציל אמר אקרא אלרמי אבותי אולי יעשה ככל נפלאותו אשר עשה לאבי וקרא אלרמי
 אבותיו בכל לבו נשמעה תפלתו שנאמר ויתפלל אל יישישע החתנו ושיכחו ירושלים למלכותו
 וירע כנשה בו יי הוא האלדים באותה שעה אמר כנשה איך דין ונאות דין כן עזא אומר תדע לך
 כח התשובה ברא וראה מדבי שמעון בן לקיש שהיה הוא דשמי ריעו שודין בהרים ושכ אלרמי
 אבותיו בכל לבו נבצט וכתפלה והיה משכים ומעוים לפני הקדוש ברוך הוא והיה עוסק בתורה
 כל ימיו וכבציות ולא שכח מעשיו הרעים ונתרצות תפלתו וכיום שמת מהו שמרעו השודין
 בהרים נתנו את רבי שמעון בן עקיבא את שני רעיו בשאל תחתית אמרו שני רעיו רבין העולם
 יש משא פנים לפניך אמר להם עשה תשובה בחינא והם לא עשיתם תשובה אמרו לו הנח לנו
 ונעשה תשובה אמר להם אין תשובה אתר יום המיתה משל למה הרב דומה לאדם שדוא
 רוצה לפרוש בים אם אינו לוקח בידו אל ארץ נבטת לתם ומים בים אינו מוצא כך אם אין אדם
 עושה תשובה בחינא לאחר מותו אין לתשובה ועל זה אמר שלמה בהכמתו כל אשר תמצא
 וידך כהרף עשה כי איבד ענה וחשבון ודעת חכמה בשאל אשר אתה וגלך שמה פירוש
 כל אשר תמצא ידך לקשות מה תשובה וכעשים בעולם הזה עשה כי אחר שנפטר האדם מן
 העולם הזה אין מעשה וחשבון חכמה נדעת בשאל שהוא הולך שמה רוצה לומר לעשות תשובה
 אחר מותו לא יוכל כי אין תשובה אלא בעולם הזה והנפטר מן העולם הזה כלא תשובה הקדוש
 ברוך הוא משלם לרובי מעשיו שנאמר אביי וקדו לבו ובוהן כליות ולהת לאיש כדרכיו וכפרי
 מעליו רבינו גי' בן הקנה אומר תדע לך בחתונתו ברא וראה מפרעה מלך מצרים שאמר
 מיה אשר אשמע בקולו וכו' כל שנתן אשר עשה תשובה שנאמר מי ככמה נאדר בקדש ופלוט
 הקדוש ברוך הוא מן המתים שנאמר ביעתה שלחתי את יי וואך אותך והעמידו הקדוש ברוך

הוא בבין המוסלסטר גבורות

גבורתו וכנין שהעמידו שנאמר ואולם בעבור זאת העמידתיך וסלקו ומלך בנינו וכן אנשי גינה
 בכתבי עמלון ונחלין איש את רעיו וכאין זה על זה במשכב וכור וכשאלה הקדוש ברוך הוא ליענה
 להבא עליהם ולהחריכה שמע פרעה והעמד מכסאו וקרע את בגדיו ולכש שקואפר והכרו בכל
 עכו כל מי שיעשה נדברים האלה ישרף באש והכרעו בכל עכו שיצטו כל עכו שלשה ימים כה
 עשה העמידו האנשים מצד אחד והנשים בצד אחד וכל בהמה שהורה בצד אחד וכל בהמה שמאח
 בצד אחד והלרמי וראין את שרי אבותיהן ורצים לינק ובוכין והאימות רואין לבניהם ורועים
 להניקם ובוכות והוי יחר משתם עשרה רבוא שנאמר ואני לא אחוס על גינה הקיר גדולה אשר
 יש בה הרבה משתים עשרה רבוא וגל ויחם יי על הרעה אשר דבר ארבעים שנה האריך
 הקדוש ברוך הוא אפו עמהם כנגד ארבעים יום שאם ליונה ולאחר ארבעים שנה שבו למעשיהם
 הרעים יותר מן הראשונים וכלעו במתים בשאל תחתית שנא מעיר מתים יאקונו בן שורחם
 יצארו תו רוח עברה ותשרים שלח הקדוש ברוך הוא ביד עבדו ובכאים לתבא על ישראל
 שאמר להם שוכה ישראל עדי אלרמי עדי הודא שאמר לך בסמי אנכי אלרמי כי שילת בעונך
 בכבודך לא אמר אלא בעונך קחו עמכם דברים זהב וכסף אינו אומר אלא קחו עמכם דברים
 ושוכו אל יי רבי יהודה אומר אם אין ישראל עושי תשובה אין גאלין ואין עושי תשובה עד
 שיבא אליהו שנאמר תה אנכי שולח לכם את אליה תביא תו והשיב לב אבותו על בנים ולב בנים
 על אבותם שכעה דברים צריך בעל תשובה לחשוב ולדע ועלם על לבו תמיד ואי פרוש
 מן החטא וירבק בתשובה ותורה תשובתו שלמה ואלו הן הדברים הראשון שידע כורא שהוא
 עתיד ליתן את הדין על כל עונותיו שאם לא יחשוב כך יאמ' הוא לא יאין ענה לחוטא למה אסוף
 עצמי ואעשה תשובה וכה אעיל תואל ואין בה תועלת אעוברה ואלך כשרירות לבי אלא על כל
 פנים יחשוב שאם לא יעשה תשובה קודם מותו שעתיד ליתן את הדין על מעשיו הרעים בכלל
 וכפרט שנאמר כל את כל מעשה האלדים יביא במשפט על כל בעלם אס שוכו נאמר כי
 אתה תשלם לאיש כמעשיו דברך שיחשוב כי כהעלותו עונותיו על לבו ובהתורנותו עליהם
 שנחלין שנאמר מכח פשעו לא יצליחו ומרחוק כירוחם שני לדעת רוע מעשיו ופשעיו
 ועברותיו שחטא ופשעו ושרקעים ליוצרו ולקמו במעלליו הרעי ראיתו יצל מחבת אף השם
 עדי שיעשה התשובה שאם אינו ידע שחטא אף על פישחטא אינו שב מחטאו כי יחשוב כי אותם
 העונות שעשה שאין בהם חטא ולפי לא יעשה תשובה עד שידע לו בודאי שחטא שנאם כי אחרי
 שוב לחמתו ואחרי הודעי ספקי על דרך גלגל ג' צריך לדעת שיש לו שבר גדול בתשובה
 ושכל עונותיו נחלין אם שב בתשובה שלמה שנאם יעזב רשע דרכו ואיש אין מה שחטאו וישב
 אל יי וירחמו ואל אלרמי כי ידבה ללוח שאם לא יחשוב כך ואינו ידע שבר החטא לעולם
 לא יתנחם ולא יחירט על מעשיו הרעים רכעי צריך לדע כי כל עונותיו כחובים חתומים על
 כפר שנאמר נד כל אדם יחזקם לדעת כל אנשי מעשהו הקדוש ברוך הוא וזכר כל המעשים
 שנאמר הלא הוא כבוט עמדי חתוב באצרותי ויחשוב מה הקדוש ברוך הוא נפרע מן הרשעים
 שנאמר לינק ושלם שאם לא יעשו כך לעולם לא יעשה תשובה כי יאמר אע פישחטאתי
 כבר נשתכח עונתי חמישי לדעת כי בתשובה עונותיו נחלין שנאמר ורשעת הרשע לא
 יכשל בה ביום שיבו מרשעתו שאם לא יחשוב כך לעולם לא ישוב מחטאתו כי יאמ' וקטל ואין
 מחכרין עונותי וראשונים וכפם אפגשל מה רגיל ליה תשובה כן שאמר ישראל ג' פשעו

אתנו וחשאתנו עלינו וכן אמרו נמקים ונאך כדוחי השיבם הנביא ואמר חי אני נאםה אלריס אם
 אהפני במוח הרשע כי אם בשוכו מדרבני וחיה' ששי שיתן אדם את לבו ורע חסדי השם או
 שבראו יש מאין והכציו לעולם הזה ונתן לו לב להכין ועיני לראו ואזנים לשמוע ואברו לעבוד
 כהן לבד ית' ולעשו רצונו כדי שיגיעו ויזכה להי העולם הבא והוא מפרש מעשיו וסקל ומענה
 ארחותיו וחושב בכל אבר מאבריו ומשלים דעתהחה טובה אם לא יחשוב כך לעולם לא יעשה
 תשובה כי יאמר בלבולמה נברא הלב כי אם לחמוד' והענינים כי אם לרגל העבירות לחלישים
 ללב ולטבתם לו ועלזה אמרו רבותינו זכרם לברכה עינא ולא סרכורי דחטאה וצריך לסקנל
 עונש הרין לעולם הבא בתאוות העבירות בעולם הזה ולסקנל שכר המצוה בעולם הבא כיגיעה
 שיגיע עצמו בעולם הזה בעשותה כדשכנו במסכת אבות והר פחשב הפסד מצוה כנגד שכרה
 ושכר עבירה כנגד הפסדה' שביעי שישכול על התשובה ושיפירוש מן העבירות שהיה רגל
 ללכת בהם ואף על פי ששגרו בזוה אוחו ומדיחני מן הדרך הטובה צריך שיהגבר עליו וכבשנו
 ויפירוש מן העבירות וכשהוא מעקר נפשו מפני שהוא חוזר להפך משכעו שכרו הרבה כשחזרו מן
 הדרך הרעה אל הדרך הטובה כדי להביע יצרו ויטמול כמו שהחלה סבל מכאוביו והלאו
 חזבור תאותו ויעזוב המאכלים המתוקים וישתח מן הסמני ומרים ושלק העשבים החמוצים
 והעפרנים כדי שיבריא מחליו קודם שימות מכאב נגעו' גם בן בעל התשובה צריך לסגף
 עצמו ויטמול על התשובה ופרוש מן העבירו שהוא מהאזה כבוד החולחול ונאין חולי בתולי העבירות
 וכשוכו מן מתרפא שנאמר טובו נעים שוכבים ארפא משוכוהיכם ואומר ושכורפא לו' ואמר
 הסולח לכל עונבי הרופא לכל תהלאבי' ומי שאינו יודע לו השכעה דברים שאמרנו לעולם
 אינו חוזר בתשובה שלמה לפיכך צריך אדם להעלותם על לבו חסד' והתשובה גם ארבעה
 כללים לכל אחד ואחד חמשה פרטים ואלו הן הכללים ראשון שיתחם אדם על רוע מעשיו'
 שני שיעזוב מעשיו הרעים' שלישי לרצות לשם יתברך בתשובה' רביעי שיחשוב בלבו המיד
 שכר התשובה ועונש הסוכה' כלל ראשון שיתחם האדם על רוע מעשיו ויחזור בתשובה ויש
 בו חמשה פרטים ואלו הן הפרט הראשון שימחר לעשות תשובה לפחד שמאימות או שמא
 יעניש כחטאו קודם שיעשה חסונה שנאמר תנו לה אלריכם ככוד בטרם יחשיך' ואומר וזכור
 את בוראך בימי בחורותך עד אשר לא יבוא גיש הרעה' הפרט השני שיבנע ויחיה מדובא לפני
 הקב"ה על העונות שעשה שנאמר ויבנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ואומר ובהנעו שב חרון
 אפי' מבני' הפרט השלישי שיגן בסותו ודאח אותו בעצמו וכמאכליו ובמשקלו ובדבורו שהוא
 בעל תשובה ומשנה כל מעשיו לטובה ולדרך השרה וגולה ממקומו שגלות ככפרת עון מפני
 שגורמת לאד' שיבנע ויחיה שפל רוח ומשנה טמך כלומר אחר אני ואני אני אוחו שחשא' ועונש
 צדקה כפי חסונוסחר הקסא מאתו רבי שחשא' בו' ול אם בעל אשה באסור יתרחק עד מאד
 בן ירבור עם דבשים ומן המשא ודבתן עמה ואפילו הן מהתרות וכן בכל בוצא בזה וצועק המיד
 ונכוח ומתחן לפני הקב"ה כדי שיקבל תשובתו שנאמר וקרעו לככם ואל כגדיכם ושוכו אלה'
 אלדיכם ואומר על זאת חגרו שקים וספדו וזהו לילון' ואומר הלכוף כאגם זראשו וסקאפד יציע
 וגו' ויתכסו שקים האדם והכמה יגזבו אליו' הפרט הרביעי שיהיה תמיד תוהה על פשעיו
 ונאנה ונאנק ויבכה עליהם כמד רוח כאדם המצטער על מה שעבר ואין כידו יכולת להשיבו ועל
 כן כובה ומחאבל עליו תמיד שנאמר פלגי מים ודנעמי על לא שכרו תוראך' הפרט החמישי
 להשיב

להשיב אברו אל נפשו ואמר אני לי איד לא בושתי ונכלמתי לעשות כל העבירות שעשיתי
 והבעתי לא לדי בקעות צוה וכזרון חטאתי אל לילי וכשוכו הדברים האלה על לבו כיוש וכלם
 מדרכיו ועס' תשוב' ש' כי אחרי שיבי נחכתי ואחרי הדעי כפקתי על ירך בשהתי ונכלמתי וגו'
הכלל השני שיעזוב מעשיו הרעים ויעשה תשובה ויש בו חמשה דברים ואלו הן הפרט
 הראשון שיעזוב כל מה ששנא השכור וכבכל כצוהו שאהב שנא שנאמר רע ואהבו
 פוב וגו' שש הנה שנא יושבע תועבת נפשו עינים רמות לשון שקר ידיים שזככות דם נקי'
 לכ חורש בחשבנות אקר גלית כמדורו לרוץ לרעה יפיה כזכים עור שקר ומשלח מרים כן אומים
 ואומר שוכר יד ומעשנות כל רע' ואומר יעזוב רשע דרכו ואיש און בחשבנותיו ושוכו אליו'
 וירחכונו אליו כי ירח ללוח' הפרט השני שיעזוב הדברים והתורה והדברים הכבדים לעבירה
 כגון שיסתכל בערוה המן העריות או בעו' ואם עלה הרודר עבירה בלבו כולקנו מבחשבתו וסיו
 דעהו לדיבר המושב כגון צדקה ומעשים טובים או בוצא כו' שנלא תהווו אחרי לבכם ואחרי
 עינים וזהו הנקרא סיג ועל זה אמרו וזול ועטו סיג לתורה' הפרט השלישי שיעזוב העבירה
 מפני התשובה וכפני יראה השם שנאמר סכד מפרחך בשרי וכמ שפטיך יראתי ואומר יראה ורעד
 יכא ויתכסי פלצות' הפרט הרביעי שיעזוב העבירות כפי שהוא כתבנש מן הקודש ברוך
 הוא ולא בכשר דום לא תדוה השוכחו לשם שמי' ובח נאמיתיה כלי שום דופי ולא יעש' התשובה
 ככרמה כדי שיהללוהו בני אדם ונאמינו כו' וראה עינינו כצדיק ומלא קדבו הוך וכדם ודאח לכל
 שהוא ירא שמים ולכולא נכח עמד שנאמר ותחי יראתם אותי בצות אנשים לזכרה' הפרט הח'
 שיעזוב העבירות ויהשוב בלבו שלא לשוב לרוע מעשיו לעד ולעולם שנאמר ולא נאמר עוד
 אלדינו למעשה ידינו' ואומר אם און מעלה לא אוסיף: **הכלל** השלישי לעשות
 תשובה ולרצות לשם יתברך בתשובה ומעשים טובים ויש בו חמשה פרטים
 ואלו הן הפרט הראשון שימחר עצמו המיד כאלו עונותיו רבים ואפילו הם מעשים שנאמר כי
 רבו פשעו כנגדך ויהשוב כענין חטא אד' פכיד כבה טובות שנאם ודווא אחד יאבד טובה
 הרבה' הפרט השני שישים המיד שאחיו על לבו ויגד עיניו שנא כי פשעי' אני אדע וחטאתי כגדו
 תמיד הפרט השני שקום בלילה להחלל לשם ית לקבל תשובה שנאם קימי רומי בלילה לראש
 אשכורות' הפרט השלישי להתודות תמיד לפרוש עונותיו כינו לבין השם שנאמר חטאתי אנדעך
 ועוני לא כסיתי' הפרט החמישי אם יראה חבירו שהוא הושא והלך על דרך לא טובה שישתדל
 לחזירו בתשובה ולרפחיו ולא יאיימו מעונש החטא שנאמר אלכדה פושעיו דרכיך וחטאים איד
 ושוכו: **הכלל** הרביעי שיחשוב בלבו שכר התשובה ועונש הסוכה ויש בו ח'
 ואלו הן הפרט הראשון שיחשוב שאם יעזוב דגאת העבירה כעולם הזה שהוא הנאח טעה שיחוב
 למכוחו לזכר העולם הבא שהוא לעולם ולעולמי עולמי' שנ וראיתם ויש לככם ועצבותכם
 כרשא תפרנה ונדעיה יד' את עבדיו חפצאת ארביני' ואם יבחר ונאח טעה בעבירה כעזה
 ברון בעולם הבא בעונש שאין לוקח ותכלית אם לא יעשה תשובה שנ לצא וראו בפגרי האנשים
 ופושעים כי כיהולעם לא הפוח ואשם לא תכוהו' הפרט השני שיחשוב שאם לא יתור
 בתשוב שכתע פתאום ילכד בעמו ויבא עליו חרון אף חשית כרך ולא יהיה כח לעמוד בפני
 ועמו שנאמר ומי יכלל את יום כזאו ומ העומד כודאוהו' הפרט השלישי שיכיר שהקב"ח
 השיב לו בחסדיו בלי הברח ועס' לזבל צרכו כדי לעבודו כלב שלם שנ כל מעולם שכרתי עולך
 נחתי

נחקה/ מוסד ותיק ומאמרי לא מעבור פירוש לא מעבור בברית השם כמל לעכר בברית י' א' דיך
 וגו' הפרט דרביעי שישיב גזלות שגזל העדשק שעשק שנאמר אם את בידך ורחוקי' הפרט
 החמישי שיתן אל לבו שפסע ועוון דרבינו גמל רעה החת טובה שנאמר חלוי תגמלו זאת וגומר
 ובששים א' לבו ח' כללים הללו עם פרשום יגמור ברעוהו לעשות תשובה ונרצה לו לכפר עליו
עשרים וארבעה דברים מעבדין את התשובה ארבעה מהן עין גדול העושה אחר מהן
 אין הקדוש ברוך הוא ספק כירו לעשות תשובה לפי גדול חטאו ואלו הן
 אחד המחשיא את הדברים ובליל עין זה המעבד את הדברים מעשות מצוה ב' הכשר הכירו מדרך
 טובה לדרך רעה כגון מסח ומדיח ג' ורואה בנו בתרבות רעה ואינו מסחה בידו האיל וכוונ
 ברשותו ואלו מסה בידו היה פחד ממנו וכן שלא מהה נמצא כחשיא אותו ובליל עין זה
 פל שאפשר לו לטות באחרים בין יחידים ולא מיהם אלא מיהם איתם כבשלוני' ד'
 האומר אחשא ואשוב וכלל זה האומר אדשא יום הכפורים מכפר ומהן חמשה דברים שהן
 נעלין דרבי התשובה בפני ענין ואלו הן א' הפורש מן העבור לפי שבזמן שיעשו תשובה
 לא יחא עמה ולא זוכה עמה בכוונת שהם עושי' ב' החולק על דברי חכמים לפי שבחלקתו
 גורמת לו לפרוש מהן ואינו יודע דרבי התשובה ג' המלעיג על המצות ד' המכונה דכותע
 שדבר זה גורם לו לרחפו ולשרדו מחזי ואחרים כמותו וכוונ שנשרד לא ימצא לו כלל וכמה
 על דרך האמת ה' החשנה את התוכחות שהרי לא יציה לו דרך תשובה שהתוכחת גורמת
 לתשובה שבזמן שבויעץ לאדם חשנה ומבלימין אותו יחזור בתשובה כמו שכתוב בתורה הזכור
 אל תשבח את אשר הקצפת וגו' כסדים הייתם וגו' ולא נתן לכם לב וגו' עמנו כל ולא חכם
 וגו' וכנישעיה הוכיח לישראל ואמר ויגיד חושא וגו' ידע שוד קנותו וגו' מדעת כי קשה אתה
 וכן עוון הקדוש ברוך הוא להחשיא לחשאים שנאמר קרא בגרון וגו' והגד לעמי פשעם וכל
 רנביאים והכיהו לישראל עד שחזרו בתשובה לפיכך צריך להעמיד כל קהל וקהל מישראל חכם
 גדול זקן וירא שפי בעניו ואורב לרוב שהוא מוכיח להן ומהזיקן למטוב וזה שאנו את התוכחות
 אינו בא למכוח ולא שומע דבריו לפיכך עמוד בחטאתו שהן בעיני טכים ומהן חמשה
 דברים שאי אפשר לו שישוב בתשובה לפי שהן עונות שבין אדם לחבירו אינו יודע ולא מכיר את
 חבירו שהטא לו כרי שיחזיר לו או ישאל ממנו כפרה א' המקל את הרבים ב' החולק עם גנב
 לפי שאינו יודע גנבה וז' מי הוא אלא העב גנב לרבי ומכילו והוא לוקח ועוד שהוא מחויק
 ירי הגנב ומחשיא אותו ג' ומציא ואינו מכיר עליה שחזרה לה לבעליה לאחר זמן כשיעשה
 והתשובה אינו יודע לבי חזירי ד' האוכל טוד העניים יחמים ואלמנה ולו בני אדם שהן אמללין
 ואין יודעין וכפודם סנין גו' מלך א' עיר ואין להם סבור כרי שידע שוד של מי הוא ויהיו לו
 ה' הככל שומר להנות דין ואינו יודע עד היכן הגיעה השיחזו וככה הוא כחה כרי שיחזור ועוד
 שהוא מחויק יד זה ומחשיא אותו ומהן חמשה דברים העושה אותן אין הזקתו לטוב כהן לפי
 שהן דבר מקלים בעיניו וב האדם נמצא חושא והוא ידמה שאין זה חטא ואלו הן א' האוכל
 מסעודה שאינה מספקת לבעליה שיה אבקזל והוא בדמה שלא חטא האמר בל כולם אכלתי
 לא כרשותו ב' הניחטט בעכונו של עני שהענינו של העני אינו לא חיו מן קרדום וכחרישת
 ואמר בלבו אין חסדן חזירי לא גולתי אותו ג' המסתכל בעריות בעלה על רעותו שאין ככך
 כלום שהוא איכר בעליתו או קרבה והוא אינו יודע שראיית העני מ עין גדול הוא שהוא גורמת

גורמת לנפול של עריות שנאמר ולא תמרו אהרי לבכם ואהרי עיניכם וגו' ד' המהכבד בקלון
 חבירו ואומר בלבו שאינו חושא לפי שאין חבירו עומד שם ולא רגיעה לו בושת ולא נישנו אלא
 ערך מעשיו הטובים וחממתו למל מעשה חבירו והכמתו כרי שיראה מכללו שהוא מכבוד וחבירו
 כוז' ה' החושד בשרים אומר בלבו שאינו חושא לפי שהוא אומר כח עשית לו וכי יש שם אלא
 חשש שמא עשה או לא עשה והוא אינו יודע שזה עון שמישים אדם כדועתו בעל עבדות
נמהן ה' דברי העושה אותן ימסך אוריהן תמיד וקשה לפרוש מהן לפיכך צריך אדם להזהר
 בהן שמא ידבק בהן ויהן כלם רעות עד מאד ואלו הן ד' כילות' ול שן הרע' ובעל
 חכה' ובעל מחשבה רעה' והמתחבר לרשע מפני שהוא למד ממעשיו והן נרשין בלבו הוא
 שאמר שלמה דועה כמל' רוע' כל אלו הדברים וכוונתו בהן יף על פי שמעבדין את התשובה
 אם אדם עושה תשובה מהן וזה בעל תשובה ר' ש' חלק לעולם חכא: **בזמן** שבת
 חמקדש קיים בשארם עושה תשובה היה השעיר המשתלה מכפר שנאמר ונשא
 עליו השעיר את כל עונותם וגו' אבל עכשיו בזמן הזה בעונותינו שבת קדשנו והפארה נשם
 ואין לנו כהנים לעבודה ולא קרבנות לכפרה אין לנו סליחה אלא על ידי תשובה בלבד והוא מ
 בכפרת כל העונות ואפילו היה רשע עומד כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מוידרין לו שום
 רשע שנרשעה הרשע לא יבשל בה ביום טובו מרשעו: **אין** הוא תשובה גמורה זה
 שבא לידו עברה שעבר בה וכול בה לעשותה ופירש ממה ולא עבר לא
 מיראת בני אדם ולא מכשולן כח אלא מפני התשובה כיצד וירי שבא על אשה בעברה ולא אהר
 ומן תהיה עכב באהבתו בה ובכדיה גופו ובכדיה שעבר בה נפירש ממה ולא עבר עמה מפני ה
 התשובה זה הוא בעל' והטובה גמורה והוא ששלמה אומר וזכור את כבודך בימי בחורותיך
 ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שחיה עושה אף על פי שאינה
 תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה בימי מת
 ומת בתשובתו כל עונותיו נחלין שנאמר עד אשר לא החשך חשטש שהוא יום היותה' מכלל
 שאם אומר בוראו ושב קודם מתתו ננסלה לו כרשנינו במסכת אבות אמר רבי אלעזר ושוב יום
 אחר לפני מתוך בלומר בכל זמן שתשוב תשובתך נרצית ואפילו יום אחד לפני מתוך שנאמר
 חשב אנוש עד דבא והאמר שוכני בני אדם רוצה לומר שאפילו לא שב אלא בשעת מתתו בעל
 תשובה הוא וכוונתו לו על כל עונותיו ועל זה אמר אליהוא ותקרב לשהת נפש ויהייתו למסמים
 ועתה אל מלה וירצו' ונרשין במסכת עבודה זרה כפרך לפני איריהן של גוים אמרו עליך
 על דבי אלעזר בן דורדא שלא רגיה וזנה בעולם שלא בא עליה פעם אחת שמע שזונה אחת
 יש בכרבי היא תושלת כסד דירין בשגרה נפל טיס דירין הלק ועבר עליה שבעה שורות כשעת
 הרגל דבר הפיהה פירוש הוציא רוח שמע בה קול אומרת כסם שפה הוזו אנה חחרת לבעליה
 כך אעזר בן דורדא אין מקבלין אנו בתשובה הלך וישב בין הרבים וזכרונות ואמר הרבים זכרונות
 בקשו עלי רחמים אמרו לו על שאנו מבקשין רחמים עליך נבקש רחמים על עצמנו דכתיב כי
 הרבים זכרונות וזכרונות אמר ואך בקשו עלי רחמים אמרו לו על שאנו מבקשים
 רחמים עליך נבקש רחמים על עצמנו דכתיב כי השמים בעשן נבלה והארץ כבד תבלה'
 אמר חמה זכרונות בקשו עלי רחמים אמרו לו על שאנו מבקשים רחמים עליך נבקש על עצמנו
 דכתיב ונחפרה הלבנה וכושח החמה' אם כובדים וכולות בקשו עלי רחמים אמרו לו על שאנו

במקשים רחמים עליך נבקש על עצמו דכתיב ונבקו כל צבא השמים ונגלו ככפר השמים אמר
 אין דובר תלוי אלא בימה עשה המה ראשו בין ירכיו וענה בכביה עד שיצתה נשמתו יצאת כח
 קול ואמר רבי אלעזר בן רודרא מואמן לחיי עולם הבא דבר אחר ושנוי יום אחר לפני בתתך
 ובי אדם יודע שמי ימות שיחדל לעשות השוכה והואיל ואין אדם יודע מתי ימות ישתדל שיהיה
 כל ימיו בהשוכה שמא ימות פתאום ולא יהיה לו פנאי לעשו השוכה וימות כרשתו ואם ישוב
 בתשוכה הקבה מהלך וסולח עליו ועל כל בריותיו ומרחם עליהם כדי שלא יאכזרו על כן נקרא
 מרא שנאמר כי עכך הסליחה למען תורא כלומר בשוקבה מהלך וסליחה לשבילי אלו הוסיף טוב
 מהמאנו וירא מברואי שאם לא ימצא סליחה בשונו מרשעו יסוף על חטאתו פשעו וזה כראותם
 שהוא מקבל לטובים ומחיל עונותיהם שכיסה כל בתשובה ומתוודים על עונותיהם ועל מעשיהם
 ורעים ורשע ישוב ויהיה הם וישר וירא אלהים על כן צריך האדם להשפיש במעשיו ורשע
 השוכה קודם שימות והואיל ואפשר שימות פתאום וכחפזה וכחלה ולא יספיק לעשות תשובה
 והנפטר מן העולם הזה בתשובה ואפילו בשעת פטירתו עליו הכתיב אוב טוב שם משמן טוב ויום
 הכות פיום הולדו כי יום וולדו ספק ימות בה שוכה ספק לא ימות בתשובה אבל עכשו שבדאי
 מת בהשוכה טוב יום מותו שהוא הולך לחיי העולם הבא מיום וולדו לחיי העולם הזה על כן צריך
 שישתדל לעשות תשובה והתשובה היא שיעזב הוסיף חטאו ויסירנו ממחשבתו ויגמור כל
 שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו ואיש און מהשוכה ונג' וכן יתחזה תמיד על סח
 סעפר שנאמר כי אחרי שוכי בחמתי נאחרי הודיעו וגו' ריעד עליך יודיע תע' נמו' שלא ישוב לוח
 החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אהינו למעשה יודינו וצריך להתורות בשפתו ולומר דברים
 שנמר בלבו שכל התורה בדברים ולא נמר בלבו לעזוב חרזה דומה לשכל ושרך בידו שאין
 השכלה מעלת עד שישלך השרך מידו וכן הוא אומר וכודו ועזב ירוחם וצריך לפרוש את
 החטא שנאמר אבא חטא העם הזה חטא גדולה ויע' סו' להם אלהי חב' ושבת גדולה לשב' שיתורח
 ברכים ויודיע פשעיו ומגלה עברות שכיני לבין חברו לאחריהם דאם להם חטאתי לפלוני ועשיתי
 לו כך וכך והריני היום שכ ומהנחם' וכל הכתנאה ואינו מודיע אלא כספה פשעיו אין תשובתו
 גמרה שנאמר כספה פשעיו לא יציליו' כמה דברים אמורים בעבירות שכן אדם לחברו אבל
 כינו לבין דמקום אינו צריך לפרסם עצמו וענות פנים הוא לו אם גילם אלא שב לפני הקבה ופורט
 החטא לפניו והוא כהורה עליהם לפני רבים כחם ומוכנה הוא לו שלא נתלה עתו שנאמר אשרי
 נשו פשע כסר חטאת ואין ההשוכה חיום הכפורים מכפר אלא עבירות שכן אדם לפקוד כנחם
 שאבל דבר חאמר או בעל בעילה אסורה וכינראה בהם אבל עבירו שכן אדם לחברו כנחם וכל
 כחברו אלא מקלו או גודל וכינראה בהם אינו נבחל לו לעולם עד שיתן לחברו בה שהוא חייב לו
 וירצה' ונרמין כמסכת ראש השנה כפרק ד' ראשי שנים הקוד שירצה את חברו כל הדי לאדם
 שחטא בחברו מצח נקבע לו זמן כפי רמלך ונשבע כאי הולך הגיע הזמן ולא נתן נא לפייס את
 הולך אמ' לו עולבתי מהולך לך פייס את חבריך ואעפ' שהיזיר לו כחון שהוא חייב צריך לרצותו
 ולשאול ממנו שימחול לו ואף על פי שלא הקליט את חברו לא מבדלים לא רצה חברו מביא
 שורה של של שהכני אדם מרע ונפתיקין בו נמקשין ממנו לא נתרצ' להם מביא שמינהו שלישית
 לא רצה מביא והולך לרצותה שלא מתל הוא זה שא' לפי שאמר לאדם להזות אבדו' ולא יחפיים
 ולא יהיה המה לרצות וקשה לבעוס' ובשעה שמבקש החטא כמג' מוחל לו כלבב שלב וכנפיש

חפצה

חפצה ואפילו חצר לן הרבה וחטא הרבה לא יקום ולא יסור' וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם
 ונבק' אבל הגוים אינן כן אלא עברתם שמהנעוה וכן הוא אומר על הנכעונים לפי שלא בחלו
 ולא נהפייסו והנכעונים לא סבני ישראל המה' והוסיף לחברו וכתב חברו קודם שיבקש ממנו
 סחילה מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ואומר בפניהם חטאתי ל' אלו ישראל והפלתני
 זה שעשיתי לך וכך נאם היה לו חייב ממון וחזירו לירשנו לא היה יודע יתנו בכד ויתורח
 אלו ירבה כנפשו בעל השוכה שהוא כרוחק כמעלה חצדקי והחמדו בשביל עינותיו ופשעיו
 אשר עשה קודם שעשה תשובה אין הדבר כן אלא אהוב וחמדו וידיו לפני הקבה כאלו
 לא חטא מקולם ועונותיו הראשונים שעשה והואיל ופירש מחם ועשה תשובה שלמה שכתב גדולי
 הם לו ומעלתו גדולה ותשובתו רצויה לפני הקדוש ברוך הוא שהרי אחר ששעם החטא בבש' יצרו
 ופירש ממנו ועשה תשובה שלמה ושב לפני האל ככל לבו וככל נפשו ונכר חאתו ועזב מעשיו
 הראשונים ועל כן אמרו דול' בקום שבעלי תשובה עומדין אין צדקים גמורים יכולין לעמד'
 דל' מעלת בעלי התשובה גדולה ממעלת הצדקים גמורים מפני כי הצדקים היו צדקים כל ימיהם
 ולא טעמו טעם חטא ואפשר אם היו טועמין לא היו יכולין לפרוש אבל בעלי תשובה שחטאו כל
 ימיהם והורגלו בעבירו ונעשה להם כטבע ועכשו שמו את טבעם וכבשו את יצרם וחזרו בתשובה
 והציעו אל רקצה האחרון שהוא הפך טבעם וכוזה כנפו עצמם ועזבו מעשיהם וחזרו בתשובה
 גדולה רתשובה שאתחלה היה משוקץ ומרוחק ותועבה והיום הוא אהוב וקרוב ותחמד
 וידו' וכן אהיה בוצא שכל שכן שרקדוש ברוך הוא מרחיק את החוטאים כח
 מקריב את השבים שנאמר והיה כבקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי'
 ונרמין כנאלה שמות רבה כמדת הקדוש ברוך הוא אינה כדת כשר ודם כי מדה כשרודם שנים
 עומדין לפני המלך אחר מלמד קטיגוריא על חברו וא' מלמד קטיגוריא לא המר קטיגוריא מלמד
 כקטיגוריא ולא המלמד כקטיגוריא מלמד קטיגוריא אבל הקדוש ברוך הוא מלמד קטיגוריא ומלמד
 כקטיגוריא והוא הפה שאמר הוי גו' דוטא וגו' הוא הפה שאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק' הוא
 דפה שאמר עם כבוד עוק' הוא הפה שאמר ועכך כלם צדקים' הוא דפה שאמר בני משפחהיים
 הוא הפה שאמר וכל כנך למדינו' הוא דפה שאמר גם כי הרבו הפלה אינו טומע' הוא הפה
 שאמר והיה שרם יקראו ואני אענה' הוא הפה שאמר הרשעים ומודעים טנאה נפשי' והוא הפה
 שאמר והיה כפי' חדש בחורשו ומרי' שבת בשכהו יבא כל בשר להשתהות לפני אברו' ו'
 ונרמין כמה היא מעלה מעלת התשובה אהכד' היה זה מובדל מלי ארדי ישראל שנאמר
 כי אם עונותיכם היו מבדילין כגינכם לבין ארדיכם' צועק ואינו נענה שנאמר גם
 כי הרבו הפלה אינו טומע וגו' עושה מצוה וטורפין אותה בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם
 רבום חצרו' ואמר מי גם ככם וסגור דלתים' ואמר עולותיכם כפו על זבחיכם' והיום
 מודבק כשכינה שנאמר ואהם ידבקום כ' ארדיכם' צועק ונענה שנאמר והיה שרם יקראו ואני
 אענה' עושה כצות ונקבלין אותם כשכחה שנאמר מי כנר רצהו ארדיכם את כעשיך' ולא
 עוד אלא שמהאזה להם שנאמר ורבה ל' כנחת גדולה וירושלם' בעלי תשובה דרכם להיות
 שפלים ועניים ביותר אם חרפו אותם רכסילים כמעשיהם הראשונים ואמורים להם אהמול הית
 עושה כך וכך אלו ירגשו להם אלא שותקין ושכחים וידעין שזו זכות להם שכל זמן ששבו
 כמעשירם שעשו ונבליס אז זכותם מרובה ובעלהם מהגדלת ג ג

48

מהגדלת חזקא גדול לומר לבעל השוכה זכור מעיק הראשונים או להזכירם לפניו כדי
לכישור אלהיזכר דברים וענינים הרומים להם כדי להקטיר הכל אכור ומזוהר עלינו בכלל אתאת
דברים שנאמר ולא הונו איש את עמיהו ויראת סאלריך וגו' :

תשובת

העבור רצויה לפני הקדוש ברוך הוא בכל זמן שעושים תשובה שנאמר ומי נני
גדול אשר לו אלדים קרובים אליו כלי אלדיו בכל קראינו לו אבל תשובת
היחיד אף על פי שהיא רצויה בכל עת ובכל זמן שעושה יש זמן שהיא מעולה רצויה יותר מומן
אחר ואזח הוא אמר רב נחמן אמר רבא בר אבהו אל עשרה ימים שמי ראש השנה היום הכפורים
שנא ובקשה ממס את יי אלריך ונצאת מן הדרשנו בכל לכרך ובכל נפשך והתפלה והתשובה
רצויה מקובלת לפני הקבה החדש השביעי שהוא תשרי והוא החיוב שנחרשים כדגריס בכסכת
ראש השנה כל השבעין הובין לעולם להעלה השביעי חיוב והם השמים ושמי השמים ורקע
ושחקים וחבל ובעוק וערבות ערבות חוב שנאמר מלוי לרובכ בערבות ביה שכו כדורות חיוב
אדם שח אנוש קצין כהל לאל יד חנוך חנוך חנוך חנוך ויתהלך חנוך את האלדים בכני דוד
השביעי חיוב הוא אכנו כל אב אבטלום אותיה שפטיה יתקע שלמה שלמה חיוב שנאמר
ויקרא את שכו ידיה בעבורי בשנים השביעי חיוב שנאמר וקדשהם את שנת החמשים שנה
ביום השביעי חיוב שנאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתקן ועוד כיוראש
השנה נברא אדם הראשון וחזקא הקדוש ברוך הוא מחל לו ואמר לו כשם שחלתה לך ביתה
כך אני עתיד לחזול לבניך ביום הזה כדגריסין בפטיקתא לעולם ילך כרך נצב בשמים וכתוב
למשפטך עבדו והיום כי הכל עבדיך רבי לעזר אומר בכך באלול נברא העולם ואתא כהווא
דתא זה היום תחלה מעשך נמצאת אמר כיום ראש השנה נברא אדם הראשון בשעה הראשונה
עלה כמחשבה בשניה נהייעץ עם מלאכי חסרת בשלישית כנס עפרו ברביעית נבדלו
בחמישית רקבו בששית עשאו גולם בשביעית זרקו נשמה בשמינית הכניסו לנן עדין
בתשיעית נצטתו בעשירי סרה באחת עשרה נדון בשתיים עשרה יצא לדיכום אכר לן
הקדוש ברוך הוא זה סימן לבניך כשם שעזרת לפני בדין ביתה הוח יצאה בדיכום עתיד בניך
להיות עומד לפני ביום הזה ויצאין בדיכום פיהוש דיכום הפשי מן העונות וגריסין בכסכת
ראש השנה בפרק ארבעה ראשי שנים הם פסוק אחד אומר כי כיגו גדול אשר לו אלדים קרובים
אליו יראה כי הקדוש ברוך הוא קרוב לקראני ופסוק אחר אומר קראוהו כוהו קרוב יראה
שיש זמן שהוא קרוב מאחר אם כן קשו קראי אהדי ומהרין כגמר הא בעבור הא כיחיד לצבור
בכל קראינו ליהודי בהמצאו כמו שאמרו וגריסין בכסכת עבודתה בפרק לפני עדיהן של
גוים אביב לא עשו ישראל עגל אלא כוילוח פתהו פה לבעלי השונה שכי יתוהיה לבכס
זה להם ליראה אותי וגו' ודינו דאמר יודכן משום רבי שמעון בן יוחאי לא היה ראוי דוד לאנתו
בעשה ולא ישראל ראוי לאותו מעשה לא דוד ראוי לאותו מעשה דמהיכלי חלל בקדכי
ולא ישראל ראוי לאותו מעשה לא דוד ראוי לאותו מעשה זה להם ליראה אותי וגו' אלא כפני
מה עשו לומר לך שאם חטא יהודי אמרם לו כלך אצל יחיד ואם חטא עבד אמרם להם כלך
אצל עבד אמר רבי ישמעאל בר נחמל אכר רבי נתן מאי רבתי נאס דוד ביישי ונאס הגבר
ותקם עלי על שחקים עולה התשובה :

בכל

זמן שעשה אדם תשובה תשובתו נתן צית וכלבד שיפטר מן העולם הזה בתשובה :

התשובה כיס חזקא הוא על ששה מעלות ואלו הם המעלות הראשונות דא יותר חסותה
מן השנייה והיא הטב בימי בחרותו ועודנו בתקפו וכגבורתו ובכש יצרו ועשה חסות שלמה עלי
הכתוב אומר השליש מעליכם מה כל פשעיכם אשר פשעתם ועשו לכם לב חדש ורחה חרטה
ואמר חבור את כרדיך בימי בחרותיך כי התשובה והמעשים שנים שאדם עושה בימי בחרותו
הקבה זכר אותה תמיד ומשיק לו שוכה בשילך שנאמר וזכרת לך חסד נעוויך אהבה כלהלתיך
ובמעלה השנית יותר חסוב מן השלישית והיא הטב בימי בחרותו אכל שב מפני שהוסרו דעבירות
ממנו ומפני שעובן ואינו רודף אחריהם אף על פי שהוסרו ממנו בעל תשובה והתשובה מקובלת
ועליו נאמר והסדרות גלויו מפניו וקצו מבין שיניו המעלה השלישית יותר חסובה מן
הרביעית והיא הטב מפני היראה מן היסורין כגון שהוכחו מביח ואמר לו עשה תשובה ואם לאו
יבואו עליך יסורין שתשובתו מפני היסורין בעל תשובה הוא ותשובתו מקובלת כמו שמצינו
באנשי ניוה שלא עשו תשובה עד שהביחם ונתקדקא ואם עוד ארבע יוסנונה נהפכת וסוד
ויאמינו אנשי ניוה באלדים ורצית תשובתם שנא ירא אלדים את מעשיהם כי שבו כדרכם ורעה
לחם האלדים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה המעלה הרביעית יותר חסובה מן
החמישית והיא הטב אחר שבאו עלי יסורין ואעפ שלא שבאל מפני היסורין בעל תשובה הוא
ותשובתו מקובלת ועל זה אמר רבי אלדי אברהם יצחק וישראל משב אהפליטה
ובמעלה החמישית יותר חסובה מן הששית והיא הטב ביום זקנתו ובעת שאו אפשר לו לעשות
עבירות מפני זקנתו וחלישותו ואעפ אם שב בכל לכו בעל תשובה הוא ותשובתו מקובלת ועל
זה נאמר תשב אנוש עד דכח ותאמר שוכ בני אדם כמו שאמרנו למעלה המעלה הששית
היא פחותה והיא הטב בשעת פטירתו כשיראה כי בא יום למות ואף עפ שלא עשה תשובה עד
שעת פטירתו הואיל ושב בשעת פטירתו בעל תשובה הוא ותשובתו מקובלת שנאמר עד אשר
לא תחשך השמש והאור ועל כן תואלה שבאת השעה שיפטר בה מן העולם הוח מדבריך אהו
לעשות תשובה ואמר לו אמר האתי עיתי פשעתי תהא מיתתי כפר הליענותי וגריסין בכסכת
שבת בפרק כסה מרליק חגריבן מ שחלה תשא לבנה אומר לו ותודה שכן דרך כל ומהתיק
להיות מתורין אדם יוצא לסוק דמה כמי שנמסר לפרדיוס חשכראסורום כמי שנמתה בקלר
קלהלם דום כמי שעלה לגדום לירון סבל תהלה לגדום לירון אסו לו פרקליטן גדולים
נצול ואם לאו אינו נצול ואלוהן פרקליטן גדולים תשובה ומעשים טובים יש עונות
שאדם עושה נענש עליהם יותר ממה שהיה נענש אדם איד ולא עשא כל אחר
ואחד לפי מעלתו וכפי חכמתו כי השאת חכמה יותר מן השאת הודו ויעונוש גדול כמו
שאמרנו שנאמר כי גס נכיא גס כהן חנוך ככיתו חכמת הוקן חמורה יותר מחסאת הבהר
שנאמר גס שיבת זרקה בו והוא לא ידע ועשיר גנב חטאנו גדול מענינו שנאמר ויבא הלך
לאיש העשיר וחמול לקחת מצאו ומבקר ולעשות לאורח הכא לו ויחך את נכשת האיש הרש
רעשה לאיש הבא אליו וכהיבחר אף דוד באיש מאר ויאמר לו נתתו כי בן פת האיש העושה
זאת והדינט מהגאה חטאו גדול מאדם חסוב מהגאה שנאמר כרום ללות ללכאדם והגחל
את הרש חטאו גדול מן הגחל את העשיר שנאמר לאמל עיניו מארץ ואביונו מאדם החמיק
לצורק חטאו גדול מן החמיק את העשיר שנאמר כי ידעת כי רבו פשעיכם ועצמי חטאתכם צוררי
צדיק והחזק ביום הקדוש והר גדול מן החזק בשאר הימים שנאמר הן כיום צוממס המצא

והפנינו

העיר

פרק שני

זכות שאדם מסוכח אם עשאן יותר מתכונן ואילוהי הפלת
 מקבל זכות עליום אחר מן הרשע אם החלה שנאמר רבו
 צדקסבי לישרים נאמה תהלה' וכתוב עובד לשם ככל לב עבודתו מקבלת יותר מעבודת
 חזק שנאמר ואקים סבכס נביאים ומבארנים לנידנים' ורש גושא ומתן באמתה יותר מסוכח
 מן העשיר שנאמר טוב רשחלק בתומי' וענות אדם גדול יותר מסוכח מן הדדוט שנאמר
 והאיש משה עני מאד וגו' העולם והחמסל לים סער שרבו גליו ועלה שאום
 ושבנו בו כסבה אדם כסבורים איננו עמוק כא לשם מסביל אחר
 וזה מוכרח לעוברו אמר מה מעשה אם אשליך עצמי כים אביע כמו ששבעו בו כמה אנשים
 ואבדו כח עשה התקן לעשה ספיה נתן כח מששים חזק כח תהון קשר בה חבלי וסכר מלחם
 ותליכות אל מרה חפני בני אדם והאנשים כים הם חרשים ששכעים בעולם הזה כגל
 תאוהו לא יתנו אל לבם לעשות תשובה עד שיהיו נכרתין ברשעותם והלכין לאבדון' הששביל
 זה העושה חסונה והספיה היא התשובה שבשם של עבוד האדם חמים כספיה וניצל משאן גליו
 ושימון דוכסכ' יעבור בעל התשובה בתשובתו לחיי העולם הכא תניצל מדינה של גהנם
 והספיה הם חפני חפני ששמש כשביל האדם להדריכו על הדרך השרה ולהצילו לשבוע
 בעולם עומתו' והתורן חס העזקה סמולכין לאדם לחיי העולם הכא בשם שמליך התורן
 ותחפניו' והחבלים הם התפלות שבהם מתקשר האדם ומתרכב לקנו כמו שחפני לקשרין
 הספיה ומרכין פרקיה' ורמלחים הם המעשים האלים סמולכין את האדם לחיי העולם הכא
 ומשחרין כשביל והוא יושב שקט שאן נבם שמהלים מלכין את האדם כספיה ומשמת דלין
 כשביל והוא יושב שקט וימות' הצריך האדם לחוק גופו ואיכרו נגד יצר
 ודע כדי שזכר להלחם בו אולי יוכל יכה בו ויגרשו קדם שיחשא
 כדגרסן כסכת נררים כפרק ארבעה נררים אמר רבי בר אבא מאי דכתיב עיר קצה ואנשי' כח
 מעט ובה אלה סלך גדול וכסב אותה וכנה מצנדיס נרלים עליהונו' עיר קצה והגוף
 ואנשים בהם עשאלו חאברים' ובה איה סלך גדול וכסב אותה ויצר הרע ובה עקליה מצורים
 גדולים אל העונו' ומצא בה איש מסכן והכסוהו יצר הטוב' ומלשאת העיר כהכמתו וזו תשובה
 ומעשים טובים התכמתהו להכס מעשה שלישים בתוך העיר אלו שהי ידים שתי רגלים
 שתי אומים שתי עינים וראשו וההפה' חמשה זמנים ישלח לתשובה כימי
 האדם וזו לעלה סמולכין' והאשנת מעולה מן השנית והיא פי
 שלא תשא סמול' השנית מעולה מן השלישית והיא העושה תשובה כימי כדמותי' השלישית
 מעולה מן הרביעית והיא הטוב כימי זמנתו' הרביעית חשב כשעה פשרתו' החמישית היא מי
 שאינו עושה תשובה אלא סת כרשעתו' משל למה הרבר דומה לאנשים שהיו הלכין כספיה
 ועשו ימים וכים סמול' אלהו עונו' אל סמול חפני' וס אחד נשבה רוח תקנה כים זהו ליכה הספיה
 והאנשים אלה עד שדביעה הספיה לא' אחד בתוך הים וזהו הים סוככו סכל רוח' וכמותו הא
 אילנות גדולות עד מאד והיו כסאות פירות וכלי כגדנו כסמר למראה וסכ למאכל וזהו כמות
 חאי רבות מעינות מים והיו יצאין והלכין שימין וכשקין כל אותה חאי עד שיצטחו ורסאו ורכו
 עשבות והצאו פרוזו וסמול' ונפ' האילנות שלהו שריגיהם ולכסו עליהם' ועליהם כל עוף
 כף פנה והמזעף והוה ובקס נחמך' לשבת כין ספיי' הם סתת צאליהם ורעין האילנות'

והי

פרק שני

היו כספיה חמש כות של בני אדם' הכה הראשונה לא רצו ליצאת מן הספיה וללכת אל הא
 כי אמרו כי מצא מן הספיה אפשר כתבא רוח והולך את הספיה ונשאר באי וכסביל תאות' ח
 הפירות של אילנות וכסביל נחת רוח של שעה אחת שנשאר באי אפשר שנפכיד כל המטון שלנו
 כספיה אם תלך לחושאר באי תמותו' הכה השנייה יצאו מן הספיה ונכנסו לאו אבל לא
 וחמסדהו לא אכלום אותן הפירות ושילו מעט על האי ויצאו מדורותו ולכפיו ומצאו מקומותם
 שהגיעו וישבו בהן כדיוח ולא הפסידו כלום כשביל שנכנסו ראי' הכה השלישית יצאו מן
 הספיה ונכנסו לאי ונאברו בפירות האילנות ושילו על האי ונתעכנו לשם עד שכאה דרוח והיו
 המלחים רוצים לנתנו ספיהן ולהלך לדרכם הקעו הכלחים כהצצרות כבו שדרכן להקוע
 בשעה שהולכין מיד ששמעו אותן בני אר שהיו באי קול החינוצרו מיד יראו על נפשוהוין ונכנסו
 לספיה ומצאו כקומותם שישבו בני אדם במקצתם ואחרים שהיו רוצין לישב בכקמות שנשאר
 י שבו כיהן כדוקלא מצאו מקומות בריות ככוראשונים' הכה הרביעית היו אובלין בפירות
 האילן והיו שטין באי והלכין על כל עבריו והיו שומעין קול החינוצרות אומרין אף על פישתקעו
 בחינוצרות לא ילכו עד שיקבו את התורן והקבו את התורן אכרו עדין לא ילכו עד שיפרכו את
 דגס פרכו את הים אכרו לא ילכו עד שיאנלודם לחם וככלו והושבין באי ואוכלין כפירותיו
 וסכרו ים כיון האותם עד שאכלו והלחים ונתגו ספיהן והתחילה ללכת כין כרא' שהיה הספיה
 דולכת ולא היה להם פנאי לשבת באי אפילו רגע אחד אמרו אם נבתי עתה רגע אחד הלך לה
 חפני' וריו אנו נפרכין וכלין סד רצואל שפת האי והבנינו עצמם כים סוככו בעצמם עד שגיעו
 אל הספיה ונכנסו בה ומצאו מקום צר וישבו בדוחק במקו ולא היה רחב כדאשני' שלא נתעכבו
 כל כך באי' וכת והם שית ישבו באי אוכלין ושהוין ושכחים ולא נתנו אל לבם לשוב אל
 הספיה עד שחלכה ונשארו באי עניים ועדים' ועברו ים תחום וכאו יכי הקור תשרו הפירות מן
 האילנות ויבשו העלין והשארו להרכ כים ולקרח כלילה ויצאו חיות רעות מן האי והיו אוכלין
 מהם והרגין כדם והיו כוכין ומתאבלים על שלא נכנסו כספיה ולא היה מתיל כלום וישבו באי
 עד שכלו ואכרו ונברתו מן הספיה והאי' וכן הוא האדם בעולם הזה ומעטיו הטובים רוכין
 לכפיה שאם ילך בתום לבכוושב על מספרתו רעבוד לבוראו ולא ידעה יצרו ללכת אחר ת
 תאוות העולם והוה ורבליו חריזה נכנס כשלום ויצא בשלום' והכה הראשונה של בני אדם שלא
 רצו להכנס באי הם הצדיקים והבטו ים שלא שעכו מעם הטא סיפיהם וכבשו את יצום ולא הלכו
 אחרי האות העולם אלא ישבו על מספרתם ושכרו מקום ולא נכנסו לאי שדוסה לעניות ש
 שמתן את האדם בתענוגים ובתאוותם והנמשך אחרים יאכרו ופורש כים יצול' וכת
 השנית שנכנס לאי ויצא מיד' הם בני אדם שחשאו וטעבו טעם החטא וחזרו בתשובה מיד כימי
 בדרותן והיא התשובה המעולה ככנסאמרנו' וכת השלישית שלא יצאו מן האי עד ששמעו
 קול החינוצרות כספיה הם בני אדם שאין עושין תשובה עד עת זקנהם שרואי סעהם קצר ועל
 כן יעשו תשובה קדם שיכירו ברשעתן ואף על פי שרם בעלי תשובה אין מלכס כדיוח ככל ש
 שלפניהם' וכת הרביעית שלא יצאו מן האי עד שהתחילה הספיה ללכת והוה במתין סמול'
 לחסן עד שלא נשאר להם פנאי לעמוד באי אפילו רגע' הם בני אדם שאין עושין תשובה עד

שעת הבתה בי יראו

ד ג

כל אלה ידם וחיייהן הלפונאין להם הירגע בעולם הזה עושין תשובה מפני דמיהן מן רמות דאף
 על פי שתובתן בעוליה להם אין בקמתם כאתרים שלפניהם' הבה חמשים שישנו באי
 עד שהלכה הספיקה תשארו נעים וזרים בזכרם ומתאכלין ולא יעזבו להם' הם בני אדם רפובעין
 בעולם הזה בעומק האמת' הולכים ארזי שרירות לבסדר עולא נתנואל להם לעשו תשובה עד
 ספיקו ברשעתן וכלו ורלם לאבדון ולבלה' והפך להם עונג העולם הזה להולעה נדרים אכילת
 בשרם והאש שורפת נשבתן עד ששכו לחרפות' ליראן עולם כמז שמשפך ליושבי האי תענוגם
 לשפוטם רעים וזרב ביום קרח כלילה חלית רעות משלחת נחשים שרפים ועקרבלם'
 משל למחרבר ונמה אדם הנפטר מן העולם הזה בלא תשובה' למלך שהיו לו עשרה שרי' והח
 המלך אחיב אותן והיו נבדרים אצלו וקדים בעניו' פעם אחת לקחו לפשטם עצמה נבערה ונבאו
 לארמון המלך לילה והתירו הקור' הנבנו לאוץ בית המלך ונגרו משם כל כסף וכלי זהב ואכנים
 שבותם גלו לים אחר השבים המלך וכצא אצרחיו שרדו וסוכל מחביו כוחים ויצו המלך
 לחקור ולדרוש ולרעת מי הוא זה אשר מלאו לבו לעשותן חכיקו חזיר ומצא' וכמו עכדו
 האצרו לו ארונג המלך שדין העשרה הנבדרים אצלו' אשר שבת כסאחם מעל כל שריך הם
 בזו ואצרחיו חמודותיך ויהעצב המלך מאד על שריואל חשב הגנבה למאום בארבתו אותם
 ויאמר שקר כי עכרי מאכנים הם ואני מאכין להם אמרו לו ארונג המלך ונה הגנבה בדם אמר
 המלך מה אעשה אם אמת הדבר לא אונל להציל אותם מיד הדמין ואין אחרונג אותם בעמד' ח
 והאחם מה עשה אמר לעכד' עליו הביאו אותם לפני ואראה אם הנגבה בדם כדרכים וחיה בין
 ממש השרים והלחונג המלך נהר חיה להם למוא לפני המלך ולעבור כנהר בספלי' וקדם
 לכן שלח להם המלך אחד מעבדיו ויאמר להם אמר המלך כשתעברו כנהר לוא אצלו השליכו
 הגנבה בדם כנהר כיו שלא תמצא בידכם חמתותו ואל תחוס עיניכם על זהו ופני' כי אין זהב
 ופנינים נחשב אצלי למאמה נגד ארבתכם' ויה בעדם כנהר וישליכו כלם כנהר מה שהיה בדם
 מן הגנבה חרין מאחד מהם שלא השליך נגתו מידו ויביאו אותם לפני המלך ויצו המלך חפשו
 כנהרם ולא מצאו חפשו' ואתו האיש שלא השליך מידו נגבתו ויסצאו בידו חלק ממה' ויה
 אף המלך ויאמר לו למחלה השלכת מידך הגנבה כדכירך' ולא מצא מענה' ויאמר המלך הפאך
 השני ויהר מן הראשון כי בתהלה אמרו יצרו השיאו אבל עתה כשתתן לך עצמה להציל כח מן
 רבות וראית הכירך' שחשליכו נגבתו כמיר' מדוע לא עשית כמאמריו שתנצל והאל' ומית דכרו
 ולא התחמת על מעשיך ודעים אני אשרם לך גמולך' ויצו חמלך ומיתו אותו כיוסדין רעים
 ובעקשנים קשים וישלה להכיריו ותטעה שמחים ומגיל' כך הוא האדם בעולם הזה הקדוש
 ברוך הוא מהירו על התשובה כיו שלא ימות ברשעתו שנאמר שובו שובו כדרככם דעו ולמח
 תכנתו כתי ישראל וכתוב כי לא אהפך כמות הרשע והטיבו וחו' לפיכך התחר בתשובה מחליו
 לו כל עונותיו חמת בלא תשובה נרדגנו בעל העולם עולמי' וצריך בעל
 תשובה אחר שיעשה תשובה שישכיל לאתרים לעבודת תבורא שנאמר' והקושט
 וקושו וגו' לא נכסף' התקושטו וקושו רציה לומר התקשו וקשטו אזרים ומי רבגה לא נכסף
 וגו' שאמר בכף ומתאה לעבודת השם' נלזה וגו' שלא נכסף בא תכניא להוכיחו ולביישובו
 להחיותו ולבטו' להקיצו ממתת השאול לקדו מתדרם' רשעתו אלו יספיעו שובו כמעלה
 וקיעו נור דמח הנתחם עליהם למח ולרציה של נהגם כי בתשובה קרעין לארכמו' דעו

דינו כדגרסין במסכת ראש השנה אמר רבי יהודה גוילה תשובה שבה קרעין לאדם גורדינו
 שנאמר השכן לב העם הזה וזמנו הכבוד יעצו השע' פיראה בעינו וכאמי ישמע ולבנו בין ושב
 ורפא לנו' והקדוש ברוך הוא הנקור חוס מרחם על החיובין ומאריך אפו עליהם ומכוחו ביד
 נביאו ומיסרן בכוס קל בתהלה אש' יסר אש את בנו אלו ישמעו וישכחו קוד' שיטפון עליהם
 חרין אפ' נגמין פרנסתן או אדם חשוב שתוא בני' לשמע' ובריו חייב להוכיח את החוטאים
 ולמדת בידם עד שישיבם מדרך הרעה' ואם לא וגיחן ולא מיתחבדם הם אנכדין כרשעים
 ויצא ונעט עליהם' שנאמר באמרי' רשע מות המות ולא דברת להחזיר רשע מדרך הרשעה
 ולהחיותו הוא רשע בעתו ימות ודמו מודך אכקט' וכתוב ואתה בי הודרת רשע ולא שב מרשעו
 ומדרבו הרשעה הוא בעינו' ימת ואתה אח נפמך הצלת' וגרסין במסכת שבת כל שאפשר
 למחנה כאבשי ביה ונאנו מודה נתפש על אנשי ביתו' כאנשי עירו ואינו מחתהפש כאנשי
 עירו בכל העולם כלו ואינו מודה נתפש על העולם כלו' וגרסין במסכת שבת כפרק כל בתני
 הקדש אמר רב עכרם בריה דרבי שמעון בר ארי' לא נחרבה ירושלים אלא מפני שלא הזכירוהו
 את זה שנאמר הן שריה באלים לא מצאו מרעה' מהאילזה ראשו של זה בצד וגנו של זה כך
 דיו ישראל' שבאתו תדור ככשו פנידם לקרקע ולא נמיהו זה את זה ומכוח החוטאים ומחזירים
 למושב שבת וזרבה מאד של כלשום ובמסור הלך את יורבלם השיב מעון' רגהו ועל דרך
 האמת מי שזכה לאתרים כמו שאמר וכו' והוא זכאה חלקיה בעי' למרדך' בתר
 דיכיא ולמקני ליה כאגר שלי' בגין דקעבר מבה הדא וזהמא ולאכפוא' לסיטרא אחרא ועיבד
 לנפשיה בגין דיתחשב עליה כאלו הוא ברא ליה נורא הוא שכתא דיסתלק ביה יקרא דקדוש ברוך
 הוא ויתר שכתא אחרא ואתלקחא יתיר מכולא' מאי שעמא בגין דהוא בעא לאכפוא סטרא
 אחרא ולאסתלקא יקרא דקדוש ברוך הוא וכתוב באברהם ואת הנפש אשר עשו בחרן וכתב
 זרכים השיב טעין וכן באברהם' תחלל מאן דאחיר כדא דתיכיא ותב לגבה למשכל לארחא
 ביטא אעו אסתלק בתלת' סלוקין מזדלא אסתלק כרגש אחרא גרים לאכפוא סטרא' אחר גרים
 לאסתלקא קבה בקריה' וגרים לקיטא כל עלמין בקיטא דליעלא ותתא זעל האי כרגש
 בת' כרית' היתה אתו חודים והשלים חמי למחמי' בגין לבנוי חמי בהא עלמא' והעלמא דאתי כל
 סארי ריגין לא יכלין לסדר ליה בואי' עלים גבעלים דאתי' עאל בהרסר תרעין ולא את מאן דיסחי
 בודיהו ועל רא כתיב גמור בארץ עזה ורענו' זה אמר' וגדנל המעשה מן
 מעושה כי המבית לחבית' באמרי' פיו ומכרו כשוש לשונך הקדוש ברוך הוא משלים לו גמולו שכ
 פטרי' פיל' וטבע טב גמול' דיארי' שיש לו שכל מי שהוא אהוב לויבית את הרבי כיו להחזירם
 למשכב בשבילי תכא ברמה לעולם כדגרסין במסכת המיד בפרק ראשון רבי אבהו איווה דרך
 ישרה שיכור ליה אדם שיארכ את ההכחות שכל זמן שרתנוסות בעולם נחת רוח בעולם והרין
 אף כסתלק מן העולם שנאמר ולמי יכחיים יעם ועליהם תבא מידת שייב פורוש עליהם בשבולם
 צמו זמעי רמי עלי' ול בשבילי' אמר רבי יוחנן כל המביח לחכירי' לם טמים וזהו לחזו של
 הקבה שנאמר מביח אדם אחרי חן יסצאנו' נמצא כי המביח לחכירי' ממצא חן לפני הקבה וגם
 בשביל רמיהו יעם הקבה לעלמא רביא עלי' ברכת ש' אבל המביח לחכירי' מן הדרך הטובה
 הוא חושא ומחשא' נכרת מן העולם כדגרסין בספרי' אמר האבדוק את כל המקומות אשר עבדו
 שם רעים וגו' וכתב ונתתם את כבודתם וגו' ורבי רבי קו' ומה אם חסוקומות והאלנות שאין

לא תאמר ולא תענין ולא מדברים על טבא חקלה לארם על ידאם אמר ובהוב השאת וסדוק
 זכיה ויעבר מן העולם אדם שדוא גורם להכרו להסוהו מדרך החיים לדרך המות על אחת כסח
 רבמה וצריך המכיה שיזכיה להכרו בתחלה בזה גימ' לבין עבדו כדברים רבים ולא ילבין עבדו
 ולא יזוה לא בפוסדוין ברגמ' כסכנה ערביה וזנה תונחא את עמיך יזול להזכיהו ופניו משתנות
 תלמוד לומר ולא תשא עליה חטא אם שב כדברים אם שב כדברים אמר חתה גערה בכבין
 ואם לא שב עלין ובהוב אומר כדברים לא יסר עבד ומכיהו פעם שניה ומכיהו כינו לבין
 עבדו הכוונה בדפין אם שב כשב חטא לא שב מוכיהו ומכיהו בפני הכדים הכוונה בחסי המין אם
 שב כשב ואם לאו מכיהו ברכי' ופסדו שבעה לפרסם אה החגים וכמו שארם חייב להגבית
 כך חייב המוכה לשבע ולהשנות אדם להובחתי הגידו וכלם כחטאיו ויחזור בהשוכה שנאמר אזן
 שובעה הובחה חיים בקרב חכמים תלין. והשוכה ותוכהוה אינו מכלל בני אדם אלא במשל
 כגהות שנאמר ושוא הובחה בעד ואומר שואו בשער מוכיהו הובד תמי' יתעבו' אבל החכמים
 אהבים את ההובחות שנאמר והכח להכסויהכך' בשכר התשובה מוחלין עונותיו של
 אדם וסוהרפא ככל מנאכיו דמלפ מדיח של גהים והקדוש ברוך הוא משה אליהו
 חסד ורחמים מיהלין עונותיו מנא לן שנאמר הסולח לכל עוניו והתרפא מכל מאכיו של
 חזקא לכל תהלאכיו' המלפ מדיח של גהים מנא לן שנאמר ריגואל משחת חייני והקדוש
 ברוך הוא משה אליו חסד ורחמים שנאמר והמפסד כי חסד ורחמי' ולא עוד לא שמתעדן ובעור
 מתחדשים שנאמר המסבוע בטוב עדיך תחדדש כנסד געורייני' וכאחבת הקדוש ברוך הוא
 לישר א עם סגולתו ותלתו הרריים על הדרך ונגוחה חזרה להם דרכי התשובה והזהרם שלא
 ישלבו בפשיעוהו וכחשאתם שנאמר שובה מסונה ישראל נאם י' לא אפיל פני ככם כי חסד אני
 נאם י' לא אסור לעולם: הגהה **וכן נודר** אמרו בענין התשובה' תנין
 אתה מתוקן אית לבעלי
 מלתא בעלמא דקיימא קמי תשובה ועל כולא קודשא בריך הוא מחיל וקביל ליה דאמאן דהב
 כתיאובתא שלימתא דא איזדבן לקבליה אורח חיים ואף על גב דפגים מה דפגים כולא איתתקן
 ואיתחדר על תקנתה דהא אפילו ככה דאית אגמא קודשא בריך הוא מכפר עליה דכה' כיכיה
 חי' אג' נאם י' אם יזיה יכנהו והתם על ידי ימי' וכתוב בה אסר י' נהבו את האיש הזה עריו גבר
 לא יצלה בימיו ואף על גב דעבד כפה חטאין וככה חובין כיון דשמע בך מפיי ריהובניא תב
 בתוכתא שלימתא וקבליה קודשא בריך הוא ומחיל ליה על כולא מה כתי' בה ריהובניא יכיהו אסר
 בנו שאלת' בנו ככאן אוליפנא דתשובה תתבר כמה גזרין ביש' אכמה של שאין דפרזלא וליה
 לך מליה דקיימא קמי תשובה ככך כתיב ויצאו וראו כפגרי האנשים הפושעים כינוג' אשר
 אשעובי לא כתיב אלא הפושעים כי דלא כעאן לאודרא בתשובה ולא מתחמא על מה דעבדו
 אבל כיון דתבו ואתנהמו הא קודש בריך הוא כחל לוןגנין כך כרנש דא אף על גב דפשע כיה
 ופשע כיה באתר דלא אצטרין ותכל לקשה קודשא בריך הוא מחיל ליה וקביל ליה חסד עליה דהא
 קודשא בריך הוא מלי רחמי' איו וחסד על עובדיו דכי ורהמו על כל מעשיו ואפ' על בערי'
 ועופו מאן רחמי' כל שב' וכל שב' ככניש עאכני' זכאין אינון מארדון דבעלי תשובה דתייבין
 כולא לאתרייהו ועל דא תנין אתר דבעלי תשובה יתב צורקים גמורים לא יתבין כיהמא' שפכא
 אלא אילין איתתקנו באתר עילאה באתר דסקין דגבתא אשתבת המן ומאן הוא השוכה ועל דא
 איקרון

אי קרון בעלי השוכה ואילין איתתקנו באתר דניחא באתר עילאה ולין ותבו באתר חטא מט' לין
 דייבין מיא לאתרייהו באתר עילאה דנדא עמיקת' עד דהוא אתר דאי קרי' צדיק וצורקים גבורים
 גדין לון שוכה אתר דא יתב ולי' עילא ועל דא אילין לעילא ואילין לת' זכאה תולקרון
 דמארי תשובה מא' השוכה דכתיב חשיב את גזולת אסר גול ככאן דמסי' מארדא ולכתר יתוב
 לארדא דא איע' דאיתכבשמתיה לאת' דאיתגורת מיניה מהסין' תא תויבל כרנש דמכס'
 חטאיה ולא מפרש לון קמיה קודשא בריך הוא ויתבע עלייהו דחמי קודש בריך הוא לא יתב ליה
 תשובה בגין דאיהו אכסוף מינה דכתיב מכסה פשעיו לא יצליח ומודועהב ירחם ואי פריש לון
 קמיה קודשא בריך הוא ותב מיה קודשא בריך הוא חיים עליה ותגברון דחמי על דינא וכל שב' כן
 אי אית' בני נפש דמעין כצולתיה דהא כל פתחין סתמי' איע' פתח דמעיה לא סתמי' מהתקבל
 בתשובה ועל דא פרישו דחטאיה איו' יקרא וקודש' בריך הוא לאתגברא דחמי על דינא ועל דא
 כתיב זוכח תמדה יכדנני תרי בכתי' חד לעילא חד לת' חמי דאמין כותבין דניחא ובין קודשא
 בריך הוא צריך לפרשא לון קמיה קודשא בריך הוא ויתודה עלייהו אבל אסר ליה לפרסמא לון
 קמיהו דבני נשא בגין דעזות פנימיהו ליה אבל חכין דבעיהו ובין חכריהו אצטריך לפייסא
 לחבריה במה דעבד ליה עד דמחיל ליה דקודשא בריך הוא לא מחיל ליה עד דמחיל ליה לחבריה:
 עד כאן ז' האמ' סליקא פרקא:

פרק שלישי להרבך בענות

עקב ענוה עראת י' עוסד ונבדו וחיים גרסין כמסכת **כפר סני** אמר רבי פתח סניא
 תורה מביאה לירידה ולעלה וזרות לירידה וזרות זריות מביאה לירידה נקמה מביאה לירי
 פרישות מביאה לירידה וזרות מביאה לירידה שרת מביאה לירי קרנשה קדושה מביאה לירי ענוה
 ענוה מביאה לירי ויראת חטא יראת חטא מביאה לירי חסדות חסדות כב אה לירי רוח הקדש
 רוח הקדש מביאה לירי תחת חסד חסדות גדולה מכלם שנ' או דברת בחזק לחסדיך ופליגא
 דרבי יהושע בן לודאמר רבי יהושע בן לוי עמה גדולה מכלם שנאמר רוח י' אדם עלי' יען מסח
 אנהי לבשר עמיס' ולא נאמר לבשר האדם אמר רבי יעקב בן אלעזר מה שעשת חכמה עשרת
 לראשה עשתה ענוה עקב לטבולה פ' מה שעשת חכמה בראש לעשרה טסה ענוה כנעל לרגליה
 מפני שמעלה הענוה גדולה ממעלה חכמה' חכמה כתיב ראשית חכמה יראת י' ובעשה כתיב
 עקב ענוה עראת י' הא לברנו שבעות הענוה גדולה ממעלה חכמה:

ששה

דברים שבוים אמרו בענוה שלשה בע לם והוה שלשה בעולם חבא' שלשה
 בעולם הוהאלו חן' ראשון רענוהווא שמה בחלקו שנתן לנהשם לאנוכבכש
 גדולתו לעצמו והוא חסר יותר ממה שעלה בגודלו ואינו מקנא באחרים כי מהכש גדולות לא
 יכפי' לו כל העולם כשיחסר גדולה או כפון כשיזוה ליה מה שחסר יבקש לו יותר ואם היה לו
 יותר יבקש יותר במצא כל יסויע להעטיר אבל חקמו וואיל ורג' שמה בחלקו אלו חסדון
 מ' דבר ביהווא שבע כלחבאסא מעט ואסרהביאכל יותר מדרבנד כשאכל חלב כוים גיאים
 בני שוקתודים והענו עזר

יהי בנות שדומן לרבי יוסף עזבו בעולם הזה באורח נפש ללך ואינו חומר ללכת בני ארנסן שישו
ועל יתה מרחמים חלבם פנים נבי אשר תשיג ידו ואינו חומר ללכת בני ארנסן שישו
הכמה קל כן נמצא חיי בעולם הזה כמות פני שאינו צמער על מה שאינו מסוגל ועוד
כי העניו והבטל דבריו כמשה אבל מעט בני שחקקים נפשו ואינו מתכוין להנאת גופו וקרא
צדיק ויחיקו בו שני הכותל הללו עניו וצדיק שואמר צדיק אוכל לשוב נפשו אבל המבקש
גדולות ורודף דברי שאינו משיג לעולם היוהי עזר בעולם הזה ואף על פי שהיא עשיר וזאת
ואינו שמה בחלקו וכתתו לרצאת גופו לעולם יחבר כל טוב ולא עוד אלא שנקרא רשע שנאמר
ובכן רשעים החסר שני העניו סבל התלאות וקירות הזמן בעולם הזה ולא יקץ בתוכחת
האל ובנחמו ומצדיק עליו את הדין וכפני כן נמצאו חיינו בהשקט בעולם הזה אבל רמזנוהו אמר
מקבל התוכחות מפני גאוה וכשהכא עליו צרה יראה לו שהוא דבר גדול ושהחראף למאורות
לאסוף נהם מפני צרה שנאמר איך נפלת מסמס הליל בן שחר ואינו חושב בעצמו כשאר בני
אדם ועל אר המתנאים שמשלים עצם לזכרם אם רדו המלך עליו השלום אכן כאדם המתון
שלישי העניו אהוב והכיב בעיני הבריות וקדוב בהם ולא יתגאה עליהם מפני ענותו ולא מעורב
עם הבריות ושמה עמיתו כשמתחם ומתענה בצרתם שאלו לעניו אחר למה אתה אהוב בעיני
הבריות אמר להם מעולם לא ראיתי אדם אלא שכבר היו וחשבתו שהוא יותר חסיד מכני אם
יהיה חכם יותר מכני אכרתו חלק טוב יש לו לעולם הנבא יותר מכני ואם אני חכם יותר מכני
אמרתו גדול עוני מעוני כי אני חסאהו כבוד וזאת חטא בשתג ואם היה גדול מכני בשנים אמרתו
יותר זכות יש לו מכני ואם אני גדול מכני בשנים אמרתו יותר ענות יש לי מכני ואם היו
חבטתו ושני כנגד חבטתי ושני אמרתו יותר חסיד הוא מכני מפני שאני יודע ענות ואני יודע ע
ענותי ועל זה אמרו רבותינו זכרים לברנה והיו דן את כל העולם לבין זכות נמצא כי העניו
אהוב בעיני הבריות מפני שהוא מבדוק ומקבלן בסתר פנים נמות ועל כן חיו בעולם הזה בשלום
ובכשתה מפני שכני אדם אהובין ואהו ואין לו איביס וצרים ושלשה לעולם הנבא ואלו הן
ראשון העניו קרוב מבוראו וקושה ריגו כי הוא עשיר תמיד אצל החכמים ומסתכן והולך תמיד
עמקן ועושה כמעט שהם שנאמר הולך אל חכמים יחכם ובחייב דרך עניים כמשה וילמד
עניו דרכו ושני כמסכת אבות יוד ביהך בית ועד לחכמים והיו מתאבק בקפר רגליהם אמרו
רבותינו זכרים לברכה שימשה גדול מלימוד ובצא כי העניו מפני שאינו מהגאה ומשמש תלמידי
חכמים ולמד מהם את דקאי האלדים ומה תורתו וזכה בהם לחיי עולם הבא אבל מי שהאנס
דוח לא ילמוד לאהבה את אלדיו כי מפני גאוה לא ישב אצל חכמים ולא ישימשם כי יראה לו
גבאי ועל כן לא ילמוד מפני לעשותה כדו לזכות בן לחיי העולם הבא שנאמר רשע בוכה אפס
בל ירושי שני העניו ישתדל לעשות הטעות בעצמו ולא יניח לעשותה מפני עמתתו
ועל כן זונה לחיי העולם הבא אבל מי שהאנס רוח יראה לו שהוא בוש לעשות מקצת הטעות
בגון שקבדו פת צנוה או שישאנו ככהף או בוצא באלו המצות שיראה לו כי הוא מתגנה העושה
שלישי הקדוש ברוך הוא אהב לעניו ובוחר בהפלתו ועונתו שנאמר לכשבר זרבה ארבים לא
הבוח ועוד כי מחיל העולם הזה העולם הבא שנאמר ועניו עניו ארץ העולם הזה והתענו
על רוב שלום שהוא העולם הבא אבל מי שהאנס רוח הקדוש ברוך הוא שנאמר שיש דנה
שנא יושבע תועבה נפשו עיים רבות לשרן שקר וגו' בחמשה

בחמשה

דברים העמו נכר ואלו הן ראשון שימרו לכו שפסע לו אפילו יבול
לשלם לו של אל האמר כאשר עשה לי כן עשה לי אטיב לאיש כפעולו
כי לפני ענותו איז מקפיד על מי שהרע לו שני אם יבואו צרו בגופו או בסמו או ימותו
בני או קרובו יצדיק עליו את הדין ויקבל משפט השם כאהבה כי מרובי הענוה הוא המקבל עליו
וימרוין כמו שאמרנו למעלה ומצנו כאהרן עה בשמת נדב ואכזר הצדיק עליו את הדין מפני
ענותו ולא יקץ בצרתו שנא מידם אהרן וכתוב דום לי והתחיל ללכי בעת הצרות העניים
וחשבילים יקבלו אותם אהבה וידוכו שנא וזה המשיביל בעת ההיא ידום שלישי אם יבדוהו
כני אדם אל יתגאה אל איריך עצמו בדרבי הענוה ואל יגבה לבו שמצנו באברהם אבינו עליו
השלום שכברו עפרון וקראו אדוני נשוא אלדים והוא הספיל עצמו ואפילו לפני דהותים שב
וישתחו אברהם לפני עם הארץ רבי יצחק המציא השם הכמה וכמה או עושר גדול או שדרה
או חן בעיני המלך שרגלין בני אדם להגדל בהם אל יגבה לבו על הכירו אלא יתח עניו וענוע
ויתרבי כפי שחנהג קדם שנא רוח הכושל יעלה עלך כקובץ אל הנחל כל בקימך הראשון
חמישי כשיראה יסודין עליו יעשה תשובה ולא יניח לעשותה מפני הגאוה כמו שמצנו באבשי
דגולה בשרובים עזרא עליו השלום הורו עשו תשובה כד שנאמר אנהו מעלנו באלו יושב
נשים נבריות וגו' ועשו תשובה כיד שנאמר ויתמי ידם להוציא נשים ואף על פי שהיו בהם שרים
ונכבדים הספילו עצמם ועשו תשובה מפני הענוה ויודר הפעולה

עשרה

דברי סבאן את האדם לידיו ענה על כרחו ולא הן ראשון החולי בשיבואו
חלאים רעים ונאכזים על האדם ומאם המאכל הכשקה ותכבד עליו נפשו
זכחו השש וריוג נכר היו פניו ושהנה או יכנע לכבודו שפיל גאוה שנא ויכנע בעקל לכבדו
ואין עוורו שני כשיהו נשט מהונו יצטרך לבריות ישבר גאוהו בענותו וישתה קומה למחוק
כידו שנאמר והיה כל רגותך בניתך יבואו להשתחית לו לאגורה כקף ובכר להם שלישי
אכי יהיה אדם נדיב כמעט שיתנוחן מהנה לכו אדם מכבדן אותו אפילו מי שאין צדיק לו שמה
יצטרמו לו שנאמר רבים יחלפני נדיב נמצא כי כל אדם יש לו לרכנע לפני שיהא עשיר מפני
זאין לך עשיר שאין עשיר אחר יותר ממנו נמצא כי אדם כלם נכנעין העשירים והעניים רביעי
אם יהיה אדם חייב במקל להכרו ואיקלו מה לפרנע יכנע לפני בעל הזכו שמה גושה אותו וילחצנו
שנאם לך דתרפס ורוב רעך חמישי אם יזיה אדם חבוש בבית האסורן כשיביש בשלשלאות
של רגלי יכנע בעניו שנאמר ענו בככל רגלוננו ואובר אסוריו עומי וברזל שישא יהיה אדם
נכבש בעבדות ולא יהיה לו פדיון נפשו יכנע לפני אדוניו וכוכה ומהתן אולי יחננו שנאמר וזה
בעיני עבדים ליד אדומתם שבעי אם יקפו לאדם הלאות רציקהו סגוקת ישברו לבנו שב
או אז יכנע לזכם הערל שמיני כשישים אדם אל לבו כל השאונפסעו שחאה לזרוא הכרך
אחר שגמלה ככה שוכו והמציאו לעולם הזה ירא יודע ששלם רעה תהה טוב ואו יכלם כמעט
זכוש מעלילותו שנאמר אלרי בושה ונבלמה ילודים אלדיפני אליך חכמה וחבלמה וקחם
העמות חשיקו בשחוכ בעתש שתעד לקבל על ענותו ויכנה ויעוס לשפיל עצמו של הלאות
כי נכנע אהב מלפני עשירי שיחאב אדם כי עתו קצר ויזכ ערב והוא בעולם הזה באורח נפש
ללון הויס כאן וספר ילך בדרך כל הארץ דרך רחוקה ואין כדור צדה לחליק ליוחק דתו ולא
אפילו לשעה אחת אז יכנע ויפחד שנאמר פחדו בעינין חשאים אתה רעה חכמים מי יגדל למו א

אובלה מי יגור לנו מוקדיו עולם ואם יבשר אדם בעצמו ובענינו ובמנוצאו ובמבואיו בעולם הזה
 חדל והשפל יראה בעין שכלו ולבנו בין וידע ומכיל אלו העשרה דברים שאמרם שמיאן את
 האד' לידו ענוה על כרדו שרם כוכבין את האד' חסיד ומקפץ אותו מכל צד וככל עבד ואין אדם
 כזכמה בעולם שינצל מרם ולא מאחד מהם ואפילו עשיר ואפילו שר גדול ואפילו מלך

ועתה אבאר איך אין אדם בעולם מוכטח להנצל מכלם ולא מאחד מהם ראשון החולי
 ורמכאוב מצינו שמרים וישבת שלוה וטוקטת ופתע קפץ עליה החולי שנואמר
 פתאום אל משה ואל אהרן ואל כרים צאו שלשתכם וגו' וכתו והענין סר מעל האהל ופן אהרן
 אל מרים והנה מרים מצורעת כשלא שני אם יתרושש מהנו ראינו עשיר גדול שרד מנכסו
 פתאום שנאמר העקף עיניך בו וזאינו בני עשה יעשה הו' כנפסי כנשר יעוף בשמים' שלישי אם
 יהיה אדם נדיב כמעטיו שמכבדק אותו בני אדם אפילו שאינן צריכין לו שמו וצטרכו לו מצינו
 שדוד ע'ה שרה בביתו שקט וכושח והיה שר גדול וסרסו א' שמשעתו ונכבד בביתו ופתע פתאום
 נתגלגל הדבר וברח בפני שאול ועמד ונבע לפני אחיכר וישאל במגולחם לאכול ונצטרך לו
 שנאמר ועתה מביש תחת ירך חמשה לחם הנה ביד יאו הנביא' רביעי אם יהיה אדם חייב כבוד
 להכרו ואין לו כה לפרוע שיכנע לפניו מצינו בני אד' שושים כורין שהיו בני הגוי ופתאום נכבשו
 בחוב אחרים שנאמר עבדך איש יבית ואתה ידעת' כי עבדך היה ירא את י' והנשוא בא לקחת את
 שני לדין ולעבדים' חמישי אם יהיה אדם חבוש בבית האסורים מצינו שמשקן שדה שוכב
 ומתעור בתוך ביתו כחדר משכבו והיה רדף בפלשתים ופתאום נלכד בשרתם ונאחז בביצורתם
 ושמרו בבית האסורים שנאמר ואתה וזהו פלשתים ויקרו את עינו וירידו אותו עזתה ומאסרהו
 במחשת מויה טוחן בבית האסורים' ששי אם יהיה נכנע בעבודת מצינו שלוש היה יושב לבשת
 בכיתו והפע פתאום נשבה שנאמר וקחו את ליש כן אחי אברם וילכו והוא יושב בסדום' שביעי
 אם יקפו לאדם תלאות ויציקתו מצוקת יקורות חובן מצינו באויב שהיו לו בנים ובנות ועבודת
 רבה מאד ופתאום לקח ומה מקטרו ומת בניו והוכה בשחזר' שמיני שיישב אל לבו כל תלאו
 וכלם מהם שאין אדם בעולם שאין לו הטא שגא' אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא
 תשיעי שיחשוב הקונש טעהיד לקבל על פשעי מצינו קרה שנענש בחטאו פתאום והוא יושב
 לבשת שנאמר והבקע האדמה אשר תחתיהם וכה' נירדו הם וכל אשר להם היום שאלה' עשירי
 שיחשוב אדם שיהוקצר וזמו ערב ואין לאדם נשחון בעולם הזה אפילו מחיי טעה אתה וראוני
 כמה קטנים בתים וכמה כלים מתיס בחיי אבותם' על כן צודק אדם לחשוב חסיד באלו
 העשרה דברים ושישים על לבו ויבין מאלו
 הבאורים שאמרנו שאין אדם בעולם
 שיש לו כשרון להנצל מהן ולא מאחד מהם' על כן המשכיל יחשוב בידם כוכבים אותו חסיד
 אעפ' שרם בעלמי' מן העין ראיהם להל על האדם ככל עת וככל טעה והרועה שידבק בכדת
 הענוה יעלם על לבו חסד ויהשוב גם כן מאין בא ולאין הוא הולך' בואו מטפה כדוחה אהר
 שהמרתה ברחם ואחירתו רם והולעה שנאם אף בי אנוש רמחובן אדם הולעה' ושנינו במסכת
 אבות רבי לרשם איש יבנה אומר מאד מאד וזו שפל רוח שהקות אנוש רכה' והפליג באברו
 מאד מאד שכל הסוד חזין כמענה יש לו לאדם לדתנהו בקו והאמצע' אבל כענה יש לו להתרג
 בקצה ואחרון כדי שלא יהיה לו נאה כלל' ואיך יתנאה האדם רשמיכל ונכשל פעם לחוכר
 פעם למים פעם לרוח פעם לחציר פעם לבנה' פעם לחוכר שנומר נא בני בחומר עשיתי'

פעם לעפר דכתיב כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו' פעם למים דכתיב כי מת נמות וכמים
 ונגרים ארצו אשר לא יאסרו' פעם לרוח דכתי' כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב' פעם לחציר
 דכתיב אנוש כחציר ימו' פעם לבהמה דכתיב ואדם ביקר כל ילק נסיל בכרמת נמו' ולא עוד
 אלא שנמשל להכל שאינו ממש דכתיב אדם להבל דמה ימו כצל עובר וכתו אך הכל בני אדם
 כזכ בני איש' **הענינה** גורמת הכבוד והאד' והמעלה והנאותה גורמת חשכ והשפלות
 שנאמר לפני שבר יבנה לב איש ולפני כבוד ענוה' מי שנשבר גאונו נשפל
 עונו שרם גבה לבו שנא' ואתה אמרת חשמים אעלה כמעל לכוכבי א' אשים כסא וגו' ונשבר שנ'
 אך אל שאול חודד אלי ירבותי בור ופי שהיה ענינו ושפל הבה הקימו שנ' מים מעפר דל מאשפות
 ירים אבוק לחשיב עם נדיבים וכסא כבוד יחילם וגו' **כמה** מליכי מצינו שגאו במלכותן
 נדברו גדולות ונשכרו' וכמה שרים ונכבדים גבת לבם (נשפ' י') פרעה גבה לבו
 כמלכותו ואמר מי י' אשר אשמע בקולו' נשבר גאונו ונשבע בים שנ' ניער פרעה וחילו בים סוף'
 כנחריכ רמו עינו במלכותו ואמר מי בכל א' הארצות אשר הצילו את ארצם מיד' נשפל עונו
 ונרג כחרב שנאמר יהי הוא שיתחזה בית נסרוך אל ידו ואדרמלך ושראמר בניו הכהו וחרב'
 ונכבד נאצר דבר גדולות כגיבחה אפיו ואסמן הוא לה' די ישיב ונכוך מיד' נשבר ושרד ממלכותו
 שנאמר כה טעתא מלתא ספת על נכוכר נצאר וכן אנשא שריו וגו' ובלשצר בגאות לבו גבה
 ברשעתו ושח' ין ככלי' בית המקדש דכתיב ועל מארו שמיא התרוממת וגו' נגדעה קרמו בו ביום
 ונרג שנאמר ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא כשראה' וגרסין כמסכת חולין בפרק כמו הדם
 לא מרובכם חשק' כנס ויבחר בכם אמר הק' לה לשר' בני חושק אני כנס שאפילו בשעה שאני
 משפיע לכם גדולה אתם ממעיטין את עצמכם לפני נתתי גדולה לאברהם אבי ואנכי עפר ואפר
 למשא ואחרן אמרו ונחנכה' לרוד אמר ואנכי הולעת ולא איש אבל אומות העולם אינן כן'
 נתתי גדולה לנמרוד אמר הבחנכה לנו עיר ומגדל נראשו בשמים' לפרעה אמר מי י' אשמע
 בקולו' למנחם אמר מי בכל אלה הארצות וגו' לנכוכר נצר אמר אעלה על כמותי עב אדמה
 לעליון' לחירם אמר מושב אלו ישבתי כלב ימי' ועניוהו אעפ' שזה חסד כפי שגבה לבו נענש
 ונצטרע גבה לבו דכתיב ונחוקתו גבה לבו ונצטרע דכתיב והצרעת זרהה כמצחו' אכשלוס
 נארומה גבה לבם ובקצו למלך ונרגו' קרח בקש שררה נבלע' אבל אהאב אעפ' שהיה עובד
 עו כפי שנבע נקרע גזר דינו שנ הראית כי נכנע אחאב מלפני יעקב נכנע מפני לא אביא הרעה
 בימינו' נשרי חשמים ששלח אחוזתו לאליהו נכאו לי כנאותה ודברו גדולות נגדו ואמר כה אמר
 דמלך מרה דרה אל תעמד ידה אש מן השמים ואכלה את שני השרים ואת חמישה אבלי שר
 חשמים השלישי וכיע על ברכיו לגד איה בשכיל שנבע לפני איה ודבר אורבות והדומים
 שנאמר ויעל רבא שר החמשים השלישי ויכרע על ברכיו לגד אליהו וחתן אל וידבר ליני איש
 הא' ויקר נפשו נפס עכוץ אה כעיוך נמלטי' **המשכיל** בעולם הזה יבטיח ויעתה תחלת
 בדייתו מאין נכרא ומה ההאחריתו ראשיתו טפה סרחה והאחריתו עש ורבה כל ימו מביאנים
 מעינה ומרובה כחליים רקים ונאמנים יצרו צודי' אותו וחתכו תלאתו מגוע כל חלום ומענה'
 אמי עשיר עשה יעשה לו נפסי' ואמיד על פת לחם יפסע עקרו קצר וקצו קרב לדדת שאלת
 לטוס בעפר קרנו וכאסמן מ' לאו ארץ חשך וצלבות עופה כמו אפול צלמותה לאסורים העפר
 מעעז' ואיך יתנאה וישיבה היום המר והגמר' יום יתק ברקו' ותקרב לשח נפשו' עסיחשך
 תאמלו לפניו ישתנה הפן לדקן' ועמו הפן לבן וכשרו עלי' יבא

יבא ונפשו עליו האבלים יתפרדו ובקאי ויטבחו דפקיו ונתק קשריו ויתכשרו וישועו
 ויעלה באש ויצריתו הקאה קצות דרכיו ומעט מער מתלצותיו על בן יתן אדם לנו לזכור
 חסד החלתו ואחריתו ואז ישפיל האווה ויכניע יצרו ולא יחטא כמו שנינו במסכת אבות
 עקיבא בן מהלאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו' וכל הסתכל
 בדברים אלו גורמין לו להיות שפל רחוק מצל מדרת הגאווה המספיל גאווה ורום עיניו הקדוש
 ברוך הוא מריכו שנאמר מעורר עיניו אכל הכתגאה הקדוש ברוך הוא בשפילו עד עפר
 שנאמר משפיל גאום עדי ארץ כדגרסינן במסכת ערוובין בפרק ראשון כל המספיל עצמו הקב"ה
 כגביו וכל המגביה עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו כל המזהיר על הגדולה גדולה בורחת
 ממנו וכל הכורח בן הגדולה גדולה מחזרת עליו וכל הרוחק את השעה שעה ורוחקו וכל
 הנדחה מפני השעה שעה עוכרת לו וגרסינן במסכת זבחים כפרק פסול יסאמר רבי אלעזר בן
 חזניא כשעה שרוחקין גדולה לאדם פוסקין לו ולרעה עד סוף כל הימות שנא לא יגרעם צדיק
 עינו ואת מלכס לכסא ויושיבם לנצח ויגבהו ואם הגיס דעתו הקדוש ברוך הוא משפילו וכתוב
 ואם אטורים בזיקים יכדון בחבלי עוני וגרסינן במסכת חולין כפרק אלו שרפות דבי שמעון בן
 פזי אומר ויעש אדם את שני המאדים רגדולים וכת' את המאור גדול ואת המאור הקטן אמר לה
 ידח לפני הקדוש ברוך הוא רבתו של עולם אפטר לשי מלכס להשהמש בכתר אחד אמר לה
 הקדוש ברוך הוא רבי ומעט את עצמך וגרסינן במסכת כושה בפרק דבקא דדרש רבי עירא
 ואית' רבי אלעזר בן כוא וראה שלא כבוד תירקבה כרה בשור ודם כדה בשור וירכבנה וראו את
 רגבו ואין רגבו רואה את השפל בדה וקבה אנו כן רוא נבחה וואה את השפל שנאמר כירם
 יושפל יראה וגו' הענינו ונכה לחיי העולם הזה ולחיי העולם הבא לחיי העולם הזה שנאמר
 וואה רבא ושפל רוח להחיות רוח שפלים בעולם הזה ולהחיות לנכאים לחיי העולם הבא
 וגרסינן בפסיקתא אמר רבי אבנר רמי הדין את משתמש בכלי שיבור גמאיהו לו אבל הקבה
 אינו כן אלא שמושו כלים סבורים שנאמר קרוב לנשברי לב וגו' וכתוב ואת דכאי רוח יושיע
 וכתוב לב נשכר ונרבה ארזים לא תבוה וגרסינן במסכת בגלה בפרק בני העיר אמר רבי יוחנן
 כל מקום שאתה כדצא גבורתו של מקים אתה כדצא ענוהו ודבר זה כתוב בתורה ושנוי
 בנביאים ומשלת בכתובים כתוב בתורה הגדול רגבו ורגוא וכת' בהרעה עושה משפט
 גד יתום ואלמנה וגו' ושנוי בנביאים כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו כרום
 וקדוש אשכנן וכתוב בתורה ואת דכא ושפל רוח וגו' ומשלת בכתובים כולו לרוכב בערבות
 ביה שמו וגו' וכתוב בתורה אבי יחזקים ודין אבות רגיה ופי זה המאמר של רבי יוחנן שצמר
 בכל מקום שאתה כדצא גדולתו של הקדוש ברוך הוא שם המצא וכו' על דרך האמת
 הוא כפי מה שאמרו חכמי הקבלה כזה הדרך ידוע הוא כי
 הוא שם בן אלהיות בלבוש שם ידוע והנה הודו בעצמה עולה עשר כשתחשוב מילואו שהוא
 וד' ויה גם כן עשר לא יתה וזה ענוהו ושינו שבו באותיות קשות גם כן אות האמצא
 שבו יתנו קטן כהצטות וכן הוה חרו ענוהו אבל שאר האותיות אינם כן שהסתר ועלה
 יתה מהגדולה ע"כ ויה בההכלין וגרסינן במסכת סנהדרין כפרק נכסר הדין אמר רבי יוחנן שכל
 בא וראה כמה גדולים כנייני הרוח לפני קדוש ברוך הוא בזמן שביה דבקדושים אדם בקדו' ב'
 עולה שבר עולה בידו בקריב כשהו שבר מנתה כדן אבל כי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב

כאלו הקריב כל הקריבות שאמר וכו' ארזים רוח נשכרה ולא עוד אלא שאין תפלה נמאסת
 שנאמר לב נשכר ונרבה ארזים לא תבוה בא וראה כמה חביבה הענוה והצניעות שאפילו
 התורה המצוה שאדם משלח כחן שבה יותר הסלו אם עשאן בעיניו כדגרסינן
 במסכת סנהדרין בפרק לילוב קרבה האמרו רב עקיבא וכו' חסדי רבך כמו חלאים למשל
 דברי תורה לידך לומר לך מה יריך בסתר אף דברי תורה בסתר והיינו ראמר ר' אלעזר בן רבי
 הגיד לך אדם כה טוב וכו' הדש סבך כי אם עשוה משפוט ואתה חסר והצנע לכת עם ארזים
 עשות כשפוט זה הדין ואתה חסר וגמילות חסדים והצנע לכת עם ארזים זה הוצאת הכת
 והצנע לכה והלא דברים קל וחזק ומה דברי שדרכן לעשות כפדוס אמרה התורה והצנע
 לכת עם ארזים דברים שדרכן לעשות כענוה על אזה במחובמה גדולה ענוה
 שמצלת לבעליה שאפילו כיום חרוץ אף שיעניו נצול מכל צרה הקב"ה בגן
 בעדו וישמרו ויסתירו תחת כנפי ער יעמוד זעם שנא בקשואה כל עני ארץ אשר משפט
 פעלו בקשו צדק בקשוענוה אלהי תתרו כיום חרוץ אף ולא עוד אלא שהקב"ה מחזק לעניים
 שנאמר אם לרצים הוא יליך ולעניים יתחן הענוה ווא על שלשה ענינים ואלו הן ראשון
 לנגד הקב"ה לנגד תורת הקדושה שני לנגד בני אדם שלישי ביטול עצמו של נגד
 הקדוש ברוך הוא ולתורתו הקדושה שיכיר שהיה כראו נמוג ובשעה קלה ישתנה צורתו ותכבד
 עליו ונפשו יקוץ בחייו ויפטר מן העולם הזה ויעזוב כל רכשו ולא יעיל לו ממנו ויצא מן העולם
 הזה נעור דק כי אם כשדון פעלו על כן צריך אדם שלא יאמן ולא יבטח בשלום נפשו ולא
 בעשרו ולא בכחו ולא בקרבו כי כשהע פתאום יעזוב עשרו חילו וקרובו וזה כלא חו'
 וכשיחשוב אדם כל זה יכנע לפני כדאוי שבו יצרו ויחשוב עצמו כאלו אינו ודע שהקב"ה יפות
 ומכשיל פעולתו ועינו משושנות בכל הארץ ולא יוכל לנט מפני ולא להסתר כי אם בענוה
 וכמעשים טובים שנאמר אנה אלך מרחק האנה בפניך אברח וצריך גם כן להחמוץ בענוה כנגד
 התורה הקדושה ויבוש מכלם כנגדו וליבה דברים כשלים ככתב המדרש ולא כמק' שיש ספרים
 כפני כבוד התורה ואל יגלה כשרו בבית המדרש והענוה שהוא לנגד בני אדם שיהיה שמו ושכ
 לב כל ימיו ויקבל את כל האדם כסבר פנים יפות ואפרו לזול כיצד שאם נתן אדם לחברו כל
 מתנתו טובו שבעולם ופניו כדשות בארץ מעלה עליו אכתוב כלו לא נתן לו כלום אבל המקבל
 פני חברו כסבר פנים יפות ואפילו לא נתן לו כלום מעלה עליו הכתוב כאלו נתן לו כל מתנתו
 טובות שבעולם על כן צריך להשפיל עצמו עם חברותו ולבלתי התגאות עליהם ויחשוב שהוא
 עני מכלם הוא צריך אליהם והם אינם צריכים לו לפני שלא תתכן חיותו ופרנסתו לא עם הבדיות
 וכשישפיל וכנע יגיע למדות המגבו מצד הקדוש ברוך הוא ונצד בני אדם ואם יתגאה והרומם
 תהיה מכה לדברי ריבות וקנאה ותחרות ושנאה ואיבה והענוה שבו לבן עצמו שיתכושש
 מעצמו ויכלם גם כן לזהרר במחשבות רעות וכחודו דיעו ואם עשאן כבוד פירוש מוס ויבוש
 ויכלם מעשייתן ישפיל עם חברותו ויזכור כל שעה עם המצא צמצא כי בכלל הענוה תמצא זכוה
 שבעולם וככלל הגאווה כל עבדות שבעולם מעשה כרבי עקיבא שיצא יום אחד
 לשיקל לסכור מרגלית אחת ונחה איש יתרו גדול ועשר היה אמתרושש
 בעיני בני אדם והיה לובש בגדים כזוים והיה שפל ביותר והיה יושב בבית הכנסת עם העניים
 ובשראה מרגלית ביד רבי עקיבא רצה לקנותה ממנו ופייס ממנו שילך עמו למתו ויתן לו רש

פרק רביעי

דמ וברית דלך אחרי רבי עקיב' השב טהלתין בו עד שהגיע לביתו ויצאו לקראו עבדיו
 ומשיבחו כבמא זב ויהנו בסי ויהצו רגליו ויצו להוציא ממנו ולתת לרבי עקיב' דמי המרגלות
 ויצו לשתוק אותה עם שש אחרות וישמו רבל במצואות' וכשראה בך רבי עקיב' אתה נאמר
 ויצו האיש מהרה רשימו השלחן לפניהם ואכל רבי עקיב' ותלמידיו עמו וכששייכו לאכול אמר
 לו ארז שזנך הסם כל העושר ותרדו חוה למהתשפיל כוהר ותשק עם העמים האכלים אמר
 לו הכעל רביה רבי אמר הכתוב ארם להבל רמימו בעל עובר והמזון אינו עומד לעד לעולם
 על כן אני רחמ' שיבת העמים שוכה לי באר שלא תגבה נפשי ולא תתנאה בעושר תגדול שהגמ
 יוצרי ועוד כי אני שומר בקום עמכם כערוה טאמ אדל וארד בני' שלא ישנה מקום בעבוד
 ענותי' ועוד אני חושב שאנו שוין כצורה הגל שנאמר הלא אל אחד כראנו ואב אחד לכלנו
 גומסן שיתגאה האדם יחמט וירש גהינם לפי שהקדוש ברוך הוא שחמט את הגומסות והגומס
 וכשמע רבי עקיב' דבריו האיש ומענה פיהו ועניו וענוהנתו שבו ונכרו וישב בעניו עד מאך
 גדולה עמו שמעלתו לבעליה כמא בכוד שנאמר מקים מעפר דל מאשפות ירם אבוק' לתשוב
 עם יריביו וכמא בכוד יצא' ונתיב לפנו בכוד עמו וכת' יפאר עינים מיעוה יעלו חסידים
 בכבוד ולא עוד לא שהקבה נטה שלום לעמים ולעולם ירשו ארץ ויראם כמא יושלכו ויהענו
 לתקנתו בחלקם ובתלתם שנאמר ועינים ירשו ארץ ותענוגו על רוב שלום סליק פראק

פרק בענין התפלה

את ו' ארץ תראה ואתה עבד וכו' תדבר וקובשמו תשבע' ואמר לו כל המקים עשרת
 הוינות האלו שכלם קובשמו כאלו קיים עשרת דברות כי העבד והוא התורה והוא
 ויתפלה' התורה והוא בנין שנאמר ויהי ישראל משה' ארץ שואל מעמך כי אם ליראה את
 ' ארץ ללבב כורכר ולא ירעה אותה ולעמך את ' ארץ ככל לכך וכל נפשך' והתפלה
 מציע שנקראת עבודה כן התורה וכן העביאם וכן וכתובים ' מן התורה בנידבת' והיא אם שמע
 תשקעו אל מצותי אשר אני מצוה אתכם ויום לאחבה את ' אלדיכם ולעבדו ככל לבכם' וכי
 יש עבודה כלב אל זה תפלה' מן הנכאים בני דתוב קחו עמכם רביו ושובו אל ' אמרו לו
 כל תשא עין וקח טוב ונשלכה פרים שפתנו כלו ושלם ניב שפתנו מקום פרי הקדשות והעבודה
 ' מן כתובים בני דתוב כוונת אלך רי אכתפלה ליה כתירא ותאישוכיך וכי שפלתן
 ככל לא זה תפלה כדכתוב חבנות לתאבילם החברך על בריתו ומצלי ומדח קום אלהי'
 ושמו כמסכת אמת שמעון הצדיק והוא שירי' כמח וגדולתה היא וזאת ע' ג' דברים והעולם
 עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים' על התורה בנין שנאמר אם לא ברית יוסם
 וליה וקת שמכווארץ לא שמת' על הקבול בני דאזול אלא מעמדות לא נהקיימו שמים
 וארץ' ועל גמילות חסדים שנאמר אמרת' עולסחד יבט' ודמעמדות הם שהו קרא' במקדש
 במעשה כראשיתו זה מתפללין ונתקעין כהנה כהות ארבע ימים כשכנסו בנין בבכתבת העינים
 בפרקב' פרקם מ' יעקב כד אתא אל ימי אלכליא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר
 ' אלדים במח ארע כראשית אמר אברהם לפי מה ק' בחרבנו של עולם שמא חס ושלום ישאו
 ישראל לפניך ואתה עשה להם כאשני דוד דבבל ונאשני דוד הפלגה' אל לאו' אל והוצעני

פרק רביעי

כמה ארסנו על קדוה לי עגלה משושלשת וגו' לפני רבותו של עולם הניח בזמן שבת המקדש
 קיים וכזכרון שאין בהקיים באינא למיאר אל כבוד תקנתו להם סדר קרננת בזמן שקורין בהם
 מעלה אני עליהם כאלו הקייבום לפני ואני מחל להם על כל עונותיהם' ועוד גרסין
 במסכת הענין בפרקב' פרקם אלו הקסמדות לפי שנאמר צואת בני ישראל ואמרת ליהם את
 קרבני לחמי לאשי רחנתיהו תשטרו להקריב לי כמנענו וכי הוין קרננת של אדם קרננתו
 אינו עומד על גביו לא שהתקינו כראשיתו ארבעה ועשרים משכרו על כל משכר ומשכר
 הוה כעמד כירושלם של כתיים לויס וישראל' וציעה זמן המשכר כמני לוינו עזלין לירושלם
 וישראל של אוהו המשכר בתנכסין לעריהם וקורין כמעשה כראשית' ועוד גרסין במסכת
 הענין בפרקב' פרקם הנו רבנן אגשי משכר מחפילין על קירבן אהיהם שיתקבל ברצון אנשי
 מעמד נכנסין לבית המבטא וגורין ארבע העניות בשבת כשני על קורדי ימים כשלישי על הלמי
 מרביות כרביעי על אסדרה שלא הפול כהינקות בחמישי על עובדות וכניקות על עובדו שלא
 פילו מניק' שיוקח בנייהם בערב שכת לא דו מתענין כפני כבוד השבת וכל שכן בשבת עצמו
 באחד כשבת מאטעמא לא אמר רבי והקפני חסידים' דל שהוא י' שלום רבי שמואל בר
 נחמי אמ' כפני שדא שלישי ליצירה דל דארם נכרא כיום ו' ובכל יום שלישי הו' חלוש בדתמיב
 והו' כיום שלישי כדארתם כואבים' ריש לקיש אמר מפני נשכח יתרה

דאם ריש לקיש נשכח יתרה נהמהו באדם כערב שכת כמצואי שכת נטלין אותה כמנו שנאמר
 שכת ונפש כען ששכה ווי אברה נפש' ויצה לומר כיון ששכת שנהו שמר את השבת ווי אברה
 נפש' ששקן דורש וי נפש' וכמות החפלה ישראל יצולין
 מידי אחרים כדגמ' בבבליה ואני דהו נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתו מד האביו
 כדרכו וכשתי' וני כדרכו וכשתו לקחה אלא בתפלתו' וכן הוא אומר חזקת לי דודא אמר
 שמעי' קול יתדה' וכן דמיזו הוא אומר ארור הגבר אשר יכסה באדם אבל בתפלה הוא אומר
 כרוך הגבר אשר יכסה ב' וכן דודי קבלך אמר ואתה בא אלי כחרב וכחנית וכבדוק ואני בא
 אליך כסם' צנאות אלדי בערבות ישראל' ונתיב לא בדרכי ואלה כסוסי ואני בשם' ארץ
 כומר' ומה כרעו תפלו ואנחנו קענו ותעודד' וכן באמא הוא אומר עזרנו אלדי ושענו מי עלך
 נשענו וכשכך באנו אל דהבין הזה' וכמשה הוא אומר ושלח משה מלאכים' וירדו אבותינו
 מצרימה' ונעק אל לוי שמע קולנו אמרו להם אתם מתגאים ככה שודיש לכם אביכם דתיב
 הקול קול יעקב שאמרתם ושמע' את קולנו' ואנו כתגאים כמה שודיש לנו אבינו ועל הרובך
 הדיה הוד' דאמר אלי ארום לא תעמוד בי פן כחרב אצא לקראתך' התיצבו וראו אכרו לו
 מימי אמר להם היום תשרה עליכם רוח הקדש שאין יציבה ככל מקום אלא רוח הקדש שנאמר
 ראיתי את י' צב' ונתיב ונא איש ומתיצב' ונתיב קרא את י' ושע' התיצבו' וכתב והתעב
 אמותו' למה היו דמיון לראותה שעת ליתנה שברחה מפניו בן נוסס לנקס הסלע והוא הנחש
 נושך הכנס לפניו הרי כאן נחש תצא לחץ הרי כאן נץ' כך הוי ישראל דומין באותה שעה הם
 סוער וסונא ורוף ומרד בשני צדין מיד נהמ עיניהם בתפלה ועליהם מפרש בקלה יתמי
 כהני הסלע כבתר המדרגה וראוי את פראיך השמיעני את קולך מי קולך ערב בתפלה ומראך
 באה בתלמוד תורה דבר אחד מי קולך ערב בתפלה ומראך נאה במקשי' טובים' ד' התיצבו
 וראו את י' שעת' אמרו לו להם למוד אמרו לו רבינו אין בני כח לסבל' התפלה

פרק רביעי

התפלל משה בעתה שעה ודראה ליה הקדוש ברוך הוא תרומין של כל אבי השרה עומדין לפניו
 בעיני שנאמר וישכם משרת איש האלרים ויאמר אל תירא כי רבים אשר אהנו ויתפלל אלישע
 ויאמר יי נקח נא את עיני רבעו' כך התפלל משה ודראה להם המקום הורמו של מלאכי השרה
 עומדין לפניו' ורסינן בנאולה שכמות רכה מה תצעק אלי' שומע תפלה עריך כל כשר יבואו
 מה הוא שומע תפלה לא היה צריך לדבר אלא שומע תפלות ומה הוא שומע תפלה אכר ר' פנחס
 בשם רבי מאיר ואו' ירמיה בשם רבי חייה בר אבא בשעת שישראל מתפללין אין אתה אובד
 שמחפלין בך כאשר אלא כל בנסת ובנסת מתפללת לפני עצמה' רבנסת הואת מחפלת
 תולה ואחר כך הננסת הואת ומאדו שמיפיון כל התפלות של כל הננסות דמלאך רבמנסת על
 כל התפלות נוטל כל התפלות שהתפללו בכל הננסות כולן ועושה אותן עשרה ונותנה בראשו
 של הקב"ה שנאמר עריך כל כשר יבואו ואין עריך אלא עשרה שנאמר כי בלם בעד תלבשו וכן
 הוא אמר ישראל אשר כך אתפאר שהקב"ה מתעשר בתפלותיהם שנאמר עשרת הפרת המגנך'
 דא שומע תפלה עריך כל כשר יבואו ומה מצא כשר ודם אינו יכול לשמוע שיח שנים כאחת
 אבל וקדוש ברוך הוא אינו כך אלא הכל מתפללין לפניו והוא שומע תפלתו ומקבל תפלתו'
 רבר אור שומע תפלה עריך כל כשר יבואו אמר רבי יהודה בשם רבי אלעזר סלך כשר ודם אם
 בן אדם עני עריך לומר רבי לפניו אינו שומע מצדו ואם בן עשיר עריך לומר דבר מיד הוא שומע
 מצדו ומקבל אבל הקב"ה אינו כן ככל שהם לפניו רבנים העובדים והעניים והעשירים הכל שוין
 לפניו בתפלתו שרמיש רבין כל רבניאם כתובו תפלה למשה איש האלרים ובעניי כתיב כי
 תפלה לעני בני עמך וגו' וזו תפלה זו תפלה להודיע שדל' שוין לפני המקום הרע לך כשיצאו
 ישראל למצרים תתהיל פרעה ודף אחרים שנאמר ופרעה הקריב וישא בני ישראל את עיניהם
 ודנה מצרים נוסע אחרים וידאו שגדו ויצעקו בני ישראל אל יי' התחיל משה מתפלל לפני
 הקב"ה אמר לו הקב"ה למשה אתה עומד ומתפלל כבר התפללו בני ושמעתי תפלתן שנאמר מה
 תצעק אלי וזהו ימותי בחגי המועד בשר המדרגה הראשונה את מראין השמימי את קולך כי קולך
 ערב ומראין נאח' וגרסינן בנאולה שבות דבהווח אשר תעשה על המובח והוד קחו עמכם
 דברים ושבו אל יי' החו שאמר הכתוב ארחץ בנקיות כפי ואכובנה אל כזבחך יי' לשמיע בקול
 הודה ולכפר כל נפלאותך ונול לוקריב פרים ואילים תל' לשמיע בקול תודה' לפי שישראל
 בזמן שבית המקדש קיים וזמאין קרבן ומתפארין ליה רבייה חוסא ומבוא קרבן ומתפאר
 לזאנאין לט קרבן אמר להם ואם כל עדי ישראל ישגו אמרו לו עמים צד ואין לזקרבן אמר
 להם דברים אני מבקש שנאמר קדו עבכם דברים ושגו אל יי' ואני מוחל על כל עונותיהם' ואין
 דברי ישראל דברי תורה שנאמר אלהוה ביום אשר דבר משה אל כלי ישראל אמרו לו אין אנן
 יודעין אמר בנאולה תפלו לפני ואני כבפר עונותיהם בשנשה עבדו ואבותי ככמיערים בתפלה
 עניתי אהם שנאמר ויגהו בני ישראל בן ועבדהו וצעקות על שועחמאל האלרים' כימי
 יהושע בן נון בתפלה עשית להם נסים שנאמר וברעיו פול על פני ארצה לפי ארון יי' כי
 השופט שבעתי תפלתן שנאמר וזה כי ועקו בני ישראל אל יי' על אונות מדין כי כפי שבואל
 שמעתי להם תפלתן שנאמר ויעק שבואל יי' כדו ישראל ויענו' איני מבקש מבם לא עולות
 ולא זבחה סאלא הפלה ויק' ועמכם דברים וגו' וידו אמר ארחץ בנקיות כפי ואכובנה את
 שבתך יי' ולקריב קרבנותיהם אמר אל לשמיע בקול תודה אמר לשבג נהלה היחנתן של
 ישראל

28

פרק רביעי

ישר' שהקב"ה משנה סדר בראשית בשביל שנכתן שהוא כבוד להם גשם מן השמים ומעלה להם
 טל שנאמר ותעל שכבת הטל מן אף שמים ועדפו טל' כיון שדראה משה מתן שכון של צדקים
 אמר אשדוך ישראל מי כמך עם נושע ביי' מן עורך ואשר הרבגאותך וכחשו ארביך לך ואתה
 על כמותי תדרוך' עם נושע ביי' בני אדם שהם משתעשעין מגן עורך בנגד אבריהם דבתיב
 אשר מגן צריך בידך ואשר הרבגאותך בנגד יצחק שפשוט צנארו כנגד הרוב וכחשו ארביך
 לך יעקב וילך אל ארץ כפי עשו ואתה על כמותי תדרוך' כימי מרדכי ויקח הפן את הלבוש
 ואת הסוס מירגם למרדכי לכא לדי הגאולה הזאת מפני שהיה מתפלל בכל שעה שנאמר ומרדכי
 ירע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויצעק ויעקב
 גדולה וכדה והקדוש ברוך הוא לא נתרצה לאחור אלא על ידי התפלה שנאמר ובאחד התאנף
 ה' להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת רחיה ולא נאספה מרים מצדעתה אלא על ידי התפלה
 שנאמר ויאמר משה אל ה' אל נא רפא נא לה' וכתפלה ענוותיו של אדם נחפזין כיוצא במסכת
 ראש השנה בפרק ראשון אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב או אפשר לאומרו ה' אנו מלמד
 שנתעטף הקב"ה בשליה צמוד וזארו לן למשה ואמר כל זמן שישראל חושאים לפני עשה בסדר
 הזה ואני בוחל להם' ה' ה' אני הוא קדום שחשא אדם ואני הוא לאחר שחשא אדם ועשה תשובה
 אל דתם וינתן אמר רבי יהודה ברביה לישלש עשרה מדות שאין צהרות ריקם שנאמר נתח
 אנכי בודת כרית נגד כל עבך אעשה נפלאות וגו' ולא עוד אלא שהקדוש ברוך הוא מצוי אצל
 ומתפללין בדגדגסינן כפי קרא דומה דודו לצבי או לעופר מה צבי מרדל ומקפץ מרר אל הר
 ומגבעה לנכע' כך הקדוש ברוך הוא מרדל ומשגיח מבית הכנסת זה לבית הכנסת זה מבית המדרש
 זה לבית המדרש ותובל זה למה בשביל לדרך את ישראל וירא אליו כאלונו מצדא אמר רבי
 חנינא ישב כתיב בא לעינך אמר לו הקדוש ברוך הוא שכחה יהיה סימן לכניך בשעה שקורין את
 שמע ומתפללין הן וישבין וכבודי עמד הוא דבתיב אלדים נצב בעדתי אל'
לעולם ישתדל אדם להיות זמיר בתפלה וישבים יעריב וימן לקראת אלריו וכתהנונים כי
 יקרה י לקראתו ויצילנו מכל צרה וצוקה' והמתפלל בכל יום ערבית ושחרית
 ומנחה תשמע תפלתו לפי הקדוש ברוך הוא כמו שאמר רדו ע'ה ערב ובקר וצהרים אשיחה
 ומהם השמע קולו' ועוד כי אלז השלש תפלות הם זכר לבנותינו הקדושים שתקנום שהם
 אברהם יצחק ויעקב בדגדגסינן במסכת ברכות בפרק תפלת השחר איתמר רבי יוס' בר חנינא אמר
 תפלות אבות תקום' אברהם תקן תפלה של שחרית שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום
 אשר עבד שם את פני יי' ואין עמידה אלא הפלה שגא ויעמוד פנחס ויפלל' יצחק תקן תפלת
 מנחה שנאמר ויצחק יצחק לישוח כסדה לפני ערב ואין שיהא אלא תפלה שנאמר אשפוך לפני
 שיהי צרת לפני אגוד' יעקב תקן תפלה ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש
 ואיפגעיה תפלה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה נאל
 תפגעי בני ובשמותם יש לומר לו לירב' אברהם שתקן תפלה שחרית האות השלמה בשמן בית
 דמו לתפלת בקר' יצחק שתקן תפלת מנחה האות השנית בשמו צדי דמו לתפלת צד' שהא
 תפלה המנחה' יעקב שתקן תפלת ערבית האות השנית בשמו עין דמו לתפלת ערבית'
 הגהה ועוד א' אברהם י' יעקב ור' עולי' לא רבו לשם אהיה שקולה לא שצריך
 לכוין האדם בשעת תפלתו ז' שהאך טוב לישראל ועוד ב' אברהם י' יעקב ע' מיעקב

הוא כצדק וכל סעודת האדם לנעור בפניו כצדק והחכם בשעת תפלה ועודו מאכרחם ח' כיצחק
 קמיעק חרי רחוק וכל כשהארם הוא מתפלל וכידוע כיצד החכם הקב"ה רחוק ממנו ויש רחוק
 מרשעים וגו' ועודו מאכרחם קמיעק כ' כיצחק ב' כיצחק ח' כיצחק כ' כיצחק ו' כיצחק ח'
 לישראל מענים שנאמר בקס למשפט אלהים להושיענו ג' והלך אכ"כ וכל מה שעבר על
 אבותינו אכרחם יצחק ויעקב הכל היה מינין לבכורוכו לגלות ופרעון והעלה להם כיכל האבות
 ראוהגלות אכרחם בכין הכתרים יצחק בענין הבאות יעקב במראה הסולם וכלם צערו
 עליהם וסדרו תפלה בעדם תפלת אברום בכרוב כנגד גלות מצרים שהיה ראשון תפלת
 יצחק במצחה כנגד גלות ככל שהיה באשע' ותפלת יעקב בערבה כנגד גלותו וזה שהוא אחרון
 ולא רוב משל לילה שנאמר שומר מהמל"ה שומר מהמל"ה וכנגד אורך גלותו זה אמרו וכל
 תפלת ערבות כל הלילה ואלות מצרים כנגד תפלת אברום רמו לקרותו שעברו עליו ונהנסס
 בעשרהנסמות ועמד ככלין כך היה גלות מצרים ארבע מאות שנה וגלות ככל שהיא כנגד
 תפלת יעקב רמו שלא נתסבה כל כך וכך היה גלות ככל ע' שנה וגלות החל הזה המורחא ארוך
 שהוא כנגד תפלת יעקב רמו לקרותו שנתסבה במשה נסיונו ועברו עליו כמה צרו ובמה של גלותו
 ועדי גדול בגים וכמירת עסק רמו לגלות ארום' כך עברו על ישראל בגלות זוהי כמה צער וכמה
 שלא לובמה שעבר ואנו מיתלישנו וגאולה ממנו כמד שארע ליעקב בפחדו מפני עשורא ככל
 של יוסף ופשוט צרותיו שהיה לו רוחה כח' ועוד כיאלו השלש תפלות כנגד התמיד הקום
 בדגסינו בפרק תפלת השחר אוכל תפלות כנגד תמיד תקום תפלת של שחר כנגד תמיד
 של בקר' תפלה של מנחה כנגד תמיד של בין הערבין תפלה של ערבית כנגד קריס וכו' מעים
 ואכרים ופרדים שלא נתעכלו כמקור ע' היו מקריבין אותן על גבי המזבח והיו חולקין בשרפין
 כל הלילה והקמו כנגד תפלת ערבית נמצא כי כל המתפלל אל השלש תפלות ככל ע' ויום
 באלו הקריב תמיד על גבי המזבח ועוד כי בתפלה עזותו של אדם מחולקשם שהיו נחלקין
 ענותים של ישראל בקרבנות כוונן שכיית המקדש קיים כל קרבן וקרבן כפי מקומו וכפי עוננו
 ח' המקריב מקריב כרמו ומחזרה עליו ויו בתפלת עונותיו שנאמר ומסך ירו על ראש קרבנו
 ונרצה לו לכפר עליו והוא התפלה היא במקום הקרבנות כשיתפלל האדם בכל לב ובכל נפש
 ותודה לפני קונו וישכח מעשע הרעים הקבה שומע תפלתו ומחל העונות שבעו לכן חסד' כח
 שנאמר שזכו כיום שזכר ארפא משוכותיו וגו' והמתפלל לפני הקבה ככו וכתחונתו ויעקב
 הפלה ויעקבו נשמעת לפני אבני שבטים שנאמר וגם עתח שובו עדינאם כיצום וככו וגו'
 וכתיב בתורה קרעו לבככם ואל בגדיכם וגו' ומצאו באבותינו כשהיו המצרים מענין ורחוקין
 אותן צעק לפני הקבה ותענו מיד גנאלי' צעקו דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב'
 ונענו דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב' וכתוב ואת צעקתם שמתחייבנו נשמי'
 וננאור דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב' וכתוב ואת צעקתם שמתחייבנו נשמי'
 צעקו לפני הקבה ונענו צעקו דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב' וכתוב ואת צעקתם שמתחייבנו נשמי'
 וננאור דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב' וכתוב ואת צעקתם שמתחייבנו נשמי'
 צעקו לפני הקבה ונענו צעקו דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב' וכתוב ואת צעקתם שמתחייבנו נשמי'
 וננאור דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב' וכתוב ואת צעקתם שמתחייבנו נשמי'
 צעקו לפני הקבה ונענו צעקו דתיבויאמנו כניישראל בין העבדה ויעקב' וכתוב ואת צעקתם שמתחייבנו נשמי'

העי

העי לא היה נשאר משנאמרו של ישראל שירי ופליט' ויטבל אובד מאד וכהניב היערוך סוקך
 לא בעד וכל באמני כח כל המאמין את עצמו בהפלה מלכשה אין לו צרים מלמעלה ר' ורזן
 אובד לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו רכל באמני כהו ו' יהיו לו צרים מלמעלה גרסי בפרק
 אין עובדות או אלעוד גדולה הפלה יותר ממעשים טובים שאין לה גדול ממשה רבינו במעשים
 טובים ואהלא נענה לא בהפלה של עלה ראש הפסגה וגו' ואז אלעוד גדולה תפלה עתה ככל
 הקרבות שנאם למה לי רוב זבחיכם ואמר ויכוני כתיבה גס כי תרבו הפלה אני שומע ואזל
 כל המתפלל והפלל בעונותיו וזכה להיות ועולם הזה ולהי העולם הבא לעולם הזה מינין שנא כח
 אמר ר' דרשו והי' לעה כנין שנאמר דרשו יי בהמצא' וכתוב כי מצא מצא היים וכו' ידלו
 ודרשו וי' לבככם לעד הכוללים וחדושים להכנה בעדו יהיו לעד לעה שנאמר יהי לבככם
 לעד ואין דרישה לא תפלה של לך לדרוש את יי ובזכות התפלה יצול אדם במיתה בשונה
 ונעולין בניוכן היסודים שיהי החיות מעשה כד יוכי בן קיסא שארע לו בשמי ילדים
 שנשכו מירושלם על ידי הגבאי ארד והלך ואם לו פאל כזה כנה ותי לי הילדים
 הללו אל לא מיד הלה עיניו כלפי השמים וירד מיכ' מן השמים ונהיה לו לעדו והיו חבריו כמובין
 לפניו אל כלום הקשת' ואהו חסד אמר להן אל הביאו וכו' שהביאו כצא מנוה אל תן מאח
 מנהוקח את הילדים אל אס נפסך של שמונים מנה מור כעס ואמר דרשו ומוקעלי כיון שיצא
 התחיל להצער ואם הביאו אל הן שמונים מנה וקבל את הילדים אל אס נפסך כול חבשים
 ובטוואמר הן ששים וכך היה פחת ויורד עד שאמר הרי הסנתונים לך בחנם אמר לו רבי יוכי
 העבודה אינו זמאן עד שהחשוב ותתן החשבון לפני מיום ששבתא והם מירושלם עד היום הזה
 כפרו ומנזו עם זה ועלה שמירו אותם הים שמונים מנה במין סודי ושקל ההגבון שמונים מנה
 נתן בחוקן של ילדים וצאו מעשה באדם א' שהיה עומד וכהפלה וכו' נחש ועבר על רגלי
 ולא הפסיק את הפלתו אמרו לו הלטמיו רבינו לא חשת בעצמך על דתש שבא ועבר אב' לרם
 תבא לי שלא חשתי ב' מעשה באדם ארד שהיה עומד וכהפלה וכו' הזאב נטל בנו מאצלו
 ולא הפסיק את הפלתו כשכיים אמרו לו תלמדו רבינו לא חשת בעצמך כשבא הזאב ונטל את
 בנך מאצרך אמ' להם תבא לי שלא חשתי בו ולא הפסיק לגבור את הדבר עד שבא הזאב ונחזיר
 את התינוק למקומו אמר לו אבוזבה עשה לך הזאב אמר לורכני לך הנהך ארת ושבעתי
 בת קול שהחהאוסרה לו לא על זה שלחתיך לא על בן פלנו ולא הפסיק ונער לגבור את הדבר
 עד ששבעת קול בני צועקין ואמרו בן פלנו נשכו הזאב מעשה בחד ארד שהיה
 עומד וכהפלה וכו' וכל עליו ולא הפסיק את הפלתו וכשכיים את הפלתו אמר לו הבלך היאך
 אומרים עליכם שפלי רוח ועכשיו אין אתם לא מנס' הרוח אמר
 לו אם עמדתי בשלך אונדרך או אם ישבתי בביתו ולא היה יתרן לקראתך לשאל בשלומך והיה
 לך לבעוס עלי אבל התורה הזהירה ואכרה העובר להחפלה אפילו הכך שואל בשלומך לא
 ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק כששבע הטרך בן הפוס נפסד אהו חסד' לשלום
 המתפלל עם הצבור בבתי כנסיות תפלתו נשמעת יותר מן המתפלל בעד לבין עצמו
 כדגרסאן כמסכת ברכות בפרק ראשון אבר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן
 יוחאי ואני הפלתי לך יי עת רצו איכותי עת רצח בשעה שהצבור מתפללך רב נתן ב' יצחק
 אבר מהבא בה אמר יי בעת רצח עניתך' רבי עמי בר חנינא אמר מהבא הן אל כבוד ולא ימאס

העי

כאם וכתב פרה בשלום נפשי מקרה לי כי ברכים הווי עמדי אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגבילות אחרים וכתב לה לי עם הצבור שחרית וערבית כלא פדה לי ולבני כבין אמות העולם אמר רבי שמעון בן לקיש כל מי שיש לו בית הבטח בעירו ואינו נכנס לשם להפלה נקרא שכן רע שנאמר מה אמר יי' על כל שבני הרעים ולא עוד אלא שנדרס גלות לבנו שנאמר ונניח אתם מעל ארצות וגו' אמר רב גל הריגיל לכא לבית הבטח בכל יום ויום ועם אחד לא בא הקדוש ברוך הוא שואל עליו שנ' כי כנס ירא י' שומע בקול עבדו אשר דרך חשביו ואין מנהגו אס בורב מצה הלק נוגה לנו נאם בורב הרשות הלק אין מנהגו לנו מאי טעמא כשום דוחא ליה למכסח ביוצריה ולא כשה' רבי יודן בשם רבי יצחק אמר כל זמן שישראל נעצרו בבתי בנימין ובבתי מדרשות הקדוש ברוך הוא עוצר שינתו עומדים מאי טעמא נעצרה נא אותך העשה ללפניך גדי עצים רבי יוחאי בשם רבי יצחק כל זמן שישראל מקוים בבתי בנימין ובבתי מדרשות הקדוש ברוך הוא מקום שינתו עומדים שנאמר קה קיתי ו' ואמר יי' כל זמן שקולו של יעקב בבתי בנימין ובבתי מדרשות אין חרדים יי' עשו רוצה לומר אין רשות לדור על ישראל וכל זמן שאין קולו של יעקב מצפף בבתי בנימין ובבתי מדרשות הדים יי' עשו ובזמן שישראל מהקבצין בבתי בנימין ובבתי מדרשות הקב"ה וזמר חרבין ירושלים ומדום על ישראל כדגרסינן במסכת ברכות כפרק ראשון הגיא אמר רבי יוחאי בן קיסמא פעם אחת הייתי כחולך בדרך ובבטתי לחורכה אחת מזרבת ירושלים להתפלל ובא אליה וזמר לטוב ושימר לי על הפתח עד שסימתי חפליתי לאחד שסימתי חפליתי אמר לי שלום עליך רבי אמרתי לו שלום עליך רבי ונמי אמר לי בני כפי מה נבנסת לחורבה זו אמרתי לו להתפלל אמר לי יהוה לך להתפלל בדרך אמרתי לו מתירא אני שמא יפסקו עמדי ורבים אמר לי יהוה לך להתפלל תפלה קצרה באותה שעה למדתו כמנו שלשה דברים למדתו שאין נבנסת לחורבה ושמתפללין בדרך ושמתפללין תפלה קצרה אמר לי בני מה שמעת בחורבה זו אמרתי לו שמעת בת קול שמנחת בינה ואמרת אני שחרבתי את ביתי ושרפת את הכולי ונחלתי את בני בין אנכות העולם אבר לי בני חייך וחי ראשי לא שעה זו בלכך אוכרת כך אלא כל שעה ושעה שישראל מתקבצין בבתי בנימין ובבתי מדרשות ואמרין אמין הוא שמה רבא מברך הקדוש ברוך הוא מעניע כראשו ואומר אשרי המלך שמקליטין אותו בביתו כך מה לאב שהגלה את בניו אני לבנים שגלומעל שלהן אביהם דמשמים ודמעריב לבתי בנימין ולבתי מדרשות להתפלל יאריך ימים ויפיק רצונן קונו כדגרסינן כפרקא קמא דברכות אבר רבי יהושע בן לוי אקריבו ואחייבו לכו כשחא בני הכי דחורבו וימי אמר ר' אבהו וימי מאי קרא רבותי אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתות עם יום לשמור מזהות פתח ונתיב כי מצא מצא חיים ויפק רצונ' ועוד גרסינן כפרק הנוצר אמא בנימין אומר אין חפלות של אדם ששמעת אלא בבית הבטח שנאמר לשמע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה אמר רבין בר אבא אמר רבי יצחק מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הגנבה שנאמר אלדים נבכ בעדה ו' ומנין לעשרה שמתפללין שהשינתו עומדים שנאמר אלדים נבכ בעדת אלי ואין עדה פחותה מעשרה שנאמר כמרגלים ער מתי לעדה הרעה הזאת והם היו שנים עשר הוצא מהם והשעו וכלב שלא הו' בעצתם נשאר ועשרה ואם בעלי התוספות מנאן שהיכה חפלת עבד לפני הקדוש ברוך הוא יותר מחפלת עמדי כעבור נאמר אלדים נבכ בעדת אלי כלומר שהבורא יתעלה מצוי אצלם תמיד אבל בחוד בתיב בכל מקום אשר

אזכור אח שבי אבא אליך וברכתך רוצה לומר שאין השכינה שומרת אצל החייד כמו אצל הצבור שנאמר אבא אליך וברכתך וקדוש ברוך הוא נקרא מקום שנאמר ופגע במקום וילך שם כי בא השמש אדול לכה נקרא שמו של הקב"ה מקום שכל מקום שהאזקוס עובדין להתפלל כס נמצא עמם טמאם בכל מקום אשר אזכור את שבי אבא אליך וברכתך אדם לידם פני צדוק קודם תפלה בשירות ובהושבותו ולפארנו להל לו על חסדו שגמלו שהאר ענינו מן השניה ושהקיצו בכנה לחיים כי הישן וזמא לבת כמי שאמר רוד ע"ה האירה עינין ואשן המה ואיב כשהיה כעצרו ונקשה נפשו בודי וזכר כוח מוחים אמר כי עתה שכבתי ואשקוש ויטנה אז ינוח לי כלומר מתי נמצא כי הישן וזמא לבת על כן צריך אדם להשיב בבקר לשחר פני קונו ובהקיצו משנתו ירא מן השם יתברך ויודיעו ויהי נרתע ונפחד מאימת הבורא יתברך וזכור חסדו ונאמונו אשר שמו לו שהקיצו משנתו לחיים ותחיד לו נשמתו הוא יברך ובורא כלבו שהגיד לעשות עמו וכשכמו הדברים האלה על לבו תבער כלבו אחת בודא עולם יקום מעל פתחו באמת ובמדות ואם יתגבר עליו יצרו וירחטו משעם שלא להשיבם בבקר לתורות ולשבח כאלו ישיב אבריו אל נפשו ויהא אל לבו אמר ומה אלן השמים למשכני בעל חוב או אם בא לי אדם שאני צריך לבכוד או אם ספני רוח או כפי הספר פסוק או למצוא חן בעיני המלך חייט משכיס בורקות בלי עצלות לעמדת מסה דקבה ע"ה כן שהאמטל ממנו ובשמה בלילה ומחזירה לנו ביום שנאמר בידך אפקוד רוח פדית שאנו כפקדין נשמותנו אצלו ומאמין שישיב אותן בבקר וכן עתיד להחזיר נשמותינו ונשמות חסדינו לבנות לתחית המתים מי שאנו שומע תורה נמי שאנו שומע צעקת דל והגהל את העניים וכמי שאנו מהפלה במרחא אין חפלתו נשמעת מי שאנו שומע תורה שנאמר פסור אנו שומע תורה גם תפלתו תועבה מי שאנו שומע וצקת דל שנא' אדם אנו שומע צעקת דל הגהל את העניים ואשר אכלו עמי ועודם מעליהם הפשיט או יעקב אל י' לא יעט אותם מי שאנו מהפלה כשהרה שנאמר רחצו הבגותי כי מה תאנת ונף כי יבצע וגו' הצעקתו ישמע אלי הוא יל ואלבריו של אדם צריכון להורות לשם יתעלה שנאמר רבי נפשי את י' וכל קרב את שם קרשו ואו כל עצמותי תאמרנה י' כי כבוד צריך שיהפלה בנופניו ולהפם קודם שיתפלל כדגרסין כפרק מי שמתו חנו רבקה היה צריך לנקבו אל התפלל נאם התפלל תפלתו תועבה אמר רבוביד ואיתמר רב יהודה לא שאנו אלא שאין יכול לעמוד על עצמו אבל יכל לעמוד על עצמו תפלתו תפלה אמר רבא בר בר חנה אמר ר' יוחנן הוצה לקבל עליו עול מלכות שמים ופנה משה ליוני נחית תפלין וקרא קריה שבע ותפללי נאם רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל הצפונה נוטל ידיו ומציה תפלין וקרא קריה שבע ותפללי עליה ובתוב אומר ארחץ בנקונכי ואמכבה את מוכחך יי' ולאחר שיפנה ירחץ בנקונכיו ויברך על פלא ימים וידקדק לערות עליהן שלשה פעמים או יותר מפני שרוח רעה שורה על הודים קודם נשילה ונהגה עדי שיערה עליהם שלשה פעמים ועל כן צריך לומר אדם שלא ליגע בידיו קודם נשילה לרפה ולהושט לאונים ולעניים מפני רוח רעה שורה על הודים ועל כן אמרו יי' ליד לפח תקציך לרוחם תקציך יד לאונים תקציך יד לעניים תקציך הגהה ובן זווהר דש פתח ואם ארחץ בנקונכיו ואמכב את מוכחך יי' הא קרא איה ליה לאכתבלא ביה תא חזי רזא דמילה תבא דהא לית ליה לברנש בעלמא דין קולא פעים טעמא דמתא

כי נהא בלילא נרומא מסאבא שריא על הדוא גופא מא טעמא בנין דנשמתא קדושה אסתלקת
 כניו ונפקת כניו ועל דנשמתא קדושה נפקת ואסתלקת מיניה שריא דיה מסאבא על הדוא גופא
 ואסתאב וכד נשמתא אהדרת לרופא אתעכרת הוהא וזוכה ויה איהו ויה איהו ויהוה ויהוה ויהוה
 זוכה דמסאבא אשתאב כיו ועל דא לא ועבר דירי על עינו בנין הוהא דיה מסאבא עד דנשל לון
 וכד נשל ירו אהקדש ואקדו קדושה הוהא כעל להתקדשא בעי חד כלי לתה חד כלי מלעילא
 דיהקדש מהוהא דלעילא והוהא דלהת דיהוב בזהוהא דמסאבא ביה ודא כלי לקבלא מסאבא ודא
 דיהקדשא כניו ודא כרוך ודא ארז ודא כקין אנת מא דוהם לאושרא לון כביהא דלא יקרב
 כיו ברנש דהא כיו מהכנפי שטרא דלהת וכל לקבלא וקא מאיזון מין מסאבין ועד דיהעבר
 דוהא זוכה מן דיה לא יברך ואקטבא נבנש כן ברנש עד לא יקדש ירו כעפרא אקדו שטא כיון
 דיהקדש אקדו שטא כיון כן לא ישרא לא מן דרא דרני בקדמיא דכח' ויהוה חתור על השטא
 ודא אקדו שטור ודא אקדו שטא ובנין כן חד כלי לעילא וחד כלי לתתא דא קדושה ודא מסאבא
 ובאיזון מין אסיר למעכד כיו מיד דלא לאושרא לון באהר דבני נשא עברי עליוהו נלא איביה לון
 כביהא דוהא כיון דאיתו שרון בארעא דיה מסאבא אשתכח תמן וכל לוקא ואי איה אחר בדרון
 הוהא דרעא דלא איתוהו שפיר ולא יוב לון לנשי חרשא וכלי לא כאשא להו לבני נשא בנין
 דאיתון מין דאתלטיין וקדושה כרוך הוהא כעא לרבהא לן לישראל ולמחי קדישין דבהיב ודקתי
 עלים מים שורים ושרהם מכל טכאותים ומכל גדוליכם אמה אתכם ע"כ זמ"ש אב"י
 ואמרנו ז"ל כל המזולל בנשלת ידים נעקד מן העולם וגרס' במסכת עירובין כפרק ערובין פס"ז
 ה"ל מעשה ברבי עקיבא שוהה חנוש בבית האמורים וזהו יורשע הגרסי מעשש אותו בכל יום ויום
 והוה מבגלו כמדה פעם אחת כעאו שומר בית האמורים אל כה היום מימים שמביך מדובין
 שבע ליהוה בית האמורין אהה צריך שפך הצינ וזהו הצינ בשחיעו אצל רבי עקיבא אמר לן
 יהושע איאתה ירע שזקן אני וחס תלוין בחיך כח לן כל אתו מאודע אל תן לימים לישראל וירי
 אל לשתות אין כניעין לישראל וירי מגיעין אל מה אעשה שחיבו עליהן מיתה מטב שאמת מיתה
 עציב ואל אעבור על דברי חכירי אמרו לא טעם כלום עד שהביאו לו מים ונשל ידיו ובשטמעו
 חכמים כדבר אמרו ומה בזקנותו כן בלדותו עא"נ ומה כית האמור' כן שלא בבית האמורים
 עא"נ וכל היום כשעשה צרכיו בין לקני בין לגדולי בכרך אשר יצר אבל אם דעהו להתפלל
 או לאכול מיד יבדק גם על נטילה ידים ואחר נטילת ידים יתעטף בציצית מעומד שהמתעטף
 בציצית באלו קיים כל הצעות כדגרסי' במסכת מדרגות בפרק החלה תניא וראיתם אותה וזכרתם
 ראה מצוה זו וזכר בענה אחרת והלוי בה' היא אידך וזכרתם את כל מצות שקולה מצוה זו
 מנדר כל הפנות' היא אידך וראיתם הכרס ועשיתם ראייה כביאה לירי זכרה' זכרה
 מביאה לירי ועשייה' רבי שמעון בן יוחאי אום כל החזיר במצוה זו וזכה לרקבל פני שטניה בתיב
 הנה וראיתם אותו וכהיב התם אה' אלדך תירא ואתו תעבור ריש לקיש אמ' כל החזיר במצות
 ציצית וזכה שמשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר והחזיקו עשרה אנשי מכל
 לשונות תגזרם בכסף איש יתדי וגו' עשרה מכל לטון ולשון משכעיס לטון של לשונות רגלים דרי
 שבע מאות בכסף אחד לרבע כנפות דרי אלפים ושמונה מאות' ועוד אמרו דזל חכרהם את
 כל מצות יו שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות ציצית בגימטריא עולה הוה ושמונה הוטין
 וחמשה קשרים ג' דרי תל"ג' ואף על פי שהאבות חזרו יוד מפרש בתגומא שלש פעמים

כתוב

כתוב ציצית כפרשה וחד ציצית שדי למד אבולו ויהא משלמת חצין' ואמרנו רבותינו ז"ל
 בספרי כל המקיים מצות ציצית מקלין עליו כאלו מירב פני שכיח שהחלת דומה לסיחא דומה
 לרקע ורקיע דומה לכסא הבודד בעין סמ' וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר
 דמות כסא אף על פי שאין אדם חייב לקחה שלית בת ארבע כנפות ביו שיהיב כעצמה מ"ש ש"ב
 ונמנן להות כל אדם מהר ורזין כמעל ציצית שיהיה לו שלית קשה מצדצת שילכש אותו כל היום
 כי עקר מצותה על זכירת המצות וכל שעה וכל רגע צריך לכך דומה לדבר באדם המזוהר
 לחכרו ועל ענין אחד שקושד קשר באוורו כיו שזכורנו' ועל כיוונו כשהשק קשרים כנגד
 חמשה חמשי תורה ארבע כנפים שכל צד כשיפנה יראה אותן והנה ועל דרך
 חמשה חמשי תורה ארבע כנפים שיהא סוד דכל ורב כל החוזה תכלת
 שביצית שהחלת דומה לים כמ"ש' ולמה נקרא שמו החלת שהוא תכלית וסוף לכל הגומם
 המתאדירם כה ועוד החלת מלשון חלחלה לישן עתך נפשי כי נפשו א תהי עש ההרוד גדול ז"ל
 כנפים כנגד ארבע מדגות שבינה הסוכנת לכסא הכבוד וכנגד ארבע מעלי שעל הכסא וכנגד שם
 של ארבע אותיות' והכלת היא אחרונה וזו הוטין כנגד ימי המילה ד' קשרים כנגד ימי השבע
 וכנגד ז' קיעים וז' כחושין כנגד ל' בנתיבות חכמה האמרים בספרי יצירה המתאחד ומתפצלים
 עד ל' חשמים שהוא כבוד השם הנכבד והצדא כ"כ אהיותו וז' ספירות על כן נאמר וראיתם אותו
 וזכרתם את כל מצותיו' הרי ששקולה כנגד כל התורה וכנגד כל המצות כי כשיתבונן בה אדם
 כפנמיית סוד הידע שכל המצות תלוין בה ל' מי שבה ל' בנתיבות וכל נתיב ותניב מהחלק לשנים
 שוכרע מצוה עשה לא תעשה הרמזים בעשרת הדברים בזכור וכשמו דהיה סוד נתיבות וכל
 א"ו' כלול מ' ספירות הרי הים וצדא כ"כ אותיות התורה ד' תורה' מצות ולכן נאמר וראיתם אותו
 וזכרתם את כל מצותיו' וכיון שהיא שקולה כנגד כל המצות וההירה תור' שלא יתיר אחרי לכבו
 דערהר בקצוץ נשעונו שוה היא מינות נאמדה כאלו ישע אחד שקיעוץ בנשעוץ ועל כן אמרו ז"ל
 אחר לרבנכם מצות אשר אתם וזהו עבודה זרה קאלו חספנים שניצד בהם לא יוהה לך
 אלהם אמרים על פניו בזה לכל משכיל ומכין' ז"ל רמב"י

מעשה

באדם אחד שהיה זורר במצות ציצית שמע שיזונה אחת בכרב ויום שנושלת
 ארבע מאות זהובים באהונה שיגר לה ארבע מאות זהובים באהונה וקבעה לו
 חזמן שיבא לה בין שהגיע זמנו שקבעה לו באהיב לו על פתח ביתה נכנסה לה שפחה ואמרה
 לה גברתי אותו והאדם שיגר לך הארבע מאות זהובים בא וישוב לני על הפתח ואמרה לה אמר
 לו שיכנס נכנס הציעה לו שבע מאות של כסף ואחת של זהובין כל אחת ואחת פולס של כסף
 ועלינות של זהוב ועתה רשבה על גבי עלינות' ואף הוא עלה לישב ערום כנגדה באו ארבע
 ציציותיו ושפחו על פניו כשמש וישב על גבי קרקע ואף הוא נשמה וישבה על גבי קרקע אמרה
 לו שאני מבחח אותך עד שתאמר לי מה ראייה כי אמר לה העכדה שלא ראית
 אשה כמותך יפה' אלא מצוה אחת צוננו' אלדינו רצינית שמה וכתוב בה אני י' אלדיש' שני
 פעמים איהא שעתיד לפרע אני הוא שעתיד לשלם' ועכשו דמרי בארבע עדים אמרה לו
 העכדה שאני מבחח אותך עד שהאמר לי שכך וסע עירך וסע דרךך ושם בדרשך שאתה לזכר
 כתבתן כדה' עמרה וחלקה כל נכסיה שליח למלמה ושלש לקמים ושלש ושלח כדה

פרק רביעי

ביום חג באותן המצות ואת למדרש רבי חייא אמר לן רבי צוות עלי לועטו גורת אמר
 לה שמה עיניך נתת באותן המצות והוצאת בתב שבידה ונתת לן אמר לה בתי לביני במקדך
 אמרו אותן המצות שהציעו לן באסור הציעה לן בחדר והאיל ומצות ציעית גדולה כל כך
 צריך אדם לזוהר במצות ציעית וגדול עונש המבטלה עתה ממה שהיה עונשה בזמן שהותח
 והחלה בפני שלא היה כל אדם יכול להשיגה מה שאין כן עתה שאינו צריך לא שיקח שליח אהת
 וכן כהן חשין ויוצא בה ידו יבתו ומן הראוי היה שיהיה אדם הולך כל היום במצות אבל מי
 שאינו יכול להתעסק בו כל היום צריך לזוהר מאד שיהיה מעושף בשעת תפילה וכתלמוד פסחים
 מנודותיו ז"ל ככלל בני אדם שהם כמביתים לשבת מי שאין לו ציעית כבדו ואמר רבותינו
 ז"ל כל המתעסק בציצית קרושה במולה מתבדל מן המען תזכרו ועשייתם את כל מצות והיותם
 קדושים לאלהינו לעוד אמרו ז"ל כספרי והיותם קדושים מלמד שהציעית מוספה קדושה
 לפיכך צריך אדם שיתעסק בציצית כדו שחוסף לקדושה ודרך העשייה היא כך
 רחבה לקומת האיש ומחיר שתי ציעיותו לפניו ושתי
 מסוכך במצות ומכסה ראשו שלא יהא כגלוי הראש וכי יתעסק בציצית לברך בא"מ אקבו
 להתעסק בציצית ומה שהוא נקרא ציעית על שם חושן שנמדין ממנה ברכתי וקחו בציצית
 ראשי ועל כן צריך להפרידם זה מזה ויכין כדחטפו שצונו המקל להתעסק בה כדי שזכור לכל
 מצותו ונקיים לעשותם והיינו הציעית קודם לכן שיהיו שלמים שאם נתקלקל אחד מהם והוא
 ברכה לבטלה ואם ירצה להתעסק מיד בקצו כדו שלא ילך ארבע אמות בלא ציעית או שיש לו
 ציעית בחולקו יכול ללבוש מיד בלא שיברך ולבשיו ידיו ימשימש בציצית וברך להתעסק ב
 ציעית או אם התעסק אחר כך כשליח אחרת יברך עליה ויכין לפטר גס את זאת שלבש בבד
 ואם יש לו כמה בגדי של ארבע מפות כדו יכין בציצית האם לובשם בבית אהת וי לים כבדו
 אחת ואם מפקס כדו צריך לברך על כל אחד ואחד לכן מי שרגיל להתעסק בבית המטות
 בשליח גדול צריך לברך עליו אף על פי שברך על שליח קטן שלבש כבר ואם פשט שליח
 ולא הדרעתו ללבוש מיד כשהוא ולובש צריך לברך אבל אם היה דעתו ללבוש מיד כגון
 שפשט אותו כדי ליבס לבית הכסא אין צריך לברך עליו כבבקר ארבע הציעיות מעכבות זו
 את זו ושל זמן שאין בה כל הארבעה מצויות כהלכתה פסולת והוציא בה כשכת ברשו הרבים
 איב חטאת אבל אם יש בה כל הארבעה בהלכה מותר לצאת בה כשכת לרשו הרבים אמרנו בזמן
 הזה שאין לנו תבלה האיל ועשויה כהלכתה ומצות תפלין שהי מצות עשה סן
 התורה האחת להניח ביד והשנית בראש ביד שנאמר וקשרתם לאות על
 ידך בראש שטאמר והל למטות בין עיניך אמרו ז"ל ראו כל עט הארץ כי שם י"ג נקרא
 עליך וראו כמד אלן תפלין שבראש תרפק במטות כרמות כפרוק ההקרא בתורה אמר עולה
 כל הקרא ק"ש בלא תפלין בלא מעיד עדות שקד וכו' ויא בר אבא אמר רבי יוחנן בלא הקריב
 עולה בלא מנחה זבח בלא נסכים אבל אם נפכה ושל ידיו וקרא ק"ש והתפלל בלא מה מוכח
 והקריב עליו כל הקרבות שנאמר ארוץ בנקיון כפי ואסוכה את מוכחך וי' אמרו ז"ל כל
 הסקים מצות תפלין ספור לקיים כל התורה לפי שהוא מקבל עליו במצותו עול שמים ומתוך
 כך תבא בלבו ראה שמים בלתי יחשא שנאמר וזהו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תחם
 תורתך בפיך וכתוב למען תחיה וראתו על פניכם לבלתי תחשא וכו'

פרק רביעי

הגיה וסוף התפלין עמוק עמוק ימצאנו אבל אבהו כעט מדקדק מה שאמרנו אכמי האמת
 דע שצריך לנהוג בחק קדושה גדולה לפי שיש בהן סוד הברכה הקדושה אשר שנתרבו בה
 כתב הרב הקדוש ז"ש כי שעל התפלין נאמר וקשו לי מקדש ושכנתי וגו' שכמדתם ובהם שרח
 שכניתי בישראל לפי שזכר סוד הברכה וסוד האבות ולכן יש בהן שיש של ד' רגלים מצד ימין
 כנגד האבות אנדרה מציחוק עקב ומצד שמאל שיש של ד' רגלים כנגד ר' חותנו שאי הרכבה
 וכן כתב רמב"ם ז"ל שצריך להניחם בביתו קודם שילך לבית ובנסת והטעם לפי שהאר המנסל לבח
 אמר ואני כרוב חסדך אבא ביתך אשתתוה אל הבל קדשך בידאתך והתפלין נקראו יראה שנ
 הראו כל עמי הארץ כי שם י"ג נקרא עליך וראו כמד ותיאר רבי אליעזר אבד אלו תפלין של
 ראש ואם הוא נכנס לבה בלא תפלין הוא כורא ודרי מעיד עדות שקד כעצמו שנא וקשרתם
 והם אינם עליו וכן ראוי שלא יסרם עד שיאמר קדוש התקבל שאחר סדר קדושה בענין שיענה
 עם התפלין וקדושתו כנגד שיש בתפלין וכן עינה עמהם ד' קדושות כנגד השין
 של ד' רגלים שיש בהן כצד שבא הקדוש הוא ברכו את המכונך שהוא דבר שבקדוש וקדושת
 בשפה ברורה וקדושת העמוד וקדושת וקבלתו וכן דין ולכן יש לנהוג בהן קדושה גדולה
 אחר ששם י"ג נקרא עליו כמס והתפלין של ראש והתפלין של יד כבוד הספרות ועוד כי
 רצונות המקפות בתפלין ער מאשר להורות כי התפלין מקפך כל הכנין וההפשטת הרצונות
 לרדות על התפשטות כח דמול האמצעי למטה על כל המציאות ואין כבוד התפלין בלילה
 להור טאין מדין שפעכ התפלין באין לעשו המטות ברחמים לעננה מלמעלה וכלא מכלין
 אותה כפעולתה ואין לבשל כסגו של עולם בזמן שכבוד בלילה ולמה אמרו התפלין כיום לח
 כמספ מפני שהם שני בתים כתר תפלין וכתר קדושה ואין ופן התפלין כשבתות וסמיט נשים
 וחולו של מועד אף על פי שהם כמי בראשית מכל מקום קדושת חום גורמת שמזה ויש לאשה
 עס כעלה והרי זה כמקום אותה ללסכן זה וכל ער כב' חמולם לא נברא אלא
 בשביל ישראל לקבל עליהם עול מלכות שמים ואמר ז"ל קדושת תפלין קדושה גדולה היא
 שכל זמן שהתפלין בראשו של אדם ועל זרועו צריך שיהא עמוס של רוח וראש שמים ואינו נמשך
 כשחוק ובשיחה כעלה והוא מותר מה שכתוב רעות אלא כמנהגו לכו לרכי האמת והצדק לפיכך
 צריך האדם להשתדל להיות עליו כל היום שמצותן כך היא אמרו קלע על רבתי לכו של
 רבינו הקדוש שכל ימנו לראות שוהך ארבע אבות בלא תורה ובלא ציעית וכלא תפלין ואף
 על פי שמצותן כל היום ללבושן כשעת הפליתו מן הכל ואמר ז"ל ככל עת יהיו בגדיך
 לבנים ומסך על ראשך אל יחס וזמנות תפלין רבי אליעזר אבד כל מי שיש להתפלין בראשו
 נכוד ועומד והתורה והציעית כנגדו כובשת לו שלא ירשא שנאמר והוא שתמלש לא במדרה
 יתק' ואם התנה סלאך סכיב ליריאו והלצם ופי שאים מזה תפלין עובר כשמה מצות עשה
 שהרי בארבע פרשיות זה על התפלין וארבע על התפלין של יד ועוד אמרו ז"ל מי שאנו מוח
 תפלין יש עליו שלט מוח עונשין ככל שנה כנגד ש' ימים טראוין להניח בהן תפלין כשנה ועוד
 אמרו ז"ל פרשטי ישראל בגופן קרקפתא דלא כנה תפלין מעולם וממין בכל יום יש כרו
 זמנה לאין תבלית ולא עור אלא שמא יד ימם שנאמר עליהם יחולו כל בוסחי רוח אמר
 רבא כל רבתי תפלין וכתעסף בציצית וקרא קדושה שבעה מלל ששלו שתא בן חנולם
 אבא וצטרי אבי מקרב אל מוכאין גוהם שולחכו רב פפא אמר אני מערבו בו שכל עומתע
 נחלין

ובתלוי' על כן צריך שיורה בשעה שיהיה וברוחו ארץ שיבין שצניו המקום לומר ארבע
 פרסיות או שיש בהן יחוד שבו יציאת מצרים על הירושלם כנגד דה' ועל הראש כנגד רוחו כדו
 שמבור יציאת מצרים על ידי נפלים ופלאו טעשה עכמו שחן מדין על יחידו שהוא יחיד בעולמו
 ואמר לו הנה ומהמסלה בעליותים וכחהתננים לעשות בהן כרצונו ויבא של יד תהלה ויברך
 ב'א' אמה אקבו לרובת תפלין ואחר של ראש ויברך ב'א' אמה אקבו על מצות תפלין ואם דבר
 כתיבם חזרו ומברך על של ראש לעצו ועל מצות תפלין שאין לו לדבר כתיבם ואפילו לעצו
 אמן הוא שביה רבה וקדושה ואם דבר עבירה הוא כדו וצריך לחזור ולברך ומברך עליהן
 משתהיל להניח עז טעה שמהדק כראשו וכדורעו וכל טעה שמניח ביום מברך ואפילו
 בשבת מניקבם ומסבבם בהן להחזירן למקום צריך לברך ואם אין לו לא אחת בין של ראש
 או של יד כגיה ומברך שכל אחת מצוה הוא כפלי עצמה ומברך על של יד כשהוא לברכה אחת
 ועל של ראש כשהוא לברכה שתי הברכות ואפילו אם יש לו שום אונס שאינו מול לרובת שתיהן
 כגון שצריך לצאת בדרך ואינו יכול לעכב לרובת אחת מהן שאינו מעבדות וזאת זו:

מקום ונתחן שליך בודוע סמאל כגובה רבש בפרק שבין הקנה לכתף ושהוא אתם מעש
 לצד ימין בענין שכשיכופו וזועו למטה יהיו כנגד לבו ולא יהיה בר תצוץ לכסדו'
 ואמר יד מניח כשמאלו שהוא ימין כל אדם ורצונו כדועין אותה על חודו עז שיגיע לאצבע
 האמצעי וכזרבה סכיבו שלשה פעמים' ומקום תפלין של ראש כשהוא עקר השער במצו עז
 טף ומקום שמתו של המקד רופס והוא כל גובה הראש וצריך שיהיה מקדו מאד וי למעלה
 כעורף ולא למטה בצמח ושיהיה מול עורף סמל כמובע הראש ולא שיש לצד הפני למאן
 או למאן ושיהיה נמו שרוא המקום שבראה בעין דלת לצד חף ולא לצד הראש וגם הרצונו
 שסגובות מכיב ראשו צריך להחזיר בהן שלא יהא פכו כדו שיהא נתיח נראה דהיינו כפלי השער
 שהוא חלק יותר וצבוע שחור כדו מבוץ וישלשל הרצונו שיהא תלוי לפניו ויגיעו של ימין
 עד המנו ושל סמאל עד החזה ויש אוכזים של ימין עד המילה ושל סמאל עד הסבר'
 וגרסו בברדש הנרא מאחזילאות על ירך זו קיבחה בין עיניך וקדקוד האנא דירבי יאנ
 אמרי מקום שמה חתימק רופס' וארבע פרסיות ארוקדו לי כל בכור' והיה כיבואך שמע
 ישראל' והוא אם שמוע תשמעו' ועוד אמר שמינה שיש בו תפלין וספר תורה אמר לשמש
 בו משחו עד שיתנסכל בתוך בלי ואמר רבא גלימא אקומטרא ככלי בתוך בלי דמי' תפלין של
 יד ארבע פרסיות אלו גלם כנגד אחר על תפלין של יד כתיב כשנפשות טככתפי שחיס פת
 באפיקי שחיס ורי ארבע כשל ראש וכלן חמשה ומלכות טשפת ארבע בראש וטשפת אחת ביד
 ימין ביד ארבע תלמוד למר ויהא לאות על ירך' ועוד אמר של לכת כדרבנן וכתיב והיו
 הדברים האלה כמאמר וצדיבה שתתא שוכא כוגר הלב יכול אף בלילות תלמוד לומר מימים
 יומים ישימים שאדם כנהו ויש ימים שאין אדם נהנה שכתות וימים טובים' יכול יהא תפלין ביכין
 חלמוד למר ויהא לך לאות על ירך ואין ירך אלא סמאל שבאם אף ידו כדה ארץ ויטבי פסחה
 שמים' וכן הוא אמר ויה ליהר תשלחה רמנה להלכות עמלים וכמה שערות אמר ראבי בר
 המאמר דשכל עד אצבע עזדה ומא' צדדה אמצעי' ופוחיה ורצועה כאורך שערדה ומצוה
 לרובת תפלין של יד תהלה ומברך לרובת תפלין החזר ונתן של ראש ומברך על מצות תפלין
 אם שחן תפלה של יד תהלה של ראש עבירה הוא כדו ונתן עליה כעורב והלכה' וכן

דכן כיהא שמה רבה ומכרז או בקדושת' פסק בין תפלה של יד לתפלה של ראש אינו חזר מעוד
 כי רמזיכה' ומברך על של ראש שכל שפעוה תפלה שקרבה ברכה ואם כדן כאחד עליה לזו
 ולזו' ואם נפסק באמין הוא שמה רבה או בקדושה כשהו ברכה ראשונה חזר ומברך' ובתב
 בעל ספר הכנהתכי מה שאמר רבתנו ז"ל תפלין צריבין נקניק כאלישע בעל כנפים שלא ישן
 בהם או שלא יפוח בהם מדבר באדם שמניח כל היום כמצוה שן שכתב עליו ויעשה בהם דבר
 שאינו רצון' אבל בשעת תפלה אין לך רטע שלא יהא ראוי לרובת תפלין קל והוא ספר
 תורה שהוא בקדוש יותר שיש בו כל התורה כלה ותפלין אין בהם כי אם ארבע פרסיות כלכד
 וכן בתוך עז והכל אהיהן בספר תורה כשעה תפלה שהכל יתלוי להתנגס כשאל בשעת תפלה
 בסוף מגלה העשה הפלחו ענה לה סמנה ואין בה מצוה נהמה על מצוה או על פסיו ורזה ררך
 מנות צפה וזהב ונתנה על בית אתקלי שלו וזו הדרך והצדוקים' פירש לשי תפלתו קגולת
 תפלה קגולה כראשו ככיצו וכאנח סמנה ואין בה מצוה דמרוכעת בענין נתנה על כצוה או על
 פס ירוין מנות שאינו סמאין בקבלה לא אמר בין עיניך בין העינים ועל דך מסתוהב לברו
 כגורח שחן סמאמר באן בין עיניך ואמר להלן לא תשימו קדחה בין עיניכם' מה להלן כגובה
 הראש מקום שעושה קדחה אף באן כמקומו שמתו של המקד רופס' ועל ירך כקדחת כגוד
 הלב' אתקלי מתידי של לבונו מבחוץ דבעין לך לאוה ולא לאתריס לאתו'

מעשה וגורח מלכו וקדקודו של ראש תפלין והוא ארבע בעל כנפים לוכס
 הלאה חזר לרמז' פעם אחד אוחזג הסומר יטהוה תפלין כדו ונבראש בין
 שראה אהם גלם על ידו ומראשו נתן בחוק אמר לו מה בחקך אמר להם כנפיונה ומעשה
 לו נס ונראו להם כנפיו ונתה תלם מידם ועל כן קראוה אלישע בעל כנפים ועל כן נתנו למדכין
 כנפיים וכדו למעשה אלישע בעל כנפים' ואחר שהקטף בציצית וניח התפלין ויכוד וברכות
 יתחיל מאמר יצר ויצמר אל יגשמוה וכל הברכות עד שמעבור שיהסעו ותמנה בעפעפי'
 ויאמר יהוה רצון' ויצרעו הוואס כאחר וקתלכד תורה לעמו ישראל' ואחר כך יברך אשר בור
 בנו ככל העמים' וקרא פרשת כתיים' ופרשת עקדת יצחק הגה

סוד פרשת עקדת יצחק אמר רבי שמעון בן יוחאי לא אית כאן
 דכבול מתנא ככונשא כקרין
 דעקדת יצחק דאיתם ביה עקר את יצחק בנו אתקשר מדת דין ואתקד לעילא ולא תהיה ליה
 דשול לקרבא לבית דין דברבא דאיות גבורה ועקדת יצחק כעילא לישראל לא ברבא לה בכל
 וימא כגלוהא והגין עליהן מכל סער ערק בישין וקלא נפיק מהיא ויכנא אל תעלו כזומא
 כגין דאתגבר דחבי על דינא וזא רכלה תשיעה לו ימינו חזק קרנא דאתגבר דהם על דינא
 וימא על שמלא ורא איתו כי בכד עלינו דסדו ורא איהו עקדה ויצחק דאתקד קמי אבו ובסד
 גרמיה לכתה כגין כשהו ויכדאל ולא יכחון ולא עוד אלא אפילו יתן ישראל עכדן כגלוהא
 על שפיכות דכיס וגלעריעות ועו' זגות אבהן צין עליהן מכל סער ערק בישין' זמ' שבאמ'כ
 ואר כך קרא פרשת הקרינות ואמר ועדכח ל' מנחה יהוה וירושלם כלם על הכסנים
 קדמות' ואר כך שונה מכות פרק אורו מקום של זכיהם' ואר כך ביהוה רבי יטמא
 על שלש עשרה ברוה ומצא משלש אנהו שלש במקר' שלש בשפת שלש בתלמוד מקרא

סקרא אלופישה ברכה כזלים ופרשת הקרבנות משכחה משמות איוז מקמן תלמוד
 כתיב דבנישפעאל ויאמר ברוך שאמר וקראוהזמירות וקראו פסקי דומרא היסמור
 לתודה ויהי כבודו תהלה לדוד עד סוף התהלים ונקראו גם כן הלל ואמרו לזל הקרא הכל
 בכל יום מובטח לו שהא בן עתולם הבא שבו דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שכניו של מקו
 ואזר כן הפללי וכן אמר רבי הלכו לעולם יסדר אדם שכחו של מקו ואזר כן הפלל במ
 לך במשה רבינו שנאמר ואתה חן אלינו אתה החלילת להראות את עבדך וגו' ואחר כך אעברה
 נשוארהו על בן הקטלומר רמזורים קודם תפלה כי רמזורים הסדר השבח' ואחר
 שיכנסו המירות יאמר ברוך ילעלסוגו' וברך דוד וגו' ושירה הים' דגה
סדר שירת הים כפי בזהר הניחןמן משה זמן למימר שירתא דא לזמנא דאתי מטבין
 דבתיב כימי צאהך בארץ מצרים אראנונבלאות אראך ככעי ליה אלא
 אראנו ממש להווא דחמא בקדמיתא יחמי ליה תנינות דא דוא אראנו וכתיב אראנו כישע ארם
 וכתיב אז ישיר משח וכני ישראל שיר לא כתיב אלא ישיר לעתיד לכא אשתלים האי שירה
 דמשיחיתא לקבה' **תנינן** כל ברנש דאמר שירתא דא בכל יומא ומבניו כהזכי למימרא
 בוינא דאתי דהא אית ביה עלמא דעבר ועלמא דאתי ואת בה קשרא בדימנותא
 ואיה כהניס דמלא משיחא ותלעליה כל אינן הושבחן אחרנין דקאמי עליא ותתי השירה
 שיר ככעיליה אלא השירה דקא משבחת ככדונתא למלא ומשה סתתא לעילא קאמר והא
 אוקמוה לישראל בגן עדן נחור לה מלא אנפחא נחור מלא אנפוי לקבלא' וכל מאן דחי
 לסי האי שירתא בעלמא דין זכיליה בעלמא דאתי וזכי לשבחא לה ביומי דמלא משיח כדדמותא
 דקדושא ברוך הוא לאמר בארץ ויבנא לאמר בעלמא קדישא דשארני ישראל בארע לאמר
 בגלותא לאמר בגלותא לאמר בפורקא דילדון דישראל לאמר בעלמא דאתי' אמר רבי אבא
 זכא הולקרון לאינון דזכאן למימר שירתא דא בהאי עלמא זכי למימר לה לעלם דאתי ושירתא
 דא אתבני בעשרין וחריין אתון גליפן כעשר אמירן וכבולא אתרשי' כשמ קדיש וכולא שליכותא
 דשמא קדישא והא איתעדא מלי' זמשב אמב ועומד שליח צבור ואומר
 ברכת ישתבח וקדיש ועונין וקורל אריו אמנידא שביח רבה כנונה שכן אמרו לזל הענה אמן
 והא שמיח רבה בכל בחוק דיען לז גזר דינו של שבעים שנה פירוש בכל בתנתי' וכשהצבור
 מתפללין כתיב במניח וכתיב כדרשות ואמרים אמן זה שמיח רבה הקבא מימר אשרי המלך
 שמקלטין לו בכך' וכננס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומוצא שם עשרה מתפללין יתעלה הוא'
 עם זויצרתו ליה חזלה יספרו וכשננס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואינו מוצא לשם עשרה
 מאם לילין מיד כועס ואמר מדוע באתי ואני איש איש נוטדיקן אמנידא שמיח רבה' על כן
 צריך אדם להשתדל להקדים לבית הכנסת כדי שיבנה מעשרה ראשונים שכן אמרו לזל הנכח
 מעשרה ראשונים אפילו באז ארעו כמה בני אדם הוא נושל שכר כנגד כולם' הגהה
סדר עשרה שמקדימין כבית הכנסת' רבי אלעזר פתח מדוע באתי ואני איש קראתי ואני יונה
 תא' הוי כסה חביבין ישראל קבא קבא דבכל אתר דאנון שראן קבא משהב
 כנינה בנין דלא איתעדי דדכותו דיליה מניח לעלמין מה בתי ועשו לי מקדש
 נשכחתי בתוכם ועשו לי מקדש סתם דכל ביה נשחא ועלמא מקדש מעט אקרו ושמיח אקדים'
 לבי נשחא בנין דכה אשתלים מה דאשתלי סא אינון כהקדשי בקדושתא בשכינתא דא' תימא דהא
 בעיא

בעא דאשתכחו עשרה בני נשחא כשעתא דא וליאיתון פסק פסק בנין דליאיתעב שליש
 דשיפון דהא מנש בשעתא דא אשתכח ואתקן לה קדושא ברוך הוא כדא ככל שיער דא הוא
 דכתיב הוא עשיר וכוונך **תאני** הוא אקריבא דאשתכח בני נשחא ואורן תניבם
 נשחא זכא חולקה דאיה קימא כדרגא דצדיק ודא איהו דא ומשח
 ימצאוני דא סל קבם ליקו עליהוואי תימא הא תנין כשעתא דקדושא ברוך הוא אתי לבי נשחא
 ולא אשכח תמן עשהו מיד בעי סוואת אשתכח קדמא דאקדים אתחזר בשכינתא וקימא כדרגא
 דצדיק אלא הוא דא למלא דשדר לכל בני מתא דישתכחון עסה ביוס פלן כרוך פלן עד דהו
 מופני גרמיה אינון בני מתא אקדים חד ואתא לחזא אתר בין כך ובין כך אתא מלאך ואשכח להווא
 בתשדאקדים תמן אמר ליה בני מתא פלומתאן אינון אל ליה מארי אנה אקרימא כמיניה דא אינון
 אתין אכתרא לסיקרא דמלאך כדןשב לעני מלאך ותיב תמן בדי ואשתק עמה האתעבר רח
 דחמא דס' לבי כן ובין כך אתוכל עמא ואתפייס מלאך עשורן ושדר לן לשלם אבלא בני
 מתא לא אתקו ולא אקדים חד לאשתק עמה מלאך לפייס בנייה דהא כוליהו אתין מיד בעי סורגיש
 מלאך אף הבא כון דחד אקדים ואשתכח בני נשחא ושכינתא אקדימא דא דאתא ואתכחתי ליה
 חמן כדן אתחשיב דהא כוליהו אשתכחון תמן דהא דא אורין לון תמן מיד אתחדת עמה שכנתא
 ותבי בוינא חד ואשתמדע בדיה ואותיב ליה כדרגא דצדיקווא חד לא אקדים וליא אשתכחון
 מה כתיב מדוע באתי ואני איש קראתי ואני עומהוואן עשרה לא כתיב לא ואני איש לאתחדת כדא
 לסיחיה כדא כשה דאת אמר איש תהלים למה כדרגא דצדיק ולא עור אלא דאשתמדע כדתי
 ושאל עלי אי יוסא חד לא אתי כשהוואקמא דכתיבם בכסירא ח שומע בקול עבדו והא
 אתערנא בהא על מה דכתיב א קדא מעשר דהא דרגא כהן דרגא גורגא דהא סוכר קיי חזלא
 בכל יומא וימא דא איה שומע בקול עבדו דא מסורן וכנייך זכא איה מאן דאקדים לבי
 כישחא לס' לא דרגא עילא בהקדמון כדאתי צפרא וצבורא אשתכחו בני נשחא כעין
 לאשתכח בשדן ותושבחון והא אוקמא דכבורא איהו לסיחיה רחמי דלעילא ותתא לאתקא ח
 הקנין ולא ערא דהווא דהא כן כך למא אשתכחו באינון שדן ותושבחון אליא לאתעדא רחמי
 חדוה לעילא וסאן דאשתעי בני נשחא ככלי דחול חי ליה דאיהו פירוד ווי ליה דגרע סומכותא
 וי ליה דלית ליה חולקא כאלה דישראל ראווי דלית תמן אלהא ולא אשתכחון חולית ליה
 חולקא ביה ולא דחיל מיהו ומאנג קלמא בחקמא עליהו דלעילא וכל כי נשחא ועלמא מקדש
 מעט אקרי דכתיב ואיהו למקדש מעט ושכינתא אשתכחתי דיר בני נשחא דהא כשעתא דישראל
 כסדרה בני נשחא סדרה דישראל ותושבחון וסדרה דישראל לקדושא ברוך הוא כמא דאמרן שדן
 עילאי' משריא הוא אינון מלאכין קדישין דקא משבחן לקדושא ברוך הוא כמא דאמרן שדן
 ותושבחון דאתא אחרנין ומשבחן לקב' כיליא' ואחרנין אינון דמשבחן ליה במא דאמרן שדן
 ותושבחון סדיה דישראל כמא נשריא תבנא אינון מלאכין קדישין דמשבחן בכל קדושה
 וקדושה וישראל מקדש לתתא ובשולשנו דליתן כל אינון דמערין בכל אינון קדושה צלותא
 משריא לתתא אינון עולמתאן עילאן דקא מתתקין עסמא דתיבתא וסחקי לה לעילא ליהקסח
 מלאך חולין אינון משרין עילאן על כוליה וכל חולין מתקין כסודא דישראל דמתתקין לתתא
 באינון שדן ותושבחון וכדחא צלותא דקא מצלי ישראל כון דא לין משרין מודמי בדין ישראל
 עשירין ואמרן קדח מרדן ואינון משרין חרא די מלאכין כמא דאמרן עשירין
 חסרין

פרק רביעי

חמין עמון כחרא באינן שכחו רדוד מלכא דאוקימנא מלי ביהוה דמכמי ישראל שכחו
 דאינן תושבין רדוד ברין משבחה דשירתא ויכא ככה דאוקימנא ואי תימא דאי תושבחה
 אמאי בתקווא בתרומא כתר כדורי שנתו דודו והא הורה שבכח אקדמת לתורה שבעל פה
 נאקדיש לנביאים ואקדיש לנביאים וככה דאקדיש דבי איצטריך לאקדמא אלא מינו דנכת
 ישראל לא אחתקת לא מהורה לכתב הכי איצטריך לנב כשירה דתוקניה והא תושבחה
 פעילא מכל שאר תושבחה דעלמא נארו לא אחתקת מכלהו ככה דאתקמא מתושבחה דא
 זכין כך איזו כמיד לצלחא דמישכ כמה דאוקימנא בה שעה נד שירחא דימא איהמ
 פועמא כנסת ישראל ביהוה כתר דזמן קודשא בריך דא לאעשרא למלכא כשיחא והוא
 כורא גליפא מחקקא כשבח קדישין כמה דאיתעשר דהוא ויכא דאעברו ישראל עי וימא ואמבע
 קודשא בריך דא למשדוין דפרעה ופרשה בני כד כעי כדנש לשווא דענתו כהא שירתא
 וכל כאן דזכ לה בראי עלמא זכי למחמ מלכא כשיחא כחקו ההוא כתר ובהגירו זניה הכי
 לשבחא האי שירתא חכן והא אוקימנא מלי ביה דמשי כדנש לישתבח נטר קודשא בריך דא
 והוא כתר ושוי לה מקביה ונכת שיר שרואת לאתקמא למיהי קמי מלכא עילאה ואיצטריך
 לאעלא בתליסר מביילן עילאן דמנין אהברכת ואינון חרזכר כוסמן עילאן כמה דאמר נדר
 וכדום קהוקמנו והכי אנון שיר ושבהה לל המרה עון וממשה נצח ונכור גדולה תהלה
 תפארה וקדושה ולכת לה הכרא לה כדויהו ולימא ומלכות בנין דהוא מתכרא כנייד ועל דא
 איצטריך כשעתא דאתכלילת מנייהו לשוואה ליה דענתא וליכא להאי לא לישתעו כמילי דחול
 כלל דא יפסק בניינו ואי פסק בנינו מוגו גרמי כדוכא נפיק חד שלהובא קרי בחילא וכן אמר
 פלינא דפסק גאותא דקודשא בריך דא הוא ישנהו הפסק ולא יחמי גאותא דקודשא בריך דא נסח
 דאח אמר וכל ידא גאות יינגון דאלין תריסר מינון גאותא כמאן ולהלא אל הורדא דא מלכא
 עילאה ושלמא דיליה בנין דכל הני תושבחה אינון לגבי דכנסת ישראל קא משבחן במשיותא
 דלהתא כמה דאת אמר שיר השירים אשר לשלמה לכלכא דשלמא דיליה מתמן ולהלא יוצר
 אוד ובורא השך עשה שלן והא איתערנא ביה ואיתערו חברייא דהני אינון תקונין דעלמ' עילאה
 אל אדון על כל המעשים אל מדוך תיקונין ועלמא תתאה דאינון כב אתוונעדין כההוא בנין
 דאית אתוון רכבין ואתוונעדין אתוון רבין מעלמא דאחי אתוונעדין כההוא עלמ' תתאה
 עד באן זמט אמכ' והארשיאמר קדיש אמר ברין וענין אתוונעדין ואתוונעדין עולם תתאה
 ועוד ואמר לשוח משיחל כרוך סאמ עד שמיים והפלה של עמיד כדושיכוד ותושבחה
 להפלה ונר טינין כירושלם השח בין ישתבח ליעזר אור עברההא כדו חזר עליה מעורכי
 פליחיה ומצינו בדדרש אמר רבני יומי פעם אחת היה ימילך בדרך ומצאתי לזיוג זכור לטוב
 ועבד ארבעה אלפים גמלים טעונין אמרתי לוכה אל טעונין אמר לי אף חמה לעשות נקמה באף
 חמה ממי שמספר כך קדוש לברוך בין ברוכה לברכה בין פרק לפרק בין אמן ויא שמה רבה
 להברך בין גאולה להפלה ולא עוד אלא שאין הפלתו נשמעת שנאמר ולא אהי קראתי עקב
 תורה כורך וקו יש כפי קדושי ישראל הבקובלים כפי בה שקבלו מאכזה הקדושים עד הלכח
 למשה פסי איש כפי איש ריע והכן כי כוד הקדיש דאמר גורל מסודות
 האבנה ואין למעלה דימנו כעבור כי הוא קשור ואגוד עמיג מדות של רחמים שנאמר
 למשה בסני' ועמיב שמתהויה וכל להודיענו גמנה שצריך ובהן הבשח שעומד לכפר על
 ישראל

פרק רביעי

ישראל שהוא החזן בשמחה לכן מתגדל ועד הסוף ודע והכן והשכל כח קדושת הקדיש
 כמה הוא גדול וכמות החזן גם כן קדושת גופו ואבריו כמת צריך להתקדש ולכן כשעה שאומר
 אותו כי אין בואות נמלה שאינו רומז לאהדת שם הוי"ה כה' תהיה הגדול אם הכהן ומשיח
 יחשא לאשמת העם' ואיתערו בזוהר זה החזן שהוא החזן משיח שליח לכפר על ישראל כשחם
 ושלום יחשא לאשמת העם הוא כי מוי שאינו מכפר בעדו איך יכפר בעד העם ומקרא מלא הוא
 וכפר בעדו וכער העם' אחר כך וכער כל ישראל' ועל כן לאשמת העם הא וראי' ואני
 לו על שכרו ואביו על דע מולו על החזן העומד לשרת לפני השם יהי כבוד ואינו משיח דעתו
 וכמתו למי שמציא מפע ואינו מכן אותו כי טוב לו שלא יברא כי צריך על דרך האמת כפי
 קדושת המלות ורמז המספרים שיש בקדיש וכשילש עשרה מדות של רחמים לכוין כנות שליח
 בכל תיבה ותיבה כל תיבה יש בה סוד ידוע וענין מברך כבוד מדרגת שם מפורד כרוך הוא
 ועל כן לענין מוכרח סוד נפלא צריך לכוין ולהאריך בכל תיבה ותיבה' ונבי כהאריך התיבה
 יאריך השם אפוקימני ובפירוש אמרו קודשי ישראל המקובלים נפשי הטמונה למדו כי הרצח
 לקבל שפע ושישפיע השם יתברך תפלתו ונקשתו שיאריך כדבר שהוא צריך ואם כשם ההתח
 בה הוא צריך לשאל שאלה לחוד שפע יאריך ככל כחו ומנהו וכל שכן כדברים עלינום
 דהאיים שהם של קדושה אותם שאינם נאמרים כפאות מ' לסוד גדול ולענין דוע מברך בנין
 שלש עשרה מיר של רחמים' והקדיש והקדושה וכדומה להן שצריך להאריך בכל תיבה ותיבה
 כי אין קדושה למעלה כפי הסוד הרמז בים וכשרה וכמנה שלימה מאד כי לוי ימו ושנותו וכן
 בהפך' לאפוקי אותם העניים הסדי הרעה ותכונה הנשלים לחמור שאינם משגיחים ואינם
 מכונים כשואמרים שפע ישראל אברוך שם כבוד מלכותו וכל המלות שבקריית שמע וששש
 עשרה מדות ושבקדיש' וכל דבר שבקדוש יותר מששהם אום כפיהם דבר בקל שאין כומס
 ולא ריח ולא טעם וכמהות נכלא כונה מוציאם מפייהם דברים קדושים אשר מה המשרת את
 פניו צבאות יריאים ומדוע עמים כשמוכרין אותן' ולא לחנם אמרו חכמי האמת כי אפילו
 הצבור לא היו ראים להזכיר שלש עשרה מדות מרוב קדושתן ומה שרומזין מפני שאין אדם
 שיהיה כלול בכל המדות רחום וחנן וכל לא שבסוף נבנו ומרו ואמרו שראוי צבור לאמרן מפני
 שזה כמנעך שלו זה ביהלום שלו זה ביספה שלו עס זה נשלים עש של כלך כדודא דבר
 עליון כשגב ועתה דאח גסראה קצת סודו נראים שעל האמת לא היה ראוי להעלותם
 על לב מרוב העלמותם וקדושתם כש לכתבם על כפר אלא אולי הרואים ישמעו וידאו ואולי
 ישמחו ויבנו קצת מסודות האל' ותאמנתו ויהוה למשכ' ריע והכן כי כוד הקדיש הוא

קשור עם שלש עשרה מדות של רחמים ועם שנים עשר שמות הוה כענין זה

א	ידוה	אמן	יהא שמייה רבא	מברך לעלם ולעלמי עלמיא
ב	ידוה	ידוה	יתברך	ח
ג	אל	יהוה	ישתבח	ט
ד	רחום	עוה	יתפאר	י
ה	וחנן	דוה	יתרוכס	יא
ו	ארך אפים	רוה	יתשא	יב
ז	נדב חסד	הוה	יתעלה	יג

עוד ח

ועודכן מתוול עד בזמן קריב יטבת יבות ועמית ד' אמניסודרי כל רמז לשם ירח
 יתכרד ותעלה וכו' ש תגדל יתרוםם וצריך כשדוחן אובי תגדל טאבד הוא ועתה
 יגדלם בה אריים י' ש ב' נ' אחיות וכאסן עד אמן גם כן חמצא שיש בו ב' נ' אותיות וצריך
 ועניה לעתה באמן עד על כל אולה ותר כי יש בו כ' אותיות ודוחן טאבד באמן עד אמן שיש בו
 כ' תבות הוא וד' כ' ס' מעשרותיו לעמו ועל זה אהול כל העונה אמן בכל כחובכת
 לו שהא בן העולם וכל **ועוד** מד גורלמן לעילא מכל ברכתא עד סוף הכרז' ה' תבות
 כמד עשר כבודת רש' בו והאותיות ועשרה תבות הרי' וס' כ' רמז לשם ארזי גם
 כן חבל בני' ה' כ' חבל קדש ה' כ' סמיו כל הארץ ועל כן אין לומר ודחשכחנה אלא תהושכח
 כ' אין להוסיף ואין לגרוע אפילו אחת כי כל הוסיף גרוע וכל הגרוע את אלה לא עשה ולא
 כלום כ' כל תיבה וכל אות יש סודות נפלאים וענינים נדמים כי בכספר כמספר לכל מנו אשר
 הודיע לרעות קו **ואשכילך** ואורך עד סודות נפלא גלויות לבי שיש לו עיונים לכמות
 ב' מן יתא עד בריך הוא כלולים עשר ספרות קדושה על זה הדרך והא חכמה
 שם חכמה רכה תפארת מרדך מלכו לעולם כתר לעלמי תפארת עלימא מלכו יתכרד בתר
 ישתכח כונה יתפאר וס' יתנום נבורה ויתנשא תפארת יתחדר נצח יתעלה הדר ויתחיל סוד
 שמה דקכה מלכות ע' ז' ז' אמן ואור טאבד כרבו אבר ברכות קרית שמע שום
 ועד אור ואתה עולם ועריך כל אדם לחיון לבו בברכת המאורות והשוב כדעתו מערכת הגלגלים
 זסוד וכו' חכמים חיו המאורות וא' יתחד שמו של הקדוש ברוך הוא בלבו וישג מה שיוכל להשיג
 בדעתו מיחד השם יתכרד יעצור המאורות לעובדו ולקשות דברו והשפע עליהם מאורו והאית
 ותעלה מלב הגלגלים ויגיע אותם בבית הגדול ואו יתכין בלבו לקבל עליו עול מלכות שמים
 שלמה לקרות קרית שמע כמנה **זמן** קרית שמע מצתה שהיה קודם הן והמכה כדי
 שיגמר לקרות ולכרד כרבה אחרונה עם הן והמהו שקור זה כמו שעה אחר
 שעלה עמוד השחר ומי שזמל לבין לקרותו עם רבץ והמהו שכו' ורבה מאד ומכונה לו שהיא
 כן העולם רבא ואינו נזק כל אותו היום וצריך לקרותה באיבה ובראה וכו' ומה שזכר בלבו
 שניתן לו רשות לקרות קרית שמע ולהחזיר שכו' של הקב' הוא מה שלא ניתן למלאכים כדורסין
 באלה הדברים רכה הביבן ישראל יהו במלאמי השרת שבלאבי השרת אין מוכיח את השם אלא
 ארז' שליטה ה' כוח שנאמר וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש' צבאות מלא ושר' מוכיחין
 את השם ארז' שה' היות טאבד שמע ישראל' אר' ינוי' אור' הקדוש ברוך הוא נתנה לישראל
 שיחו קרין אותה שה' פעמים כיוס לפי שכל הדברות בלחין בה גורסין כספרי למה חזקתו
 קרית שמע שהרית וערבית לפי שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל לא ימוש ספר ותורה והיה מפין
 והיה מייבץ וליה ודוראמר ששה ימסעת עשה מלאכה האין יתקיימו שני מקראות הללו לפיך
 תקן לום קרית שמע שהרית וערבית שכל הקדו' אותה באלו קרא כל התורה כשל למלך שתן
 לבו סודות ורכות ה' יגע בעמדתם כיון שראה המלך שהמהמניע כולם תקן לו כנס אחר והביא
 כל מעד' עולם שתלבו בין הקדוש ברוך הוא נתן לישראל תורה נביאים וכתובים אבר כלפי
 שמה יגע כולם אין קץ לשתן שכו' וכל מי שאינו יכול להגיע כולם דיו ש' קרא קרית שמע שהרית
 וערבית וכישראל קדין אותה מלאכה השרת יודין לשמע כון שנאמר הושבת כוננים הברש
 כפיכים לקולך השמעני הושבת כוננים מלאכה ישראל ידו כין כנות וכתב סדרשות

אברהם

אברהם מקשיבים לקולך אלומלאבי השרת וכל זמן שישראל מקליסין אותה מלמנה וזאמלקן
 כל מעלה' הם אומרים שמע ישראל והוא אומר שמעה עמי ואברהם' הם אומרים אהר' הוא
 אומר ומי בעמך ישראל גוי אהר בארץ' הם אומרים ואברהם את"ל ארץ' והוא אומר ארבת עולם
 ארבתך' הם אומרים וטנתם לבניך' והוא אומר וכל בניך למדי' ר' ר' שלום בניך' והנה
סוד התפלה במש' בוודר בשעתא דישראל' עילין לבי כמי שהא אובצלאן צלותוין כרמכת לנגל
 ישראל' ומכין גאולה לתפלה כדין ההאגוח אכתלק על רישא דאדרא ואתעביד ליה כתר
 דכתיבא וכהא נפיק ובאקא ימין עביא קדישא דעברין כמיה קודש' בריך הוא ורזא דא' ומוכב בעימך
 עשיתי דכנך גאולה לתפלה בגן דהא בהדא שעת דכליק הדא גמן על רישא דהאי אידרא אתער
 דאי צדיק לאתהמא כאתר דא צדיק בחיבו כרמי' כדדוח כרעותא וכל שיפין כולו בחותכין
 בתוואכת' הדא אלין באילין עילאן כחתא קוביסין כולו חרין ומתחתין וכולו קיימין בחבורא
 דהא כהאי צדיק דאי קרי טוב ככה דאת אבר אברו צדיק כישוב דא מחבר ליה בחבורא דהא בדין
 כולא בלחשו עילא ותתא בשיקין דרעותא תליא כולתא בחיבו דמי אדרא כיון דמט' לשי' שלום
 בדין עביד שמושא דהוא נהר דנפיק מעין באדרא דא וכדין בען כולחן לנפא מקבי כלכא ולא
 איצטריך כרנש ולא אחרא לא שתכחא תמן כולא למישאל ש' אהי' לא אצטריך למינפל על אפי' דוחן
 כא' טעמא בגין דהוא שעתא דשימוש דהי' וכעי' כל כרנש למכסר מקביה כאריה ולא תפיא אפודו
 בבסופא סניא ולא כלל נפשיה כדדא שמושא דנפשק דאיתכליל' והוא אידרא מעילא ותתא
 כנפשו ודוחין בדין גוון אחרא דתית לתתא קם ונחית בשיפול' דהאי אידרא וברזא קרי ונפיק
 וזאב עילאין ותתאין אפודו כדדוחא מאן איהו דעביד נפשן חכי לחיביא דהא עי' דמלכותא
 ברישיה דהא דאתתו' לא עליה השתא כמ קודשא בריך הוא וכשרניתא דהא מלאכא שאיל עליה
 כדין אדמין חרין סודין באימין עיני' ה' דמשטתן בכל ארעא וקיימין בתר פרגודא וסודין סודותא
 הא אמן סודין על פלוגי בר פלוגי כנאה חולקה דהא אבמי אדכר כגינה לטב הא איהו עביד נפשאן
 לתתא נפשין דחיביא דהו' כמשרא אחרא כדין אתיקר קודשא בריך הוא כדדא שלימתא ביה
 שעתא אורבן חד כמנא דאיזו גזברא על דיוקין דצידיקיא כדא דשמושא דאתון דאי קיריבוא
יהודיעים ככתרא דשימושא דשכא קדישא רמיז קודשא בריך הוא להווא כמנא דאתי
 דיוקיה דהווא כרנש דעביד נפשאן דחיביא וקאים ליה קמי' מלכ ומשרניתא
 וזא אסודנא עלי שמיא וארעא כדדוחא שעתא מסרין ליה להווא דיוקיא דהא ליה לך כל צדיקא
 כהאי עליא דלא דיוקיה תחות די' דהווא כמנא וכסרין בידה' שבעין מפתחין כל
 גניזין וכאריה בוד' בוק מלכא בריך להווא דיוקיא בכל כרנאן דברין לאברהם כד עביד נפשאן
 לחיביא וקודשא בריך הוא רמיז לארבע משריין עילאין ותלין להווא דיוקיא ואפין עביד וזא
 על לשבעין עילמין גניזין דלא זכי בוד' כרנש אחרא כר דאימין גניזין לאינן דעברין נפשוהן דחיביא
 ואלמלא הו' דעין בני נשא כמה תועלתא וכו' גרמין לצדיקיא' וזאן כעני' דהו' אולין אבתריה
 מדפק כמה דרדיף בתר חיי' **מסכנא** זכי כרנש כככה טבאן כככה גניזין עילאין אביל
 לא איהו ככה דזכי בחיביא מה כן הוא להאי אלא כאן דאשתדל בתר חייביא
 איהו בשלום יתיד עביד כמשרא אחרא דאלוים אחרים לאתכפיא ולא שלט ואעביד ליה משרת' כמנא
 עביד דיסתלק קכה על מרסי' קריה עביד להווא חייביא נפשא אחרא וזאן חולקה גוונא אחרא
 דאית' ולא אתהו' בשעתא דכאן ישראל לקדושא וסודרא כדין והא גומא דגניזין נפיק בגין דא

אית

א

אשר קדושה דקא מהקדשי ישראל יתיר על מלאבי על א דאנא חכמים כהויה ויהי גמא נהיר
 ואחרת בשעיה דישאל מקדשי דהא במאינין ישראל על לא נשיחון מלאכי עלאי וענשו לון
 לעילא ולא יהון מקטרגין עליהו כדון כדון נפיק עלאין ופתאין אציהו מאן איהו גמא רוחא כמילי
 דאדיתא מאן איהו דכל מילי בנין לטגבה במילי דאוריתא ודאיתא תנין דבעי ברנש לבחוי שפול
 בהאי עלכא במילי דאוריתא דהא ליחכמה לאודיתא אלא בעלמא דאיתא בקדושתא דא בעינן
 לאסתמל ולאסמא לך כינא בנין דנתקדשו גו קדושה כרית ובסופה יתיר סאינן קדושה דאמרין
 כדון מלאכי עלאי קדושה דאנן משכתינן מלאכי עלאי ובגין שבחא דא שבקין לן למיעל גו
 תרעי עלאי על דא קדושה דא כלשון הקדש ושכקין לן ברחמי לביעל הרעין דלעיל בגו דאנן
 משבתין לון כסודרא דלרון ובגין כך אנן נשלין קדושתא יתיר ועאלין תרעין עלאין ואיתכא
 דמאותא דהא לאו דכי לא מלאכי עלאין איתון קדושין יתיר מן איתון נשלין קדושה יתיר ולא לא
 דאנן נשלין ומשני עלן קדושה לין לא ניכול למרויחכר' כדויהו ויקרא דקבה לא ישהלים עלאי
 ותת' בזימא דהא ועל דא אנן משתדלין לטחוי עבהו חכרי' וסתלקין דקבה עליא ותת' בזימא
 ודא קדושה כסופה איהו תרגום כמה דאנן כמא דא אפילו יתיר ימיל לאמרה איתון מילי דתרגום
 אבל מילין דלשון הקדש לאו איהו לא בעשרה בנין דלשון הקדש שכינתא כההוא כהויה ובכל
 קדושה דשכנתא לאו איהו אלא בעשרה דכתב ונקדשה יתתוך בני ישראל איתון לשון הקדש ודא
 לאו שאר דאית לן קליטין אחרא ואיתים דא קדושה דקדושה דאיהו תרגום אבאי לאו איהו כדורי
 תת' קדושה דא לאו איהו כשאר קדושתא דאנן משלשין אבל קדושה דא סליק בכל סטרי עלאי
 ותתאובכל סטרי סודכתא ותבר כעולין וגושפנקי דפרזלא וקליפין ביטין לאסתלק יקרא
 דקבה על מלא האנן בעינן למימר ליה בלי שמו דסטרא אחרא ולא תבא בחילא רבה והקף אמן
 דהא שמו רבה ככר בני דיתבר חילא דסטרא אחרא וסתלק יקרא דקבה על כולא ובר אתבר
 חילא דסטרא אחרא אסתלק ביקריה ואדבר לבני ואדבר לשמו ובגין דקבה אסתלק בוקריה
 בקדושתא דא לאו איהו לא בעשר וכיליש דא על כרחה דסטרא אחרא אתכפיש ואחבר דלית
 ואסתלק יקרא דקבה וחבר כעולי וגושפנקי דשלשלאו דפרזלא תקליפין וקליפין כושין ואדבר
 קב' הלשמה ולבמאן איתון עמא קדושה דקסוד' הלב לזון אורית קדושה לזון לזון עלאי דא תת'
 עב וזש אמב' גורסין בפרק דבי אלעזר דבתות של מלאכי השרת מקליפין לפני הק' ח
 כהנה ראשונה של מלאכי על ימינו' כהנה שנייה של גבריאלי על שמאלו' כהנה שלישייה של
 אנאל' כלפני' סג' דביעית של רפ' כהנה רביעית שכינתו של הקבה סלמ' עלה באמצע וחוא יושב
 על בסארס ונשא ובכאור תלי באורי וסראה כהויה בעין חשמשל וכתר סס הכפורש על מצחו'
 חציו אש וחציו ברד כמיני חיס ומשפאר' בות ושכש של אש ופרוכת פרושה לפניו וז' בלאניס
 שנבראו החלה משרתים לפני לפנים סן הפרוכת ודרוס רגליו כאש וכדור זאש כחלקה סביכות
 דצוק משפט מכון ככאור ומת' ככאור כרמות ספיר של ד' רגלים וד' זיות הקדש כבועות כועל כל
 רגל אחר' פניסו כנפים סג' וארכה כנפים לאחד וארכה פניס' לאחת סג' וז' הס' כרובים
 כשדא מדבר פני סודר כרבר מכון שמי הברוכים פני אדם' וכשדא מדבר פני מערב מדבר מבין
 שמי הברוכים פני נשר לעומתם באופנים וגלגלי מרכבה וכשדא משקף על הארץ סרכנחוי על
 האופנים ומקלי זעקת הסרכנחוי כרעס רעסיו יוצאים לעולם וכשדא בשכסו חוככ על עכבל
 כשדא כרבר ידא על כני רוח וחזית אמרות באימה ובראתה וכו' כועות ויהי של

אש מיסד' ויצא שן נהר דינור גניד ונפיק מן קרמיהו' שנים שרפים עומדין איתו סימניו אחר
 משמאלו שש כנפים לכל אחד ואחד כשתים את פניהם ככבים וכשתים מכסים את רגליהם שלא
 להשיג עמידת רגל עלה וכשתים מעופפין ומעריצין ומקדישין זה עונה והקורא ואמר' קדוש
 קדוש קדוש יי' מלא כל הארץ כבודו וההיות עומדות אצל ככא כבידו ואנן ידועות מקום כבידו
 ואמרות בכל מקום שכבודו שם כד' שם כבוד יי' מלאכי' וישאל שמהו' אחד בארץ שמה
 מהחיים שמו המיד פעמים בכל יום ועוקין ואמרים שמע ישראל יי' אלו יי' אחד והוא שיש בו אומר
 אני יי' אדירם המעיל אהבם מכל צרה ועוד מעיניו שקולה קש כנגד כל הקרבות כנגד כל
 שמות רבה אר' לוי צריך אדם להיות ויהי בקש שהוא שקולה כנגד כל הקרבות כנגד כל
 בשאר זבין הערבים אף קש נהגת כשהר וכערב שנאמר וכשכך ובקומך' ולא נתן הקבה קש
 לישראל לא שהיו עוכקין בתורה תמיד שנ' לא ימוש ספר התורה הזה בפיך ויהי בני ויסוללה
 לבך באמר שמע ישראל' ומסין כאלה דרכים רבה שמע ישראל ושה שישוה שמהו' ככל
 מכקשיך אלו ידאי שמים ומאמר תמיד גדל' אלו ישראל שיש מהחיים שבו של הקבה כל יום
 יום ואמרים שמע ישראל' והבטל קש שהיה וערבת עונשונול' ולא נחרבה ירושלים תל'
 ישראל לבין אבות העולם אלא פגמי שבטלו בה קש שהיה וערבת כדרכינן במסכת שבת
 בפרק כל כתבי הקדש אר' אמרו לא נחרבה ירושלים אלא בשביל שבטלנו בה קש ערבות ושחרית
 שנאמר הוי משבימי כקר שבר ירדפו כאחרי כנשף יין דליקים' והיה כבוד וכל וסג' וחילין וין
 משתהוה פועל יי' לא הכשוהוה מעשה ידיו לאו וכתי' בתריה לכן גלה עמי בכל דעת
 על כן צריך אדם להיות ויהי בקש הגדה ועל דרך האמת היענין נפלא על קש כפי
 מ' הכמי יקבלה' ועל ד' כי מה שתקנו דול' בקש רמח תיבות הוא סוד גדול
 העולה למינין לסוד הקונמד ארם על עין אמרו ודכו כמראה ארם עליו במעלה ולכן ישבח
 רמח' תיבות כמין קרבת אבלי אשר באדם ואם תאם כה שאמרו הקדמ' ז' ודקדקו כדבר הח
 נכננו מאברו רבהו' וחכנו שלש דרי אמרו החזן הוא חדר שלש תיבות הלשלים על כל הצבור
 ורסי' אד' יבס אבת כרי הלשלים סוד הענין שלש הקונסיד אדם הרוכב עליהם רוצה לומר
 על הכסא' ואמר וכל מי שאינו קרא קרית שמע עם הצבור ואינו שומע מפני החזן שלש
 תיבות דללו עליו הכהנוכא וכעוה לא יוכל להקן שנסארו איבר העסדים נתקנו שיכונסו
 וין שבאבת ויעיב' וגם אותה הקד' קש צריכין לביין בענינים האלה' והחזן שאינו יודעין
 לבין הענין ורגליו לחזיר דברים הרבה שאינו כתיקין והם שאמרים להיות לכם לא לרסמו' לא
 ידעו ולא יבינו כהשכה וההלכות וינעו ידעו על מה ועל מה ואפי' לפי הדברים אינו תקן האברים
 אבל הענין שאם כהו' החזן מחזיר תיבות שדס' אד' יבס אבת ודא' תאמ' שלס' סוד האבר' תקן
 אדם ואינו כפסיק כלום' ודול' בעל האמת שנשא' ונתנו בענין תקן כדור' סגרי' הויכל' תיבס
 והיכה איהו אבר הנטל תיבה פלוגית כל אבר ואבר שנטל תיבה הראו' לו על ענין יודע' ושעס
 גדול' להבנית סס' הגוף' והוא סוד הנכח עמוק גדולה תפל' אלה' תקן כפי' מ' בסתרי' תורה
 וכעבור שתאמין והדע כיכל' מה שכתבנו בסוד תיבות קש רכרנו כנפ' והבמה ונראה רבנו
 מהב' לך לשון הוהר ממש ככו שנדרש כמדרש רות העולם' ח' ל' נבא' אומר בקש' יש רמח'
 תיבות ככין אבריו של אדם והקונמד על הקוננו כל אבר ואבר נטל תיבה אחת ומתפא' כמ' דא
 רפאות חתי' לטורן אדחבו' אהא יעקא קעל רגלו והואמר תלא בקש' איתנו אלא רמח' תיבות

אל תיבנו תיביח אל בני שמעיה בוא מדי אמר כך שמעתי מאבא בקריית שמע יש לימח הנה
הסתלת למינא אברו של אדם מא תקנת ה תקני שהיא שליח עבור חזור שליש תיבות עם הקדל
וכדי שלא יפסק לאמת לא יפחות מל ולא להוסף על ג' אדוהי את ארבי יהודה כריה דרכ פתום
ותכניבה ואמר לוח כמא עסקתו אמר לה כמילידקרת שמע ורכי ורכי אמר הוא ינוקא אמר בדיא
די הוא דוהי ורכי אמר רבי יוחנן בן זורבסקת משמיה דרבי עקיבא הסידים הראשונים תקנו קריה
שמע כנגד עשרת הדברות וכנגד אברו של אדם והוא הסידים כדמסג למינא אברו של אדם תקנו
שהיא שליח עבור חזר ומשלים אותם ובאי ניהו ה ארביים אמת כתפלה תקנו ג כרכות ראשונות
וג אחרות בקריה שמע שליש שמות כראשונה הארבינה אחדי ושלשה באחרונה ארביים
אמת וכל האמריקית שמע שלא עסר עמר אינו משלים אברו כפי שחסר השליש תיבות ששליח
עבור חזר מא תקנתו כיון כשורין שבאמת רציני ועם כל זה הקרא עלינו מעות לא יוכל
לחקון אותם תיבות ששליח עבור חזר לא ימל לרמות אותם בתשלום כלומה אברים כשאר
העבור מלת אחד שבקרת שמע מחדת כל הדברים מראש ועד כוף ולכן צריך להאריך במנה
להבטיח מלמעלה למטה כיוון הבהות אלף והא ראש בהשאון המחשבה תופסת כל ראשת
הכמה יראת ה חכמה הקדושה מפוארה השריה לפניו יתברך עם שבעה דברים ונמשכים עמה עד
באיש צ"ק תמים שמיצא חן דלת זההא שהכל מתאחדים ונקשרים בה זה הכל קשר של
תפלין מקור מיסטוריס שכל אחד ואחד משפיע בה עצמו בארבים הים הנהלים מן לבנות
במקום לבנות ישראל לפיכך המאריך בדת ראוהא שארבו לו ימינו ושמוניו וכלבד שלא יחסוף
בזית גם הוא רוח ארבים בקרבה והא ובהחבף לה סדר מרע בינה והתכונן שלא הוכירו בלף לא
לקצר ולא להאריך ולא שלא להסוף לפי שאין המחשבה תופסת בה דודא כזה באור ואף על פי
שצריך להאריך בדת ראחון אין להאריך יותר מדאי לפי שנראה באלו מפריו הענין מן השרש
ונתנו שעוד לדבר כדי להמליך אותנו למעלה בתום העולם והמשה שהוא דודא רגלו ובארבע
רוחות השמים מדרומה ערב צפון ודרום ושוב אינו צריך ולא הם שש קצוות האמורים כספר יצירה
שנתנו בשלש אותיות של טטה גדול ביצורף והתכונן באומרו רוחות השמים ולא אמר ארבע
רוחות העולם רבו שמותיו של הקדוש ברוך הוא המדקדק בדברים ימצאם לשעבר ולשעתיד
ואמר רבי חייה והקאי קמה דרבי יורא והקאי מאריך טובא אל כיון דאמלי בתייה למעלה להלמטה
ולארבע רוחות השמים תולא צריכת עד כאן דש אמב וצריך לדקדקם כן באותיותיה
וצריך להאריך בדת ראש שיעור כדי שישוכו בלבו שהקדוש ברוך הוא הוא יוד בעלמו למעלה
ולמטה ובארבע רוחות העולם ואבר רבותינו לכל המאריך בדת ראחון מאר בנין מוונותיו
וצריך שידגיש בולית בדגישתן בירושלמי אמר רבנן כחמך וכלבד שידגיש בולית שלא תהא בליש
ונמצא סדרף ולא יחסוף בולית שלא ימדר לקדושה בהסוף ולא יאריך באלף שלא היא נראה בא
אחד יש מפרשים משה אמר שלא יחסוף בולית שצריך להאריך בה כדי שישוכו בלבו שהקדוש
בתך הוא יוד בשמים ובארץ שדם שבעה רקעים והארץ שבעה בנינה וכלית שצריך להאריך
בלבו שהקדוש ברוך הוא יוד בארבע רוחות ונרסן כמנות השריה לגביה דהיה להודיע שהוא
די ברוני של עלים פירש ערסין תינין קטנים למעלה באמצע דהיה זכר ליהודי של הקדוש ברוך
הוא ואמרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואף על פי שאינו מפרשה משום ונרסן
במסת פתחים בפרק מקום שנהו כשקרא יעקב לבניו ונקט לגלות להם הקץ במלת לקמטג

שכנה אמר שבאיש כינים שאינו גזון פתחו כלם ואמרו שמע ישראל ה ארבינה אחד פתח
הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואתא נמיהתם הכי ניעבד במריה לא אמריה
בשה לא במריה הא אבריה עקב תקנו לומר בחשאי על כן מדגין לאומרו בחשאי אפילו במקומות
ששהגין לקחת שמע בולת בקל דם וצריך שיבין את לבו בקרית שמע ואם אינו יכול למיין את
לבדו כבוליהו כיון לכל הפחות כפי ראשון שהוא עד וכשעריך וצריך להפסק מעט בין לעולם ועד
להארכת וכן צריך בין היום לעל לבכך שלא היא נראה היום ולא למחר ומה שהעיסם כן צריך
להפסק בין אשר אנכי מצוה אתכם היום וכיון לאוהב ואמר בירושלמי צריך להפסק בין שנבע
להיש מפרשים כדי להעיס פה העין שלא יראה בהא וצריך להתוודין למען הוכירו כדי שלא
ישמע תשקרו ואות שכתו ודי בעכרים ונמשטין את הרב על בית לקבל פרס וגם כן זיין
דחכמתם שלא ישמע כסך דוגיש יוד שמע ישראל שלא הכל עובד יוד מוזהו שלא ישמע והוא
הליהן רוח כן וזהו לאף שלא ישמע וזרף וצריך ליתן רוח בין הדברים ויצה לו תיבה שתחלתה
בסוף האות שלפניה כגון בכל לבכך על לבכסם בכל לבכסם עשב כשרד ואברות מורה הנגף
פתיל אתכם מארץ וצריך לזהר בכל אלף שאחר מם להפסק בהם כגון למרדה אותם שאם
אינו כפסק נראה בקורא מתם ושמתם את וראיתם אותו וקשרתם אותם ולא בקריה שמע
כלבד אלא אף בפסק דוכרה והפלה כמו ספרו בגוים את כבודו שבת ירושלם את ותקבאת
דכריך ייראו העם אתה ומטליים את וולקיים את וכשיאמר חזו לאות על ידך ימשמש בתפלין
של יד וכשיאמר לפטפות בין עיניך ימשמש בשל ראש ושמוהין למשמש גם בציצו בשאוברים
וזהו לים לצעת וראיתם אותו וצריך לדקדק באותיותיה דאמר רבי חמא בר חנינא כל הקרא שמע
באותיותה בצענו לו גיגתם שנאמר כפרש שרי מלכים בהתשלה בצלמן וצריך שיצא הדברים
כשפתו ושמע לאונו ויכל לקרו קריה שמע בין עומד בין יושב בין כהלך וכלבד שיעמוד כפסק
ודראשון ביעקר מקום רבוניה הא פסקו ראשון שהוא קבלה על מלכות שמים אבל לא יקראנה לא
בזל על ציוולא כשהוא מוטל בקרקע ופניו למעלה או מוטל על בצנפונו טוחות בקרקע כפי
שנראה כקבל על מלכות בנאוה ואם הוא שמן ובעל בשר ואינו יכול להתרפך על צדו או מפי
או כפאהר משה מעט על צדו קורא וקורא את שמע לא ידמו בעיניו ולא יקרוך בשפתו ולא
יראה באצבעותיו ואם עשה כן עליו והכתב אומר ולא את קראת עקב במה דברים אמרו כהן
ראשון אבל כשאר ופרקם אינו אמור בין דפרקם שואל בשלום אדם השוכן מפי כהן ונשיב
שלו לכל אדם ובאמצע אצלו באמצע הפסק שפאל מפי היראה ומש כ מפי הבכוד בפני היראה
יראת אביו או רבו דכהיכ איש אמו ואביו תיראו ורבו ותקן ומרא רבן בבירא שמים וכן לגוים
ספני חכמה וגם כפוסק אפילו באמצע לעמה קדיש וולקדושה חלברכו ואמן של האל הקדוש
ואמן של שומע תפלה ואלהן בין דפרקם בין כרמה ראשונה לשניה וכן שנייה לשמע ובין שמע
ליראה שמע וכיון הוה אם שמעו ליה אמר בין ראם לאמת ויצב לאיפסק כלל אף כמו באמצע
דפרק אלא אמר אמי ארביים אמת ואיפסק כמו באמצע דפרק נשים ועכדים וקטנים
פסחין מקש ומן החפלין חזיין כהפלה ובמזוה וכבר כתב רבנן כפי שזן קצוות שלא הוכן גרמא
וכל מצות עשה שלא דומן גרמא נשים וזיבת אבל קריה שמע וחפלין שדם מצות עשה שהוכן
גרמא נשים פשרה וכל מצות עשה שזוהי חיות עבדים חייבין וקצים לא תהיו על אבותן
לחנן בקרת שמע לפי שאין מצותן אצלו כשמע לקריה שמע כי או יהיה שזוהי כבקי התן

התקנה הזאת את הבתולה פטור כן ביום בין בלילה ארבעה ימים וארבעה לילה הראשונים אם לא עשה כעשה ומסבא לך חייב אפילו לא עשה בעשה' וכוונת האלמנה חייב לקרות קרית שטעו ואינו רשאי והן הנזנס את הבתולה להנמי על עצמו ולקרות קרית שטעו' ואחר קרית שטעו אמר אמת הציב עד גאל ישראל הסמוך גאלה לתפלה ואמרו רבותינו ז"ל כל הסמוך גאלה לתפלה אזהרו חלום אינו ניווק ואמר אמן אפילו יחוד אחר כדכח של גאל ישראל כיון שהאטמוס של סדר ברבות:

ומיד

יחפול שמונה עשר והוא שהכנו אנשי נכסת רגדולתו הם עורא חרוכל ורושע בן ירוצוק רכון רגדול וחכמים עמו והקנו לאומרים על הסדר שהרית מנחה וערביה לקים מה שנאמר ערב וכקר וצדקים אטיחה ואהבה ושטע קרין' ועריך שיהפלה במקסונו; כדי שיהפלה כשרה וכנקות' לפיכך כל מקום שיש בו צואה ומי רגלים או גרף של רעיו או עבש של מי רגלים אף על פי שאין בה צואה ולא מי רגלים אסור לומר קרית שטעו או ל' להפלה כנגדן אלא אם כן הרחיק מהם ארבע אמות לאחוריו או לצדדיו ומלפניו ככלו עניני' ואסור לקרו או להפלה כנגד ערות גמ ואפי' היתה בעששית אסרה אותה דרך רפמת העששית אסור לקרות או להפלה כנגדה אלא אם הרחיק ממנה אמות לאחוריו או לצדדיו ומלפניו ככלו עניני' אבל צואה בעששית אף על פי שרואה אותה מתוך לקרו או להפלה כנגדה' ומי רגלים של אדם אחר אסור ל' לתקן רביעיה מים מתוך בין הונו על גבי קרקע בין ככלו בין הונו בתהלת ותתן לתוכן רמים בין היו המים בתהלת וכו' עליהם מי רגלי וכלו של אדם אינו כעכש המיוחד להם שאפילו בלא מי רגלים אסור לקרות ולהפלה כנגדו אם היה של חס או של עץ שנבלע בתוכו זבלא וזהא אבל אם היה העכש של זכוכה או של מעופף באחד מתוך לקרות ולהפלה כנגדו כשהוא ריקן' וכן אסור לקרות ולהפלה כנגד רוח דע שיש לה עקר כגון צואת אדם אם היא מלאחוריו צריך להרחיק ארבע אמות ממנו כגלה רוח אפילו אכזא הותרו פרטו אדם שאינו מריח צריך להרחיק עד מקו שיכלה רוח לאדם שמריח וכלפניו כלא עניני אפילו כליה שאינו רואה אותה צריך להרחיק עד כקום שיכלה רוח לאדם שמריח ומלפניו כלא עניני אפילו כליה שאינו רואה אותה צריך להרחיק עד כקום שאינו יכול לראותה ביום' אבל ריחה עץ שאין לה עקר כגון הפחא אם יצאה ממנו אסור אפילו כדברי חז"ל עור שיכלה רוח וכל שכן לקרית שטעו ולהפלה ואם היא יצאה בחכיונות כדברי חז"ל עור שיכלה רוח וכל שכן לקרית שטעו וכל שכן לקרית ורוח' צואת כלבים וחזירים אם יש בהם עורו שמעדין או חסכה דנים כרין צואת האדם לענין דרחקה ואם אין בהם עורות דנים כצואה כדמה היה ועוף שמתוך לקרות ולהפלה כנגדן כן היא לפניו כן לאחוריו אם כן הרוח' ואם יש בה ריח מרחיק עד כקום שיכלה רוח' צואת המור הדכה לאחד שכאן הדרך וצואת חתול נכמה וכלה בכרחה דנים כצואת אדם' צואת חתול רגולין החולבי כבית דעה כשאר צואת היה אבל הלול שלהן שיש בו סרחן הרב והוא מאוס דינו כצואת אדם' כשם שאסור לקרות ולהפלה כנגד צואה כך אסור לקרות ולהפלה כנגד בית רבסא אפילו אין בו צואה והחכמים המרחין כבית הפנימי שקצת בני אדם רגולין לעמוד בו ערומי וסקנתן לנשים' אבל כבית דהציון סחור לקרות קש בתוכו ולהפלה' ואסור לקרות קש ולהפלה כנגד טמא מגולה באשה כבקום שדרנה לכסותו אפי' היא אשה וכן שוקק מגולה אסור לקרות קש ולהפלה כנגדה' ושער ראשה שדרנה לכסותו אסור לקרות קש ולהפלה

מגדן

צנודו אבל בתול' שדרכן לילך כפרועת ראש בות' זמן הפלת השחר מתחיל בשיעלה עבוד השחר וראיר פני מורח שהיה הוא כנגד השחר ובאותה שעה נאליך הוא ובנו זכמו עקר כצוהת עס הנץ החכה דכתיב יראוך עם שמש' וזכנה עד כוף ארבע שעות ואם עבר מהפלה אחר ארבע שעות עד חצות אעפ שאין לו שבר תפלה בזכנה שבר תפלה יש לו' וכן שהניצו זמן תפלה אסור לאדם להקדים לפתח חכיו ליתן לו שלום שכן אמרו הרולל המטבס לפתח חכיו להקדים לו שלום כאלו עשאו כמה שנא הרולל לכסן האדם אשר נשמה באפו כי כמה נחשבה אל הקרי כמה לא כמה אבל אם פגע בו ימול ליתן לו שלום ואסור לו לעסוק בצרכי או לילך בדרך עד שתפלה ולא אכל ולשהות דכתי' ואזה חילת אחריו וכן אלקרי גוף אלא גאיך' אחר שנתגאה והמקבל עליו עול מלכות שמים' ומי שאינו אכל ושהה עד שתפלה הקכה מברך לחמו ומימי שנו ועברתם את י' אלדיכם וכך את לחמך ואת מימך ולא עוד אלא שכרפא מחלו שטמא וחסרות מחלה כקרובך ועבודה ותפלה כמו שאמרנו' אין עומדין להתפלה אלא מהוך כוכד ראש אבל לא מהוך שיחה ולא מהוך שחוק ולא מהוך קלות ראש' וחסידים הראשונים היו שורין שעה אחת קודם הפלח כדבי שיחונת את לבם למקום כרוך הוא שנאמר אשר יושבי ביתך עוד והלך סלה' ושהה שעה אחת אחר התפלה שלא תהא נראית על עבמסו ואין עומדין להתפלה לא מהוך הלה פסוקה שלא תהא לבו שרוד בה ואין עומדין להתפלה לא מהוך שמה ולפי נדגו לומר פסוק דזכרה קודם הפלה כפני שחן שמחין לאדם שנאמר פקודי' משכחתי לב העומר להתפלה יחזיר פניו למזרח' וכמו אומי שאינו יכול לכחן הרחות וכוון לבו לאיכו שכשמים שנאמר והתפלה אל י' היה עומד בחוצה לארץ וכוון פניו כנגד א' שנאמר והתפללו דרך ארצם' והיה בארץ ישראל וכוון כנגד ירושלים שנחלתו אלה העיר הזאת היה עומד בירושלים וכוון כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר והתפללו א' המקום דהח' וגרמין כסכת ברבות אמר רבי אבין ואית' רבי אבינא כנגד דוד צוארך בניו לתפלות חלפיות חל שהנל פומין לו' ואנו שמהפלה כנגד המזרח כפני שאנו יושבין כמעורבה של ארץ ישראל וכשנחזיר פנינו כנגד המזרח כפני שאנו יושבין כמעורבה של ארץ ישראל וכו' וכן בירושל' כפני שער כהפלה צריך להשוות רגליו רכילו ורבי סינחזר אמר במל' אבי השרת דכתיב ורגליו רגלי ישראל וזה אמר ככהניס רגליו ולא תעלה בעלול על מוכחי שהו דכהניס הרגלים עקב בעד גודל' ועריך שיחזיר פניו א' הקר כנא לתפלה קרית דכתיב ויכח חזקו פניו אל הקר ותפלה' ואל' עמוד להתפלה במקום גבוה שנאמר כסעקקים קראתיך' ועריך שיכסה ראשו כשעת דחפ' בשו' שהשני' לפניו שהוא מהפלה' לעמוד באימה ברא ברעדה בפחד ברל שול' לבקש על נפשו ועריך שיתן עיניו למשול' למעלה עינו למשול' לזיו עיניו לזיו שם כלהו' לכולם שנאמר לכנו א' כפ' א' בשמים' והל' חסיד' מהפלה צריך שיראה עצמו כאלו פניו שריו כנגדו שנ' שותי' לנגדי תמיד' וגרמין כפריה הפלת השחר חל כשהיה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקר אביו לורבי' לפרט ארזות חיים' אלה חז' וכנגד חכיו כנסו וכשאהם מתפללין דעו לפני מי את עומדין ומנעו בניכס' הרגו וזכרד הזה חז' רחמי העולם הבא ואסור לרוק בהפלה כגון שאמרו רזול היה עומד בתפלה אסור לרוק ואם רוק כאלו רוק כפני המלך ועשה אדם ק' בעצמו אמר אליהו עומד אצל ש' א' מכדו וסירך משרתו ככת דיהי כפחד ונכהל כיראהו ולמלך יש שרים רבים ונכדו' מסט' והע' שתכלה גרולתה הוא שהוא משרת' עפר ואפר וסה ותול' על גלפני כל' מלכי המלכות הקכה' על אהת כפריה

מצדדין

פרק רביעי

והתפלל מקום כיצד דמיא לא עומד אדם לא על גבי משה ולא על גבי כסא ולא על גבי כספא ויתפלל אלא במקום נמוך וצריך שיזוהלנות פתוחין לו דאמר רבי חנינא אף תפלל אדם אלא בבית שיש בו חלמו פתוחין שנאמר וכיזון פתוחין בעוליה חנגד ירושלם וכפרק רבי אליעזר התיבמה נורא המקור הזה מכאן אתה למד שכל התפלל בירושלם כאלו התפלל בפני כסא וכבוד ששער השמים פתוח לשמוע תפלתן של ישראל ולא תפלל במקום פרוץ כגון בשדה דאמר רבא הוציף ומצלי בבקתה פירושו בבקעה ולא בתורבה ולא אחורי בית הכנסת ואמר רבי הלבו והתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע ורבי מילי דלא מהדר אפיה לבי כישתא אבל אין מהדר אפיה לבי כישתא לית לזכה ואמר לעכור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור התפללין במה דברים אמרים כשאין בית הכנסת אחר בעיר או כשאני לבוש תפלין או כשהוא פני ואני נושא משי ספני שנראה כנזפר אבל אם יש אחר מאלו באתר ואמר לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור ואם הוא אנוס ואינו יכול לילך לבית הכנסת ימנע ככתו בשע' שהצבור התפללין שיהא שעה רצויה לפני הקב"ה ובתיב הוא תפילתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון כשעה שהצבור התפללין בנו שאמרנו ובשיעור מכת הכנסת אל יפסע פסיעה וסבה כדאמר רבי הלבו אמר רבי הווא הוציא מכת הכנסת אל יפסע פסיעה וסבה אמר רבי לא אמרן אלא למפק אבל למעל מצעה למרזש טב ונדעה נרדה לרועת אתה ואז יורא מרזש ביהוה תזינא לרבנן דקא רוזי כשכתא לפירקא אמנא קא מחלי רבנן שבתא כיון דשמעית להא דאמר רבי תנחום אמר רבי יודע בן לוי לעולם ירדו צאדים לדבר מצעה ואפילו בשבת דתיב אחרי הילכו בארץ ישראל אמר נמי הוה רזחנא וצריך לקבוע מקום לתפלתו שלא ישנוא אלא לצורך גדול דאם רבוונא כל הקובע מקום לתפלתו ארי אברהם בעזרי וכתבת אומרים עליו אי חסד אי עמו מתלמידיו של אברהם אבינו ואינו ר' לו כמה שיקבע לו בית רבנסת להתפלל בה תדיר אלא גם בבית הכנסת שקבע בה צריך שיזוה מקומו קבוע וידוע ולא ישב וזים במקום אחד ולמחר במקום אחר אמרי בירושלמי אבד רבי תנחום בר רבי תיב צריך אדם ליהוד לו במקום בבית הכנסת שנאמר ויד דוד בא עיד דראש אשר ישתחוה שם והשתחוה לא נאמר אלא ישתחוה משמע שהיה תדיר משהחודשים ולא ישב מיד אצל הפתח אלא ינסע שער שני פתחים ואחר כך תפלל שנאמר לשמור מוזהות פתח יש מפרשים שלא למד להתפלל מיד לא ישוא כדי הליך שער שני פתחים אבל אם יושב סמוך לפתח אין לחוש ולם שצריך לשבת לפני משתי דלתות כדאמר שיעור שני דלתות דתיב אשר אדם שומע לוי לשקד על דלתות יום יום וצריך שלא יזאוב דבר הוצץ כינו לבין הקר כשעמד בהפלה כגון בעלי דים אובלים וכיוצא בזה כגדו מיעד גרסין בפרקי יצאות השבת רב בר רב הונא רבי פומקו מצלי פירושו היה לובש בתי שוקם כשעתה הפלה אמר רב אשי חיינן לדב כדנא כי איכא ריתחא שר גלימה ופכר ידוח ומצליה בעבדא קמיה באר יהוצי ליכא ריתחא מעיץ נפשיה ומצלי פירוש כשהיה עת ועסודח חוכקדיו ררך עצה ומתפלל וכשהיה עת שלום דהיה מתקשט כגדו נאים ומתפלל וכתב הרמב"ם ז"ל ומתפלל יניחו דהכנסת על השמאלית ומתפלל בעבד לפני רבו ואם לבו רואה את הערוה אמר להתפלל עד שיכסר את לבו ותנא דהה שילית של כגו או של עור הגורה לו על בנתו מקורא קט' והתפלל עד שיכסר לבו וצריך שיהא מזורר בשעת הפלה בטלית נאה או מנוסה במלבוש נאה שנאמר רבן לקראת אליריך ישראל גופו דתניא הוצריך לנקבו אל התפלל משום שנאמר רבן לקראת אליריך ישראל וכתב שם רגלך כאשר תלין אל בית הארזים ואמר רבאשי ואתמר

פרק רביעי

ואתיב רבי חנינא בר פפא שמור רגלך שמור נקבך כשעה שאתה מתפלה לפני האם התפלל תפלתו תיעבה כמו שאמרנו וצריך לחזור ולהתפלל ורבי מילי סאני יכול לעמוד על עצמו שיעור כדלך פרס אבל אם יכול לעמוד על עצמו תפלתו תפלה וליבתה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו יפה וכן יסר ביהו פירוש דרוקת ואינו כן ונחמיה וזכר דבר שמדוד בשעת התפלה וכן לא יאזוה בידו תפלין ולא ספר תורה בירתו ולא קערה מלאה בידו ולא סכין או מעות וכבר נפני שלבו עליון שלא יפלו מידו והוא חבשלו כותנו אבל לילך כוכנו מותר לאזו בידו בשעת תפלה ודחאל והוא צריך כעזה אנו נשרד כשכילו ולא יצוק ולא יפוק ואם עשאו לרצונו ודיוח מצט' ודח' ואם צריך לעשותו כדוך אנוכי ידועל פוד שלא תרא פתחה ולא יביה ידועל וקט' כדרך גס דרזח' ואמר לולרוק כמו שאמרנו ומכל מקום אם הוא באפשר אבל אם אפשר לו שלא לרוק סכיליו בכסונו ואם הוא אכסני ואינו יכול להבליעו בכסונו ודוק לא יאזוהו או לישמא אבל לא לפניו ולא ליכינו ואם מנה עוקצתו ימנע כגדו ורסרה כי שלא התבטל מנתו אבל לא יסדנה מוד' והתפלל ותשכח טלה ומבכוד אמנא כדו לחזור ולהתקשף שהא חסוב ופסק' דהלו בשל ארבעה קבין על ראשו וצריך על ראשו וצריך להסירו מעליו ואחר כך תפלל אבל פותח מבין יכול להתפלל בעזרו עליו **מה שכתו** ותניא מתפלל צריך שימנע לבו שנאמר הכין לבם תקשיב אונן פירוש שיכוין דבדלת שמצא בשפתו ועירגוניה וסרכל דבשבות ושמדחת אוהו עד שהשאר כחשבתו וכונתו ובהתפלה דכונתו היא יסד האמנה דאזיל ככונתה לב אבא אתה רבינא לבך ופרשת אליו כפך אם אתה רבינא לבך תקבל תפלתך כפרישת כפיס שתא מקבלת ואמר רבול על ואת תפלל כל חסדו אליך לעת מצוא אפיה עת מצוא כעת שכתתפלל בתפלל כמות שאנא תיך לבם תקשיב אונן אבל אם התפלל בפיו ובשמוע ולבו בל עמו עליו והנהו אומר בפיו ובשפתו כדכתיב ולבו רוקמני וזהו יראת אתי מצות אנשים מלבושה ואמר קרוב אתה בפנים ודחוק מבליחות ואומר ופהוה כפדים וכל שונם יבונלו וכתב בתריו ולבם לא נבק עמונו והתפלל בלא כונתו אין תפלתו נשמעת שנאמר ולא אותי קראת יעקב על בן צריך שיכוין לבו בכל התפלה ואם אינו יכול לגמן כבולה לפנותי כיון באבנה דאמר רבי אליעזר לעולם יסוד אדם עצמו אם יכול לכוין באבות התפלל ואם לאו אל התפלל ואם התפלל אף על פי שאינו באכות אינו חוזר דאפשר דאף בתורה שלא יכוין ואם כן מה יהיה ונחנת דלב בתפלה ודברים אורים כפוארים בענין ותפלה למדנו כפסק דרזח' כדגרסין בפרק אין עומדין אמר רבובונא כמה רלכתא גברוהא אבא למשמע דתיקרא דתנחומי הוה מברח על למה מבאן להתפלל שצריך שיכוין את לבו רק שפתיה נעית מבאן להתפלל שצריך שיתחך כשתיו וקלה לא ישמע מבאן להתפלל שאמר רבוביה קולו בתפלתו ותניא ובשמע קולו בתפלתו ור' זוש' קטני אמנה שמראה כאלו אין קדושה ברוך הוא שומע תפלה שכלחש ורבינא קילו בתפלתו ודוה מצביא השקר וקתיב כדו חקראו בקל גדול והשכח עליו לשנונה מבאן ששבור אמר להתפלל עד שיצבור יינואם התפלל תפלתו תיעבה וצריך לחזור ולהתפלל ואפילו אם עבר זמן הפלה דחשוב כשונג שתוי אל התפלל ואם התפלל תפלתו תפלה ורבינא שמור חכי דאם שתוי שבור כל שאינו יכול לכוין לפני המלך שתוי כל שיכול לכוין לפני המלך אל ותיק את אמנה לפני בת בליעל אבד רבי אליעזר מבאן לשבור שכתפלל כאלו עוכו עבודה וזה עזובא אל תתן את אבתך לפני בת בליעל וכתב רחמי צאו אנשים בני בליעל מהלתינן

מצריך

פרק רביעי

ומתפלל מקום כיצד ותניא לא יעמוד אדם לא על גבי משה ולא על גבי כסא ולא על גבי כסא אלא במקום נמוך יצריך שיהיו חלונות פתוחין לדואר רבי חנינא אף התפלל אדם אלא בבית שיש בו חלונות פתוחין שנאמר וכימין פתוחין כעליה היה נגד ירושלים וכפרק רבי יצחק כתיב מה נורא המקדש הזה מכאן אתה למד שכל המתפלל בירושלים כלו מתפלל בפני כסא הכבוד ששער השמים פתוח לשמוע תפלתן של ישראל ולא יתפלל בבקום פרוץ כמו בשדה דאמר רבא היציר דמצלי בבקעה פירוש בבקעה ולא בתורבה ולא אחורי בית הכנסת דאמר רבי הלכו המתפללי אחורי בית הכנסת נקראר טעמיה מילי דלא מהדר אפיה לבי כמישתא אבל אי מהדר אפיה לבי כמישתא לית לזכה ואמר לעמוד אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין כבוד רבים אמרם כשאין בית הכנסת אחר בעיר או כשאין להם תפלין או בשחא פני ואינו נושא בשוין מפני שנראה כמפור אבל אם יש אחד מאלין מתוך האסור לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור ואם הוא אנוס ואינו יכול לילך לבית הכנסת ימין בביתו בשעה שהצבור מתפללין שזדא שעה יצויה לפני הקב"ה רבתיב ואני תפילי לך ה' עת רצוק אימתי עת רצוק שהצבור מתפללין כמו שאמרנו וכשיצא מבית הכנסת אל הפסע פסיעה גסה כדאמר רבי חילבו אמר רב הונא הווינא מבית הכנסת אל הפסע פסיעה גסה ונאמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למעל מצוה למרהש ש' וטענה נרדפה לרעת אתה ו' ואזירא כדשיב הווינא חוינא לרבנן דקא רזש בשבתא לפירקא אמנא קא כחלי ריבנן שבתא כיון דשמעית להא דאמר רבי תנחום אמר רבי יוחנן כולי עלוסי ריבנן יארום לדבר מצוה ואפילו בשבת דכתיב אזרי הילכו בארעה ישאג אנא נמי הווי רהטנא ועריך לקבוע מקום לתפלתו שלא ישנוואלא לצורך גדול דאם רב הווינא כל הקובע מקום לתפלתו לדי אברהם בעזרי ובשמת אומרים עליו אי הדיד אי עמי כתיב דיו של אברהם אבינו ואינו לרובמה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל בה תדיר אלא גם בבית הכנסת שקבע בה עריך שיהיה מקומו קבוע וידוע ולא ישב הווי במקום אחד ולמחר במקום אחר אמרי בירושלם אבר רבי תנחום בר רבי חייא עריך אדם ליהודי לרוב בקום בבית הכנסת שנאמר הווי דווי באעד דראש אשר ישתחו שם השתחו לאנאבר אלא ישתחו משמע שהיה תדיר משתחו שם ולא ישוב מיד אצל דפתח אלא יבנס שעור שני פתחים ואחר כך יתפלל שנאמר לשמור מזוהות פתחי יש מפרשים שלא למד להתפלל מד לא ישווא כדי הלך שער שני פתחים אבל אם יושב סמוך לפתח אין לחוש וי"ס שצריך לשבת לפני משנה דלתות כדומד שיעור שני דלתות דכתיב אשר אדם שומע לי לשקוד על דלתותי עם יום ועריך שלא יהא דבר תועין כינו לבין דקר כשעמד בתפלה כגון בעלי חיים או כלים וכדא בטי כדו כיצד נרסקו בפרק יצואת השבת רב בר רב הונא רמי פומבד מצלי פירוש היה לוכס בתו שקום בשעת תפלה אמר רב אשי הווינן לרבי כדנא כי אינא ריתחא שרי גלימיה ופכר ידיו ומצליה בעבדא קמיה בארעה ובי ליבא ריתחא מעין נפשיה ומצלי פירוש כשהיה עת זעמוה דובקדין ורין צעד ומתפלל וכשהיה עת שלום היה מתקטש בכגדיס ואינו מתפלל וכתב ר' זמבן זל ומתפלל ליניח דהכניח על השמאלית ומתפלל כעבר לפני רבו ואם לבו רואה את הערעה אסור להתפלל עד שיכסו את לבו ותמא וזה שיליה של כגד או של עוד הגורה לו על מתי קרא קש ותתפלה עד שיכסו לבו ועריך שיהא מבודד בשעת תפלה בשלית נאה או מפוסה במלבוש נאה שנאמר וכן לקראת ארזיך ישראל גופו ותניא והעריך לנקבו אל תתפלל משום שנאמר הכן לקראת ארזיך ישראל וכתב שמד רגלך באשר תלך אל כותוארדים ואמר רבאשי ואתמר

פרק רביעי

ואתמר רבי חנינא בר פפא שמד רגלך שמד נקבך בשעה שאתה בתפלה לפני האם התפלל תפלתו היעבה כמו שאמרנו ועריך לחזור ולהתפלל ורבי מר' סאינו יכול לעמוד על עצמו שיעור מולך פרס אבל אם יכול לעמוד על עצמו תפלתו תפלה ולכתולה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו יפה יפה וכן יסד כיון פירוש דוקהוב ואינו כדוגמא וכל דבר שמדו בשעת תפלה וכן לא יאחרו מידו תפלין ולא ספר תורה בדרתו ולא קערה מלאה כיון ולא ספק או מצוה וכבר פסי שלבו עליו שלא יפלו מידו והאמר ותבטל כוונתו אבל לולב בזמנו מותר לארזו כדובשעת תפלה ורואה וזה עורך כעזה אינו נשרד בשבילו ולא יצוק ולא יצוק ואם עשאו ורצו וריוח מים ודוח ואם עריך לעשותו כדוק אנוסניו ידועל פדו שלא תרא פתחו ולא יצוה ידועל וקטן כדרך גמי דדוח ואמר לו לרוק כמו שאמרנו וכל בקום אס וזה אפסד אבל אם אפסד לו שלא לרוק מכלל עד בכמהו ואם הוא אפסד ואינו יכול להבליעו כנסתו וזרקו לאחריו או לסימא אבל לא לפניו ולא ליבנו ואם מיה עוקעתו ימשיכ כנגדו ולחידה כדי שלא תבטל מנתו אבל לא יסדנה בידו והתפלל ונשכח סליה ומכבודא מפל כולו לחזור ולהתעסק שהא חסוכ הפסק וזה לו משה של ארבעה קבין על ראשו והגיעו טענת ותפלה עריך להסירו מעליו ואחר כך יתפלל אבל פתח מבאן יכול להתפלל בעודנו עליו מחשבתו ותניא ומתפלל עריך שימין לבו שנאמר תכין לבבך תקשיב אזנך פרוש שיכוין רכלות שמציא בשפתיו היעד הווי וסרכל המה שבות והשדות אתו עד שהטאר בחשבתו ובחנותו ובתפלתו ודבונת האיסוד האמנה ואזיל כמות הרב אב אתה ובינות לכך ופרשח אליו כפך אסאתה רכמתו לכך תקבל תפלתך כפרשת פנים שהיא מקובלת ואמרנו לול על זאת יתפלל כל חסד אליך לעת מצוא אסיה עת מצוא בעת שדכתפלה בתפלה בכמה שניאם תכין לבבך תקשיב אזנך אבל אם התפלל בפיו וכל שמוג ולבו כל עמו עליו והנה אובר כפיו ובשפתיו כדדתי ולבו דוק ממנו וזהו דאתם אחי מצוה אנשים מלימורה ואמר קרוב אהו בפנים מדוק מכליות רס ואומר הפתוח בפנים וחלשונם יבטלו וזתיב בתריו ולב לא נקע עמוגו ומתפלל בלא כוונה אין תפלתו נשמעת שנאמר ולא אתי קראת יעקב על כן עריך שיכוין לבו בכל התפלה ואם אינו יכול לכוין בכולה לפנות יכוין באבות דאבר רבי אלעזר לעולם יסוד אדם עצמו אם יכול לכוין באבות תפלה ואם לאו אל תתפלל ואם התפלל אף על פי שלא כיון באבות אנו חזר דאפטר דאף בחזרה שלא יכוין ואם כן מה יחזור ונחנת הלב בתפלה ודברים אחרים בענין תפלה למדנו בפסוק וזהו כדגרסין בפרק אין עומדין אבר רב רבנא כההו לכתא גברוהא אבא למשמע סביקרא דענה וזהו דאמר מרבח על לכה מבאן להתפלל שצריך שיכוין את לבו דק שפתיה נקיע מבאן להתפלל שצריך שיהיה כשדו וקולה לא ישמע מבאן להתפלל שאמר לו דכיה קולו בתפלתו דתניא דבשמע קולו בתפלתו דרזוה קטני אמנה שמראה כאלו אין קדוש בתך והא שומע תפלה שלחש והמביח קולו בתפלתו ודוה מבאי השקר קבתי כדו ויקראו בקול גדול והשכח עליו לשמרה מבאן ששכח אסור להתפלל עד שיעבור יניו ומתפלל תפלתו תועבה ועריך לחזור ולהתפלל ואפילו אם עבר זמן התפלה דחשוכ כשנג שתה אל תתפלל ואם התפלל התפלתו תפלה חכידם שכח חכידם שתה שכח כל סאינו יכול לדבר לפני הבלן שתה כל שיכול לדבר לפני הבלן אל וכן את אמתך לפני בת בליעל אבר רבי אליעזר מבאן לשכח שמתפלל כאלו עובד עבודה זרה כדכרובא אלתתך את אמתך לפני בת בליעל וסתיה חסא ואנשים בני בליעל מהלולין עו

אף כאלעכודוזהו אי האשה והצבת עמהכזה אמר רבי יוחנן בן זכאי כמאן שאמר לישב
 בתוך ארבע אמות של תפלה בין מלפני בין סוף הערין זה בנימין א"ב ארבע אמות לפניו
 ושמונה אמות לכל צדדין וחידושהפלה נכנס לבית הכנסת ומצא צבד מתפללין אסובל
 לחדש דבר בתפלתו יתפלל פעם אחת עם הצבור ואם לאו אלהפלה ואם מתחלה לא בין
 דעתו ועכשיו רוצה להתפלל בכונה עם הצבור אין לך חידוש גדול מזה ויכול לחזור ולהתפלל
ותפלל דרך תחנון באדם המבקש בפתח וכנחת שלא תראה עליו כמשהו ומבקש ליפטר
 ממנו ואחר שיעשה כל זה מוכסח לו שחלקבל תפלתו וליעין בתפלתו רוצה
 לומר שיחשב ראשו הוא שהקדוש ברוך הוא יעשה בקשתו ויסע תפלתו האיל וכונתו
 לבי שבה מוכר עינתו ופירותיו כי כשכיל שנתנאה בתפלתו והשב כלבו ואם הוא להתפללתי
 בכותל ראוהו הא שחשבע הפלתי אומרין עליו וזכה נתגאה זה בתפלתו חלוא כך וכך עשה וכך
 וכך חסאנמצא שגודס להצדי עומתיו אלא יחשוב שהקדוש ברוך הוא ישמע תפלתו ועשה
 בקשתו בחסדו וייע כי הוא דל וכזה ואינו כדאי לבקש מאת מלך מלכי המלכו הקדוש ברוך הוא
 אפ לא מוכחסרין שהוא יתנה עם כריתותי אמר רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש
 ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות אמר ר' חנניא ראשונות למה הן דומות לעבד
 שמסדר שבה לפניו רבו אמצעיות למה הן דומות לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות למה
 הן דומות לעבד שקבל פרס מרבו ומסבוח הארץ לו והכי מלי צרכיו יחד אבל צרכי רבים שרי
 שהרי כל האחרונות צרכי רבים' וכשהעבד מסדר שכר של רבו יכול לשאול צרכי עבד
 שזה שבח וכבוד לרבי שרבים צרכיו לו ועל כן צענו לומר קרובו בשלש ראשונות ועוד שאומר
 יעלה ויבא באדא שצרכי רבים מותר' ת' ראשונות הם אבות תמורות וקדושת השם' כן
 שאם אבות שנו רבו לוי בני אלים ובנין שאומרים גבורות שנהבו לוי כבוד וענו ובנין שאומרים
 קדושת שנהבו לוי כבוד שמי' ואמצעיות הם' ב שהם מאתה חונן עד סוף שמע קולנו' ושלש
 אחרונות שהם רצה ומודים ושים שלום נמצא שם' י' ברכות' ונרסין בפר' תפלת השחר הני
 י' כנגד מי אמר רבי הלל ברביה דרבי שמעון בר נחמני כנגד י' אזכרה שאמר דוד בהבו לוי
 בני אים' רב יוסף אמר כנגד י' אזכרות שכבש רבי תנחום אמר ר' ב' כנגד י' חוליו שבשדרת
 הני תמימי' תשכרי חוין אמר רבי לוי ברכת המינין כיבנה הקנהו כנגד מי חקנה להלל' א הכבוד
 ורעים לרב יוסף כנגד אחד שבקש לרבי תנחום' אליכל כנגד חוליא קטנה שבשדרה ונרסין
 במדרש תנחומא ולברנו רבינו כמה תפלות מתפלל בכל עם כך שנו דל' בכל יום מתפלל אדם
 י' ולמה י' אמר רבי שמעון בר נחמני כנגד י' פעמים שואבות כתובים בהורה הראהן פקוד
 יפקוד אלים אתכם והביא אתכם א הארץ אשר נשבע לאברהם ליעקב הליעקב' והאחרון שבהם
 ואמר אלים י' זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליעקב הליעקב' ורבי יוחנן אמר כנגד י' צוין
 של ס' צוין שהם כספר ואלה שמות בסוף הספר כאשר צוה י' את משה ורבי סימן אמר כנגד י'
 האלויות שבשדרה שבעת מתפלל וכורע צריך שיכרע עד שפקקו כל חליותו שבשדרה ש'
 כל עצמותו תאכרנה' כי ככין' ור' שמעון אמר כנגד י' חסודי' סמראש ספר הליים עד יעקב
 י' ביום צרה' ור' כל אמר כנגד י' אזכרות שאמר דוד בהבו לוי בני אלים' ולמה מתפללין כך
 בחקניות כנגד כד רגשת שאבד שלמה בשעה שהכניס את' ארת לבית קדש הקדשים' ולמה
 מתפללין ברה' שכרות אמר רב בר רב שלה כנגד י' אונר' שאברה וזה בתפלתו מן ותתפלל

ותתפלל חנה ואילך' אתה מוצא י' שמהפליין ככל י' כול מהן לשכחו של הקבה שלש ראשונות
 ושלש אחרונות נשארו י' ב שהם לצרכו של אדם ולפיכך אין מתפללין כשבת י' שאם יהיה הולל
 בהוך ביתו נזכר בדופא הולי עמו ישראל ונמצא מיצר והשבת ניתנה לקדושה ולעונג ולכניוח
 ולא ליצעד' אמר להן ר' קבה לישראל' הנו זהירין כתפלה שאין מדה אחרת פה היבנה שהיא גדולה
 מכל הקרבנות שלמה לוי רוב בחיבוי יאמר י' כי תבואו לראות פני וגו' וכפרו שנס כפינים
 אעליס עיני מכס נס כי תרבו תפלה אינו שומע מכלל שהוא גדולה מכל הקרבנות ואפי אין אדם
 כדאי לענות כהפלה ולעשות עמו חכר' כיון שמתפלל וכרבה בתחנונים הקבה עושה עמו חסד
 ורחמים אעפ שאין אותו האיש ראוי לכך' נרסין במדרש הנחומא ואתחנן אל י' וזהו שמעתי
 אל הפלת עבדך ורימרה שמת נקראת התפלה ואלו הן תפלה תחנון צעקה זעקה שועה
 דקה פגיעה נפילה' ולמה לא נתפלל משה באחת מהן אלא כלשוק חתונות שנאמר ואתחנן א'
 י' בשעה שעמד משה ואמר לפני ר' קבה הראנינא את בבורך אמר משה רבנו של עולם ודעימ
 נא את דרכיך באשה מדה אחת מהן את עלמך אמר לו הקדוש ברוך הוא אני אעבוד כל טובי על
 פניך א' ל' אני ר' לית שבר לכל אדם על מצוה שעשה וגם חס אנו נתן משובי שנא' וחנוני את
 אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם' אל משה אב עשה לוי ותן לי ר' וזהו ה' וזהו חן אל י' ועוד
 נרסין במדרש הנחומא וירד י' בענין ויתיצב עמו ס' אשרי משה שנבס למקו שאין מלאך ושרף
 יכול לרכוס' וחרין אמר איתור אפרומטה נס אל הערפל והיה מה שהתפלל באוקליים שהיה עד
 שעלה אצל הקבה שנאמר ויתיצב עמו שם ואמר ויעבור י' על פניו ויקרא למד משה ויאך ילמד
 מסגוריא על ישראל אל' וזכר לאברהם ל' צחק ולישראל עבדיך ואלו לא היה להם זכות לישראל
 היה מאבדן אלא מכאן ר' אומר י' אל רחום ורחין אמר הקבה בעולם הזה למרותי מנינוריא על
 ישראל ולעיתיד לכא אני מברך בצדקה רב להושיע יתברך ותעלה שמו של הקבה שהוא שומע
 תפלתן של ישראל בשעה שכתפללין וכח חנני לפני ואעפ שאין ראוי שחקבל תפלתן מפני
 חסאתם' ועל כן תקנו להתפלל' ברכות ג' ראשונה אבות' כבודות קדושה השם' ושלש
 אחרונות רצה וכודים ושים שלום ר' ו' ר' אמצעיות שיבקש אדם צרכיו מאת ר' קבה ויתחנן
 לפניו כדי שיענה ואעפ שאינו ראוי לענות' וברכת המינין אינה כנלה היה ברנו כיבנה תקנות
 בפני שנברה יד המינין על כן תקנה כנגד רסין כמס' ברכות כ' תפלת השחר תר' שמעון הפקול
 הסדר י' ברכות לפני ר' על הסדר כיבנה אר' ירמיהו איתמר' חייא בר אבא ואמר ליה במהניתא
 תאנא קב וקיס' וכדאם כמה נביאים תקנו י' ברכות על הסדר אל רבי אלעזר להכמים כלומי ש'
 אדם שזרע להקן כרמה המינין ירד שמואל הקשן ותקנה' וכורע באונה התלהומוסן
 ובתודאה תחלה וסוף ובסוף ותפלה בודע נפוסע שלש פסיעות לאחורע בכריעה אחת ובעוד
 בודע קודם שיוקף ישא כראשו לצד שמאלו כבי שכא ליפטר מרבו ואחר כך ליכנס דאריכל
 דמתפלל צריך שפסיעו' פסיעה לאחוריו ואח' כיתן שלום ואם לא עשה כן כאלו לא התפלל
 וכשאמר עושה שלום כדמוסו ופך פניו לצד שמאל' וכשהוא אומר הוא כדומע יעשה שלום
 ור' פך פניו לצד ימינו וכמקום שבלוג פסיעו' עמוד ולא יחזור מיד למקומו דאתם מסמיה דרב
 כ' ון שפסע ג' פסיעות ונתם איכע ליה למיקם מסל להלמיד שפטר כדנו שאם חזר מיד דומח
 לכלב שכ על קאא שכופו וזכיה על חלתו שלא פסע מאחוריו כדי ליפטר מרבו הואל וחזר
 אלע מדי' ועריך שיעמוד במקומו עד שיעי' ש' לקדושה ואם לא שוא' ככף כל ברכות וברכו

בלמדין אותו שלא ישתה כד שלא יקבור על הקנה הכבד וכשישח בברכות שאמרנו שצריך
 לטות צריך שיביע עד שתפקדו כל הלויות שבשרה פרוש שיהו בולשים הקשרים שבפרק
 הלויות עולה אבר עד שראתא אבר בגד לבו צירוש שיכופ ראשו כאגמן שאו רואה איד סמט
 בגד לבו ולא יראה ראשו ונפופין צירוש אכר דבר רבי הנגא אבר בון שנקע ראשו שיה
 אינו צריך אבר רבא והוא דמערבפשה פרוש שגבר שחא חפץ לברוע לא שבער עצמו ואינו
 יוכל בגון שהא תולת אונקן וכשיכרע יכרע בברוך וכשיזקף יזקף בשם ואמר רבי חנינא
 סבא משבח דרכ בשחא כורע כורע בברוך ובשחא זוקף זוקף בשם מאי טעמא אב שמא דכתיב
 י זוקף כפופים רב ששה בו קרע ברע כחורא כזוקף זוקף כחורא פי כחורא כשכש שבי
 האדם ששליבו בקרקע ונפול כן כרע בפרחות וכשחא זוקף כחורא פרוש זוקף ראשו בכות
 ואחר כך גופו שלא תראה עליו כמטוי כמו וטחש כשחורא זוקף מגביה הראש זוקף מעט מעט יש
 מפרשים כי חורא הוא אחד במי חקצים וראשו כפוף וכין כרע שלא יכרע מאמצע מותו והאמר
 ישארוקף ויהי לברוע בברית הרסין כפרקא קמא דקמא שורו של ארס לא יאיר ע' שנתקעה
 טחש והוא שלא כרע כבודי מדהבגד מדהיה לו לברוע ולזקף כחש ומפני שלא עשה כן עשה
 שדור נחש היתה עומד בתפלה וטעה ואמר מוריד הגשם בימת התורה חורא לראש הכרוב
 ואסמך הכרוב חורא לראש התפלה דשילש ראשונות חשובות כאחת אבל אם אמר מוריד הגש
 בימת הגשמים אין מחזירין אותו לפי שהיה לעולם סימן ברכה ואם שאל משר ככרית השנים
 בימות התורה מחזירין אותו אמר לא שאל משר בימות הגשמים מחזירין אותו ואפילו שאל אף
 על פי שאינו בן בחוכה מ ששפת שאלה בברית השנים אם סובר קדם שומע תפלה שואל את
 הגשמים בשומע תפלה ואם אחר שברך שומע תפלה חורא לברית השנים ואם לא כוין עד שנים
 תפלת חורא וכתפלה תפלה שניה טעה בשלש ראשונות חורא לראש טעה באמצע ברכה של
 אמצעות אם סובר באינו ברכה חורא לראש אברכה ששעה בה ואם אינו יודע באינו ברכה חורא לתת
 חזק ואם לא סובר עד שסמך שומע תפלה חורא לראש טעה בשלש ארבעות חורא לרצה ואם לא
 נזכר עד שעקר רגליו חורא לראש טעה ולא הזכיר ראש טעה בברית אין מחזירין אותו
 ספג שאין מקדישין את חורא לראש ואם טעה בתפלה שחית או במתה חורא לרצה כח
 דברים אמורים בשלש עקר רגליו חורא לראש ושליש צבור שטעה ולא אמר
 של ראש חורא שחית אין מחזירין אותו מפני שחית צבור ומפני שתפלה חורא לפי ששכר כח
 ראש חורא אבל אם טעה ולא הזכיר של ראש חורא שחית בברית מחזירין אותו טעה ולא הזכיר על
 רגליו כבודו ופירש אין מחזירין אותו כדגרסין בתוספת דברות כל יום יום שאין בו מסוף בון
 חמכה ופירש ערכית שחית ושחא מתפלה ליהוה מעין המארע סודא והוא לא אמר אין מחזירין
 אותו טעה וחזקת התפלה חזקת בשבת גומר אותה ברכה שגבר בה ששעה ומתחיל של שבת בן
 שגבר בברית אתה חונן בן שגבר באחת מסאר הכרובות כן בערכית שחית מסוף משה והוא
 דין כמס סמך וראש חורא טעה ולא הזכיר עליו חורא סודא כחורא של מעד תהר לרצה
 ואם עקר רגליו חורא לראש שכתפלה ערכית מתפלה שחית סתם וכן אם שכתפלה
 תפלה מנחה כתפלה ערכית שח אף על פי שעבר יומו שכתפלה חזקת מתפלה סתם
 שחם כגון הראשונה של חמכה וחסיה לתשלומן אבל אם שחית תפלתו ככתפלה
 השלישית תפלה לתשלומן לראשונה שכתפלה חזקת מתפלה לתשלומן ומה שיש לתפלה

תשלומן

תשלומן דמי מלי בשכח או נאנס אבל אם חזית בעותה שאני לומר להקפן וכל מקום אמרנו
 תפלה תפלה נכד יש לו שכר תפלה דרדמי טעה ולא התפלה מנחה בערב שכת תפלה ערכית
 של שבת שתיים הראשונה בעבור ערכית והשנייה בעבור מנחה טעה ולא התפלה מנחה בשבת
 כתפלה במנחה שבת שתיים בראשונה זכר הכרוב בחזקת דודת ובכנייה שחא תשלומן לא חזק
 ואפלה אמר וברלה בחזקת דודת בראשונה ואם בשנייה שחא דודתה לבי בשכר ערכית הראשונה
 לא עלתה לו והור וכתפלה לתשלומן מנחה בילעולם צריך להקדים הדוכה ואחר כך ותשלומן
 אבר בשנים הכרוב בחזקת דודת או לא אמר בשנים אין צריך להזכיר תפלה פעם אחרת
 בפני שצריך להבדיל על הכוס ואכטעה גם בכוס בגון שטעם קוד שהבדיל צריך להזכיר תפלה
 ולהבדיל אף על גב דקימא לזטעם המבדיל פירו שוכל להבדיל על הכוס אחר שאכל כוס שאכל
 באמר קינן ביה טעה וצריך לתפלה האיל היא הבדיל בתפלה שליח צבור שטעה באחת מן
 הברכות שדלג אהיה וכשמו בדין אותו יודע להזכיר לביקמו אין מסלקין אותו אבל אם דלג ברכת
 הזמין מסלקין אותו מד שמא מיד הוא אבל אם התחיל אותה וטעה בה אין מסלקין אותו אומר
 בירושלמי אמר שליח צבור שנים או שלש ברית אין מחזירין אותו חזקתו כמי שלא אב' היה דביתם
 שכא מן דא וכו' ירושלם שכא אינו באמין בביתא דבישח חזקתו דא וכשכסלקין אותו העובד
 בבקבול לא יסרב כלל אף על פי שהעובד לפני התיבה צריך לזכר פעם ראשונה ושניה הכא הואיל
 והוא באמצע התפלה אין לו לסרב כלל ובתהיל השני מתחילת הכרוב שטעה זה ואם היה האקנות
 בשלש ראשונות מתחיל לראש ושכלש אחרות כהגיל כרעה וכל בקום שיודע חורא שליח צבור
 אינו חוזר מפני שחורא צבור אפטעה שליח צבור בשכתפלה בלהש אינו חוזר וכתפלה שיה מפני
 שחורא צבור אלא יסבך על התפלה בקלרם ביש שכח ולא אבר יעלה ויבא בראש חורא ככל
 דבר שצריך להזכיר בשכר ולתפלה ליוני דעתו כתיב הלה ועד כוף תיבה ויהי כיו שבע כל יום
 ברכות דודת ידיו חזקתו ואף על פי שאמרו הכמיו דל בפרק שני דראש השנה שליח צבור אינו פוטר
 אלא ראשונות שאין יכולין לבוא לבית הכנסת יש דפרש ככאן כי הואיל התפלה כבר אלא ששכח
 ולא הזכיר מוציא לפי הבק ואחר שכתפלה חזר שליח צבור התפלה בקול רם לרצה אהמי
 שאינו יודע לתפלה ידיו חזקתו והשומע חייב לענות אמן על כל ברכה וברכה וצריך שיבין את
 לבו לדע על איזכרה והוא עומד אמן ויש לו כוח שבר כפול דודתו כמי שכתפלה שתפלה זו אחר
 זו וכפרק רבי לעזר בת כובסה ואדרן חזר עליו ראש הגבעה ישב אדרן חזר אחד מיכיו ואדר
 משכאל יוכל ישראל עומד חזק אלהים ורואין למשה מורע על כרבו והם בורעים על ברכים
 ומפל על פי יום חסנו פליץ על פירום פרוש כפיו לשמים ודם פרוש שן פירום לאבדם שהשמים
 מצא שליח צבור התפלה הכל ענין אחריו וכש שמע כפי שליח צבור ברוך אתה ה' אומר ברוך
 הוא וברוך שמו הה שאמר משה רבינו עליו השלום כי שם אקרא חבו גורל לאלהינו וכשכמים
 של הצבור הכרובה עומד אמן שכן אברו היל אבנו כנודע האלו הענין אמן באמנה ואומר שליח
 צבור בחזקתו ודם ענין אמן ועדין לא ראוהו חזקתו ואומר שליח צבור ברוך גאל ישראל
 הם ענין אמן ועדין לא נגאלו ואם תאמר נגאלו הריו ונשבעו ונאמינים שעתיד דקדוש
 ברוך הוא לגאלם אומר שליח צבור ביה ירושלם הם ענין אמן ועדין הוא בירמיה ובאמינים
 ברוך דודת ברוך הוא שעתיד לבנותה ולא יענה אמן המפחה פירוש לו לזכרה בחסוף וש מפרשים
 שלא יתקף אותו שלא יסרב לענות אמן קדם שנים הכרובה שליח צבור דתניא אין עומד לא אמן

חמשה

צריך שיהיה הקול עשרה חקרי מן רמין שאין נשיאות כפים כפחות מעשרה וכל כהן שאין בו
 אחד מן הדברים המעבין צריך לישא את כפיו ואם אינו נושא עובר בשלשה מצות עשה והמכה
 הברכה אמור להם נשמ את שמי וזאת יהיה כביה הבנסת בשעה שקרא השמש כתיב ברכתי
 אמר להם ונתרמין ביה הכרן להן אבל אם אינו שם אינו עובר ואילו שפסולין לישא
 כפיהם מי שיש לו כנס בידיו כגון בהקנות או עמקות ספר שהעם מסתכלין בו אז זכאן והוא מי
 שריו יורד על זקנו או סומא באחת מעיניו ואם הוא בכיעור רגליו בו ומכיר הכל שהוא זכאן
 או סומא וישא כפיו והידיו צמקות לא יישא את כפיו מפני שמסתכלין בו מי שאינו יודע לחתך
 האותיות כגון מי שאומר לאלפין עינין ולעינין אלפין וכדומה כהלא יישא כפיו קטן או
 אפילו גדול שלא נתבלא זקנו לא יישא כפיו והוא מלי בשתוא לבדו אבל עם אחרים וישא מי שידע
 לישא את כפיו כהן שררג את העצם אפילו כשונג לא יישא כפיו רכתי וכפרישכם כפיכם וגו'
 ויכנס רמס מלאו אפילו עשה שתוכה נשתמר לא יישא כפיו שכור לא יישא כפיו והוא ששתח
 רביעית יין כבת אחת אבל אם שתאו בשתי פעמי או שנתן לתוכו מעט מים מותר ואם שתה יותר
 טרביעית אף על פי שתה מונג נאף על פי ששתאו בכמה פעמי לא יישא עד שיסיר את יינו מעליו
 לא יהו בו דברים חמורים כשיאונת כפיו אף על פי שאינו מרקק במצות וכל העם מרננים אחריו
 נושא כפיו שמצות עשה הוא לכל כהן לישא כפיו ואין אדם לרשע והקפ רשע והמען מן המצות
 ואל תחמה ותאמר מה תעיל כרכה ודעו שאין קבלה וברכה תלויה בבתים לא בהקדוש כרוך
 שנאמר ואני אברכם והכהן הנושא את כפיו בתוך דכתיב ואברך מברך והחלף בעליו
 שכן התקין רבין ויחזקו וזכי שלא יעלו לרובן כמעליהם וסאל ידיו עד הפרק כמו בעבודת
 וכשמהחל שליח צבור רצה כל כהן וכהן שבכית הכנסת נעקר ממקומו לעלות לרובן ואפילו
 שלא יגיע שם עד שישים שליח צבור רצה האיל ועקר רגליו כשהתחיל רצה וכול לעלות אבל
 אם לא עקר רגליו ברצה טוב לא יעלה ובשעוק רגליו לעלות אומר ויהי רצון מלפניך ה' אלירי
 שתחא כרכה זו שצלוהו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה ולא יהא כשמשול ועון מעתה ועד
 עולם ועולים לרובן ועומדן שם פניהם למלך המלך והחובל והחורים בלפיהם ואצבעותיהם כפופים
 לחתך כפיהם עד ששליח צבור כמים מודים ואז אחרם שנים קורא להם כתיב ומחזירין פניהם
 בלפני העם ואם הוא אחד אינו קורא לו לא הוא עצמו מחזיר פניו ואין שליח צבור וכול לתפסק
 לקרות כתיב דתירפסק כהנך התפלה אלא הון הכנסת פירוש הממנה על כל צרכי בית הכנסת
 קורא ושלח צבור אלירינו ואלירינו כותבם כחש וכתיב אומרים כקול רם כדי לקרוא אותם ההון
 ואמר עם קדושיך בלחש וכשחזירין פניהם בלפני העם מברכין כרוך אתה ה' אלירינו מלך העולם
 אשר קדשנו במצותיו וצונו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עם ישראל באהבה ומגבוהן
 וידים כנגד כתיבם ופוסטין ויהיה ויחלקי אצבעותיהם על פי המדרש שצנץ מן ההרכי ששביטה
 למעלה מראשיהם וצנץ מן חריב אצבעותיהם ומכוניו לעשות חמשה ארוכים כין שתי אצבעות
 לשתי אצבע איר אחד וכין אצבע לגורל וכין גורל לגורל וכין גורל לאצבע וכין שתי אצבעות
 לשתי אצבעות לקיים מצוין מן ההרכי וש' צמקרה אותם וברך ויהי ענין אחריו מלה במלח עד
 שיסימו פסוק ראשון ואז עתה ויקהל אמן וכן אחר הפסוק השני וכן אחר הפסוק השלישי ואין מברכין לא
 בלשון הקדש וכעמידה ובנשיאות כפים ובקול רם ובספרי יש כמך לא בפסוק כה חכמה אומר
 פרו בקול רם בקולו של רמ' מלך שהקבץ משהן קולו עשהם דא' במעלה שבקלות לא גדול

ולא קטן אלא בינוני ואם כמתחיל ט"ז שים שלום ואז רכונת מחזירין פניהם בלפני הקדש וזאת
 ברכת כרוכ דעי כרוב רחמי השיעל ישראל צוה להנמיס המקדש לברכס לפי שאתה
 אין ישראל דאיי'ם לאותה ברכה כעז הרשא ובעלי הדין בקטרוין עליהם לפיכך סבר
 כפתחות וברכות ניד בנזיו לפרוח שקרי עולם הרחמים והיו כל העולמים בשמחה ובששון וחסד
 ולא יבצא שום בקטרו כפני שפני הרחמים מאירים בפנים והתחתים ורבו ופניהם איש אל אחיו
 הוא סוד כה תכרנו את בני ישראל כה בשם המפורש הוהח שקרי עולם הרחמים הפתח כמיש
 בפ"א אל פרעה והנה לא שמעת עד כה ומהן אומרים יברכך ה' ושמךך ולקיימו אבר יאר י'
 פניו אליך ויורך ומהו יאר י' ומהו יחיד כלומר כשעה שיפיעו פני הרחמי הגדולים מבהר עלין
 שום דפנים ומאירים לכל הכפירי כאותה שעה וגומר הפעך ויכלא רצונך מכל צד ואם יצא סן
 ודק שאין אהה ראי לרחמים יתן לך מתנת הנם שזרו דרך הרחמי ועליונים לתת מתנת הנם ש'
 והנתי את אשר אחזקו חסוד יאר י' פניו אליך ויחך והכין ככאר' וכרכה זוגדול כהה עד כאר
 הוא ככועה וקייכה לישראל לעולם ואינו על הנאי כשאר העולמי ושאר הכרכו שהם על הנאי
 ומלת כה תכרנו כלומר מלת כה הוא הכרה ה' שכתובה כתנאים וכתיבאים המיד כראמר ה' על
 כן אפרכה תכרנו את בני ישראל כלומר תמשיכו וברכה בכרת וחסד שהוא מרה וכהן ויגדול
 אל ה' ובכונה לכו ולכן חצא במלת כה ככוף והיכה ה' לרמוז הוא צהרונה שכשם ובפני
 שמה כה היא מרת דין ורפה המכונה את ישראל והוא כלולה ברחמים לפיכך כשאם להחבת
 לאברהם כה יהיה ודעך חשבה לזרחים והנה כשנושא כפיו כל העשר יתקדשו והשפע יורד
 בכפיהם וישאל הכרכו וזרונה הכרכו את רני ישראל את לרכיה בלא כדושרת אמור לזים לכולם
 כעלה וכפיהם ויבין זה ועוד יש לפרש אכור לחס לברך כי ט"ז צריך לומר ברכת כרוכ לכתבים
 הנושאין כפיהם ולקרותם מלה במלה והם עונין וכמה שהיה קורא ג' פסוקים בלחש במלה לבהן
 הנושא את כפיו להבין כעלה וכרוכ כי בן לבער ונמתו של כג זהו כתברך ומקבל הכרכו מעצם
 הרחמים ועליונים ומברך לנכח ישראל ח' מש כל כהן המברך מתברך לו ככרך למכתי ישראל
 שנאמר ואברך ככרךך ואם בן דכר דישא וכן הכרכה משולשת מש' המחצות בשלית לבנה
 לכהן ומן הכהן לישראל עב' והלעד הכ"ב ואז רבין העולמים עשינו מה שגזרת עלינו עשה
 אהה כה שהבשחתו השקפה כמין קרשך כן דש' ככרךך את עמך ישראל ואין רשאין להחזיר
 פניהם עד שיתחיל ט"ז שים שלום ועומדן שפ' ואין רשאין לעקר בשם עד שיכים ט"ז שים שלום
 וכשחזירין פניהם כן כתהלה בין כסוף לא יחזרו אלא דרך ימין אין הכרכה שקורא כתיב רשאין
 לקרות כרכים עד שינלה אמן מפני הצבור פ' אמן שנתן אור ברכה כתיב ואין כרכי רשאין
 להתחיל ככר עד שהכלה והיכה כפי המקר ואין הצבור עומד אמן עד שיכלה הפסוק ספי וכתבים
 ואין ט"ז רשאי לעמת אבין אחר וברכה של כתיב שמה התנכלל דעתו ולא ידע אינו כרכה יש לו
 להקרות או פסוק שני או שלישי וכשעה שהכרכים מברכין העם לא יבשולא יסחו ודעתם אלא
 יהו עינדם בלפני כשה כפי שיעורם בהפלה והעם יבנונו לברכה והיו פניהם כנגד פניו וזויה ולא
 יתכלו כרכי רחמי אהבה כרוך דר' כניסן כר' היא אס' קס שצודר הכתיב אינם בבול ברכה אבל
 של פניהם ומצו יתם אפילו כחיה של ברול אינה מפסקת לאהיהם ג' אס' רכ' אנוס' רים ככלל
 דאר' שכלא ב' ה' סכלה כרכים עולין לרובן לבי מברכין לעם שכשרות' אינו שיאונה כמים אלא
 כשרי' וכמסוף ובעל ה' ב' שיש בו נעילה ככו' יה' ורמ' ענדו אבל לא בשב' דואל ובעד השברות
 שפ' יהא הכין שגור ואפי' במצוה של הענית נזרה אשאר ימים וה' בתקיעת שיש בו נעילה ו' ד'

וכענין דרובין דכרנש לאתקיימא דהוא פושדא טבא וכו' אירו בדיקא יאזוזובין קודשא בריך הוא
 אנדע ליה לברנש כל חד וחד כדורא דרזא דליה כמדא דיהו ובהרוא גזוזא דכל חד אמר ודזא
 יורא דזא הלמא לאזא הו אלא לברנש וכאה דיהא חלמא בדיקא חוי ותא הוידכד ברנש
 נאים על ערס הנשבות הנפקא משא בעלמא לעילא ועאלת באהר דעאלה וכמח
 חבלין שורדין קימן ואולי בעלמא נפגעין ליה ליהוה נשמתא אוזבאהוהא סלקא לעילא וחמאת מח
 דחמאת הו לאי אתאחור כדורא סגרא ומודעין ליה בילין כדין או מילין דזבנין לסתו לזמן קרב
 וכד אתער הוהא נשמתא דכיה אוו מדעא ליה כה דחמאת ועל דא לברנש דלא אויז ובאה מודעין
 ליה חלם טבא דלאו אוו קשטו מולא בנין לאסטא ליה מוהוהא אורח קשטו ביקראו אבש' אורחיה
 מאורח קשטו בנין דאוו אבש' מאורחיה מאורח קשטו דל מאן דאת לאתבאה מדבאן ליה ומאן
 דאת לאתבאה מסבאן ליה אמר דבי יום הא דא אתמר דבי עד כאן ומש' הצער משה כלץ
 או יאמר כך אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום שמך שלום יהו רצון שהש' עלינו שלום ואחר
 ששים שליח צבור התפלה נפליק על פניהם ומתזבנין וכשביסין יאמר חזון אביו מלכא אביו
 אתה וכי' ואמר הצננו לא נדע והטעם לפי שהתפללו ככל ענין טעובל אדם להתפלל בשיבת
 זכעבדה ובפילה אפים כאשר עשה משה רבינו עליו השלום דכתיב ואשב כדו וכתי' ואני עבדך
 כדו וגו' והתפלל לפני ה' וכו' ומאחר שאין בני כח להתפלל בענין אחר אנו אומרים ואנחנו לא
 נדע הגהה ועל דרך הסוד טעם נפילת אפים שיהיה לצד שמאל ידוע הוא לכל גשכיל
 כי התנוה למדח דדין לצד שמאל שפול על שמאלו כי יד שמאל הוא הדי דראיה ליהוה
 ופסקו מלא הוא אליך ה' אקרא ואל אדני אתחנן וכתיב כי אתה תשחר אל אל ואל שדי תתחנן וכן
 משה הוידך אתחנן אל אדני וכן שלמה הוידך וזוהר נרי אלה אשר התנותי לפני ה' ולא אבד אל
 ה' אלא לפני ה' מלשון ותשאתה לפני ה' על שנגחתי ואולי נפילת אפים זה הענין דכי אלעזר את
 רבן גמליאל הנשיא כמוזכר במסכת מציעא פרק הודב' ובן כמשה הוידך ושמע כשהויהוה על פניו כדו
 להעניש לקרה ועדתו וכתב רבינו הא"ב בן הראי לאדם שפול על פניו לצד שמאלו והטעם כדו
 שהשתעבד בפילה אפים הוידך דרוכות חרות כליל פסח' ובתתניש שחוחס' כאי' סימקתפלה
 ושעות הוא בידם שאין להתחום לא פרה אלדים את ישראל מכל צרותיו וכתב הרמב"ם ל' ש' נפלין
 על פניהם לצד ימין וסוכבין על הפסוק שאם שית' לנגדו המדו כי מביני כל אמוס ואסודר לעשות
 נפילת אפים כלילה כדו שלא יראה במקצת בנשעות ברוות כהה מיהוד בזמן דהוא ואסודר לפסק
 בן תפלה לתנוה כדו שלא יראה במקצת בנשעות חסושלום אך ערך לסמוך יולו להכיר אה
 הואל להיות אוו' והתנוה שאנו עושים הוא לרדו אליך ה' נפשי אשא וכתב דקדוש רבי שמעון בן
 יוחאי עליו השלום שראו לאדם לבזק ולזמ' לך ה' נפשי אשא בבמה בכחנה גמורה לא כמו כליל
 שמתה לך כפקדון באברוביך אפיקך רוחי וגו' שכלילך עריך האדם לרפקו נשכחו ביד השם
 יתברך בענין שביהוה לוי בשחוק שהשם יתברך יהוה לו פקדונו ואף על שהאדם חייב לנשכחו
 כמקום אחר השם לא יעבכהו את- שנתנה לו בפקדן הוידך אותה אל אמת כלומר חירות
 לינשמת' לפי שאתה אל אמת אבל עבשתי אבי דיעה שדשאתי השאם גדולים שאני חייב עליהם
 לתת נפשי וליכן אליך ה' נפשי אשא אבל אני מוסיף כך שלא תמלטי כרעתי הוידך אליו בך כשהו' א'
 אבן שהגם כל קיך לאיכושו ותהוידך להם נשמתם' ולפי שאני יודע איהו דרך שיכון' אד'

אמר ורכיך ה' הוידעני' ועוד אמר שיש אנשים פתאים שאין מכוונים בהו ואמרים לך הנפשי
 אשא ולפי שהם חייבים להם נענשים כדבורם ולוקחים טרם נפשם בעונם' ועוד יש כזה דברים
 עתיקי דעתיקין ואין ראוי לראיך יותר עד כאן והלעוד הצעיר משה כלץ' ואמר
 שליח צבור קדוש ואחר כך אשרי יושבי ביתך תי' ואחר כך יעני' ביום צרה וגו' ואחר כך
 זכא לציון ואני זאת בריתי ואתה קדוש ואתה גמנין הקדושה ואמר ותשאני הוה ומתרגמנין אותו
 ואומר הימרוך לעולם ועד ותורגמו כדו שיכנו כל העם חוהו בקרא סדר קדושה' וצריך
 לזהר בו מאד לאסרו כנונה דאמר רבן שמעון בן גמלי' מסומרני יהושע בן לרי מוס שנחרב
 בית המקדש אין לך יום שאין בו קללה ולא ירד של לברכה וכל יום מרוב קללתו משלפני לא
 עלמא אמאי אקדושא דסודרא ואסניהא שמה רבה דאגרהא הגהה וסוד' הקדושות
 על דרך הסוד וע בני קדושת יוצר אוו הוא סוד המתנות סביב ליסוד
 עמיד' שסוד' כתפלה הוא קדושת השרפ' עם כל המתו מעלה למשך הקדושה כן הכתר העליון
 עד חבלות וקדושת סוד' היום שהוא זכא לציון הוא קדושת המתנות סביב חבלות שהוא סוד'
 מסודות האמונה לפיכך השהו קדושו' בישיבה ווא בעמידה כי כל דבר שדא מעומד רכו להפארת
 הש בתפלה ענינים נפלאים כי כל דבר שבהפלה הוא בעמידה ובונה הוא למשך את הפארת
 כפילה הוא סוד חבלות עתה ראה ככה גדול כח הקדושה והואך ראי אדם לשתף עצמו עם
 הצבור כדו שהוא וכל עסמה ככלל הקדושו' הנאמרות ב' שכל דבר שבקדושה אינו לא בעשרה
 ואינו בחד לעולם ואפילו קדושת בשפה כרונה אינה אלא בעשרה שכל קדושה שהוא בלשון
 הקדוש אין יחיד וכול לאסורה וכשמחפלה אדם עם הצבור אי' כדראי' יהאבר עם עשר כפירות
 כסס הוידסוד ותפלין כי התפלין דרישא רובים להפארת ושלי' לבלכות ועל כן מצויין של יד
 בישיבה וש' ראש בעמידה כבוד הפלה כיושב ותפלה מעומד כי תפלין של יד הם כנגד הפלה
 מיושב וש' ראשם כנגד הפלה מעומד חה על פי הרב הקדוש רבי שמעון בן יוחאי ואריה טאג
 מ' לא ירא ולא ארא כשאר אריותא עד כאן והלעד רבב' ואמר קדיש ותתקבל צלנהוון
 דהא שלמא רבה ואחר כך תפלה לרוד הש' י' אונק עני' האמר קדיש מהא שלמא רבה ואחר
 כך אומר הקהל עליו לשבח וכשעני' לאל' לא ישיע יפסק מעט קורס שיאמר אנו משההרם
 כדו שלא יהא נראה כאלו תזור למעלה' הגהה ועל דרך הסוד הטעם שאנו אומרים
 עליו לשבח ותחייב שמוס' עליו לאומרו ושלא לבסלוב שמוס' ועל כך כי
 יהושע עליו השלום תקן אותו לאמר קדושת ארץ ישראל כדברי חבמנו זכרם לברכה ונתקיים כח
 שאבדו לו' כי הוהא האלרים כשבים ממעל ועל הארץ מתתה אין עוד שנמצא אלהותו וגמכן
 היא תקנת רבן יוחנן בן זכאי עליו השלום מפני שקום האמונה הוא חוב' על האדם בכל יום לקיים
 אותה' וכאודר שורעת היום והשבת אל לבך ועל גרסי' כדכתיב שורעת היום בארץ והשבת
 אל לבך ותצילה ארץ' אידי' משה אמאי לא אמר חוצה לארץ מפני דאין אדם יתיב שחא על
 מה דלא אחא ליריה ואנן אף על גב דתנין כרציה לארץ כבר אתא לדין' ויש לזמ' אוהו בעמידה
 בעשיפת ראש מפני שאין שבה במותו לעצמו ועולה על כל התוספתה שבעולם' שלא עשנו
 כגו' יוחאריך כפני עוצם ותוקף רפעה העלענה חבל כדרך נסתר' שלא עשנו כשאר האבות
 שכל אבות ואבותיהם לה סדרגה ויש לה ממשה ומדרגה למעלה חס' שואב' הואמ' נפשותם
 גפרות אלוקאלו' ומשם יפרד בחלוק היסודות גפרדים' לבשח

99

למטה למטה כמאמץ ונדה התורה ונשמתי של ישראל נשאבות באיזון חזים בתוך אור ובגורש
בעששת ובקבל אור השמש ולא שבנו כמשהות הארצה שלא שם חלקנו כדם ודתיב חלקי
עמו וגו' והנהיל לשאר עמים וחלק אותם לשרים וכשרתים בתוך ענפי ואילן ונאמרו כחוב
למטה והחבלים אותם ונאמרו סעלה שם הפרי האילן בענין אמרו אחונו לנו שועלים שועלים
קצים מחבלים בדרים כי כרם ה' צנאות כח ישראל עד שירצה השם שיגיע עת הזמר לחומר אותם
מכביבות ואילן ואזיעשה פרי לאמתו ועליו להתרמה תגורלינו ככל המצאם בדחול עליון שבעת
נדחיתו וגמיהם ודחיתו ודעלמים לחך יסוד דור כל איתן נודות כותם אל מקום ארז ועל
ודחילם ידו גורל בארבה ובכוננו של מהותה ודחיה ומליא כי הגורל גורל לה לאה כך מהצית
וישראל כמה נלבים צועקים וזה לזה ואמרו גורלך חציל בחובנו כיהמת הכלים והבמתנים תחת
הלשונות לגרמא ונשיך כבלא וכפי הלחות הח בעונותינו שרבו וגרמ שדעודה אובלים
ובלבים ושראל מהצית דנשאר וממחטאנילים כיונו וזה שאמר ובחוב משביע לכל חירצון
ולא הכי משביע לכל חיראכל כי האם הקדשה גזמת בין שדיה לכמה ישראל רצון מאפץ העליון
ובמקלות לעצמה ואף על פי שאובלים הכלים אלו אינן אובלים לא העלטה הכלים ולא מחפץ
רצון אל עליון אלא כמד שמאכלים לתולה שמה בחיליו אומר ודפא תנו לי כשר כשר חזיר כל
ובר רע שבעולם מפי שהוא כן מות וכן אמר הקדוש ברוך הוא בירק עשב נתתי לכם את כל
בני מת אחם אבל ישראל בני אל חיוקים הוא וילעד ומשביע את ישראל מן הרצון מן השקף
הטוב רפאות לפש ומדפא לעצם הוד דכתיב ומשביע לכל חירצון שכן זה של עליון לשבח אינו
כשאר כל התושבות והתפלות ומפני שבו נבלים כל העקרים הסדחת ומדרגות כל האבנות
שאין דפניה יכולה לדבר והלבי כול להיותי ורוב שמאל בר רבי מנתם אומר גדול שכן דיושע
ואיזה אתקן חובו רחין ככל מלה וכלה רתיבא אית ביה עשרה מאמר ובראשית ודכשה תומשי
תודה ככלין וקבלנו שיש לו מר שכן זה ומשתחה באימה ובראה ברתה וכייע
בשיפראש כי כל צבא השמים שומעים והקדוש ברוך הוא עומד עם
פבליא של מעלה וכולם עונים ואמרו אשרי דעם שככה לו אשרי העם שה אלהיו אשרי העם
עוה לו כך מסלות נלבסם באי מסלות כמה דראח אמר כלו להתכב בערכות כיה שמ לפי מלך
מלכי המלכים והקדוש ברוך הוא בכל מקום אחר מוצא השתחוויה לפני ה' ועבשו לפני כתר עליון
סתר הסתרים שאין ראוי לדבר בפניהם כי כבוד נתעליו כשאר התפלות ושיחתו שבתות ואנו כמד דגו
עליונה לפנינו ונסתר מלך עליון נסתר אשר אין ומצאנוהו בקדש עז אנו משתחים
בלא ואן שאין לו מר ואנו משתחים שהוא הוספת על ענין ראשון משתחית
כמו מלכים יראו וקמו שרים וישחיתו ואנו נסוף על דאשמים כח עניות באהלות אמר רבי בכל
מקום צריך להפריש בין ישראל לאומות באיזה דבר בלשון כשבת וכתפלה ועל כן אין צריך
לדחרכב כדם כל שכן כמקום וזה השמן עומד לקצת וצריך לשיכור ככל עת כל שכן וכל שכן
בשבת גדול כיה שלא יקצת בו כמו כי כל אלה העמים אלהים וה' שמים עשה עד כאן
ומ' הצעיר משה בל' וכל זמן כשיין וממור כפי עלנו כן כרבי נפשי בראש חודש
וכאל תערוג על אפיקים בדורו של מעד ובדוכנה בומר שר דוכנה הבית לדור ובפורסעל
אלות השחר ובשבעה עשר בתמו כזמר לאסף אלים באו גרים כנהלךך וכתשעה באב על

על מדרות כבל ובצום גדולה וכעשה הכשבת ובצום אסתר מביח לאסף אלים אל דומי לך
דשני וכרמי אחר שמשלם שליח צבור בחזית ותפלה אומר התנוסם והמעם לפי שזכרים
רצון שארבעים יום שלקבל תלוהו אחרון שהיו מרצון עליה בשנה רבנית כיה כיה שיש
ורד ביום שני וכן נהניגס כן להתענות כן ואחר שישלם התנוסם נפילין על פגום ואחר כך
אמר שליח צבור תנה בקול רם וענין הקהל אלהי ישראל וגו' ואומר דהן זאם ענינו עמו כן
עשה למען שמך וגו' אמרו כלבנו ונאמר לאמר וכו' ואמר קדוש ואמר אל ארז אים
שה פעמים ומציא ספר תורה ואמר גדולי אתי ואחר כך אומר וקהל רוממו אלהינו וכו' ויש
דבינו ע' תקוה להם לישראל שיה קרין בתורה כשבת וכשני וחמש כשכל שלא תעבדו של שמים
זה ארז זה מלשמוע דברי תורה ואמר בכי להתאו לנו שלשתי ימים כמד בר ולא מצאום דורשי
דשוכות אברו לפי שפירשומדברי תורה שנמשלה להם לפיכך תקור קצם וראשונים שה קורן
בתורה ככל שבעו ושמוע ג' ימים ועדא תקוה להם לישראל שיה קורן בתורה ברכים בשני ובתמישי
ובמנה כשבת שיה קורן שלשה כהן ולי ישראל ולא יקראו פחות מעשרה פסקים וגרס בפרק
דקורא את דבגלה בשני וכדמש ובמנה בשבת קורן שלשה אן פחותין פהן ואין מוספין עליהם
ואין מפשרין בבבא וגרסין בפרק שני דמגלה בשני ובתמישי ובשבת קורן כסדרן פ' כסדר אותה
השמוע והיא בכריתא מקום שמפסקין בשבת כשחרית שם קורן במנה ובשני ובתמישי ובשבת
הבאה ואלוה שלשה שקורן בתורה ואחר כך ליה ואחר כך שרף וגרסין בפרק דקורן לנדבנים
שאמר בשו דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו ליה ואחריו ישראל ואם בא לחלוק בן כבוד לרב
או לרבי שהא גדול ממנו כדכמה אמרו הוא נשיא ישראל אן לרשות ישראל סיקרא בתורה קודם
כהן ואפילו כהן קודם הארץ קודם לתלמיד חכם אמר אביי נקטין אפיקו סתם כהן ויתפרדה הבדל
בלומר שלא יקדים ליה לישראל אלא משרצו יקדים אפי' שרף גדול הוא קודם ואם הלך גדול אן
וקן הוא קודם ואמר אביי נקטין אפיקו סתם ליה כהן קורא במקום ליה בלכד שהבן דא שיקרא
עומד במקומו וברך פעם אחת וקורא אבל אחר לא יעלה שלא יאמר הראשון פגום הוא וכן לא
יעלו שבלים זה אחר זה שלא יאמר אחד מהם פגום הוא אלא בהפסקי שרף מידם וכשאינם כהן
וקורא ישראל במקומו אומר במקום בן דיי שלא ישע להאבי לוחלות אבל העולה במקום ליה אין
צריך לומר במקום ליה מעשר ראשון מתר לורס תוד שאנו מצוי בשבת קורן שבעה קורן
אחר ליה תלמידי חכמים הבנוים על הצבור ואחר כן תלמידי חכמים הראוי לנינוח פגום על
הצבור ואחר כן ראשי כנסיות העם ואלוה שלשה אן קורן פחות מעשרה פסקים כמי שאמרנו
ודבר האל משה לאמר עולה מן דמין ואי סליק עציא כפחות מעשרה פסקים כמי שאמרנו בן
פרשת עמלק שאין כהן אלא השעה פסקים יכול לקרות ואין קורן לכל אחד פחות משיה פסקים
שנים קורן שלשה שלשה ואחד קורא ארבעה ואי מהם שקרא ארבעה והמשבת אין משיירן
כפרט פחות משלשה פסקים פחות שקורא בתורה לא יקרא עד סוף הפרשה בענין שלא שאר
במנה אלא שני פסקים משום הוצאים שלא יאמר כי העולים אחריו לא יקראו אלא שני פסקים
דנשארים וכן לא יתחיל כפחות משלשה פסקים שאם יתחיל בה משני פסקים ודומע אומר שלא
קרא עם הראשון אלא שני פסקים מראש הפרשה עד כאן והקרא בתוך צריך לומר אותה תולה
שי פעמים ושלש כיון לכן עצמו כדחא דרבי עקיבא שקראו אנתו לספר תורה ולא יציל ליה
לפ שלא סדר אותה תולה ודרש והמפסקו ראה וספדה הכינה ובהקרה לאמר לאיסוג

ואינו ראוי לזכות עד שיאמר לו קרא וכל הקורין בכרכין לפניו ולאחריו ופוחת הכפר קורם
 שיכרך ואחד כך יכרך פוחת ורואה גולל ומכרך פרוש לאחר שפחה חודר וסוגרו ואז מכרך
 ופוחת וקרא דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר פוחת ורואה ומכרך והלכה כרבי יהודה ולאחר
 סקורא גולל ומכרך אין קורין בתורה כפוחת כעשרה גדול בני חורין ואם התחילו כעשרה
 ויצאו מקצתם גומדין אין קורין כהומשים בעבוד פרוש אם כתב חובש לבדו אפילו בגלילה
 בכפר תורה אין קורין בו עד שיהיו כל ההכמה חובשים כבוד אל יעזוב אדם ספר תורה כשהוא
 פתוח ויציא ואפילו בין פסוק לפסוק כדגדסינן בכרבות כפרקא קמא ועוזבי ייכלו זה המניח כפר
 תורה כשהוא פתוח ויציא אבל בין גברא לגברא סותר תרכינן בכועד קטן כפרק אלו בגלחין
 כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדברי תורה שבכתב פתחו עמודי העם ואין עמיה
 אלא שתוקה שנאמר עמודי ענו עווד ואחר שבסמימן בקריאת התורה גוללין אותו והגולל
 נוטל שכר כנגד כולם דאמר רבי שפשיה אבר רבי ורובן עשרה שקראו בתורה הגולל נוטל שכר
 בלם ולאחר שהשלים קריאת הכפר אומר שליח צבור קדיש ותהלה לרוד ולכניעה וזכר קדושה
 בכור שאר הימים ואחר כך כתיב רין הספר למקומו ואמר תפלה לרוד וקדיש והוציא מכות
 הכנסת ונכנס לבית המדרש ומבית דכודש לבית הבכפת זה המכיל פני שניה שנא' לכו מחיל
 אל חיל וראה אל ארזים בציון **תפלת** המנחה זמנה משש שעו' ומחנה המלעלה
 עד השע' שעו' ומחנה והיא הנקראת במנחה גדולה ומנחה קטנה
 זמנה מתשע' שעו' ומחנה המלעלה עד הערב ר' יהודה אומר עד פלג המנחה שהוא אחת עשרה
 שעו' פוחת דביע' שעו' ולא נפסקה הלכה לפיכך הקובע וכמה עד הערב פוסק במשנה והקובע
 זמנה עד פלג ובנויה פוסק ברבי יהודה וירדשת ביד אדם לפסוק ולהתנהג במשנה או ברבי יהודה
 וצריך אדם כאד לומר בתפלת המנחה שהיא רצויה וחשובה לפני הקדוש ברוך הוא שהיא מצינו
 שאליה לא נענה אלא בתפלת המנחה שהיא רצויה וחשובה לפני הקדוש ברוך הוא כדגדסינן
 בכנסת ברכות אבר ר' הילבא אבר רב זונא לעולם יהוד אדם בתפלת המנחה שהיא לא נענה איהו
 אלא בתפלת המנחה שנאמר וחי בעלות המנחה ויגש אליהו ונביא גנ' ודשעם בפני שתפלת
 השודר זמנה ידוע בכך בקובו כמשתו מהפלה מיד קודם שיראה עמוק וטרוד בעסקא' וכן של
 הערב בלילה זמנה ידוע בבואו לביתו והוא פנוי בעסקא' אבל של מנחה שהיא באמצע חיוס בעוד
 שהוא טרוד בעסקא' צריך לשים אותה אל לבו ולפנות מכל עסקא' ולהפלה אזהרה ואם עושה כן
 שברו הרבה מאד ועל כן נענו הנמים לכל אדם מלעשות מלאכות הקבוע' סמוך לזמן המנחה
 דהיא לא ישב אדם לפני הכפר פרוש להכתפר סמוך למנחה עד שיהפלה ולא יכנס לא למרחץ
 ולא לכורסקו ולא לדין ולא לאכול יש' אומרים אפילו עבודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור עד
 שיהפלה והמחמיר תבא עליו ברכה ואם התחילו באחת מכל אלו סמוך למנחה גדולה ודגיע
 זמנה אין כפסיקן במה דברים אמורי כשיש לו שדוה כיוס להתפלה אחר כך צריך להפסק מד
 ולהפלה ותפלת המנחה חביבה לפני הקדוש ברוך הוא בקטרת שהיא חשובה לפניו יותר מכל
 דקרבינות שנאמר תכון תפלתו קטרת לפניך משאה כפי מנחת ערב' וכיום הצום כשאר שרטי
 בהקמת תורה עייף ונפשו שוקקה וכחעטפת ברעב יבין תפלתו יתר בתפלת המנחה בפני עניו
 וקוצר נפשו שנאמר תפלה לעני בני יעשוף ולפני יי' שפוך שיחו: הגדה

סוד המנחה כזו שאמרנו בזהר תא וחי כל כרנש דאתי למפלה ליה לקודשא ברוך הוא
 פולחנא דצלותא דיכנסא בצפרא וכפניא בעיל למפלה ליה לקודשא ברוך הוא בצפרא
 בד סליקנהו וזאת הערותא דסור ימינא אתער בעילא כדין בעי כרנש לאתקשרא טמינא דקב'ה
 דלמפלה קמה בפולחנא דצלותא כדן דצלותא ארסי' תוקפא לעילא ואמשיך ברכאן מעוקבא
 עילאה לכולהו עלמין ונתמן אמשיך ברכאן לתהאי ואשהכחו עילאין ותתמן בתכרכין בהווא
 פולחנא דצלותא פולחנא דצלותא בעי כרנש למפלה ליה לקודשא ברוך הוא בשכחה ורננה
 לאבל לא לכנסת ישראל מינדו ולכתר ליהודא יחודא ברכא חזי דכתיב דעני י' ונא האלודים דא
 דוא דא דייחודא כרוא דפולחנא ועס כל דא בעי כרנש למפלה ליה לקודשא ברוך הוא כדווא
 דלאזאה חדוה בפולחניה ואלין תרינן שמהו ורננה לקבל תרינן אלן תרינן עליון תרינן קרבנין
 ליוסא לקביל תרינן אליון דאנין שמהו ורננה שמהו בצפרא רבנה כרמשיא ועל דא צלות דערבית
 דשוח איהו בני דהווא שעתא מחלק שרפא לכל חילהא ולא שעתא היא לאתברכא אלא למיח
 בזונא' **פתח** רבי חזקיה ואמר המן תפלתו קטרת לפניך משאה כפי מנחת ערב אמאי
 ערב ולא צלותא דצפרא ולא כתיב תכון תפלתו בכך אלא הכי איתמר
 תכון תפלתו לפניך קטרת לא אתיא אלא חדווא כמא דכתיב שמן וקטרת יסמח לב ועל
 דא כרנא באדלקת כוצינן יחון בקרב קטרת דכתיב כחשבו את הגדוה וקטרתה וכהעלות אותה
 את הגדוה כיון הערב יסמח בצפרא על חדווא דשעתא גרים כרמשיא לכהודי סטר שם לא והבי
 אתחיו ולעולם לא אתיא אלא על הדוה עד באן זמ' הצעיר משה בל' י'
חייב אדם ליטול ידיו קודם התפלה ואחר כך תולך לבית הבכפת ואומר תהלה לרוד
 קודם שיתפלה ונמצא אומר תהלה לרוד שלשה פעמים בכל יום אחת כשחרית
 בפסקי דומרא ושבת אחד תפלתו של שחרית קודם סדר קדושה ושלישית קוד' תפלת המנחה
 בדי שיכסוך לה ותפלה מיר זכוה שברו והרבה סאר כדגדסינן במסכת ברכות אבר רבי לעזר בר
 אבינא כל האומר תהלה לרוד בכל יום שלשה פעמים מוכשח לו שהוא כן העולם הבא וסוד
 זה המאמר הוא בזה האופן דע' כי אין מונתם אלא לפנימיהו הרברים לא להיצת שלהם
 שודי כל אחר ואחר יכול הוא לומר מוכר זה אפילו עשרה פעמי' ונקל הוא לזכות לחיי העולם
 הבא בכך אלא בזונתם היא לומר אותו בכוח העל' ימים הפנימים וברמים לפני שבעה קולות
 שניתנת כון התורה נרשמים כנוג' שעל גבי שבעה גס' כן ככלל אף על פי שאין כסודן ואומר
 תהלה לרוד ארמטך אר'י המלך בעמ' ווא תהלתך ווא אר'יך גדולה ומהלל סאר דור
 לדור ישבח מעשיך וגבורתך יצידו חדר בכוד חודך ודברי נפלאותיך אשיחה ועיון נוראתך
 יאמר וגדולהך אספרנה וזכר רב טובך יביעו וצדקהך ירננו ואומר צדק' בכל דרכי ונתמיד
 ככל מעשיו והמדריך ילמש עיני וראה כי לא יחסר כל בהפרש ועל דרך הכלל וכל בבנין
 סדר האותיות נמצא לפי שהם התהלת הור' שככתב שאלמלא האותיות שהק' והצ' בהם התורה
 ברוח לא היה קול ואלמלא הקול לא היה הדבור ואיהם השלש ספירות ספר וספר וספור ומתורח
 שככתב תורה שבעל פה מקבלת ווא פוחת את ירך וחי העולם משכיע לכל חז' רצון ודל' עדי
 הצעיר משה בל' י' ואחר שיאמר תהלה לרוד יעמוד מיד להתפלה במקום שקבע
 לו בבית הבכפת להתפלה בו ידלג וישתדל להתפלה

להתפלל במקום שקבע להתפלל כמו שאמר המעלה דאמר רבי יוחנן משום רבי יוחאי כל הקובע
 במקום להתפללו ולהתיר אתו אבינו מפליגין תו תמי שנאב ושמתו במקום לעמי שראל ונטעו וישכן תהיה
 ולא ירדנו עוד ולא יספר בני עולה לענתו כאשר בראשית ומתפלל רחפלה בעין של שחרית ואחר
 כך מפל על פניו ומתירין ואחר כך אומר אבינו מלכנו ואנחנו לא נדע וכו' **הנכנס**

לכית הכנסת להתפלל בין בשחרית בין במנחה בין בערבית צריך שישכב באומן
 כדעה ביראה ויטג בו דרך כבוד ואיקל ראשו בכית הכנסת כפני שראה כלועו ומכזה כית ההפלה
 מראה שהסוד נכבד וראת שמים ובאל בית הכנסת לישת שיהיה בשלה ולדבר דברים היצנים שלא
 מוכרי הנה ולא דלו שהוא כפסוד שבו הלינתו לא שגורם רעה לעצמו ומסופך על חטאתו פשע
 שאמר וכאתם ועמדה לפני כית חוה אשר נקרא שבו עליו ואמרתי ניצלנו הו' ונה לו לאדם
 לישב בכיתו ואלי יא לבית הכנסת הרבעים בדברים כמליים ולסלק מכניו וראת שמים שנא כי תבוא
 לדאות פני מ בקש ואתה מדבם רמזו הצרי ואפילו שלא בשעת תפלה אם יכנס לבית הכנסת צריך
 לחגוג בו כבוד ואמר ליכנס לשם אלא אם כן יאמר לפחות פסוק אחד כשכיל שיראה שלא יכנס
 לשם אלא לקרות וראת שלא יכנס לשם לעבור דרכו ולהכזותו שאמר ובעת פריצת חוה רבית
 והה אשר נקרא שמי עליו בעיניכם ואפילו לאור שחרית צריך לטהו בו כבוד כדגסנין כנסת
 מגלה בפרק בני העיר בת בניסוח וכו' כדדשות שחריתו בקדושתן חן עובדין שנאמר והשיבות את
 בקדושתם אף על פי שהן שוכמין בקדושתן חן עובדין וצריך שיהיו קהל רגמציאם בבית הכנסת
 חברים ואתמים ואות שמע תפלתו לפני אבותם שבשמים שנאמר והגלית להם עשרה שלום ואמת
 עשרת יו תפלה בזמן שחעתרתיש בה שלום דרי הוא אמת ואם לא ואינה אמת וכשיים תפלתו
 בין של שחרית בין של מנחה בין של מנחה יאמר **אלרי** נצור לשי מרע ושפתותי כדבר
 כדמה למקל נפשי תרום הפש כעפר לבל תהיה פתח לבי כתורתך וכבצותך
 תרדוף נפשי וכל רחושבי עלי רעה כדירה דפר עצתו וכו' ושב גמולם כראש ותשמידם
 ותכניעם מלפניו יצילני מזרות קשות ומצרות רעות ומכל מיני פורעניות ורועאות והתרגשו לבוא
 בעולם יהו לרצון אכרי פי והגיון לבי לפיך ה צור ונאלי ואחר כך יאמר ומיכסה לוי שתקובל
 תפלתו והניא אבר שמאל כל האומר שלשה דברים אלו אחר תפלתו אין תפלתו החרת רגמו לא
 חן מלכנו ארדינו יהוד שמך בעולםך שכלל הכולך קדוקך קבאית כשהך עשה למען
 שמך עשה למען שמך עשה למען החרתך עשה למען קדושתך עשה למען משה צדקך עשה למען
 יה לצורך צורך הושיע וכו' ועני עושה שלום ככדמו וכו' הפסע שלש פסיעות

תפלת

ערבית ומנה משעת צאת הכוכבים עד שיעלה עמוד השחר במה דברים אמרים
 כשהוא אומם כגון שהיה שבור או חולה אבל לכהתלה חייב שקראתה בעתה ואם
 עבר זמן עלות השחר ולא קראה בין כמוד בין בשגג בין אנוס דריהו ביטל קריאתה בזמנה ועל זה
 אמרו ר' לענות לא יוכל להקדו זה שכשל קרית שמע של ערבית וקרת שמע של שחרית וצריך
 כל אדם להשתדל שקיים רצונות בשעתן כל מצות ומצוה הכשעה עתה אף על פי שיש להשתדל
 לקיימה כגון תפלת שחרית שזמנה עד ארבע שקות ומנחה עד ארבע שקות וזהו רביע ערבית
 יחודה וערבית שהוא ימנה כל הלילה אל יאמר עדין שלי שדות להתפלל אלא יתפלל כד בשעת
 שתהיה שבת יאר לו אמת ולא יתפלל כד גרסין בפרק באמת הבט עשו סיג לדבר וכד שרא
 יוא באדם מקה שורה בערב ראמר אלך לבתי אוכל קמעה ואשתה קמעה ואשן קמעה ואחר כך

אקרא קרית שמע ואהפלה ואם חשפתו שיה נמצא ישן כל הלילה לא אדם בא מן השורה בערב
 נכנס לבית הכנסת או לבית המדרש אם דגיל לקרא לשנו שונה וקרא קרית שמע ובתפלה
 ואחר כך אוכל ושנתה וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה וגרסינן כמככת פסחי בפרק
 אור לארבע עשר וכיום השמיני ימול כלמר שכל היום כשר לבילה לא שחורזין מקדימין למצות
ומכרך שמים לפניו ושמים לאחריה וכבקר שהים לפניו ואחת לאחריה שרם שבעה
 ברכות כדגרסינן בירוש' רבי יומי בר אבין בשם רבי יהושע בן לוי על שם שבע ביום

הללתיך אמר רב נחמן בשם רבי בוןא כל המקיים שבע ביום הללתיך כל מקיים והגיה כו' ומס
 נלילה ואלוהן הברכות של ערבית ראשונה אשר בדברו שנייה אהבת עולם וקרא קרית שמע
 ואחר כך אומר אמת ואמננה והיא ברכה שלישייה ואם לא אמרה לא יצא ידי חובתו כדגרסינן
 בפרקא קמא דברכות אמר רבא בר חנינא סבא משמיה דרב כל מי שלא אמ' אמת ויעיב שחרית
 ואמת ואמננה בערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר להגיד בבקר חסדך ואמננה כל לילות ברכה
 רביעית השכיבנו וסומך גאולה להפלה ואף על פי שאמר השכיבנו ופסוקים שאומר אחר כך עד
 שומר את עמו ישראל לעד אין זה הפסק ודוכה כגאולה ארוכה וגם כן בפסוקי שפתי הפתח ופי
 יגיד תהלתך שאומר אור גאל ישר ונראה כמפסיק אין בזה הפסק וכגאולה ארוכה דמי וישתדל
 לסמוך גאולה להפלה דגרסינן בפרק מאיכה אמר רבי יוחנן איזוהו כן העולם הנאזה והכוך
 גאולה של ערבית להפלה של ערבית וגרסינן במככת ברכות זכור נא את אשר התהלכתי לפניך
 באמת וכלב שלם ורשע בעיניך עשיתי שמך גאולה להפלה ומצוה לקרות קרית
 שמע בלילה על מנתו כשיצא לישן דאמר רבי יהושע בן לוי אף על פי

שקרא קרית שמע בבית הכנסת כצוה לקרותה על מנתו ורי בפרשה הראשונה דגרסינן כפ' הראה
 הנכנס לישן אומר משמע עד והיה אם שמע דאמר רבי אלעזר כל הקורא קרית שמע על בשתו
 כאלו אודו חרב של שתי פיפיות בידו שנאמר רוממות א בגרונם וחרב פיפיות בידם מאי משמע
 אמר רב זוטרא מרישא דקרא שמעת ליה יעלו חסידים ככבוד ירמנו על משכבותם רוממות אל
 בגרונם וחרב פיפיות בידם אמר רבי יצחק כל דקרא קרית שמע על מנתו מייקין בדילין מבני
 שנאמר וכני רשף יבניהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר והעוף עיניך בו ואינו ואין רשף א
 מייקין שנאמר ולתומ רשף ואחר קרית שמע יאמר ברוך אתה הכפיל דבלי שניה על עיני
 והנימה על עפעפי ומאיר לאיסקנת עין יהי רצון מלפניך ה אלרי שתטיבני לשלום ותעמידני
 לחיים ולשלום וכן לבי בתורתך ותרגילני לדבר מצוה ואל תרגילני לדבר עבודה ואל תביאני
 לידי חטא ולא לידי נסיון ולא לידי כיוון ושלוש בני יצר מוב ואל ישלש יצר הרע והעלמי כפגע
 רע ומחלטים רעים ואל ימחליני הלכותה רעים ודרהורים רעים והוא מפתה שליכה לפניך ברוך
 אתה ה רפאי לכל העולם בכבודי ואמר יושב בסתר על נוקר כי אתה מחסני עליון שבת

ואומר ה כה רבו צרי עד לה' ישועה ואומר השכיבנו וכו' ואומר ברוך ה' היום ברוך ה' כל לילה
 ברוך ה' בשכבנו ברוך ה' בקיבנו ויאמר ה' אל השטן ויער ה' כך השטן ויער ה' כך הכומר
 בירושלם הו' ה' שומרך ה' צדק על יד ימינך הישומרך ככל רע ושבור את נפשך הישבור צאתך
 וכואך מעתה ועד עולם כידך אפקיד רוחי פרית אותה אל אמת יברכך ה' שומרך יאר ה'
 פניו אליך ויחנך ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום ואומר דנה מנתו של שלכה שמים גבורים
 סביב לה ונו' עז כבוד כלילות אתה סתור לי מצר הצריני וגו' אלדינו שבשמים יחדוקים שמך

חמדי מלכותך ימליך עלינו לעולם ועד' וברנהגין' לומר פטאסקאדת בבקר ובערב
 זכר למקדש אבל השערות שהיו הרים
 אוהן כי אם בבקר כי הקטרת היו מקטירין אותו בבקר ובערב אבל השיר לא היה מצותו כי אם
 בבקר וזהו ועל' דרך הסוד תאחי קטרת מקשר קשרין ואחרי ליל לא ותל' ורא מעבר
 מותא קשרו' ורנא דלא יכיל ל' שלטאה בעלמא כמדרבתיך ואתר כשה אל אורן
 קח את המחיתה וזן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת כי יצא הקצף מלפניה וזל חנף וזכה
 מה נתיב וקח אורן כאשר דבר משה וירץ אל הוך הקהל ונצח וזל רנף כעס ויתן את הקטרת
 לפניך על העסובתיך מעמד בין הכתים ובין החיים וזעיר הכנפה בגין דלא יכיל כל סגרא בישא
 וכל מקטרגין למיקסמיה דקטרת ועל דא איתנו חרות דבולא וקשורא דנולא' ובשעתא דנצח
 דדימא שדיא בעלמא אהכוון רוד בושא צלות דכתיב תבון תפלותי קטרה לפניך משאת בפינוחאי
 צלוחא דמליק ויעבר רגזא דרינא קשיא דשליש השתא כהאי זמנא כהוא קטרה דדחי ואעבר
 קמיה כל רגזא וכל קטרגא דעלמא מאיטעמא בגין דאיהו מנחת ערב דדינא תליא בעלמא עב
 זמט המכ' ואלו' חן השירות שהיו הרים אומרי' בבית המקדש כיום הראשון והוא אומרים
 לה הארץ ומלואה כשני היו אומרים גדול ה' ומלואה מאד בשלישי היו אומרים
 ארדנים נכבדות אל ברביעי היו אומרים אל קמותה' בחמישי היו אומרים הרגעו לארזים
 עהנו כשני היו אומרים ה' מלך נגאות לבש ובשבת היו אומרים מזמר שיר ליום השבת מסור
 שיר לעתיד לבא לעולם שכל שבת וכמותה ובשעת הדחקי שאינו יכול להתפלל יח' מתפלל
 מעין יח' הוא הבינו ואומר בהתלה שלש ראשונות שהם אכזה וגבורות וקדושת השם ואחר כך
 הבינוה ארבעה לדעת את דרכיך ופול את לבבנו ליראתך סולה וזה לנו להיות גאולים ורחקנו
 ממכאוביך וד' שנונו בנאות ארצך והצונוים בארבע רוחות הקבץ והתועים כדעתך יטפוט ועל
 הרשעים הנפידיך וישמחו צדיקים כבנין עירך וכתקן ויכלך וכצמיחת קרן דוד עבדך ובעריכת
 מלכין ישימי משיחך שרם נקרא אתה תענה שרם בדבר אתה תשמע כי אתהה עזרה וסעיל בכל עת
 צרח וצוקי פודה ומרחם ברוך אתהה שמע תפלה' ואחר כך אומר רצה ומדלים ושים שלום'
 וצריך לאומרה מעובר: **תפלה** קצתה הדולך במקום סנה בקנורו יחיות ולטשים
 יתפלל תפלהו' צרבי עמד ישראל מרובן ויעהם קצרה יהו רצון מלפניך
 ה' ארדי שנתן לכל אחר ואחר כד' פרנסתו ולכל גיהנוגיה די מחארה והמטוב כענין עשה ברוך
 אתהה שומע תפלה ואנו צדיק לא שלש ראשונות ולא שלש אחרונות והוצא לדרך ותפלל
 תפלת הדרך והיא יהו רצון מלפניך ה' ארדי ואלדי אבות שתוליכני לשלום ותציעוני לשלום
 ותמכני לשלום ותחמיני אל מהו הפצי לשלום והצילני מכף כל אונב ואורב בדרך ותנני לחן
 לחבר ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראי וכי אתה שומע תפלה עבדך בית ישראל ככתובים ברוך
 אתהה שמע תפלה וצריך לאומרה כל טון ריכום ועמוד ואין צריך לומר אתהה אלא פעם אחת
 כיום אפילו אם יצא בעיר באמצע היום' הוצא בדרך אמוצא בבקר יתפלל תפלת שתיית
 קדם וזו יצא לערב יתפלל תפלת המנה קדם והקדוש ברוך הוא מציל יחידו כדגוס' כפרס
 וזה קרא כתיבה כל התפלל ויצא לדרך הקדוש ברוך הוא עושה לו הפצע שנאמר צדק לפניך
 ערך וישם לדרך פעמו וצדקו תפלה שנאמר תפלה לרדו שמענהה צדק וגו' וקראת תפלות
 צדקה פני שחמפלל עומד לפני וקדוש ברוך הוא גדל השואל צדקה: ונצח

ועל' דרך הסוד כגו שאמרנו בוודר תא חזי כד נפיק כרנש לאורחא בעי ליה לכדרא ע' וזהו
 קמ' מאריה כגין לאמטא עליה שכינתא ולכתר יפוק לאורחא וישכח זימנא דשכנתא
 למפרק ליה באורחא ולשיכבא ליה בכל מה דייצטריך מה נתיב כיעקב אס' ויהו אר' עמדי ושמינא
 כדרך וזהו לפרקתי כמלא ועקב יחידאי הה כהוא זמנא ושכינתא אזלת קמיה עב' זש' המכ'
 היה הולך בדרך והגיע זמן ותפלל יתפלל בדרך אס' היה הולך כרגיליני תפלל בדרך הולכו היה
 רוכב על החבור אין צריך לומר ולהתפלל אפילו לו מי שתופס חבורו אלא כהתפלל בדרך הולכו
 וכן היה יושב בספינה או על קרון יושב ומהפלל וככלן אפילו אין פתו כנגד ירושלם ואפילו שלא
 במקום סנה שאם יעמוד ויתפלל יאחר ורכו וישרד לבו ולא יוכל לבנין ויש שכתבין לעמוד
 באבות חס':

תפלות של שבת

עדי שבת כמנהג מתפללין כשאר ימי החול אלא שאין נוהגין על פניהם ואפילו במנהג גורזי'
תפלת ערבית של שבת מקדימין להתפלל אותה יותר משאר ימות החול כראמרי' עיוני
 יומא מקדימין ליה פירוש שמקדימין לשבת כמקור יום דאמ' רבי זמי ימא חלק
 עם כמנטי שבת כשיכרא ועם כמצי שבת בצפורי' פירוש שכתבא וזהו עיסת כעפק וכעוד
 יום דההנראה לרם ערב והיו שובתין וכצפורי' היו מאחרין ביציאת השבת מפני שהיה יוסת על
 ראש החר ויוחם השמש נראית כה אפילו כשעת שקיעתה ולפיכך היה נראה לרם יום ויוני מאחרין
 ביציאת השבת' ופירוש התוספות שמפלג המנחה ולבעלה שהוא אחר עשרה שעו' פחות רביע
 יכול לדליק וגו' ולקבל שבת בהפלת ערבית רק שיכתין לקרו שמע עד ענתה שהוא זמן צאת
 הגזכבים' ואין כזה מה שאמרו הבכנו זל' כהרלקה חדר לא יאחר וכלבר שלא יקדים שאין זה
 הקדמה בין שמקבל עליה שבת באות' שעה וכההתפלל ערבית אפילו כבעוד יום אמר לעשות
 מלאכה שרקי קבל עליה השבת כמקור יום' ונהגו בשליש העיר הגדולה
 לארדים לומר והוא רחום קורם ברבנו כשאר ימים אף על פי שלא
 תקנו הזמנו זכרם לברך לאומרו בערבית כי אם על המלקו לפי שהלוקו היו מלקין אותן בערבית
 כד' שיהפך להם מה שהפאנו כל היום היו אומרי' והוא רחום אחר הכלקות ולכך התקנו לאומרו
 בערבית ואין מלקות בשבת ולא היה ראוי לאומרו אה' נהגו לאומרו כפני שהתפלות כנגד התמירין
 הקדום וכשחירת וכנהג יש תמידן שמכפרין אבל ערבית שאין תמיד לכפר תקנו לומר והוא רחום
 יבפר עון וכו' ואנו נהגנו בשבת שלא לאומרו הנהג ועל' דרך הסוד מה שאנו אומרים תוא
 רחום בכל לילה כהוא ולא בשבת השעם הוא כמ' חבמי הוודר כמדרש דות הנעלים'
 דע כי שלשה ממנים שולטים בנהגים מהחך יר' רומה רום משחית ואף חכמה וכל האחרים ממנים
 תחתיו ככל אותה המדרות רצים ושגלי' ורצין שם נפשהם של רשעי' וכל אותם כהות של מלאכי
 חבלה כלם כרע' שיכנהגים ונטמע קול שאונם לרקיע וקולות הרשעים ביניהם צוחים ואומרים
 ויאנין פרחם עליהם ועל כל אלה השלשה ממנים עם שאר כהות של מלאכי חבלה שמרעישין
 בהם אמר קרא קול שאנו מעיר קול מתיכל קול ה' משלם נפול לאויבנו כנגד השלשה משחיתים
 גללו השולשים כל ים השבע מוכן תפלת ערבית כל

פרק רביעי

כל הלהדיק אותם אשר זה במחשך מעשרם ומזהרין הרואין רע על משכנתם ועליה אמר
 הכתוב וזה בבחשך מעשיהם וגו' וכת' ר' חרש אקורשי רע על משכנתם וכו' שיהיה לו
 גמול קצום על כולם אבל התחלת הדין ברשעים בניהם מתחשך הלילה ועל כן נקראים לילות
 כמזדאת אמר משה כלילות' ואמר רבי אלכסנדרא מפלוגתא גלגלית ולפיכך תקו בתפלת
 ערבית בכל ימי השבוע והוא רגום על בימאת השעה שתחשך דמן הרשעים בניהם על ידי אותם
 השלשה משתתים שהם משתיה ואף ומה וכלם נכללים כחא קרא והוא רחום יכפר עון משדחת
 דבת בולאישות' אף דכתוב וזה בהלשון אפ' וזמנה דכתוב לא יעיר כל חמתו' ולפי תקו
 לומר הוא רגום בימי החול' כיון שנכנס שבת מסתלק דין העולם הרשעים בניהם יש להם מנוחה
 ומלאכה חלה אונם שולשם עליהם משעה שקדש עליהם היום ועל כן אין אומרים בערב שבת והוא
 רחום שלא יתעורר ומלאכה חלה ולפיכך אמר ר' ר' בון ברבא ר' מלך המין על הרשעים בשבת
 להורות שכבר נסתלק מן העולם ואין רשות למחבלים לחבל' משל למחזה דבר דמה למיגורא
 דהוא אל קדוש יביא אתה מלבא לאנא על השמים קמה' כיון דקאים קדם מלבא מאן דאנא ליה
 במלקותא לאוקלא דמלבא דוא' כך מלבא אורשכת נטיל לחיבי דהננס קמה ואנא עליה
 וכל סגורין כותעין קמה דמלבא באן דנטיל רצועה קמה מלבא ואנא ליה לא קלא דמלבא דוא
 ה' ה' שומר עמו ישראל לעד עד כאן זמ' זמ' **וקורין** קרית שמע בבבבנותיה כשאר
 יש החול ואין החתמן שומר את עמו ישראל לעד אלא דפורס סוכת שלום עלינו
 ואומ' שומר בני ישראל את השבת קדש **ואמרו** לשדה משתחלה והוא רחום עד שישלם
 התפלה של עמודין בתולין בשבת לא אש שואל שלום מפני הרהורא מפני
 הבבד כמ' שאמר בבבבות שמע של שחרית' ואחר שחתמן בבבות קרית שמע אמר
 קדש ועמודין להתפלל ואומ' אבות וזכויות וקדושת השם ואמר אתה קדשת ואומ' ויכלובא מצע
 והתפלל ויגרסין כפר כל בתביה קדש אמר רב דאיתם רביי והשע' בן לוי אפילו יחד המתפלל צריך
 לומר יכלו ואמר רב חמנא כל המתפלל האומר יכלו בארבעה שותף להקב' הגדה
סוד הקדוש של ליל שבת' אמרו הקדושים של צריך להיות האדם בעמדה בשעת קדושתה כל
 שחא קדושי כלה הדרעה לפי ששבע ברכות של הכלה הם בעמדה בשעת קדושתה כל
 עמודין לכבוד כל שכן כלל החעלין הכלה בבלי' שאנו צריכין לעמוד בשעת קדושה לבבדות
 על אותה במהובמה' ואל' והענין הזה מתברר דהכל בענין כי הענין גדול ועמוק הוא כי הכלה
 מתקדשת ומתיהדות עסומלך ה' צבאות כי הקדוש שאנו מקדישין יש בו לה תבות כד' השלים
 ע'ב שמו שהכלה מתקדשת ביום וכל ישי בול' התבות כד' השלים על חק' ע'ב שמתה של ר'ב
 להתקטר ביום הכלה הולכות ויכלובים ע'ב ואת שמו ית' יתע' ע'ב ואתה אמר ע' ולא יתור'
תדע לך כי העקר הוא סוד ע' שמת וזאתם הם עדים נאמנים אע"פ שאין נכנסין כענין
 הסוד דין שהם עסודין ולא יתור אבל שישפירם שישוין לפיהם הם עדים נכנסין
 עמים כענין כבאן' שהם ברכות שהם כבאן ברוך אתה' אריו מלך העולם כרא פריה וז'פן
 ברוך אתה אריו מלך העולם אשר קדשנו וכו' ברוך אתה ברוך אתה שישפירם דמה לב עדים
 שחוקים כשמתחברך שהוא ע' להתקטר ביום הכלה מתיהדות ועל הכלה לומר ע'ב שמת' ועל כן
 אל יחר בענין לעמוד מפני קדושתה לכלה לכבוד השם יתברך ולכבוד הארבעה עשר שבתה' ע'ב
זמ' זמ' ואמר אריו ואל' אבות וזכויות וקדושת השם וכו' ר' יצחק וכו' ויש שלום

פרק רביעי

חזון ואומרים וכלו בצבור בקלרם ומעמוד משום שהא עדות להקדוש ברוך הוא על מעשה
 בראשית וכתוב ועמדו שני האנשים ודרשו דול' אלו העדים שצריכין להעיד ביה ומעמוד וליך צריך
 שיצמדו ואמר אתו בידו ואמר שליח צבור ברכה אתה מעין שכע' שהיא כגון אבות כדו' אריו
 ואל' אבותינו חתום ברוך אתה ה' מקדש השבת ובשעה שהצבור אומרים ויכלו אלו ששה שכתב
 בספר חסידים מעשה באחד שראה לחסד אחד אחרי מיתו ופניו מורק' אבר לו לכה פניך מרקות
 אמר מפני שהיה מדבר בו כלו בשעה שהצבור ה' ואומרים אותו וכבר כתב מן אב' בדרכי התורה
נהגו בשלשלה נסן לומר קדוש בבית הכנסת כליל שבתו וכל ליימם שכים ומדק' לומר
 כלילי שבתה אחר הקדוש משנת כמה כדלק' לפי שיש בו דני חלקו שלשת הדברים
שצריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם השכנה ומתוך שלא לאומר ביום טוב שחל להיות בע"ש
פני שאין צריך לומר עשרתן ואמר קדוש ועל ישראל' **תפלת** ערבית של שבת משמין
 לכית' ובגמ' הוסדרין דברכות ופרשת הקרבנות ואומרים וביום השבת ומשנת אונת
מקום בסדר שאר המים ונהגין לחסד' מומרים לפי שאין בו כבוד מלאכה לעם ואזר כך ברוך
 שאמר וכבוד שד' ליום השבת וממור לתודה ויהי כבוד ה' ואזר כך זכרון של חל ושרתהם
 ואזר כך נשמת כל היש שבומעין יציאת מצרים לפיכך סמכותו לשירה וזמין כישתבח ואמר
 שליח צבור קדוש וברכו וקדין שמע בבבבותיה ומסלפין בבבכה ראשונה שבת ותהלה להקדוש
 ברוך הוא הגדה **סוד** נשמת כל חירמו לשכנה וזאתה סבל' והעולם כיהא תפארה
 ותרום בהחלה כיהא חשולשת ביום השבת ובר' עולם ונשמת ואזר כך ורוח כל
 כשר לך תפארה ותרומם שהיא באדם בכל' אנו משמין לייצרנו ברוך הוא ואזר כך בששה דברים
 אנו משמין שוק תענית הגוף על מתנותיו הם הפולשין ועינים ושפתים ורגל' והם יודו ויברכו
 ואזר כך תגוף כול' שרם הקדש חכמיות ודברים וכל' העצמות בכלל ששה אד' גופנים שהם
 שנים עשר שבועות ומתחזקות בשם יתברך ששה משמין בהחלה וששה השמית ונתתם כלם
 מזכרים כבוד אד' ומתאזרים באדוות מחדו כפי ראי' והכל סוד דוגמא אמיתית רמז למח שאין
 יכלה לדבר' ועל דרך יסוד הנפיש ששה תיבות וששה תיבות מתודים כבוד יחדו יתברך כבוד
 עינים פנינים רוחניים והם שמע ישראל ה' אריו' אחד הם ששה רוחניים פנינים וששה ארזים
 מצדם כבודם ותיבותם הם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכלם בתיחודם ששה מכאן וששה
 כבאן הכל יחד שלם כפי ראי' כגד זה שמנו עצמנו באברים מוננים ידועים ששה וששה כדו' ל'
 לדתיו כל האברים והנפיש כבוד רוחניים להיות הגב' בענין אחד גדול ופניני' מין הכל לשבת
 ייצרנו ביום והוא דוגמת סוד עולם ונשמת כגד זה בשבת היציר בשבת אונתה סאלפא כיהא
 ואחרת לשבת זה אנו משמין אותה יתברך בארבע שבועות אשר בארבע הפאות לעמדת המסגרת
 והם סמין ישרם צדיקים וסודים קדושים והם כן התרומם מתקדש שיתברך ההלל וסמין
 ייצרן ודק' ביום השבת כל שבה הוא מסוד העני' והעלין כל דברים שהם הולפת בהפלה כמו
 שקבלו דברי מסק' והם ונראה יסוד' לארון שאנו אומר' כיצד של שבת **תדע** כי כד
 האותו שהם כבנו על סוד דוגמא הראשונה ציאת בענין סוד האותיות הוא **צורה** אף
 ומדו ראשון כבאן כבוד האלפא ביתא והיא שיהא סוד שישפירם אותיות **שבת**
 כלול' בתוכם כי תמצא שחא אל ארון יש בו חמשת תבות ששה תיבות
 שתיבות ה' ששה תיבות וד' כ' וצ' וראשונה ציאת יתברך שהיא אלף וישאר כאתו האותיות

ותשיבתי וכוונתו לראותה מרחוק כדון ומסים בלף סתחיל מצק' שפסקו מסים במק' סתחיל
 כדראפוש כהנתו אצל כלתו ודמושאת בדיווראשק הוא שלכש אחרון ותארוך הוא ראשון
 וזה סוד ומספר הלוסיפולושפע בסוד ואלפא ביתא ביום שבת כאשר אמרנו סודא סוד קדושה
 ותורה משש ומתחלקת בחמשה חלקים כנגד חמשה חמשי תור' ואלוהן כנתה שכת רצת קרבנות
 עדוכו' הריך חמשה חלק האותיות בסוד חמשה חמשי תורה ומספה נחלת הא' ותשאר בסוד
 א' זהו אנושל אותיות **סן צן ד** כנרנו אותה שחתקים כרבתו עליוהן אותיות
 ובפלות וסוד סומעלהם נפלא וענין וסוד ידוע לבעלי החכמה הוא
 מ'ינו נע'שו צו'י פ'עליה כראוי בסוד חמשי מדרגות וכמה'ו בסודותיו ואפעל פ'י שוק חמשי הן עשר
 כי סוד וחמשה הן סודותיהם ולפיכך תשלום הכל לסוד שלשים ושתים טעמות החכמה וזה סוד מספר
 שכתודי ברומסכל עד כאן זמ'ט הצער משה כל'ץ

תפלת

מתחילאמר שליח צבור אשר יושב ביתך וסוד קדוש וקדוש ופסקו ואני תפלתו
 ומצינו במדרש ישוהו ב' יושבי שער וגינות שתי שוכר וכתוב בתורה ואני תפלת
 לך ה' עת רצון אלהים ברוכה הוסיך עניי באמת ישעך אמר דוד וכלך עליו השלום לפני הקדוש
 ברוך הוא רבנו של עולם אין אומר זוכשאר אומות אומות העולם כששהו סומסות כר' סת' סת' סת' סת'
 ופחוס ואנו לא כן אלא אפעל פ'י ששתינו ואני תפלת לך ה' ומצינו בספר תורה כדברסן
 ברושלי' עורא וספר תקן לום לישראל שיהו קדוש בתורה בשבתות במנהגיהם ובחמשי' והן
 כפרק קדראת ומגילה בשבת כבסדה וכשני בחמשי קדוש שלשה אין מוחזק ביום ואין מוספין
 עליו וסודא מספר קבא וקורקע שרה הפסקים פ'רשה הכאה ותנא במגילה כפרק במה עדי
 כמקום שפסקו בשבת שחיה ספק קרן כבסדה בשני וברמשי וכשבת הכאה במו שאמרנו ומצוין
 ספר תורה ומתפללין שלש ראשונות ושלש אחרונות וקדושה חזם באמצע וזה אתה אדונו'
 וס' כעמ' ישראל גוי אחד בארץ אומר במדרש שלשה בעידן זה אתה הקדוש ברוך הוא ישראל
 והשבת הקדוש ברוך הוא ישראל מעידן על השבת שהוא ליום מצוה ישראל ושבת כדקדוש ברוך
 הוא ישראל אחד הקדוש ברוך הוא שבת בישראל שרם יחידים באומות ועל פ' זה הניחק אתה אחד
 וזה שתקבשבת שלשה עניי תפלות אחת קדושה ישבח חמשה אתה אחד ובלום שכלא תקנו
 אלא אחת אתה כדתנו מבני שאלו שלש תפלות תקנו כנגד שלשה שבתות אתה קדושה כבוד
 שבת כראשית חכמה שראו חמסונו ישבת משה כנגד שבת שלמת תורה בתורה ותורה מתנה בשבת
 והוא אחד כנגד של עתוד לבא הגוה **וסוד** אתה אחד על רך הסד על פ'
 ישראל מתחיים באחרותו וכללים ומקשרים כקדושתו ופס' כי סוד ופ'וד
 כתיב באותה מקום שאר הכדות להתור עמ'ם בסוד מיוחד אנו אמרים אבהים ג' ישק יתן
 עקב וביימחזכו ו' והנה יחיד השלם מדה השחודות להיות סוד יחידו כד' סת' סת' וטבאן
 חבל ליתעלה סוד היחוד בסוד הקל הסת' יד כוונתו בסוד עניי וידי' ע'כ זה לעד והכ'
 שחר שליח צבור התפלה ואמר קדושה במקמה ואחר כך אומר שליח צבור כקל רס פסק
 צדקן צדק עלים ותורתך אמת וצדקתך אלהים עד ביום אשר עשית גדולתו אלהים ס' כמדן
 צדקתך בודי אל משפטך חזם רכה אדם וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 פסקים שם צדוק הדין לפי שמינו שבת משה רבנו עליו השלום ביום שבת כשעת המצוה
 סוד שאמר שליח צבור צדקן וענין הקדוש אחד ואמר קדוש ותקבל והא שלם ארבותו
 דאמר

ערבות

כמדן סת' ותהי' למוקדש וזא של מא רבוכו' שליח צבור והוא רחום וסוד והפלה כבוד כחול
 שליח צבור והוא רחום וסוד והפלה כבוד כחול ואמרים וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 ודעת ואמר שמשליח הצבור והתפלה אומר שליח צבור קדוש ואחר כך ואמר דוד מועס לפי שזא
 פימר של ברכה שכונ בירך משה רבנו עליו השלום לישראל אחר שסימו מלאכת השבין וטבאן
 לכפול פסק אורך ימים אשבעו והוא רב בשעתו שיעל ידי כן נשלם השם והוצא מבני הגוה
סוד ענין זה נועם כבר אמרנו כי בתקדש חזם כל המעלות וכל המספר זהו ממקובל ונשוב
 ה' לבנה ביום זהה' הרשעים אשר בנהו יסחרו רגו וינחוב כל השבת' ובמציא שבת
 בשעה שישראל גומרים תפלתך קרא בנהם שישובו רשעים לשאלה ועל כן צריך כשאמרים
 זהו נועם שיאמר אותו בעצמתו ולא כדפוזן לתת שום נופש לרשעים ליבנם כדכנס' ויק' ו
 נועם זה סוד החיים הגהים היוצאים בסוד העולם הזה כמשך בעצמת הימין והוא נועם
 תאות לצדיקים לחיות באותו עולם כאמר אחת שאלת' באת הגו' לחיות בעולם על כדאותו
 נועם מציל את הצדיק מידה של גיהנום כי כדאת עולם החיים ואנו מקרימין לקהל ישע ורגו
 הרשעים השבים לגיהנם שהיא אחרונות עליו הארצו עליו להציל נפשותינו מאותו רגו ומאותו רגו
 רגו עליו ועל עמי ישראל ומעשה יד' עובדיה עליו הענין כמו וברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידך
 בימי שבת אלהי' ויברכך וימלא את פלך ויברכך מעשה ידיו כד' שבתו ככל אדם מעיונו עמלו
 ואמרנו כדמנו כד' לברכס גדול רגונו מיעו יחיד מירא שמיסוכו' הענין זה שוכנו כעוכבן
 אפעל פ'י שיש לנו ענין פ'ימי' ואם כן יש לך להתעורר מה תועלת ומה מרגועיש לרשעים שאנו
 מתפללין על מלאכתנו שתתן לפינואן עסקה וזו לתועלתנו ולא לתועלתם אלא הענין וכו' וכו'
 כבר קדמוהו קדמוס וזרנו ואמת ודברים מפחדים כד' ודברים' **במדרש** קדלה
 אמר חכמינו כד' לכוהן אל חתן את מיד' לחשא כשרך מבאן שלא יכל
 אדם פיו כד' כד' סת' אים ל'ו' תאמר אתם ודברים מביאים לאדם ל'ו' חשא לחשא את כשרו
 לעשות נאמרים ודברים מעשים בענין שחשא אותו כשר קדוש אשר עליו שום מעשה מכל
 לדת הגוהם' ואל תאמר לפני המלאך והאמלאך המית כשיבא לישל נשמתך שכבנה עשית
 למדיקנין הארצו על קד' אפ' לתאמר בידך לבין עצמך חבל את מעשה ידך' רב יהו אבר
 אבין אמר אל בני כד' קב' אמר רבי שמעון זה רב חבל כד' תושל אברום אמנו טעמים
 אותו וכשח'ך לאתו העולם משיבין וטעמין כד' בריהו סגו' ומבניסין אותו כד' פתחה'

ודע

הראה כי מעשה ידיו תאמר הכרת והתלי במעשה וד' והבן הענין כד' וכו' וכו' וכו' וכו'
 כמשכונת מתוך דברים כשכל הרשעים שבישראל' כי הרשעים בהידים כד' וכו' וכו' וכו' וכו'
 דינו כד' את אשר קלטו ולא יאכזבו כשכלו לרגום עסיתו הרשע אשר לא קבלו והאומות הכרות
 חזו מעשה ידיו שימתן אותו והעלותו מבאר שד' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 עכסם הלויים כמעשה נאכרש' פעם סומעשה יד' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 הערה לתורה מעשה ידיו מנוה ובעשה הפעדה והנפשו ומרגועיש שבישראל אבל אנו
 מתפללין עליו לחיות נעם הארצו וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 שקבלו כד' קדושה עליוס' ואל יזכר עליוס' עמ' ראשונם שם קבלו ש' פעמים מעשה
 אוד כנגד וכו' ומעשה אוד כנגד שמו' ועל השני עניי' ש' ל' חם עליוס' חם עליוס' וכו' וכו' וכו'
 ששכה לאור באר וד' כקל' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'

שתכונן שלא יחטא בו למען לא יהא לנו עונש בגדנאם חזר ודבר האמר מעשה ידני שהחכמה
 הוח מקדם ולכן קבלו הכרת שלא יעבור בשורת ועל כל פנים תפלה נבונה ורחיבה והצלה לרשעים
 כבוד גוהם ותחנה להארץ בהלפני השם ונפש ומדגוע יש לרשעים טובענין זה וכוארץ התיב
 והאיתר משגיח בתחתנו ומארץ אפו עם הכל כדורא מוד גדולה ונכח ואבתי ופנימי הוא שכל אדם
 שרצה לקבל השפעה או להתגדל בפעולה יארץ כדור שהוא צריך ואם כשם הוא צריך לעשות
 פעולה או לתדיר או לפעול פעולה אמתית יארץ השם כדי שיכוין בשש שבות שבוך נבראו שמים
 וארץ וארבע קצוות העולם שהם יחד והו יחד והו יחד והו יחד בנקודתו ומד יצא ודי ברבו זה למצין
 חכם ועת נחזור לענין הראשון כי כוארץ דת בה הוא יתכד משגיח בתחתנו יותר ומארץ אפ
 עם הכל הוא מכוון בפני בעל המשיחיות אותו וכלת ומשגיחין באותו הכל והואק אותו כדתובנותו
 כראוי ומצוא אותו בלי פגם זה והמקט ידנו כנוד בפני בעל המשיחיות באותו העולם להציל מהחנם
 בלא יוכל להכנס שם כי השם ברה ברית באדם במד אצבעות הללו כי אצבעותיו מוד עובר לעבוד
 ולהציל כפי אשר נאמר במד יושב בסתר עליון לבל ישיזמן ועת לכל הפץ חזת השם כבר אמרנו
 כי יש למען יהי קדושה עליומה ברת עוררות ובריות העליונות וברמשך הושבת עליונה בתחתונים
 לקרא להם בענין הברכו והמעשה אשר אהנו עוש' כשמתחם בענין אכדו לא מועדיה' אמנם כי
 בכלם הוא ראשית מוד הכלה והא היא עת לכל הפץ והפץ מחצני ברוחם

יושב

בסתר עליון הוא שר של פגעים אמנם כי כנאן תוכל לדעת כי תקן שיר זה במצוא
 שבת והוא שיר להגן עלינו מפני המויקא בשבת שכיח כפי אותן הדעו אשר אמרנו למס
 תקדו שיר זה במצוא שבת ולא בשבת לא על גל פגם בשבת כל המשמחת וכל המעמדו אין זוהם
 במקום והעולם במשמד אין ששן ואין פגערע וכמצוא שבת כלן ההרין למקום והפגע' והדיקן
 מתפשטין בעולם ועכשו יש לנו לדבר המגין עלינו מפני המויקא והפכך נאם שיר זה להגן עלינו
 ונקרא שיר של פגעים לפי שש בו סודות עליונות תעמי' יודעים להגן על בני אדם היע הבין בלא
 להגם תקנו ששים תיבות כמנו לומר אותם האדם כל לה על משתווים וקראים ששים גבורי כאמרו
 רנה משתו של שלמה ששים גבורים סביב לה ועל כל פנים כלם גבורים וכתובם' וכל תיבותיה
 יש בהם מוד מכתבות ששים כקרה שמע שאומר על משה של אדם כן הארבת עד וכשערך והענין
 והסוד הוא המגין על האדם ושמו מפני המויקא ומחלמו רעים שרמויקן מראן את האדם בלילה
 זה שאברוחמנו זכרם לברכה כנן על דימ' אדך כאן על ידי שד והוה הסוד האמת אמין האדם
 בת'בות של קריה שמע על משה ובששים תיבו של שיר של פגעים זהו ההלום על ידי בלאך ותא
 נכח ומסוד על אמת ואם לא יכוין בהגן כראוי וכל שבן אס לא אמר על מכתו ההלום על ידי
 שר ולא יהוה ההלום מוסד על ארמי' פד וכדיר' והציל האדם מהם ולהיבך בקנו וחרלום יהוה על בנו
 יקרא קריה שמע על משה במוד אהיה שלשה פעמים הם' באותיות כגד שנים עשר תבנת
 שיש כשני פסוקים הראשונים
 להארץ בה ביה ארמינו הוא ה' מלך ה' מלך ה' מלך ה' לעול' ומועד בשמים וכאין במורה וכמערב
 בצפון וכדרום וכמעלה וכמטה וכארבע רוחות העולם וכד' מ' אברים שבו א' דאחד הוא כד' עליון
 ה' דאחד ששנה ספירת שם חכמה ובינתו חכ' וכבורה ותפאלה והצח והוד וכד' והד' דאחד
 הוא מלכות כ' ה' ד' של ארמי כנגד ארבע אותיות שיש בכל שש ושם וככראו קריה שמע על
 משה בהגן וכראוי כאשר אמרנו במד' מכתבות ששים מוד השם והווד קמש אותו שבתו נבראו

שמים וארץ' ארמינו כמי בקדש' ועל זה אמרו תבמינו זכרם לברכה כל הקרא קריה שמע
 על משה כאלו אוחו חרב פ' פיות כידו ולמה שתי פיות ואחר מן הכלך וא' מן הדין שהם רכזים
 בפסוק ראשון המלך ובפסוק שני שהוא הדין שנאמר רוממות א' בגוהם וחרכ פ' פיות מודם וקרא
 רוממות על שם התיבות והרמס והרמסאים שהם מוד השם הרם על כל רמס ונשא על כל שאר
 השמות כמאמרם זכרם לברכה' על כן אל יהו דבר נקל בעיניך בהיות הקרבנים כוהנים מוד
 התיבות הללו של שיר זה שהם שקולים ל' ששים גבורים והכוכבים בעיר וכשם והלאה עני' ידועים
 ומדות וכבחרים כדי להגן עלינו כלילה הוא שהם יוצאים ומתפשטין בעולם עד כאן וחלעני
 הצעיר משה בל' וואמר מוד קרוש' לפי שהם זמן שההרין רשעים לגוהם ששבתו כשבת
 ועל כן מאריכין בהו' נעים ואומרים אותו בניגון ואמר אהרין מוד קרושה כדי שישהו ישראל
 במוד ושתו רשעים מלחזור לגוהם שכמצוא שבת צועק המסנה על הרחוק של הרשעים
 דאמר חזרו לגוהם שכבר השלימו ישראל סדריהם' ומתחילין מן אותה קרוש לפי שאין גאלה
 כלילה ואם הל' להיות יום טוב איוס הכפורים באמצע השבת אין אומרים יהו נעים לפי שאין
 מעשה ביום טוב לפי שנאמר ומעשה ידני שני פעמ' ביוז נעים אנו צריכין ששת ימים של מעשה
 וכתחילין מפסוק אורך ימים אשכיעו וראו כי שטעתי ואתה קרוש' ואמר שליח צבור הברלה
 להציא מי שאין לו יין ודואכתו דאף על פי שמבדילין כתפלה צריך להכדיל על הכוס והגלין
 להכיר כוהנה אליהו דבמאלפי שהם עתיד לבשר את ישראל הנאלה' ונרסין בעירובין
 מוכסח להם לשרא' שאין ליהוה לא בערבי שבתו ולא בערבי ימים שבים ועל כן אנוכתה לין
 כיון שעכר השבת ואפשר לבא שיכא לבשרני' ונוהגין לומר פ' כוסם בגן ופתחה לך את אצרו
 וטאב כדי שיתכבדו במעשה ידיהם' **וסדר** ההברלה יין בשמים כד הברלה'

ויברך כראי פרי הגפן על הכוס של יין שלם שלא יהא פגום' ומכרך
 כרא עצי בשמים אסוהם ממין עץ ואסוהם ממין אחר ככרך כרא מיני בשמים ופ' שידו לאור
 רזר ובסתבל בצפרנים שהם לבנת מן הגוף וככרך כרא מאורי האש' ואין מכרך על הר ער
 שיאותו לאורן' ואמרנו רבותי זכרם לברכה אין מכרך על הגר עד שיכיר בין מלחמא של
 שבריא למלחמא של צפורי פירוש מלחמא דינר ומלחמא של שבריא היהו מצוירה ושל צפורי
 היהו תלקה ועל כן נהגו להסתכל בצפרנים לאור רזר כפני שהן חלקות כנגד מלחמא של צפורי
 ומסתכלין בכף כנגד מלחמא של שבריא שהוא מצוירת ואחר כך אומר הכבדיל כין קדש להגל
 ובין אור לחשך ובין ישר' לגוהם ובין יום חשביעי' לששת ימי המעשה ואתה ה' הכבדיל
 בין קדש לחול' ואפ' אס תל' יום טוב כמצוא שבת ואין כה ששת ימי המעשה אומר בקייפ
 חשביעי' לששת ימי המעשה כי מוד הברלה האמתה חוכר ששת ימי המעשה בראשית ומי שאין
 ליוין ומצפה שיהוה לו לומר לא ינאל עד למוד שיכדיל' ואם אין לו לא מוס אודו וא' מצפה
 שיהוה לו למוד יותר משכ שיאכל קודם שיכדיל' ויברך ברכת הבזון ואחר כך יכדיל עליו כסוד
 ההברלה משה שיכדיל עליו ויברך ברכת מן בלא מה' שברכת מן פעתה כוס ואין מבדילין
 על הפת אף על פי שמקדשין עליו ואם אין לו בשמים אין שריך לחזר אחרים שאין ככרבין
 עליהם אלא לחשיבותפש שהיא נאמת מצאת חשבת ואין מכרבין על בשמים של בית הבטא
 של מהים' ונהגו לברך על עצי הרים וככך לדבר כל סוסר שבת מהללן ומסך לחתונה
 מסרפ' ועליו חרם ויש אפ' לברך כמצוא שבת על החרם' **בבב**

החיים שנקשר על הילך כמקום שכבר נעשה בו מצוה אחרת ושלוחי מצוה מעבד את המצוה
 ונרמזין בקיר ובין רבאמי ורבאמי מקילע להורפתאד עירוכא הוה מכריז עליה המוציא אמרו
 האיל ועבד כיה הרמא מצוה נעבד כיה מצוה אחרת ואם אין לומר אין צריך לחזר עליו שאין
 מכריז על זכר לא לזכר שנברא האור כמציא שבת ואם אין לומר פושט דו לאור האש ומסתכל
 בצפרנים ומכריז כורא מאורי האש ואם היה בורך פושט ידיו לאור הכוכבי שיהם מן האש ומכריז
 כורא מאורי האש ואם נהקירו השמים כעבים תולט אבן מן הארמה וכוציא מכה אור ומכריז
 קליו וגרמין כפסחים דירושלם כפרק מקום שנגזו אמר רבי לוי כמציא שבת זמן הבה לאדם
 וראשון שני רעפים ורקסן זה לוח ויצא מן אור וברך עליו כורא מאורי האש אמר שבלא לפיכך
 מכריז קליו במציא שבת שזאת תהיה כריתתה ורב חנא בשם רב ורבי אבה בשם רבי יוחנן אף
 כמציא יום הכפורים מכריז קליו שכבר שבתה האור ממלאכה כל היום ואף על פי שכבר עשו
 בו מלאכה לחולה ולחיה בשבת אחריו שלא עשו בה מלאכה אחר מכריז קליו אבל כפרקי
 רבי אליעזר מציאתי בענין אור פרק כא בין השמשות של שבת והאדם מחריר כלבו ואמר אף
 לי שסא וכחם שהתקע בעשיא כמציא שבתו שלפני עקב שתתלה לו עמוד של אש להאיר לו
 ולשומר מכל דע ואדם ראה עמוד ואש ושמו כלבו ואמר עכשיו אני ידע שדמקום עמי ופושט
 את ידיו לאור האש ואמר כורא מאורי האש ונשחרחיק את ידיו מאור האש אמר יודע אני עכשיו
 שנבדל עם הקדש מיום החלה לפיכך אין לבער אש בשבת באותה שעה אמר המבדיל בין קדש
 לחולו ופי שאינו מבדיל על היין כמציא שבת אין הכרחה שורה במעשה ידיו ואמר ר' יוחנן
 כל מי שאינו מבדיל על היין כמציא שבת או שאינו שאמע מאחרים שמבדילין אינו רואה סמן ב
 ברכת לעולם אבל המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילין והכה קדוה קדוש ועושה
 כגולה שנאמר היתם לי סגולה מכל העמים ואמר ואתם תהיו לי ממלכת כוכבים וגוי קדוש חזן
 היתם קדושים כו קדוש אני ואמר ואכדיל אתכם מן העמים ואמר רבי יוחנן שלשה מצות
 העולם והא הוד בארץ ישראל והמגדל כזו לתלמוד תורה והמבדיל על היין כמציא שבת
 הוא דשיי מקדושה לאברלתא אסכנן שאילן לא כוס אחר ואין בו שיעור קדוש והמבדיל ינוח
 אותו להבדלה הקדש על הפת ונהו סודי ההבדלה ראיתי בירושלמי שאין מבדילין
 עד כמציא שבת עד שיבדילו ישראל בתפלה כו עד אותו זמן שבת הוא וענין
 קדושת שבת שולטת עליו וכשעת שמבדילין בהפלה כל משמחה הוול אשר זון ממקום מערב
 שבת מכוננת לשוכ אל מקובן ואינן שבת אלא כזמן שישיר א מדיקן ומבדילין בין קדש לחול
 כי כמאן מפורשות המדרגות מסוד קדושת שבת לאותן המדרגות והמסמרו ומעלו השולמות
 בימי השכוע וכבר התעוררנו בתחלה כי כשקדש ואים בעש ומכח שלו שולט בעולם כל המעלות
 וכל המסמרו באין נגודו וכל זון במקדושתו נשכח וזאל כרו בעולם ומסאות זמן ואילך אין שולטנות
 אחרת שולטת לכן כמציא שבת אין לה דליק עד עד שיבדילו ישראל בתפלה כי מאותה שעה
 ואילך קדושת היום מסתלקה ומסמרות החול מכוננת ובתעוררות לשוכ אל מקומן ועם כל זה
 אין יכולין לשלוט עד שיחזו ושפעים מסוד גבר דע ורבין כי כל נקראין מאורי האש כי מסוד
 ומשבת האש היסוד כלם באים ממסמרו ושולטים על העולם השפלי וראיתי ענינים
 בפרק רבי אליעזר ומה נכבדו דול על ענין שצריך אדם להראה צפרניו באותה ברכה של
 מאורי

116

מאורי האש וענין כו לאדם הראשון כשהציא אור כמציא שבת נוצה לאורו והחמה טוב ומה
 נעים כמה שאמר והענין נכון והענין הפיזי מסוד אשר הקדמו רמזו בסודות ולא כדור באבותם
 כי דוד צריך להראות הצפרנים לכד לפי האור ולא האצבעות מכפי כפי חוד כאשר עושי ורבה
 דעות כאשר לא יכלו להבחין העקר דע והכן כי יש באדם סוד פנימי וחיצון וענינים שרם
 הצפרנים לענין גדול ופנימי סוד האצבעות רמזים לענין גדול ופנימי הארמונה
 ענין נשיאות כפי של בהדרתו והוה כאשר ידים משה את ידו וגו וישא ארזאת ידיו ידו כתב
 זכרם רמזי ענינים פיזיים ורמזי ענינים שרם חיצונים סודי הצפרנים הם ענין מלכות לדברים
 הפנימיים ונקראים אחרונים כמו קליפת האנה לאגח ואליהן ונקראים בסוד מאורי האש וזכרם
 אנו האים ונותנים להם השפעה מצד האש לסוד אמרו וראית את אחורי וגו כראיתי אנשים
 שפוחתין את הד כפפלו ומכריזין ואי צורך לפי שיש להם טעם גדול כדבר והכן כמה שרמזנו כי הוא
 ענין גדול וזני אומר לשרידים אשר הקרא משום אמרו אל המבע מבכעליו וגו ואף על פי
 כי סתומים וזהו המים הדברים וחול רמזו והסתירו הענינים כפי מה שהיה ושר ראיתי בספר
 תנוד כסוד עין ורעה שבו רע עין גדול ונסתר בסוד נשים האורגות בתם לאשרה
 כי האריגה היא כבת סידור עינים שהם בתים מהדפכים בסודות המהם גדולים תפלאים וכל אותן
 דברים יש להם שמה בשמות וחדברים עמוקים ונפלאים ראיתי בכתי' וזאת הבית ונקרא באותה
 הסכמה בסוד דברים בית הדוב וזאת דבר נפלא בקדוהו וענינו והשם והזכר
 האריגה והוא ככשפנותן קראוה לזה הבית צפון שמר וזאת על ענין ידוע
 החזק לקאת הצפרנים ונפלות בארץ מכני אדם ועד שן מוק קשרה לענין ידוע עין והכן של רוב
 ולא תכפרנה רעהן בסוד והכמה היא לתת כל לאילנות לסוד האשרה אמרו ודו צוה להתישבחן
 ומעשיהן יקראש וזלקתו שים כנגד צפרניו של ימין וסתכל בהן והכי ויכרת אותן וישליך לפניהן
 ופתח ידו לעיניהם כחמש אצבעות ולא העלה מעשיהן כי הששבח הסבה היא ויעד יקצצם
 יחזל לבקציה ומהלך האמה וישל האצבע ומדלג הגדל וישל הזרת והאכה האמה ואחר כך הגדל
 כי אם משל אהם זו אחר זו ויהיה שחן עד מאד ואם יתחל באמה הוא יקבר את בניו ואם יתחל
 בורת יצאו עליו שרע ויתקיים עליו וזני מליכוד שמלא אבל בימין מתחיל בגודל ומסיים בקבוצה
 והמסתכל בצפרניו כמציא שבת לאור האש מתיש בחסכה אחרת והתפשטת באותו לילה בעולם
 ואינו מזוק כל אותו שבוע וכלכד שיאת לאותו האור וימין שיאת סכך למי שברא אותו האור
 להציל אותו מכל צרה בענין אדם הראשון שאם חול כין שחש אסכבהו כמה תלאות וכמה סבות
 וזחוח ומייקן באו להיך ובמציא שבת הציא אור ומסתכל בצפרניו וברך לקטו או ידע שדכה
 מצלו מכל רע והכל תמצא על ענין אמת ואופי' כמה ואין שום דבר יצא ריקם מכל דברי חול
 יעור סוד גדול מסודות ותורה המה הלו מוקדש ואמר לו כל מקל שמציאו דע והשכל
 כורא כי קדש הוא נקודו לפי מה אהל הוא חלל שסביב הקודה ההו וימין סודו וימין
 קדש שאם תאמר במעשה בראשית היום שבעי באי מקומן והנה היתבסחו אם האמר כסביב
 דענה לאינו אמת שאין בעגולה הרקש שהואין בה אפשרות שבעיה ולפי הצורך לדעת סוד וביים
 השבעי שבת הניש מאי נפש עלים שבתות ולפיכך נפש באמצע הלב וכצאת נשאר הלל והכל
 חללי כי מצא הלל רשע מאי חלל חלל מן נפש השבעי לפיכך אין רשע שאין לך חלק בו
 וזו סוד לא יחל לרעו בעמיו אני ה מקדשו בענין כהן לפי שהבין פנימי וכל ישראל ראי כגורו

117

כמפור

שניה ועש חרות מדגרתן במסכת מגילה בהנחה בפסדן בנישואים ומפסדן בנרות הזכרה ורמי
 ושמו ואי מקלעו שתי שבתות בשבת שגיה בנרות שלמה ועש חרות ואם הל ראש חדש בשבת
 של חנוכה מציאין שלשה ספרים וקורין ששה בעמינו של יום ובשני של ראש השנה שמתהול
 וביום השבת שקורין וכיום השבת וכראשי השנה וכו' ובשליש קרא בפסדן בשל חנוכה ואמר בכל
 יום ויום של חנוכה במזמור שיר חנוכה הבית לדוד **תפלה** של פורים ערביה כשאר
 ימיה השנה ובתפלה שמונה עשרה ואומר על
 שבת פלגין קרא שליח אביר המגילה להוציא את ארכים די חוכתן ועריך הקרא להתימן להוציא
 את ארכים ידי חוכתן ועריך השומע שיתכוין לשמוע שאינה שומע ויצא ידי חובתו עד שיהיון טובע
 ומשביע ועריך לקרותה בעשרה לא פחות לפרסם ויום ואם אין שם עשרה יהיה קרא אותה בזמנה
 ויצא ידי חובתו ועריך אדם לזויר שלא לבשל קריאתה שיהי אפילו כזנים צריכין ליבשל מעבודתה
 כדי לשמוע מקרא מגילה ותנאי כזנים בעבודתם וסולחים בזוננים ישראל כמעטם הכל בתפילין
 לשמוע מקרא מגילה ואפילו תם ששקולה כנגד כל המצוות מבטלין אותו לשמוע מקרא מגילה
 שכן אמרו ר' ל תלמוד תורה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף ואין דבר נדחה מפני מקרא מגילה
 אלא קבורת מת מצוה כלבד שרבו צא מת מצוה וקברו ואחר כך קרא אבל שאר המצוות נדחין
 מפניה והלכך צריך אדם לזויר בה ואמר לשות כששליח צבור קרא את המגילה הכל חייבין
 בקריאת המגילה כתיב ישראל ועבדים משוחררים חללים במזרים ונתנים שומעים ואנדרונונים
והשומעין וקצין בקריאתה ונשים ימות בקריאת מגילה שאף הן הן באותו ויום ומכרך קדם קריאתה
 שלש ברכות על בקרא מגילה ושעשה נסים ושרונו וואר קריאת מברך ורב את ריבנו וכו' והותם
 ברוך אתה ה' וצפנע לעמו ישראל בכל צדוים ואל רמשיע קראה עומד או יושב יצא ואם קראה
 בעמוד לא קראה לכתה לה יושב מפני כבוד הצבור קראה על פה לא יצא ועריך שתדא כתיבה
 ומגלה בבכתב אשורית על הספר ובריו ועריכה שרשט שכן אמרו דבותינו ל מגילה צריכה שרשט
 באמתה של תורה והיה שקראה בכתוב יצא שכן אמרו ר' ל הקרא במגלה הבתוכה בין הבתוכים
 לא יצא לא אמרין אלא בעצור אבל כיווד לא וכל כשרין לקרא המגילה הרוץ מחרש שושה וקצין
 ואחר שקורין את המגילה בין ביום בין בלילה אומר שליח צבור סדר קדוש והחור ספר הגדה ואומר
 קדיש תתקבל וכו' ואומר אלי אלי למה עזבתני וגו' ואומר קדיש ובמגלה יהפלה כשאר ימות ההול
 ואומר על הנסים בתפלה ואין נופלין על פניהם לא בשחרית ולא במנחה וקורין מזמור אלי ל למה
 עזבתני וגו' **תפלות** של פסח ביום ארבעה עשר בניסן שהוא ערב הפסח מתפללין
 כשאר ימות וחול אלא שאין נופלין על פניהם לא בשחרית ולא במנחה
 וקורין מזמור יאמרו גאולי ה' **תפלה** ערבית פותח שליח צבור והוא רחום ואומר
 קדיש שמע בכדמותה ואומר
 ואומר ופרוש עלינו וכו' והותם ופרוש ככות שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים וכתפללין
 אבות וגבורות וקדושת השם ואתה בחרתנו ועלה נבא ורשינו והותם כקדש ישראל ודיבנים וכו'
 ואם הל להיות בשבת כזכיר של שבת קדש ואומר את יום המנוח היה את יום זה ובצעות היה את יום
 פסח מקרא הקדש הזה וחותם בקדש השבת וישראל והדמים וכן כשאר כל המועדים ואין אומר
 שליח צבור בגן אבות ברברולפי שהקוה מפני ומיקום וליל פסח הוא לל שמורים ואין מוקין
 בצויין בו ואם הל ליות במצוה שבת אומר ותדעונו כואתה בחרתנו וכן כשאר כל המועדים
 ובטל סגולה

מגילה

ובטל סגולה כגו' לומר קדוש ככה ואין אומרים ככה מדליקין האומרים קדושה וזה ועל
 ורך המד ענין הפסח וסדרותיו וענין חקונו וכל חלקותיו כפי משלה וישל חקדים
 פתח ענין אחד לדעת ולחוד ענין גאולה ושל מצרים על כי וואה כד בנו מבל אומר חלוק
 וקרבנו לעבודתו ועל חבתו ואמר חמץ בנו והקשר אותנו בקשר אבותנו וסד הדיו העלילנו ארוקם
 ונקשרים עמו יוד כי סוד שמו יתברך קשור בנו ואנו דבקם בו בפתח להוטר באור והדסד ואהם
 ודבקם בה ארדנים חיים כלבם ודקות הפתח להבאור ומה שאין כן בשום אבמה חלוק שאעפ
 שעושים מצוה אינן נקשרי בו ואין בקבלין עליה שכר ואם בא להקשר נתרין סוד כי אין בקבלין
 קשר במד שמו ואבותו זה סוד עמד וימדד ארץ ראה ותרגום והרין מן הקשר שאין נקשרים
 בתוכו ואין מה דבקם בו באים להתקשר נתיים סוד הוה ויתרגום אבל ישר תבל נהלה ונקשרים
 בו במד שמו ואבותו בכל ימים אים הים מקשרו יתברך הוא עומם בקשר אדו והשאר נה
 אתה אחד ושכך אחד ומי עמך ישראל גו' אדו וכו' **ורע** כי עקד סד וגאולה וזהו ההתלה
 סד והאלות לעסוק קדיש מה שלא היה להם קדם זה כי שכחו העקד מפני האלות ודבק
 בגולה מצרים ובהקטנותם והיו יועים מענין אלהותו יתברך שום דבר וזה ענין שדחה חורו
 במה פעמם בשבת יצאת מצרים על שבתן יתברך להסד אלהותו וקבלוהו עליוס והוציא אתם
 ממצרים הוויבא ותיכנס במד אלהותו יתברך ולפי ענין האבות המצא ענין יצאת מצרים בתורה
 חמישים פעמים כנגד חמישים שערים שהם סוד אלהותו לעד על כן הוציאם ממצור גלולי מצרים
 ועבודתו שלום חביבם ככל שער ושער באותן השערים שהם חבש' שערים ער שכלו וכל
 האבות שלימה וזהו סוד דתיב אסרו יצאת אתכם בארץ מצרים ולמה לזהו לים לא לים הדין
 זה חזו סוד הפסח בענין גאולה ויצאה מעבודת לחרות
זמור בדיקת חמץ יש בו דברים נפלאים וראה כי מאו שבא משה לגאול את ישראל לא דבר
 בוקדו דבר והיה בו ימלת לזהו סוד ומדבר כפי וראוי כי יאמנם מאתו זמן ואליך
שעקד וגאולה התורה כל להוקול לתתבר עם הדבור הפהסח כפי וראוי ומפני ששה והתבו ימלת
 על הבתים לזכור ועל אלהי מצרים להשבר כלם ועתה פסח ועל זה הפסח על הבתים ועשה
 שפטים בכל אלהי מצרים אף על פי שתמצא ענינים רבים כלם דברי ארדים חיים וכלך עולם ס
 סד גאולה מצרים לא תשכח לעולם ולדור דורה כי הוא עקר גדול ושכח זה לא תשכח וישם פסח
 חזר לעולם ועתה ראה והתם דע כי שם זה הוא כלל גדול שאין דפה יכולה לדבר כי ידעת
 כי סוד השם יהוה עקר השש קצות כלל סוד השש רבוא מיהוים במדותם וכלל השש בדות
 עקד השם והגדל ויכל כלל בשם יתברך **ויש** לך לדעת והלכך והקדו על מה בדיקת
 חמץ ומזהו סוד בדיקת חמץ תדע כי סוד בדיקת חמץ חמץ לסוד ככה אדרת
 והיא סבת וסוד ארס אחרים כי כוחם והקדש יצא מרשות אדם אדר ויבנס כרשות דבקם
 יתברך כי רבשכת סבה ארדים אדרים והאשן נקרא שאור וכמטה הסבה והאדרת הוא התורה
 מתדלת מעש מעש ונכתב עד שיוצא מן הבחאל הפועל מקרא הפועל הוא חמץ וכאשר שהיה
 הפועל יהוה כמקמולוקו תתנונו איי כהחך בהקדו ועושה לר שני ונקרא כשם אדר בהמצת
 עתה בין אדם דמי מגלה לך את דשום בבת אבמה ואף על פי שהם דברים סתומים מזהוים ועדקם
 ידאו וישבחו ורשעים עבד ומאלו ועושה שפנע חבין ודי לך **שאור** הוא הדתה להבוקדה
 עושה להפשט הוא נבית כחלל בכל צדויה הוא בבתים **החלי** מתהל כפא
 ויגמר

א ח ויגמר

התעל וכן הוזהר במדרש הפסולת מהלוי כי מצינו גם כן במדרש להשכיב כל רשע יארץ
 וכן הוזהר שני הסיגים ויהי הכל נכלל בסיג הבסוף כי השמאל נכלל בימין לעולם ואחר כך שנים
 יצאים ככללם ויהי זה מהתוך מדרש הסיגים למטה לפתוח לפני אדם ונעשה מעט בעד נקודה
 קטנה ונכנסת לבית החלל וישב במדרב ראון ומהפישט לבאן ולבאן עד שמשך ערלתו ותתלה
 בסודו ששמונוש בו מהתוך סג מדרב שהוא חשך כי בתהלה בזהו שני הסיגים כחזקת הירד
 וכלל השמאל בימין הכל תכנה בשם דודן הימין ותכנת הכל ביסוד האור שהוא הימין בשם שאור
 שיר ודודן אור שהוא הימין ודוגמא זו ישמעאל שהוא והתך היג שיצא מאברהם והוא
 התחלת המעשה כי האור וכפמי כי הוא עקר וסג מצד הימין או תחברו יחד שני הסיגים והוא סוד
 ה' י' ע' טו'אל' שמעאל ותחברו חר' ל'כ'נ'ע'נ'נ' השם יתכרך להשבת אלו המדות מן הכת פוכל מי
 שיהיה שום שאור או חשך כפי תכלולו מכאן שמאח במקום הקדש וד' ל'ך בזהו הכתב כרמזא
ועוד וזהו סוד ויהי נוכח קשת וכן סוד השאר שהוא התחלת שיר ותוך האור כאשר אמרנו
 כי שמו ומה הפשטא כת' עדרא עליו סוד ה' ג' הכלל כתובו ואוי מהו קובתו בהקפ
 מדרוהי הכהקשת וזהו סוד המצ'תמצא בו ח'ץ ואות התחלה מס' ואות ה' קראת ונשמע קול
 למרוק' **מחצת** מי ששומע להסתה הוא בעולם האדם כהתלה ה' בסוף חמץ באמצע
 וזהו סוד מחצת והכל סוד נכון למצוא דעה ד' ל'ך בזה **אור**
 לארבעה עשר בודקן את דמץ לאור דבר כשהלכה במלואה כי משלטה
 וא'ך כשנגנסן בארבעה עשר כל בר ישראל צריך להדבק בכל ד' הקדוש ולהשכח חמץ ומקערין
 אותמן הכתים ולא יכירו אותו בכחם וצריך בדיקה לאור דבר להמכירה שלטבארו וזמן וכאחות
 הנדיחפס דבעד אותו הוזהר מה'ש את רש'ל'ס'מדות ועוד כי באותו לילה בני אדם מצויין
 בכתיהם ואור ור'יפה לביקה ועברה לראות וראת את דבר מהפס או יופסה ה' על הפתח ולא יתן
 רבשדות לבא רבות לנגוף וד' בר'ס'ה'ס' ידועים ונבונים **ועוד** דע כי סוד בעוד
 חמץ כלל ארבעה עשר בניסן כי חמץ הראשונים הוא **חמץ** אמת לוקחין
 עשר התכות לחם והו' מבוזים אותם בעשר וימת רבית והו' חר' ל'ויהי הראשית ולקחין התכות
 שהכמי'ס' ומכרין עליה על בעור חמץ ומקפץ אותן בקער אחת וישמר אותן עד לבחר בסעוד
 שרפה ויש'פ'ס'ס' כדרך העולם אבל סוד הענין למח עשר חתיכות ולא פחות ולא יותר אלא לרמז
 ל'ך כנגד עשר שמאות כדי לבטל אותם ולבערם מן העולם שלא ישאר שום קצור בעולם על
 ישראל אלא ישראל צריך להם רחמים נפכה הוא דבתכליל שמרס הוא ל' שהוא שומר
 מן המקץ ופורעמות ומקטרגין של העולם ורס' וישבין שבוים בבני הורין כ'ן השב טעומד על
 שריו ובכשתה בל' פגערע וכל' שטן דעובלי שום קשרו' ולפיכך צינו השם הכדוך ויעלה שמו
 להשבת חמץ בפסח ודי' בהלכל שטמ'ל'ומכין' ואמרו הנבנים זכרם לברכה שהי'מדות הן בעולם
 החמורה חמץ כד' טמעת נקבה ואמרו ונבנינו זכרם לברכה כהמעת חמץ דבין מן טמעת ישאר
 מה לרמז ל'ך שהתמדות הם כעין מים הוא המדבתיב דודש אל רחמים כי הם מים כשכל
 שא'ן להסרח חיים הם עומדים כבתים ואינם מתגלגלים **סוד** הגדה וארבע
 כוסות שומפין את הדם במים מבפנים ומבחוץ וכמלאו יין ומחן אותו
 במים כי הדם רמז לעשרת ישראל שנקראת כוס של רוד שהוא רזה לנגן כפי צריך ששפ

ששפה ולטבלו במי מקדו העליון הוא דבת כבודת השל על המנה לילה במאן שהטבלו
 כלילה וכש יצאו ישראל ממצרים נשאו ומצאמא מצרים וכל לילדים ונכנסו ברושות הקדש והמדר
 בעין דוגמא זו נכנת ישראל שהיה עמדם בגלות ונשכח צריכה גם כן טבלו מעוקבטל הנל
 ודא הוא דבת כבודת על כל מים שהורים ושרתם ושאתם כמם כששן ממע'י'ו'ה'ש'ועה פירוש
 נבחר עליון שהוא מעין שלא יפסקו מינו בעין דוגמא זו אנו צריכין השקיה להדמות ליצרנו
 כי דיו'ל'ע'בד להיות כבדו להראות רמז ליסוד העליון ועל זה אנו שומפין הדם כדי לרמז לנו של
 דוד כי כל הדברים העליונים הלין במעשה דתחתונים ודי' בהל'כ'בין ומהקפין את השל'ה'נות
 בכל מיני כוסות ועליון ונחת כדי לרמזו לשולחן שהוא העשרת שהוא מלאה שולחנה מכל אדות
 העליונים ומכל האספקלראות וצנאות כלם נראים על השלחן הזה וארבע כוסות רומזים כנגד
 ארבע גאלות כנגד יצחק וסוד מלכות הנקראים כוסות כידם מקבלים מן הנל ומשפיעים
 למטה ולא ישתדויות מארבע כוסות ואם יצא ישתהים כן הוא ודי' **הסוד** בזה
 נהר יצא מעדן להשקית את חגן ומשם יפיר והיה לארבעה ראשים ומשם
 יפיר פירוש כינה ונקראת חגן עדן לצדיקים והוא לארבעה ראשים פירוש נצח הוד יסוד מלכות
 ומשם חלואה עולם הנפרדים ואין ככלל הספירות ועל זה לא הכוסות כנגד ל'מדות ומשם
 חלואה אינו ככלל הספירות אלא עשר ספירות כל' כה ולא יותר לכן כל מ' ששנתה כוס המי שכל
 נוחן יתרון במקום דליכא יתרון אלא צריך לשתות מים כדי להראות שאין שם יותר מדה לא ככאן
 דא'ל'ך הוא רמז ליסוד ועל זה ארבע כוסות די' לנו ולא פחות ולא יותר ורקעיה שיש בה מצות
 וברור ושאר הענינים רמז להקפ' ומקפץ את השכש שרם שנים עשר גבול'א'ל'כ'ס'ק' המצה הענינה
 רמז לעשרת שהיא להסעו' והיא עניה וענתות **והסוד** בזה ענין ורמז על המור ומצה
 העשירה טעמיה במי פירות העליונות שהן שמן **והסוד** ושאר משקן משהבין כהן
 לפי שהסנינה מקבלת השמן מכונו של הנל ודא הוא דבת כ'כ'שמן השופ על הראש יורד על
 חזקן וכן אררן ונקראת כן שמן לפי שהוא קרן דגבול הוא נאצלת מן רכינה ועל זה נקראת מצה
 עשירה **דבר** אחר למה נקראת עשירה בשביל שממנה נאצל צד צפון שהוא רוב הוא דא
 דבת'כ' מצפון והכי'אתה' וברור רמז למדת הגבורה שהוא מרוקסה מינו למח
 כשכיל ישראל שששתה כדוכי צר' בדין הגבורה ששתעבד והוא דבת' וגסאת הגוי אשר יעבדו
 דן אנבי' **דבר** אחר ברור רמז לעשרת שהיא מרה הי'י'כין המורות ודא הוא דבת כ'כין
 למר' נפש **והסוד** וה'ן זה' חסאתו לתפארת שהוא מדת התפארת הכוסות על העפרה
 ודא הוא דבת כ' ודע צדיק נפש ברמתו ונושלין ידיו לרמז לודבת מצד ס' ש'מדר'כ'ס'ם כיהם
 יצאו מרשות העמא אל רשות המדר וקדוש דיושבין בהי'ס'בה'על' צד טבאל ככני הורין
והסוד כוהי'ס'כ' אלדי'כ'את העם כ'ל'שון ח'ס'בה'ל'פ'כ' כשיצאו מבצר' נ'ש'ו' בני הורין וסגים
 על העולם ואחר בדיקה מצה מעשה במנה שתי פרוסות רמז לרמזו של עני כפרות
 לפי שהעשרת היא מקבלת השפע לתצאן כחצתה כנגד והכד בבק' ונאצלת הבער כנגד הצבת
 ויהי החצ' הראשון כן שהי' השלמה לרמז שהוא עולה בין שתי רמות שהם ג' הלה'מ'י'ו'ה'ות
 רכלה בין שתי הדרועות ומצאת עשרה שהוא הסירה ופגובה וישבת בין שתי השל'מ'ות'ו'ה'ן זה'
 ונבנה וכן רה על ראש התנוק הגבורה זו רמז להגבת כוסת ישראל עכ' הנהן שהוא תפארתו ישראל

והצב והבין לך בעמך דע כי סוד האפה יש אפה ויש אפה האמה בסוד האמה והסוד אפה
 שלמה בסוד עין האפה בעשר שעורים מדור אמתה וצורתה היא קדש סוד התקשרות אמתה
 ואמתה יש נמצא בסוד תקדוה העשרית ועל כן נקראת שלמה בלה בלה וכאשר הסתכל בסוד
 תמצא עומר עשרית האפה הוא אפרוד בסוד עמר סודו שווא הנקדה כמש שווא עש
 עשרית האפה הבל אור בל פירוד אמרו ארץ השווא עורה ארץ הא שכל שמות העומר בה
 שעה ששערים קשערים וכאשר הסתכל בסוד מה שאזל בענין הכדמה רבוצה על ארץ הרים
 דארץ הרים מגדלים לה בכל יום וכו' וענין הצד שווא שותה תמצא ענין גדול וסוד הצדק הדיע
 נפש ברמתו תמצא כי הקדם מהלם הארץ לקרבן הוא מאבל בהמה הלא תבואה אחרת ועל כן
 הקרבן זה אנה לא בלילה וכאשר אמתו וכיסוף בשער זה יש לנו להבין לשאר השער הנבנים
 מדר זה יום שמים ימנדה ואל גרע יום מהם וכאשר אמתו נכנסין בכל שער ושער אוי התור נמצאת
 בו הוא סוד יום וזהו סוד הליד את דוד והכל הוא בסוד הכלל סוד האין תסתור יו יתע לעד
 ונצה נצחים ע"כ וז"ל חמ"כ **תפלות** זה השבועות דין של שני ימים טובים של שבועות
 בדין שני ימים של פסח בתפלו אלא שאומרים את יום חג השבועות הזה את יום
 טוב במקרא קדש ומן מתן תורה ומהלך לחות בשבת מוכר של שבת באמצע ובחמת מונבדין
 וזהו ומיצאין בספר תורה וקורין בא"ה בפרשת ושמעיתו בין בחדש השלישי עד סוף הפרשת
 וקרא בספר השני עם המפטר בפרשת פטום וביום הבבלי עד תמימו וזהו לכם ויסמיהם ומפטרין
 ויהי בשלש סנה והפרק קצד מפריש את הבכורים וב' שני כמו ב' ראשון לא שקורין בספר
 הא בפרשת רא'מן כל הכבוד עד סוף הפרשה וקרא המפטר בספר הב' וביום הבכורים ומפטרין
 זה בחלק קדשו והפרק הכל חייבין בראייה ונהגו לומר אוהות של ר' שלמה בן גבירול זה בשני
 יום טובים של חג השבועות מצות עשה ביום ראשון ומצות לא תעשה ביום השני ויש מקובות
 שנהגו לקריתו כשיחזור ש'צ תפלה מוסף באמצע התפלה ויש מקומות שקורין אותן אחר שבשלים
 ש'צ תפלה המוסף בקורס הוא אחרון מהן ומה הנהגה **וסוד** חג שבועות זמן תמוק ונתקמטי
 אמו ואשה מספרת עם בעלה והקדמונים ז"ל משרתי עלין שלא לישן בליל שבועות
 ועכשיו כשת לילה וכל לילה קורין בתורה בביאם ובכתובים ומדליגים בתלמוד ובאגרות וקורין
 בחכמות של סוד תורה עד אור הבקרי וקבלת אבותיים בידיהם והענין הזה הוא טוב ונכון ואשרידם
 ואשריעם שלוככה וחז"ל הזה י' לכוהם להסיגון נאמה וכוהם הבלה מתקשטת ונכנסת אצל
 ותתן ה עבאות בלילה והוא הלילה הזה לה שמורים לתת חבר תורה שבכתב עם תורה שבעל פה
 וביה מבסין אותה להאפה והם נרשמו ונכתבו בספר הכרונות כי הם מרמזים תה צדקה של תורה
 בליל שמות התורה שהאבל הוא ממעני תולס אים פוסקים הם מנישים איה וזאת מוצקת ועל
 כן החכמים לא הונתני דומי לנפשם באותו לילה כרונה של תורה כי הם מרמזים ל' שוית ור' לך
 כמה שרמזו ע"כ לכן אמרו ונתקו ע"ל משרי אמו בינה ואשה עמר מספרת עם בעלה תפארת
 כענין היותו חזר מצדן ומכרין ברכת התלם בתורה לבקרא ומקרא לכתובים ומבתיים למשנה
 ומסנה שואבין מסכששון ממעיי השועה או ושמעו ה וקשב וכתב בספר זכרון לפגו בעהלה
 לאמר אלהים שושנים מרבה ומכאן ואלך הם יודעים אצלה והמלך הוא שו' עליהם בכל יום
 וכוהכח כום לעמד כזה המלך אשר העם שכמה לו אשר העם שה ארדו ועוד בליל השועה
 והנהגו קדמונים שאישינים כל אותה הלילה ס באותה הלילה יודעים להשאם סר צלם
 מעליהם

מעליהם אלא ויודעים כי הם סמלים ויודעים כי הוא ליל ידוע לענין זה ועל כן אוקנתני להם דומי
 מלקרות בתורה במסך שכלם בעלם ע"כ והלעד דמ"כ **תפלות** שבאב ערביה בתפלו
 כשאר הלילות הוא ענין בשומע תפלה ואחר שמתפלוין שצקדיש עד למע וקורין
 איכה ואי"כ או קינתה וכל המרבה בקינו ובספר באבל בט' באב ורזיה משוכה ולא עוד לא שרואה
 כחמתה שכך אלו כל המתאבל על ירושלים וכוה תראה במתה ש' שמו את ירושלים ויליבה
 כל אדכיה שיש אתה משוש כל המתאבלים עליה ואמר דוד אם אשכחך ירושלים תשכח ומימי
 הדבק לשוני לחם אם לא אוכרני אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמותי לפי היבין בל ישר ו
 להתאבל ולגוד כדאנה וכשכרן לכבש באב שבו נחרבה עיר מקדשנו תפארתנו ונשרף הבל אדמו
 מקום שישבן שם שכינוהו יום שבו ארענו לאמהינו דברים כמו ששינו במשנה תענית הדברים
 ארענו לאבותינו בט' באב נגור על אבותינו שלא יכסו לארץ ונחרב הבית בראשונה ובשנייה ונלכדה
 ביתר ונחרשה העיר ועוד גרסין במסכת תענית הניא רבי יוסי או מגלגלין זכות ליום זכאי ונחבה
 ליום הייב כשנחרבה בית בראשונה באותו היום בט' באב וכמ"ש דהו ומשכרתו של יודי ריב הית ודברים
 עומדים על דוכנם ואומרים ושב עליהם את אונם וגו' ולא הפסקו לומר זה עד שבבנו גוים וכבשום
 וכן בשניה ולא שירה של אותה היום היתה אלא שפלה כפיהם ואחר שאומרים קינו כסימין בנהמ
 ואם עורה נאימך רמה וכו' וא' ש'צ סדר קדשה רדלג ואני זאת ברת אונם עד מעתה ועד עולם
 ואמר ואתה קדוש ואהב אום קדיש דרבנן **תפלות** שחרית כשאר ימות החול ויתור אומר
 וענין בשומע תפלה וש'צ אומר בין גו' לרופא ותור ש'צ התפלה ומחזין לומר קנות
 באמצע התפלה כש'צ חזר אותה ומשלים התפלה ומדלג רצה ומתחיל ואשי ישראל ואינו אומר
 כ"כ וכשמגיע לשים שלום אומר עושה שלום בך את עמך ישראל ברוב עוה ושלום בא' עושה שלום
 ואין מופלין על פניהם ואין או תנונים ואומר קנות עד שישלמו הסדר רבתוב בספר דקנות ומסיים
 כחמה ואומר השיבוה אליך ונשובה ואומר עד אנה בכיה בציון ומלפד בירושלם תשוב תרהם ציון
 תבנה חומה ירושלים ומציעא סת ואין או לארץ אפים נהגו שלא להעלותו לית וקורין בפרשת
 ואתחן ב' תוליד בניס כהן לוי חסד ומפטרין אמוף אסיפס ואו אשרי ואין או לבצצה ואומר סדר
 קדושה בדלוג כמו שאמרנו ומחזירין סת ואו קדיש עד למעלה וקורין איכה ואח"כ כומר על טרות
 בכל ואו קדיש דרבנן ומחזין לקרות בספר איוב ואמר לקרות בתורה ונביאים ובכתובים ולשנות
 במשנה וכמדרש ובתלמוד ובחלמות ובדגות משום ש'פקדיה ישרים משמה ילב אבל קראוהא
 באיוב ובקנות ובדברים הרעים שבימיהו ותמוקות של בית רבן כשלין בו כיום ותה בשלין בו כמו
 ששינו במשנה כמ' פסדס מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות
 אין עושין ובכל מקום תח בשלין ואלו כל העושה מלאכה בט' באב אינו רואה סימן כרכה לעולם
 ואין שולין בשלום תח בט' באב אבל משיבין את הדיעות כשפיה רפה ומחזין תפלוין בט' באב שאין
 מבשלין מצות תפלוין משום אבלות שנהגו דלא עדיף מיום שני דאבל **תפלות** מבההגו
 לקרות ככה קדם תפלות רבמהה בחכמות של ישעיהו ומתחילין מנהגו **תפלות** מבההגו
 וקורין עד עת המצה ואומר ש'צ אשרי וקדיש עד למעלה ואמר לארץ אפים ומציעא סת וקורין בהן
 ולי ומפטר בפרשת כי תשא ביהל משה ומפטרין שובה ישראל לתורה ואתה קדיש עד למעלה
 ומתפלוין ואומר בברכת השבן נחם ה' אדמו את אבלי ציון וגו' עד בא' מיום ציון וכוה ירושלים
 ואמר וחזר ענין בשומע תפלה ושלח צבור בין גו' לרופא ואומר ברכת ברוכים ששלום ומשלים

התפלגונופלין על פניהם ואומר שצ' תורה בקול רם ואו' ואזנו לא ידע וקדוש התקבל ומתפלגין
 ערכית כאשר ימות החול ואם חל להיות השערה באחד בשבת אין אומרים ויהי נעים אלא
 אומרים מד איכה **תענית** יחד הנודר להתענות יום אחד סתם ולא פירש איזה יום יתענה
 והתחיל יום אחד להתענות יום אחד לשלם נדרו ושבת ואבל איבד תעניתו וצריך
 להתענות לשלם נדרו או אם התחיל או אם לא נודר להיטות מצוה אומרים זה
 ואוכל באותו היום ומתענות יום אחד שכן אלה ליה אדם תעניתו ופירע' וגרסין בירושלמי שדר
 תענית ושבת ואכל כבר איבד תעניתו והוא שאמר יום סתם' ואם פירש איזה יום יתענה כגון
 שאמר יום פלני ושבת ואכל משי' תעניתו אותו היום ואין לדרשות לדחותו ליום אחר כדגרסין
 בהשלם נדר תענית ושבת ואכל מתענה ומשלים ואם ראה חולם ורצה לצרין להתענות עליו
 ואפילו בשבת ואינו דוחה אותו ליום אחר כדגרסין במסכת ברכות פה תענית לחלוטם כאשר בנעדרת
 אמר רב חסדא וכו' ביום ואמר רבי יוסף ואפי' בשבת ואין מתענין בשבת לא יום הכפרים שחל להיות
 בו ותענית חולם והמתענה בחלום בשבת תענה באחד בשבת כדגרסין במסכת ברכות וצריך
 למתבתענה על תעניתא פירוש שהמתענה בשבת צריך להתענות באחד בשבת לכפר על נפשו
 על כשל עונג שבת ואם אינו יכול להתענות באחד בשבת יתענות יום אחר הרוצה להתענות תענית
 יחד צריך שקבלנו עליו יום אחד קודם תפלת המנחה כמו שאמרנו ויאמר קודם שיעקר רגליו
 בתפלת המנחה רבנו של עולם שקבלתי על תענית למחר יוד רצון כלפניך ה' אדני שתדע לי כי צר
 ותעניי ותשמע תפילתי ואם דברים יום אחד להתענות אף על פי שלא אמר דברים אלו בתפלת
 המנחה יתענה ואמר ענינו ואם לא הסכים יום אחר קודם ולא אמר דברים אלו בתפלת המנחה ואינו
 חשוב תענית ואם התענה לא יאמר ענינו **הרואה** חלים וכו' וליך אצל שליח מריעו
 ואמר לו שלש פרסות ושלש פרסות ושלש פרסות כדגרסין בפרקי היראה
 אמר רב הונן בר אבא אמר רבי פדת אמר רבי יודן ויראה חלים ונפשו עגומה ילך ופתרנו בפני ג'
 ופתרנו סלקא דעתך לא ישיבו בפני ג' לית תלתא דמרחמי ליה ולימא להו חלמא טבא חזיא ולמחר
 ליה הוה תלתא חלמא דידך טבא הוא וטבא להו רחמנא לישויה לטב שבע זמין גזרון עליה מן
 שמיא דליהי טבא טבא הוא וטבא ליהי ג' פרסות דבתיב רבסת מספדיל מחזול ליוגו או תשמח
 בתולה במחולונו ולא אבהה אלהיך לשמע אל בלעם וגו' ג' פרסות דבתיב פרה בשלום נפשו
 בקיבו ליוגו ואמר העם & שאול והתנתן ימות אשר עשה התשועה הגדולה הזאת וגו' ג' שלומות
 דבתיב כוראמי שפתיים שלום וגו' ורוח לבשה את עמשאי וגו' אמרתם כה לחי ואתה שלום תג'
 כדרך הגבר אשר יכשה בה וזהו ה' מבשרו ה' עוז לעמו יתן ויברך את עמך בשלום *
תפלות ראש השנה ערבת בשאר ימים טובים בלילות ומתפלגין שבעה ברכות ג' ראשית
 ושלש אחרונות וקדושת היום באמצע כמו בשאר המועדי' לא שחזמין בשלישית
 המלך וקדוש כדגרסין בפרקא קמא דברכות אבל דמיא סבא משמיה הרוב כל השנה כלה מתפלגין
 אדם הוא וקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט חן וכו' מי שבין ראש השנה ליום הכפרים שמתפלגין
 המלך וקדוש המלך ומשפט' ואם טעה ואמר הוא וקדוש חזון לראש דשליש ראשית ושתים שבתות
 באחת ואם טעה ואמר מלך אוהב צדקה ומשפט' אם נזכר קודם שעקר רגליו וחר לברכת השכיב
 סופשו כב ראשונה ואמר משם ואילך על הסדר לפי שהאמעיית אין להסדר ואם לא נזכר לא
 לא צריך שיעקר רגליו וחר לראש ותקנו לחסוף בברכת מן זכרנו כי מדין נטיל לטון זכרנו וכו'

בשכר שבע פרשעותונו' וכתוב זכרה באברהם דכת' כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו
 לפיכך תקנו זכרה בבגן' ממך אב ודחמן כתיבתו וזכר את דבר קדשו את אברהם עבדו
 וקדוש ובגן הן פחדן ובגן הן כבוד ובגן צדקם יראו וישמחו ותמלך אתה ה' ארנו קדוש
 אתה תואר שמך וכו' עד המלך וקדוש אתה מזרתנו יעלה ויבא כלוך על כל העולם כולו ככבודך
 תג' וחי' וזאת מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכבוד' ואם חל להיות בשבת מצוה
 באמצע וכו' וזאת ויאמר רצה ומומדים וכתוב להיים ושיש שלום וכספר היים ואם טעה ולא אמר
 זכרנו מיכך ובתוב להיים וכספר היים אין מחזיקין אותו בין יחד בין שליח צבור ואם חל להיות
 בשבת אמר חזר שליח צבור ואמר מן אבות דכברו' ונהגו לומר קדוש בבית הכנסת כמו בשאר
 לילות ימים טובים ואמר זמן בלילה וראשון ובלילה השניה יש אומרים שאומרים זמן כמו בלילה
 הראשון ויא' שאין אומר' ונהגו ליקח פרי חדש שלא אבל במנו עדין באותה השנה מברך שחזינו
 ותמך שתחול הברכה על אותו פרי ועל המועד ואין יוצאין חובתו בברכת זמן של יין חדש לא
 אם לא אבל עינים מתבואת אותה השנה אבל אם אבל עינים כבר לא יברך ברכת זמן על היין
 החדש אף על פי ששנתה לעילויא הוא ולכך כבר זמן על העינים **תפלת** שחרית פותח
 הברכות והזמירות כמו בשאר ימים טובים וקרין קרית שמע בברכותיה
 ומתפלגין בתפלת ערבת וחר שליח צבור ותפלה ככונ' וזאת מלה במלה וכל הצבור יכונו למה
 שאומר שליח צבור ולא ישיחו שיהי בשלה ואין אומרים הלל בראש השנה היום הכפרים ואמר רבי
 אבהו אמר מלאכי השבת לפני הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם מפני מה אין ישראל אומרים לפניך
 שיהי בראש השנה ובעם הכפרים אמר להם אפשר אני יושב על כסא דין וספרי היים וספרי בתים
 נפתחים לפני ישראל אמרו שירה ומציאין שני ספרים כאחד קורין חמשה בפרשת וירא אליה
 מן והפקד את שרועד ונג' אברהם בארץ פלשתים ימי סרבים ואם חל להיות בשבת קורין זאת
 הפרשה שבעה וכספר השני קרא המפורש בפרשת פתחם וכו' ופרשת השבעי באה לחדש עד לרח
 ניתחא אשה ל' ומפטרין והיא אש אחד מן הרגמים ואחר כך אומר שליח צבור בקול רם תקע
 בחדש שופר ונג' עליה לרוב בתרועתו וכו' ופרשת פתחם וכו' ופרשת השבעי באה לחדש עד לרח
 באי אבהו אקבו לשמע קול שופר ושחזינו וביים השני אין אומרין זמן וצריך להתברך
 ותקע להוציא את השומעים וידועותן וצריך גם כן השומעים לברין את לכסכדי שיצאו ידי חובתן
 רבשפר צריך שיתברך שומע עומש מעוצרין לתקע מעומד ותקעט סמין תקעה שברית הרועה
 תקעה סמין תשה' ג פעמים ותקע תקעה שברית תקעה סמין תשת' ג פעמים ותקע תקעה
 תרועה תקעה סמין תהיה ג פעמים ואחר כך אומר שליח צבור בקול רם אשר העם יודיע הרועה וכו'
 בשכר יגילין כל חסד וגו' בתפלת עהמו אתה וגו' ואם אשר יושבי בתך והזור וספרי ובתפלגין
תפלת מוסף **תפלת** מוסף וזאת ג' ברכות וזאת ג' ברכות וזאת ג' ברכות וזאת ג' ברכות וזאת ג' ברכות
 כזרתם אליינו ואלהי אבותינו מפני תשאנו גלינו מארצנו עד ופי יגיד תהלתך ואו'
 פלימות דמי עשרה פסוקים כדגרסין במסכת ראש השנה אין פותחין מעשרה פסוקים שמלכות
 בכל אחד מיום ומעשרה וזאת ומעשרה שופרות ועוד גרסין במסכת ראש השנה אמר הקדוש
 ברוך הוא לישראל אמרו לפני בראש השנה מלכותה חזרתנו ושופרות מלכות כד' שתמליכנו
 עליכם וזרתנו כד' שיעלה וזכרנו בעל מלכותה לפני שופרות כד' לערכה השמן ותקנו לומר עשרה
 פסוקים במלכות שלשה מן התורה ושלשה מן רבותים ושלשה מן הנביאים והפסוק העשירי מן
 התורה

חזו לכם לזכרון לפני ארבעים ותוקעין גם כן בראש השנה כדי להביע הרכבה ולחזקו ולחזקו
 הבריות מדינו של הקב"ה שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו ואלים יתן ארם ולבו לעשות
 תשובה קודם שיהודיכ בחטאו בראש השנה שזוא עם הדין שנאמר בו קרובים הנהול קרובים
 שופר ותדעוה האמר כי גדול יום ה' כי יכלמו **תקון** ואשמורת בפרק רבי אל עזר כתיב
 בראש חדש אל אמר הקדוש ברוך הוא למשה **תקון** עלה אל ה' ודבר הוא עלה לקבל להוח
 האחרונה ויעבירו שופר בכל המצבה משה עלה להוד שלא ישעו עוד אחר **תקון** הקדוש ברוך
 הוא נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אל ה' בתרועה וגו' וכך התקנו חכמים שיהו תוקעין בלוח
 בכל שנה כדי להודיר את ישראל שיעשו תשובה וכו' לערב הששן **ונהגו** לזכרון
 כליחות וכתבנו כי ביום שכל ישראל שאלו עד יום הכפרים **וקמים** מצות
 הלילות להתחנן ולבקש על נפשם במאת הקדוש ברוך הוא שישב על כסא דין בימים האלו והשופר
 כל ביותו ויש להם ראיה מיד רמלך שאמר חצות לילה אקום להודות לך על משפט צדקך
 ובחצות הלילה דעתו של אדם מושבת עליו ויוד מוכן אחר מפני ששוקק ה' ויך מתחודים ותחאכל
 רמזו שבענין ונדקק הדם ואז תהיה רגפם ממות להשכיל ובתעודרה להוכן ולהשיג יותר במח
 שתשיג ביום שכשהאדם שרד והגוף שבע אורעב לא תוכל רגפם לדה"ש שב מפני תודמת הגוף ע"כ
 לא יוכל אדם לכיון דעתו ולבו כלילה לא באשמורת התיכונה שנ קדם רוג כלילה לראש אשמורת
 שפכי כמים לכך נבחר פניה על כן התקינו חסדי' וראשונה לקים בלא תילות ולהתחנן ולהתפלל
 לפני הבורא יתברך עד אור היום כגון שאמר דוד ע"ה עזרה כבודי עזרה וצלב וכגון אעירה שחר אט
 מעיר השחר ואין השחר מעור אתי ובכל זמן שאדם מתחנן לפני הקדוש ברוך הוא ותפלל
 באמצע הלילה הקדוש ברוך הוא שמע תפלה ותענה מפני שהוא עת רצון והקדוש ברוך הוא נזכר
 באותה שעה לזכרון בית ובקדש וגלות ישראל בין האומות וחזון עליו ושימע תפלתם כדגרסין
 במסכת ברכות בפרק מאיבתו אל ישחק בר שמואל בר מרתא משה דרב שלש משמרו הנהיגה לילה
 ועל כל משמר וכשמר הקב"ה וישב ושואג באר שטאג"ה ממרס' שאג כמעון קדש יתן קולו ישאג
 על נהדו והדר כדורכים יענה על כל יושבי הארץ ואב"י או שחרבתי את ביתי ושרפתיו את הבליה והגליתי
 את בני ל בין אומות העולם נמצא ביהמתחנן לפני הקב"ה באשמורת הלילה תקבל תפלתו משש
 ענינים האחת שהקב"ה יושב על כסא רחמים לקבל תפלתן של ישראל והשנית שיוכל האדם לזכרון
 את ליבו יותר באלו השעות **תפלות** יום הכפרים ערב יום הכפרים בתפלתו משה גוהלה
 קודם סעודה רבפסקת ומתורין ואף על פי שמצות ודד ערב יום הכפרים עם השנה
 דתניא מצות יום הכפרים עם חשבה אבל אמרו חכמינו זכרם לברכ מתורה קודם אכילה שמה השרף
 דעתו עליו ממות הסעודה ולא יוכל להתנדות או יארע דבר קלקלה כסעודה ומות בלא ודו' וסדר
 ותפלה כך הולכין לבית הכנסת ואומרים אשרי קדיש עד למעלה ותפללין שמוע עשרה עו
 המכרך את עמי ישראל בשלום וקודם שיעקרון רגליהם אומרים ודו' מה נאמר לפניך על השא על
 חטאים סקלה ער כי אתה סלהן לישראל ארזיעו שלא נוצרת והחר שליח צבור ותפלה בסדר
 הזה ואמר אדיר ואמר קדיש התקבל ואמר שר ובעלותי מעעבוכו ואומר קדיש ויא שלמא
 ומדליקין נרות בבתי כנסות ובבתי מדרשות ברשמינו במסכת פכחם בפ' כקום שנהגו מקום שנהגו
 להדליק את החר כל לילה פודליקין ובמקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין ומדליקין בבתי
 כנסות ובבתי מדרשות וכמבואר דאפלים ועל גבי תולדים ואין צורך להראין כנסות ותכל' שתי
 חן כתובות בכל ופשוטים ע"כ תפלת

תפלת

תעלה וימנה מסדן לשקועת החמה כשהחמה בראש האלמות כדגרסין בבבבס
 יומא כד והי' שמשא בריש דקל פודש כשהשמש קרובה לערב ולא תראה אלא
 בראש אילן גבוה בנק דקל אובוצאבו תרס כרוש למא' יעלה אמר רבי יוחנן מעלת שער
 הכול שהוא סגור ואותו קוב לשקועת החמה וכשהשמש מתפללין בתפלת משה לא שאומרים
 בבקום כהבנו לחים אומרי' ותתמו להיום ותתום לחים ובמק' נזכר ונכתב בו ויתום ומשילמן
 ותפל' העד וה' וכתבו ותתגלות אתה יודע מהאנו מה חינוגו כי אתה סלהן לישראל עד סוף
 התפלה וחר שליח צבור ותפלה האמר כהו ואמר שליח' ודו' יום באמצע ותפלה בסדר רבנן
 האמר מהאנו עד ובכל עידך אין לנמית לוסלה ואמר אדיר ואמר ומשלי' ותפלה ואמר ברכת
 סג' ואמר ואתם הדבקים ונבקם חזות כתבנו לחים ויום תתמו להיום האומר קדיש התקבל
 ויהא שלמא רבה ואמר הענו ותעתינו **תפלת** ערכה של מצא' יום הכפרים כשאר
 ואומר קדיש התקבל ומשל כוס של יין
 לילות החל ואמר הכד להבחין ודעת
 וטר שלא היה דלוק מעד כיום הכפרים שאין מברכין על ותר במצא' יום הכפרים לא על ר' ששבת
 ומברכין ברא פרי הגפן וכרא מאדו והאשור ובבב' בין קדש לחול וסגור לתקיע שופר במצא'
 עם הכפרים סמן תפלת כדי לערכב הששן מפני שאין רשות לששן להששן ביום הכפרים ותוקעין
 כדי שלא להששן במצא' עם הכפרים והאל ועבר כבר יום הכפרים שלא היה לורשת הששן
 כדגרסין במסכת יומא וכל השנה ירשות לששן להששן לכך מוכא דכפרו דלית ליה רשותה שא
 גער ב"ך הששן הששן כג' ישראל שסדו' במנן ימות ותמה הטר חד שהאומ' ודפור' רש
 אומרים שתוקעין וכו' לזכר' שאמר כיום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם ואחר שתוקעין
 אומר שליח צבור לך אבול בשמחה ויחזקו ויאסחל להיות בשבת אומר קדיש הכד להאריך ימים
 אשה עתה ואראה ביטעתי ויסדיר קדושה קיי' שתתקבל ותגומקתה חסידים לעמוד בה היום בבית
 דבנסת משמחילין אשר יצר בשחיתת עד שמתחילין תפלת ערבית כמורכז סעבודתן' שבת
 וזכרון במקד' שחיה ומעמד שנאמר לעמוד לשרת בשכ"י ויש להסמך בפרק רבי אעזר שבתוב
 דאם סמאל' שלא מצא עין לישראל ביום הכפרים אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם יש
 לך עם אדום כלאני השדה מה מלאבי השדה וזמ' גל כן ישר' אית' רגל ביום הכפרים מה מלאבי
 חשית אין להם לא אכלה ולא שתה בך ישראל אין להם לא אכילה ולא שתיה ביום הכפרים מה
 מלאבי השדה אין להם ישיבה בך ישראל עומדין על רגליהם ביום הכפרים מה מלאבי השדה שלום
 מתוך ביום בך ישראל שלום מתוך ביום ביום הכפרים מה מלאבי השדה הנקיים מכל השא כך
 ישראל יקיים מכל השא ביום הכפרים הקדוש ברוך הוא שוכן עדין ותקטג' על ישראל ודעה
 בתפלתן של ישראל ומכפר עליהם שאמר ברוח ה' דרכי אישגם ארבעי ימים אה ותכתוב בימים
 וההיכר עליכם לשר אתכם מכל השא ימים לזנה תשרו תם ונה סוד עין
 שכת' י'ש' תדע לך כי בהסמך כפרים ספאל אתה וזכמה תוכל לעמוד על תוכן וענינם
 ברסי' מעט כד' גוה' פ' שכי' ור' מוכר' מעט תוכל להבין דבר מתוך דבר ודע כי מעד דרך
 כרמי מעט אס תוכל לעמוד על סד העקר האבת כסד חשבה השבתה לנ' והיא מתברך שקל
 כגד ותורה כולה בענין סד אברו בעקרא בענין ותורה וכתוב ועל ה' סני ידה ח' ברת עבדים
 וכתוב ואת שיתקדשך הודעה להם מלמד ששקולה שנה כנגד כל התורה כלה בענין והלבו רצו
 אתה ואין התורה כנגד כל הארץ ועל כן ענין השבת יש בפרשם בהודבה ענינים ובלשון סתום
 ובארבות

פרק רביעי

הארכיב ודבריו ואינו כדלהעמידך על הוכח ענין לא שאני מדבר ברוח וכל שכן פתחו וכתבו ברוח
 רבים וכקצת לטון וכל צרכות כלל ויסוד ענין השבת המצא פעם בלשון זכר
 פעם בלשון נקבה כענין סוד התורה וכל המצות בני שמצוות בכל לים בשמור
 וכל התורה וכל המצוות בכל לים בזכר ושומר זכור לזכר ושומר לנקבה ובענין סוד השבת זכור
 אתיום השבת ושומר ליום השבת זכור לזכר ושומר לנקבה ואמנם כי הכל סוד אחד בלי פירוד והגח
 תוכל לדעת מה שאמ' ושבתם את השבת כיון ש הוא לכם מחלל היות יו' שבת הוא סוד הנקודת
 שהיא יורשת מעט הנקודה והשבת שיהא הנקודה העליונה וכשם הפשוט והענינים במדוח מעד
 סוף המושב שהוא הנקודה והאחרון סוד בריה קדש הוא בין אלו ליהוה עומדת בסוד הנקודה האביעית
 שהוא התהלת הבנין בתוך העגול כי אין עגול סובב על מתכונתו וזוהי בתוך הנקודה והאביעית
 שהוא בחלל העגול ומתוך אותה הנקודה יבנה הכל על מתכונתו והעקר והוא הנקודה והעומדת
 בתל' ה' ה' סוד הנקודה והעומדת באמצע הוא החלת הבנין ומשם יתפשט הענין למטה בכל
 יורדיהן וזו הנקודה והקדמת ראשית תחלתו של עולם הרוח להקדש כאמרו ראשית עדיסיתכם
 חלה תרימו תרומה כענין סוד ועל סוד והבטלה למה יומת' מי שנכנס לחלל נקודת הבנין
 לעקר שום דבר מכל תקניה וכל ענינה מזה יומת' ואמנם שלש שבתות נגד שלש פעמים
 שבעי שנאמר בפסוק ויכל ארזים ביום השביעי ושבת ביום השביעי וברך ארזים את יום השביעי
 וכבר אמרו הענין חכמנו וברם לזכרה וזרע לך כי אלו השלש שבתות וכן שבת הנקרא שבת
 רמעי' שבתא ושבת חיים ושבת וקרא שבת הגדול הוא סוד הנקודה העולם הבא
 יום רבפורים וכל אחד ואחד הוא שביעי לסוד המדרגות ונקרא שביעי שבת רמעי'
 שבתא היא ונקודה סוף רבמה שבתא שראמרו' וכשם שבתא היתה שבתא פגמה ונשמת
 בהוספת הוח בעם רבנו הוצא מעדן ויורדות ופורדות בעולם הזה על ראשי עסק הקדש ועל ענין
 סוד זה יש הוכח ואזרח ג' וזוהי על סעודת הלילה והיא כל האמנים זרע וקדש אותו שיש לו הלך
 בארץ ישראל ולשמות במתנת עלין כאותה הלילה בעל כל פנים יש להאמין אמנה וישרה וידוע
 שתוספת רוח ונשמה יורדת לעולם לזרע הקדש ואין איש מאיש האמונה שאין אותה הרוח נוחה
 עליו ובאותה הרוח יניח ה' לעם קדש מעצבו ונגזר וזמן העבודה הקשה אשר עובד בה ובשעה
 שנתקדש היום כזה הלילה לא נתן כבשלות ליום שר ושל' שזולתה לזכר וזוהי סוד הנקודה אשר
 אמרו נסא רבמשלה יסוד ומעלה והכבוד הופף עליה והיא עומדת על כשמת זרע קדש מעצבת
 וכל העולמות בשלח בלא שום קטגור וכלא שום דין ואפילו רשעי' שבגוים ישנם בשלח וזוהי שקש
 ומצוה כיסוד ומעלה מושלת ואין שפן ואין פגוע רע ולא שרומשל וזוהי היתרך ומעלה והיא
 פרושה מעלה וכשם ועל כן נקראת ואת המעלה סוכת שלום ועל דרך דאמרת והבין ב' דאע"פ
 אשר לא ידוע ולא יבין בחשבותיה כיואמרים כליל והיא שומר את עמו ישראל' הלא טוב
 להזהר בשע' את דעם אשר לא יבין ולא ישביל שיהיו שולא יצאו בלתי באשר לא ידעו ואמרו
 חכמנו יל' מסל לזרע העצאן כל וכן שהצאן בכדור בתוך האבי' כהפלה על שמירת בניא עליהם
 אבל כל זמן שהצאן בתוך הגדרות אמרו וראו ונינו צריך לדהפלה על שמירתם כך כל ימי השבוע
 גזן רשות לאבים לשרים ולמנים על האומות של עולם השפל ישראל עאמר עתה של בכחם
 כינה צריך להתפלל על שמירתו שלא יוכלו להיק' להם ביום שיכנס שבת וקדש הו' כל שבת עמים
 כמשלתם והקבה נקדש על כן כבודו והוא כל העולמות תינתן יד שומר והצאן תינתן כפי וסוכת
 שלום

פרק רביעי

של' והפחת עליהם כשדעו קמ' על גזילע ואין צורך להתפלל על שמירתן שאמ' כן מודה
 שאין שמירה עליהן וכי אין הפעלה שולמת ומודה שהשרים הם על כשלתם ולא הוא יל' ורפ'
 הוא ירא בענין מה שאמרו ז' אכרודש ה' בקרבנו אס' אין כי על כל פני סוכת שלום פירשת כפוח
 על ישראל ורע הקדש וחס בדי' הנשבר' יש לומר הפירוש סוכת שלום עלינו כדי לאמת האמונה
 וזוהי פרושה עלינו באמת ויבין כלא שום ספיקה כלל אלא בודא על כל פנים וזה קיום האמונה
 לאמת אותה בעולם וכמו כן כפי הענין הזה יש לנו לדעת כי כל השבוע נזונים ורשעים כנה נם
 כ' אחד כפי רשעתו וכלא בני חבלה משרדן אותן במקלות אפילו כפי כהשוריעו' ועל סוד
 הענין הזה אמרו בפסוק ששים נזורים סביב לה וכוונת איש חרבו על ידיו כפחד בל' לוח אמרו
 מפירה של גיהנם שהוא רומח ללילה חרו מפחד כלילות ועל זה אמרו אנאמרים והוא רחום כהפלת
 ערמ' כפי שחדין מענין בעולם הזה ודעה של גוים כיון שנכנס שבת וקדש היום ותוסרו בעל
 הדין ממקום ואין שלשן אלא סוד מעלת המקום כלכד וזרין מסתלק כן חרשעים ויש להם פ
 כנוחה אין אוכרים והוא רחום כי כבר בא האדון ונתן כמחה לכל וכוה תודע בעלה והודר נאמנו
 בקומם שכל העולמות והרשעים כלם הם בכנוחה ושקט ושלום ואמרו שכל האומר בשבת והוא
 רחום מודם שחדין לא נסתלק והאדון אינו בא ונותן סגולה לכל העולמות ככובל כלומר כפון שאין
 סוד האמונה שלשת בעולם שעושה רב רוח ונותן נחת ומרגוע לכל העולמות ולפיכך אמרו לו
 לאדם להיות גורע מסוד האמונה כלום כי זוהי סוד האמונה מס' ואמרו כי כל ימי השבוע יש
 שלשה מסופים כנהנם כמתת יד רומח האחד נקרא משחת והאחר אף והשלישי חובה כנגדם אמר
 אומרים והוא רחום שיש בו ולא ישחית בנגד אותו ונקרא משחית והרבה להשיב אפו כנגד אותו
 והקרא אף ולא יעיר כל חסותו כנגד אותו ונקרא חובה ובין שסבת לק' שנכנס שבת אין אמ
 ראיים להעיר אותם ולזכור אותם כשום פנים בעולם כמשלות ועליונים מסתלקן מן העולם
 בערב שבת כפניה כי בא כל שכן כמשלות אלו שחן סוכות חצינית מכונים להרע ולא לרמיב
 אומר בריב אתה בערב שבת נשמת יתדות עוררות ונמשכות מלמעלה על ראשיתם וקדש
 כפי אשר אמרו ומפני שהאדם מתעשר בשבת יש לנו לשבת ליוצרנו באותה נשמה כפי ענין
 שאנו מתחילין מסוד כח אותה הנשמה לשבת ואמרו נשמה כל היתרך כ' כ' היתה וסודה על
 כל ש' שנקרא ויהי הם ויצדקים שבישר' כפי שהצדיק נקרא חי הראוי לשרות עליו אותה הנשמה
 ועל כן מתחילין לשבת ליוצרנו מסוד אותה הנשמה השרונה כל' ס' שהוא חי כענין שאמרו ז' סוד
 אמרו וכבר בן יודע איש חי כפי שהיה צדיק נקרא חי כמות חכמ' וזוהי עליו וכפי כן אמרו
 נשמה כל חי' שנת חום כמות שולמת מרת חום ועם כל זה מרת הלילה בכללה כבדת היום
 וכלל הוא שבת ומעלת חום יתירה על מעלת הלילה בשירות הנה שבתה ומעלה עליונות העי'פ
 שרוב א' כי חום והלילה הכל א' ועין הלילה אצל היום הוא ענין הכלל כנסת לחופה עם התנח
 זכשם כיהר הכל הוא סוד א' ועין אמרו ורפ' חודת חכמים אום כשנכנס שבת וקדש חום כוא בלה
 כפי שמסתלק הכלל להכנס בחופה וביום וזוהי שבת האל סביב ראשיתם מעשרים כעשרת צמ
 וצפירת הפארת למיני צדיק' להות ישר' עם קדוש כענין אמרו כי עסק קדוש וגו' וכך כחר ה' היום
 וזה הוא מוכר מכל האדם מפני שהכל מתחוד ומסתלשל מסוד השבעת הגדולה בשל' א' וזוהי
 דלפי' מסוד רעומן ג' חפלות כזהות מסוד יחוד האמונה שהוא היחוד והקדש ה' החד ה' ארזים
 ב' אחד הקדוש קק' ה' שהוא אחד כענין חג הפילות להת' חר' כחוד' א' כסוד א' ורפ' השל' שיות
 אמ' סודים וכל לום אתה אחד ושמן אחד נם כענין ישר' מי אחד בארץ של' צד' בער' של' ש

פרק רביעי

באריכו ובריו ואינו כדלהעמודך על תוכן הענין ואשאני מדבר ברחוב וכל שון פתוחו בשערי בית
 רבים ובקצרו לשון וכל צריכות כלל * **זכור** ענין השבת המצא פעם בלשון זכור
 פעם בלשון נקבה כענין סוד התורה וכל המצוות כי יש מצוות נבלים בשמור
 וכל התורה וכל המצוות נבלים בזכור ושומר זכור להגדר ושומר לנקבה וכענין סוד השבת זכור
 אתיום השבת ושומר ליום השבת זכור לזכור ושומר לקבה ומצא כי הכל סוד אחד בלי פירוד והגה
 תוכל לדעת מה שאמר ושומר את השבת כי ק"ס האלכס סחלה הכות יונתבי האסוד הנקוד
 שהיא יורשת מעם הנקודה החשובית שהיא הנקודה העליונה ומשם תפשוט הענינים במדותם עד
 סוף הכושב שהוא הנקודה האחרונה סוד בריית קדש המאכין אבלוסי העומדת בסוד הנקודה אביצית
 שהיא התולדת הבנין בתוך העגול כי אין עגול סוכב על מתבתו וזהו בתוך הנקודה האביצית
 שהיא בתלל העגול * ומתוך אותה הנקודה יסבה הכל על מתבתו והעקר והוא הנקודה העומדת
 בתלל הנקודה סוד הנקודה העומדת באמצע הארזות הבנין ומשם תפשוט הענינים למטה בכל
 יחדיון וזהו הנקודה הנקראת ראשית התלוי של עולם הרומה להקדש כאמרו ראשית ערשיתכם
 חלה תרומתו תרומה כענין סוד ועל סוד זה בחלליה מתיימת * מי שנכנס להלל נקודות הבנין
 לעקר שום דבר מכל תקניה וכל עניניה מתיימת * ואמנם שלש שבתות נבגד שלש פעמים
 שבעי שנאמר בפסוק וכל ארזים בימים השבעי ושנתה ביום השבעי וברך ארזים את יום השבעי
 וכבר אמרו הענין חבמה וזכר לזכרה והדע לך כי אלו השלש שבתות הן שבת הנקרא שבת
 ומעלי שבת ושבת האדם ושבת הקרא שבת הגדול והוא הסוד הנקרא העולם הבא
 יום הכפורים וכל אחד אחד הוא שבעי לסוד ומדרגות נקרא שבעי שבת ומעלי
 שבתא היא הנקודה סוף המושבה אשר אמרו * וכממשלת התחתונה הפכה ונשמת
 בתוספת רוח בעם ובגוד הוצא מעין ויחדות ופרדהו בעולם הזה על ראשי עמוד קדש * ועל ענין
 סוד זה יש תוכה ואודרה גדולה על סעודת הלילה והוא כל המאמץ וזרעו וקדש אותו שיש לו דלק
 בארזי ישראל השמחה במתנת עולין באותה הלילה כי על כל פנים יש להאמין אמנה ישראל ודעת
 שתוספת רוח ונשמה יורדת לעולם לזרע הקדש ואין איש מאישי האמונה שאין אותה הרוח נחת
 עליו וכאותה הרוח יונה ה' לעם קדש מעצבו וכדגוזומן העבודה וקשה אשר עזבו בה וכשעת
 שנתקדש היום כזה הלילה לא נתן במשלה לשים שרדו לישותיה לזכור והוא סוד הנקודה אשר
 אמרו בסוד הבמשלה יסוד ומעלה ורכבוד הנפף עליה הוא עומדת על משברת זרע קדש כי מצבתה
 וכל העולמות בשלה בלא שום קטגור ובלא שום דין אפילו רשע שבגזים ישנם בשלה ודושתקש
 ומנוחה ביסוד ומעלה מושלת ואין שגן האין פגערע ולא שרבוטל וזלה יתברך ודמעלה הוא
 פרושה מעלה ומטה ועל כן נקראת זאת המעלה מכות שלום * ועל דרך האמת והצדק בידועים
 אשר לא ידעו ולא יבינו בהשבתיה כדאמרו כל לילה הוא שומר את עמו ישראל * הלא שוב
 להודו ובשען את רעם אשר לא יבינו ולא ישיבו לזכור וזל יצא מליק באשר לא ידעו ואמרו
 חכמנו זל מלא לרועה צאן כל זמן שהצאן במדבר בתוך האבי בהפלל על שמירתם כי כל יום השבוע
 אכל כל זמן שהצאן בתוך הגדרות אמרו ואינו צריך להפלל על שמירתם כי יראו שיהיו של
 נתן רשנה לראים לשרפה ולכמנים על האומות של עולם השפל * ישראל יצא מרעהו של מקום
 בינה צריך להתפלל על שמירתו שלא יוכל להחזיק לזכור כי יבנו שבת וקדש הו' בלכותה ביום
 במשלהם והקדש נקדש על כל בכווד * ואכל העולמות תורה יד שומר והצאן תורה בנפשות
 שלום

סוד

פרק רביעי

של הנשפעת עליהם כנשר יעור קח על גוילע ואין צורך להתפלל על שמירתן של מלאכתן כן מדיה
 שאין שמירה עלינו וכי אין המעלה שולשת ומודה שהשרים הם על משלתם ולא הוא ית' ולפי
 הוא ירא כענין מה שאמרו ז"ל אכדושה כקרכנו אמר כי על כל פני סוכת שלום פירשה בנפח
 על ישראל ודע הקדש והם ביה נשבר' יש לומר הפירוס סוכת שלום עלינו כדי לאמת האמונה
 דהיא פרוסה עלינו באמת וזכור בלא שום ספיקה כלל אלא בודא על כל פנים וזה קיום האמונה
 לאמת אותה בעולם וכמו כן כפי הענין הזה יש לנו לדעת כי כל השבוע נדונים ורשעים בנה נם
 כל אחד כפי רשעתו ומלאכני חבלה משרדיו אותן במקלות אפילו כפי כה שהודיעו ז"ל ועל סוד
 הענין הזה אמרו בפסוק ששים נבזרים סביב לה * וכתוב איש חרבו על ידו ספחד כל לוח אמרו
 מפחדה של הנהם שהיא רומה ליליה והוא מפחד כל לילה ועל זה אמרו וזוהר רחום בתפלת
 עריכת כפן שהיון מעני בעולם הזה דנה של גזים * כית שנכנס שבת יקדש היום והוא סוד
 הדין במקום ואין שלשן אלא סוד מעלת המקום כלבו והדין משהלך בין חרשעים ויש להם מ
 כמותה אין אומרים והוא רחום מי כבר בא האדון ונתן כמותה לכל וכזה תודע מעלה הוהדר גאנו
 בקיום שכל העולמות והרשעים כלים הם כמנוחה ושקט ושלום ואמרו שכל האמר בשבת והוא
 רחום מורם שהדין לא נכתל קוהארין אנו בא ונתן מנוחה לכל העולמות כפינו כל זמן שיש
 סוד האמונה שולשת בעולם שעושה דבר זה ונתן נחת וסירנוע לכל העולמות * ולפיכך אמרו לו
 לאדם להיות גורע מסוד האמונה כלום כי זה הוא סוד האמונה ממש ואמרו כי כל ימי השבוע יש
 שלשה ממונים בגזים כמתת יד דומה האחד נקרא משחית והאחר אף והשלישי חובה כנגדם אנו
 אומרים והוא רחום שיש בו ולא ישחית כנגד אותו ונקרא משחית וזכרנו להשיב אפיו כנגד אותו
 ונקרא אף ולא יעזיר כל החיות כנגד אותו ונקרא חובה וזכרנו שפסח לקן שנכנס שבת אין אנו
 דאזים להעיר אותם ולזכור אותם כשום פנים בעולם כמשלות העליונים מסתלקין מן העולם
 בערב שבת כפינו כי בא כל שכן משלת אלו שהן סוכות חציניות ממונים להרע ולא להשיב
 אומר ברבותה בערב שבת נשמות יתדות יורדות ונמשכות כל מעלה על ראשי עמוד הקדש
 כפי אשר אמרו * ומפני שהאדם מתעורר בשבת יש לו לשח לזכורנו באותה נשמה ממש כענין
 שאנו מתחילין במסוד כח אותה הנשמה לשבח ואומר נשמת כל היתברך ככמה היתירה ושורה על
 כל מי שנקרא חי חיים הצדקים שבישר אכפי שהצדיק נקרא חי הראוי לשרות עלינו אותה הנשמה
 ועל כן מתחילין לשבח לזכורנו מסוד אותה הנשמה השרונה כל מי שהוא חי כענין שאמרו ז"ל כוד
 אמרו ויבחו בן יחדע איש חי כפי שיהי צדיק נקרא חי כמות המיד הדוח עליו וכפי כן אנו אומ'
 בשמה כל חי * שבת חיים כחיות שולשת מדה חיים ועם כל זה מדה הלילה נכללה במדת חיים
 וחבל היא שבת ומעלת חיים יתירה על מעלת הלילה בשירות נהו שכחה וממעלה עליונות ונעפ
 שובל א' מי חסד והלילה חבל א' וענין הלילה אצל חיים הוא ענין הכלל הנכנסת לחופה העם התנה
 זכרםם ביה הכל הוא סוד א' וענין אחר וז"ל הנה חכמים אדם כשנכנס שבת וקדש היום נזא כל
 כפי שמתחיל הכלל להכנס באופה וזכור חתה שבת השל סביב ראשונה מעושים כעשרת צפ
 נצניית הפארת לפנינו צרימי להות ישר עם קדוש כענין אברוכי עם קדוש וגו' וכך בחי היום
 זהו הוא מוכרח מכל חיים ספמי שהכל מתיחד ומסתלשל מסוד השכעת הגדולה בשל שלה א'
 ז"ל מסוד וזמנה ג' תפלות כיוצאות מסוד יחוד האמונה שהוא היחוד והקדש * החודו ארמי
 ה' אחד הקדושה קדש ה' שהוא אידו כענין זה הפלות להח' חודו א' כבוד א' ולפי השלישיות
 אס מודים וכל לזכר אותה אחד נשמך אחד נמי כעמך ישר מי אחד בארץ של אידו כנגד של

ג' תפילה להתיארום כבוד אחר ומרת הליכה כשקריש ועם מתיארות בהם ומתקדשה בקדושתם
 כהיות הכל אהדי **שבת** וגדולה הוא המעמיד את הכל וקקיים את הכל ומשפיע את הכל
 והוא השבת שהוא מנוחת עולמים מנוחת רגשות העליונות כבוד העולם הבא
 ואינו מנוחת הגוף והלתי נשמת העליונות כפי סוד מעלתו והמנוחתו לאחר שתשכח שכלות
 סוף הגוף ומנוחת הין זכות וכרות אזו יס' להם מנוחה ועלג באותו שבת כפי מה שאמרנו ויש ל'
 לגלות אף כוד ענין אחר והוא כפירוש זה חרע לך כי החכם הראשונים אשר נזהר עליונים
 הרוח בעלי השמות המפורשים הם העולים על כל מלאכת עבודת הקדש בהודים מפרשי כבוד
 דרכי האמנה כפי הקבלה הנכונה אשר בסעיף נתינת פירוש סוד האותיות וכתרתי כפי מעלת החכמה
 המרמית אשר בועטים הם היום בני עליהוורעים בה וכתוך דבריהם אמר על סוד נתיבו מלאות
 החכמה שהם סוד הקשר ספירות וכב' אותיות שותם נב' חפצים עליונות ואמרנו כי אות ביה הוא
 אות הפועלת ודברים כלם חודרין כן הוא כבוד החכמה והיא כהתחברות כבוד אלף נעשה דבר
 על סוכנתו הכולל לחוליד אב התולדות והנתיים לאחר כן אות כ' נשפעת וילדת ונעשית ראש
 על סוכנתו עמה את תן אמצעות האותיות הרי התולדות כן כי אות כ' פועלת ועל סוכנתו כבל ה'
 האותיות סוד גודל כהיות פועלת אות כ' בכלן ונכנסת בהן ופועלת בעולם העליון ובעולם הזה
 בכח האותיות הא לפועל מנוחה בעולם האדם חשונן כתיבנו אלו בכל המלך הוא נכנסת בין
 האותיות ופועלת עור סמבעת לתוך קר נכנסת בנתיים לחשילוי ונשמה כן הגוף ואזו היא קבר
 סמכת הגוף שמה והנשמה עולה שהיא אות כ' פועלת לבקש לה מנוחה ונכנסת בין האותיות
 הנשארות שת לרגיע לאחר העלין מנוחה ונשמות ונהכין הוא שבת ואזי עמדה בלדת ומל' פעול
 כי מה השבת והליה אין פועלה נמצאת והכל נמו וסחים וכרגיע עם הנשמה היא מוכנת לחיות
 כנעם ה' ולבקר בהיכלו ועל הסוד הגדול החחיל בתורה בית לפועל כמעשה בראשית הפעולות
 משם יצא כבוד כח האותיות בענין השלשים נשתים נתיבות החכמה שהתורה נכללת בהם ועל
 כך סעם התורה כל סוד כ' לבנתיות החכמה הין סוד התורה משם כפי שאמרנו ולפי הדברים
 האלה תוכל לדעת כה הוא שבת כפי אשר אמרנו וחתקוירמ וחסוד האמתי על זה הדרך הוא
 וסוד שבת הוא סוד שמו של מקום כבוד אשר רמונ **וענין** המיעד הוא על זה הדרך
 בהתחבר המרה הירועה כשאר הכחות והתיחד הכל ביחוד שלימה וכל אופניו
 וכל עניניו וזה סוד הכלל האמתי וגם הפרש' הרבה ודגני מפרש לך ענין אחר כבוד ראש השנה
 כדי שתעמוד על הצבן שיסמוה הוא יום הדין לדור ולמעתן דע מה תוכל לעבוד על הוכן האמת
סוד זה ביה כל באי העולם עוזרין לפניו ככניסרין ויבני מהלך כשלשה שערים השער
 הראשון הוא בענין חוסם כסס השער השני הוא בענין הרין השולט באותו היום'
 השער השלישי הוא בענין חשטן ומקשרג סוד עזאול העקב להשטן כראש השטן וכיום הכפורים
 ואף על פי שבכר דמות כמקסם אחר **השער** הראשון יש לך לדעת כי הוא יתברך כרא
 עולמו ומצינו לפי חכד כפי אשר אמרנו ומראש המחשבה העליונה חסניא
 מציאותו כבוד האור הוך הקדמון הנעלם כסודו עד אשר נהעשף באור וברא את העולם ועשה
 את האדם ישר כיוסר האמת ומנהו כצורה עלייתה והנכין כן עדין והגדול חכמה עלייתה על
 כל הנמצאים אהרע וכתוך שהחכם יותר רצה לרבוט כחוך כרהף ין שכרים ולשתו עניבראש
 פתים ושתה דגבה ראשו ותפתה כמהקי כחשוד עד אשר יצא לחץ ודחוף ומכבודו גלח נכנס
 בשלום

בשלום ויצא לברכה ולשם נתר בכרך כל התולדות הכחות מדין השכר ומשכמים לדרך שבר ועל
 כן נכנס כדין לפני כראובים זה שהראש השנה יום דין לדורות וקדוש ברוך הוא משגיח ומעין
 בדין כל העולם כהתעורר המד והגבר את פחד יצחק וזוים עמך כבוד אותו הדין לדורות כי משם
 חפר אוכלי **סוד** החדש השביעי שהוא סוד המרה השביעית ונקראת כסא הדין וענינו ידוע
 והחכמה ומה נורא מאמר רז"ל שאמרנו בכסא ליום הגינו יום שיהלכו נתכסה
 בו והלא לא ראינו מעולם שנתכסה באותו זמן ואמרנו בו איה החדש שהלכנה מתכסת בו הרי אמר
 זה החדש השביעי דבר אחר איה יום שהלכנה וכו' זה ראש השנה חסודו ודובר האמתי הוא יום
 כהות סוד הערלה והופף על כרית קדש ומכסה אותו או הוא יום הדין על העולם כהות הפתח סוד
 הקשיגור תובע הדין על כל בני העולם והעדים מכוונן להעיד על כל מעשה העולם המלך בפנים
 כלומר נתכסא מכל גזווי' מיום להשגיח על כל פרעל איש ומעשהו חסוד שיהלכה נתכסה בו
 הערלה מכחוף שומר ועמך לשמור ופתח ותובע הדין ואומר לדין פלוגי עשה כך וכך ופלוגי ע'
 עשה כך וכך והוא ומנוחה ביה דין ממנה להכוע תביעות העובר על התורה או העובר על מאמ' בית
 דין כענין שאמר כי ה' אודב משפט ומנה לזה להכוע משפט מי שעבר מאמר יצרו מי שעבר על
 דברי תורה והוא הולך ומשוטט בכל הארץ והעדים עמו וכא וכל שין עבר ל' אדניו תובע הדין והכל
 על דרך האמת והדין ואף על פי שהכל אמת ועדק והאיתכרך כהות חסדו וחבתו בצאן מעינתו
 ישראל חרע כי תקשיגור בא לתבוע הדין והוא זמן מושב הדין כאשר צוה אותו אדניו ופקודו ל'
 לתבוע תביעות התורה ומצות כל מי שעבר עליהם עד היום שכשנברא העולם הפקד אותו אדניו
 לשמור את דרך עץ החיים ולא יבואו בני אדם לפרוץ גדרין ישוך אותם והנהגה בענין צב' ופרץ
 גדרים שבנו כחש הוא יתברך ידוע כי אין אדם עדיק בארץ אשר יעשה מכולא יחשא והוא מרחם על
 ישראל ברחם אב על בניו והוא אודב להכנס ליום לפניו משורת דין צוה לקרית עצה להנשות כו'
 לעינכם מעותיהם שתובע דמקשרג ולא יוכל לתבוע דין צוה לתקוע בשופר והגדל נשמע מתוך
 השופר כסוד אש ודחוסם כאחד כדובר ונעשה מבני כל אוד בל' פרוד איה ברת עזרתו והכל מצא
 כהתעורר קול השופר מלמטה והתחאה הערלה ממקומה ונפתה נפתה והתפלה הנכנסת וקס' וכלך
 בכסא הדין ועומד ברחמים ומרחם על בניו כי הוא יתברך הוא דין ודין אנו כן כשהתובע אנו
 לפניו אף על פי שהוא ידוע הכל וכשענינות והתובע מעורבבים מנדה מלפניו ושומע אין לו ונשאר
 ישראל עם אברים שכשמים כשלום ומרחם עליהם ואם תאמר אם כן הלא הכל כיוו יתברך למה
 יצטרך לכל זה יעבור הקשיגור מלפניו הלא ישמע לדבריו כי אין לשום מלך לשבוע דברי הקשיגור
 כל שכן הוא ית' חרע לך כי הוא ית' סדר חקן כל הדברי על דרך האמת והעדיק הישפט באותו
 עין משל למע' ותקן כל הדברי למטה וצוה לכל דין אף על פי שידע האמת לא ידן בלתי תובע
 ועדים ותבוע והדין עומד על מושבו והתובע מלען פלוגי עשה כך וכך פ' עבר על כך וכך והעדים
 מעידי ואזי הדין ידן דין אמת לאמתו כדוגמא והיה למע' שהתובע והתובע ועדים כאל' לפניו הוא
 הדין והתובע נקד אשטן כפי שמעיד על ישראל האמת והתובע ליום העדים ענינה לראות כל
 מעשה בני אדם כשהתורבגליהם שלחום ירועים נקראים עיני ה' על שם שום משג' היום והואם כל
 מעשה בני אדם מדין הוא יתברך וכל זה נתקן מלפניו כרצונו יתברך לחיות השטן הובע דין לפניו
 ואם תאמר שלא יכנס לפניו אין דרך רם ונשא כי כבר הוא רבהקן מושבו ומעברו והוא ה' דים עשה
 עיראול לפניו והתובע והוא אנו תובע וזהו אמת ומשפט דין ישר אבל הקדוש ברוך הוא נכנס ליום
 לישראל

פרק רביעי

לישראל בתלמי עליה לפנים משורת הדין ומתן להם עצה כדי שיתקרב בו טענתו ויתקרב ויכיר בכוונתו
 טענתו לפי רוב הדין או ידחה מלפניו ושימע אין לו והקדוש ברוך הוא שומע תפלתם של ישראל
 ומרחם עליהם ואמנם כי קול השופר לטובה הוא סוד הכרת מדותע של הקדוש ברוך הקדוש הוא
 רבו למדת רחמים תרועה למדת הדין תקשה באמרו על האלילים בתרועה ה' בקול שופר ואמנם כי
 הוא סוד ותורה וקול באהר קול שופר המתיחד באהדתו למעלה יש לנו עורר אותו הקול שהוא
 של החיים בסוד התרועה של משה ואם תאמר ויאך יכול האדם בתעוררות של משה להתעורר
 וקול הוא למעלה תרע לך כי הוא יתברך רבצא מציאות הויתו מלמעלה למטה עד אפס מקום
 וכאשר התעוררות רוצה לעלות מסוד מציאותו עליו כי יורד ועולה בעצמו רוח ואדם ובריצי
 הרב מציא ומכנים הויתו קומו כהות יוצאובא ובהותו שם נתן התעוררו להיותו יוצא ואין רוח
 יתכל יוצא עד שהוא עלה למטה למעלה לשוב למקום תולדתו ואי התעוררות מעלה יוצא כ
 במתלה ובמה עינים גדולים בסוד זה שאין לכתוב אתם במקום זה ודי בכח שרמתי וירמבין
ועד סוד השופר כפי מה שאמרנו חכמי הקבלה דע כי סוד הקשת השופר ובמתו
 הוא כי השופר רבו לתפארת ותרועה רבו לעשרה שהיא מדת הדין והתרועה ענין יללה
 שהוא מדת הדין וענין עשיתו לפניה ופשוטו לארץ שהיא ארמו לתפארת שהיא אמת ורחמים
 כדי שהוא מדת הדין כלה ברחמי וכן ענין טענת תרועה יתקנו למעשים רבו לעשרת שהוא
 מלכת בסודו ועל העשרת נאמר ותרועת מלך בו גם עליה נאמר הוא שעבדה לאבותינו להג
 וזו השמחה והאספקלריא שאינה מאירה וביה של יובל תוקעין כוכר ותוקעין פשתה דתיב
 ות' ביה שופר תרועה לפי שהוא רבו למדת ורחמים והיכיר תרועה לפי שאי אפשר בלא הוא פי
 העשרתו היא תועלת ומצמו בפרשת העצור בהתעורר הנשיאים ובקדול את וקול התקעו ולא
 תרעו לפי שהתקעה רבו למדת הרחמים והמטע המדות מכיר תרועה שהוא רבו למדת הדין
 והוא השב נה החולת עכס מהו מיעים כי ישתעלה למעלה והתכליל במדת הרחמים הדינו דתיב
 עלה אלילים בתרועה בקול שופר ודי למבין **סוד** עין הסוכה יש לנו לפי ש כרמו הענין
 חוה על רבו אשר פרטנו בתהלה בסוד הסוכה שהיא הוועה בסוד האמו' משש ודול
 רבו הענין הזה בסוד אמרו כל האורח בישראל ישבו בסוכות סבתו וסוד אמרו כל מי שהוא אורח
 בישראל ישבו בסוכה וזוהו שאכל מן שאינו מירעי ישראל או יושב תחתיה כיעל כל פנים
 מי שהוא מירע עם הקדוש הוא תחת כפי השכנה בסוד האמונה להיות על על ראשו ולחצול לו מ
 סרעו וזהו הסוד שהתעוררנו בתהלה ופרס סוכת שלום עלינו והוא סוד האמונה בסוד השבת
 והני מעורר על עין אמרו נפ' להויל תוסף קום בתולת ישראל ואמרו רבותינו זכרם לברכס
 בגמיה רבו במעורב מרצ' להאי קראובי נפ' להויל תוסף לנפול עד קום בתולת ישראל וליפ
 וקדוק הענין ערד יתתי ואמר בסתירה ובהקמת אחרים נפ' להויל תוסף קום ודאי
 משל למש' ונתא שהיה לה קצה עם המלך וזהו ההולבת מכותו עד שתעבור חמתו של מלך
 בין שעבדו חמתם לך היתה הוא מאלה שהאלה בקצה ואל כיתה פעם ושתים רשלי למ' הלבן
 בחמת המלך והמלך נתחם עליה נשבע שלא תוסף לראבא פעם בפעם לא הוא כעצמילך וישב
 להיכלו בכבוד מה שלא היה בהן כשאר פעמים כענין נפלה ולא תוסף קום הוה סבתו דוד
 חוה האמונת שלום חוה הא בתולת ישראל ועל דרך זה כל האורח בישראל ישבו בסוכת כי

פרק רביעי

הוא השולטת ומתחדת בסוד ומדרגות העליונות להותו רבול אור בסבת כתיב הסוד וכסבו כת' ב
 בלא וזה הוא סוד יחוד האמונה בסוד ששחקים שרם במקורות העליונות הנשפעת כסוד ומקבלת
 מרם ומתחדת בסוד ועל סוד זה שבעה עינים ואיהלבים עם ישראל כבודו והוכיבו כוכבות השנתו
 את בני ישראל והוסיב כצל יחוד האמונה להיות על על ראשו ולהציל להם מרעותם ודי לך רבמו
 בלא אריכות כי במקום אחר הארבה כוה ודי לך הענין הזה לדעת פשר דבר
סוד הלולכה והארתג כבר ידעת כי המקטרג ותובע ויך על בני העולם כהות שר' לוקחים
 עצה לנפשותם ביום הראש השנה כפי אשר אמרת ומערכבם טענות המקטרג ולא יכול
 לתבוע באותו הדין עוררו של קול השופר לכתובת עורר קול השופר למעלה ורובך קסמכסא הדין
 ויושב על כסא החיים והתובע בטענותיו מוכן להבוע ורואה שכבר הוא יתברך בדיבים עם בני
 הדין חלף הדין נתרעבו טענותיו והולך לו וסוד זה וועשו אחיו בא מצדו צידת החיטא בנפשותם
 ואמר יקום אבי ויאכל מצד בנו ויצחק אומר כי מצד ציד התודים שחטא כלומר בסהפלתו ובקול
 השופר ואכל מכל כשרם תבא ואברכו וגם ברוך יהיה בשכונת עשו תו וכבר ציד ואינו כלום ביום
 זה ואינו יכול לתבוע מה כתיב וישמעו עשו את יעקב כסלק עצמו ליום הכפור להתעורר בטאתם
 לפני המקום והקדוש ב'אמר ודאיל ואפי ברהם אתכם ומבא אתכם ל' יצא התובע ובקטרג ריקם
 מלפני השליכו עצם אחר לכל ב' יצא מלפני ובעוד שהוא בתעסקו נגורר אותו ועצם תכנסו אתם
 ואתעסקו אפי עטכס וכל זה מבואר בדברי רבותינו זכרם לברכה ובמדרשות הפנימיות ואמנם כי
 העקר והאמת הוא כי הקדוש ברוך הוא תקן וסדר כל הדבר לבעלה לתהג העולם התחתון לכשת
 הם שופר' ופקדו' לסדר הדין למעלה לדין לכל פועל ומעשה וסוד זה להיות התובע לפניו כאשר
 אמרנו ועל זה אמרו רבותינו זכרם לברכה עומדת מדת הדין ותובע מלפני הקדוש ברוך הוא כי זה
 ותובע הוא ומש' מאביו יתברך ותובע דין בזמן שרובך יושב על כסא דין והקדוש ברוך הוא
 תאיתו לרסם על בניו ועם כל זה אותו ותובע כאשר אמרנו עשה פקדוהו אשר דפקד אתו כיום
 שנברא העולם והדע לך כי כשנברא ומלכא פקדו לדע בני אדם כד תרביס עסר רבך ואמר אותם
 ומענה אותם כל אחד לפי הראוי ועל זה דפקד מיום שברא העולם וגם אותו הדע הבתו קראו טוב
 מאד דתיב ורא ארלים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ודרשו רבותינו זכרם לברכה והנה טוב זה
 מלאך דהיים מאד והמלאך המהני הוא טוב מאד וגם אינו דובר שקר כי בדרך אמת תובעו והקדוש
 ברוך הוא האלו דפקדו בענין זה אינו רוצ שיעא ריקם מלפניו וכי כל בני העושה גם כל בני הדרנה
 מידנותים ואפי דמחבר יודע כי אנשים חכמים ונבונים יסתכלו בענין זה מצד הענינות ונכנסם
 בלכס על ענין זה ונני מעיר להם לראשאל להסתכל כמה שאני יודע שלא ימצאו זולתי שתעוררת
 בלכס מהוה ותועלת ומה הוא תקן זה לפי דבורא יתברך ויתעלה וזווי יוכלו לעמוד על תוכן
 טעם הקרבן ושעיר המשתלה ושעיר של ראש השנה וענין מעוטו זה כפי הסוד שאמרנו כבר ח
 חולין ונחורר למה שהינו ככאדוכי והקדוש ברוך הוא אינו רוצ שהובקטרג יצא ריקם מלפניו
 והאיל הוא שואל את חלקה דאיל לו מן הדין יש לתת לו עצם לגרוד בו כדי שתעקבנו ודבר
 זה מצאנו ראיה מדיבר רבותינו זכרם לברכה בואלה שמות רבאמרו כטענה שיצאו שור' במצרים
 והיו עוכרים את חם ורצה והקדוש ברוך הוא להשיב את המצרים כי ככא המקטרג תעמד לפני ה
 והקדוש ברוך הוא ותבע את הדין לפניו ואמר רבותנו של עולם

פרק רביעי

בהנשתנו אלו מאלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה אנו גלוי עריות ואנו גלוי עריות
 אלו שפכות דמים ואלו שפכות דמים ומגדלן דהני הוא אמרו כמקום אחד ראה לזה דנתיב
 ואדעי לכם בארץ מצרים ונאמר לכם איש שקיצי עינו השליכו ובגליל מצרים אל השמא ולא
 סמעי ולא השתא אה זונם להורות כי רשעי גכחדים היוואעפ שאמרנו ידמקסרג ודאי מקסרג הוא
 אבל על ררך האמת והיושר הובע עכו הקדוש ברוך הוא רוצה להכנס להם לפנים מסורה הדין
 ואמר משל לרועה צאן שווה על שפת המד החיה רוצ' לעבור צאנער ששט עינו ורואה הואב
 שכל לפור צאנ הרועה היה פקה אם מהאעשה בעוד שאני עובר את לויבא הואב ואוכל את לו
 מה עשה בחר תוש גדול והוקן אמר אצל זה ואתנה לו וכעוד שהתיש בתעסק עמו והוא עם
 התיש אעביר אני אח צאני וכך עשה' כך הקדוש בה בעור שראה המקסרג שהוא תובע רין אמר
 מה אעשה ואצל לעמי צאן מדעיה מפע אשליך תיש גדול מיד אם לו השמח לכך לעברי איוב
 הרי התיש כי השטן לא של על איוב אלא הקדוש ברוך הוא נתנו לו כיון כדי שהפרש ממנו ולא
 יגע בהם מיד כיון שהקדוש ברוך הוא אמר זה וזה ענין ישראל ונתעסק באיוב וכל זה כדי שלא
 יצא ריקם מלפניו והואל והקדוש ברוך הוא לוקח מפניו דבר עריות זהו שנתרעם איוב ואמר של
 דיתו יפרפרו ואחו בערפי ופעצנו דקמני לו למשרה הרגום מסמרת מסרה כדי לומר את
 ישראל הקמני לו אצלי ואמנם כי רוב הרבנים מורים כי איוב מחסדי אומות העולם היה והוא
 שאמר והרא את דבר הבעבי פרעוזה אנו ועל בן נהנו הקדוש בה כידיו כדי שלא יצא ריקם
 מתביעותו ושליך עצם לכלב ותעסק בו ועל בן צוה לטרוח שעיר לעזאזל ביום הכפורי ומפני
 עצם אחר שמשליכים אותו נרפך לו לשוב לאיוב ומכשכש לו בנכונ כך בזמן שירא מומנים
 ביום הכפורים להכנס בהכל המלך אז בארבל באים ישר בעצת המלך ומשליכים לפניו עצם
 ואינו נפך להם לאיוב וסוד כי אמר אנפרהו כי נאשר התעוררתו לבעלה ושב ותעסק בנאותו
 העצם לגרור בודתו וישב ביום ההוא עטו לרבו שעירה שכ לאותו שעיר ותעסק בו והושב
 אותו כהנהגו ולה שמח בו ישראל נסע סבחה מתעסקים במלכס סוד ריכח ולבנותו
 עשה סבות ובאותם הימים מקריבין ישראל קרבן של אומות העולם כדי שלא יתערבכו
 כשמחתן של ישראל עם מלכס והאילן כשהוא מתברך הענפים הקטנים אשר אין בהם תועלת
 והם תחת האילן כביבה שרשים כלם מתברכים באילן חוד סוד אחוה לנו שועלי אף על פי שהם
 מתכלים ברמים יש להם להתברך עצמם מפני שאחוה לנו ואומות העולם נאותים בישראל ועל כן
 מקריבין עליהם קרבן כדי שלא יענוסמו ולא יאקחו חלק בחיים וצנונים מכור ופעלה העליות
 לבדם בלי ערוב אחר ועל זה כתבעטין העלכין יורדין מן הקדוש ולא עולין כל אהם פרי כל
 יום סמטעטין ויורדין עד שבעה' כתוב ולקחתם לכם בעים הראשון פרי עץ חדר כפית תמרים
 וענף עץ עבת וערבי תת' הענין זהו דא סוד גדול ונכון למוצא דעת בהיותו השיר והענפים
 כלם בכוד יחוד שלמה כגו אחד בארץ דא ספני מה גראה סוד יחוד רבורו של מקום בענפים
 זכפרי ולא בדבר אחר ואנו לוקחים אלו הענין כדי להתחדד בה כבורי הערך כי כבר רמזנו
 בתחלה בסוד האילן שיש לו להקדוש בה המקום נגבל בשני עשר גדולי אסון כפי אשר התעורר
 למעלה וסאותו האילן פורחת השכות הקדושות שהם פרי מעטיו של הקדוש ברוך הוא וסוד
 דכתיב אני כבוד רעני כמני פרייך נמצא ובאותו החומר מוטל ממלתו אותו האילן כהתחדדו כ
 כשאר המקורות והוא כלל ומכונו אנו פנקס ולא יחוד הכל יתגדל ועל סוד והאילן אע
 לוקחין

פרק רביעי

לוקחים סוד האילן ונקרא כפות תמרים על שם עדיק היה העולם היה סוד צדיק כתמר יפרח
 וכתמר אינו עולה וזולתי זכר ונקבה לעשות פרי ועל סוד זה היה העולם כסוד זהו אשר ראית
 חות ארדי ישר אשר סודה על נהר כבר אור שכבר זה המשם בשפע כסוד זהו אשר אמרו ועדיק
 זה שדוא סוד האילן כפותים וכדובקים עמו שלשה חרסין ושתי ערבות לא פחות ולא יותר ואבנם
 כילולב שדוא סוד גוף האילן אמרו לו לב כפי אשר נפרש בעזרתה שלשה חרסין על סוד דהתיב
 חזא עימד בין החרסין ושתי ערבות על שם סולו לרובב בערבות כיו שכו ואמנם כי יש לי
 לגלות אונך בזה הענין תדע לך כי סוד ענינים אלה הם עם הלולב סוד האילן רמזו בזה חרש
 כשהלכה במלואה כחות יאודו של מקו כתיוד מעלה ומטה כסוד אחד על ענין זה אמרו ובהנהג
 ז"ל כי כיוסו של שלשה עמדה חלמה במלואה בהתיוד רכבד מעלה ומטה כסוד אחד בתיוד א בלי
 ספק ואין הלכה במלואה וזולתי בהתיוד הכל בזה האילן היה העולם והלכה איתה בתמלאת וזולתי
 מצו ודא אינו מתיוד כגודל גבדו וחדרו וזולתי בשלשה חרסין ושתי ערבות שהם סוד יחוד רכבד
 באחדותו ואמנם כי השלשה חרסין שנים הם ונקראים זרועות עולם וסוד אחד הוא כולל שנים
 וזולתיב מן השלשה ודאי זה סוד נכבד שרם סוד יחוד אחד הם אור והשך וטלום סוד יחוד רכבד
 באחדותו שתי ערבות הם ונקראים למדיה הסדי דוד ונאמנים ובשלושה שהם עליונים יש להם רוח
 ולא טעם כי הם סוד שני עמדי תומכי התורה האחד יבין והאחר בעק והם סוד שני ערבות תומכי
 רבית חלולב כתיוד בהם ג' חרסין ושתי ערבות הם המשנה והם סוד כי עץ והימים כתיוד כתיוד
 תק שנה בהם ועל זה אמרו עץ חיים סוד תק והם סוד תשעים שערי בינה וכל אחד וענין אחר
 וסוד אחד וענין זה עירן שיצא מן האור טפה שיראה כגד לועכים אחרתו היא רבית חרית עבודת
 והיא תנקראת לב חזא לב השמים על שם שדוא סוד התיכו קשר של תפלין שדואה הקדוש ברוך
 הוא למשה בסני דכתי וראית את אחורי ועל סוד זה נאמר וטוב לב משה המיד ונתת לעבדך לב
 שומע הוא יונקת מצד שמאל והיא יקרקית כגוף שלה בזה כפי קבלת מן העד והוא ועל סוד זה
 רמזו לול אסתר יקרקית והיתה חוש של חסד האמנה עלינו לישון ושבו לשמח באינו דכתיב
 ושבת לפניה אלדיכסו ימים עדיים שמי שדוא שמחתה של כנכת ישראל בלבד ומקבלים שפע
 במלכס בלי ערוב אחר לאחר שעברו קרבנות והגו לזהו דבקים במלכס ואין לזרים אתם כאמר
 ואתם הורכקם בה אלדיכסו חיים כלכס היום זכר רמב הגדה זה השיך לעיל בסוד הקשרת
ועל דה סוד סמכני הקשרת כפי מה שחול רצני מפרש לך סכום סמכני הקשרת שלש מאו וסח
 מנים והו בה טסה שבכל יום כמכני ימות החמה ושלושה וצטאר' שהיה מספר בה כג בערב
יה ועלך כי עשן הקשרת כשהיה עולה והמגיע עד רפרגו והוא יוצא בשעך העשירי שדוא
 בית המקדש עד רפיה העשירית שהאובלה נכסת ישר א והיא ונקראת מלכות בית דוד ואפילו כל
 רוחות שבעולם נושבות בו אינו נדחה לכאן ולכאן שנאל כהמרת עשן ומש שרמכסו בה כמנין
 ימות החמה מפני שהקשרת כגוד והפארת וההפארת דא יעקב ועקב נקרא יבין ונקרא קו האמצעי
 תקרא היכל פנימי ונקרא ישראל ככא די למכין ומהפארת יבא שפע לשאר רבדות
 ונקרא באר מים חיים שדוא שמש עולין שמאור ללכה העליונה והוא ללכה ענפים חיים באר ימים
 כן לשלש צאח וששים וחמשה ושלושה שדוא מסוף כהן גדול בערב יום הכפורים כגוד ג ענפים
 אחרים כמס' חיים שלש אבות אותי עולם ואלו השלש יציקת שלש באה וששים וחמשה ענפים
 וסארים כל השנים וזה שאנו עושים שני אדרים כי שנים שני השנה והוא יציקת הכל הפיכך וזו

כפי
 שם
 חסד
 חסד
 חסד

פרק רביעי

וה' מסמין בערביוס הכפורים על ידי הכוכב שבישר & שהוא כין גדול ביום הכוכב וסמיו
 למכתסה וכמה בעלי הרכה עד אשר דק לעפר לקיים בו מצות דקהבן ודק ודק כי הקשרת
 הוא צליל לשם יתעלה ואין שם שום העדנה לסימית לפני שבנגד מעלתה אין שם שום מסוד
 כי הוא דבר צליל ורקובך היה צריך לעשות להנה הקשרת דקה מאד וענין מלא הפני הוא סוד
 חתן וכלה כדו לחד הכל ולעשותה דבר אחד ואילו חן שמו סמני הקשרת נפך הוא צרי והוא שם
 דבר המשיב את הנפש ומחזיקה סמיתה לחיים וריחוטב וממית מיד ולפיכך היה משיב צרי לתת
 חזק לנשמה העליונה שהוא צירוף החיים ולגדוע המשימים הושבים חזק לפרגור וצפורן לנפך
 על חשא ארסוראשון החלב מפני שרונה רע נודף כדי להוסיף שמה למע' חזק סוד כמו צואת
 הכלב שמעבודים הם העידה לספר תורה כך הוא הענין לתת חלק לכל ולכן הוא מצד המראה
 שבעים כנה כנגד שבעים ענפים שנמשכים מבידי החינות וסימנם כל הנפש למה יעקב הבאח
 מצרימה שבעים ואלו הארבעה סימנים שהם הצרי והצפורן והחלבנה והרלונה כנגד ארבע העת
 נשאה המרכבה וכנגד ארבעת רגליה שנהלקו מאותן שבעים נפש נמצא שעולה משקל הו' רף
 טנים וסימנס פר כן בקר אחד כי הנהר הה כנגד יעקב' מר וקציעה שכלת נרד וכרכום כל אלון
 והחמשה דיחנס נודף מהם כאים לחזק מהם לפנים והוא רמז לחמש ספירות עלינות והוא משקל
 כל אחד וא' מהם ששה עשר מניח זהו כנגד שלש אבות אברהם יצחק ויעקב ושנים עשר שבטים
 ולוי שאינו מן המנין שהוא חלקו של הקדוש ברוך הוא והם סוד שנים עשר מעיינות שהם מיני
 מאורות שנקבעו בקו האמצעי נמצא שש עשר ועלה חשבונם למנין סמני מים כנגד עשרות
 שהם שבעה כנדי כוחה וכנגד חזק חן חלק ל שבעה נגם ל שבעה קשש יכל זה הכלל החמשה
 שהם שרף של צרי וחזקו ושהם חמשה סמנים שיעולה למנין שם קשה הוא כמה סמנים
 ומסמין כו לבושי המלמס וכלי מילה והיה משקל שנים עשר קבין כנגד שנים עשר מזלות וכנגד
 יב חדש וכנגד שנים עשר מאורות שנקבעו משם כי משם נבראו שנים עשר שבטים וכנגד יב
 כבולי אכסון ומפני מה נחמקט בו שלא אבד כמים מפני שירד מצרנה למדרגה קליפה ג'
 קמחן חשעה קליפה א' חן אחר שהיה מתבסס וריחו נודף משקל ג' והם מתקטט ארבע כנגד תורה
 נביאים ונכתובים וכנגד ג' אבות שהם קליפה לעץ החיים קמחן היה מיתן לחתן ששם נכללן שהיו
 תשעות לאפוקי עשרות כי כבר נשל חלקו בקשש מרחל שהיתה ננסת ישראל והיה לה כשבטים
 שנים כרטיא פ' שם מקום שהיה שמו ברשתא והיה הכרית נבחר משם זהו בקשרת כדו
 לשאר עמותהם של ישראל ומפני מה ש' קבין זהו סוד אברהם דר' יוחנן חתכת ש' קבין והם הפירוד
 ט' מעשרית בא חקשרת ומקשרם ומקשרם תרגום קשורין קשורין ליהוה ננסת ישראל עם צדיק
 מלח סודיות רבע הקב כנגד ר' רגלי והוא מהם שור שה' זכר לעגל וכדו לתת לו חלק חד מעלה
 עש' כל שהוא כלל כשמשל בין המלח כחוק האש מעלה עשין כך והלח גורם לסלק חזק אף מש'
 שני עד מתי עשנת כחפלת עמך ואסנת כה רבש פסלה בפני שאבד תורה כי כל שאור נכל דבש
 לא תקטרו ממנו ומפני מה השאור חרבש אסוד מפני שהדבש הוא רמז ליעד הרע כחחלה מתוק
 בדבש ולכסף מר כלענין וכן חשאור הוא דונם ליעד הרע שמהמין את רגוף וכבאו לדי עבירה
 קמחן כדו ידעת כי הקנה רמז לכרית העליון ליסוד עולם והוא רמז לקשה שג' ארבעה כנס
 דגשן והוא מרה' הלפי' אמר קמחן ט' חזקו אברהם ורבי יוחנן שנקרא יסוד הכתבת קבין
 כי הוא הצטר מש' מיות וקרא המרות קבין והוא מאמר י' קבין של חכמה רדו לעולם כנגד עשר

ספירות

פרק רביעי

פסול בלית כרטיא וכריתת הוא רמז לשפע חרצא מברית העליון שהוא מרה' הלפי' עכור ואש
 ט' חדשים מפני שזכר נברא מש' מדות וכלם כלולי כולל פעמי' וילת לה' שכלע' נצח והוא בספירת
 א' ואין חושבן מדה דין בבנין ההנמצא שעולה למנין ו' ולפי' חולד מתקיים מבין ו' כמו מבין ט'
 חרש' חקשרת הוא קיום העולם ועכשוו' שחרכ' בה' ושלמה פרים שפתני' ה' מ'ש בווד' אמר
 רבי פנחס יצמא חרש' ערקתי כ' א' חרש' אמנא ליה לימא לן מר מלה מעל' יהא דלימא
 לבריתא אל קיים גזר קב' ועל' קמה כל אינון בלאבין לאדכרא חובי בנישא דבעידנא ודיברין
 בני נשא קרבני' דמני' משהושו' לביהורעותיה כדו דכלהו ידברין ליה לטבותו בעדנ' דיעדע מתנא
 בבני נשא קיים גזר קב' וכו' חל' קיימא על כל חל' שביא דא' יעלק בנחוד ובארע' לבי נשת' וימירן
 ברעותא דלבא הנפשא עינא דקשרת בוסמין דהו' ליה לשראל ליבטל מתנא בני' או' אל' או'
 ב' ל' נשא חוידעי' כמח' עילאה או' עובדא דקשרת בוסמין קמי' קב' הו' נש' כל מ' ה' וכלה' נצח והו'
 סלק' לעשרא על רישון ככתר ודהבאומאן דאשתדל בהבעי' לאתכלא בעובדא דקשרת ריבון
 בה בכל יומא אית ליה חולקא בעלמא דין ובעלמ' דאתי' וסליק' מותנא מניה ומעל' כמא שיהוי' במל'
 מנין כיש' דהא עולם ומס' בשא ומדינה דגה' נס' וכדו ינ' רמל' כואהרא ודא מכפר על יצר הרע ועל
 ע' דאיו' סטרא אהרא וכפית ליה למלאך דמות ולא יביל לשרטאה ולא למעבד דינא סמנא דא'
 איתמסר כידנא דיבכל אתר דאמרי בנימנה ברעותא דלכא עובדא דקשרת דלא שלטא מתנא בדוא'
 אתר ולא יתוקולא ילין שאר עמין ולא סטרא אהרא לשרטאה על דהוא אתר וקשרת תכירו דיצר'
 הרע דהא לית תכירו דשרטא אהרא כד מקשרת דלית לך מלה דהא חביבה קמי' דקב' מותה דכל'
 כאן דאתכל וק' בהבכל יומא תרי זמנא כצפר' וכרמ' שיהוי' ככל' מערערין בישין וככל' הרשין
 פנעין בישין ומר דהא בישא וכמותנא ולא יתוק כל דהוא יומא דלא יביל סטרא אהרא לשרטא בוח
 ואצטרך לבוונא ביה' תה' האי זמנ' דדינא דדין אכתריה איצטרך להא קשרת ולהא אבה קב'
 קב' דהא סועא אדו' לאסתלקא דינן מעליה ומעלמא או' איו' רגיל כואי' לאדכרא להתי' זיכר'
 כיומא כצפרא וכפניא דא' איו' קומא לעלמא תד' וכדדוא' אתר דלא אדכר בכל יומא תרי' זיכר'
 עובדא דקשרת דינן דלע' שרין כדדוא' אתר ומותין שגיאן ביה ועמין אחרתן שלשין ביה וחביבא
 איו' יתיר מכל פולחני' הצלותין קב' קב' ע' זמ' דב' הלכות אתרוג ולחלב
 ודרס ועריכה חלקתם לכנס ביום הראשון פרי עץ הדר כפת
 עמות ועריכתה ל' ודרס לול פרי עץ הדר זהו אתרוג כפת המריס זה לחלב וענין עץ עבות והדרס
 ועריב' כחל זו ערבה שמו במשהו אתרוג הגזול והבש פסול והוא הדין כלול ערבה ושעור יבשות
 שיתפסל בו והוא כשהתלה במנוח והוא שכל זמן שאינו מוציא להנה בפדושתו או מדיחוק רסבין
 כשהוא חל' אותה פסול ולכדוק אותה א' אפשר לסחטן או להחכותו שאר כשהוא חל' א' אסמך ולא
 חסר כלום כיצד יכול להעביר בו מחש או חושואם יש בו ליהוה ירא' בחוש נקב חסר כל שהוא א' אין
 נקב מפולס פסול אבל אינו מפולס דנקב כאסר כשר ל' כל זמן שנקב מפולס או חסר כל שהוא
 פסול כיצד כל נקב מפולס א' ע' שאינו חסר כל' וא' שאין בו כאסר פסול נקב כל' מראשו ועד
 סוף א' לא חסר כלום פסול ואם נשארו בו שיעור למעלה ולמטה א' כל שהוא כשר והוא ל' הפסול
 והוא דפיר' שבראש א' כשהוא פסול א' בליש' אתרוגים שלא וזהו ל' פסול מעל' חס' חס' פסול
 נשל' עוקצו והוא חס' שעלה במצו דרך גדולי' אם לא נשארו בו וכלל באתרוג פסול ואם נשארו
 זמנא א' כל שהוא כשר עלתה חזית על רוכו והם כמו א' בעבותות וכבוקב' כמ' ש' שהוא גבול
 מן ואתרוג פסול ואם חתה והוזהר על מעושו

וזה במקום אחד כשר ואם נפסדה וחזית כרובי ואף על פי שאין היינו מחברים אותה במקום
 אחד לא היה בחרכ האתרוג פסול שעור אתרוג הקטן בכיצה לא פחות ואם הוא בכיצה אפילו
 שרא כוסר שקדין לא נאמר פרו כשר והגדלה אין לו שעור אפילו צריך לאחוזו בשתי ידי כשר
 אתרוג נמות או סרוח או שחור או לכן או כצומר פסול פירוש כצומר שזהו כחמים
לולב יבש כיצד שיהא נפרך בצפורן וסמנו בירושלם מן לא ומתים יהלוייה מפי שחביש
 דומה למת עלין שבלולב נכראו זוגות זוגות כיצד אחד נפרדים ומצד אחד רבוקין
 והרבוקין נקראין תימות אם גדלו עליו נפרדין כלא תימות פסול ואם נשארה התימות נפרדו
 עליו קוטרין וכשר כמו ששינו נפרדו עליו כשר ונרסין חמה רכי ידודה אמר מאוס ר' שרפון
 כפות חברים כמות ואם לא היה כמות יכתפנו נחחק ראש פסול נסדק בתעבת ואמצעית שהם
 שני עליון עליון ששם השדרה כולה ונחלקה התימות עד שנראין כשנים פסול ואם לאו כשר
 כוגרסין נקטם כראש פסול נסדק כשר ואי עכיד כחמק פסול פ' חמק סם כלי שיש בו שני
 ראשים נקטם לפניו או לצדיו פסול אבל אם נקטם לאחוריו כשר שכן הוא כריתו כוגרסין
 כ' לולב הגזול עקום דומה למגל פסול אמר רבא לא שני אלא לפניו אבל לאחוריו כריתו דא
 אמר רב פפא וצדיו כלבניו דינפרדו עליו פסול אמר רב פפא נפרדו רעבי כחופי פירוש
 חופי מכברת הבית והה ראש כמוף פסול ובלבד שתהא שדרתו כפופה אבל אם רעלין כפופין
 כראש כשר שעור לולב הקטן לא פחות מ' טפחים דאמר רבי יהודה אמר שמואל שעור היום
 וערבה ג' לולב ד' כרי שיהא שדרתו של לולב יוצא מן חדרם טפח וא' פרך א' ויהא שדרתו של
 לולב צריך שיצא מן החדם טפח ואין לו שעור למעלה וכל שהיא יותר ארוך הוא הדור למצוה
וענף עץ עבות ורשו זול אילן שענפיו מבטין את עצו כוגרסין כפר לולב הגזול תנו רבנן
 וענף עץ עבות איוו עץ שענפיו חופות את עצו והי אמר זה החדם עבות תאנא עבות
 כשרו שאינה עבות פסול הכי דמי עבות אכר רבי יהודה בגין דקיימא תלתא בקמא פירוש שיתג
 שלשה שלשה עלין סמוכין זה לזה כעגול אחד שאין אחד נמוך מחברו ואם יצאו הרבה בקמא
 אחד ובשרו כדקדק שלא נשארו אלא שלשה בדין כשר אפילו נשרו רובן כגון שהיו שבעה נשרו
 מהן ארבעה ונשארו שלשה שעור חדם שלשה טפחים וצריך שיהא בלו עבות חלפות
 שיהא רובן עבות ואפילו שאין העבות כראשו אלא שיש למשה כשר יבשו עליו פסול אבל
 אם כמסו כשר ושעור חבשות עד שלבינו פכו שאפילו אם ישרה אותו במים לא יחזור לעולם
 לבנו שהיו אבל אם יבש עד שנפרך בצפורן עם הן עדין ירוקין כשר שאם ישרה אותם במים
 יחזור לבנו שהיה במסגן וכבראין נקטם ראש כשר אפילו לא עלתה תורה בו לפי אם יבש
 כראש כשר היו ענכיו מרובן מעליו אם הן ירוקין כשר שהם מבראו ואם הם אדומים או שהגרות
 פסול ואין מסעטין איתן ב' ואם מיטעין כשר פ' ענכיו גרגרין וצומחין בו ו**וערבי** נחל
 ורשו זול שעלה שלה מסוך כנחל והם כבה קוח שלה אדומה עולה שלה מסוך
 ופיה חלק לגמרי וצפופה פסולה והם סימנא קנה שלה לכן ועלה שלה עגול ופיה אינו חלק אם
 נשרו עליה או שנקטם ראשה פסולה אבל כמשה או שנסאר מעוט עליה כשר וכל ארבעת המינים
 הללו אם חל של אסרוהו של עיר הניחה בין כלם בין אח מהם פסולין וסוד הלולב והאתרוג
 ושאר תבניתן כד נרמו למעלה דין נשילת לולב ארבע מינין שבלולב נכללין לשם לולב
 לעין תבניתן והטעם שנתנו זול ונאיל ונבנות מכלים ועקר מצות הלולב היא הנשילת

שהיא מתורה והטעם הוא מירבן לפיכך מברכין ע' לולב ומברכין ביום ראשון שהימי וצריך
 שיזהו הלולב והדור והערבה באגוד א והאתרוג לבוד והטעם פירוש הדר כפות תמר אם קראו לא
 אמרו כפות חברים אבל הן מינין חבין כאחד ואמר כפות חברים וענף עץ עבות וערבי נחל ותניא
 רבי א' עיר אמר יכול האתרוג עמו באגודה איתא אמרת וכי נאמר וכפות כפת כתיב ארבעת מינין
 שבלולב מעקבין כדא בזמן שאין לו הארבעת המינין כלן אבל אם יש לו ארבעת המינין יכול לישול
 כל אחד ואחד בפני עצמו ואין מעקבין זה את זה כמו ששפנו במסכת מנחות ארבעת מינין שבלולב
 מעקבין זה את זה ופירוש כגמר אמר רב הן אין צריך אגוד אבל לכתולה צריך לאגוד לולב וחדם
 וערבה כאגוד א' להדר המצוה כגורס' בפ' לולב וערבה או אבא או א' עיר כל המקיים לולב באגוד
 חדם בעכותו מעלה עליו והכותב כאלו בנה מזבח וקריב עליו קרבן שנאמר אמרו הן בעבותים עד
 קרנות המזבח וצריך לאגוד מערב' ש' כגורסין בתוספתא לא יגדו ב' ואם שכח לאגוד ערב יום
 טוב יאגדו ביום טוב אבל לא יקטור הקשרים אלא גודלן וצריך שיקח הלולב בידו ולא על ידי בר
 אחר אם לא שדארך בכוד כגון דפוס של חב או של כסף או כשילתו אבל בדבר אחר לא כרי
 שלא יהא דבר חיצון בין הלולב ובין ידו נוטל הלולב במין ואתרוג כשטל כוגרסין אמר רבא לולב
 בימין ואתרוג בשמאל משה אית להא מצוה והיא מצוה ועוד טעם אחר שהאתרוג הוא כגוד
 הלב על בן לוקח בשמאל שטם הלב ומתן האדום שבלולב שהוא פניו כשנשלו למצוה כלפי פניו
 והשדרה לחוץ נוטל הלולב בדרך גודלתו ראשו למעלה ואם הפניו בשעת נשלו לתתן ראשו למטה
 לא יצא ידו וכתבו כוגרסין כל המצוה אין אדם יוצא ידי חובתו אלא בדרך גודלתו שנא' עיני ששים
 עובדים ונוטל האתרוג חוטמו למעלה וקוצו למטה שכן היא דרך גודלתו אין אדם יוצא כהלולב
 של הכרזא אם סבבנו לו בכתה דבריהם ליקחהם לם ביום הראשון לם משלכם ומעשה
 בדין גמליאל רבי יוחנן רבי אלעזר בן עזריהו רבי עקיבא שחזו באים בספספיה ולא היה להם לולב
 אלא לרבן גמליאל שלקחו באילן ונשלו רבן גמליאל יוצא ידי חובתו נתנו לרבי יוחנן ויצא בו
 נתנו לרבי אלעזר ויצא ידי חובתו נתנו לרבי עקיבא ויצא בו וחתו ויהוה לרבן גמליאל אם כן למדנו
 שמתנה על מת לחזור שבהמתה כדאמר רבא מתן אתרוג זה במתה על מת שתחזירנהו לנפלו
 חזתי יוצא לאחור ידו לא יצא פ' כשכופל התנאי קודם דמעשה כתנאי כמראובן ובניגד שאברו
 לובך על מת שתחזיר לי אתרוג זה הוא לולב זה הוא לך במתה ואם לא תחזירנהו לא ינולך ברכתך
 אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונתתם וכתבם גרסין בירושלמי רבי עקיבא כר רב נחמן היה חיב
 אתרוגא לברכה אמר ליה לכתוב כוונתו תחזירנהו לי ובדמן חזו שנהגו לצאת כלולב חברים
 אפילו בלא תנאי על מת לחזיר לפי שדובר ידוע לבלן שאין אדם מתו לחבר אלא להחזירו כי
 דנותן מתקין שצריך לחובתו ויחזירנהו לו מיד והם נוסחין בנותם שצריך לחובתו ויחזירנהו
 לבעליו ועלן יוצאין ידי חובתן כשל חברים אפילו בלא תנאי ועת נשילת הלולב כששילתם
 ש' לחזיר תפלת שרית נוטל ש' לולב מימינו ואתרוג בשמאל וכמו שאברנו ומברך ש' כא'
 אמר אקבו על נשילת לולב ומברך שהינינו ביום ראשון כמו שאברנו ומענין כלן כיצד מענין
 מליך ומכא' מעלה ומרד בתפלת שתי והלחמיני בבשי ערצת כדאמר רבי יוס' כר' חייא מליך
 ומכא' כד' לעצור רוחות רעות מעלה ומרד כד' לעצור שלים רעים אבר רבא וכן כהלולב ומברך
 ש' לגמור את ההלל וכשמעין לחזיר לה כיטוב מענין וכאמא הושיענו גם כן ומתור לה
 שקסוף ודל' כמו ששפנו בסכת מסכת בפרק לולב הגזול והין מענין כדו זהו כיטוב תהלה

באמרה ודשיעה נהא ואם לא היה להלך בשעת קריאת הדלל נוטלו אחר קריאת הדלל ומכרין עליו
 אובאיהוהוהן שיוזמן לזכרון שכל היום כשר ללולב וכשמחפליין תפלה מוסף אהדין להלכה
 בדיחה ומתפללין ואחר שחזר שליח צבור תפלה מוסף אמר קדישעד למעלה ואומדן דשיענה
 והוא לסבוב חגיגה פעם אחת בכל יום ומעלין ספר תורה להיכה כשמקפין אותה וכיום השביעי
 סודא יום הושענא רבא מקפין שבעה פעמי זכר למקדש כמו ששינו בכל יום דמקפין את המזבח
 פעם אחת בכל יום ואמר אמא ה דשיעה נהא רבי ירודה אמר אני דהא דשיעה נהא יום שביעי של
 ערכה מקפין את המזבח שבע פעמים ומה שאמרים אני והוא מפני שהם שמוות של שבעי השמים
 ומה שמוכרין אלו השנים על שם עמו אנכי בצרה ונס אני ודחא בגימטריא אמא ה ועדי יש סכך
 לאלו ודקפות מן הפסוק שאמר דוד עליו השלום ארחץ בנקיון כפי ואסוכבה את מזבחך לשימיע
 בקול תודה ולספר כל נפלאותיך ארחץ בנקיון כפי רמז ללולב שניטל ביד ואסוכבה את מזבחך
 רמז להקפות לשמיע בקול תודה רמז לדודו לה ביטוב הספר כל נפלאותיך רמז לתנוני שאם
 אמרים בהקפות בענין הישועה כי כשדקדוש ב' הומוטיע את ישראל עושה נפלאות שנ' מימור שירד לה
 סיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לוימינו וחרת קדשו ואין נוטלין ללולב בשבת דמיני בדין השופר
 גודא שמא יעברנו ארבע אמה ברשות הרבים וילך אצל בקי ללמד לפי און דקפה בשבת הגדא
וסוד ההתימה שהוא כל הושענא רבה וליא ביזם הפסוק שדחה לה לחות כעוס אבל ומה כוח
 דע ביזם הפסוק הוא ב' לחדש וישל מנות אחר חמשה ימים ור"ה יום הושענא רבא
 אחר ור"ה כ"א תרבעא פעמי בא יעלותמא תמא למפרע הוא אמת וחתמו של הקדוש ב"ה
 אמת ועל זה התימה הוא בליל הושענא רבא ועד כי מלה עד הושענא רבא יש כ"א יום ושם אהיה
 עולה בא ומדת התפארת נקראת אמת שנ' תהן אמת ליעקב תקראת נסכן אהיה אסר אהיה בטבאר
 לבעלי הקבלה ולכן אחר שיום הושענא רבא מורה למדת התפארת ראוי להיות חזקה באהיה
 הילכה כמו שאמרנו עד כאן והלעד המבי **הלכות** סוכה סוכה שהיא נבנה למעלה
 מעשרה אמה פסלה ופירשו דהל בגמרא בסוכות תשבו שבעת ימים אברה
 תורה צא מירית קבע ושכבירית עראי עד עשדי אמה עושה אדם דירתו דירת עראי למע מעשרים
 אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע ואם היתה גבוה מעשרים אמה הוצין יצאין
 לתוך עשרים אמה חושבין הוצין שהן סכך אס עלתן מרובה מתבתם וכשרה ואם לאו פסלה
 פירוש הוצין עליו וענפין חודרין מן הסוכה סוכה נבונה מעשרה טפחים אמרו חכמינו ז"ל שדא
 ודיה סרחה ואינה ראויה להשתמש בה סוכה קטנה משבעה טפחים על שבעה טפחים פסלה מפני
 שאינה יכולה להחזיק ראשו ורובו שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה גברא באבתא יתיב שדא ששת
 טפחים ושולחנו טפח לפחות דרי שבעה טפחי נמי סוכה אין כמעטין בסוכה להבשרה אם היתה
 גבוה מעשרים ולא לפסלה אם היתה פחותה מעשרה טפחים פירוש נמי סוכה דברים שתולין
 בגג הסוכה לפחות רופנות מצהימן ומבחר שוויו לה ארבע דפנות מארבע רופנותיה ולפחות
 שלש כרטי ושאין לה שלש דפנות שיוזו לה דפנות שתיים בהלכותן ושלישית אפי' שפת ובלבד
 שיהא השפה שחוק פירוש שחוק מרחוק והשתים כולבתן שיהא כל אחת בן לא פחות מ' טפחים
 שדא משך סוכה קטנה ויהי שתוף דבוקין זו בזו במין גם חשילישית ועמדה בפחות משלש טפחים
 מאהמן והשתים שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה כל פחותה שלשה טפחים כלבד דמי פירוש
 דבוק ומצדף עם האויר שבינו לבין רופן השלישי לרוב שבעה טפחים שדא משך סוכה קטנה

לכשרה וצרכה צורת פתח ומשלשל רכנות מלמטה למעלה ואם נבדחת מן הארץ עברה טפחים
 כשרה ואם מלמלה למטה אסגדות מן הארץ שלשה טפחים פסלה פרות משלש כשרה
 העושה סוכות בין האילנות וקשר ענפי האילנות ועשה מן דפחה אסגולות לעמוד ברוח כצורה
 כשרה ואם לאו פסלה טבל מצושה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצושה של יבשה אינה כצושה סוכה
 דעושה כמין צרף ודא שאין להג אלא הרפנות משופעות מודבקות בראש ומפודות בקרקע אם
 יש לה נג של משה כשרה ואם לאו פסלה רופן של קנים אסאין בין קנה להבדיל שלשה טפחים כשרה
 דאפי' כפרץ מרובה על העמוד הרפנות כשרו מכל דבר בין גדולו מן הארץ בין אין גדולו מן הארץ
 דאפי' אדם יכול לעמוד בשביל רופן וכשר בחולו של מועד אבל לא ביש סכך הסוכ' צרי' להו ככל
 דבר שגדולו מן הארץ ואימ מקבל טמא ואם אין גדולו מן הארץ או שהוא מן הארץ ומקבל טמא
 פסול סוכה תאנים וזכרם תאנים פרבלין וזכרם קשים וזכרם שבילים מבדוח וזכרם תמרים
 אס פסולת מרוב על האוכל בשרין ואם לאו פסלין וכל דבר שנשתה אע"פ שדחה גדולו מן הארץ
 פסול לסכך בו כגון כגד של פשתן או פשתן עצמו אחר שהבשו ונפצו כדגסר' כסוכה כסכה באניצי
 פשתן או כרצין פשתן כשרה ואסור לפרוש סדין על גג הסוכה מפני החמה או התורה מפני הצמר
 אבל ליפות הסוכה כשרה ומותר ליפות הסוכה כנגדים נאים ומתקנים ומצוה לרין הלויין בה והוא
 דדור המצוה ואם תלה בהמה פירות לייפותה אסור לאמל מן עד מציא יוסטוב והארוקן של חב
 ואם התנה הכל לפי תנאו מיי סוכה דמופלגין מן הסוכה ארבעה טפחי רב הסדא ורבא בר רב הונא
 אמר פסלה והלכתא כוותיה מצולת של קנים אס עשאה לשכבה מקבלת טמא ואין מסכבין
 בה עשאה לסכך מסכבין בה סוכה בחצים וזכרים כשרה מפני שאין להם בית קבול מסכבין
 בזכרים דברי רבי ירודה רבי מאיר אומר וגרסינן בגמרא אמר רב פפא דבבלי עלמא שיק ד' פסולה
 בפחות משלשה דברי רבי ובל כשרה דקנים בעלמא נירו תקרה שאין עליה מעינה רבי ירודה אומר
 משום בית הלל אומפקא אונשל אחת מבנותים נפלה דנסרים שעל התקרה באמצע הבית שיעור
 שבעה טפחי שדא משך סוכה קטנה וסכך על הפרץ סכך כשר והשאר כין דסכך ובין ובנות פחות
 מארבע אמה אסכך על גבי חצר דהו סמוכו לה אבסוראו מסוככת בסכך פסול והוא באבסוראות
 פחות מארבע אמה או סכך סוכה בסכך כשר והו על דפנות סוכה סוכך פסול בפחות ב' אמה
 כל אחר מהלשה ענינים שאמרנו סוכתו כשרה ומצטרפות דפנות לסוכה כאלו היו בה דבוקות ו
 דוא תקראת רופן עקמא ואם הו רחוקה ארבע אמה פסלה מפני סכך פסול באמצע הסוכה
 בארבעה טפחים ומן הצד בארבע אמות הו תלמה למשה כסני ואסור לסכך כדבר שדא כחומר
 לקרקע ברשעו ודלה עליה את דגפן וסכך על גבה פסולה ואם הו הסכך הבשר מרובה על דגפן
 או שקצוהו כשרה חבילי קש וחבילי עצים וחבילי ורזין אין מסכבין בהם וגרסינן
 כירושלמי אין חבילה פחות מחמשה ועשרים ורדין ומותר לסכך בבבכות ודקל דאמר רב האי
 אפקתא דרקלא מסכבין בה ואף על גב דאגידא אגד על דיי שמים לא שמיא אגד דסקיה סוכתו
 בשפודין אלא רכות המשה אף ע"פ שהן מקבלין טמא והפסולין לסוכה אם יש ריח כיוון כמותן
 כשרה סוכה כחך סוכה וצושה היא ונקראת סוכה סוכה על גבי סוכה העליונה כשרה וזה התורה
 פסלה ובלבד שיהא גג העליונה גבוה טפחים איותר וגם שיכלה הרתיחה לה לחייק קנים וכסותה
 על גגה שדא קרקע העליונה והיה גבוה עשרה טפחים ואין גג החתונה לחייק קנים וכסותה אף
 החתונה כשרה וצריך שהיה

שהיה המנה תחת אהל השמים רבתי כסכות השבו ופירשו לזול כסכות ולא כסכות שחת
 הבית ולא כסכה שחת האילן סיכך בדבר הראוי לכנך בו וחזית רוח בין קנה לחבירו והשמים
 נראין מתוך הקנים אם הפרוץ מרבה על העומר ודי' חמתה מרובה מצלתה ופסולה ואם העומר
 מרובה על הפרוץ ודי' צלחה מרובה מחמתה וכשרה זה כנגד זה כשרה כרב פפא דאמר פרוץ
 בעומר מותר סוכה מעוכה כמין בית אף על פי שאין המכבים נראין כשרה' הושן תחת המטא
 לא יצא ודי' חובתו' ופירשו בגמרא אמר שמואל כמטא גבוה עשרה תלה סכך תחת גג הסוכה
 באויר אם יש למסך גג ספח או גבוה מן הארץ עשרה טפחים אמר לישן תחתיה דאמר רב יהודה
 אמר שמואל מתוך לישן ככילה בסוכה אף על פי שיש לה גג והיא שאינה גבוה עשרה ושאלן לה
 גג אפילו גבוה מתרת' סוכה גרם וכיצא בה אף על פי שלא נעשית לשם סוכה כשרה
 בוגרסין כפרקא קמא דסוכה תמ רבין סוכה גנים סוכה נשים סוכה כרמה סוכה כותיים סוכה
 דועים סוכה קייצין סוכה בדרגין סוכה שומרי פירות כשרה וכלכד שתרוא מסוכנה כוללת והיא
 כעשויה לצי' סוכה ישנה סוכה שאולה כשרה' סוכה גולה יצא בה עי' וכתו שאין קדקע
 גולה' גול קעים ועשה מן סוכה לא יצא ודי' דובתו עד שיהן לחברו דמי עינים או עד שיעצת
 כי זול ההקינו כי נהגל עינים ועשה מן סוכה שאין לו אלא דמי עינים כלכד דגרסין כמסכת
 סוכה והיא אתתא ראתת קמיה דרב סומן אברה ליה ריש גולתא וכולהו רבין יתבי בסוכה וכו'
 ויזכר רב נחמן פעיתא חיא דא אין לה אלא דמי עינים כלכד פירוש פעיתא צעקת' עצי סוכה
 אכורין ברבא כל ימי התג ואם התנה עליהן מותר בגרסין כמס' סוכה אין נושלין עינים מן הסוכה
 אפילו כיום טוב האחרון של חג ואם אמר כל זמן שארצה אמלך הריזה מותר' נשים ועבדים
 וקטנים פטורין מן הסוכה נשים מפני שהיא בעצת שתמן גרמא ועבדים הם סמילי ושכלו לשם
 עבדות אבל משחררין וגרים חייבין בסוכה כשאר ישראל וכתוב כל האזרח בישראל ישבו בסוכה
 האזרח לרצוא את הנשים כל האזרח לרצוא את הקטני' בישר לרבנות גרים ועבדי' משחררים
 טומטום ואנדרוניוס שהם ספק זכרים ספק נקבות חייבין בסוכה מן הספק אבל אין מברכין עליה
 שאין מברכין על הספק' חוליס ומשמטיון פטורין מן הסוכה והמצטער לישב בסוכה בפני הצנח
 או מפני הרוח או כיוצא בהן פטור מכה ופטר והו' הכמנו ז' למגורו שה כתיב הכא כל האזרח
 בישר' וישבו בסוכות וכתיב התם ומתערת באזור רענן רוצה לומר האזרח שחייב בסוכה שיהיה
 שלוש קט' ורענן ואם לאו אינו חייב אבל משמט' חייבין אבל חייב כסך אף על פי שהוא מצטער
 על מהו שאפשר שישב רעתו בסוכה דאמר רבתינו זכרם לברכה איבעי ליה ליתובי דעתי' חת'
 חת' והשושבינין וכל בני ההופה פטורין מן הסוכה כל שבעה ימי המשתה בין כיום בין בלילה'
 חולבי דרכים כיום פטורין מן הסוכה והייבין בלילה' ושומרי העיר בלילה פטורין מן הסוכה בלילה'
 וחייבין כיום' שומרי גנות ופרוסי פטורין בין כיום ובין בלילה' זמן מצות הסוכה חייב אדם
 לישב בסוכה כל שבעת ימי החג וקבענה לישבתו לאכול ולשתות וללון בלילה רבתיב בסוכות
 תשבו שבעה ימים ואפילו לילות בני סתם יום הוא יום ולילה שלפניו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר
 יום אחד' ואמר לאכול אבילת קבע חוץ לסוכה אבל אבילת עראי והיא פחות מבכיעה או
 לאכול פירות או לשתות מים או יין מותר חוץ לסוכה' אבל חוהרין במצות אין אוכלין אפילו
 אבילת עראי חוץ לסוכה' דגרסין כמסכת סוכה מעשה והביאו לו לרבן יוחנן לשעום את
 התבטיל ורובן נכילאל סתי בוחבות ודי' של

של מים ואמר והעולם לסוכה' ואמר לישן חוץ לסוכה אפי' שנת עראי דתו רבין אוכלין אבילת
 עראי חוץ לסוכה ואין שנים שנת עראי שאין קבע לשינה' ירדו גשמים מאימת מותר לפנות
 כשהסדח המקצה והפירשו בגמרא מקצה של גרסין כי רשמי לאו דוקא מקפה של גרסין לא אפי'
 מקפה של כל דבר' ירדו גשמים וירד מן הסוכה אין מברחין אותה לילית עד שעלה עמוד השחר
 ואף על פי' שכל הגשמים' וכן אם היה אוכל בסוכה וירדו גשמים וירד אין מברחין אותה לשוב
 ולגמור סודותיו בסוכה' חייב אדם לאכול כוית פת לפחות בסוכה בלילה הראשונה של חג כמו
 שהוא חייב לאכול כוית פת מצה בלילה הראשונה של חג המצות ופירשוהו חכמנו ז' למגורו שה
 כתיב ותם כהג המצות בהמשה עשר וכתוב רבא כהג המצות כחמשה עשר' האוכל בסוכה
 צריך שיתן השלחן בסוכה' הקורא צריך לקרות בסוכה וכלכד קרייה שאינה צריכה עין וקדוק
 דתכא וסלמגדס אבל לעיני ברמז לתא' מ' שלא עשה סוכה קודם חג חייב לעשותה בחול
 שלמועד' נפלה חזון ונתנה אותה בחול של מועד' כיצד מברכין על הסוכה בשני לילות של ימים
 שוכים הראשונים מברך על הקדוש ועל זה הסדר מברך ראשונה בורא פרי הגפן ואחר כך אשר
 בחר בנו מכל עם ואחר כך לישב בסוכה והוא כ' שהיינו דאמר רב אשי הויא ליה לרב כרוא דמסור
 ליה אכסא דקדושא וכשני ימים הראשונים שחייב לברך בורא פרי הגפן קודם אבילה והוא קדושא
 דבא מברך בורא פרי הגפן ואחר כך לישב בסוכה קודם ששה ואין בכך הפסקה בין הברכה ובין
 השתייה לפי שכל דבר שיש בו מצוה אינו הפסקה' וגם כי ברכת לישב בסוכה היא לצורך המעודה
 וכל מה שהוא לצורך המעודה אינו הפסקה כמו דבא מלח הכאלפת ובשאר ימי החג מברך לישב
 בסוכה בל פעם שישב לאכול וליל יום טוב ראשון של שבוע חג עצרת ויום לישב בסוכה מספק
 ואין מברך שאין מברכין על הספק' וצריך לפנות וסוכה מן המטא ולמעלה הימים בהקדו וקערה
 שאכל בהן כד לרואהו שעבר ונתנה' דתמן סוכה שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו לא
 מוריד את הכלים מן המטא ולמעלה' וסוד שבוע חג עצרת כבר כת' אותו דרב רבי מנחם מרקס
 בתבירו בארנה כפרשה אמר א' והביטולין אין צורך להאריך בו כלוהתפרו שבת לא והודאות

פרק חמישי מזהיר בכבוד אב ואם

כבוד את אביך ואת אמך גרסין במסכת קדושין וירשמי תאמר רבי שמעון בן יוחאי גדול
 כבוד אב ואם שהעד יפוק קדוש ברוך הוא יותר מברכו שטאמר כבר אתה כבודך בלש
 שכתה ופאה וחתומה ומעשרות אמיש לך אתה חייב ואם אין לך איך חייב ונאמר כבר את אביך
 ואת אמך בין שיש לך בין אין לך ואפילו אתה מחר על דפתחים ובמרא גס בין כתיב אתה אריך
 הוירא וכתביא אב ואבי הויראו וכשם כתיב ונתקבשם המות יומת' וכאבאם כתיב ומקל
 אביו ואמו מת יומת וכשכל שנסתתף הקדוש ברוך הוא עם האבות כבריאת הולד הששה כבוד
 אב ואם לכבוד השכינה בגרסין כמסכת נדה הנורבן שלישו שנתפן יש כבריאת האדם הקבה
 אביו ואמו אביו מרע לוכן שממנו עצמות וגידין וצפרנים ומוח שבראש ולוכן שבעין' האם
 מורעה אה' שממנו בשר ודם ועוד ושאר שבעין והקדוש ברוך הוא נתן בו כוח רוחו ושם וק' כתר
 פנים וראיות העין ושמיעה האוזן ודבור שפתים והלך הרגלים וכינה העדה השכל וכשמייע ונמ
 ג' פטר הקדוש ברוך הוא נוטל חלק ונשאר חלק אביו ואמו נוטל לפי מהם ועל זה השתחו' אברהם

פרק חמש

ידע אתכם שאם אני מקבש מכם כל מוח שבועלים אהם נותנין לי אבל אין אני מקבש מכם אלא
 אותו מוח שדפסתי בשביל אבא וכששמעו חכמים אמרו ומה מי שאינו מצווה עושה כך מצוה
 ועושה על אחת כמה וכמה כי אתא רבי דימי אמר פעם אחת היה גוי לבוש סרוקין של זה וזה וישב
 בין גדולי רומבואת אמר וקרעתו וטפה לו בראשו וירקולו בפניו ולא הכלימה ולפעם בשדח
 הבן לאביו ונחל העולם הבא ולפעמים מאבילו מעדנים ומלבישו בגדים חשובים ונוטל חיומן
 העולם הבא כיצד מגיית הבן לאביו ונחל העולם הבא כגון שדחה הבן נשבר לשחון או להפור
 או כירצא בזה האמר לאביו עשה במקומי ואתקן מוון לכבודך או אלך לעשות חפצך וכשראה
 לאביו שהיה או חופר וכברו רחמו על אביו האמר אה לי אבי שאני ראה אותך שורה ואין ידי משנת
 לעשות שום דבר לכבודך עד שאמחד במקומי לטרוח ויכבה ויאם תמזל לי אביו כי השם יודע שלא
 וזה לי יכולת הייתי מאבילך מעדנים ומלבישך שנים וזה וכו' ויצא בו פלג בכבוד אביו ואע"פ שהוא
 משרתו הראוי ואין בידו יכולת לעשות יותר אולם הוא וחבא פטריה נחל חי העולם הבא ויש
 שמאביל לאביו מעדנים ומלבישו בגדים חשובים ונוטל חיומן העולם כגון שדחה אביו זקן והוא
 כהאזה לאבול בכך בדרך שהקדים מתאדם מפני חלישותם וזהו המקש בן הבן לאבול וזהו אומר
 לזהבן עדין לא ודחה השמש כל כך השכמת לאבול אף על פי שמאבילו מעדני הראוי וכהוהוא
 חומל על זקנתו מפסד שברותו מן העולם או כגון שאמר לו בני כמה הרצאת בזה דבר לכוש או
 בזה ומה אכל שקית בשבילי ואם ליהבן מה אתה חושש אני קנתי אותה ואני פרעתי ומעוה מה לך
 לשאל או שיאמר לו שקר וכו' ואלא קצת אלא כדבר שראוהו לה שהצא בשבילו יותר מדאי
 או כגון שיחשב כלבו דאם מה ימות זהו חקן האמת לקמורצא זו שאני מציא עליו או כגון שידבר
 חקן חלע הבן על רביו וישחק ואמר ליאורים אבא אמר דברי שאין בוס טעם וכבר נתבלבל
 ויעוה בוקעתו וכל המנה עם אביו בדברי לו או מרצא בהן אף על פי שמאבילו ומשקרו כל מעוה
 מלך ומלבישו שש ומשי ורקמה נסדר מן היעולם הבא כדגרסין במסכת קדושין בפרק קמא
 חאבי אביו כיה רבי אבדושי מאביל לאביו פסונו וסדרו מן העולם יש שחזנו בריחים ומביאו
 להי העולם הבא פירוש פסונו שלו ועוד גרסין בגמרא רבא רבא קמה דרב רבא בר רבי
 יצחק כוון שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקדוש ברוך הוא ופה עשית שלא דרה בניכם
 שאלמלא אדרתי בניכם יענינו דרש רבי עולא דבה אפיתא דבי נשיאא מאי דכתב יודוק ה' כל
 מלכו ארץ כי שמעו אמרו פון מאמר פון לא נאמר אלא אבדי פון כשעה שאם אנכי ולא ידעה לך
 אמרו אמר העולם לכבוד עצמיהו דהש כיון שאם כבוד את אבך ואת אמך חדרו והורו למאברות
 וראשונים וכן ורשו על פסק ראש דברך אמת שאמר וכתוב ראש דברך אמת ומקשה כומר ראש
 דברך ולא סוף דברך אלא מסוף דברך נבר שראש דברך אמת רבי שרפון היה ליה אמה זקנה וכל
 אימת דהת בעיא למסק לפורא גחן וסלק עליה וכל הובא דותה סהא גחן ונחתא עליה וקא
 משתבח בי מדרש אמרו ליה עדין לא הגעת לחצי כבוד כלל זרקא ארוק כפנין לים ולא הבלמתח
 ובית שלמי אמר זה רמעה בענין אחר האמר מעשה שדחה אמו של רבי שרפון מהלכת כהצר
 ביתה ונפקה רצועה מסד לאה בא רבי שרפון ורבה שתי ידיו התח כפות רגליה חלה על ידיו עד
 שראתה למשתחו לאתר ימים חלה רבי שרפון נכנסו חכמים לבקרו אמרו להם אמו התפלל עלי
 בני ח' ליג ככודי אמרו להוהם הוא הרפלה בכבוד שטעשה לך כפרה ואמר הכך וכך עשה לי
 אמרו לה לא תיע להצי משה שצוה השם בכבוד אב ואם ואפילו היה עושה לך כפלי מוח אבדו על

של

פרק חמש

של רבי שמעאל שנתרעמה לחכמים כשביל בנה רבי שמעאל שאינו עושה רצונה חמור חכמים
 ונבלמו כשביל כבוד רבי שמעאל אמרו לה מה הוא הרכב שהיא עושה שאינו כרצונך אבדו להם
 כשיבא מבית הבורש אבקש לרתוך רגליו ולא יבאנו אבדו לו רואל הוא רגונה תהי לה תובח
 תכבדנה רב יוסף כ' דוח שמעקל ברעא דאמיה אבר אקס מפני שכמה דאמאי אבר רבי אבה
 כגון אביו כרי קים מצות כבוד האם חמשה בני סיניו הו' ליה לאביו ופי' היה אתי אביו קרי אבא
 וזה אול פתח ליה ואמר ליה אין אין עד דמשי ההם פי' ה' בניס גדולי סהו' לו לאביו וכשהח
 אביו דופק השער לדיכסוהו הוא רץ לפתוח השער ואף על פי שהו' חמס בניס לצאת ולבא הח
 הוא רץ בעצמו ופתח לכבוד אביו וזהו אמר אין אין אין פירוש כן אביו דמי אדמי עד שהיה מגיע
 לפתוח תו' רבנן מכבדו בחיו ומכבדו כמותו כדמי כיצד לא יאם שלהוני בשביל עצמי פטרו
 בשביל עצמי אלא כלהו בשביל אבא כמותו כיצד היה אומר דבר שמעקל פניו לא יאבר כך אבד
 אבא אלא כך אבד מאר דמי כפרה מסכנו וה' בתוך שנים עשר חדש אבל מכאן ואילך אבד
 זלהו' ותיב הבן בכבוד אביו יותר מכבוד אמו אם אפשר לו להתעסק בכבוד שניהם כאחד מוטב
 ואם לאו יתעסק קודם בכבוד אביו דגרסין במסכת קדושין שאל בן אלמנה אדת את רבי לעזר
 אבא אמר השקני מס ואמא אמרת השקני מס איזה מן קודם אל' וזה כבוד אמך שאתה ואבך
 ותיבין בכבוד אבין תנא רבי אומר גלי וידוע לפני מי שאבד וזהו העולם שכן מכבד את אמו
 יותר מאביו מפני שבשתדלתו בדברים לפיכך הקדים כבוד אב לכבוד אמו שנאמר כבוד את אבך ואת
 אמך וגלוי וידוע לפני מי שאבד וזהו העולם שכן מתיירא מאביו יותר מאמו מפני שלכדו תורה לפי
 הקדושתו כמראת אס למראת אב שנאמר איש אביו ואביו תיראו ותיב לכבוד את אשת
 אביו ואת בעל אמו ואת אמו וגדול וכלן דרשהו זכרם לברכה מכבד את אבך ואת אמך את
 אבך לרבות אשת אבך ואת אבך ואת אמך לרבות בעל אבך ותיב לכבוד את זקנו אבי
 אביו או אביו אמו אבל כבוד אביו עדיף מכבוד זקנו וכל דמליל בכבוד אביו ואמיו מיתקצר
 שנאמר כבוד את אבך ואת אמך למען יארכיך ימך ומכלל הן אתה שמע לאו אסתכנד יארכיך
 ואם לאו יתקצר ותיב כבוד אביו ואמו וזהו העולם דבא שנאמר כבוד את אבך ואת אמך למען
 יארכיך ימך ולמען יישב לך לעולם שכולו ארוך ולעולם שכולו טוב מליק פירקא

פרק ששי בענין נשואי האשה

מצא אשה מצא טוביפק רצון מה' פירוש מצא אשה טובה ופק רצון מה' שהפיק לו הקדוש
 ברוך הוא אשה טובה וצוהו והנהיגהו בחסדו של הקדוש ברוך הוא וברצונו ופירוש בנה
 שכל מעשיו של אדם מסורין בידו אם יעשה טובה ייבא לטוב ואם ירשיע יעניש אבל דיונו לבת
 זמנו אינו בידו לא בעל כרחו ישא אשה שתקדוש ברוך הוא יבן לוקדם יצרתו דאבר רב ארכים
 ווסקדסי יצירת הולל בהקלי יצאת ואמרת בהפלוט ללילי דבתי כיצא אשה מצא טוב ופק רצון
 מה' בלומר מה' היתה לו ומתיכמה אשה משכלת ותיב ויען לבן ובתא ליא אברו מה' יא אדברי
 וכתב היא האשה אשר תכחה ועוד אמרו לול כשהולל כמע' אביו הקדוש ברוך הוא מונו לו
 זמנו מנא לן מאי מדרס דנתיבכתא לילי את רבקה מלמד שיהבשר יצחק על בת זמנו האלמות
 שהקדוש ברוך הוא מזמן לאדם אשתו וזנו ואינו יכול לישא אשה אדרת זולתה אפילו יתקשה

אם

האדונות כמסכת פסחים לעולם ימבור אדם כל מה שיש לו וישאבת ה' ועוד ורסן כמסכת
 בתרא הווא אשה צריך לכדוק באותה ועוד אידול לעולם ידבק אדם בבת טובים שאם ימות או
 יגלה ויהי בני ת' ועוד גרסין כמסכת מועד קטן מותר לאדם לראובן במועד שבא יקדימו אחר
 ברהמים ואם אשה ואת מאומת לה ודאי יוכה בה אחר בתפלה וברחמים וראה בזה שהרשות ביד
 של אדם ועוד ענין שלישי קשה לשיעור הענינים שאמרו שראונו לז' שאין נותנין לאדם אשה אלא
 כפי מעשיו אם מעשיו טובים נותנין לו אשה טובה ואם מעשיו רעים נותנין לו אשה רעה ורמזין
 במסכת סוטה אין נותנין לאדם אשה אלא כפי מעשיו שראונו לא יונה שבש' הרשע על גורל הצדיקים
 ומצינו הפך מזה שבמהם חסדים צדיקים נתנו בשנים רעות ומרדות וכמה נשים צדקות ונשיות
 נשואות לאנשים חושאים ונרשעים אם כן קשה לעיני השלישי שאמרו אלא על כל פנים ביצירה
 הולד אמרים למעלה כפי פלוני לפלוני ולא שתהא לו על כל פנים בלי שום בטול בעולם אלא כפי
 פלוני לפלוני אם תזדורא לראובן אם לא תזדורא ליה תבטל הרבה וישא הראיה לו בן שהוא
 חסד ותורה האשה רעה או שיהיה רשע ותורה האשה צדקה ל' ה' הקב"ה מס' ק' האשה הרעה מן החסיד
 ומס' ק' הצדקה מן הרשע ונותן הצדקה לצדקה ורשע לרשע ומה שמיצונו כמה צדיקים נתנו
 בשנים רעות זהו כמו היסורין הבאים על הצדיקים בעולם והוא למדק בהם מעשיו עניה שיעור כדו
 שיונו ליה העולם הכא ומה שמיצונו כמה רשעים שזכונו שיש חסידות וזהו לשלשה דברים האחד
 שזדמנה לז' שיתוכיחו ותהיו רנו למוטב והשני אם אנו שומע לה להזור בתשובה נזדמנה לו
 לקבל שכרו בעולם הזה במעשיו טובים ופסדו הי' העולם הכא והשלישי לזכור מן הצדקות
 מעשיו ענות שבידו ויהי כפרו לה בהתחברו לרשע מיעות המלכה לכה בהתהלכו לנשואין לבן המלך
 והני מציאך מחק אשר קבעתך ו' נבריא אשר לא ידעתי ו' ונני מצוה אותך עשרה דבר' הספארת
 הגברת הקרה שני אותם כל כך ודבק בך בעלך ויאריך הראשון אמר לה בתי כעסוהו מכל
 אשר יביעסוהו ואל תשמחי בעת כעסו ו' יהיו לך לפי פנים העינים עתה עליו ונהנה ויחבבנה
 רך ויבדריה ונני תשכחי חבתו השני בדרך מאגלו ומשקו דע' דבטעמים אשר יארכ ואתם
 עשיתו ואבריכי לא תאבדו ו' תאחריהן ו' אבלי בעתו ב' הרעב אין עושה טוב ואל תכרי לו
 בעצתו הין מראשו כאומה מדבראם הין עברו ושתו' אם יצווך בדת ו' השכרי פן יא' ביד ערות
 דבר ה' נזמו שמי כל אשר שקט שנתו והשברי בכל אשר יקצוהו הכהל התנום מחוק אף חמה
 דביעי בתי' קופצת יד על רגלו ואל תתנו כאומה כי אם ברעין בעלך כי באשר יזלל האבר
 ובפור בן יאונת לאשה כי אם התאמן לכנסו' ההבטי בתי' ה' השפיו סודו ו' ההודיעם אחרות
 דברי חיות ושהאיש כתפאר בחפצו וידבר בתאותו ה' ה' השנאי אשר יארכ מעבדו ואמהותו
 כי לא ירחק ממנו עד שימצא המערה במעלה לך השביעי אל המריבותו ואל תאמר ע' כדבר
 ואם אנו מוטב כי עצתך נכונה מעצתי השמיני אל השאלי ממנו אשר יכד עליו כי שאלתך יסור
 בלבו כי תקשה ממאלי' ה' בדרך כל הארץ תעשי למצוא חן ויטובי שפתותיו עכרך באהבתו
 ובשמחתו העשירי השמיני ושמו' נפשך מדברי דקא'ה כי וקא'ה תחדש שנה ואל כריתות
 הגרש ממאה ונני בתי פקדתי אשר לא תתעה עמוק' הפקדתי וליכי ל' שלום' כמה תפליג
 הכתוב בשבחי האשה עד שאמר אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינו מברה השנה
 מצאתה כמצאת אבנים טובות ומרגלות ועל והאמר שלמה בה ל' בעלה ושלל לא יחסר
 וצא לה' כשתזדורא אשה חיל רבטת בה ל' בעלה אינו חושב כל שלל שבעולם לא יחסר

בעדה

בעדה ויחשוב עצמו שהוא עשיר גדול ואינו חסר בלוי' ד' א' כשה בה ל' בעלה ושלל לא יחסר
 כשתה ה' האשה אשת חיל רבטת בה ל' בעלה והיו אובדים זה לזה וקב"ה מיצו להם עשור וכמו
 והפך הדבר אם יהיו שונאים זה לזה מעולם לא יראו ברכה שז' חלק לכם עתה יאמרו ואוב' אשת
 חיל עשרת בעלה אינו עשיר בעלה ואינו אשת חיל שמכל בלתי דכריו של בעלה במשפט ושוכר כמנו
 ומס' ו' כל ימלאה ונתנת לו הע' ונכונ' ואינו להצת אותו להוציא יותר כדאי ומשתדל לה כערי
 ביתה ובגדול כמה ועושה צרכי בעלה בעצמה ולא ע' אחרים לא העבד לפניו ותשרתנו ותקראנו
 אדוני ו' למדנו כשרה שקראו לאברהם אדוני שנאמר ואדוני' וקן ואומר כי הוא אדוניך והשתחו' לו
 ותמעט הדברים אצלו ואל תדבר אצלו אלא לצורך גדול וזהו דבריה חזן ונבנת ובעונה וזהו
 עימה תליין לו בעיני שפחה אל יד גברתה ואז תיקר ותהכבד בעיני שנאמר אשת חן התמך כבוד
 וצוהה הכמה אחת לבהה כשהיה מולכת אותה לחופה אמרה הבתי עמדי לפני בעלך ותשרתנו ואם
 תזוהלו אמה יזוהרוא לך עבד ויבכך בגבריה ואם תתגדלי עליו יהי ה' לך לאדון ואז תהיה בעיני
 נקלה באחת השפחות וצריכה ג' האשה לשכור בגדי בעלה להיות חסיד נקים ושל איהיה עליון
 כתם כי שלא יתגנה ואז יזוהר חמד מקדש ונאמ' בין חבריו ואם הכוא לו איכס' או יכואו קרובי
 לביתו תקבלם כסכר פנים יפות ואז נאה לה להוציא יותר מדאי כדי שתכבד בעלה בעיניה ויבנות
 חמד עם בעלה בדברים האלו ויביצא בהם ובעלה כהכבד בעיני כל אדם כ' ונתנה עטרה על ראשו
 ודא הוא דתוב אשת חיל עשרת בעלה אבל אשה רעה שאינה חוששת להועיל בעלה אם יעשיר
 ואם ידל אם יתכבד ואם יתגנה ותובעת ממנו להוציא יותר מדאי ויזענה אותו לרעה דר' הוא ברקב
 בעצמותיו ומה שאמר בעצמותיו ולא בכשרו ואיכריו מפני שאם דבר ידק אפטר שיתרפא והקן
 אבל העצם אם ירקב אין לו תקנה כך האשה הרעה אין לה תקנה וירקב בעצמותיו ויבטיח כי
 האשה היא עצם מעצמו של איש אם תהיה רעה ונרקת פ' דרש נפסדת עצבותו של בעלה וירקבין
 ג' ונרבת לו רמות בלא עתו ודא שאמר שלמה חכמות נשים כותה ביתו זו אשתו של און בן פלח
 שמבעה לבעלה לחלוק על משה רבנו ע' והנמלט ואולת כידיה הרסנה זו אשתו של קדש שכינתו
 למחולקת ונבלע הרסין כמסכת בבבא אמר רבא כואורא בכה פסדה אשה טובה וכמה רעה אשה
 רעה כמה טובה אשה טובה דכתיב מצא אשה כמצא טוב אי כגוהקא מישתעי קרא כמה טובה אשה
 טובה שרבתוב משבחה או כתורה קאמישתעי קרא כמה טובה אשה טובה שדורר נמשלה בה
 וכמה רעה אשה רעה ש' דנס נמשלה בה שנאמר דניי בכיא עליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה
 אמר רב נתכן זו אשה רעה וכותמה מוכה' או חניא על זאתי חפלה כל חסיד אליך לעת מצוא
 מא' לעת מצוא זו אשה שנאמר מצא אשה מצא טוב וכמה טובה אשה טובה לבעלה כי בביצאתה
 אמר הכתוב מצא אשה מצא טוב ובזמן שאינה מצויה אמר לא טוב היות אדם לבדו ו' ו' ככס'
 יבמות כ' הבא עלייבמתו אל' ר' יוסי ל' ו' ד' ו' אעשה לו עזר כגורו במד' אשה עתה תואל או סביא
 חסם חסם כ' פשה' פשה' ל' ובנימצאת מארה עיניו ומעמדו העל רגליו ועוד גרס' כמסכת
 יבמות מ' שאין לו אשה שריו בלא טוב בלא עזר בלא שמחה בלא כפרה בלא ברכה בלא שלום בלא
 חיים בלא טוב דכתיב לא טוב היות האדם לבדו בלא עזר דכתיב אעשה לו עזר כגורו בלא שמחה
 דכתיב ושמחת אתה וכתך בלא כפרה דכתיב וכבר בעדו וכעד בתי' בלא בו כהדכתיב ל' ח' ח' ח' ח'
 בחך בלא שלום דכתיב אתה שלום וכותך שלום בלא די סודת' ראדהיים עס' אשה אשר אובת
 אמר רבי אל עזר כל מי שאין לו אשה א' נו' אדם שנאמר זכר ונקבה בראם וקרא את ככם אדם'

וירסן

תורסין במסכת אסודס כפרק ערובי פסחים שמינה הסכמדיים לשיטתם שאין לו אשה ומי שיש לו
אשה ואין לו בנים ממנה ומי שיש לו בנים ואינו מגדלן לתלמוד תורה ומי שאין לו תפלין כראשו
וחפלין בורעו וציצית בכבודו ומוזה כפתחו ומבעלים כרגליו ויש אומרים אף מי שאינו מסב
בכבודו של מצוה ועל כן צריך אדם לכבד את אשתו כגדוהו כמסכת בעיעה בפרק אלו מצואות
אמר רבי יוחנן לעולם יזדר אדם בכבוד אשתו שאין ברך מצויה לאדם אלא בשכל אשתו שיאמר
לאברהם ורשב"ע בעבורה וגרסין במסכת יבמות בפרק אבא על יבימתו תנו רבנן הנהוב את אשתו
כגופו ומבדה יותר מגופו וחמדין בני ובנותיו כדרך ישרה והבש אן נשים סמוך לפרקן עלי
הכתוב אומר ודעת כי שלום ארליך ופקדת יוך ולא חתא ועוד אמרו לעולם ילכש אדם פחות
ממה שיש לו מלביש בניו ובתותיו כפי בליתו ולא שתו יותר מכלתו על כן צריכה האשה לנהוג
כבוד כבעלה ככבוד אביה ותשתדל לעשות צנינו שלא תבעינה ותסביל עולותי תשקת האשה
לבעלה שאמר ואלא שן תשקת וזאמי שולך דעל כן נלקחה האשה צלע מצלע האיש ובשר
מבשרו כד ישימהו עליה בשעת כעס ויזכור כי האבר מאכריו וצריכין שהו טיחה מסביבין זה
עסוה בעצתה וזכרה והאיש עצת אשתו שזא שוכות ונכותה צריך שיקבלה כל שכן שהאשה
צריכה לקבל עצת בעלה אם טכה הוא ואם נכחה וכשהאיש והאשה אהבים זה לזה ומסביבין
ביותר אז תהיה אמרת טכא והיעמר לה ששם שם סביב קבל הוא עצתה והוא עצתו משל למח
ודבר דומה לשתו שבעות כאחת הצורין כולשת ובשנת הצורין חרותו ועמקת בשתהיה השעוה
על אחת מהן בין על הכלשה בין על העמקה כשתהיה חכמה מיד תקבל ממנה אבל אם יזוה הצורין
כולשת בשניהם בין תזוה השעוה קיל זו או על זו לעולם אינן מקבלין זו מזו אלא יפגעו הצורין
הכולטין של אחת בעצורין הכולטין של שנית ועל כן אינן מקבלין זו מזו כך כשהאיש מקבל עצת
אשתו והאמקלה עצתו דומין לשתו ומבעות שהאחת כולשת והשנית עמקה ומקבלת זו מזו
והאיש שאינו מקבל עצת אשתו והוא אינו מקבלת עצתו דומין לשתו השבעות שעוריהן כולשת
ופוגעין הצורין זה בזה ואינן מקבלין זו מזו וצריך אדם שיזדר שלא יכה את אשתו
ולא יקל לה לאימה אותה בדברים כגדוהו כמסכת מציעא בפרק הוהב אמר
רב לעולם יזדר אדם כאונאה אשתו שמהוין שדמעותה מצויה אונאתה קרובה דאבר רבי אעור מינס
שחוב כתרמקד שיבעלה שיער תפלה שנאמר גסבי אעק ואשועסות תפלתו ואף על פי ששעת
תפלתו בעליו שדירמעה לא נעלה שאמר שבעה תפלתו ה ושועתי האונה אל דבעתי אל הדרש
לעולם ישתדל אדם ליטא אשה בת שמים משפחה צנועה וכשרה שלא יצא עליה קרעוד
מעולם ואליתוכין לויפיה אל לא שרדן פעליה שנאמר שקר דהן וכול הויפיה אשת
האשה הוא תתלה בראתה שדרא מליל אתה אשה ולא יופיה שראינא אשה פה וסרת שעס
ואין דמסובב בפניה אל א כמעשה דבמנים וגרסין במסכת פסחים בפרק אלו עזרין תנו רבנן
לעולם יכבד אדם כל מה שיש לו ויש אבות למי חכם שאכמת אגולה מוכשה לו שכינת תלמוד
חכמים ולא כת עמי הארץ שאם סת או גולה דון בני עמי הארץ משל לעובדיהן כעמי הארץ
בבראיה ומתקבל ולא כת עמי הארץ משל לעובדיהן כעמי הארץ דבר בעוד ואינו מתקבל תנו
רבין לעולם יכבד אדם כל מה שיש לו ויש אבות בתלמוד חכם לא מצא בתלמוד חכם ישא כת
גדוהו דידור לא מצא בת גדהו דידור ישא בת ראשי כנסיות לאמצא בת ראש כנסות ישא בת
בבא עדיק לא מצא בת גבאי עדיק ישא בת מלמדי תנאקת ולא בת עמי הארץ מנן שון שקן
ונשודם

ונשודים שקן ועל כבודם הוא אומר ארור שוכב עם כל כדמי הנהו בההא מצד רמזו לה
ענינים נדואים עמוק כמי ים בכוד הדברים הדומים העליונים בת רח זהו בכוד תפארת
ששם בחן של תלמידי חכמים בת גדולי דידור בכוד נצח ודור בת גבאי עדיק בכוד עיקר יסוד עולם
בת מלמדי תנאקת בכוד מלכות וזכון והרבלעד רבכ ושנינו במסכת תענית אלו תתן עיניך
בני אלא תן עיניך במשפחה ול אסתהו האשה במשפחה יקרה בזכותה לו שתורה נשרה כשאר
נשי משפחה וכל מי שהיא מרע כשר ואביו ואמו הסודים לעולם יוליד כאבותו שנאמר הביט אל
אברהם אביכם ואל שרה תהול לכם וכל מי שהיא מורע פסול ואביו ואמו פסולים לעולם יוליד
בנים פסולים שנאמר ולא יהיו נאבותם דור סורר ומורה אבל הנשא אשה לשם יופיא לשום כמין
אם לשם יופי בשתחה חמיד אצלו ישבע עינו כמנה ותקדן בה נפשו ותזוה בעיניו לזרה ומאסה ו
ומעש תמר ואמון יוכיח ואם לשם ממון המכח כלה ואבד וישאר המצט כגדו ויבקש לסיקו ואינו
יכול תרסין במסכת קדושין בפרק עשרה יוחסין אמר רבה בר בר חנה כל הנשא אשה שאינה
הוגנת לו מעלה עליו תכותו כאלו חרשו לכל העולם כלו וזרעו כלתו שיאמר לה העלי כתי מלח
חרשא ולא יכלו להגיד בית אבותם חרעים אבד רבה בר אבא אמר רב ארא כל הנשא אשה
לשם ממון הויין לו בנים שאינן מהגנים שן כה כגדו כי כד זרים ילדו עתה יאכלם הדרש את חלקום
שמהאמר פלש ממנים היל עתה יאכלם הדרש ושכא תאמר חלקו ולא חלקה היל את חלקום
ושמא תאמר לזמן מרחוק היל חרש אמר רב נחמן הדרש נכנסו חדו שיוצא וממנו אבד ואם רבא
בר בר ארא ואמר קלה רב סלא כל הנשא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כנפוחה וקלה רצעו והאנא
ועל בלן איהו כותב הקלה חותם אוי לו למי שפוסל את זרעו ופגום את משפחתו ונוש אשה שאינה
הוגנת לו כל הפוסל פסול ואינו מדיבר בשכחו של עולם ואמר שמאל כמנו פוסל ול כבוס
שבו מדרף לאדרים תרסין במסכת נדה בפרק תנאקת מהי עשה אדם והיו לו בני שיא אשה והוגנת
לזיקו שיעצבו בשעת השמיש אל הרבה עשו ולא העילו לא יבקש רחמים מי שדכב שולו שנאמר
זנה חלה בנים שבר פרי זכמתו וצריך אדם להשתדל שינשא מיני ברהוהו ברשניו כן
כשהוא כחור יצל מכבוד עבירות ומכבוד רודורים שמניה עשרה להפחטאם נישא
רעים ומתלקת לטונות רבים הוגנות והגמות והזכריות שכל רבועל גויה עונש גדול שיעובר על
אריבע מצות לא תעשה ואלו הן נדה שפחה גויה וזנה וזמין נשגו וגרסין במסכת סוודין בפרק
אלו הן שטרפין ביחלל יגוה קדיש וזונה נכן הוא אומר לא תהיה קדשה ובעל כת אבד זהו הבא
על הגויה וכתבי כרתה לאיש אשר יעשה ער ועונה אם תלמד חכם לא יזוה לזער בהבא ועונה
בתלמידים ואם כן עם הארץ לא יזוה לו מניש מזה לה צבאות ולכל העבירה לא צוה לה
לדרגה העכריתן מד עד שיעמד לפני בית דין אלא רבא על רגויה שכך אמרו לזול הבא על הגויה
קאין פתעין בו ולא עוד לא שפחה עמה כגדוהו לעה כגדוהו כבדרש תנוכה ולא שמע
אליה לשכב אצלה להיות עמה לשכב אצלה בעול כזה להיות עמה לעולם רבא בגוהו ונבא
שאמר הכותב לזנות עמה אהה למד שוכא על הגויה קשה כן ככלב ואת דאמר יזכר אל פתו
ארהות דרבים יעלו כחזוה ויאבדו שכל פהו ומל כול אבדן הגדה סוד עין מה הוגנת
ורצוה כמי שאמר בוודר אמר ר' יצחק הלא אינן דרזין לשיבתא מעלמ' תרמין
דדויהו קדושתא כריך הא לא דמי בעלמא ובני נשא צוחין ולא ישתכע קל דין הד פאן דשכיב
עסודוהו כן דל כסאבו תקן בעלמא כרמאבו רגדה דהוא קשיא ככל מסאבו דקלמא ואיכתאב

ואז נכל מאן וקרב סודיה וסתאבן עמיה בכל אתר ראלין אתרוחיא שכינתא מקמלוהו הלא עוד
 אלא דמיתין על גרמיות מרעין כישין ועל דהוא זרעא וילוד רבון דקרב כרנש לגבי דיה ודא
 מסאבו דליג עלי ואשתאיב בכל שיפין דיליה דבת' וזהו נד הועליו ורעא דיליד בהרה ובמ' מסאב
 עליו במסאבא וכל יומי במסאבו וזהו בניא דסודא דיליה אווה במסאב וכך מכל מסאב
 דעלמא **תנינא** מאן דשכיב עם גיהוואעיל את קימא קרישא כרשו אחרא דכתיבבי הלל
 קדשה אשר אתכו בעל בת אל נכר ותנבן ליתבנא קישא קמיה דקדושתא
 יתרה
 כריך הוא כד קאמ' דברית קדישא דאיהו קימא דשמא קרישא וזהו דמרבנותא דכתיב וחל העם
 לוות את מות מואב מר ויהר אף כי ישראל ריש' דעמא דידעו ולא מחו ביה את עשו בקדמ'תא
 דכתיב ק את ראשי העם והקע אותם להנגד השמש רב אבא אמר מאי נגד השמש נגד דברית
 דא קיי שמש ועליותו אתמר כי שמש ומגן ה' אלהי דא ברית קדישא מה שמש וזהו ונבחר על עלמא
 כן הוא נופא דברנש מגן מה מגן איהו לאגבי עליה וברנש אף ה' ברית קדישא מגן עליה דברנש
 ומאן דנשר ליה ליתמקא בעלמא דיכל לטקא ליה דוא איהו נגד השמש ריש' דעמא ותפסן בכל
 דהוא דא סתק דידעין בני דחוכה דא עליה לקאמ' לה לקדש כריך דהו כהא ברית ומאן דאעיל
 קדושתא דא כרשו אתרא עליו וזכתי לאיקהו לך אדום אר'ט' ע'ט' לא לתתנהו להם ולא תעבדם
 כי אנכי ה' אלדיך אלוקא וכלא קא אתודא ועל דא אתודיא שכינתא ב' ע'ט' מאן דמטק' בברית
 קדישא דהו' סכש' דברנש באלו משק' כיה במלמא וליה ליה חלקא באלהא דישאל אלוהן
 כדלא דתכתא שלמתא סניא **תא** הו' מאן דאעיל ברית קדישא כהא איתתא דשאר
 עמן גרים לאפתאבא אווה וגרים
 שלש רמזא רי' **תא** ח' כל מאן דחב כלא אפשיט לשכינתא מלוכשהא כגונא דיעו ועל
 דא אווה עתשא
 דברנש וכל מאן דמקיס פ' קדין דאורתא באלוהא אביש לשכינתא
 מלוכשהא וכניניה אתהדות עשיר ואוקמה בתפלין תצית בנין דישאל גרמן כולא אם אינון לא
 זכאן כתיב צור ילדך תשי כמכל מתישן כח דלעילא בחובן דיליהו ואם אינון זכאן כתיב רוכב
 שמים בעירך ודא יוסד' כאלדים נעשה חיל גו' **תליתא** מאן דקאל דהו עוברא
 דאיתתא וגרים לקטלא ליה במערה דסתור ככנא
 קטיל בניו סתור אומנותא דלא חתמה ברנש תלתא מישין עכו וכל עלמא לא יכל לסבול ועל
 חובא דא עלמא מתמשש ועיר ועיר ולא ידע וקדש כריך דהו אסתלק מעלמא דכרא וכפ' וסתונא
 אתא על עלמא ואלין אינון קטיל בניו סתור כמ' דקדושתא כריך דהו נשחא דאזלא ומשטא ב
 בעלמא ולא אשכח ניהא ועל אלין דחא דקדושתא כריך דהו כמ' ועלמא אתרן בכל דיען וז' ליה
 לחזא ברנש ו' לפשיה טב ליה לפשיה דלא איבר בעלמא דהו לית ליה תשובה עד דיהוין
 כדנא דגוהים עליה כתיב כי אם תכנס בנתר ותרכיך בורית נכנס עונך לפני נאמה וכתבא
 להיערעך כי נגמל ידונגו עד באן זהו מה שהוספתי וצריך משה כלץ על כן צריך לומר
 מהו וישא ככרות' כד' ש' נצל מאלו העמדות הזויהו ל' זרע כרוך שנאמר זה מקיף כריך ולא
 עוד אלא שתיה שכיחה שרחה בכיהו שנאמר ושמו מאשת נעור' וגרסין במבט קדושין אמר
 דבזמא בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעברה בעבורה סלקא דעתך א' כל ימיו סודותי
 עברה אמר רב אבא וכן תאמר דבי רבי ישמע' עד עשרים שנה יושב וקדוש כרוך הוא ומצפה
 לאדם איתו ישא אשה בן שהגיע עשרים שנה ולא לקח אשה אומר תפח עצמותו אמר רב חסדא

דאי דעדיפנא מחבריא דנכנא בשלמא ואלמלא נכנא בארביס וזהו אמנא לשתן גימא בעיניה
 פרוש רב חסדא הו' משתבח שנשא אשה וזהו בן ששה עשר שנה ואמר אלונסא הו' כשהו יתכן
 ארבעה עשר שנה הו' וזרק חוצים בעיני השטן ומסבא אותו ורעה לומר דנשוא אשה כשהוא קטן
 נעול בן העמדות ואין בח בשטן שהוא הוצר הרע להחטאו ודרשו רבותינו ז"ל טוב לגבר כי ישא
 עול בעוריו עול זו אשה רעה לומר טוב לגבר להבנים צוארו בעול ואשה בעוריו כד' שלא יהו
 לו פנאי לעשות עבירות ונצל מן הדברים ועוד כי הבנים שהוא מליד כימ' בתורתו כזמן שבוא
 חזק ואמין וזהו חוקים ובריאם שנאמר בחוצים כיד גבור כן בני דנעורים ועל זה קרא יעקב אבינו
 עליו השלום לראובן בנו כהו וראשית אמי מפני שהולידו חולה נמצ' כי בחור משפיע סו' על בנו
 הולידם לו כימ' סודותו ואף על פי שהקן תשש כהו ויכפרה ורכה ואפי' הו' לו כמח' בנים כימ'
 כזרותו שנאמר כבדך זרע את דרעך ולערכ אל תנח ידך' חזקב באשתו בעוריו נצל מן הדברים
 עברה דאמר רבי חייא לרב דיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן הרעא' וגרסין כפרך רבי
 אליעזר עד שלא יקח אדם אשה ארתתו ורלבת אחר ודורו לקח אשה ארתתו ורלבת אחר אשאו' סב'
 על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו וזהו לכשר אחד וכי יעזוב איש אביו ואמו אלא
 שארכת נפש רובקת ארבי' אשתו שנאמר דבק באשתו וזהו לכשר אחד' לעולם תשתדל האשה
 לעשות מלאכה בתוך ביתה כדי שלא תשכ במלה כי המלה מביאה ליהו שעמס' פרוש שעמס'
 שטות אוכרצא כו' ועוד כי המלה מביאה לאיש להדרר בעבד' כל שכן לאשה שדעתה קלה עליה
 אלא על כל פנים תעשה מלאכה ולא תשכ במלה שנאמר דרשה צמר ופשתים ותעש כהפץ בפיה'
 גרסין במסכת כחובות האשה עושה בעמר ואפילו הו' לה כמח' שפחות כד' שלא תשכ במלה ושכח
 גדול לאשה לקנות חפצים ולמכרן בעבור שתרויח שנאם' ויתה באניות סודו במרחק תביא לתבא
 וצרכה האשה להשכים בכרך לעשות הפציה ולהתשרף לביתה ולא תהיה עולה ואודבת לגוס' כי
 העצלות מביאה לדי' שניה שא' עצלה תפול הדרמה ואוכר' הדלה תסוב על צירה ועצל על מצוה
 לא משכמת בזריות וכמ' עררת עיניה מן השינה שנאמר והקם בעוד לילה מן התקנות שהתקן עזרא
 שתוא אשה משכמת ואופנה בדי' שהיא פת מצוה לעניים וגם כן מן התקנות שהקן עזרא שהיא
 אשה תוגרת בסניד מפני הצניעות שנאמר דגרה בעה כתיב'

הכוונה הנכונה בחבור האדם אל אשתו

דקב' והעלה ויחדל כרא את עולמו כרצונו וכרא את האדם וכננו עשה לו עוד כגדו והשל עליו
 זיבת עולם ותאותו כמו שאמ' רבותו גס העולם נתן כלב' וזהו עליו כצו פריה ורביה כד' להטיב אח
 עולמו כשה לא תהו בראה כי לשתת יצרה ואחרי דמעה הוא הוהר על האדם שדבק באשתו ולא
 באשת חברו והוהר כמה אודות וכמה ענישין על העריות עכ' אמתו צריכין לברר את זכותו מן
 האסור וקול שכר מהוד' שלום העין כד' בראיתו ויה' ציה על היצוה האתא ב' פעמים לאדם ולאשתו
 ואמר פרו ורבו וכן לבנינו נאמר פרו ורבו שרצו בארץ רבו כה' ועוד הוהר עליה שארזו ככח
 ועינתה לא יגרע חרי מקיס' ב' מצוה עשה ואת כלת תעשה ויש שכר הרבה בכד' והמפסד שכר
 כקלקול ובג' עול מה שכתבו ראו ליקרא בער סכל ופתי ועת' יש עליו לדעת ככאן ולהכין אווהא
 המהשכה וזכמה באותו דמעשה ואזוהו היא המהשכה ובק' לקלה אווהו נאבדת את סכרו'

המכשאה על ידועה תחת שוכה ותלך והמחשבו והדעות של תוכן המעשה וזה על ארבע כוונות
 והמבטוח ומעולות ומחאריבה כוונות מעמנו בהם השלש שוק עקר קבלו חסד והרכיני שבר
 מעט מן השלש ודרי אני מפרש את הדברים על אופניהם הארבע כוונות אשר העיפה הווא
 נכון עליו' הראשונה לשם פרוה ורובה והוא הנמנה שבכלן שהוא מקיים בה שתי מצות עשה
 שכל פרוהו ומלאו את הארץ וזה שיש שתי מצות עשה והחת בלא העשה שנאמר שארה באתה
 וענתה לא יגרע והשנית לתקן הולך כבוש אמרו לזול של שההד שסראשית השמש קשה
 לאשה וקשה לולד' אמצעים קשה לאשה וקשה לולד' אחרונים יפים לזה ולזה שמהך כך
 צמצא הולך מלונן ומורו גם וזה הכונה נמצאה נוספת כוונת פרוה' והשלישית שאין
 בה לא והולא זה אלא משתוקקת האשה לעונתה סכר בה שהיא משתדלת ומרעה אותו ברכיה
 ומתקששת לפניו כדי שתירעה עליה וכן בעת צאתו לדרך או כבואו מן הדרך שבו ראי היא
 משתוקקת אליו גם כן יש קבלו שבר בו וזו היא מצות העונה האברה רמיון שארה הנכסות
 שהם צרי האשה והנאותיה כדגריטין במסכת ימות כפרק הבא על יבמתו אמר ר' כלל כל הודיע
 באשתו שהיא יראת שמיכי ואמי מוקדה חושא שנה וירעה כי שלום אהלך ופקדה נך ולא חטא
 אמר ר' כלל היכי אדם לפקוד את אשתו בשעה שידע לדרך שנה וירעה כי שלום אהלך ופקדה
 נך ולא חטא והוא מהבא נפקא מהם נפקא ואל אישך תשוקתך בלמד שהאשה משתוקקת
 לבעלה בשעה שיוצא לדרך' וגרסין במסכת ערוכות בפרק המוציא תפלין אמר רבי שמאי בר
 נחמי אמר רבי יהונתן כל אשה שתובעה את בעלה לדבר מצוה הניחו במס' אפילו כדורו של
 משה לא ראו כמותו דאלו כדורו של משה כתיב הו' לנס אבשים חכמים ונבנים מידוע' לטכשכם
 ונתיב וקחת את ראשי טכשכם אנשים חכמים מידועים ונבנים לא אשכח ואלו גבי לאה כתיב
 ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי הבא כי שכר שברתיך ונתיב ותהר ותלך בןותקרא את שמו
 ושכר ונתיב ומכני יש שכר יודעו כינה לעתים אינו הוא אמר רב יצחק בר רבי יעקב קרית
 נתקלה הוא הרבה ארכה עובדך והרונך כעצב תלדי נמי ואל אישך תשוקתך והוא יסורל כך
 הרכה ארכה לשון טפי דמיס אחת דסנדה ואחת דם בתולים עובדך זה צעד גדול בניס והרונך
 זה צעד העבור' כעצב תלדי בניס כמסעו' ואל אישך תשוקתך מלמד שהאשה משתוקקת
 לבעלה שיוצא לדרך' והוא יסורל כך מלמד שהאיש תובע כפה והאשה תובעת כלב וזו היא
 מדהיפה בניסים כי קא אמרי דמארי צי' ארצו יקמיה ותי שבע הויין כי אתא רב דימי אמר עטפא
 כאבל וחבשה נככיה האסירי ובגדה מכל אדם ירעה שראיש תובע כפה לאשתו אבל האשה
 אינלה רשות לתובע כפה אלא לרצונו' וגרסין במסכת ברה בפרק כל היר שאלו תלמידי אית
 רבי ונסתאי בר רבי ינאי מפל מה איש מחזר על האשה ואין האשה מחזרת על האיש אם מסר
 לאדם שאברה לו אברה ממחזר על מי בעל האברה מחזר על אברה ופי' האבד' והאשה ובעל
 האברה וזה האיש כי האשה היא צלע מצלעותיו של האיש והרכינית שהוא מהבין לגדור את
 עצמו כה כרי שלא יתאוה לעבר' כי הוא רואה את יצרו מהגבר עליו ומתאוה לו הדבר הוא ואולי
 יצא עינו ללד' חולי מדרך דרמאות' גם הכונה האיש כי כה שכר אך לא כראשונה כפי שחא
 יכול לדמות את יצרו ולעמוד על תאוהו כהכרת ענינים קשים מההרגשין בעולם המכשירין את
 התאוה כדי שישבור היות האדם מן האפס ומאן עפר רמה וגבורת השם יתברך ומדותיו הקשים
 אל הבורים והפושעים כענין שאמרנו לז' הסתבל בשלשה דברים ואין אתה כאלו עבדך דע

מאין

מאין באת וגו' ואם ידעם אם ראת צורה נאה וזה המוד אותה רפוך את הצורה ותראה מהו שבה
 ובתוכה והוא שאולי שחא דומה לקופה מלאה זבל ופיה מלא דם ועל כל אלה אלו יוכל אדם
 לבכוש את יצרו הוי שכוואם לובין שהוא לז' ד' התר אינו צריך להלח' עם תאוה רך שיסתפק
 מן התהר כדי שלא יתן דעתו אל האסור כענין שנאמר יצר סמוך תצור שלום שלום והאשה אם
 תרא שבצל דוחה החא ימין מקרבת ויש לו שכר על זה כי הוא מהבין לגדור את עצמו בהבין ח
 העריות ולרעול מן החטא אך יש הפרש בין הכונה הרביעית לשלש הראשונות כי הראשונות יתכונן
 לעצם הדבר כאדם שמקיים המצות כהלכתן ולשמן וכרכינית שנתמוך לגדור עצמו מן העבד
 אף על פי שאין בה לא מצות פרוה ורביה לא תקון הולך ולא תכיעת האש הואל וכוונתו לגדור
 עצמו מן החטא שכר יש לו אך לא כראשונה ואם לא נתכונן כל אדם למלאה תאוה מהנאת העולם
 זה הוא כדרך הסתה ויצר ורחוק מן השכר וקרוך מההפסד' אבל כי שאינו צריך לאותו דרך
 ואין יצרו גוב' עליו והוא מעורר תאוה ומסס את יצרו ומכא' עצמו ליד קושי ותאוה כדי להשביע
 את יצרו ולמלאה את תאוהו מהנאת העולם גם אין בו אחת משלש דרכים הראשונות שאברנו
 ודאי הוא דרך לעצת היצר הרע והסתחובו שפירשנו בתחלה ברכיב ראה היסעס אשה אשר
 אהבת ומן התהר יכאנו אל האסור ועל זה אמרו רז"ל במקשה את עצמו לדעת הוא כדרי'
 והקושי המעט הזה דומה לאד' שהוא שכר ואוכל יותר מדאי ושנת היתר מדאי עד שהיא משתבר
 ואחר כך תא מקא ויסתכלך כגון זה דאי דומה לבהמה שהיא הולכת ואיכלת עד שיאזהרה דם
 ותכנות עזר יש פחשונה אחרות חב' קליות את המעשה והמפסדות אותו ורסח' עליו ורעה
 תחת טובה ושלום עין תחת קבלו שכר ואף על פי שיש בו אחת מן דרכי הטובים הראשונים
 דשנינו במסכת נדרים כפרק אלו כמותו וכרותי מכס המורדים והפושעים כי אמר רבי לוי אבני
 השע מדות בני אנוסה בני שנאה בני נדי בני תמורה בני מריבה בני שכרות בני נזושת הלב בני
 עירובי אבני חצופה פרוש בני אנוסה שנאנסה כתשמיש דגריטין במסכת ערוכות כל הכופה את
 אשתו אפילו לדבר מצוה נקרא רע שנאמר גם בלא דעת יפס לא טוב אלא יפסנה ואת יבעול
 בני שנאה כמסעו בני נדו שהיו שניהם או אחד מרים מנורין או שהתה ראש מצוה מבעלה
 בני תמורה שהיה משתמש עם אשתו והיא ממין מחשבתו כאשה אחרת דגריטין במסכת נדרים אלו
 נתן אלי' שתה בכנס זהו היתן עינו בכנס אחר' ואמר רבינא לא נצרכה אלא אפילו לשתכונשו לז'
 אפילו הו' נסוא' בהתר אסור לשמש עם אחת ויסלק מחשבתו ממנה ותכונן לאחרת בני כריכה
 שויה לרמיב עם אשתו אל ישמש עד שיהיה כיהם שלום ואברה' בני שכרות שהיו שניהם או
 אחד שכורים' בני נזושת הלב שהיה בלבו לגרשה' בני עירובי אבני עמו במשה נשי כדכות
 ובא על אחת מהן ולא נתכונן לאחת ידועה בני חצופה שהיא תובעת התשמיש כפה שאלות
 איסא שלום אשתו של רבי אליעזר מפני מה בניך יפים ביותר אמרה אין מספר עמיל לא בתהלת
 הליה ולא בסוף הליה אלא בחצות הליה וכשהוא מספר עמי כלה שפח וככסה טפח וזוכה
 כמי שנפא' אמר היל' מה טעם אמ' לי בני' שלא אתן עיני באשה אחרת ונמצאו בני באין לדי
 ממזרות' ואמר לשוח בשעת התשמיש ובלכר במ' לידעלמא אבל בעורך אותו תשמיש כגון
 שהוא צריך לרעותה ולפתחה שאמר רשאי לבעול עד שיפסנה כגון זה הוא רשאי לדבר עמה
 ולרעותה בכל סיני רצי אבל אם אינו צריך לרעותה אינו רשאי לדבר כדברי' אחרים חזן מרבים
 של אותו השבש' ומה שאמרנו לספר בדברים לא תאם מהשתדלו' במעשה בלכר לא מהשתקף

לאנה

לא היה מעשה נמי אמר חשעם כיו שלא יתערב דעת אהרן בשעת המעשה ואמר לכלל פד
אפילו בשעת השמיש ואפילו לצורך השמיש ולהוציא דבר מגונה מפיו ואמר להקל ראשועם
אשתו בשעת השמיש ואפילו לספר עמה כמילי דעלמא כדאמרי בבבכת הגגה וכגוד לאדם מה שיחז
אפילו שיהקה קלה שכן אדם לאשתו עתה ליתן עליה את הדין והכנים דגעש כפרצות נעשין
בעולם והוה דגרסין בבבכת נדרים בפרק אלו מותרין אליהן כן דבאיד דדברים שהוה לילי מלאכי
השרת הגרין כפני מהוויין מפני שהפכין את שולחן אלמם מפני מה הויין מפני שבסקין באותו
מקום סובין מפני מה הויין מפני שסתכלין באותו מקו הרשין מפני מה הויין מפני שבסקין בשעת
השמיש ואמר לשמש ואשתו שינה ואמר לשמש מעומד מפני שבסקין בעצמו שכן אמרו דול
דמשמש מעומד אהו תואהו לוי כאב העצמות והאברים השמש מעומד אהו תו דליריא פי שנקע
ואמר לשמש משהו ונתקן וישב עליה כדגרסין בבבכת פסחים בפרק ערבי פסחי הוה דמשמש כשתו
על המש שדחמק ישן עליה אהו הנוקבפה חלא אמרן אלא דלא הוה כד שהא אבל הוה בר שהא
לית לן בה ולא אמרן אלא דנים אבל תיר לית לן בה ולא אמרן אלא דגאנבי כרעיה אבל גבי
רישיה לית לן בה ואם אהוה ידיה עליה לית לן בה ואמר לשמש לאור זר שכן אמרו דול שכל
המשמש לאור זר הויין לוכנין בעלי מוכין ואמר לשמש כיום ואפי כבית אפל כדגרסי בבבכת
נדה בפרק כל הוד אלו יתקן אמר לאדם לשמש כשתו ביום אמר רב הונא אלו יתקן אלו יתקן
יום אולד בו והלילה אמר הוה גבר לילה נתן לודקן יום לא יתן לודקן וש כהוה לישמש ביום
כי שאין לו בנים ובלבד שימש בבית אפל ואמר לשמש משהו בשנת בצורה כדגרסין בבבכת
תענית בפרק באותו מוכרין אמר רבי שמעון בן לקיש אמר לו לאדם לשמש משהו בשני רעבון
שנאמר וליוכף שני בנים כגרום תבא שנה ורעבי ואמר לשמש בשנתו כשעה שישא מבית דבא
שכן אמר דול הוצא מבית הבא ושמש הויין לו בני נכפים מפני שישד דבמנה על ביתו וקאנלוח
עמו ונבחי שיהוה ושמש עד שיעור מלה וצני מל וקטו רס ושמש הויין לו בנים שתקן פירוש
מצדעים הקזו שנים הויין לו בני בעלי ראתן פירוש צמה הוציא בראש על רובו ובלבד שמשמש
קודם אכלה אבל אם אכלו קודם אין ככך כלום ואמר לשמש בשנתו כשדא שבו שכן אמרו
דול המשמש משהו שכור סופו נעקר שנים שגורים סופו נעקרין ואמר לשמש הוא לבטה והיא
למעלה שינו בבבכת בלה הוא לבטה והיא למעלה ויהוה דרך עזות שהוה מותרין על צד הודר
זה דרך עקשה פירוש אינה שומעת לו להשריז עצמה כתישמיש שהיא היא לבטה והיא למעלה והוה
הוא אינו רוצה להשריז עצמו שישכב למעלה והיא למטה לא יתקעשן זה עס זה עד שתפשו ונטו
שהוה על צדקן והטעם שבעת השמיש צריך שהיא והא למע והיא למטה לפי שהיא מבט למקום
ברייתו שהוא העפר ונמצא פניו למטה והיא מבט למקום כרייתה שהוא מן צלע ראש ונמצא
פניה למעלה וכן הוא דרך ליתו האיטולד פניו לבטה והיא פניה למעלה והיא שאלה היא
מן השאלות ששאלו תלמידיו לר' יוחנן ששאלו למה הוייש מולד פניו לבטה והיא שאלה היא
אל האיש מבט למקום שגברא והוא העפר והיא למקום כרייתה ולמה היא שאלה היא
והיא אימי צריך להתבטם אמר להם אדם נברא מן האדמה ואינה מסרחת לעולם והיא
נבראת מעצם של אדם ואם יניח אדם רכשו בלא מלא שישתים מדי ימיה ולמה היא שאלה היא
להתפתח כלום להתרצות ואן האשה נזהרת לתפתות אמר להם אדם נברא מן האדמה ואם תשים
מס על העפר מיד הוא נכח ומלוש וכן ואיש וזהו נבראה בעצם ואפילו תהוה כבהוים במים

למנכח וכן האשה ולמה האיש מחזר על האשה יותר מהאשה אמר להם משל לאדם שאברה
לז אברה הוא מחזר על אברתו וכן ואיש מחזר על אברתו ולמה האיש יוצא וראשו מגולח
האשה ראשה מכוכח אמר להם משל לאדם שעשה דבר בעור ומכשחו סבני אדם מכוכח ראשו כן
האשה הואיל והאשה ובשילהי האם אדם נגרם מיתה על כל העולם על כל יוצאה וראשה מכוכח
ולמה נשים מקדימין לעולם ככית המן יותר מן האנשים אמר להם לפי שהן נרמו מיתה לעולם
היא הוא דכתיב ואחריו כל אדם ימשוך ולמה נצטית כנדה אמר להם לפי ששפכה דמו של
אדם ולמה נצטית כחלה אמר להם לפי שקלקלה לאדם הראשון שהוה גבר חלתו של עולם
על כן נצטית בהפרכת חלה ולמה נצטית בהדלקת נר של שבת אמר להם לפי שבכתה נר של
אדם הראשון שהוא נשמתו שנאמר נר הנשמת אדם על כן נצטית בהדלקת נר שבת ואמר
ליגע אפילו באצבע קטנה של אשה כשהיא נדה שכן אפילו כל המגע באצבע קטנה של אשה הויין
זל במס כעלי מוכן חגורין סובין אלמם חרשים סמעי אמר רבי אליעזר אמר מפני שתבעה
לתשמיש המטה ואינה נחמקת ר' יוחנן אמר מפני שאומרת לו כשעת תשמיש אנוסה אני רבי
עקיבא אמר מפני שבסקין כשנתו חכם ואמר לשמש משהו אשתו סמך לנתה שנ' והזורה
את בני ישראל שמוסאתם ואמר לאדם להקל ראשו עס אשתו כשהיא נדה שמו יכאן לודי עברת
ואמר ליגע אפילו באצבע קטנה שלח ואמר לתת שום דבר כיון ליד ולא ליקח שום דבר מידה
אבל עדו הוא מלאכה כשהיא נדה ומצעת משהו שלא כפניו ומזהת לו וזמס ונותנת אהוה על גבי
כסא או על גבי שרפף ולא תקשט עות מדאי כשהיא נדה שמו יכאן לודי עבר אבל מתקשטת
היא מקצת קטוש כיו שלא תתנה על בעלה ואמר לשכב עמה כקרוכ כשר ואפילו בימי לבנה
עד שתסור ותסבול כדגרסין בבבכת שבת בפרק ראשון אל הדים לא אבל ועינו לא נשא אל
גלילי בית ישראל ואל אשה דעיו לא שמואל אשה נדה לא קרב מקש אשה נדה לאשת דעתו
מה אשת רעה הוא כנגדו והיא כנגדה אמר אף אשתו נדה הוא כנגדו והיא כנגד אמר והאשת
בימי לבנה רבה כדן נדה עד מלא ימי לבנה ותשכל תאנא דבי איתו מעש באדם אחד שקרא
ושנה ושמש ח' הריבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נושלת תפלי וזמורה כתיב נכסיה וכתיב
פררשות אמרה להם כתוב כדורה כי האחיך ואורך ימין בעלי שקרא דרבה ושמש ח' הריבה
בפני מהסת בחצי ימיו ולא היה אדם שששיבה כדברי אמר ר' זינא פעס אחת נתאחדת אצלה
אמר תילה בימי נדהך מה הוא אצליך אמרה לי חסו שלום אפילו באצבע קטנה לא נגע בי בימי
לכותך מה היה אצליך אמרה אבל עמי ושהו נמי וישן עמי כקרוכ כשר ולא עלת דעתו לדבר
אחר אמרת לה כרין ומקום שהרגו שלא נשם פניו לתורה שהיא אמרה ואל אשה כנדת
שומאתה לא תקרב כי אתא רב דיש אמר משה חרוא כבערבא אמרי סור מפסיק בלג לכות
ומצני שאדם הראשון נצטית על גדה שנאמר לא שוכחות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו
פירוש ימי שרת האשה בכנהה ממיתים ושכעיס ושבעה ימים כבין עזר וממך יתה שמוס
ישלשים ככין כגדו לא תהיה אלא כנגדו ואמר לאדם להכות האשה על עסק השמיש
כדגרסין בבבכת מדרין הנותן בתו לעם הארץ כאלו כפהתה ונתתה לפי הארץ מה אריות דורם
ואכל כך עם הארץ ככה וכעל אלא צריך לרצותה קודם שיכעול ולא יכעול אלא ברצונה
כדגרסי בבבכת ערובין בפרק חבוטא תפלין אמר רב אמי אמר לו לאדם לכוף את אשתו לדבר
בצוה שנאמר ואן כרגלים חטא ואמר רבי יוחנן בן לוי כל הכופה את אשתו לדבר בצוה

163

מצוה וחי' לו כניס שאינן ממוגנים אמר רב איקא בר חבאי באי קראהוהם בלא דעת נפש לא טוב
תמיא נמי הכי גס בלא דעת נפש לא טוב זה הכונה את אשתו לדבר מצוה ואף כרגלים חוטא זה
הבעול ושומעו אינו ואמר רבא ודעתה שיהיו לבינים זכרים יעול וישנה לא קשיא באן לדעת באן
שלא לדעת ואמר לשמשו שאם ערומוס פירוש שיהיו ערומוס ואין עליהם כנסה מבלעול
ואמר לשמשו שיהיה בלא אהל ומעטה באחד שדעת את אשתו תחת התאמה והלקחה הבט וגרס
במסכת נדה בפרק כל חד אמר רבי שמעון בן לקיש ארבעה קדושים ברוך הוא שנתן אף אני אני
אורכן ונכנס לביתו פתאום ואין צריך לו מר לבית חברו והאחר בא מהו משטן והמשמש ממתו
ערום והמשמש משתוכף כל חי אמר ליה רבי יהודה לשמואל אמילי בפני עכברין וחסדים
הראשונים היו מקדיקים ביותר והיו מוציאין כשעת תשמיש הכובלים וההוסיס וכיוצא בהם משום
צינע ואמר להוציא שכבה ורע לבשה דאילן יעקב בן אלעזר כל המצויה שכבת ורע לבשה כאלו
הורג נפש שנאמר שוחט הילדים אל תיקרי שוחט אל אמונתו וחכמים אומרים כל המצויה שכבת
זרע לבשה בלא עובד עבודה זרה ועוד אמרו רבותינו זכרם לברכ כל המצויה שכבת ורע לבשה
חי' במתה ש' אמר ויהי אם בא לאשת אחיו ושהיא ארצה וגו' וכתוב ורע בעיני האשר עשה ומצו
גם אותו ואין הכא על הקשנה ועל המעוברת ועל המזוקה ככל המצויה שכבת ורע לבשה
כדגרסינן במסכת נדה בפרק יוצא דופן תאני כינוי קמי דרב תמין שלש נשים משמשות במוך קטנה
ומעוברת ומצוקה קטנה שכבתה תעבר ותמות מיקת שמא תתעשר ותגמול כנה ומתו מעוברת
שמאי עשה עוברת פסול האסור לבעול ארוסתו עד שיבטל לחופה בכרבה רשמינו במסכת בלה
כלה בלא כרבה אסרת לבעול כנדה שלא בטלה מהנדה שלא בטלה אסרה לבעול כך כלה בלא
כרבה אסרה לבעול ומנן שבתת התינים מן התורה ש' אמר רבינו אהרבה ומנן שאפי' למת
ש' אמר ויקח כועו עשרה אנשים מיקיה עיר וגו' ועוד אבא בעין חבור האדם אל אשתו
דעי כהות אומת ישראל מהות ל' ש' עולה ודברינו כהורה והקדושה מכל

המצוא שמשמש מחולל חשש על כל זה שאמרנו מאחר שאנו מתדיינין לו במעשינו ודנה קדושת
השם והחילולו הלוין בעשינו ואחר שהודיענו כל זה דע כי כהיות חבור האדם ושבעו
סבת הותרע או טוב מצד חכמת המזג כפי המטה שבמנהגותיו ונמצא חבור
האדם סבת קדושת השם או חילולו כפי הכנס שמו ליד צוה אחרת על זה הודיענו ואמר כי נצטרך
לקדש עצמו באש כאה והקלה כפסקו וההרתם את בני ישראל וגו' ומפני שזו היא הסבת החילול
אדם כניס צדקים מקדישין שם שמים אורשע מחילין שם שמי ואחר שדבר כך הצטרך לדעת
מה שאמר צריך לקדש את עצמו בשעת תשמיש וקדושה זו נתלקת להמשה הלקים
החלק הראשון כמות החבור החלק השני בזמן החבור החלק השלישי
בזמן הראוי לחבור החלק הרביעי במנות החבור החלק החמישי באיכות החבור והנינו כנס לבאר
כל אלו הדברים בענין שיש לקיים הכוונה כל אחד בפרק מיוחד החלק הראשון במנות החבור
דע כי חבור זה הוא ענין קדוש ונק כשהיה חבור כפי מה שראוי וכיון הראוי וכיונה הראויה ואל
יתשוב אדם כי חבור הראוי יש גנוא וכעור הלילה שדחבור הראוי נקרא ידועה ולא להנסך קרא כך
ש' רע לקהאת תהא אשתו וזה סוד ב' ש' הורע כשהוא משבת במקו הודעת והבינה שהיא דמות
ידועה שאלו לאהה בדבר קדושה גדולה לא הוקראין א' החבור ידועה והשם יתברך ברא את הכל
בפי מה שגורוה חכמתו ולא ברא דבר שהוא כוונתו או כעור שאם נאם כי החבור הוא דבר של גנאי
הזה כליה ומשגל וסבל הנות ודדי השם יתעלה כראם במאמר הוא עשך וינגוך ואמרו ל'
במסכת חולין שברא הקדוש ברוך הוא כוננות באדם ובמדרש קהלת אברות אשר כבר עשונו
מלכר שהאובות ירמו נתמנע על כל אברותיו ודעו על בני ואם בליה משגלם דברי גנאי
וחאך ברא השם יתעלה דבר שיש בו מום או חסרון או גמלת חילול חילול אלא פעולותיו של הקב"ה
תמימות שאמר החצורת מפעולו ואמר הלא אלהים את כל אשר עשה ודנה טוב מאד והשם ית'
שהו עירם מראו כרעאן לפי ענין קלקל או גנאי והוא ברא אש ואשה וברא כל אבריו והבינים
על מתמלתם ולא בראם בר גנאי והעדוה הכרחה מה שאמר במעשה כראש תהיה שנים
ערום האדם ואשתו ולא יתכששו כל זה קודם שחשאו לפי שהיו עוסקין במשכלות וכל כוננתם
לשם שמים ולא היו כליה ומשגל כענינם אלא כענינם או כדיו שאר אברי הנפש אמנם כשיש
אחר הדעות והגמלת ולא נתכוונו לשם שמים אמר על הסדר דעו ערומים הם ופירוש זה כאשר
ודים בעת שבותין ספר תורה כשה' רם משוכחות ומסוכרות וכשיגובות או עושות דבר נבלה הן
מזונות כך הוכליה ומשגל לאים ולאשתו קודם שחשאו וכמו שיש בכל אבר מן האברים פסול'
ושכת בעשותו חשב וכעורו גנאי בעשותו דע כך והלאים הראשון בכליה ומשקל נמצא כרבה
כל דרכיו כשפשוטו הדוקות וממצא ובעור כלוכא מצד פעולת האדם על זה אמר שלמה המלך
עליו השלום ל' ראה זה מצאת אשר עשהונו כלומר אין בכל אברי האדם מצד הכרחה דבר
קלקל או כעור כיהבל כחכמה עליונה דבר מתוקן ושכן נאם אבל האדם מש' ביותם סכל מביא
בעור בדברים שאי' בהם בענין מתחילה חוכן והמאור והנאמר ידועה שאי' רומ' לך והוא סוד היות
האדם חלול כסוד החכמה והאשה חלולה כסוד התנועה כיוצא בזה וזהו הקבלת הפיכת
ואם כן וזה החבור הא ענין גורל בשתאבפי הראוי ואמר ל'ל בשעה שאדם סבת חבור לאשתו
בקדושה שכנה שריה בימים סוד אש והשתחויה שניה כשתלקח ממנו ושאר אש אש'
כ' כשהוא סבת חבור לאשתו כדושה חבור ש' שריה בימים כי כשחשאי יד ובטם האשה והא

הריה שבת של הקב"ה מעל בניוים אבל אם לא נהבוננו לחבור בקדוש' אלא למלאה האוהן ומהרץ
התאוה והחסוד נחמכו כאש יוד של טס האיש והא של טס האשה שדוא ייה שבו של הקדוש
ברוך הוא מסתלק מכניהם ונשאר אש אש ואלוה הסוד נחמנו יוד כאמרם שלשה שוהפניס
בו בארם ואלוהן איש ואשה והכל ובגמרה קדושין אמרו כוסין שארם מכבד אכיו ואכיו הקב"ה
אומר מעלה אני עליהם כאלו אני דרתי ביניהם וכדוני ואם ויה קעור בדבר האך ויו כוללן את
השם יתברך בדבר שהוא כך והנה השם יתעלה אמר א' אכרדם בענין מולד יצחק וכרבתו אותה
גם נתתי ממנה לך בן ובענין רבקה יעתר לו והתה רבקה אשתו ובענין דהל ולא היתה
את רחמה ובענין חנה ידע אקנה את חנה אשתו וזכרה ה' ואמר בכלל לא תדנה משכלה ועקרה
כארץ וגו' ואילו כמכתב חגיגה ג' ספתחות לא נגמרו ביד שליח והאחת מין הריון שנא' ופתח
ואלו היה כדבר נגאיה לו להקב"ה לעשותו כעצמו בלי שליח וכבראשית רכה בענין יוס' א' ו
דרוך וגו' בקש יגורה לעבור ורבו הקב"ה למלאך וממנה על התאוה בא להודיע כי בנות השם
וחפעו ויתח בחבור זה ולפי' נולדו שניוים האומים שניהם צדיקים שניהם טהורי' בדומה שמש וירח
פרץ ורח' והבן כי כסדרי עולם נולדו ואין בחבור שולם גנאי כאשר אין גנאי בתקון סדרי עולם
כלים ופרטים ובענין רות נאמר רות ה' ה' ריון ותלך בן' ואלוה בדבר גמח הרי כבר נאמר
סאד עינים מראות כרע וחכש אל עמל לא ימל אלא בשיחה החבור לשמים אין דבר קדוש ונקי
למעלה ממנו ועל זה נאמר בחבור העידקים שרם מצורך כשן ידעתיך וגו' אבל ברשע הפרוץ
אותה השפה בלה שסאה אין לשי' חלק כה ועליהם נאמר זורר שקי' מרחם ונה חבור דאל' לאשה
כראי' בדמיון כראית שמים ומארץ כאמרו כה אמר ה' כבוד שמים ונסוד ארץ ויצר רוח אד בקרב
ואמר נאגדוהו על ארץ יסדה שהוא והם אנורה אחת לכדוא אדם וזו נעשה אדם כעלמנו וגו'
בלומר גם אני שותף בכריאת האדם והסותפות הזאת כי מן האם וכן האב נמשכן כל סדרי הגוף
והשי' זורק בו כשמה באמרו ויפח באפינו נשמת הים ואומר וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח
השוב א' ה' אדם אשר נתנה ואחר שעוררנו על סוד החלק הא' מן החבור נדעך התלקה והוא
הפך מן החלק הראשון כי בוכן שאין אד מתכוון לשם שמי' ונה אותו הורע הנמשך ממנו אין לשי'
חלק כה ונקר' משחית רבו על הארץ ונה גופולה לכהלה ומטע אשר ומטעם עגל לע' בהעה
זרע מקולקל וטפה שנזרקה כסילון כסאיר זהו שאין לשי' חלק בו ועליו נאמר זורר רשעי' ברחם
והנה עונה השי' בתורה ואמר על כל זה והיהם קדושים כי קדוש אני : החלק השני כוסין
החבור ונה השי' אמר בתורה שארה כסותה וענתה לא יגרע עונתה האכזר בתורה
כפורשת בתלמוד כי העונות משתנות כפי סדר כל בני אדם ועכשיו נמת לרכד בעוניה שאר בני
אדם ומכד כעונת הח' הראויה שריא מלי' שבת לילוי שבת ועל זה אמרו אשר פרוי יתן בעתו
זוהא עונת הח' ידוע כי זרע האדם הוא היגוף ומאו' וזרו כי הוא הדם המוכהר והנקי אשר
כגוף שאלו לא הח' כלא היתה צורת אדם בו והנה הרע הוא מחלקי הגוף יש בו חלק מל אבר
ואבר כי כידוע שלא יוליד עין מאן ולא אוזן מעין רק כל אבר נמשך מטבע א' וזמה לו כמו שלא
יוליד מודע החשה פולין וערשי' שלא מודע אדם המור או שור או שה וכל אבר ואבר וכל צורה
יצורה יש לה טבע מיוחד וכח ידוע שמטע הוא נולד ואין לחוש לכוכא שמולד פקח כי כה האבר
מציני כשבע הכל לגוף וא' שהורע הוא חלק מכל אבר ואבר מאיברי האדם לכן אין אדן לאדם
להג' מציני אצל אשתו כתרנגול כי או יהיה בנותת ש ומאוד עינו מתמקט וכל חלקי אבריו הולכי'

ודלים

ודלים אבל בולות החבור לעונה הורעה שהיא בלי' שבת לילוי שבת שדוא סוד חזרת הגלגל
פנים ואחור בו יש שבת או יוכל להשפיע כח בולתו והוא לא יחסר דבר שההנחלש עליו והלש
בראית לפי שכבר קבל כח שיוכל להשפיע ממנו ולפי' אמר אשר פרוי יתן בעתו והיינו בלי' שבת
לילוי שבת ומכד לו ועלתה לא יוכלו כל' יהיה חבורו לשם שמים ויבואו לילוי גבר ושעם הוות
בלי' שבת לילוי שבת לפי שהשבת הוא יסוד עולם והוא דומת עולם הנפשוה מטעם שבת לה'
זכונו עונת הח' בלי' שבת לה' בנותם לנפש השכלית דחינו צורה ראויה לעבודת המורא
יתע' כעלת נשמה שכלית עליונה שהורה כאמרו וביים השביעי שבת ויניפש' ונה היתה הכוונה לזה
בעונת הח' והבן זה מאד כי לא שמו עונתם בימי הגופניות דחינו ששתיים ובעשה כי אם ביום שכלו
שבת והוא עולם הנפשות והוא נפש שלש שתי' כי ראשית כראית בספר' נחמא בן הקנה והבן גם
כאמרם ז"ל אמר שבת לפי הקב"ה רכש' לכל נחת בן זוג ולי אין לויבן זוג אמ' לה כתיב ונסת' ישראל
הוא בת זוגך והנה הוא ממשך כה מלמעלה והוא לא טובין ויישב לך ואחר אשר עוררנך
על זה חזרו לכה שהיתה בנות המלכארו ונאמר כי זמן החבור נתלק לג' חלקים
החלק הראוי זמן עונה בימים החלק השני זמן עונה מצד השע' אמנם החלק הראשון כבר בארנו
בפרק זה והחלק השני מן הג' חלקים שהוא זמן העונה מצד הזקן מה שצריך לדעת בע' והחבור
בירשק שארם כזון בו צריך ג' כשולים ולמר' רג' הרביעי נהפך לזרע אולדס לכן מפרנס
את הגוף ואלו ששארם משתו סמוך לאכילה ונה באותו הזמן טבע והגוף רותה ורדם
מעורר ואינו יד' ועל' ונה אותה הצפה הנמשכת במנוע כורה ומלכ' סרוחה ומטונפת אנה
צלולה ולא בקה' ולא שהיה ולא זכה ואם כן נמצא החלד מאותה הצפה מיוחד ועבוד ומטונף ועליו
נאמר הנה עמל יולד און ועל' והנאמר זורר רשעים מרחם לפי' שטבע מזג הצפה מתייב להיות ונמצ'
ממנו מטונף וטונף לפי' צריך אדם לבין שעת החבור בשעה ששפשו מוטובת עליו ושקטו שבעי
הגוף מרתח רבון שאכל ינודק הדם וירדו השמים למקומם הטבעי וסודות גוף האדם מסודרים
בסדר נכון שהוא סמוך לחצי הילה האחרון ועל זה אמרו רבותי זכרם לברכה בכסכת כרבות
תמא אבא בימין אמר על שני דברים היית מצטער כל ימי על משה שהיה נתומה בין צפון לדרום
ובו' ואבר רבי יצחק כל ימותך משהו בין צפון לדרום היין לו ביים זכרים שנאמר וצפון תמלא
כשמישבעו ביים רבנמן בר יצחק אמר אף אשתו אינה מפלת נפלים כתיב והא תמלא
בטנס ותיב רחמי' ומלאיה ללדת' וצריך אני לעוררך על הגדה זו ידוע שאין פת או סבל
בעולם הושכ' מפני נתינת הצט' בין צפון לדרום וזכה אדם להיות לו במס' זכרי' ושל' הוא אשתו
מפלת נפלים כל שכן שיאמרו עמדי עולם אנשים זכרים ונכרי' כל' זכר ברי' אמנם הם הם דברי
דברים כרמי' והנה ככאר ידוע וזא' כי וקור' וזקן לפאת הצפון והזוהו הק' לפאת דרום'
חבמי' האמה יודעים כי רחוקה הצמות אינו מדין והאב והאשר אבל רכות והכמות והן הנבחרות
ועל זה אמר שלמה וברך עליו השלום אל תהי צדק ורבה ואל' התחכמי' את' אל תרשע ורבה ואל'
תח' סבל ולפי' שצפון ודרום הם שני דברים לחוס' ולקור' הם בשתי תכליות רכות ורבותי זכרים
לברכה ודרום וזכרים הם ואמר כי המשמש משתו כחות מזג גופו ומצד בין דרום ובין וקור'
אויב ולשבע עולמה ולאי' ורע מד' אבל יוכל לבעול במתח ואזי האש מקרמת לזרוע החל והמצא
זרע והאשה כדמיון החומר וכי יבא אהר בך זרע האש נמצא כדמיון הזרע שבעיר צדה בחומר זה
הוא סוד אשהו תורע וילדה זכר

וכר חרז סוד שאכרזו לול בשכר שמשהו העדקי על כסף האשה היין לו בניס זכרים באשרו וזה
 נחלתה כנים שכר פריה כפי אס כן בהיחך ככין כל זה חתיך סוד ונותן כשהובין צפון לדרום
 ואין לו כנים זכרים נכיצא ורובצי הלילה שכבר שקט הגוף כדתה טבע המזון שאכל ומוג הגוף
 עומד צח תקי ופה שאכרזו בין צפון לדרום בין הקור לחום ידוע כי כל איש שנולד כשהפך קרח
 יהיה לעולם פתי וסכל משולה וכי שנולד כשהפך חמה יהיה בעל כעס חזמה אבל הנולד כשהפך
 סמוצעת בין רחוק לקור יהיה לעולם חכם מושך בדעת יקר רוח איש חכם יקר בדעותיו ובדעותיו
 מעורב עם הבריות על והנאמר ונתת לאמתך ורע אכשו ומה שדרשו בנכרת כרכות לא אכום
 ולא חיר לא חכם ולא טפס לא ארוך ולא גוי ככל אלו המדות היין באדם כמות שגן בין חום
 לקר שווה בין צפון לדרום חתום זכרים שאכרזו אבל מה שאכרזו אין אשה כפלת נפלים
 יש בדבר זה עקר נמוך והנהיפותה לך סעדי אורה כוח כבר ידעת מה שאכרזו לול כמסנת
 ומה בענין ההוא עובדא דאריהא וכו' לדשו לה ולחישו שזהו סוד בין צפון לדרום קרא עליה
 בשם אצרך ככין ידעתיך החיא עובדא דאריהא ולחישו לה ולא לחישו שזה משה לפאת ורום
 קרא עליה וזו רשעי מרהם' וידוע כי סנה הפלת נפלים היא כהתעורר זרחה לאחת הקצות
 אס לרעכון אס לתאוח הפלת אס לחום אס לקור כי כמות החם סמוצע לעולם לא הפיל
 כאשר כהות הפלים בעין משפט שלא ישו המאזים לאחת הצדדים ואם כן נמצא דלחישו לה ולא
 משהיין הקצת האמצעי והוא קרוב להיות נפל אכל איך יולד מדבר אסור שדריה האס תאמר
 גם אס הצדקה הרוח רע כי אף על פי שרשעה הזדה לפלס האמצעי אכנס נסתו לקצת הכרסות
 שבה ולא יוכלה להתאפק כשהאמצעי ואם כן החתכות כוזן שראוי לו לאדם לשמם משהו
 ותחזוקה לכנים ראים להוראה והמה כללנו בדרך הזה שלשה זמנים לעונה מצד הימים ומצד
 המזון ומצד השעות: **הדרך השלישי** במזון הראוי לחבר ידוע כי בני מזון כל רכר כך
 יהיה הגוף מונן וברוך **הכח** נודע כי החיה שהמור נמשך מכנה כאכלה לסגל
 וזהו השם יתעלה כל דרכו משפט צוח לשותם בהמות לסאבלות ומה לו לזה וכלא טוב להיותו
 נוני' במני' פרו' ומנד' ומה לו להפקיד דם כזמן חיותו ולצערם עער גדול דע כי אלהם בואדות
 עולם שהשם יתברך מטוב לכל כדמה והוא מרחם על כל בריותיו ועל זה נאמר טוב ה' לכל וגו'
 ודוע בפסק זה כי שחישת בעלי חיים ואכלהן על ידי בני אדם לטובת בעלי חיים וחבלה ודחכים
 עליהם' והני מכה ידוע כי כל מזון שאדם אכל נשחך באצטרכא וכך האצטרכא יורד למעים
 העליונים ומאותם הכעים הבכו בדר האכזאוב וכחך והסמן וחך ונגקי שכאנו מו' והשאר
 רוחה אוחו למעים החתומי ויצא דרך הרעי' ואהו הדבר שהבכו נהד חחר ובכשלו ומהויר
 רם ומק' אוחו ומשלחו ללב ואלג משלוח לכל האכר' וחורו ככל אכר ואכר סמן רככו ככשול
 שלישי החחר ככש כשר ובשמן שמן ובגדיים גדיים ובעצמות עצם כי ממנו וגוף מווי' ואם כן
 נמצאת בהמה זו שששמה כי לטובתה הוא שעלתה ממדרגת גוף בהמה למדרגת גוף אדם וזה
 ורך ארכו חרכמות עולם התחתון שום מקדות וצמחים ובעלי חיים שאין מדברי בהיסקדות
 שאובין נמוזין מארבע יסודות והצמחים מניין מארבע יסודות וכן המקדות ובעלי חיים שאין
 מוברים מווי' מן הצמחים והמקדות מארבע יסודות וחמי המדבר כשהמש כשאין מוברים
 ובצמחים ובמקדות ובאיסדות וכן הדבר הולך בעלי לעלי עד שגלגל החז פנים ואחור ועל זה
 נאמר טוב ה' לכל וגו' וכן מן היסודות עולה למדרגה למעלה כן חן המקדות והמקדות עולין
 למעלה

163

למעלה מהן ורם העצמים וכן וצמחים עולין למע' כן חן בעלי חיים שאין מדברי שבהמעים
 וצמחים מהם מורכבים מארבע יסודות ובעלי חיים שאין מדברים למעלה גדולה מהן חן חיים
 מדברים שיש בהם כח ודבר נוח תנועה וכח צמחה מארבע יסודות ואם כן נמצא כל הדברים
 בעשן למזון ולוליהם כדי לתעלות לעלוי גוולה על מדגתם' ואחר דקדכו הזודע שבויות
 דרם מזון הגוף ותרכך לגוף חדם הוא כפי טבע המזון טבעו המבוגע עובדו ואם המזון ידומקי
 ושדור יהיה חדם כמותו' ולפיכך ובדילנו יתעלה והכרך בהותו הקדושה מבכה מאכלה הסודות
 שאמר אותם עליונקצתם שמטטטטין אלהיב כהלבודם וקצתם שמעיון אתדפני כמותו ועופות
 ובהמת הדורסין' וקצתם שסוגין דרכי התבונה והחכמה בארובות ושבין וחודר דיומיו' וקצתם
 שכולדים כמה מי חלואים קטנים ורעים בשרצי הארץ ודמים בכלל' סוף דבר על כלס אמר אל
 תשקצו את נפשותיכם בברכה ובעוף וכו' ואס כן דריה וידוע כי כל אלו הדברים נתיקים ונכאפין
 עושין דם רע מוכן לבמהפרעמות ואם כן בשאמר שצריך אדם לקרש עצמו כשעת השימוש בה
 גם המזון כלל בקדוש וזכי דאי אדם לאכול מאכלים וכמונות הגוים כמוצעי' בין הקור והחום וזהו
 מן הדברים ומולידי דם סנק ושדור מאחר שאותו חדם עתיד להיותו נרפך לסיפיה רע והוא עתיד
 להיותו יסוד ובנין לחלד החלד מאותו חומר כי אלו יהיה המזון רע ועכיר ועב תהיה גם כן דשפ' עבה
 וכמנת ועבורה ואם כן נמצא המזון גורם להיותו חולד כמו כן חכם או פתי או צדיק או רשע'

ודני כוסך בידך מפתח גדול דע כי כהיות הדבר כמו שאנו אומרים סכך השם יתברך בהותו אשה
 כי תויע במאבלות אמרות ואלו להבירל בין חכא וזהו נגו' וכך ליה אשה כי תויע וסכך מצד
 זאחר פרשה נעים ולדא פרשיות נכסבו לסודות נפלאים ופרשת אשה כי תויע באמצע להודיע
 שאלו יבדל אדם מן המאבלות דרעים היין לו כנים הנוי קדושים ושדור' ואם לאו הרי נעי' גדולים
 וקשים כחודשים עליהם מצד נפת הודע שהחה מאותן המאבלות ובשוקצים ואם כן וזה סכך
 מאבלות אסורות לפרשת כי תויע להודיע כי צריך אדם לקדש עצמו גם במאבלות והנוות סכך
 לתשמש כדושיה הודיע נקו ושדור יכונני בין צפון לדרום כמו שאכרזו' וזהו כמד דודעניך כי
 בפי המזון יהיה חדם הנולד וכפי חדם יהיה הודע וכפי הודע יהיה חולד ונולד ככמו וכבר ידעת מה
 שאמר שלא יולד מן רכוס נשר ולא מן דחשה עדשים וכן נאם כי לא יולד מן הודע והעכו ודרע
 כי אם אדם משוקץ ותעוב כאמר וזו רשעים כרחם' וזהו דודעניך בדרך הזה בדרך המזון הראי
 דראוי לנו לומר לך עוד כי מן המזון הראי אין צריך לקחת כדי מולי' הגוף רק דבר בטוני שונל
 דמבע לשהן אותו ויבדל לחתפך דם נקי ושדור כי כהות ומאבל מתרבה באצטרכא אף על פי
 שהחמן הדברים דחוינים ונה רכויו יהיה גורם שלא ידא נשחך ופסד באצטרכא ויהיה חחר רע
 ומסנף יהיה משוהמן הדברים והסם הדעים' ולפיכך דאי להודע גבכשעור המזון כאשר יודר
 כגוף המזון כמש אס כן שמרוזה העקר הגדול שהוא ערוך מצד המזון הראי לתע דחבר'

החלק

ודכיעי כמות החבור צריך אתה לדעת סוד גדול שאמר רובותי וזל החורוי עכירה
 קשי בעכירה ודני מאר עניך בדברים שהם כבשתו טל עולם והם סנה דים בכמה ח
 חורים פכיים דעי השם יתברך אל רעות התקין פעולתו בדככה תמיכה ונתן כל טבע ושכע
 כסבי העולם מיוחד פעול' הדבר שהן לרכוש סכרת מבלי שני רק בדרך נס' וזהו נתן כח בדמין
 האדם לחלוד ביוצא בדבר שהוא ברמה ודבר זה נדעה גם כמד דשבעו ונה בהחבר אדם לאשה
 אס דכינו ומשבותיו עסקן מדבר ובהסובימה ומדות טכות והצונות וזה אותו הדבר אשר

א

אשר במחשבותיו יש לו כח לעיל והצורה בשפת הורע כפי שוזה ברכה בשעת החבור כלי ספק הוא
 סוד ויקח לו יעקב מקל לבנה וגו' חצונו חצונו כדמיון המקלות בראשית והצורה הנראה במקלות הנה הו' ה' ו'
 עוודו על זה במסכת ברכו רבי יוחנן דהו' אויל תיב אשערי סמלה אמר כי סלקן ואתין בנות ישראל
 מנרא ליסתכלן ביה כי הו' דלהו' להו' דרעא שפי' בתי' וכו'. התבונן המראה הגדול הזה ביה
 והדע המסד כי ביות האשה מחשבת ביום ובעלותה מן המכילה ומתחברת לבעלה זו המחשבת
 אשר בדמיונהתחבר צורת הולד כפי הרמיון שהאמרה וכן באמצע הדמיון סכה גדולה והדבור
 והמטבה לצורת הולד ומדותיו כאשר בארנו ואחר שחברך בן וזהו הדבור והמחשבה גודוין
 להיות הולד צדק אורשע כאשר דמיון גורם בלו' וא"ב צדק בל' אדם לנגן מחשבתו ודבורו
 והלכות בשעת תשמיש ולא היה מחשב בדביעמה ובהרק ברכים הקדושים והטורים לפני
 מחשבתו ומבל' הדבורעו ושרם וזה המחשב בצוקם והטורים והקדוש' אשי' מדע ופושגה והכנה
 ביותן המחשבות יחולקו על הדע הצורה בצורתם בשעת התשמיש וכן מחשבת אשתו ושהיה
 מסתורם ומעודו כדברים המשתדקן את הל"ב כיו' שתהיה ה' האמסכת למחשבת שזהות היות
 וזהו שנים ארבעים ברכי המחשוב אוי' תתקשר מחשבתם כאשר ותהיה שכינה שרעה בעינים הולדו
 בן כפי הצורה הגדולה שיצירי ואל' תמזהעל דבר זה כי שבע פשוט הוא בעיני חכמי הבקרא כי כפי
 המחשבה הדבור שיעבור על לב האד' ומשתה בשעת חבורם וזהו הולד מוכן ומצוייר אסטוב ואם
 רע וכבר הביאו מהאמתות שהולדה בן שחור וחתה הוא והולד לבנים יש' עסד מאד מחשב
 והולך לדנהעד שמא חכם אחד ואמר סמא ודורה בשעת תשמיש באדם שחור ובדקי ומצאו צ'
 צורה שחורה במשכו אותו החור ששמשו בו ואמר ביה האתה ממטבלת באותן צוור ומצורת
 בהן בעת החבור והדע ענין המקלות ואל' תתמה בני גדול מהנדע סמו וסכע כיהאדם שנשנו בלב
 שוטה ומלהחול' ידוע לאתה וצוויכה וזהו סתון אותו הדמיון שהוא מרמה ברעונו לא יוכלו
 להקרב לפני מס' כי כיו' דמה לו שיראה כרם בלבים שוטים הם בשתן שלו ידא דמיון בלבים
 דקסרעים עד מאד ספגיה רב והדבור והתמזק מציר בשתן צורת דבורו ותכונתו והכן עד
 מאד וראה עד הכן יגיע בהו הדבור בשעת התשמיש סוף דבראם ארסמורה כדברים טובים
 ושרים ונקים ונה אותו הדבור חל על שפת הורע והיה הולד מציר בצורת אותו הדבור ועתיד
 לחיות צדק גבור וטובה עמו ועליו נאמר בסרסא צורך בבטן ידעתין גו'. וכאמת כי קד' הצורה
 שלו וזהו הדבור האב מוכן לצירו ואוי' שכינה משתתפת עם ומחשבה והטהרה בארסול מחשבת
 טחנה והקבה מצרפה למעשה ואם ארס מחשב כדברי עבירה וכעור ונה הולד מיסד עליסד
 רשע וכעור ועתיד להיות רשע כסוקף עלי' עונא' זמרו רשעים מדהם ואגי צריך לעורר עליסד
 גדול בא בתורה וכדברי רבותינו ז' ארדום משיב יחודי כיתה וגו' ואברו' כל המשא אשה לטוס
 עי' חדש כנסו וחדש יצא חרב אכלו שואסר כה' כגור כי כנים זדים ולדו עתה אבלם חדש את
 חלקים' וחסד גדול היה הוא כי בהו ונה משא אשה לשם עי' הרי חבורו אינו לשם שמ' כי אמנם
 הוא סרודי כצורת הדבור הנפמית ואינו מחשב במחשב טרורה עליונה והנה רבן הגדול למאותו
 והדבור והאב נבוי ועליו נאמר כי כים ורס' לרדו ואין לטסתלק בו ומצאו בו דמיון כלי' המצ'
 שכינה משתלק מכניהם האחר שחזמו טמיוס נמצאו אש אש ואין י' שר' בעינים וזהו סד' בה
 כגור וכדי לעורר עקי גדול דע לך כי לבין נסמה פרשת בן כודר ומורה ופרשת חלה פרשת
 פתחא להו' עקי מסאה יסת' האר לקוחה כשכיה לא יצא ארס צדיק מאד טיין בהוה רק לוס'

חמה יצא מצה כניסמוריים ומורד'ס ראוים לארכע מתות כלה דין חיע כי לא לזנס ארע
 לרדו ענין חמר ואכשלים כי שמתם בנייפת האר הו' כי כל זה גורם הדבור להלדו כיוצא באתה
 הצורה ואם כן כין במה שיעורנוך בפרקיה בענין כותת החומר ומחשבה הדבור ואני רצה
 לעוררך על עקי גדול ואסמך לך מתנה גדולה בסוד המחשב האך היא פועלה העוד הדבור שהוא
 מתקת להו' רבותיו זכרם ולכרה אמרו ורדו' עי' עבירה קשי' מעברה ובמקום אחר אמרו מחשבת
 רעה אין הקדש כרד והא מצרפה למעשה הו' מן כבודו' ש' שאמר למען תפוש את כיה ישראל
 בלבים וזגני מאר עיניך כדברים שביאו סתוים סת' למוד' דנה אמרו רבותינו זכרם לברכה והנה בן
 עוא יטב ושונה והתה ואש מלהשת מכבותו ורבי אליעזר יושב כדורש וקרנותו יוצאות בקרנות
 של משה רבינו ע' והצמד לרעה כי כל אלו דברים כונה אחת להסדני מבאר' דע כי מעיין
 דמים בוחותו נמשך במקום גבוה למקום נמוך יש כח להעלות אותן המים למקום גבוה אחר כבוד
 גבוה במקום שיוצאן מצנו' וכן ידוע לבעלי הקבלה כי מחשבת האדם היא במקום גבוה ופשהשכלית
 שנמשכה מן העליונים ויש כח במחשבה להפשט ולהעלות ולהגיע עד מקום הוצאתה וכדמיון
 דמקור או והאנד בקת כסוד העליון שמשם נמשכת ונעשין הוא והוא דבר אחד וכשהמחשבה החדה
 למטה נעשה הולך כדמיון קו אחד ואתו האור העליון נמשך למטה כגון המחשבה שמוטבת אותו
 למטה הוא האור הבהיר נמשך ומפשט כאותו ובקום שבעל הכהשכה יושב שם וכך הו' הדברים
 דראשונים מד ביקן המחשבה בעליונים ומושכין האור העליון למטה ומתוך כך היו הדברי' סתופין
 ומתברכי' כפי כח המחשב הו' צפחת השמן של אר' ישע' וכד הקטח של אלי'ו ואחד מדובר בן
 דמצרכו רבותינו זכרם לברכה למר כי בדת חכו וארס' לאשתו ומחשבתו נדבקת בעליו' הרי אותה
 ומחשבה משכת אור העליון למטה ובתוך כך היא שורה על אור' טפה שהיא מתבונן עלי' ובחבור
 בה כענין צפחת ומצאת אותה טפה נקשרת לעולם כאור הבור' וההוכר נסרס אצורן כנסן
 ידעתין גו' ספני נקשר האור הבור' בשפת אותו צדיק בשעת החבור לפי שהמחשבה נקשרת
 בעליונים ומשכה האור הבור' למטה והכן זהו עד מאד והבין מנו סוד גדול בענין אלדו אברם
 אלדו יצחק ואלדו יעקב ושם נאמר כי כשעה שהיו עוסקן בבאבל ובמטחה ובבשגל ושאר עסקי
 הגוף כל כותננס הו' לשמים ולא היתה המחשבתם נפרדת בן האור העליון אפילו רגע אחד ומכיון
 בך זכה יעקב להלד' שנים עשר שבטם כי כלם צדיקים גמורים היות בנימיס וכלס' ראון לחות ברמיון
 סודי עולם נושא בלי' לפי שלא היתה מחשבתו נפרדת בן האור העליון אפילו בעת דבור' ח'
 והתשמיש והכן זהו עד מאד והלך אמר שלמה במשלי הנכרצים ככל דרכך דענו ואמרו בכל
 דרכך דענו אפילו בכל צרי' הגוף קטן או גדול ומה שאמר דעה וכבר ידעת מה הוא לשון ידעה
 שהוא חכמו רפש השכלית ודכוקה כאור העליון כאשר חכמו וארס באסד נקרא ידעה כן דכוק
 חפש בעולם השכל נקרא ידעה וכבר ידעת שלא נקרא וארס ידוע דמ' פלוג עד שדבקו מחשבתו
 במושכל והכן זה מאד ואם כן התבונן כד אמרו ככל דרכך דענו תאכר בסוף ככל דרכך דענו
 הוא ישר צדוותך כי האור העליון יזדהנ בק כמעטיו והיה לכס בסוד נבון וקים וזהו אכרם ככל
 דרכך דענו וכל מעשיך לשם שמים' האור שוודענוך זה התבון ביות הדבור עבירה קשים
 מן ברהי' מוח אדם מחשב דברי רשע ושונף מחשבתו נדבקת במטחה בעליו' הדי' נפשו כו' בנת
 לשמים שיהא היא מצאנה במוע' אבל אל' עשה עבירה למטה לא נע' אל השמים משפט
 הא קל עליו יותר מן ודבורו הרע שהוא נדבק בעליונים

בעליו ומוחא קב לקצב בשעות ומבאן הכן סוד ומדורדו בעמיה בשעת השמש אתה
 תחשיבה המסתתרת על השפחה הסודת ממדומד רשע ועל וסנוף וקראת דרה וזכן סאו בני
 בעל נפש אתה וזה סוד המפתח הזה שמסתגלך ויגבל לדעת משה של אותו סוד שהיה נשכ
 בשעתי שכל הדי שתהיה מסתותך נרבת בציור ודעת ונוקדת בעליונים והתבונן עד הכן
 הגע כח אותו סוד ומעלתו ואתר שאב מהעסקן בענין המסתתרת ונדעך לדעת ענין אור אף על פי
 שאינו מסתתרת וחומר עכסל זה הוא מעל לנול הוליו והוא מי ביות הוסידים הקדוש בדבוקן
 מחשבתם בעליונים כל דבר שהיה מהשקן בו ומסתתרת עליו באותה שעה היה מתקיים אצלם ואם
 רעיונות שאמר ורבותיו ליתן עיניו בונעשה גל של עצמות וענין שאמר במסכת תענית כבוד
 בראית טוביל עפרך וכן היה ומה שאמר בכל מקום שתחזיק במים עיניו בראית או ענין וכן
 הענין היה הוא סוד החלוקה קבוע שהיא סוד הדבוק בעליון וכן הענין החלוקה כח אותו סוד
 של כל עם דתשע שהיו אומרים עליה את אשר הכרך ככרך ואשר תאר יאר ולפיכך היה רצו לעין
 בשראלי עין שלם כדי שיוכל להדביק מחשבתו בעליון וכשוד עליוס מחשבתו והולפיכך אמר
 הוא בלעם את עינו וידא את ישראל וגו' ולפיכך הצריך לדקדק למה בא אתי אל מקום הזה אשר
 תראו משם כ הרשע הזה צריך לעין במה שכתבתו עליו לטוב אז לרע היה מדביק מחשבתו למע'
 והוא מושך כח עליון אל מי שהיה רצו ובעיניו בו והו ענין אשר כחיה שדי זה הוא נפל גלוי עינים
 כגלוי ממש והה צריך ולפיכך נתמך דרשע לענין המיבנות שבעה ופר ואל ככל הסודות כד
 לרבים אל יוכל הכותות ולקרבים למי שכתה כדי לקים חיצונו וצונזרע ככל אשר יאיה והיה אמר
 עליו ויקחו שהיו צופים וכו' שהיה הרשע צופה בנס כדי להמשיך עליוס כחסתו ודעה אבל השם
 יתברך הוא יודע ומבין כל המחשבות וראה שעור מחשבתו ודעה וקלקלה ולא דחה לרצון בלעם
 כי אם לרצונו תעלה והכן והעד מאד והוא החן ויגיע כח ודרוהו ודמחשבהאם לטוב אבל לרע
 ואף על פי שאין זה מכוונת הספר הועיל לו והעלה שלם כהיותו יודע שקור ודורו עד הכן הוא
 מניע ותיע סוד המחשבה מההא פועלה בשעת דבור האחד שעוררניך מודות אלה והסתובס
 והצלמים העת לטו לעמוד בדרך זו ונתחיל להעריך סוד הדרך הסמוך להכפיה ראה בעת ההוא
החלק החמישי באיותו ודבורו כבר הד ענין בדברים אלו ודברים שישלך לכלול אותם
 עם מה שכתבתו בכתובם על לךך והנני מתחיל ואומר ודע כי כל איש חסיד וצנוע
 צדק וטהור מדבר אינו מדבר כי אם בלשון רכה ושפה רפה וכברת רחוק ואינו מדבר גדול וכשהוא מדבר
 אינו מדבר אלא בקומה נמוכה והוא שנומך ועינו למטה וכן בשאר מנהגיו ודעתו כל דרכיו כדרך
 זה והתחיש לדעת עין איש לך עינים לראות מי שאחר שבדבר שאין בהם גנות אבר אצל בני אדם
 ויש להם גנות משה דנין רע כל שכן בדברים שיש להם גנות אבר אצל בני אדם כש גותם שש
 ועל כן כל זמן שאותה מחזר לאשה אל תודג בקלות ראש וכדור שואתתועט מאל הקל את
 ראשך כנגד ראשהו ואתר שיהיה במלה עמה וכבר ידעה מה שאמר רבותיו ז'ל כפסק ומוגד לאדם
 מה שחן אפילו שחלקה שכן אדם לאשתו בשעת תשמיש עתיד ליתן עליה את הדין ולפיכך יש
 לך להבטתו בדברים שמדבן את לכה ומיישבך דעה צדקה כחן אותה כדי לקטר דעתך בדעתה
 וכנותנה כמתן ולומר לה דברים קצתם מכניסן אותה בחשק וחבא ואחר הצדן ועגבים וקצתם
 ומסכן אותה לראות שמים חסדות וצניעות וכספר כדברי נשים חסדות וצניעות הוא יצו כדם
 פנים והנני כשרים ושחורים ראויים לכהר עליון כעלי תורה וראה דורא במעשה קבחת שוכמה
 לעשה

שבעה כלם שכלם שמשו לכוננה גדולה ובאו חכמים ושאלוה במה זכתה אמרה להם אפילו קדוח
 ביה לא ראו שעות ראשי מים וכל זה הפלגה לשאר צניעותיה חסדותיה ויושר מעשיה וספר
 עמה באמצע הלילה או סמוך לשליש האחרון בענין שאמר רבותיו ז'ל כמסת ברכתו שמדח
 שלישית הנקין וכמסד יאמר והיה מספרת עם בעלה וכשהוא כועל לא יבעלה כועל כרה ולא
 יאנוס אותה מפני שאותה החבור אין השביתה שורדו כפני שביתה ונרפך כמכותה ואין דעת אשה
 מוסבתת ולא ירבה ולא יבוא אותה על עסק תשמישי ודעה אמרו ז'ל כמסת ויבאה ארודים
 ואוכל האן לוכשת פנים אף עם הארץ מכה וכועל ואין לו כשת פנים אבל דיומשך לכה בדברי
 חן ופתי וסאר דברים הגונים ומתשבים ולא תהי כועל אותה והיא ישנה בפני שאין שגיבס אהדים
 האן מחשבתה מסכת אל מחשבתך אבל הימקורר אותה ומכנסה בדברים כדרך כשתותו
 בודק בעצבך ותרא שאתה ראה לשמש עמה שתהיה דעת אשתך מוסכת לדעתך וכשאת כדבר
 א אשתך תרדד לעד רבת התאהבדי שתהי שוכר דעת ראש ותכנס בדרך אורב ותתחיל חיל לחדע
 תחלה כדי שתהוירע שלה בחומר ורוע שלך כעורה בענין שאמרנו בפסק אשה כי תורעי וכבר
 ידעת מה שאמר בענין אותו סוד שהיה דומה במי שנפאו שכל שלא היה מתבין לזאת החבור
 לבר אמנם היה התשמש בעינו כמי שנתעסק בדבר שאינו מלאכתו וזהו חוב כושל עליו לגברו
 משום עזות מצוה האמורה בתורה וזה כחן הכרא הוגדל היה ותרצה האך זה חסיד בתנמן כונה
 עליונה והוא מעשהו כלו לשם שמים ולמצוה גבורה ואם כן מכל הדברים שהיו ענין בדברים
 הקדומין וכדרך החישי לך להקט שכבה דברים שלא זכרנו כן הדברים שזכרנו והי כולל הדברים
 כלם וזהו מדעתך תבין ורן והננוה שאדם ראוי להתנה בה בשעת השמש ולעולם היו צווע
 צניעות גדולה בשעת תשמיש ותורעל כל צניעות שאתה צווע על כל מדותך כמאבל וכמשהח
 וכדרך ארץ כי כפי הצניעות והכשתבה שאתה מנהג בשעת דבורך כך תהול הצניעות על שפת הדע
 והו סוד ואלה תולדות יצחק בן אברהם כלומר אחר שאמר לוחשם יתברך שהה אשתך ילדות
 לך כן וגו' נתמך אברהם כשעת החבד כונה יתירה על כל מדותיו הצנובו מדותו כדביק מחשבתו
 בעליונים ומדותו מתבין לזולתו כן שהיה ראוי למה שאמ' לו השם יתברך הו סוד אברהם הוליד
 את יצחק כלומר אברהם נתמך בשעת החבור והדיק מחשבתו בעליונים כדי להחליט כן שיהיה
 צדיק גמור כמותו ההאמר ואלה תולדות יצחק ואמר רבותיו ז'ל לבר כן צדיק והננוע
 כח צדיק וקוד שהיעד השם תעלה שאין בו מום לא בפנים ולא בחוץ והו כוונתו וועלהו שם לעולה
 וכבר ידעת שלא והה מום בדבר הקרב על גבי המזבח הכן הכרא והגדלה וזכר ידעה כיוועלה
 קדש קדשים והוא באה על הדור הלכועל חשאתו ומרשתת ולפיכך צריכה שפוטתו וקרא
 יצחק עולה המכה וכל זה גרם אברהם אבינו עליו השלום כשעת החבור שנתכוון לשם שמים כממש
 וכן הדבר מהג ככל שאר חסיד אנשי לבב כי בהתכוונת לשם מצוה והדביק בהשבתם בעליונים
 בשעת החבור או ילדו בנים ראויים לקדושה ולטהרה ולהסדות ולפיכך הוצרכה פרשת מגלה רות
 באחרונה לומר לה תולדו פרוץ וזולת את הצדק כאשר פרץ צדיק גמור נתכוון גם הוא להוליד
 בן צדיק כמותו והו סוד פרץ הוליד את הצדק וכן הצדק נתכוון לבן צדיק כמותו והו סוד הצדק
 הוליד את רסנו וכן עדיש הוליד אבותו צדיק בן צדיק והיו עי כלם כהר השם יתברך
 כוד עבדו בי שלש עשרה ויהיה צדיקים גמור סוד זה למעלה מה כדמוין עשר סוד עולם
 כבוד שיעור קומה בסוד יוד שרבל כלולה בה ולפיכך נקרא דוד הנקדוקי יוד עשר בעליותו כפסוק
 יעד

ועוד ודע עשר מעלות צדק בן צדק ואם בן התוכן מודמה שכל לנו בדרכים אלו וכשתחזקנו
במה שהודענוך בהם אי ערב לך להליר בן צדק וחסיד מקדש שם שמים והשם כרהמי ויפקד
ענינו כמאר תורה וקדושה גרמו דבק השמות להליר דרע מוכן לעבוד תולדותיו סליק פרקא

פרק שביעי בענין גירול בנים

בן חכם מוסר אבולץ לא שמע גערה אמר: לול אם תרא בן חכם בידוע שאביו ייסרו בקטנותו
גדרו על דרך הנבונה שאביו בן חכם כוסר אב ואם תראה לץ בידוע שלא יער בו אביו
שאמר לא שמע גערה ואומר דושך שבמו שונא בנו ואוהבו שידרו מוסר אל אם ידושך אדם
שבמו מלדו את בנו שונא הוא בנו שטפו ליצאת לתרבו רעה בפני שלא יסדו אביו בקטנותו וסדרו
נהגו על מעשי ורעים בן בבית דין בן שלא בבית דין אבל דאזכ את בדי שידרו מוסר מייסרו
בקטנותו עד שלא יבא לידי תרבות רעה חלירימיתה משונה ופירוש שידרו כגוי הילדות והשחרת
כלום שייסרו בקטנותו וגרסין בלא שבוחה רבה הושך שבמו שונא בנו ואוהבו שידרו מוסר כגורג
שבעולם אדם שאמר לו חברו פלוני חכה לבנך יודד עמו לחיו ומה הל' הושך שבמו שונא בנו
להלמד שכל המונע בנו מלדורחוסו בא לתרבות רעה ושונאנו שכן מצונו בשמעאל שהיה לו
געניק על אברהם ולא רדה ויצא לתרבות רעה ושכחו אברהם ודוצאו מבית דיקם כה עשה
ישמעאל כשהיה בן טו שנים והחל לחכא על סמן הדין וזהו מצדק ואן מצדקאל כעץ כמה
ראיתו ומקומו לצדק ועכדונו טראת אחרי סיד ורעא שרהאת בן הגד ובצרות אשר ילדה לו
לאברהם מצדק ואן מצדקאל יצא מיד ותאבר גרש את האבה היא ואת כמה שבא ליכדו בני
ארחותו מיד ורע הרב מאד בעיני אברהם על אודות בנו על אודות בנו שישא לתרבו רעה כיוצא
בו ואזכ יצחק את עשו כי ציד בפני לפיכך יצא לתרבות רעה על שלא רדהו כמו שטינו העבירות
עבר עשו באותו היום בא על נערה מארשה ורג אתו נפש וכפר בהיות דתים וכפר בעקד
וכו את הכנורה ועוד שהאב מיתה אביו ובקש לדרג את אחיו שאמר יקר בני יביא אל אבי ואדרגה
אתי עקב אחי וגרם לעקב לברוח באבותיו הולך אף הוא אצל ישמעאל להלמד בבנו תרבות רעה
ולחוסף רשע שני הולך עשו אל ישמעאל כיוצא בו דוד לא ייסר לאבשלום ולא רדו יצא לתרבות
רעה ובקש לדרג את אביו ושכב עם נשי אביו וגרם לו לילך יהוה והוא נכנה ונפיל משראל כמה
אלפים וגרם לו דברים קשים שאין לרססו דנה מוסר לרוח כנדהו בפני אבשלום בנו מה כתוב
אחריו הרבו צרי רבים קמים עלי וקשה תרבות רעה במלהמת גוג ומגוג דאלו במלהמת גוג ומגוג
כתוב למה רגשו גוים ולא כתוב הסתרבו צרי ומיוצא בו עשה דוד באודותו ולא רדו ביסורין ולא
גער בו ולפיכך יצא לתרבות רעה דבן בן ולא עצבו אביו מיסורין ואוהבו שידרו מוסר זה ודבכה
שאוב את ישראל דנתיב ארבותי אתכם אשר הווא מרדן ביסורין את מצאג נהנהוהו וקדוש
בתוך הוא לישראל ולא נתן אותן אלא קל ירו יסורין ולא הן תורה ואי ועולס דבא דהורה דכתוב
אשר יגבר אשר חייסנו ידומתו רתך הלמדנו ארץ ישראל דנתיב וידעת עם לבבך כי כאשר יסר
איש את בנו האלוך מיסוד מה כתוב בתורה כיה אלוך מביאך אל ארץ שובנהו העולם וכתב
דנתיב כי נר מצותה תורה או דרך חיים תוכחות מוסר וכל המייסר את בנו מוסף עליו הן ארכו
שאמר ואוהבו שיחונ מוסר לפי ששת מוסר לבן הוא אוהבו את מצאג באברהם שייסר את יצחק
בנו

בנו ולמדו תורה ודרכיו כדרכו וכתוב באברהם עקב אשר שמע אברהם בקול יונה וזהו תורה
ישחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק להלמד שיהיה דומה לאביו כונו ובכבודו ובעשרו ובמעשים
סבים הדע לך שבן שלשים ושבע שנה הובשעת עקדתו ואברהם זקן בא בימים ועקדו וכפתו
כשה ולא נמצע ולפיכך רתן אברהם את כל אשר לו ליצחקתה ואוהבו שידרו מוסר כיוצא בו והיה
יצחק משחר מוסר לעקב שלימדו יצחק אביו תורה וייסרו בבית תלמודו שאם ועקב איש תמושב
אתים ולימדוהו שלמד באביו ואחר כך פירש מאבותיו ונטמן בבית עבר להלמד תורה ולפי וזה
לברכה ורש את הארץ שנא וישב יעקב בארץ מגורי אביו ואף יעקב אביו ייסר את בניו ודה האותם
נלימדו דרכיו שלא היה להם פסולה שכן כתיב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב
איש וכתו באו השוה אותן בלם ליעקב שכלם צדקים כיוצא בו היו אוהבו שידרו מוסר וכתוב
ייסר בך וינהיך ויתן מעדנים לפשך רצעה לומר אם תיסר את בך תהא במנוחה וכמעדנים מן
לא תצער עלי שישא לתרבות רעה וכמדרש כתוב ייסר בך וינהיך למד בך תורה וינהיך מלינה
של גוים ויתן מעדנים לפשך שיכנסך בן ערץ עם הצדקים וכתוב ייסר בך כי יש תקוה ואל
דמיתואל תשא נפשך רצעה לומר אפילו יודעה חכן טפס ואן לו לכ להבין שיחדל האב מלדרתו
והלמדו כי יש תקוה כי עדין יבין אפלא הבין עד עתה ולא יבא אביו אס אגדל עליו ומוסר ימות
דמי ואל דמיתואל תשא נפשך או ירצה לומר ייסר בך שכא יצא לתרבו רעה וימות בידי בית דין
וכתיב חרל בני לשמות מוסר לשגות מאמרי דעת רצעה לומר אם יורוך דחשאים ומסוך לשגות
לומר מאמרי דעת חרל לשמוע מוסר אל תביא עצמך לשמוע מוסר בן הויניק כמה דהא אמר
ולקחו זקני העיר והוא את האיש וייסרו אותו רצעה לומר אם השנה מאמרי דעת סוף לקבל מוסר
לעונש בבית דין ועל זה אמר שלמה המלך עליו השלום כחכמתו אל תמנע מעקר מוסר כי תכנו
בשכש לא ימות כלומר בעבור הכאה אחת שהכנו כשהאקטן הצילנו ממות בבית דין ואומר אתה
כשכש תכנו ונפשו משאל הצל וכת' חנוך לנער עפ דרכו גם כן יקון לא יסור ממצה חיואום חנוך
לנער על פי דרכו על פי שהוא יכול לסכול כפי שבו ולשיגול חסוף לו כל ימד כמו שטינו במסכת
אבות בן חמש למקרא בן עשר למשה בן חמש עשרה לתלמודו וגרסין בכבא כתר א פרק לא
יחפור אל רב לשמאל בר שילת עד בר שיה לא תקבל מבאן ואיך קבל וכפליה כתר א פ' ונער
לא ילמד אלא דבר מועט עד לשיס מבאן ואיך יקבל מה שילמד ויסיפו לו כל ימד כל יום מים
כמו ש' שישן לשוריות שכיסתו להרוש אין דוחקן אותו להרוש אא מעט עד שלם מהנך להרוש
גם כן יקון לא יסור ממצה כשהיה לו בלמד שבע בער והוא אפילו בזקנותו לא יסור ממצה דא חנוך
לנער על פי דרכו גם כן יקון לא יסור ממצה אם מהנך לנער על פי דרכו גם כן יקון לא יסור ממצה
מה הא דרכו של נער שלא ללמד ושל איתפלל אלא לישב בטל ולדוף אחר יצונו הרע ולעשות
תאוהו שנאמר כי ער בר האדם רע מנעתי אס תעונותיו ועל דרכו רעה ועל טבע עבודתו והא
המא בידו ותחתיו לכוטב גם כן יקון לא יסור ממצה שניעטו לו וצבלי כטבע ולא יוכל להרוש
מהן והפך מהאם תייסרו מעדותו יהו לו תנבות כטבע ולא יוכל להרוש מהן ולפי מה הענין אין
הל חנוך לנער על פי דרכו כשהוא אלא במו שהוא אומו שכהחור בילדותו ואל אם השכח בחור
בילדותו שהעשה כך וכך דעב על כל אלהיבאך האדים במשפט וכן חנוך לנער על פי דרכו
גם כן יקון לא יסור מאתו הדרך הראשון שהרגל בו ארבעה דברים כתיב אדם לעשות
לבו ולאון למלו וללמדו תורה ולישא אשה ואלמדו

בגורם בכסבת קדושין כפי ראשונה קנית תו האבי חייב בכנו למול ולפרותו וחילדו חוה להשוא
 אשה וללמדו אומנות ויש אומרים אף לשוט במדבר רבי יודא אומ' כל מי שאינו מלמד לבנו אומנות
 מלמדו לטמא ליטמאה אלא איבא כאלו מלמדו ליטמאה למלומא לן שנאמר וטול אכרס
 את יצחק כונן שמיה ימים כאשר צוה אתו אלוים ולפרותו מנא לן דבתי וכל בכור כיון הפרה
 ללמדו תו' מנא דבתי ולברת' אותה את בניכם הניא ולמדתם אותם את בניכם למכס ולא למי
 כמיכם אם כן מה להודיעתם לבניך ולבני בניך לתור לך שכל ומלמד את בני תורה מעלה עליו
 וכתוב כל' למדה לו ולבני עד סוף כל הדורות דחנניה ולמדוהו אותם את בניכם אין לי לא בניכם
 בניכם מנין הלהודיעתם לבניך ולבני בניך אמר רבי יוחנן עין חילדו רב למד את בני תורה
 מעלה עליו דהכוכב כאלו קבלה מדר סיני שנאמר והודיעתם לבניך ולבני בניך וכמו לי יוסי אשה
 עמדת לפניו ארז כחורב ר' חייא בר אבא לא חשה שיע' אומצא עד דמטי ליה לינקה ליבניטתא
 דבא ברבר הוא לא חשה שיע' אומצא עד דמקד' ליה לינקה בוכפא להשיגא וטמה מנא לן דהתיב
 וקחו נשים ודלדו בנים וננות וקחו לבנים נשים ואת בנותיכם חת לאנשים וחלדו ובניטבות
 ודמותו ואלתמעטו חלדו אומצה מנא לן אבי חוקיה דאברקא אראדי חייב עס אשה אשר אובת
 אם אשה מבטא שטם שחייב להשיגא אשה כן חייב ללמד ואומנות ואם תורה הוא בשם שדיב
 ללמדו וירדך חייב ללמדו אומנות ויש אומרים אף לחשיטו בדרך כא טעמא היותה הוא גרסין
 בפרק עשרה חסות רבי באר אומר לאילמד אדם את בנו אומנות אלא ינקה וקל' שאין לך אומנות
 שאין בה ענין ועושים שליטת ענין מן האומנות ולא עשייתה כן האומנות אלא הכל כפי זכותו של
 אדם רבי שמעון בן אלעזר אומר מבי לך ראית יארי' ככל צביקין שועל הגומי זכב מוכר קדוה
 וזלא ודרכי קל וחומר ומה אלו שלא אצטרא אלא לשמטתי דרין מהפרנסן שלא בצער אמ
 שנתראה לטבטיטקני אינוריך שהיה פרנסתי שלא בצער מי גרס לי להודי בתפריס בצער היו אומר
 חסדי שרדעת את מעשי קפחתי פרנסתי ועוד גרסין כפרק עשרה ויחסן לאילמד אדם את בנו
 דמר וכל וספן ורדעו חזנו מפני שאומנותו אומנות ליטמא והמין רובן רשעים הגמלים רובן
 כשרים הרעים רובם וכו' וספן רובם חסידים ודש בר קפרא לעולם ילד אדם את בנו
 אומנות נקדוקיה וכו' הוא אומר רבי יודא מכתא דתלחיותא תמא אמר רבי יודא אין לך אומנות
 שיעורבתי העולם אשרימי טראה את חורין אומנות נקה אוי מי טראה את חורין כאומנו פגומה
 אי אפשר לעולם בלא בשם וכלא כורסקי אשר מי שאומנותו בשם אוי למי שאומנותו בדיסקי
 דמי באר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנו נקדוקיה ויבש דרבי מבי שהעושד שלו שאין
 עניות ועשרת אלף מבי שאברהם העולם שנאמר לי הכסף הלי ההבא מנה עצבות המא רבי
 נורא אומר מיה אני כל אומנות שנקלה ואפי מלמד את בני אלא תורה שהיא אובלך שר עובלך
 בעולם וההודיקין ימה' העולם הוא לפי שכל אומניו שבעולם אינן עובדין לאדם לאכיבי נעוהו
 וכמו שכתב תשש אונפל ליחי תלי אנלמ' של יסורין או שיכנסו לרוב אומניו לעמוד במלאכתו
 והאבת ברעב אבל רחמי איתנו אל אמר לתו ומשמרתו ככל רע בעוהו ותנהו לה אורית
 ותקח בדיסקיה ולא עוד אלא שדיסקו כרוך הוא כחבב את העיקר בדיסקיה ויהרר בכעוהו וכן
 אחרת צא בצורק שיעוואה דתורה עד שלא באה זכרון וקדוש שרוך הוא בעוהו מנה אומר
 וקדוה יחי אפי' כבתו פרדאמו עוהי' וכן בשבחה דש' ורענ' היו וכן אודמצי באורות
 אבינו עליו השלום שמר את חתוהו עד שלא באה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקול' וישמר
 משפתי

משמרתי מצותי וקחה ותורתו זכרוהו וקב' בעוהו מנו אומ' ואעשך ליני גדול וכו' ויהיו אומרי
 ואברהם זקן בא בימים והכרך את אברם בכל יוכן כל הצורקים לעולם ישתדל אדם
 ללמד תורה וזה כבודו וללמדוהו את בנו ואלי חוש לעושר בגרסו נכס
 סודרין כפרקל ישראל יש לו סודלך לעולם הוא אבר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה לכוון
 מתעשר שנאמר ודעת חורים מלאו להן יקר ונעים אמר רבי אלעזר כל אדם שאין בו דעה
 אומר לרדס עליו שנאמר ר' לא עס ביה ותהו על כן לא ירדמו עושרו ואמר רבי אלעזר כל הוחן
 פתו למי שאין לו דעה יסורין באין עליו שנאמר לחמך ושיכמוזר היהך אין חכמה בו ואין מור
 אלא יסורין שנאמר וראאפריס אהחוליו ומודה את מוזר ואמר רבי אלעזר כל אדם שאין בו דעה
 לכוון נגלה שנאמר לכן נגלה עמי מכל רעת ודמשה לכוונו בתורה ובמעשים טובים ויהי
 העולם הזה העולם הוא העולם הזה מנין שנ' ולך כסל להתגדלו ולא ישכח אבי נבל דל מי שיש
 לוכן כסל שלא למד תורה כל ימיו של אביו בעולם הזה בעצמו וכדא' ולא ישכח לכוני אבל מי
 ש ש' לוכן חכס הוא שמוזר כל בעולם הזה שנ' בני אדם חכס לוכן ישמח לכוני אני ור' שדיב
 נחל ה' העולם הוא מנין בגרסיך בכסבת פסחים כפי ערבי פסחים אז יתקן בנהו לה' העולם
 דבא דר' באי ודגדל בנהו להלכות תורה והמברל על היין כבוצא שבת וגרסו כבודו הנחמא
 מעשה בדין עקבא שהיה סודך בביתו ופגע בפסח א' שהיה טעון עצים על הכפיו וחורג מהש
 בהן ככסו גור על ירביעקא ודעמוד אל בני מהלך בעבוד קשה כואה אמ' עבד אתה ואומנך והן
 לך עול כד' אני אפרך ממנו ואוצ' אצ' רחירות ואם עמי אני אעשיך אזל היתני אדמי שאני
 גזל לעמוד אל כמי אדם אתה אומן דמיקן אתה אל בית אתו והוא שכול יום יום מוסין אותו
 להטוב וזהו כי באש אל מה החת מלאכה כדון אל גבא דמסו' היתו וחי נושא פנים לעשירים
 וזוהר את העניים ולא עוד אלא שבעליו נערה פאור שהבי' אמר לו בני טט' המאורס דמנונים
 עילך ששלך תקה אמר אל תעכבי שמא ירגו עלי בעל ידפרענות הלא אתו ראוי שאין לו תקנה
 ולא שמעת כלום פרוק אלא שמעתו שהיו אומרים אם היה לך בן שיהא עובד בצבור וזהו אמר
 כרכו אתה המבורך היו מתין אתו מן הפרענות הלא אתו ראוי שאין לו בן אלא שדיב את אשתו
 כעוברת ואין יודע אם ילדה זכר או נקבה זם זכר ילדמי ילדו תורה אמר לו בר שמיך אבי' לו
 עקבא ושם אשתך ששמעו אשתך אלהוקא באותה שעה נכש ר' עליו רבי עקבא היה תולך
 בעיר לעיר עד שהגיע לעירו ושאל היין והאזנתו אברו שיהקו עצמות וכו' והוא שאל על אשתו
 דאמרתי מה יכבדהו מן העולם שאל על בני אכדורי והא' ערל ואלו כמצות מלה לא עסק
 ביד הפשרים עקבא לבנו חושבו לפניו ולברו תורה ולא היה לו מד עד שיש עילוי יום התענית
 ויצאת בת קל' ואמר על זה אהרן בתיקא אמרה וקרא בארף כית עד שהלכו לביתו ולמדו זכות
 בזון וקרא קשת פתח העמידו והתפלל ומכר ואת ד' דכנח' לעולם ועד באותה שעה הוהוה
 בן הצורענה וכן כהלים אור והאיש ואמר לרבי עקבא ומה עושה עיך כן עד שהצליח מיניו של
 גזים באותה שעה פתח רבי עקבא ואמר חשבך לעולם ה' כרך לדור ודור גרסין כבריאת
 רב' בן כמר שייסר הכר אברתי כורא רבי אלחנן בן דמי אומר בן ג' שנים שאר עקב אשר שמע
 אברהם בקול' עקב בארומסעים ושה' הוה קע' נמצאת אהא אברך ג' שנים וכך אברהם
 את חורא והחמשבר אפילו דקדוק תורה והיה מלמד את בנו שנאמר כי ידעו הרבוען אשר יצאו
 את בניו ואת בתו ואורן ושמו ודך ה' לעושה צדקה ומשפט למען ובא ה' על אברם אתאמר
 דבר

דבר עליו ואמר הקב"ה אתה למדת את בני ד' עולם הזה חייך אני בכבודי מלמד אותם תורה לעולם הבא שנאמר כל בניך למוד יהיה רוב שלום בניך : לעולם ישחול אדם ללמד בנו תורה מסורת וישחול בכל כחו ללמדו ולהגבילו על כח הנער וכפי שמו וכפי שיעול לסבול כיצד כשנראה קטן שרם שידע לרוב כשיתחיל להבין דבר מראה לו הספרים וימלמדו לנשק בהם כדילחבן עליו וכשיחיל לרוב מלמדו לומר תורה צוה לנו משה נור וכן פסוק ראשון של קריית שמע וכשיגדל מסוף לוי וכשיכיר האותיות קנות לו ספרים ושוכר לו מלמד ואם יכבד בעיני דעו לשקוד על הלמוד המיד יפייסנו המד כדברים שהקטנים אנהיבין ומתאונן להם כגון רבש ואגחים וקליפת ויוצא בהן ויאם לודנה לך זה על מנת שתלך לבית הסופר ותלמוד וכשיגדל ויבין יותר ויבאם בלון הדברים שאמרנו יאמר לו לך לבית הסופר ואקבל לך חגורה יפה ובנעלים יפים וכשיגדל יאמר לו אתן לך זווים על מנת שתלמוד כרבת סוון ותפלה וקנה לו יציאת והפלין בדולחכנו על המעות וכשיגדל יאמר לו ללמוד תורה והקרא תלמוד הגון וכשיבין יותר אומר לו ללמוד תורה והקרא רב וכשיבין יותר אומר לו ללמוד תורה והקרא חכם ורין ואב בית דין והשב בראש הורה והקרא רבי וכשיבין יותר אומר לו ללמוד תורה והקרא חכם ורין ואב בית דין והשב בראש עד אשר ישג ברעו אמתת התורה ומואם ככל אלו הדברים שאמרנו ויהיה עסק בתורה לשמה שבתוך שלא לשמה בא לשמה על כן צריך כל קהל וקהל לשכור מלמדי הנזקק והיו ככל עיר כזו שילמדו התנוקות טבובות הנזקות של בית רבין העולם קיים ואין העולם קיים לא בהבל פיהם של בית רבין ולא נחדבה ירושלים אלא בשכיל שבשלו בה תנוקות של בית רבין כדגרסין במסכת שבת כפרק כל כתבי הקדש אמר רב הונאה לא נחרכה ירושלים אלא בשכיל שכלו בה הנזקות של בית רבין שנא שפוך על עולל מוחן כה טעם על עולל מוחן משום בחורים כדנהונות אר שכל משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של בית רבין אמר רב פפא דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הכל שיש בו חסא להכל שאין בו חסא ואר שכל משום ר' יהודה נשיאה מקיבלי מרבתי ואמר ליה מאכותי אין מבטלין תנוק' של בית רבין אפ"ל לבני בית המקדש ואמר שמעון בן לקיש כל עיר שאין בה תנוקות של בית רבין מחריבין אותה רבינא אמר מתקיים אותה החזנים על כן צריך שתא ככל עיר ועיר מלמדי הנזקות ואם חו תנוקות רבים ושכרו מלמדים שונלין להלמדם כשום שאם חו התנוקות רבים והמלמד לכדו לא זבל שאת אתם לכדו ולא ילמדם כראוי ודי למלמד אחר שילמדו אצלו המשה ועשרי הנזקות ואם יהיה מלמד אחר יתיר כקי מחבירו אל יסלקו התנוקות מזה שאינו כקי ויתנום ליה שחונ כקי אבל אם יש שנים יתיר כקי מחבירו יותר מחבירו גותין התנוקות לכדקדק דגרסין בכבא כתרא כפרק לא יחפור אמר רבא סך מקרי דרדקי עשרים וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מתבנין תרי ארבעין מתבנין ריש דובאנא ומסיעינן ליה מחסא ואמר רבא האי מקרי דרדקי דגרים ואיכא אחרניא דגרים טפי לא מסלקין ליה דלמא אתי לאתר שולירב דימי מנדרדעא אמר כל שבן דגריס טפי דאמר מי קבא מפרים הרבה חכמה ואם רבא רבי תרי מקרי דרדקי חד גריס לא דיק אחד דיק אגריס מהבין הווא דגריס ולא רייק דשבשחא כמילא ופקא רב דימי מהדרעא אמר מתבנין הווא דדייק ולא גריס דשבשחא מין דעאל עאל והלכתא כרב דימי דכתראת דרואי לא תרשל אדם כבא ללמדו תורה ולהגדלו ולהרדיו על דרך נבונה ואעפ שהו טרוד גדול גדול כניס כדגרסין בכראשית דבהול ואשה אם הרבה ארכה עצבונן ודרונך בעינך הלדי כניס עצבונן ודרונך וה צער העבור

והרונך והצער העורו בעצב זה צער וצפלים תלדיה צער הלידה כניס והצער גדול בני אמר רבי אלעזר בר שמעון נוח לו לאדם שגדל לגיין אחד שלותים כגליל ואל יגדל הנזק אחר בארץ ישראל וצער גדול בניס רובו של אשה הוא ועל כן שכרה ורכבה כשתדל בה על דרך הטובה כדגרסין בברכות כפ' ההקדרא בתורה תדגולה הבשחה שהבשחין הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר נשים שאננותן קומה שמענה קליל וגו' כמא' זבין באקרין בנייהו בני כנישחא וכאיתוי בני רבין ובאיתוי לגבריהו עד דאהו מרבין המלמד כן הכיורת תורה שכרה גדול מאד כדגרסין במסכת סנהדרין כפרק חלקא' שמעון בן לקיש כל דמלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשא שנה ואת הנפש אשר עשו בחרן ומתרוכנין ותנפשתא דשעבדו לאורייתא בחרן וגרסין בכבא מציעא כפרק השוכר את דפועלים אמר רבי יהודה אמר רב ואכרי לה אבר רבי יהיא בר אבא אמר רבי יוחנן ואמר ליה אמר רבי שמואל בר נחמני א"ל יתתן כל דמלמד בן חבירו תורה וזכה מיושב שיבה שנאמר אם תשיב ואשיבך לפני העמוד כל עם הארץ תורה אפ"ל הקב"ה גזרה על העולם מבשלה בשבילו שיהא אסתויא יקר מולל כפי הזהו גרסין במסכת הענינות כפרק סדר העניות רבי גזר הענינות ולא אתא מירא נותיה קבוא אלפא ואמר ליה רבי אלפ' אם משיב דרית נשב ויקא אמר מוריד הגשם אתא מירא אמר ליה מאי עובדך א"ל יתירא כקדשא דחיקא פירוש כפר קטן דחוק שיש בו עניות דלית בה המרא בקדושא ואבדלהא שרתא ואיתיה חמרא לקדושא ואבדלהא וכפיקא ליה ידיה ומתיריהו דבאיקע להווא אתרא גזר הענינות ולא אתא מירא נותיה קמיה שליחא דצבורא אבר כשיב דרית ונשב ויקא אמר מוריד הגשם אתא מירא אמר ליה מאי עובדך אמר ליה מקרי דרדקי אנא וכמרי לבי עניי ככני עשרי וכל רלא אפשר ליה לא שקילנא מדי מיניה ואית לי פירא דכוורי וכל מאן דפשע משחיתנא ליה ככוורי ומשרדנא ליה לוגו כתייה עד דאתי קרי אל פרנך א"ל יתתן כל שחיה הלמיד הכמומו ה"ח זכן בנו תח שוב אין חורה פוסקת מרעו עד עולם שיאמר לא ימוש מפך ומפי ורעך ומפי ורעך זרעך אמר המעשה ועד עולם מאי אמר ה' אמר רב יהודה אמר רב אמר דכבא עירב בדרהזא מאי מעשה דעך עולם אמר רבי ירמיה מביאן ואילך הורה מתורת על אכמניא שלה ואעפ שיחב אדם ללמד בנו תורה ללמוד עצמו קודם ללמוד בנו כדגרסין במסכת קדושין כפ' ראשון תל הוא ללמוד זבנו ללמוד הוא קודם לבנו יצוה אדם אם בנו חרוז ומבילא כתימוד יותר ממנו והלמוד מתקיים בידו בנו קודמו דגרסין בכבא כתיא כפרק לא יחפור אמר רב יהודה אמר רב יבוי אותו האיש לשוב והושע בן גמלא שמו שלמלא הוא נשתכחה תורה מירא שכתה להבו שהיה לו אב היה למד תורה מי שאין לו אב לא היה ללמד תורה מאי דרשו ולמדוהם אוהם ולמדוהם אהם התקינו שיהו מושיבין מלמדי הנזק בירושלים מאי דרשו בני מצות העצמות הודו כר המירושלים ועדין מי שיש לו אבחה מעלו ומלמדו ומי שאין לו אב לא היה עולה ללמד התקינו שיהו מלמדי תנוקות בכל פרך ופרך מבניסין אותן כן ין שנה וכן ין וימי שהיה רבו כועס עליהם ובעו בו ויוצא בו עד שבא ידוע בן גמלא והיה מושיבין בכל מדינה ומדינה וכל עיר ועיר ומבניסין כפן שש שנים וכן שבע שנים אדם לא יחזיק את בנו כלמו לא יראה להם אהבה כדו שלא יהא להם עליו ועוין צריך להשוות לבניו בכל דבר במאכל ובמשקל ובכסות ובכתנה ובירושא וכעסו כבודם א"ל סילקו ידוהו כבודו לבנו אחר ונדוהו חמסין אלא צריך להשוותם בכל ענינים וא"ל ישבח בן אדון מפי הקב"ה דגרסין במסכת שבת כפ' אמר רבא בן כהנא אמר רב הונא בר גדיא אמר רב

פרק שביעי

לעולם אל ישנה אדם במו בין הכלים שבשכיל שהי סלעים מלת שואסף יעקב לבנו יוסף משאר בני נתקאנו אחיו ותגלגל הדבר ודרו אבותינו למצרים וצריך אדם להשכר שלא לדבר דבר כגונה כפי הכן ולא לעשותו ואע"פ שהוא מגונה אם עשאו בין כפי הכן בין שלא כפי הכן אכל מכל מקום יותר גנאי הוא לו לעשות דבר כגונה או לאומרו כפי כנו שמה ותלבו כנו ממנו ויעשנו ואם יאמר לו האב למה עשית כך וכך ישיב לו הכן והלא כך וכך עשית אתה ועל זה אדלו התקשו שווקשו קשט עצמך ואח"כ קשט את אחרים ואם ישמע דבר כגונה צריך שתעבד עד מאד האב כפי הכן לפיגו כגונתו כדי שיתגנה הדבר בעיני בני ואם ישמע דבר משוכח שעשו אחרים כגון לימוד או כתיבה נאה או כיוצא באלו ישכחם מאד כפי בני בני שישר בעיניו סוף דבר ישתדל להרחיק כמין הן הצעור וכן הדימה לו ויקרבו ויביקו כבוד החסידים וחשדים כגון שיקום בבקר לתפלה שיולך עמו כנו ליתא הכנסה וכן כשילך לגבול חסדים כגון בקור חולים והכנסת כלה ודוצאת הכת וכיוצא באלה יולך עמו לבנו כדי שילמדו גמילות חסדים ויחבבו כמצות יורגיל בנו בדם וכדו שיהא מעורב עם הכריות וכשיעשה מצוה מן המצוות כגון כוכה ולולב וכיוצא בהן יעשה דוכה בעצמו ומקטור הלולב בירו ויראה לבנו ולבדנו לעשות בידו כדי שיהו המצוות חביבין בעיניו וכשגדל הכן יזהר האב שלא להרפא וליסרו יותר מדאי אלא יהיה עמו דבורו כנחה ולא יקללו ואין צריך לום שלא יכנו שמה יחשא הכן על האב ומצא גורם לו לאבד עולמו וכהיב ולפי עור לא תחן בכשול' וגם כן ישתדל האב לפרוש מן הקאה וכן האביה וכן התחרו עם בני אדם שמא יחרפוהו והר' אף הכן ויתקשט עמם בשביל כבוד אביו ואפשר שיחרגו או יורגו ומצא האב גורם לבנו כיתה משונה או מביא לדיוכוין' ואם יארע לאב שום דבר או שום כריכה עם אדם מהרפואה יסבול כדי שלא יכאב לדיוכו כעמם ואם לא יהיה כנו כשעת כריכה יסתיר הדברים ממנו כדי שלא יבא לדיוכו כנחה מעשה בחסד אחד שהיה מתוכו עם חבירו כשערה אצל הדיוכין והיה כנו אצלן והיה בעל דינו מתרפג ומגדפן והיה אומר עשית כך וכך והיה אומר כשכילו דברים כגונים ומכוערים עד מאד שמענו וזוהי אפן וכקש להתקאשעם איתנו ואיש בעל דינו של אביו כשהרגיש אביו אמר לו בני למה חרה לך אם אמרת היה הדבר ועשית אתם הדברים המכוערים שאמר למה התקשט עמו אני הוא שעשית שלא כדון והואיל ועשית שלא כדון ראוי אני לשכוח חרפות וקלות כפי כל אדם על מעשי הרעים ואם לא עשיתי אותם הדברים הם זעדים שאמר למה תחוש לדברים כשלים תהי לי ואמר כי השם שהוא יודע הנסתרות יודע כידה אבד שוא ודבר כוב אשוי האיש ההולך בדרכי השם והבדריך לבנו בדרכי השם והמהפרנס מיגיעו שנאמר אשוי כל ירא ה' הגולך בדרכיו אשוי כל ירא השם ההולך בדרכי השם והבדריך בניו על דרך הישרה יגיע כפך כי תאכל זה ומתפרנס מיגיעו אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה שאתה מתפרנס מיגיעך ולא תבא לגמך ולגזול ולעשות עבירות ושיב לך לעולם הבא והואיל ולא נכתב ולא גולה ולא עשית עבירה אשתך כגפן פוריה למה כמשלה אשה לגפן מהגפן פריה לכרבה אף אשה בשרה פריה לברכה שנאמר אף רוחו על זרעך וברכתו על צאצאיו' ברכתו ביהך שתהיה צנועה ולא תהיה צננת אלא יעשבת ברכתו ביהך וזהו שכתב בתפארת אדם לשבת בית מ' הוא אדם שישב הבד בבית הו אומר ואת האשה וזהו כבוד האשה שלא תצטרך לצאת מבתה שנאמר כל בכורה בת בולך פנימה' בניך כשתליו זהוים למה

פרק שמיני

לכנו ומשלי חביבים לוחים לומר לך מה ותיים כתיחה מדי ומתוך טורח גדול ושאונה וכתושה יתרו ויצא בדם יצטרך מכבוד אדום ואנשים אף חכמים מרים כתיחה סגנו יצר לב האדם רע מנעורו ומתוך דוחק ומתוך צער גדול ולכדו דתורה וירמעות שרם כתיחה שראמר ונהבדים מהבזמנה רב ומתוקם מרבוש ונפות עופים' סביב לשלחך שלא יצטרכו לכויו לא יהו כמובין על שלחן אבדים וגם כן שלא ירא בהן שכול כמו שחליותיים שאינן נושרין כל השנה יהיו בלם סביב לשלחך ונהבי כן יכודך גבר ירא ה' שידו קיימים לעולם ולא יצטרכו לכויות הוהא ברכה שלכה שדקרוש כרוך הוא מכרך את יראיו וברכך ה' מציון לעולם ואת מכורך כה יושב בציון והוא כמובין ירושלים כל ימי היך שיראה בנחמה וראה חכמים לבניך שיראה בנים לבניו שגדלו על הדרך ותנחה שלום על ישראל שיוח שלום לו ולכל ישראל בשבילו שנאמר שלום עלי ישראל' בליק פראק ואתה ל בעזרת השם פרק שמיני בענין כבוד שבת

פרק שמיני בענין כבוד שבתות וימים טובים

זכור

איתום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וזכ השביעי שבת לה' אלו ידונו' גרסין כמבילהא זכור את יום השבת לקדשו וכתוב לא תענה כרעך עד שקר מגיד שכל מי שהוא סתלל שבת מעיד לפני מי שאמר וזה העולם שברא עולמו לשתיהו ולא נח בשביעי' וכל מי שהוא משכר השבת מעיד לפני מי שאב' וזה העולם שברא את עולמו בששה ימים וזה בשביעי שנאמר ואתם עדינאם ה' ואני אל' ועוד גרסין כמבילהא ושבתם את השבת כקדש הוא לכם וגו' כגיד שהשבת מופת קדושה לישראל מהלפלונינות נעלה לפי שהוא בשבת את השבת מהלפלוני כאל מבלאנתו לפי שהוא משמר את השבת ומקיד לפני מי שאמר וזה העולם שברא את עולמו בששה ימים וזה בשביעי' וכן הוא אומר ואתם עדינאם ה' וגרסין כבראשה דבהו בריך אלהים את יום השביעי וקדשו איתו כרכו כמן וקדשו כמן כרכו כמן שכל ימות השבוע יורד עומר אהוד וכדב שבת שני עומרים וקדשו כמן שלא היה יורד גל עקר' רבי אליעזר אומר כרכו כרכו וזה המעש פעם אחת ורקתי את ה'ר' כליל שבת וכאתי כמצאי שבת ומצאתו ורקתי הלא חסר בלום' כרכו באור פניו של אדם שלא דוכה אור פניו של אדם כל ימות השבוע כמו שהוא דוכה בשבת' כרכו כמצעמי רבנו הקדוש עשהם יחדה לאנשוכימום כשבת דכיא לפניית כשילין ציון אבל מים ערב לו עשה לו סעודה כחול הכיא לו תכשילין רחוקין אבל לו אתון ערבו לי יותר כאלואמר לו תכל אחד הספרים' אמר לו וכי קלחין של מלך חסר בלום אמר לו שבת הם חסרים את לך שבת' רישמעל' בר רבי יוס' שאר לרבי אל' ככל כונות מהן חיים אמר לו כונות דתורהו שארין ישראל ככות ועשרות' וכשצאו לארץ' מפני שהן מכבדין את השבתות וימים טובים' אמר רבי יוחי' בר אבא פעם אחת זמני אדם אחד שיליקא והביא לפניו דסקוס א' שעתן כששה עשר מנשה וזו מכל מה שימרא מששתים בראשית חמקא יושב באמצעותו ככרז ומאמר לה ואמר צמלהו כל כך למה שלא תחוד דעתו של בעל דבת עליו אשה לי מהבן זכיה לכל דבכד הוה' אמר לו אשה היית וכל כחמה יפה שח' והוא ככל ימות השבוע זה מפרשה לשבת ואמרת לה לא על מן זכיה' וגרסין כמסנה שבת בברק כל כרביד קדש אבד רביחיא בר אשי אמר רב כל המשמר את השבת כולטנה אפילו עובד עמו והזהר באנש' מות' לך' שאמר אשה

אנוש ועשו זאת וכן אדם ישיקו כח שומר שבת מהללו אל תקרי מהללו אלא מהללו אפי
 רבי יהודה אמר רב אכלא סמוי ישראל שבת ראשונה לא שלמה כהן ואוכלו וסוף שנאמר והי
 כיום השביעי יצא מן העם ללקט ולא מצאו ובהוב כהרדי ובהוב עמלק ויהוסי עמי ישראל אמר
 רבי יוחנן מסוס רבי שבעון בן פדי אלמלא יסמרי ישראל שתי שבתות כהלכות מיד נג' און נאמר
 כה אמר ה' לסריסם אשר ישכרו את שבתו ויגו ונחוב בתריה וביאורו אל יד קדשו ושבתו
 כבית הפלתי וגו' ונרסין כואלה שמות רבה אמר רבי לוי אמר ישראל שומרין את השבת כדאר
 אפיוס אהר בן דוד בא למה שהיא שקלה כנגד כל המצות כלן וכן הוא אומר והאנני עם סרעתי
 נעמן ידוהוס אם כקולי תשמעו אז יחנן אם הקב' אעפ' שנתתי לקץ בין שקושי תשובה
 ובין שאין עושיין תשובה כעונתו הוא בא ואם ישיר עושיין תשובה אפיוס א מביא איהו אפילו
 שלא כעונתו הוי אומר ויוס אם כקולי תשמעו' וכסם שמצינו שעל כל המצות כן דוד באועל
 שמירת שבת א' כן דוד בא שהיא שקולה כנגד כל המצות' א' אלעזר בן אבינא כעצם כהות
 נבניא' וכתובים ששקלה שבת כנגד כל המצות שבתורה כן התורה מן שכן אל משה שכתו
 שבת קדש לה סדר את אשר תאפו אפו ואה אשר הכשלו בשל ונגו' וכן העם לא עשו כדברו לא
 יצאו ללקט ולא מצאו ועל זה אמר ה' עד אנה כאת' לטבור מצותי הקה' ותורת' מן תכאים
 מנין דכתיב אשרי אנוש ועשו זאת וכן אדם יחזיקנה שומר שבת מהללו ושומר ידו כעשות כל
 דע כי כה אמר ה' לסריסם אשר ישמרו את שבתו ויגו ובאשר תפצתי ומחזיקים כבדתי' מן
 הכתובים מנין דכתיב ועל דר סיני ירדת לדבר עמכם מן השמים ותתן להם משפטים ישירי ותורות
 אמת חקים ומצות טובים וכתיב ואת שבת קדשך הודיעת להם ומצות חקים ותורה צוית להם כיד
 משה עבדך אל ה' ה' אמר תזכו לטבור שבת מעלה אני עליכם ב'א' שומרתם כל המצות שנהגרת
 חסם חללתם מעלה אני עליכם ב'א' חללתם כל המצות כלן וכן הוא א' כל שומר שבת מהללו
 ושומר ידו מעשות כל דע' בעת שאדם שומר את השבת גזור גזרה ח'בה מקיפה ש'אם תשיב
 כשבת רגליך וגו' ובתי בדיה או תחנני על ה' וה' כבה' על כמותי ארץ ואכלתיך נחלה יעקב
 אביך בימי הדבר' תרסינן ככמילתא דאמר משה אבלוה הוסי' רבי יהושע אום אסתבו לשומר
 את השבת עתיד הקב' להיות ל'כס' מועדי' מס'ה הערת וסוכוה ל'כך נאמר אבלוה הוסי' ד' אעור
 דמועי אומר אסתבו לשומר את השבת עתיד הקב' להיות ל'תן ל'כס' ש' מרות טובות ארץ ישראל
 והעולם חבא והעולם חדש וכללות בית דוד נדונה ה' ל'כך נאמר אכלו' והוסי' אעור אומי
 אם תזכו לשומר את השבת תנצלו בג' פורעיות בימי של גוג ובגוג' וכתב' של משה ומוסי'
 חרין וגדול ל'כך נאמר אכלוהו הוב' דעוד גרסין בסבילתא ד' אלעזר בן פרטא אומר מנין אהה
 אומר שכל מי שהוא שמר שבת א' מעלין עליו ב'א' שמר שבתו מוס' שבר הקב' את עולמו
 עד שיחיו הסתים ש'ו שומר בני ישראל את השבת וגו' כינוי וכן בני ישראל ולא בנינו ב' אה' אות
 הוא לעולם מגיד שאין השבת כרה מישר' וגרסין בפרקי רבי אלעזר פ' הח'כלו השמים והארץ
 ומ' כלו שמים וארץ מלהיות וכל עבוד עור' והלא כבר נאם הלא את השמים ואת הארץ אני סלא
 אלא שכלו כמעשה פועל ומצוי ל'כך נאמר וכלו השמים והארץ אמרו ישראל לפני המקסרובן
 כל העולמים השמים והארץ כליהה ממלאכה פפעל כששמימי בראשית ברי' מין וחסידי' וכתיב
 כי הדור כונו והגבוהות תכנסנה וחסדי' סאתך לא ימש' ו' רגומה כדאר קב'ו סת'תכן וצות
 עמדה לדורות ברא' יום ראשון וגמר כל ב'אנתו ודכו ש'ווי ערבו בקר' וס'אד' ברא' יום

שני וגמר כל מלאכתו ודכו כן כל ששת ימי המעשה ברא' יום שביעי לא ל'כלא' ולא נאם בו ויהי
 ערב ויהי בקר שיהי שומר לדורות כשל לא שיהי לו כלי חסדה ולא רעה להחילו לא לכינוי כן
 יום השבת מנחה וקדשה לא רעה לרעה לרוב' לא ל'ש' חדע' לך שהוא כן בשיעור ישיר ממצרים
 עד שלא נתן להם את התורה נתן להם את השבת ושתי שבתו שבתו עד שלא נתן להם את התורה
 שנ' ואת שבת קדשך הודיעת להם כיד משה עבדך' ויכרז א' יום את יום השביעי ויקדש אותו סכאן
 אמרו כל רבנך על הין בליל שבתו כמאריכון לוי ימינו בעולם הזה ולעולם הבא שנא כ' בני ידכו
 יכין בעולם הזה ויוסיפו לך ששת חיים לעולם הבא' וכה' בך וקדש את השבת כ' ישראל שכן
 חייבין לקדשו ותדע לך שהוא כן כל'מ' שנה שהיו ישראל במדבר בששת ימי המעשה והיה נתן להם
 את המן וכשבת לא היה יורד לא מפני שלא היה כח ליתן לא ששבת לפני שבתו גם הם ש'ו שבתו
 דעם כיום השביעי ושבת את השבת כ' קדש הוא לכם מה היא שומר של שבת מ'ה' בעיר בה את
 האש ומלעשות בה כל מלאכה ומל'צאתו לרוא' חרין לחוסם אפילו רגל אחת ומ'ה' א' דבר כידו ו
 ול'עבדו ל'אמת ב'יה' ול'רצוא' מרשות לרשות הו' היא שמירת השבת כינוי וכן בני ישראל אמר
 ד'ה' שבת ה'ה נתתי לישראל' בעם לבני בששת ימי המעשה פעלתי את העולם וכשבתו נתתי ל'כין
 צתתי להם ששת ימי מלאכה וכיום השביעי ברכה וקדשה ומנחה ל'יהוסי' ויהוסי' ל'כך נאמר בנינו בני
 ישראל' ו' קדשים ברא' ה'ה ומכלם לא כחר' לא שביעי והוא ערבות שנאמר סולו ל'הוב' בערבות
 כיה שמועלו לפני' ו' ארצות ברא' ה'ה ומכלם לא כחר' לא אלא ארץ ישראל שנאמר תמלד עיניה
 ארץ כה' ו' מ'רבות ברא' ה'ה ולא כחר' אלא מדבר סיני שנאמר חזר חמד אלהים לשבתו
 שבעה ימים ברא' ה'ה ומכלם לא כחר' אלא יום כנרת ונתתו ל'נפתלי' שנאמר נפתלי' שבע רצון וגו'
 שבעה עולמות ברא' הקב' ומכלם לא כחר' אלא עולם שביעי' שכן אמרו ד'ה' לעולם שכלו שבת
 צבתה לתי' עולם' שבעה שנים ברא' הקב' ומכלם לא כחר' אלא יום השביעי' שנאמר ויכרז א' יום
 את יום השביעי' שבעה שנים ברא' הקב' ומכלם לא כחר' אלא ש'משה' שנאמר מקץ שבע שנים
 תעשה ש'משה' וכל מי שהוא שומר את השבת בעולם הזה הקב' מחיל לו עונותיו שנא שומר שבת
 מהללו אל הקב' כח'ל'ה' אלא מחיל לו מחילין לו עיל כל א' ש'עו' בשש שעות כערב שבת נכנס
 אדם הראשון בגן עדן והיו מלאכי השרת מקלין לפניו ומביסין אותו כ'ן השמשות לערב שבת
 גורש הוסי' מ'אבי' השרת קדין עליו ואומרים אדם ביקר כל ילין נמשל כבהמות נרמו בא יום שבת
 דעשה כגור לאדם אמר לפניו ב'ן כל העולמים כששת ימי המעשה לא נעשה הרג בעולם כ'א אתה
 סתחיל וזהו קדשותו של שבת הו' הוא מצותו שנאמר ויכרז א' יום את יום השביעי ויקדש אותו
 זכוות שבת מצ' מ'יטה של ג'תם' ראה אדם כחה של שבת אמר לא עיל חנם ב'ך דק'ו שברוך
 ד'א את השבת התחיל לשחרר ומסר ל'סע'ליון ואמר מ'מור שיר ל'יום השבת' רבי יסמ' א' אומר
 ד'מור הו' אדם הראשון אמר ושתכח כדורות עד שאמשה וד'ו' ש' מ'מור שיר ל'יום השבת
 ל'יום שכלו שבת ומנחה ל'יהוסי' העולם רבא' ד'א' אומר את יום השבת לקדשו וכמ'נה תורה א' שמר
 את יום השבת לקדשו ובר' וברו על הין וק'י ש'ו שנאמר זכרו כ'ן ל'כין' שומר שמר הז' לפניו
 זמ'ל'תו ויל' ק'יש את השבת כ'עוד יום ש'ם כ'א השמש וכצ'אתו ש'מור עד צאת זכוכ' ל'כין
 צ'ר'ך אדם ל'הסלק מן המלאכה ערב שבת כ'עוד יום ול'ז'ס' ס'ת' על הקדש כ'גור' במסכת
 ל'ח בפרק ארבעה ראשי ש'ם הן תניא ותינתם את נפשותיכם כ'שעה ל'דורש' י'כל כ'שעה ת'ת'
 ב'ע'ב'א' כ'ע'ב'א' מ'שתחשך ה'ל כ'שעה הוא כ'ע'ר סת'ה' ו'פ'תעמ' כ'ע'וד יום מ'ל'ד ס'מ'פ'ן
 מהל'

כחבי וקדוש וסוף בקור שבי זהו ליה והוא גוי בשביבוחיה וזהו נפיש נכסא טוב אמרו ליה כל
 דאמי בלהינכמי דהוא גברא יסוף בקור שבי אביל ליה אזל זכניו לכוהנכסיה חובין להו פ
 כרגינא ואוהבהא כדנייה בדי דקא מעבר מעברא אפרוחה וקא לסיניוהו ושידיה במימא אתא
 כוודא בלעה אכקה ואהיה אפמא דמעלי שבתא אבדי מאן רגיל חזין כי השתא אמר ליה זילן
 אפשויה ליוסף מקור שבי דהוה רגיל דזכין כי השתא אבטיה נהליה זכניהו קרעיה אשכח ביה פ
 מרגינא זכנה בתליסר עילא דירי פגע ביה דהוה סכא אמר ליה מאן ריזוף אשכחא פרעיה
 שבתא גרסינן וקראת לשבת עונג לקרוש ה' מכבוד וכבוד תוסעות דרבין וגו' וקראת לשבת
 עונגה שבת לקדוש ה' כזכור זה יום הכפורים וכבודוזה יום טוב ראשון מעשות דרבין
 זה חלו של מעד מצעוא חסדך כמאן שאמר לאדם לעשות הפצע בשבת אימה דר' שמעון
 בן יהאי כד הוה מסגיאתא במילי דשבתא הוה אמר להאימא שבתא דזא והיא שתקא הנה
 סוף עונג שבת כמו שאמרנו כוונה רביאבא פתח ואמר אם תשיב משבת רגליך עשו הפעול
 כיום קדשי וקראת לשבת עונג זכאן אינון ישראל וקדשא כריך הוא אתרעין בתון
 לאתדבא ביה ככל שאר עממין ועלמא זמנו רחמנותא דלהו קריב לון לגביהוהב לקאורייתא
 ויוב לון שבתא דאיהו קדישא ככל שאר יומין וניחא ככולא וחזיה מכולא ושקיל שבת לקביל
 אורייתא כלהומאן דנשר שבת כאלונשר אורייתא כולהו קראת דאזמין ליה קודשא כריך מקרא
 קדש זכנין כמאן דזמין לאתפשא לבייתיה ועל דא וקראת לשבת דיומין ליה לפתור מתהקא
 כדקא יאוח במיכלא ומשתא וזכנת נקיה יתיר משאר יומין וקראת לשבת ככעוד יום ולקדוש
 ה' מכבוד דא יום תרי דאינון חד וכברתו מעשות דרבין כמה דאוקיבא מצעוא הפעול דבד
 דבר דהא איתמר בגין דהוה כלא סלקא ואתעד מילי דחול לעילא מאן דזכין אושפיא בעי
 לאשתדלא ליה ולא בארהיה ה' הוה כלה דנפיק מפומי דכרנש סלק ואתעד אתערות דלעיל
 אי לשכ אי לכיש וכאן דיהיב בעינוגא דשבתא אמר ליה לאהערא מילי דחול דהא פניס פנימי
 בימא דשבתא קדישא מאן דיתב כהולולא דמלכא לא ליבעי ליה לאהעסקא עם אחרא ובכלא
 בעי לאתחזא עובדא ולא תערא אתערותא מבי דאי צריך וכשבת במילי רשימיא וכקודשא ד
 רימא בעי לאתחזא עובדא ולא תערא אתערותא כמה דיצטרין ולא בכלה אחרא עכ' זה מח
 שהוספתי והעיר משה בל' וחייב אדם לעורר כשר שבת כד שנינו בפרק כמה מדליקין
 שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עס חשכה עשרתן ערכתן הרדילו את הנר
 ואמרו רבותינו ז"ל וידעת כי שלום אהליך וחדלקת נר שבת גרסינן כדנרשלמי נשיתי טובה
 זה נר שבת והפליגו חכמים בנר שבת עד שאמרו קודש נר שבת נר ביתו עדיף פירוש אסאן
 ידו משנה א"א פשוט אחד לקמה כו שבין הרדלקת הנר אויג לקדוש וקיה השמן להדלקת הנר
 וקדש על הפה ועוד גרסינן בפרק דבכור הוהיר כנר שבת דזיין לו בניס תלמידי הנביא כדכ כנגד
 מרה שזכינר מצוה וזהוהוה אור גרסינן כשבת שבת כפ' כמה מדליקין רב הוהה רגיל דוח
 חליף ואתא אפיהחא רבין גרא תוא דהוה רגיל בשרג אמר הרי גוברי רכבי נפקי סבא נפק
 מיניו רב ארי בר אבין ורב הוה כר אבין רב חסדא והוה רגיל דהוה חליף ותאג אפתח דביאבא
 דרב שטיב יהוה דהוה רגיל בשרג אמר גברא רבה כהנא נפקי נפקי בניה רב שזכי ויש שנהגין
 להו ליקב נרות בליל שבת א' כנר זכור וא' כנר שבור ארבעה דברים נאכדו בשבת
 שנים מן התורה וזכור ושבור ושנים מן תבאיא כהן

כתבי

כחבי וקדוש וסוף בקור שבי זהו ליה והוא גוי בשביבוחיה וזהו נפיש נכסא טוב אמרו ליה כל
 דאמי בלהינכמי דהוא גברא יסוף בקור שבי אביל ליה אזל זכניו לכוהנכסיה חובין להו פ
 כרגינא ואוהבהא כדנייה בדי דקא מעבר מעברא אפרוחה וקא לסיניוהו ושידיה במימא אתא
 כוודא בלעה אכקה ואהיה אפמא דמעלי שבתא אבדי מאן רגיל חזין כי השתא אמר ליה זילן
 אפשויה ליוסף מקור שבי דהוה רגיל דזכין כי השתא אבטיה נהליה זכניהו קרעיה אשכח ביה פ
 מרגינא זכנה בתליסר עילא דירי פגע ביה דהוה סכא אמר ליה מאן ריזוף אשכחא פרעיה
 שבתא גרסינן וקראת לשבת עונג לקרוש ה' מכבוד וכבוד תוסעות דרבין וגו' וקראת לשבת
 עונגה שבת לקדוש ה' כזכור זה יום הכפורים וכבודוזה יום טוב ראשון מעשות דרבין
 זה חלו של מעד מצעוא חסדך כמאן שאמר לאדם לעשות הפצע בשבת אימה דר' שמעון
 בן יהאי כד הוה מסגיאתא במילי דשבתא הוה אמר להאימא שבתא דזא והיא שתקא הנה
 סוף עונג שבת כמו שאמרנו כוונה רביאבא פתח ואמר אם תשיב משבת רגליך עשו הפעול
 כיום קדשי וקראת לשבת עונג זכאן אינון ישראל וקדשא כריך הוא אתרעין בתון
 לאתדבא ביה ככל שאר עממין ועלמא זמנו רחמנותא דלהו קריב לון לגביהוהב לקאורייתא
 ויוב לון שבתא דאיהו קדישא ככל שאר יומין וניחא ככולא וחזיה מכולא ושקיל שבת לקביל
 אורייתא כלהומאן דנשר שבת כאלונשר אורייתא כולהו קראת דאזמין ליה קודשא כריך מקרא
 קדש זכנין כמאן דזמין לאתפשא לבייתיה ועל דא וקראת לשבת דיומין ליה לפתור מתהקא
 כדקא יאוח במיכלא ומשתא וזכנת נקיה יתיר משאר יומין וקראת לשבת ככעוד יום ולקדוש
 ה' מכבוד דא יום תרי דאינון חד וכברתו מעשות דרבין כמה דאוקיבא מצעוא הפעול דבד
 דבר דהא איתמר בגין דהוה כלא סלקא ואתעד מילי דחול לעילא מאן דזכין אושפיא בעי
 לאשתדלא ליה ולא בארהיה ה' הוה כלה דנפיק מפומי דכרנש סלק ואתעד אתערות דלעיל
 אי לשכ אי לכיש וכאן דיהיב בעינוגא דשבתא אמר ליה לאהערא מילי דחול דהא פניס פנימי
 בימא דשבתא קדישא מאן דיתב כהולולא דמלכא לא ליבעי ליה לאהעסקא עם אחרא ובכלא
 בעי לאתחזא עובדא ולא תערא אתערותא מבי דאי צריך וכשבת במילי רשימיא וכקודשא ד
 רימא בעי לאתחזא עובדא ולא תערא אתערותא כמה דיצטרין ולא בכלה אחרא עכ' זה מח
 שהוספתי והעיר משה בל' וחייב אדם לעורר כשר שבת כד שנינו בפרק כמה מדליקין
 שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עס חשכה עשרתן ערכתן הרדילו את הנר
 ואמרו רבותינו ז"ל וידעת כי שלום אהליך וחדלקת נר שבת גרסינן כדנרשלמי נשיתי טובה
 זה נר שבת והפליגו חכמים בנר שבת עד שאמרו קודש נר שבת נר ביתו עדיף פירוש אסאן
 ידו משנה א"א פשוט אחד לקמה כו שבין הרדלקת הנר אויג לקדוש וקיה השמן להדלקת הנר
 וקדש על הפה ועוד גרסינן בפרק דבכור הוהיר כנר שבת דזיין לו בניס תלמידי הנביא כדכ כנגד
 מרה שזכינר מצוה וזהוהוה אור גרסינן כשבת שבת כפ' כמה מדליקין רב הוהה רגיל דוח
 חליף ואתא אפיהחא רבין גרא תוא דהוה רגיל בשרג אמר הרי גוברי רכבי נפקי סבא נפק
 מיניו רב ארי בר אבין ורב הוה כר אבין רב חסדא והוה רגיל דהוה חליף ותאג אפתח דביאבא
 דרב שטיב יהוה דהוה רגיל בשרג אמר גברא רבה כהנא נפקי נפקי בניה רב שזכי ויש שנהגין
 להו ליקב נרות בליל שבת א' כנר זכור וא' כנר שבור ארבעה דברים נאכדו בשבת
 שנים מן התורה וזכור ושבור ושנים מן תבאיא כהן

א ע

לשבת

לשבת ענוה ולקדושה מכוון. איוות כבוד זה שאוהל מצוח על אדם לרחוק פניו ויע והגליז כחזק
בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעשף בעיציה ויוצא בכבוד ראש כמי שהוא יוצא לקראת רמלך
וחכמים הראשונים היו מקבצים תלמידיהם בערב שבת ומהעשפים ואומר באור הוצא לקראת שבת
רמלך כדגריסין בפרק כל כתבי הקדש רבי זמנא וזהו מעשף וקאי אפניא דמעלי שבתא ואומ' בוא
ונצא לקראת שבת בלכתא דבי ימיתיה מעשף וית ב ואמר בוא בלה בואי בלה ר' זידא מצתת
צתתי פ' שהיה מבקיע האור לכשל התבשרין מפני כבוד השבת רבנחמן מכתף ועיל מתת
ועיל פירוש היה קופץ תכנס קפץ ונכנס עמו כמי שהוא מייחל לראות אהבו שבא בדרך החוק
אמר אלו מבקיע עלי רבא מירב אס' לא הויא מבח' ופנא מקמיריז מכוון השבת לא כל שכן
וצריך אדם שילבש כסות נקייה ולא יאמ' מ' ב' דשוחזל במלבוש השבת ואם אין לו להחליף משלש
שליתי כדי שלא יהא מלבושו כסות כלבושו בחול דאמר ר' זענא צריך אדם שיצא לו ב' עשין
אחד לחול ואחד לשבת מרעובת וההצחה והסנה ושמת שמלה ע' ע' וכן ערומה היתה לא שמלה ע'
אלו בגדי שבת וגרסין נכבדו שבת בפרק אלו קשרים אמר רב הונא מי שיש לו לחליף יהי יחליף
מי שאין לו להחליף ישלש בגדיו ועוד גרסין בפרק רבוב וכבודו מעשות דרכין שלא יהא
מלבושך של שבת כמלבושך של חול כיהא דרבי יוחנן בן נורי קר' ליה לכאני מכוונתי דבר
אחר וכבודו ככה וכבודו כדגיס גדולים וראש נשמים וכשילוק של חרדין מעשות דרכין שלא
יהא חליבך של שבת כחליבך של חול במצוא הפעין חפצין אחרין חפצין שמים מותרים ודבר
דבר שלא יהא דברוך של שבת כדברוך של חול ואתת מעשר הקנות שתקן עזרא לישראל שיהו
בבסוין כתמישי מפני כבוד השבת ומצוח לערוך אדם שיהנו בערב שבת וכמצא שבת ואף על
פי שאינו צריך אלא לכיתו כדי ללבוש כבגדיו וכיצא אתו כדגריסין בפרק א' קשרים אמר ר' הניא
לעולם יסדר אדם שיהנו במצא שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכיתו חזן מלונא ומה
במצא שבת מלונא פירוש בלונא לוגמיר וצריך שתתן ביתו כערב שבת מבעוד יום מפני כבוד
השבת והיה לומר דלוק ושלחן ערוך וטמ' מצעת ופירוש הכפעה על השלח וישם הפה על הכפעה
ויפרוש מפה אחרת על הפה זכר למן שהיה עורד ושל ויהי עורד חזן עליו והיה עורד של אחר מלמע'
נמצא חזן בן שני שלים נפת המנוח בקנפנא והעושה כך מלאך רחמים מבקש עליו רחמי ואין
רשית לשטן לקטר עליו כדגריסין בפרק כל כתבי הקדש הניא רבי יוסי בר' יהודה אומ' שני מלאכי
השרה מלין לולאדם בערב שבת מכיתו הכנסת לכיתו אחד טוב ואחד רע כשיבא לכיתו ונמצא
דלוק ושלחן ערוך ומשהו מצעת מלאך טב ואומר יד רעץ שיחא לשבת אדרת כך ומלאך רע
עונה אמן ואם לאו מלאך רע אומר יהי רעץ שיחא לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה אמן בעל
כבודו אדם השוכן ביתר אף על פי שאין ורכו ליקד דברים כן השוקולא להעסק במלאכת בית
חי' בעשות דברים שהן לצורך שבת כעצמו טה וזהו כבודו והסדים הראשונים היו מתעסקים
בצירי שבת כעצמן מפני כבודו מהם מי שהיה מבקע עציץ לכשל בהן ערבי שבת ומתם מי שהיה
משלש או מלה הבשר או עשה הפתילות או מלוק וצרות כדגריסין בפרק אלו קשרים רבי אבדו
והייתו אתי כתא דשאגא ומשייף נודא פירוש שהיה נוטל המנוחה והתורה והגלים רב ענן לבש
גודא פירוש שהיה פושט בגדיו ולכש שבדיס אדריס פחותים לתקן כום ערבי שבת דתאבא דבי
רבי ישמעאל בגדים שששל כהם קרה לרבא אל מ' יום כום כום לרבנן רב ספרא מצריך רישא
פירוש שהיה כבוד ראש שהיה באור כדי לחדסר ממנו השער ולהתקן לשבול רבא מלח שיבושא פ'

שהיה מתקן והיו מלוח רב הונא מר' לקטורא פ' היה מר' לקטורא רב פפא גריל פתילה פירוש
שהיה עושה פתילות לר' רב הסא פריס סלקא פירוש שהיה מר' רב הירק לבשלו רבא ורבי יוסף
מצלח ציב פירוש מבקעין העצים וכל א' והחכמים שאמרו שהיו עושין כעצמן מפני כבוד השבת
היו עושין ואף על פי שהיה להם כמה עבדים וכמה שפחה והיו גדולי הדור ועשירי גדולי הדור
עושין כעצמן מפני כבוד השבת ומתם מי שהיה יוצא לשוק וקנ' כעצמו דבי' להסל לצורך השבת
בגון מאכל ומשקה אף על פי שאין דרכו כן כדגריסין בבבבא שבת בפרק כל כתבי הקדש רבא
בר רב הונא אקילע לבי רבא ברנחמן קרינו ליה תלת סאי' שתי' פירוש בשר שמן ביתר רבי אבא
וזהו זבין בתלת סאי' פשיטי בשרא בתלת סאי' שתי' ומשלים לן אצמרא דרשא ואומר אשורהא
אשורהא פירוש שהיה קנה בשלש עשרה פשוטים בשר משלש עשרה שבתים והיה עושה כך כדי
שיהיה לו משא ומתן הרב בצרבי שבת והיה מביא הבשר בהפזה לכיתו והיה נותנו בפתח ביתו ואומר
עשו מדרה רבינו מדרה וכל הרבה ביה רבכו צאבו לכבוד שבת רבינו משיבא וענוה שאמרת
חכמים הוא צריך להקן תבשיל טהא בשר שמן ומשקה כבושם מפני כבוד השבת ושעשה עתה
מכולהו שאם מוסף מוספין לו וכל אזור לפי ממונו צריך לעשות כפני כבוד השבת וכל הרבה
בהוצאת שבת ובתקן מאכלים רבים ושמים ריזה משוכה ואם אין ידו משהא אף לולא עשה
אלא דבר מועט ועשאו לכבוד שבת דיו ושכרו כעושה הרבה דרו משנת דרו זה מעגן שבת והוא
וכותנתו שבת ואף על פי שחייב אדם להוציא לכבוד שבת כדי לענוה וימ' לישלש לואבל אם
אין לו אינו חייב לדחוק עצמו ולשאול מאחרים כדי להוציא אלא יוציא ב' כחו אומקט או יותר
דיו שכן אמרו רבותינו זכרם לברכה עשה שבתך חול ואל תצטרך לבדו וכן שהיה עשיר ומעונ
הם כלימו כמעולם וכמאכלים טובים צריך להוסף טום דבר בשבת כדי לכבודו משאר הימים
ואם אי אפשר לו להוסף מפני שכל כך הוא מוציא בחול שאי אפשר להוסף עליו בשבת משנה זבין
אבילה כיצד אם זה רגיל להקדים אבילותו בחול מאחר בשבת ואם היה רגיל לאחר בחול כקדים
בשבת אבל לא יאחר לאכול בשבת עד חצי היום כי אם אחר עד חצי היום כראה כמותו כדגריסין
בבבבא תענית התענו וידרו להם גשמים עד חצות לא ישלימו אחר חצות ישלימו נמצא כי
המתענה עד חצות כאלו התענה כל היום כלי' והייבאדם לאכול שלש סעודות כשבתות וכימים
טובים אחת בערבית ואחת בשחרית ואחת במנחה וצריך שיזכר בשלש סעודות אלו שלש איפות
מהן כלל ואפילו עניו ומה פרנס מן העדקה הייב בשלש סעוד' אבל הגולה או שבע עתה כדאיתוח
קץ באבילה אם ארז מאלו מיקרה ואבילה פמדר ויש בהרין סעודה שלישית לבעוע על כבוד אהר
והשעם לפי שיש בו שישו וזו לקטין שני עומים והיו עושין מן העיבור שהיו בכרות הרי ארבעה ככרין
בשני עומים של בן והוא אוכל האחת בערב שבת ושאר שתי' הד' בצוע על שתיים בליל שבת והיה
אוכל האחת ושאר שתיים הה' בצוע עליהן כשחרית ואוכל האחת נמצא כי לא היה לו לסעודה
שלישית לא אחת היה בצוע עליה והוא אוכל אבל מצוה מן המצוה לקבוע סעודה שלישית עליו ועל
שתי כברות וכן בימים טובים ושמחתין סעודה שלישית כמנהג השנה של שחרית כיצד אחר שבתם
סעודה שנית מברך ברכת מוק ואחר כך פורס מפה על השלחן ומברך על חין קדושא רבא שהיא
בורא פריה ורפן וברע על שתי כברות ואוכל לפחות כיה פת ומברך ברכת מוק וכלבד שרואם
סעודה שלישית משש שעות ומחצה ומעלה וכל הוודר בשלש סעודות אלו שכרו ורבה מאד
בצול מכפה פורעניות וכוחן כדגריסין בבבבא שבת בפרק כל כתבי הקדש אמר

אמר רבי שמעון בן פאי אמר רבי שמעון בן לוי משום בר קפרא כל המקום שלש סעודות בשבת נציל משלש פרעיות מחבלו של משה וסמלחה נגו וסגו מחבלו של משה כתיב ויאמר וסמלחה לפי כבוד יום הולדתו וסגו מזה של גימטריה כתיב ויאמר וסמלחה יום עבודה היום הזה ממלחה נגו וסגו כתיב ויאמר עם וכתובתם כלם מאנג' אמר רבי יוסף זהו חלק עם אובלי שלש סעודות בשבת אמר רבי יוסף בן זמרא כל המעט את חסכתו מתקן לו עזרה בלא מצרים שאמר או התקנו על היתן לך משאלות לכן לא באברהם ונתן קים ונתן לך בארץ לא ירכה ולרחה ולא בהעקר סמך ביה לך ולו עך אתן את כל הארצות האלה אלא כי עקבד כתיב כי הו פרצה ימה תקדמה רב חזקוני בר יעקב אמר נציל מעמד מלכות כתיב הוא ודיכנתך על במותי ארץ וכתוב דם האשה על בכותי הורודי אמר רבי יהודה אמר רב כל המענה את חסכתו מתקן לו משאלות לבו שאמר התקנו על היתן לך משאלות לכן עונג זה אינו יודע מה הוא כשהוא אימר וקראת לשבת עונג זה אמר רבי תענוג שבת הריה סוף ג סעודות כפי מה שבא דקבלה דע כי סעודת הלילה שבת היא כשה שבתה בה גילוי זרמינו כל ישרי לב ארז' אין שמתה לישר' אלא בהקדש בדרך הוא כיהא השבחה והכמה כאמרנו בירושלמי כל שמתה שאינה בהקדוש בדרך הוא השטן כאמרו רבינו בה ואין שמתה אלא שמתה ישראל בהקדוש בדרך הוא שנאמר יששכר ישראל בגושן בקדוש שן ועשו חסד ואם בן כהן בעושו אלא מפני שהאדם נבא בשותפות ואמר חבטו ז' בסכת קדושן שלשה שותפין שבאדם אביו ואביו והקדוש בדרך הוא וכו' והוא שמתה שמתה בקדוש אביו כמדרש שאף על פי שאביו ואמו מתים אינו נמצא באותה שבת אלא הם ועתה שמעו חכמי **תדע** כי בזמן שהצדיק אוכל סוד העשרת הבלילה כל כך הוא דבק בכו בדין כמו שחזק אכל אף על פי שאין בה אכילה הוא שבעה באביתו וסמך ערכים רבפורים שיזכו הוא ותישע' ויש בו אכילה ושתיה וכו' ומה שהיא למחרת שהוא יום הכפורים אין בו לא אכילה ולא שתיה כידילה ממה שהצדיק אוכל מפני שהם אדוקים ונקשרים בחכה כלי פהד וביום הששי שהוא מן שרף לפשו הבלילה הוא אוכלת הוא שבע וסעודת הלילה שלה הוא על כן צריך לעננה מכל העונות איש כמתנת ידו ובשבלילה צריך לקדש השבת במאכל ומשחה וכתובתה שצריך לשל מים ורבה בשבת כשדוד ודגים וכו' וכל מעשה חבלין בו יש מהה הלכת של טעם בין שהוא מקבלת באותה הלילה מכל מיני מאכל ולכן צריך לסעודת שלה מכל מיני **ומצורה** על כל כרי ישראל לשעום מכל תבשיל כרי שלא יחסר כל בה משאכל הוא יחסר לא יחסר לה ואם חספה בלא תספיק לה וצריך ליהראת ששקו ושמתה לפניה בלה הודיעה לה שהיא חובבת הבלילה כאשר אמרנו ונר דלוק ושלחן ערוך ומטה מצדעת הצדיק שבע ושמתה עונג בלה כלה ינופי ועל סבה זו מתברך שלהנו של אדם לעולם הוא הפץ בכבוד שלה ויהיה משרו וכעונג שלה הוא שבע ושמתה ועל כן יכל משכיל ועל כל פנים שמתה תג' **סוף** שתיבכרה לביצוע כהם בשבת מפני שאנו חייבין לביצוע על כן כבוד משל לקט לחם משנה והענין הוא כהן ישר למצוא דעת ראותי לו אונים שבת כל אשה מערב לאו זהו ברצון על שתיבכרות טעם שלהם שאומרים שאזתה ברהם מום וחולועל כבר שהוא מום וחול אין ברצון כיום השבת כי האיל ולקטו לחם משל בשביל יום ששי ויום שבת ואחת הוא מן החולותין ברצון עליה ביום השבת וראיתי כי אין מעל על דבריו וכלי שאמר ומה הנקמת אש' שרחו ברצון על שד כבוד וכן מצא בשתי ישיבות האף על פי שאין להשיב

להשיב כמק' אשר אייתו גברו אמרו כלבי כיורא' הן לאקערוידי ה' הכרטיע חכמה וזו נדלה וכן ישנה כי בעמותה מעט עמדו עולם ונסתמו מעיינות החכמה **תדע** כי דבריו רבו ונוזו ז' עמקם ונסתרים דברים ועונה שמע והכנס והוא אונך להבין ארוהו ויש ראותי ענין מה שכתוב ויד ביום השי לקט לחם משנה שני העומר לאחר אי תים טמלקן אותו לשבת ולא הוא אוכלן ביום הששי והיו ישיבין בענינה אי אפשר דאם כן צער גדולה בבא השבת ויום דבר יום כימי לוקטן ולא משירין מיום זה ולאחר כנורה הכתוב איש אל יותר כנמואם לחם משנה מעולם ביום הששי כמו שאמרנו והשבת בא ליום בעקר לא ביום הששי והו לוקטין עומר אחד לאתו יום העומר ליום וזכרת שחא שבת ואוכלים ביום הששי בדרך כל יום יום עבר אחד הששי בועשה נס בשעת הבתו ונמצא בו לחם משנה בשבת והוא סוד אכרו היה ביום זה חבני את אשר יביאו ואחר כך וזה משנה כי נס המשנה הה לשבת אחר שחזו בבי ויכוד הוא לחם ימים ועתה שמעו חכמי ענין סוד לחם משנה רע כל לחם משנה לאחר הדבר נמצא על דרך זה והוא לחם סעודת הלילה של שבת מענין דבורה הודיעה ובלילה כי בליל שבת מרבית משנה שולשת ביהא יתברך הרכיב ליוסף הצדיק במדבר כבת המשנה אשר לו כי יש בו סוד מרכבה עליוה ומרכבה אחרת החתונה היכנה והיא מרכבה המשנה ועל ידו לקטו ליום משנה לחם של משנה וכפי כי הוא נבלית במדת חסם בשאר הסעודות נמצא טם לחמה כי הוא כשנה התורה במדקתו כיא לחמה כ בהבנה הוא ולעולם לחם עצלות לא תאכל ועל כן סוד שחיככותו לברך עליהם בשבת לחם יומם לחם שתי מדידות ידועות שדם סוד השבת והכל על אופן אמהי בדרך והתורה וההלכות ישר כי ישרים דרכי הצדיקים ילכו בם וגו' אשר העם שכחלו ודי לך במה שדמונו ולהביא כרימא

סעודת הצדיק והא סעודת היום תדע לך כי סוד שלש סעודות הללו שאנו עושין הן שמתה וחדות אלהינו יתברך שמתן בעבודתו וצריבין אנו לשבוח בגורלה הלה כי הצדיקים שמתים בקיום כאשר אמרנו שנאמר שמתו בה גילוי צדיקים סעודת הצדיק הוא אכילת אברהם ויוסף ושמעון איכלין על טהורן אחד והן גילוי וקנים כי אברהם משך בקשת להבין משך בסוד וקשת חסדו מפני שהוא תמים וקרא יוסף לאמור לחם ושם ישבעו שניים ועקב שבע כי שם אוכלים שניים והוא עומר בנייהם ומשל בנייהם הלקי ודעין וזכר כי ברמשך ביום זה משך אברהם יעקב מושך בסוד והיעול' והכלה מתחברת עמו על כן סעודת הצדיק חיה וישכחה במאכל וכמשה והענין כאשר דוד וצורנו לד אה עזמו שמתים בארצנו כסוד מדינות וקדושות ודי כיה לבין סעודת הערב והיא סעודת השלישית יש לנו לשמה בגורלה ולאכול בחדות מאלה כי יצחק בא מבא ורמק עממתו וחדת חסד בשמתה אנו צריבין לשמח בשלש סעודות הללו ולחם משנה נביא בתוכם וליא הערבור בנינים

וסעודה שלישית זאת ראות דעות רבפרשים שכל ליל אהה בעקודת הצדיק אבל אתה חכם בהענין הוא תדע לך כי סוד החדות השלש ביום והכל אזהרה ואתה שולש' במשה ובשע' ובזכות לאהה מדה כבד יעתיב מרת והס' בתעורר כבד בעולם ומשך מצא אתה כל היום ואנו חייבים להעיר והמה ודוא להפלה לילידי שבת ויצרנו בדרך הוא מדיניב להגיד בבקד הסוד וכשם סוד האמתה שולשת בלילה זמן שבו של במקום מצד האמתה הוא אנה אלא בלילה ואין להחליף זמן הדינות ועונתן אלא על כל אזהרה ואתה כיוון שהיא בהעשרת בעולם ישקתן הפל' ורבהה כגור כיהו שהא שולשת וכתעוררת בעולם באותו זמן ואחא

ואתה ידוע שאין מתפללין תפלת המנוחה נבקר כי אינה זמנה ושלש סעודות הם כנגד שלש מדות
 ותקנו אותן בזמן התעוררו כל מדה ומדה לשמח בה תעוררותה ולהראו כנגד הברכה השולשת כאותו
 זמן ואך יעשו ענין בלא שעה ועדין התעוררות המדה היא באה ואך תפלו תפלת ערבית בבקר
 בשם שאי אפשר לאלו בלא זמן כך אי אפשר לאלו בלא זמן כי הכל תלוי זה בזה והכל נקשר בסוד
 אחד כלי ספקודי למבין ענין אחד לשלש סעודות של שבת הנימנלה אלך הסוד אשר
 הסעודות הבכורות בשלש סעודות של שבת וארמנו לך כבאן ואובי כי סעודה ראשונה
 שהיא סעודת הלילה היא תחלת המשיב כן דמקור העלין הרובו למדת יסוד ונקראת בשם מלכות
 ומה האירועינורכותינו יברם לברכה שהיו אומרים בערב שבת בוא בלה בואי בלה בואו ויצא
 לקראת שבת מלכתא ועל כן הזכירו תחלה אכלוהו והיום מלשון כלה ואין מקדשין האיש כי אם
 האשה סעודה שנית והיא של שחרית היא רבו לסדתיסוד וצק' שבת הגדול ועקר הקדוש
 אנו לא כיום ועל כן נק' קדוש היום קדושה רבה הוא סוד הגור וכן בתפלת שחרית
 וערבית אנו אומרים ארבה רבה וידוע הוא כי הלילה שמור וזוים זכור ועל כן אברו כי שבת היום
 סעודה שלישית היא כנסת ישראל והיא דגן וזאת של מצותה והיא תלמית היום רבו לראשית
 הראשית שהיא עקר המבין ראשו ועל כן אמרו היום לא המצאוהו בשדה בני מלח לא
 כמו אין כי החכמה מאין תמצא כל זה המצאה למעלה היא סעודה לפש כדיום הצעירים האבותיים
 בתענוג הנפש ומעלה הבן גדול מעלה הבקיים שלש סעודות של שבת ושכרו היותו כמות ידועה
 הגדולה העליונה עור טעם אחד דע כי הבקיים אותן כענתן כאלו מהוד את השם בסוד
 האחד ושמו אחד כלומר בשלש וכשבע ואוי הוא ראוי לניצל בשלש פורעניו בהבלו
 של משיח ומלכות גנומנו ומדינה של גהנום ושלש סעודות לו ארת כנגד ארנו שבת אחד כנגד
 השבת שנית כנגד ידוה שלישית כנגד ביה הקשורה בסוד ארזה הודו סוד האחרו השלש והטבע
 וקראת לשבת עומק הוא סוד נהר רצא מעדן להשקפה את הגן וסוד דוחדו האבותי השלש בסוד עדן
 נהר גן וכל המקיים אותן כל אחת בעונתו אחת בערבית ואחת בשחרית ואחת כמנוחה כאלו מיהו
 יספירות ביהוד שלם בסוד אחיזה ארבי נכלם מתאחדות על ידי אל חי למעלה ולמטה למעלה
 בסוד הבינה שהיא סוד קשר שדרי הבינה וקשרת בארזה בסוד שלש ספירות למטה בקשר אדם
 שהיא סוד שבע ספירות התחתונות נמצאת השבת קשרת כל המצפית למעלה ולמטה
 עור טעם אחד יהפרש על עשרה דברים בעבור שגורם שובעו והשקפה למטה יש' מן המקור
 העלין תגורם ברכות בכל עשר ספירות וקבל השביעי תוספת ברכות בעבורו יתברכו כל
 ששת היום בעבור שאם משה רבינו עלינו השלום אכלוהו היום כי שבת היום ל' היום לא המצאוהו
 שלשה פעמים היום כנגד שלשה ימים טובים טבגסן עם כל שבת ושבת שדוא יום שביעי ובתיב
 השבת כיום השביעי להודות על שהי שבתה שבת גדול ושבת כראשית ושבת מ'ת ענה המצא
 שלש שבתה ענין שני כנגד שלש אמות העליונים והתחתונים אברום יצחק ויעקב ימן
 ושמאל ונוף ענין שלישי כנגד שלש אמותיה של חמד שאם פיות אחד ישאר
 סו כך כל הפוחת אחת מן מצע מצוה סוד ענין רביעי כנגד ענין עין מרגן הפוחת אחת
 בהן נפוחת סוד ומענין ענין חמישי כנגד קדוש קדושה צבאות שלש קדושות שיש כיום
 השבת והפוחת אחת מן ה' זה מוצר קדושה אחת חסד שלום ענין ששי כנגד בית המקדש

כשהיה

כשהיה ק"ם שדוא מצוה לשי' ולישראל שכלו שבת וכנגד ביה ראשון ושלש"ו ענין שביעי
 כנגד שלש אותיות ה"ס י"ד שבא בשבת לשמח עמי ישראל ולפיכך יש בוקר בן מוכף ענין
 שמיני כנגד ידוה אחד שנהייהו בגונו ביום השבת והם כתר וחכמה וכונה והם את ענין השני
 שאנו עושין כנגד חסד גבורה תפארת עליה בתיב ודחוש ובשולש לא במדרה יתק כנגד אלוה
 הענין השני כנגד נשמה נפש ורוח שיש באר כך השבת והנשמה לששה ימי המעשה וכל הפוחת
 אחת משלש סעודות הללו כאלו חסד ושלום הודו את זנפ"ו
וכוהר אמרו על ענין שלש סעודות זכור את יום השבת לקדשו ר' יצחק פתח ואם נתיב
 ויכרך אלדים את יום השביעי ונתיב ששה ימים תלקטוהו וכיום השביעי שבת לא
 ידוה בו כיון דלא משתכחי ביה מונוי מה ברכתא אשתכח ביה אלא הוי תאנא כל כרכאן דלעילא
 ותתא כיומא שבעא תלין ותניא אבא לא אשתכח מנא כיומא שבעא משום דדדא יומא
 מתכרמא מניה כל שית יומין עלילאין וכל הד חוד יתיב מוניה לתת כל חד חוד כיומי מדדא כרכא
 דמתכרמאן כיומא שבעא וכנגיני כך מאן דאיהו כדנא דמדו מצותא בעי' לסדרא פתוריה כליליא ד'
 דשבתא כנין דיתכרך פתוריה כל אינן שיהא יומין דדא כדדא ויכנא אודמן כרכאן לאתכרמא
 אבל שית יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח על פתורא רבנא ועל כך בעי לסדר פתורא כליליא
 דשבתא כדנא ומונוי רבי יצחק אבך ואפילו כיומא דשבתא נמי רבי יודא אמר בעי לאתענגא
 כהאי יומא ולמכל תלס סעודתי בשבתא כנין דישתכח שובע ועינא כהאי יומא בעלמא ר' אבא
 אמר לאודותא כאעק יומין בעלמא דלעילא דמתכרמאן כהאי יומא והאי יומא כהאי יומא דדעיד
 אפי' בשל דמדות מעתיקא קדישא סתימא דרכלא ואפילו לתקלא דתפוחין קדישין תלתי זימני כמד
 עייל שבתא כנין דיתכרמא כולא כדדא ובעי כרכא לאתענג' תלת זימנין אן דהא תליא כדכונתא
 לעילא בעתיקא קדישא וכיעיר אפי' וכתקלי דתפוחין ובעי כרכא לאתענגא כרו ולמחדי כרו
 ומאן דגרע סעודתא מניה אחי פנימות לעילא ועונשיה דדדא כרכא סגיא וכנין כך בעי לסדרא
 פתוריה תלת זימני כמד עייל שבתא וליא אשתכח פתוריה רבנא וישרי כרכא עלה בכל שאר יומי
 שבתא וכרכ' מלי אחי ותליא מצונותא לעילא רבי שמעון אבד האימאן דאשליס תלת
 סעודתי בשבתא קלא נפיק ואברוי עלי' אזי ההענג עלי' דא סעודתא חדא לקביל עליה קדישא
 דכל קדישין דיתכרמא על כמותי ארין דא סעודתא אררא לקביל עליה דתפוחין קדישין
 דאכלתיך נחלתי יעקב אביך דא הוא שלימי דאשתהלים כועיר אפי' לקביל בעי לאשלמא ובעי
 לאתענגא כמלח סעודתי ולמחדי בכל חד חוד משום דאיהו כדכונתא שלימה ועל דא שבתא
 אחיקי מכל שאר זמנין וחלק משום דמלא ביה אשהכא ולא אשתכח ככולו גזימי דהג'
אמר רבי חייא כנין כך משום דאשתכח כולא ביה ארבר הלהיזימי דתיב ויכל אלדים כיום
 השביעי וישבת כיום השביעי ויכרך אלדים את יום השביעי רבי אבא בר הוה
 יתיב כמעודתא בשבתא החד ככל חד אבר דא הוא סעודתא האקדישא דעתיקא
 סתימא דמלא כמעודתא אררא אב' דא הוא סעודתא דקודשא בריך וואוכן ככולו סעודתין והוה

חד יב ד

191

הייבבלתי ודורכו והוא אשלים סעודה יהיו אמרי של יבוס סעודתו מלמותא * **תא** **הו**
 בסעודה יאלין אשתחדעאן ישראל דאיןן מזובלא דמלכא דאיןן בני מזכמותא **ומאן**
 דפגים חור סעודה מבידור אחו פגימותא לעילא אחו פגימותא להתא אחו גרמה דלאו איהו מכני
 מזכמותא ודלאו איהו מכני מלכא דלאו הוא מדעא קדישא ודכין ליה הומרא דהלה מלין דינא
 דנהם **תא** חיי בכורה שאר זימנין דרגין בעיברנש למחזי ליה ולככני ואי דה בלהו יה
 חיי ולא יחבל לסכמי עונשיה סני דההו בלהו חיי ולא יחוב לאחורי עליה כתיב הרתו
 פרש על פנים פרש חניכם חניכם ולא חגי חניכם קאבר ולא שכחכם וכתיב חרשנים ומעוויכם
 שואה נפש ואלו שבת לא קאבר ובגין כך כתיב בני ובין בני ישראל אתה היא לעולם ובשום דכל
 מזימותא אשהבה בשבתא יחבין ליה לברנש נשמתא אחרא נשמתא עילאה נשמתא דכל שלימי
 כההדגמא דעלמא דאתא ובגין כך אקרי שבת מורשת שבתא קדוש ברין היא שמתא דאשלים
 מכל כשרי * **אמר** רבי יוס דאי כך הוא מי לכתוש דלא אשלים וזוהתא דמלכא קדישא
 וזוהתא דילה אין תלת סעודות דאברדם יצחק העקב כלילין כהו ומלוח
 חזו על חזו מזכמותא שליכתא מכל סגרי * **תא** כהן כהן וזכא כהן עשרי אבון וכל בנין יקון
 מה דלא דה בן כשאר חגין חיימין כהאי זכא מילחי היימי דגזונם כהאי זכא כל דינן אתנפין ולא
 מהערין כעלמא כהן זכא אוריהא מתעשרא בעשרין שלימן ברא זכא וזוהתא והפנקא
 אשתמע טחמשן ומתו עלמין * **תא** חיי בכל שאר יומי דשבתא כד כשא שעתא דעליותא
 דמזוה דלא תקפא שליטא וכל דכין מתערין כומא דשבתא כד כשא עידן עלותא
 דמזוה כל רעוא דרעין אשתבח ועתיקא קדיש גלי רעין דיליה וכל דינן אתרפין ומשתכח רעואתא
 וחזותא כבולא וכהאי רעון אשתלק משהבמי אהקדישא מהמא מעלמא בגין לכזוע דלא כדינא
 אשתלק חזותא שעתא כהאי רעון עתיקא קדישא נפקא ככה דהא אבר ואבית הלל לך היתרעון *
תא חיי כל בני עלמא מתתרוק על יומא דזוהתא מזכלא מלאך דמות בר מבשה ואורן וכרים
 דכתיב ברו על פי הוכנין יקרא דכשה ואודן לא כתיב ככרים על פיה ולא אורה ארעא
 וכנין יקרא דשבתא לא כתיב כמים על פיה עב זכש דככ ואסור לתענוזת לעזוק
 בשבת מפני עונן שבת ואפילו על צדדין וצדדין וצדדין וצדדין וצדדין וצדדין וצדדין וצדדין
 אין מהענין ולא מתרעין בשבת ולא בימים טובים אלא על עיר שהקפוח גוים אונור או ספוח
 ובשרת בים על אלו מתרעין בשבת ומבשין עליהם דחמים * **הנכנס** לבקר דהילח
 בשבת אלו אבר דברים ששוכרין את הלב ובבאין ליידיאגה **ומצא מפסד**
 עוני שבת מביקשי וחזרו לבקר חולה נשבת לא אומרים שבת היא מליצוק ורפואה קורב לבוא
 ורפואה מוכרין ושבת כשולם ודיבאדם לבקר לאביו ולקרוביו וכל רבנו בשבתות וכדושים
 ומי שגרסין כפ כל כתיבי הקדש או יצוק חייב אדם להקביל פניו וכו' בגלל שזכרנו את חולות
 אלו והוא לא חדרש ולא שבת ככל דכדושו שבת מבעי לכולי השבת ועל כל כשהיך שקלח
 כגור שאר כל המצות שבתה היא וזאת שכן רבה ובינו שנה אזהרה לקולס בני ובין בני
 ישראל לפיכך כל העובר על שאר המצות דהיא בכלל פושעי ישראל אבל בחלל שבתו כפרטיא
 דיי כעוד עאטריס כמים לכל דברים נדרסין כמסתחין מהלל שבתו כפרטיא דהיא
 ככפר ככל דהו כלה וסוד לא מלמחשיתו ולא נחרכי ירושלם לא כפני שהלל שבתו רשעת
 סגריסין במסכת שבת כפרק אלו קשרים אמר אבי לא נהרבה ירושלם אלא בשביל שתי לין את
 השבת

השבת שזאם לא תשמעו לילךש את יום השבת ולכלהי שאת משא זכא בשערי ירושלם כיום
 השבת והצה אש כשעריה ואלה ארסנות ירושלם ולא הנה מאי ולא הנה אמר רב טובין ברי צחק
 כשעה שאין בני אדם מצותן לכסותה וכעון חלול שבת נכסרין בידי אומות העולם ומשה עבדן
 כהן כדגרסין במבילתא ששה ימים העשה מלאכה וכתיב ששה ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך
 כיצד יתקיימו שני בתוכן דללו אלא כשישראל עושין רצונו של מקום ששת ימים העשה מלאכה
 ששלא בותך נעשית עי אחרים וכן הוא אמר ובמנוח אנכירם וכדכתיב וכשאין ישראל עושין רצונו
 של מקום ששה ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ששלא בותך נעשית עי צמין ולא עוד לא שכתב
 נעבדת את אויביך וחלול ישחלול שבתו שזה כדגרס' בספרי ביום דראשון שבתו זכיום השביעי
 שבתו ומהענין שבתות לענין מעושים אלא ללמד שכל המחלל את המעשים מעלין עליו כאלו
 חלל את השבתות וכל הבקיים את המעשים מעלין עליו כאלו בקיים את השבתות וירסין במסכת
 פסחים כפרק ערבי פסחים אמר רב ששה משום רבי אלעזר בן עזריה כל רמזיה את המעשים כאלו
 עובד עאטריס אלו ימסכה לא תעשה לך ומסך ליה את חג המצות השכור והמזוה את המעשים אין
 לו חלק לעולם הבא כדסינינו במסכת פסחים כפרק רבי אלעזר דמדעי אמר רב חליל אתה וקדשים
 המזכחה המעודות והמפר מרתו של אברדם אכינו והכלה פנים כתור השלא כוללה ודכלין
 פי תכיד כרבים אע"פ שישבו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא ופרטי כי רמזיה את
 המעשים ששעה כהן מלאכה או שמוך כהן כהן חול באכילה ושתיה ראה כמה חמור רמזיה את
 המעשים שהרי דיעה אותן התם לחלל קדישים ולמפר ברית ולמכלה פנים ולמלין ועוד שאין
 לו חלק לעולם הבא ועל כן יש לו לאדם ליזור בבבדו ומעושים * **אין** דוחין את השבת
 אלא בשום ככנה נפשות כגון חלה דמכזבין או הנקט שגפל לים **וכיצד כהן כדגרסין**
 במסכת יומא כפרק יום דבפורים תמיא כתיבין חמין להחלה בשבת בין להשקות בין להכרותו ואין
 איתרים נסרין עד שיכירא אלא מחמין לו ביד כפי שהא ספק נפשות וכל ספק נפשות דדה את
 השבת ולא ספק שבת וכל כהן אמר דאלא ספק שבת אחרת ואין אומרים יעשו דברים דללו על ידי
 גוים ולא על ידי קצינים אלא כגדולי ישראל ואין אומ' יעשו דברים הללו על ידי גוים ולא על ידי
 כותים מפני שזו מצותן לרע תאחרת תל מפקדין פקוח נפש בשבת והזריז דהיה מסובה ואין
 צריך לישל רשות מבר כעז ראה הנקט שגפל לים פורס מצודה ומעלה והזריז דהיה מסובה ואין
 צריך לישל רשות מבר ואע"פ דקא צמד בודאי וכן מתצא בו וההר' ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר
 בן עזריה מרלין ורבי הסדר ושמעאל מרש' רבי אלעזר נשאלה וכו' כפגום מין לפקוח
 נפש שדוהה את השבת כענה' שמעאל אם בבית הרהימצא דגבנו וכו' ומה דהשפיק על כמין בא
 ספק על נפשות כהן ושפיות רבים מסמא את הארץ ויגור וכתל שבעה שהסתלק משרא ותל' הצולו
 בנפשו קו לפקוח נפש שדוהה את השבת ונענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר ומה בלה שוואא מא ברין
 של אדם דדהה את השבת קו לפקוח נפש שדוהה את השבת רבי יונה בן יוסף אמר כי אזהר הוא
 דאמסובה בידים ולא אתה כמסדים כדה רבי שמעון בן מוסא אומר לעשות חלל שבת אחר כדי
 שישמור שבתה דרבה אבר רבי רודאבר שמואל איהו אחרתם וההאמנא דיעידעא כדדרכו
 חיי בים ולא שבות בים * **שבתות** רבים טובים אף על פישו כבודם לאכול בים
 ה' שבתות חלענין כמו שאבדו למעלה אל אבד יתור מדאי ואל יששהעד
 שישהר שאם ישתכר צפן לרעה אחרת וצפן לו הענין לצעד ועל ארץ ועל כוונת בים אמר
 דכיא

דנכא וישעיה בנצים ובכורדים מעלים עיני מבם וכהיב חרשיכם ומגודלכם שנאה נפשיהו עליה
 לטורחזכה לזריתי פרש על פניכם פרש חניכסו אדל אלן בני אדם שאובלין ושותין ומשתכרין
 ויזר כדאי בככורין שמענגין שבתות ויש אלא צדיק אדם לענג שבתות וימים טובים כדנאן
 וישתדל ללמוד תורה בשבתות וימים טובים ויאישב כהל כדגריסין במסכת יטכפ' יום טוב שהל
 להיות בערב שבת הניא ר' אלעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב לא אנל ושונה או יושב שונות
 רבי דהשע אומר חלקהו חציו לאכילה ושניהו חציו לכית המדרש או יתנן ושנה מקרא אחד
 דרשו כתוב אחד אומר עצה תורה לכם וכחוכ אחד אומר עצה לה אלריך הא כיצד רבי
 אליעזר סבר או בלן לה או בלן לבם ור' יצטע סבר חלקהו חציו לה וחציו לבם ואפילו יום אחד
 אחד המועד חייב אדם לשמח בו ולכבוד באכילה ושתייה משום כבוד הכבוד כיו שלא יראה את
 עצמו כשסח ספני שיצא המועד ובלן קץ כדנצאה שהוציא כמקוד לפי חייב אדם לאכל ולהשתח
 ולשמח אפי' במיצא המועד או יתנן המה חייבים שיהו ימים טובים כל העשה אחד לחב באכילה
 ושהיה מעלה עליו הבתוב כאלו כנה מוכח המקריב עליו קרבן שנא' אסרו חג בעבודתם עד קרנות
 הבזבח דל אסרו שיאסור אוהו כלומר שקשרכו בעבודת אדככו כדו שיהו ילך מיד
גדולה שבת שהקבה נשתתף בה עם ישראל ומהללו ומהללו וכל המצות שבהורה נתן להם
 הקבה לישראל בפרוכיה חזק במשה שנתן להם בצעא כדגריסין במסכת יטכפ' פרק
 יט' א' ויחנן משו רש"י כל מצות שנתן להם הקבה לישראל נתן אותם בפרוכיה חזק משבת שנתן
 להם בצעא שנאמר כני וכן כני ישר' אות הוא לעולם אי הבי לא לעינוש גוים עליה שבת אדוקי
 אדוקינהו מהן שכן לא אדוקינהו ויא' כני איכא בתן שכן נמי אדוקינהו נשמה יתרה לא א
 אדוקינהו כדבי שבעין בן לקיש דאמר ר' שמעון בן לקיש נשמה יתרה נותנהו באדם בערב שבת
 ובכעצא שנה נשלה חכמו שנאמר שבת וינפש ביון שיעא שבת ויאבד רפשו וגריסין כמבילתא
 כני וכן כני ישראל ולא כני וכן אכונה העולם אהיה לא לעלם כגוד שאין השבת כלה לעולם
 כיושראל כפני שפסדו נפשם עליה שכל דבר שפסדו נפשם עליו נהקיים ביום כגון שבת ומילה
 ותלמוד תורה לפי שמכרו ישראל נפשם עליהם נהקיים עליהם ודבר שלא כסוד נפשם עליה
 לא נהקיים ביום כגון בית המקדש ודינין ושכמה ויובלות גדולה שבת שניהנה למנוחה
 אפילו לכהסחן של ישראל שנאמר למען ינוח שורך חמורך כמד' **מעשה** בחסד
 אחד שהיתה לו פרה הורשה כל ימי השבע וניס השבת היה נודיה **וסשה**
 יז ומכרה גו אחד ביון שלקה הגוי הוציא אותה כשרה והיה חורש בה כל ימי ששה ושהחול
 וכשבת הוציאה לחרוש בשדה וקשר העול על צוורה ורצה העולה ויהי הגוי מנה אותה כדו
 שהעמד והארנש ולא היתה זוח במקומה ביון שראה הגוי כך הלך לו אצל ישראל שמכרה לו
 ואמר לו בא נכחל פרהך שמה צעד יש לה ויא' כיבולה לעבוד ולהרוש שהרי ככה פעמים חכמי
 אותה והיא אינה זוח כמקובל מיר הבין שבטובל השבת שדחה למוד לניה לא היתה זוח כמקובל
 אמר לו בא עמי ואני מעמדה לך הלך עמו ודבר באונה פרה את ידעיה שכשהיה ברשותי היתה
 נוחה בשבת ועתה גרבו עינותי וכבר תין אצל גו כנקשה סכך קום והרוש מיד עמדה והתהילה
 להרוש אמר לו הגוי איני רוצה אותה כי אני יסור אותה לסכך אחר כך ככל שבת וזבת או אמר לו
 מה טרבת באונה שעמדה והרסה שאני כשה פעמים הבינה ונהיגתי בחולא עשה אחד לו
 לא קסולא כשפים עשיתי לה ולא לחשת' לה כלום אלא כך וכך אמרת' לה כיד ירתת נכחל

וסד, וזע

נמדדו ונפח ומתירא אותו וגוי ובכס פחד כל בוראם ומהו הפרה והוא שאין כולא שיהו ולא דעת
 חא מבורה את קדוהא צמי ואני שבראי האל תעלה שמונתן לי דעת וכישהאמי הלך ומכר את
 בראי מיד הלך ונתן יד וכה לתור מרובת דויה שמו רבי יוחנן איש ברתותא ודיב אדם לחוסף
 מתול על הקיש כמו שאמרנו למעלה לפיכך התקינו לול שיהו תוקעין בשופרות בערבי שבתות
 ובערבי ימים טובים כמו שיעהא קדם בין השמשו כדו שישמעו העם ויעו כי קדש היום ויסתלק
 ממלאכתו כדשינו כהוספתא שלש תקיעות תוקעין ערב שבת תקיעה ראשונה לחטל במלאכתו עם
 שבשדות שניה לחטל במלאכתו עיר חגיגה השלישית להדליק את הנר דברי רבי נתן רבי יצחק
 הנשיא אום שלישיית לחלוץ הפלין ושונה כדו לצלו דג קטן או בדילה רביק פת בתורה ותוקע ומריע
 והוקע ושובת שבו כבי שבאל שלש תקיעות תוקעין ערב שבת תקיעה ראשונה נכעו העובדים
 כשדה מלהקדד ומלחרוש כשדה ומלעשות כל מלאכה שבשדה ואין הקרבין רשאין ליכנס לעיר
 עד שיבאו ורחוקים רכנסו בלם כאחד ועדין חגיגות פתוחות ותרסין מונחין פי תריסין השבלאות
 שמברין עליהם הפידה ונתקלין בהם חגיגות והחיל לתקוע תקיעה שבה נסתלק תריסין ומעלו
 חגיגות ועדין המן מנחין על גבי ברה וקדוה מנחין על גבי ברה והחיל לתקוע תקיעה שלישית
 סלק ובסלק והצמין ומססין ודליק המדליק ושוהה כדו לצלות דג קטן או כדו להדביק פת בתורה
 ותוקע ומריע ותוקע ושובת והוסף מזור על הקדש והכבוד שבתות וימים טובים וקבה ביטלים
 לו שברכו בעולם הזה ובעולם הבא בעולם הזה מנין ש' ויא' להם לכו אברו משמני ושהו ממתקם
 נשילחו מצות לאין נכון לוכי קדוש היום לארוננו כי חדות הוא מעונכם בעולם הבא מנין שנאמר
 יבא שלום ינחו על משכבת הלך נכחו ולתלכעולם הזה בשבת נחל לעולם הבא סליק פרקא

פרק תשיעי מרבר בענין גמילות חסדים

שמעון

הצחק היה משידי נכס הגדולה הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד
 על תורה ועל העם וועל גמילות חסדים וגריסין בפרק ר' אליעזר אמר
 הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת כואו וגמל חסד לאדם ולעזרו שעל מדה גמילות חסדים העולם
 עומד שנאמר אמרת' עולם חסד יבנה ואמר הקדוש ברוך הוא חב' לפני גמילות חסדים מביחם
 ועולות שוק מקריבין לפני על גבי המזבח שנאמר כי חסד הפעתי ולא זבה ודעת אלרים מעולות
 ועוד גריסין בפרק רבי אליעזר פ' שבע עשרה גמילות חסדים מאין אנו למדים מקדוש ברוך הוא
 שדוא בעצמו גמל חסד למשה ואהרן וקברן בידו ואלמלא הדבר בתוב אי אפשר לאמר ששאר
 ויקבר אותו כנאי רבן גמליאל בנו של רבי יוחנן הנשיא אומר לא על משה בלבד גמל הקדוש
 ברוך הוא חסד אלא אף על אהרן כשעלה להר ודבר הוין מרננין כל שבטי ישראל וניחו את ארצן
 כחר הוד וירדו לחסולא האמנו שנוע לגמול לו חסד מה עשה הקדוש ברוך הוא נפל ארנו של
 אהרן והעביר אותו מעל המזבח והוא כל ישראל ארנו של אהרן פרח בארץ והאמינו כי נגענו מלן
 חסד עמו שנאמר הוא כל העדה כי גוע אהרן לכשה לא גמלו לו חסד אלא אנשים בלבד שנאמר
 ליכבו בני ישראל את משה בערבות מואב ולא אהרן גמלו לו חסד האנשים חננים ורפף שנאמר
 רכבו את אהרן שלשים יום כל בתי ישראל רבי עמי אומר שכעת ימי האבל טאן אמ לבון
 מעיקר אבנו שעשה לו יוסף

פרק השיעי

יוסף שבקע נמי האבל שנאמר חטש לאכיל אבל שבקע ימים ועל כל גדולי המלכות עמו שנאמר
 ועל יוסף לקבור את אביו ועל עמו נזכר גם פרשים אמר לים דקבה אתם גמלתם חסד עם
 יעקב עבדי אף אני אחזק לכם ולבניכם שבר טוב כעולם הזה כשמתו מצויים בים לא נשבעו אלא
 זכו לקבורה שנא' נשיה ימיך תכלע ארץ גמלות חסדים לא יכלו כמין אמר לכוך כאזכר שהיתה
 ביתה סמוך לסוף וכל חזן שהיה עובד בשוק היתה נוצא ומצלצלה בכמה וכמה נח עשר צעדות
 וכל בת שהיה עובד בשוק היתה נוצאת מליהה וכמה כפי ידיה ומקוננת כפייה ומרלכה אתריו
 ונכא עליה ליהודא שרוב הכלבים נאכלו את אזכר בחלק יודע והאיברים שהיו נמלין חסד
 לא שלטו הכלבים עליהם שנאמר וליגולקורה עלא מצאו בה בני אם הגלגל והרגלים ונפוח
 הדיים גמלות חסדים כני עמון אינן חייבין לגמול להן חסד ועמדו כל הגמול שבתם הולכו
 כל הלילה שנא' ויקפו כל איש חילו וליגול כל הלילה ויקחו את גופת סאל ואת גופת בני ויביאום
 יבשת וקברום לאכלים בנהמים בלחם ובין שנא' ויין למדינתם ונאשי יבש גלעד היו גמליים
 חסד עם סאל ועם בני בעצם ובכונס נסד שנא' וינמו שבקע ימים אמר להם קדוש ברוך הוא
 אתם גמלתם חסד עם סאל ועם בני ואנכי אחזק שרכם לעתיד לכה בשאקבך את ישראל בלילות
 העולם ראשון אני כקבץ חצי שכשכשע שנאמר לי גלעד ולי מנשה ואחר כך אפרים מעת
 ראשי יהודה סדוקקי רבי פנחס אמר לאחד שנה שמונה שאלו בניו כא רעב ניסד דוד בארץ
 ישראל שלש שנים שנה אחר שנה כשהראשונה שכלך עליו ישראל לרגל אמר להם דוד יצא
 זראו שם יש בכס עיבדי עמדו הירח שבקען עבודה זרה הגשמים נעצרים שנאמר חסדו לכם
 ופה לכתכם וגו' ועצר את השמים וגו' יצאו וברקו ולא מצאו כשהיה עלו לרגל אמ' להם דוד
 צאו וראו איש בכס במה עריתה שבקען גלי עריות הגשמים נעצרים שנא' ותחנף ארץ בזנותך
 וגו' מה כתיב וכנסו ריבנים וכלקוש לא יהיו מצא אשה וזנה הלהך ברקו ולא מצאו בשנת
 השלישית עליו ישראל לרגל אמר להם דוד צאו וראו אם יש בכס שופכי דמים שכקען שפיות
 דמים הגשמים נעצרים שנאמר ולא חסדו את הארץ ברקו ולא מצאו אמר דוד כמאן ואלך אין
 חרבך תלי אלא כי מד עמד דוד והיה מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו על שאול והנתן
 בנו שבימי לא נעשה עו' ביסד וכי אמר שאול שנמסת כשכך הקבה ואיש שאול שהלק עם סבל
 דביא ואתה בארץ והא כחוצה לארץ מיד עמד דוד ולקח כל חכמי ישראל וגדולים ועכרו את
 הדרן ובאו ליבש גלעד ומצאו את גיית סאל וירגמוהו כמ' שלא שלטה בהם רכה שנא' סוכר כל
 עצמותיו ולקח גופת סאל ויחננו ונתנו אותם בארץ ועכרו אתה חרדן שנא' ויקברו את שאול
 ויחננו כמ' וצוח חמלק והיו מקבדין ארנו של שאול כל גמלי ישראל ככל שכשנשכח היה חכול
 שנכס בו ארנו של שאול היו יצאין עם נשיהם וכו' ויחננו ונמלין לו חסד כדי שיצא כל
 ישראל ויחננו חסדו ויחננו חסדו עמד שבו וגבולי ירושלים ולא ירץ בנין שנא' ויקברו את עצמות
 שאול ויחננו כמ' כן כן שראה ה'ה שגמלו לו חסד כל ישראל מיד נחמלא דמם ונתן משר על הארץ
 שנ' ויעתד אדם לארץ אשרי בני' ר' הגבל אדם קדם ש' שנה עו' שלא נולד אישורו בקרא שכונ סג'
 ונה כן מלך לכת דוד אשרו שמו וכן יהי שמו מלך ונערבן יח שנה מה היה ועתה ושבר את
 העצמות וכתת את האשרי ידע את הפסולי והיתה וכו' ומה מנהקת לפני כמא חכבוד וכשכיל הרעל
 שהו עושי כסדר נאסף הצדיק וכאמכר כל אנשי עזרה ודו שלם וירמיה דביא כמ' לגמול חסד עם
 אשתו סג' ויקון

פרק השיעי

וקון ירמיהו על אשרו וכן קבלי עליהם כל ישראל לחות גומלים חסדים לכל חכמי ישראל
 גדוליהם ונתנם לחק ביסר' ראה שלמה שמדת חסדים גדולה לפי המקום וכשכנה בית המקדש
 כנה שני שערים אחד לחתמים ואחד לאבלים ולמגורים וזו ישראל הולכן בשבתות והיו יושבי בין
 שני שערים הללו וחכמים בשער חתמים היו יודעין שהאתתן והם אומרים לו מי ששכן שמו בבית
 זהו ישמך כמ' ואם ההנכס כשער האבלים ומכסה שפמיהו יודעין שהוא אבל והיו אומרים לו
 השוכן בבית הזה הוא ישמך ויחמך וחכמים בשער האבלים שלא היה מכסה שפמו היו יודעין
 שהוא מגדה היו אומרים השוכן בבית הזה יתן בלבך לשמוע דברי חכריך וקריבוך כדי שיצאנו
 ישראל ידי חובתן בגמלות חסדים משנתרכבת המקדש והתקינו שהיו חתמים ואבלים נכנסין
 בבתי כנסיות וכתבי מדרשות ואנשי המקום רואין את החתן ושומעין עמו והואן את האבל וישבין
 עמו על הארץ כדי שיצאו ישראל ידי חובתן בגמלות חסדים ואמר רבתינו ז'ל מברזין על
 דחולה ביום שמי לחידוע את בני אדם עקרו וגמלוהו חסד ויומא קמא דחילשלא מדועו כה כמאן
 ואילך ככרו כשוקא דכרסאני ליה יחיה ליה שנאמר כנפול איבך אל תשמח וגו' וכתב פן רחא
 ה'רע כענין החשב מעלין אפ' ודחיים ליה מיבעי ליה דחיים " גדולה גמלות חסדים
 שדא אחד משלשה סבין של זרע ישראל הקדושים נכרים בדם כוגרסי כמכת
 יבמת כפרק העל שלשה סבין יש באומה זו בישנן החמים וגמלי חסדים רחמנ' דכתיב
 ונתן לך רחמים ורחמך ורחמך כי שנים דכתיב למען תהיה יראתו על פיהם לבלתי תחנאו
 גומלי חסדים דכתיב כי ידעתי ולמען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחריו וכיכות גמלות חסדים
 אדם נציל מן הייסורין בעולם זהו ומיני' של גוהים לעולם דבא וליא עוד לא שדוקושי ברוך הוא
 זש שדו וחיהו תצילתו מנפול ביד איכוו כרגסין במסכת נדרים כפרק אין בין מדר אמר ידאשע
 בין לוי מנין לכתור חוליים מן המדה דכתיב אם כמות כל האדם ימותון אלהו פקודת כל האו' פקד
 עוליהם לאה' שלהני' מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם שהם חוליים ומזליים על מהותיהן
 וכי אדם מבקרין אותם מההכרית אמתית לאה' שלהני' תמיא בקור חוליים אין לושעור כמ' אין
 לו שעור סכר רבי יוסף למימר אין שעור למתן שכר אמר ליה אביי וכי להבצות יש שעור לחתן
 שכר והא' נתן ה' והער כמצוקה במצור חסדו שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות לא אמר
 אבי אפילו גדול אצל קטן דבא אמר אפילו מאה פעמים ביום אמר רבי אחא בר הונא כל המבקר
 את החולה נושיל את מי שיש מצורו דכתיב וילש נפק אברו רכפתו ארכ הלוכו באיש הל חולה
 לא יאכא דאיתו אמר ליה לא כך היה מעשה בתלמיד אחד מל' סדר' עקבא שהלה הל לא יבכו
 חכמים לבקר ונכנס רבי עקיבא לבקר וכשכל שכבודו ורבי' לפניו היה אמר לו רבי דחיהני יצא
 רבי עקיבא ודרש כל מי שאינו מבקר חולים באלו שופך דמים כי אחא רב ריב אמר כל המבקר את
 החולה גורם לו שחייה וכל שאינו מבקר את החולה גורם לו שכיחות מא' גרמא אילימא כל המבקר
 את החולה מבקש עליו רחמים שדא' ושאינו מבקר את החולה מבקש עליו רחמים שכיחות שמת
 סלקא דעתך אלא אמא כל שאינו מבקר אינו מבקש עליו רחמים לא שיהיה ולא שיהיה אמר רב
 יהודה אמר שמואל כל המבקר את החולה נצול מרינה של גוהים שנאמר אשרי מי שכל אל ור' בום
 דעה ימלטוהו' ואין דל אלא חלה שמאמר מל' להיצעני ואין רע אלא גוהים שנאמר וגם רשע
 ליום רעהו ואם בקר מה שכר מה שכרו דבא מריבן נצול מרינה של גוהים אלא כה ככתב בעולם
 עה ה' ישמרה ותיחיהו יאשר בארץ ואל תתנו כנפש איבו ישמרה מצ' דיע ועיהו כון היסוד

ואשר בארץ שוה הכל מתכבדן מן חל תתמה כגש אויבו שזדמנו לו רעה כנעמן שרפאחו מצורעו ואל יזדמנו לו ריעים כרחבעם שחלק את מלכותו ונסיבנס אדם לבקר את החולה צריך לישב במקום נמוך ולא על סקס גבוה כדכתיב ונכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל לא מתעטף וירשב בקרקע לפני שהשכנה למע ממטתו של חלה שנאמר היסעדנו על ערש דני אמר רבי אלכסנדרא אמר רבי חייא בר אסי אין החולה עוכר מחלו עד שמחלק לכול ענותיו שנאמר החולה לכל עונתי חרפה לכל תחלואי רב המניא אמר חזון לימי עלומי שנאמר דושפש כשרו מצעד ישוב לימי עלומי אל אלכסנדרא אמר רבי חייא בר אבא ננס שנעשה לחולה ננס שנעשה להנביא משה ועזריה אש של דיוט רבלי זבולין לבנותה אבל חולה אש של שמים מי יוכל לכבתה וגרסין בבסכת שבת בפרק מפני אמר רבי יהודה בר שילת אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן כעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הגבסת אורחים ובקד חולים ועין חפלה והשכמת בית המדרש והמגדל את כמל לתלמוד תורה והדן את חבריו לכף זכות וגרסין בבבא מעיעא בפרק המפקיד תאמר רבא ודעית להם זו בית חיים את הדרך זו גמילות חסדים ילכו זה בקור חולים בה וזקבורת מתים וגרסין במיקרא רבה ובי כוכן אחיך תגדל הוא דכתיב אסור משכיל אל דלוגו רבי אבא בשם רבי מאיר אמר זה שהוא מכילך יציר טוב על יציר דע ר' רוסא אמר זה שהוא מנתן פדושה לעני רבי יוחנן אמר זה שהוא קובר את מצוה אמר רבי חנינא זה שהוא מבקר את החולה ג' דברים שדורחה תלמוד תורה כדגרסין בבסכת כתובת בפרק האשה שנחארמלה ה' מבטלין תלמוד תורה להצאת הבת ולהגבסת כלה כשה דרכי אמורים בשאין עכו כל צורנו אבל יש עמו כל צורנו אן מבטלין וככה כל צורנו אמר רב שמיאל בר אימיא משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיהא אלפי שפרי גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה שהצדקה כממונו של אדם וגמילות חסדים כגופו ובמנו הצדקה עם חיים בלבד וגמילות חסדים עם חיים ועם דברים הצדקה עם העניים וגמילות חסדים עם העשירים וגמילות חסדים עם חיים אפשר שישלבו לו אותן האנשים שעשה עמהם אבל גמילות חסדים שהיא לשים שמים אצו היא הן אמר זו גמילות חסדים שאדם עושה עם המתים וכל שכן אם מת תהי' המתעסק בהפסדו ששכרו הרבה כדגרסין בבסכת שבת כפר' לעזר דהארגי אל שמעון בן פוי אל יהושע בן לוי משים בר קפרא כל חסדיו דמענות על אדם כשר חכם סופרן ומניחן בבית גמיו שבגדי ספרת אהה שימה דמענה בנאריך אמר רב יהודה אמר רב כל המתעצל בהפסדו של אדם כשר ראוי לקבורו בחיו שנ' וקברו אותו בנכול וחלו מצפון ליר געש מאי להי געש שגעש עליהן הדר לקברן א"י חייא בר אבא א"י יוחנן כל המתעצל בהפסדו של אדם חכם אינו מאריך ימים מרה בנגד מרה איתיה רבי חייא בר אבא ל' עוזקו ועכרו העם את הכל ימי ויהושע בן נון הקלו אשר האריכו ימים אחרי יהושע אל כלאי ימים האריכו שני לא האריכו גדולה גמילות חסדים שהעושה אותה אפי' עם מי שאינו צריך הבה משלם שכרו כדגרסין כיוקרא רבה ר' סמון בשם ר' לעזר אמר ר' שישן כי שעושה חסד עם מי שאינו צריך חסד אברום עם מלאכי השדת דנתיב ודא עומד עליהם וכי הו' אוכלין אמר רבי יוחנן ראינן כאלו אוכלין והראשון ראשון מבטלין מהפרע לר' הבה לו לר' בנין המן ודבאר והשליש ועיני כבוד מקיפין עליהם והלא דברים קל' נחמו נחמו מי שהיא עושה חסד עם מי שאינו צריך לו

פרע לו כך הקדוש ברוך הוא שכרו מי שהוא עושה חסד עם מי שהוא צריך עאבר ר' סיבון בשם רבי לעזר אמר ששה אהרי ומה אם עמו ומאב לפי שלא עשו חסד עם ישראל דבה' על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וכי צריכין הו' והלא כל אותם מ' שנה שהיו במדבר והה דבן יורד ודבאר עולה ועניי הבבדו בקיפין עליה א"י לעזר דרך ארץ והאבאמן הדרך מקיפין לו מאבל ומשהה דאמה פרעו דכתיב לא יאבא עמו ומאב ב' בקלה חללא דברים קו' ומה מי שאינו עושה חסד עם מי שאינו צריך פרע לו ובה כך מי שאינו עושה חסד עם מי שצריך חסד עאבר ר' סיבון בשם ר' לעזר אמר ששה אהרי מי שעושה חסד עם שחייב לו בחרו עם משה דכתיב ויאבר א' בנותי ואני ר' לעזר אמר יתרו עשה חסד עם משה דכתיב למה זה עובתן את האיש קראן לו ואלה להם א"י סבון אן באן חסד בשכרנותן לו ובשכר האמלו דכתיב הם דלה דלה לנו מהי פרע לו דבה' אלעזר בניו של ר' יוסי הגלילי אמר בימי שאול דפתיב ראמר שאול אלהקני לבו כדודו מתוך עמלק פ'ן אוספך עמו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל וכי עם כל בני ישראל עשה חסד יתרו והלא עם משה בלבד עשה אלא ללמדך שכל מי שעושה חסד עם אחד משר' מעלה עליו והכתיב כלו עשה חסד עם כל ישראל והלא דברים קו' ומה מי שעושה חסד עם מי שהוא חייב לו ראה מה פרע לו ובה שכרו מי שעושה חסד עם מי שאינו חייב לו עאבר ר' סמון בשם רבי לעזר אמר ששה אהרי מי שעושה חסד עם מי שצריך חסד כועז עם רות דכתיב אמר להיבועז לעת האוכל גושי הלחם ואכלת מן הלחם וגו' או ינתן מכאן שחומץ פה לשריב ויצטב להקליקל ועירי בראשי אצבעותי ודבתו אמר ותאכל ותשבע ותותר אז את לי' ממנו תרתי או שרתה מכה כדו של אותו צדיק או כמיעושה של אותו צדיק ותייב אדם ל' שמועס חבירו כיום שכתו וכו' ודשפעת טובו וכיום צרתו צריך ש' שתתף עמו בצרה וישתדל להצילו מצוה כדגרסין בבסכתא ביים טובה היה בטוב אל הנחום כדחייא ביום שכתו של חבירו הוה עמו כמא' וכיום רעה ראה אם נדחוג לחברך יום רעה ראה האן תעש' חסד עמו ולהצילו מצוה כך היה אמו של ר' הנהום בר חייא ביום שהיה לוקח לישראל בשבת וחתה לוקחת שתיים אחת לו אחת לעניים וכיום שהיה לוקחת לו אגודה של צדק חתה לוקחת שתיים איה לו אחת לעניים גדולה גמילות חסדים יותר כתלמוד תורה כדגרסי' בבסכת ע"ז כפ' לפני אצדיק של גרם תו' כשתפסדו לעזר בן פרשא רבי חנינא בן תרדיון למינות אל רבי אלעזר לרבי חנינא אשריך שתפסת על דבר אדו אמי לי שתפסתי על הכסה דברים אל רבי חנינא בן תרדיון אשריך שתפסת על חמש דברים ואתה הצעל אמי לי שתפסתי על דבר אחד ואני הצעל שאתה עסקת בתורה ובגמילות חסדים ואני לא עסקתי אלא בתורה בלבד דאבר רב כל העוסק בתורה בלבד רומה כמי שאין לו אלוה שא' ימים רבים לישראל ללא אלוה אבתול לא כהן מורה ולא תורה כמי ולא תורה אמר רב הנאכל העוסק בתורה בלבד ובגמילות חסדים לא עסק דומה כמי שאין לו אלוה דבר גדול אלוה בגמילות חסדים שכל העוסק בגמילות חסדים עושה חסד עם ורעו אחרי' ולבדו מיונתן כן שאול בשביל שעשה חסד עם דוד ולימד עליו זכר לפני שאול אביו שכל מה יעשה עשה גמל דוד חסד עם כפי' שבת בניו של יוחנן אהרי מת אביו שנ' ועכדת לו את הארמה וזהו לכן אדוניך לחם ואלו דומה צדקה אכל על שולחנו באחד בני דבליך ובעבור שחלק דוד והסד כפי' צדקה ונתת לקח והמלכות כדכתיב בן שלמה ולא נשאר לו מלמה אלא על שכת' יהודה לבדו דחייא למה תרבו עוד דברך אתה וצבא תחלק את השדה בשעה שאבר דוד אתה וצבא תחלק את השדה יצאת בת קול ואמרה רחבעם ורבעם יחלקו המלכות כתיב

פרק השני

כזא וזא במה גדול שבר גומלי חסדים שבשבר גמילות חסדים וזכין לתורה ומעלה עליה
 ובתוכ כאלו וקרב תורה ונאלו בנה אמה מהרבה ירושלם כדגרסין במסכת ברכות
 בפרק מאיזה אמר רבי חלבו אמר רבה ונאלו כה דתנה מסעודה חתן ואינו משכחו עוכר כה קלות
 שנאמר קול ששן וקול שמה קול חתן וקול כלה קול אמרים והדו אתה עבאוח ואם משכחו מה
 שבר אמר רבי יודישע וזכה לתורה שיתנה בהכשה קלות שנאמר ויה ביום חשילי בנות
 חבקרנו ונתיב וכל העם רואים את הקלות וכן קלות דמעקרא רבי אבה אמר כאלו מקריב
 תורה שנאמר ומביא תורה ביתו רב נתמן כריצחא אמר כאלו בנה אחת מהרבות ירושלם שנאמר
 כי אשיבאת שבות הארץ **גדולה** גמלו דסרים שגור דין ושכועה נקדע בידותה כדגרסין
 במסכת ראשהנה בפרק ארבעה ראשי שנים דם אמר רבי שמאל בר נחמני אמר
 רבי יוחנן מיין לגור דין שיש עמי שבעה שאינו נקדע שנאמר לכן נשבעתי לביה עלי אם יתכפר
 העק בית עלי בזבח ומתה עד עולם אמר רבא מבחומצהו אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה
 ובגמילות חסדים רבא ואבי מביה עלי קאתי רבא ועסיק בתורה חיה ארבעין שנין אבי דעסק
 בתורה ובגמילות חסדים חיה שותן שתין ובזכה גמילות חסדי שאדם עשה מזה לין כל ענותו
 שיאמר בחסד ואמת ימפר עק פעם אחת דהרבי יוחנן בן זכאי מהלך בירושלם רבי יודישע
 אחריו ראה בית המקדש שהיה הרב אמר ל' יודישע אי לנו על הרבן רבית שהו מתכפרין בו ענותו
 אמר לו רבי יוחנן בני אל יע לך יש לנו כפרה אחרת כמותה ואינו זו גמילות חסדים שנאמר כי
 חסד הפעולות לא זכה ושלשה דברים שאמרנו שהעולם קים עליהם שון תורה ועבודה וגמילות
 חסדים שלישתן נאמר בכל אחד ואחד משלשה פסוקים שון אחד בתורה ושני בבבאיים ושלישי
 בכתובים בתורה דכתיב כחמדך עקב וגאלת בחסדך זו גמילות חסדים בעדן זו תורה שיאמר
 ה עז לעמיו יתן היכר את עמו בשלום אל מהך שך זה בית ובקדש שהעבודה שם שזוהו עיון
 קרית מעדינו ענין תראמה ירושלם נה שאנן בביאיים דבתי ואשים דברי כפיך ובצל ידי כסתוך
 וגו' ואשים דברי כפיך זו תורה ובצל ידי כסתוך זו גמילות חסדים ולאמר ליצון עמי אתה זה בית
 ובקדש שנאמר הו' שוכן בציון בכתובים דבתי כחמד ואמת יצור מלך ומעד בחסד כסאו חסדו
 וגמילות חסדים ואמת זו תורה שנאמר תורת אמתתה כפיו כסאו זה בית המקדש שנאמר כסא
 כבוד טרום מראשון מקום מקדשו ובזכות גמילות חסדים נתן הקדוש ברוך הוא צדקה ושלום
 בארץ שנאמר חסד ואמת נפגשו צדקה ושלום נשקו סליק פירקא

פרק עשירי בענין תלמוד תורה

אשרי ואיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חסאים לא עמד וכמו שב ליצי לאיש כי
 אם בתורת ה' הפצו ובתורתו יודגו ויגמלו וליה וזהו בעדן שתול על פלגימי אשר פרו
 יתן בעתו ועליו לא יבול וכל אשר עשה יצילה וגרסין במס' עז' כפ' לפי אריון של גרם אשר
 האיש וגו' שלא הלך **אשרי** של גרם פ' בשבחה שהגרים עושים ביום ובחופתן כגון ששיבו
 שור ויבסו אנשים מווינין לתלמידינו או כגון ששיבו מימן במקום יבוח וירחיהו למשה במקלות
 וכיצא חס' ובדרך חסאים לא עמד שלא עמד בקנינות פירש' ושי צידת דחיות על ידי הרבנים
 וכמו שב ליצי לא ישב כתחבולאות פירוש צורת מלכי וכוסים ופילים והות ששוחקן בהם שמא
 יאבד

פרק עשירי

אמר ואיל ול אהל כתי' לשרטיות וליקראות ולא עמדתו בקנינות ולא ישבתו כתחבולאות אך
 ואגרה בשניה תלמוד לומר כי אם בתורת ה' הפצו ובתורתו יודגו ויגמלו אמר רבי דימי בר
 זבא כל העוסק בתורה הקדוש ברוך הוא עושה הפצו שנאמר כי אם בתורת ה' הפצו אמר רבא
 לעולם לילמד אדם תורה כמק' שלבו הפץ אמר רבה בתחלה הנקראת על שמו של הקדוש ברוך
 הוא ולכסף נקראת על שמו של לומדה שנאמר כי אם בתורת ה' הפצו והדר בתורתו יודגו ויגמלו
 וליה ואמר רבא ליגרים איניש זאף על נב דשבח זאף על נב דלא ידע מאי קאמר סנא גרסה
 נפשי לתאבה גרסה כתיב ולא שחנא **גדולה** תורה שנתנה כס חיים ורפואה ללומדיה
 בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר כי חיים הם למיציאיהם ולכל כשדו מרפא
 האמר רפאות תהי לשרוך ושקי לעצמותיך גרסין במסכת עירובין בפרק כיצד מערבין אבין
 רבי יודישע בן לוי המהלך בדרך ואין לו לחא יעסק בתורה שנאמר כי לית חן חש בראשני יעסק
 בתורה שנא' הם לראשך חש כפרנו יעסק בתורה שנאמר ועקבים לגריותיך חש במעני יעסק
 בתורה שנאמר רפאות תהי לשרוך חש ככל גופו יעסק בתורה שנאמר וכלל כשרו כרפא אמר
 רב יוחנן כיה רבי חייא באורא שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת כשר ודם כדת כשר דם
 נותן סם לחברו יפה לחונקשה לחה רבה נתן להם תורה לישראל היא סם לכל גופו שנא' וכלל
 כשרו מרפא גרסין בויקרא רבה תדעני אורה חיים שובע שמוחת את פניך נעמי בימיך נצח
 אמר ר' ל' הקדוש ברוך הוא רבון העולמים תודיעני אינו בת חביבה ועיפה כחלקי כה תרין
 אמר ר' ז' אמר זו היא שבאח מדת תורה ומעשים טובים שנאמר מימנו אש דת לבן חור אמר
 אלו סופרים ומסטיים ומלכדי תמק' לאמתן שון עתירין לישב בצליו של הקדוש ברוך הוא ביסעו
 הדא הוא דכתיב שמי' ה' לגדי חמדי גרסין במסכת העניית כפ' כמימי מוכרין תמיא חיה רבי
 כנאה אמר כל העוסק בתורה לשמה נעשית לו סם חיים שנא' עץ חיים היא למחויקים בהוואמר
 רפאות תהי לשרוך וגו' כי מיציא מצא חיים ויפק רצון כה' גרסין במסכת כתובות בפרק שני
 דיני גולות כל המשתמש באור תורה של תורה מזיזו וכל שאינו משתמש באור תורה אין
 של תורה כתייהוכיון דחוייה דקא מצטער אל' ר' מצאתי להם מצוחה מסקים אחר ואתם דייקים
 בה אלדיכם חיים כלגם היום וכי אפשר לדבק בשכנה חמא כתיב כ' ה' אלדיך אש אוכלה הוא
 אלא ליכר לך כל המשיא כהו לתלמיד חכם והעשה פרקמטיא לתלמיד חכם והבדל תלמיד חכם
 מנכסו מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה כיוצא בדבר אתה אום לאהבה את ה' לדין לשמוע
 בקולו ולדבקה בו וכי אפשר לדיבק בשכנה אלא לומר לך כל המשיא כהו לתלמיד חכם וחיבתו
 לתלמיד חכם מנכסו מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכנה גרסין במסכת ברכות כפ' הדואח
 ואדבת את ה' אלדיך ככל לכך ובכל נפשך ובכל מאורך תניא רבי אליעזר הגדול א' אם נאמר
 בכל נפשך למה נאמר בכל מאורך אלא לומר לך אם יש לך אדם שגופו חביב עליו ממנו לכך
 נאמר בכל נפשך ואם יש אדם שסממו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאורך ת' מעשה
 וגזרה מלכות **אשרי** על ישראל שלא יעסקו בתורה מה עשה ר עקבא והלך והקדיל קהילות
 ברי' וישב ודרש מצאופפוס בן יהודה אמ' לו אי אתה מהירא מפני אומהו אל אתה דא' פפוס
 שאומרים עליך חכם אי אתה חכם א' טפס אמטול לך למה חורבד ודמה לטועל כהלך על שפת
 ירד ראה דגים שהו רצין לכאן ולכאן אמר לרם כפני מה אתה מציע אמר ולרם פני הדשתות
 והמכבדות הבאות עלינו אמר לרם רצונם שתעלוי לכשה ונורו אבי ואתם במקום שדרו אבותי

אבות ואבותיכם אל אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות אי אתה אלא שפשוטו במקום חיותו
אנו מתיראין במקום מתנתו לא בלשון ואף אנו בזמן שאנו עוסקין בתורה ודתי בהיותנו חייך
קאריך ימך אנו מתיראין בשאנו נוסקים מדברי תורה על אתה כמה וכמה לא הוימים מעשים עד
שתפסו לרכי עקבא וחבשהו כגית ואסרוין ותפסו לפפוס בין יהודה חבשהו אצלו אמ לו אשרך
שתפשהו על דברי תורה או לי שבהפסתי על דברים בטלים אמרו כשהוציאנו ליריגה וזמן קרית
שמעיה והיו סוקרין את בשרת בבסוק של כרזל וזיהמתמין לקבל עליה עול מלכות שמים בארבה
אמרו לו תלמדנו רבינו עד כאן אבר להם כל ימי חיותי מצטער על מקרא זה בכל נפשך ואפי' הוא
נושל את נפשך ועכשך בא ליריגה אקיימנו יצאת נשמתו באחד אמלא ביה השרה רבנו של עולם
זנותהונו שכרו ממתיים יך הפסחים בתל אבי להם חלקם בתיים יצאתהו בת קול ואמר אשרך
רבי עקיבא שיצא נשמתך באחד ואתה מוזמן לחיי עולם רבא גרסין במסכת ברכות כפ' הרוואה
הסבת ושמע ישראל אמר להם משה ישראל כתפוע צממם על דברי תורה כדרי שמעון בן לקיש
ואמר רבי שמעון בן לקיש אין דברי תורה מחקימין אלא במי שממיה עצמו עליהם שנאמר זאת
התורה אדם כי ימת באהל אמר רבא ואיתו רבי שמאל בר חמני מאי דתיב אם נבלת בדתנשא
ואם זמות די לפת אם מבבל או עצמו על רבי תור מתנשא אם לאו ארניא מאי דתיב
כי מיך חלב יוציא המאה במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקא עליה חלב טיגן משידיאמו
ומיך אף יוציא דם כל תלמוד חכם שמעס עלי רבו פעס ראשונה ושניה ושנתק זוכה ומכחין בין
דם שמא לדם שהוד ומיך אפים יוצא רוב כל תלמוד חכם שמעס עלי רבו פעס ראשונה ושניה
ושנתק זוכה ומכחין בין דיני ממתנת לדיני נפשוה כדתן הוציא שיחנים יעסוק בדני במזונה שאין
ליך מקצוע בתורה יותר מן שהן גמעיין נובעו וגרסין במסכת סנהדרין בפרק הלקדוש ר' יהודה
בר סימון כל המשחרר פניו על דברי תורה בעולם היה הקדוש ברוך בבזוק זיוו לעולם הבא שנאמר
מראהו בלבון וכו' אמר רבי תנחום בר חיילא כל המרעיב עצמו בדברי תורה בעולם הזה והקדוש
ברוך הוא משמע לעולם הבא שאם ירויון מושן ביתך ויהל עדניך תשקם וגרסין במס' ערוכין
בפרק ערשין פסין שהנחות בעורב כמי אתה מוצא דברי תורה במי שמשיכים ומעריב עליהם כמת
החדרש רבא אמר במי שמשיחיד פניו עליהן בעורב רבא אמר במי שמשיים עצמו עליהן אכזרי על
כיון כי הא רבא דא בר מתנא דהואויל לבי רב אמרה ליה דכיתיהו ינוקיא מאי אעביד ליה אמ' ליה
קדמי באגמא גרסין במסכת ערוכין בפרק כיעז מערבין או לעזר מאי דכתיבנו עניקים לגרורותך
אם משים אדם עצמו בענק זה ליצואר שרואה ואינו נראה תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין ת
תלמודו מתקיים בידו אמר רבי אלעזר מאי דכתיב לדין בערתהו רבושם אם משים אדם עצמו
בערתהו שהגל דרשן בה אינמיבבושם שרבל מתכשמן ממנו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין
תלמודו מתקיים בידו אמר רבי אלעזר מאי דכתיבנו כמדר מתנה אם אדם משים עצמו כמדר
זה שהכל דרשן כהתלמודו מתקיים ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו וגרס' בפסיקתא מפנימה
ניתנה תורה במדבר להלמדך שאין אדם זוכה לדברי תורה לא אם כן מפיקה עצמו כמדבר וגרסין
במסכת ערוכין בפ' כיעז מערבין או אביש בר חבא מאי דכתיב לא בשמים הוא לאמר ולא מעבר
ליס לא בשמים הוא שאם בשמים הוא אתה צריך לעלות לפניה ולא מעבר לים הוא שאם מעבר
ליס הוא אתה צריך לעבור ארצה רבא אמ' לא בשמים הוא לא תמצאנה במי שמבזיהו עצמו עליה
בשמים ולא מעבר לים הוא לא תמצא בסורקן ולא בתגרין שמאל אמר אין התורה מצויה לא

באסטרוולין

באסטרוולין ולא באסטרוולין שנאמר לא בשמים היא אין התורה מצויה כמי שמתעסק במלאכת
שמים לעולם ימעט אדם בעסק ובסחורה ויבקע עתים להיותה לפי שבשעת פשרתו של אדם אין
מליץ אתו לא בספר ולא זכב אלא תורה ומעשים טובים ואינו נענש שתהלה אלא על כטול תלמוד
תורה שבין אמרו לול כשכנסים אותו לבימה אומרים לו מה מעשך קבעת עתים לתורה הבת דבר
בתוך דבר נשאת ונתת באמונה וכו' וגרסין במסכת ברכות בפרק הרוואה אבר רבי שביאמר רבי
שמאל כל המרפה עצמו בדברי תורה אינו יכול לעמוד ביום צרה שנאמר התרפית ביום צרה צר
בחוך אמר רבי שבי אמר רבי יאשיהו אפילו על מצוה קלה שעה אחת שנאמר התרפית ביום צרה
התרפית מכל מקום גרסין במסכת ברכות בפרק מאיכתיכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו
עוסק הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסודין מבעורין ומקבירין אותו שנא' נאלמתי ויבמה רחשהו כטוב
וכאבי נעכר ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תהיי' אל תעזבו אמר רבי זדא
ואיתמר רבי חנינא בר פפא כוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת כשר וחס' מדה בשר ודם
המכיר חפץ לחכירו ומכיר עצב וחלוקה שמת אבל הקב"ה אינו כן נתן תורה לישראל שכתבו שני כי
לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו וגרסין בבבא בתרא בפרק דבור אתה פניה אמר רבי יהודה
אמר רב כל הפרש עצמו בדברי תורה אש אוכלתו שנא' ונתתי פני בים מהאשי יצאו והאש האכלם
כי אתא רבין אמר רבי ענתן כל המרפה עצמו מדברי תורה אש אוכלתו שנאמר אדם העדי מדריך
הטבל בקהל רפאים יצאו וואן רפאים אלא יורדי גהים שנאמר ולא ידע כי רפאים טס בעמק שאול
קדוואה וגרסין במסכת חגיגה בפר' הכל חייבין תל' שלשה הקב"ה ביום עליהם בכל יום על שאפשר
לו לעסוק בתורה ואינו עוסק ועל מי שאפשר לעסוק בתורה ועוסק ועל הפרנס כדתנאה על
העבור בחנם ויושע עניש על דברי תורה כדגרסין במסכת ערוכין בפרק דר אמר רבי יהיא בר
פפא לאנענש ודשעאלא על שטבל את ישראל מדברי תורה שנאמר יהי כדמות יהושע כדיתיהו שא
עינו וירא חנה איש עומד לגודל וחרבו שלופה בידו חלך יהושע ליוניאם לו הלאותה אסל צרנה
יאמר לא ביאני שר צבא ה' ועתה באתי אמר לאמש כשלהם המיד של בין הערבים ועכשו בשלהם
תלמוד תורה אמר לו על איזה מרס באה אמר לו עתה באתי על תלמוד התורה תור נבנן עתה
באתי פירוש על כטול תורה מיד לין ויהושע כלילה הוא בתוך העם או יתחן מלמד שלן בעומקה
של הלכה אמר רב שמאל בר חנינה משמיהו רב גדול תלמוד תו ומקרבת המידך דקאמר ליה
עתה באתי גרסין במסכת עבודה זרה בפרק לפניאודיהן של גרים אבר רבי לוי כל הפרס כדברי
תורה ועוסק בדברי שיחה באבי לין אותו גחלי רחמים שנאמר הקספי' מלוח עלי שיהושר רחמים
לחכם אמר רבי יהודה אמר שמאל באי דכתיב ותעש אדם כדני הם למה נמשלו בני אדם כדני
הים לומר לך מה דנים שבים ביון שעלין ליבשה מיד כתיב אף בני אדם ביון שפרשוכן התורה
וכן המצות מיד מתים גרסין במסכת כפ' כמה גד' ליקן תנור נבן בעון מדרי בניי של אדם כתיב
דברי רבי אלעזר בנו של רבי שמעון בן יוחאי בשם ר' יהודה הנשיא אומר בעון כטול תורה כשלא בא
למאן דאמר בעון דררים כדאמרן למה יקעוץ הארדים על קולך וחבל את מעשה ידיך לא למד
בעון כטול תורה מאי הוא מהא דכתיב לטהא הבית אה בניכם מוכד לא לקחו וגרסין במס' זמא
כפ' אמ' להם רבמנה תנו רבין עני ועשר ורשע כאין לדין לעני או לוכפני מה לא לבדה אסאבר
עני והיה ושרדו כמזונות' אל כלו עני אתה יותר מרלל אמרו עליהו על הלוקחן שכל יום ויום היה
משהבר כטרפעיקא פי' דינר היצו נוחן לשומר בית דבררש והיצו לוקח פרנסתו ופרנסת ביהוה פסע

אית י' ב

הוא אמת לא מצא להשתכר ולא נהנה שומר בית המדרש ליכנס עמו ונתלחוש על פי ארוב
 בדישמשק דברי ארלים היום מפי שמעיה ואבשליו אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקפת שבת
 והתחיד עליו שלג מן השמים ושברו ביה שעליה עמוד השחר אם שמעיה לאבשליו אתי בכל יום
 הבית מאד והיום הבית אפל שכא מעזן הוא הציבו עיניהם וראו דמות אדם כארוב עליו רוס שלש
 אמת שלג פרקדו ודרדדו ודרדדו ודרדדו אמרו ראי זה הלל עלי את השבת ואף
 על פי שהיה ברוח זה לימד תורה ברבים והעמיד תלמידים הרבה והיות למדו חכמים גדולי גדולי
 ודרסן כבא כתר אפרקיש נוחלין תנו רבנן שמעיה תלמידים היו לו להלל הוקן שלשים
 מים ראויים שתשעה עליהם שכמה כמשח כענין ליהושלום שלישי בהם ראויים שתעמוד להם
 חמה כדושעבן נון עשר בימיהם גדול שבכולן ונתן בן עזאי קטן שבכלם רבן יוחנן בן זכאי
 אמרו עליו על ר' יוחנן בן זכאי שלא הוציא מקרא ומשנה תלמוד ודלות והגדול דקדוק תורה ודקדוק
 ספרים וקלים המורים וגיורות שוות ותקופות וגימטריא משלות כוכבים ומשלות שועלי ושיחת
 וקלים ושיחת שדים ושיחת מלאכי השפת דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה כרובה רב
 קטן היתה ראבי' ורבי לקיים מה שאם לדיחיל אודבי' שוג' וזי מאחר שקטן שבכלם כך גדול
 שבכלם על אהה כהה וכוונתו אמרו עליו על יוחנן בן עזאי בשעה שישב ודקדק בתורה כל עוף
 שפורה עליו מד נשרף עשירי אומר לו כפיכה לא עסקת בתורה אם אבד עשירי זהו שרוד במכת
 הם אמרים לכולם הית עשיר יותר מרבי אלעזר בן חרסום אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום
 שדעיה לו אבני ארץ עיירות ביכשה ובגדן אף ספוחות כים וככלים כים ויום זה הנושל משו על כתפל
 זמרח מעד לעיר וכמניה למדינה ולמדינת תורה פעם אחת מצאנו עכור ועשור אנגריא אמר
 להם וביחודי שארץ למד תורה אמרו לו חיי אלעזר בן חרסום שאין אנחנו חזקין אהך ומצאנו לא
 דרך וראה אותם אלא יושב ועסק בתורה כל היום ובלה לילה רשע אומ' לומפני מה לא עסקת
 בתורה אם אבד נא מה דהית וישרוד ביצרי אומרים לו בלום הית שרוד ביצרי יותר מיסוף אמרו עליו
 על יוסף הצחק בכל יום היום אשת פושטת משדלו כוכבים בגדים שרלבי שישו שהיתה לא
 הלביתו ערבית ערבית לא הלביתו ששדית אמרה לו השמע לי אמ' לה לאו הרימתי כשך כבית
 האחרים אמר לה ה' מתיר אמרים והיגוד כהכלא שמע אליה לשכב אצלה לזוה עמה לשכב
 אצלה בעולם והוה לחות עמיה בעולם הכא נמצא רחל מתיב את הענינים רבי אלעזר בן חרסום
 מתיב את העשירים יוסף מתיב את הרשעים ורסן במסכת ניה בפרק עגלה ערופה אמר רבי
 יהודה בר דיא כל העוסק בתורה מתוך דוחק תפלתו נשמעת שנאם כיעם ביצון ישוב כירושלם ככת
 לא חבבו דחן ודחן לקי' יעקן בשמעתו ענד וכתב בתריהותן ה' להם להם צר אמר
 אף משיבין אותו מדי תשבינה שנאמר והועידך ראוה את מדיך ורבי תנצא אמר אין הפרגוד
 נעול בפני שנאמר ולא יכנף עך מדיך והעוסק בתורה מתוך דוחק שבורה רבו מאד כמו שאמר
 ר' לך כך הוא ורביה של תורה פתבליח חסיל ומים במשורה השתה ועל הארץ תישן וחי צעור תחיה
 ובתורה אתה עמל ואל תלמד יותר מלמודך ואל תתאמר לך שאלוהים של מלכים ששולחך גדול
 משלחתם ונתרך גדול מכתרם אם אתה עושה כן אשדך בעולם היה וטוב לך לעולם רבא
לעולם ישדל אדם שיהא עמל בתורה שגדול מתן שכרה של תורה שאפילו בתבהצי ימו
 אם למד תורה כל ימיו מתן לו שכר נ' אוחה כאה שנים או יותר ושרח כבודו ולמד
 תורה שאחר המכה ואחר המעשיתו כגדוסן במדרש תנצמא כי תשא את ראש בני ישראל כך

פתח ר' תנצום מתוקה שנת העובד אם מעש ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר אינו מביח לו לישון
 שיכול בן כ' שנה לומר לפני הקדוש ברוך הוא אלוהי שכלתה מן העולם בחצי ימי הית' מאריך
 שנים ומרבה תורה ומצות לפיכך אני אומר אם מעט ואם הרבה יאכל שמתן שכר זה כמתן שכר של
 זה תדע דאמר רבי תנחום דוס ושלום שהרי משה שימש את ישראל כמצרים וכבדו כר ארבע' שנה
 וחיה קב שנה ושמואל כל ימיו נב שנה וכל משאן ושורחן של ישראל ושקלן ובהוב כ אחד שנאמר
 משח וארזן כבודו ושמואל כקדאי שכיהי אומר מתוקה שנת העובד ואל' לוי משל למדן הדבר
 למלך ששכר פועליו למלאכתו בשחן עושין נשל המלך אחד מחן ושי' עמו לערב באו הפועלים
 לישול שכרן בא אותו הפועל ששיל עכ המלך לישול שכרו עמדם שביאכול המלך לומר לו אתה לא
 עשית עמי אלא שתי שעו שלג כמה שעשית אף הוא יכול לומר למלך לולי אתה ששילתי והלכתי
 עמך הית עושה הרם וכך הקדוש ברוך הוא יתכרך שמו המלך זה הקדוש ברוך הוא והפועלים
 אלו עמל תורה כי שיעג בהנה רבמים שנה או עשרים שנה או שבעים שנה היה יכול לומר לולי
 שגורתי הית עוסק בתורה ולפיכך אם שלימה המלך עליה שלום אם מעט ואם הרבה יאכל שמתן
 שכרן שנה אמרו לו הרי אמרת והשבע לעשיר אינו מביח לו לישון מה ודאי מביח לישון שכל מי
 ששבע מאכלה מביח לידו שניה אמר להם בעשרי תורה אני מדבר ולא בעשרי מכן כיצד
 אדם גדול ועשיר בתורה לימד תלמידים הרבה ודיכף תורה ברבים ושבען בתורה ואף על פי
 שהוא אמת אינו מביחין לו לישון אלא יושבין ועוסקין תלמידי בתורה ובתלמוד ובהלכות ובהגות
 ואחרים הלכותו שמעוה משכונ מכוויין שבו בכל שעה ואין מביחין אותו לישון וכן אברל שמעון
 בן לקיש אמר רבי עקיבא וכן אבר רבי שמעון בן יוחאי אין תלמידו מביחין לו לישון וכן משה
 למד תורה לישראל והדריבן למצות ונתן להם סד' פרשה שקראים בכל שבת ושבת ובכל הודש
 הודש ובכל מעדים והם סוכרין אותו וכל פרשה ופרשה ובפרשת שקלים אם משה לפני הקדוש
 ברוך הוא רכמו של עולם כשאמת אני נזכר אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך בשם שאתה עובד
 עכשיו ונתן להם פרשת שקלים ואתה חזק את ראשן כך ככל שנה שנה שקראין אותה כאלו
 אתה עובד שם באותה שעה חזק את ראשן בנין כמה שקראו ענין ורבר ה' למשה שא את ראש
 בני ישראל לא נאמר אלא בית שא את ראש בני ישראל

מצות

עשה כן התורה על כל אחד מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה
 כתבו לכם את השירה הזאת לעד כלומר כתבו לכם את התורה שישבה שירה זו
 לפי שאין מביחין את התורה פרשיות פרשיות ואף על פי שדיחולו אבותיו כפר תורה מצוה לכתוב
 משלו וזהו שכר יש לכתוב ספר תורה לעצמו יותר מן הקודם כגדוסן בכמה מצות בפרק
 דקומץ אמר ר' יהושע בר אבא אבד רב גיורל הלוקח ספר תורה מן השוק כחוסף כצוה הכהן בעלה
 עליו ונתנו כאלו קבלה מר בני אמר רבי יהודה אמר ששת אם הגיה בו אפי' אות אחת מעלה עליו
 הכתוב כאלו כתבו ומצוה על המלך לכתוב ספר תורה אחר לעצמו יותר על ספר תורה שהיה לו
 כשחיה הירוש שנאמר והיה ככתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר נגל
 ומגידן אותה מספר עזרא על פי בית דין הגדול ואסור לו לאדם לכבוד ספר תורה ואפילו ישן
 ולקחו בו חודשי לעולם אין מוכרין ספר תורה אלא לשיני דברים שילמוד תורה בדבריו או שישא
 אשה בדימוי וזהו שלא יהיה לו דבר אחר לכבודו כה' שכלה או שנכסל נחתן אותו בכלי הרס
 וקברין אותו אצל תלמידי רבם וזהו גנותן תיק שדוכן לכפר תורה וזוהו בו וכל הצפחות
 והארון

וארזקו ומגדל שבידון בו ספר תורה א"פ שהספר בתוך דתתיק וכן הבסא שדאן להניח עליו ספר
 תורה ומגדל עליו כתיב הבל תשמיש קדושה הם ואסור לזרוק כשיבולו או כשישברו אלא מגדל אבל
 הבינות שעומד כשאוחז הספר והלוחות שבו חבין בדם לתמוק להתלמד אין בהם קדושה וכן רמזם
 כספ ורוב ומיצא בהן שעושים לספר תורה לניי תשמיש קדושה הם ואסור להציאם לחול לא אם
 בן מבר אורם לקנות בדמיהן ספר תורה או חומשים ומגדלן חומשים על גבי נביאים וכתובי אבל
 אין מגדלן נביאים וכתובים על גבי חומשים ולא חומשים על גבי ספר תורה וכל כתבי הקדש
 אפילו הלכות והגדות אסור לזרוק אותם הקבילים שיש בהם ענינים של כתבי הקדש אין נכנסין
 בהם לכתב הכסא אלא אם כן הומו מתפוח עור לא יאחו אדם ספר תורה בורעו ויכנס בו לכתב
 הבסא או לבינת הקברות אף על פי שדא כרוך במשפחות ונתן בתוך דת קשלו ולא יקרא בו עד
 שירחיק ארבע אמות מן הקבר אומן הבת אומכיה דבסא ולא יאחו את הספר כשהוא ערום
 ואסור לישב על מטה וספר תורה עליה ביה שיש בו ספר הור אסור לשמש כשתה בו עד שירציאנו
 או עד שינחנו בכלי דתן אותו בכלי אחר שאינו מוכן לו אבל אם היה מוכן לו אפילו עשרה כלים
 זה בתוך זה בכלי אחד הם עד שיעשה לו מדיעה גבוהה עשרה שפחים אם אין לבינת אחר אבל אם
 יש לו בית אחר אסור לשמש בו משתועד שירציאנו כל הטמאים ואפילו נדות ואפילו גוים מותר
 לאחוז ספר תורה ולקרית בו שאין דברי תורה מקבלין טומאה והוא שלא ידו ידים כשנפוח או
 מלובלכות בשט אלא ירחצו ידיהם והיך כן יגיעו כל הרואה ספר תורה כשהוא בדרך חייב
 לעמוד מפניו והוא הכל עומד עד שיעמוד בו שיהיה לו או עד שיגיעו לבקבנו או עד שהנכה
 מעיניהם ואחר כך יהיו יכולים לישב בצהה ליהוד לספר תורה במקום ולכבוד אותו ובקום ולתרו
 דברים שכללוחות הכרת הם הם שבכל ספר וספר לא ידוק אדם כנגד ספר תורה ולא יגלה
 ערותו כנגדו ולא יפשוט רגליו ולא יתגעל ראשו כמשוי ולא יחזור אחריו לספר תורה לא אם
 בן ההגבה והמקום ממועשה שפחים המהלך בדרך במקום המקום וספר תורה עמו לא יניח
 ספר תורה בשק וינחנו על גבו והוא הרכוב עליו ואם היה מתפחד מן הגנבים מותר ואם אין שם
 פחד מן הגנבים מניחו בחיקו כנגד לבו והוא רוכב על הברמה עמו כל מי שישיב לפני ספר תורה
 ישב כמובד ראשו באימה וזכירה וכפוד ביה העד האמן על כל ברואי עולם שנאמר וזה שם
 כך לעד ויכבדו כבודו אבל כל המחלל את דתו גופו מחלל על הבריות וכל המכבד את
 התורה גופו מכבד על הבריות וחייב כל אחד מישראל לקרות ופרשה בכל שבת שנים
 מקרא ואחד תרגום ואם אינו יודע לתרגם יקרא הפסוק שלשה פעמים המן
 קריאתה ערב שבת או יום שבת קודם הצות ואם נתחיל וקרא מיום רביעי שקרא ופרשה סרוגין
 השלימה קודם הצות יצא פירוש סרוגין מעט מעט גרמלה תורה שכל העוסקה באלו קיים
 תולג מצות שכך מין האמות של עשה חכמה כמאני עד אשר לרעד רמז לנו שכל המצוות
 נבללות בעשרת הדברות והוא שאמר הפיי רבי שלמה בן גבירול אשר התוהוהוה בתוכה נשתהוה
 במספר המצוות וכו' ושבע אותיות מאשר לרעד כנגד שבע קולות שמתנה בהן תורה וכן בן כלם
 בתר כנגד כתר העלין קדוש ומקדש ומתכ ארבעה חסם יתעלה את ישראל נתן להם תורה ויצא
 לזכותם כמו שאמר רש"י הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך ורבה להם תורה ומצוות שנאמר החפץ
 למען צדיק יגדל תורה ואמר חסם יתברך שובן דרבי התורה והקרה ודע כי כלה דרבינו יוסף
 ואין בו נפתל ועקש נטח לאדם לעסוק בה כדי לזכות לחי העולם הבא והוא שאמר אינו ראוי

וספרה ומינהו גם הקרה ואמר לאדם וגו' ישראל הם ונקראים אדם שזאתן צאני צאן מעיות
 אדם אתם ואלו הפסוקים יש סמך להו' שאברושתיכם אדם להשלים פרשיות עם והצמר שנים
 מקרא ואחד תרגום וגוה סוד שבר העוסק בתורה כמו שאמר בוורר רבי יהודה פתח
 ואמר כי ישראל דרבי הוציקו ילבוכם ופושעים יכשלוכם כי ישראל דרבי הכל אורחמי
 דקבה בלתי ישר וארמי קשטו וכמי עלם לא ידעין ולא משגיחין על מה אינן קיימין ועל דא ודק
 ילכו כס בגין דאינון ידעין אורחמי דקבה ומשתדלי באורחיה דכל מאן דאשתדל באורחיה אינון ידע
 ואסתכל באורחיה דקבה ואזלי כדו דלא טעאן לימינא ולשמאלא ופושעים יכשלוכם אלן אינון
 חייבין דלא משתדלי באורחיה ולא מפתכלן באורחיה ולא ידעילאן אורחיה אזלי וכגון דלא ידעין
 לאסתכלא ולא משתדלי באורחיה אינון כשלי כדו באינון אורחיה בהאי עלמא ובעלמא דארמי
תא תוי כל ברנש דאשתדל באורחיה כד נפיק כהאי עלמא נשבתיה סלקת באינון אורחין ושבילין
 דאינון דאורחיה ואינון אורחין ושבילין דאורחיה ידעין אינון ואינון ידעין אורחיה דאורחיה
 כהאי עלמא זמון כהון כהאי עלמא כד יפקון כהאי עלמא ואילא משתדל באורחיה כהאי עלמא
 ולא ידעין אורחין ושבילין כד יפקון כהאי עלמא לא ידעין לברך באינון אורחין וכשלי בברוך ידך
 באורחין אחרין דלא אינון אורחיה דאורחיה ואתערותן לה בכמה דנין ואתענש כדו וכאן דאשתדל
 באורחיה מה מוכן בשכנך תשמר עליך וקצוות היא הטיחך כשכנך כקברא אורחיה תצור עליך
 פרינא דחזא עלמא וקצוות כד יתערקבה רוחך ותשבתין לאחאה מרינא כדן הוא הטיחך באי
 היא הטיחך הוא תהא כניגוריא על גופא בגין דיקומן אינון גופין דאשתדלו באורחיה כדקא יאות
 פלין אינון דיקומן בקדמת לחי עלמא כפרא ורבי מישיג ארבת עפר יקצו אלה להי עולם בגין
 דאתעסקו בחי עולם דאחי אורחיה והת כל אינון דאשתדלו באורחיה דהוא גופא אתקיים ואורחיה
 תנין עליה טבנין דבהוא שעתא אתער קבה רוחא חד דכליל מן רוחין ודא רוחין דכליל כד
 רוחין אדוכן לכל אינון דאשתדלו באורחיה לא צוה לון כהאי רוחא בגין דיתקיים לעלמין וא
 תמי הא כתי' לך רוחות כהי רוחותא לא אתקיימו דא כולו חיותו ככלקדמן תח חזא וימנא
 דאוקים קבה על ידא דרוחא אינון מתיא רוחא רוח אע"ג דהוא כד רוחא לנחלא חנה לקייב לא לאחואח
 דמיין קבה לאחאה מתיא כהוא גמא ולקייב לון כרוחא דאחלה כהאי גמא ואע"ג דאדרורו
 גרמין כהוא שעתא כמה דתקבה בעא לכל עלמא דאדרובין לאחאה כהאי ועל דא דהוא רוחא
 דומין לנחתא כהוא גמא ולקייב לון כרוחא דאתכליל כהאי גמא ואע"ג דאדרורו גרמין רשא
 כל אינון מילין דאורחיה וכל דהוא אורחיה דאשתדל בה ברנש כהאי עלמא אינון מילין ודהיא אורחיה
 קייבא קמי קבה ואתא אמת קמיה והיא ארימה קלין ולא אשתכחה ודדא זיכר אודי השיהוהמר
 בפום דארבך כרנש ואשתדל כהאי עלמא ועל דא אינון יקבון כקומא שלים להי עלמא כדאברן
 וכגין כך כי ישראל דרביה וקדוהו וישליכו אותו המרה וכו' ורין בו מים ר' יהודה פתח
 ואמר תורת ה' תמיכה בשבת נפש תורתה תמיכה כהאי לון לבני נשא לאשתדל באורחיה דכל
 מאן דאשתדל באורחיה אתה ליה חין בעלמא דין חין בעלמא דאחי וזכי כהרין עלמין בעלמא
 דין ובעלמא דאחי ואפילו אשתדל כהי שלא לטמה כדקא יאותו לאגר טב כהאי עלמא ולא דרין
 ליה כהוא ע"כא תח כתיב אךך ימים מינוי בשם לא עושר וככוו כהוא דאשתדל באורחיה
 לטמה דאית ליה אורך ימים כהוא עלמא דכח אורך דיומן ואינון יומן אינון חאי המן אינון רחצו
 דקדושה דלעילא אתרדן כרנש כהאי עלמא לאשתדל באורחיה לאתקפה כהוא עלמא בשמלא

עושר וכבוד אגר שכושלוה איהו ליה כהאי עלמא וכל מאן דאשתדל באורתי לשמחוד נפיק מואו
 עלמא אורתיא אולא קמה ואניח עליה דלא יקרבון נהיה כאריון ודינא כד שכיב גופא בקברא
 ואנשתי עליה כד נשמתיא אולא לאסתלקא למיתכ לאתרא איהו אולת קמה דהויא נשמתיא וכמה
 חרעין איתכרקה דאורתיא עד רעאלת לדונה וקמה עליה וכרנש עד דיהער כזמא דיקומן
 מיתעלם ואיהו סיגורא עליה ודד כד הלך תמזא איהו כמחאיתמ בשכך השמור עליך דשתיא
 דשמכ גופא בקברא דהא כדן סדדא זיכא אתון גופא בקברא ובדן אורתיא אניח עליה וקמתי
 כדא סימא דיתערן מתי עלמא מן עפרא והא תשוך לכהר דתרו סיגורא עליה רבי אלעזר
 אמר דהא תשוך בגין דאעג דהשתא יקומן מעפרא אורתיא לא יתנש בניו דהא ידעין כל דהא
 אורתיא דשכבו כד יסתלקו מואי עלם דהא אורתיא נשירא מרוא זיכא והיעול במיעוהו כמלקדמן
 ואיהו תמללל במיעוהו וכל מלין מתתקן יתור מכמה דהו כקדמיה דהא כל אפן מלין דאיהו לא
 יכל לארבקא לן כדקייאת והו אשתדל כדו ולא ארבק כולו ועאלין במעוה מתתקן ואורתיא
 איהו תמלל כיה דתרוקענות היא תשדך ר' יוחנן אמר בגוונא דא כל דהו דאשתדל באורתיא
 כהאי עלמא זכי לאשתדל כהאי עלמא דאתי והא איהו תח דהו ברנש דלא זכי לאשתדל לא
 באורתיא כהאי עלמא ואיהו איהו כהאי עלמא נפיק כהאי עלמא נפיק ליה ועלן ליה ליהוה ויהוה
 ותתא דאיקר כוד שאקושש הוין כמה דתל יועלי כבוד שאון בשש הוין בנין כד דהא דלא אשתדל
 באורתיא כהאי עלמא ואתתג כהאי עלמא כהאי עלמא כהאי עלמא כהאי עלמא כהאי עלמא כהאי עלמא
 לאנין דלא אשתדל באורתיא והבו דקבחה דאיהו וההר קמטנין דלא אשתדל כהאי עלמא תח כמה
 דהא עונש דאורתיא דהא לאגלישאל מארעא קדישא אלא בגין דאסתלקו מאורתיא ושכבו לה
 דוד על מה אבהו הארץ ואמר על עונם את תורתי ר' יוסי אמר מדבא לכן גיהעבי מכל דעת
 בנין כד כולא קומא באורתי ועלמא לא אתקום לא נאחיתא דאיהו קומא דעלמא לעילא והתא
 דכתוב אם לא כריתו יובם וליה דוד וקח דודו וישיבו אוהו וכוונה עב ומש ומב

פרק

הלמוד תורה מוצלת נפשות ומבנין בית המקדש ומכבוד אבואם כד גרסין במסכת
 מגילה כפרקא קמא אמר רבי יוס גרול תלמוד תורה כהצלת נפשות דמעיקרא קא
 השב למדמי בהר ארבע ולכסף קא חשיב בהר חמשה מעיקרא כהיכא שר באו עם זרובבל ישמע
 סומיה שדיתרעמיה מרדי כולשן ולכסף גתיב וכאם עם זרובבל יושע נחמיה שדיתרעמיה
 כזמני מדכי בלשן פירש' וזכור לכה לרמיקרא כמי כדשכעלה זרובבל מן הגולה
 ומרדי עמו וזמני בספר עזרא וזו לאתר ארבעה וקום ולכסף כשזמני מן שני לאתר שנכנה
 דבית בספר עזרא וכו' טלים בן מנין ראשון למנין שני ימי בורש ואחשורוש ושבע שני של דרית
 ואחרון לפי שנעשה מרדיש בנחם ירד משיבו וצעל הכמ' שכל זמן שברוך בן נריה קים
 לאתחיקרא שיש לך התמהלמה לא עליה עזרא עם זרובבל כש כדשע השנה השביעית של
 דרית האתרן לאתר שנכנה חתמו שכתוב כעזרא וזכא בירושלם כוד שהחמי היא השנה ה
 תשעית למדי' ומדרש הגדה שזה לומר תורכופי ברוך בן מנין כבכל וברוך לא עליה מבכל
 ונת ברוך השנים הללו ואמרין לעיל כרוך שנתכבא בשנה שתיים לדרוש כבכל דהמתכבא ושהלל
 ספרי לירושלם פירוש מתלה כשהו עוסק מדי בתורה עם הדרש חסגור שרם הסנה רין דהתח
 מעלה וזו היה הבתו מיכרו אחר ארבעה שנים אבל אחר שבטל תלמוד תורה וירד לביתו של
 ספרי לא יסמו ידעו דהתח וזה הבתו מיכרו אחר חמש שנים ולא חשש הכתוב לנפול שהעיל

כמי אחשורוש וזמן אלא דואיל ונשל תלמוד תורה הויר ומגדולתו אמר רב נאית' רבי יצחק
 בר שמואל כד מרתא גדול תלמוד תורה יותר מכמן בית המקדש שכל זמן שברוך בן נריה קים לא
 דהיה עזרא ועליה אמר רבא בר רב חנא אמר רבי יצחק בר שמואל כד מרתא משבה דרב גדול
 תלמוד תורה מכבוד אבואם שכל אותן שנים שהיה יעקב כבית עכר לא נעש עליהן ומי שלא
 למד תורה ואינו יכול ללמוד מהיעשה כד שיהיה לו זכות בתורה ותיקידו תלמודי חכמים ויהיה לו
 שכר גדול כד גרסין בקרא רבה עין חיים הוא למחזיקים בהלכות אלא למחזיקים
 בהלמי שבתיק וירלמודי דהו ומסייעו מממנו כשמעון אחי עזריה על שהיה עזריהו כפרקמטא
 רבא ומותן לחורפיו של שמעון נקרא על שמו וגרסין בפסיקתא רבי תנחומא פתח מי הקרימי
 ואשלם תחת כל השמים לי הוא רבי תנחומא פתח קרי' ברוק שהו שרו כמדינה ומתן דמי
 כזפורים ומשנים אמר דקדוש ברוך הוא עילי שלם כל גמולו וליהן לו שכר שכ ואל על פי שאברו
 דבתינו זכרם לכרכל האוכל האות מרבי תורה משל היו מן העולם הכא יש דברים שותנו
 דבתינו זכרם לכרכל תלמוד חכם להותמן התורה כגון שהן כמון להתעסק בו כפרקמטא
 דהתעסק לו בהיש לו שכר גדול והוא שאברו דבתינו זכרם לכרכל רבשל מלא לים של תלמודי
 חכמים ושיקו להם פרקמטא התלהל תלמוד חכם ואחר כך יקנו שאר בני אדם וכשיכירו יכירו
 של תלמוד חכם התלהל וואיכ יכירו שאר בני אדם וזהו בגמרא חכמינו ז' כדו שיהיה לנו כבוד
 דהא להם דיוכב כמו מתנות כהונה ומעשרות ללויים ודברים א' יעשו והחזירים מקצתם עם מקצתם
 לכבודם ואין עירך לגוה כבוד בתלמוד חכם כמטא ומתן פחותה מה שנהגין והחזיר עם הבורים
 שדם עמי הארץ וגם כן אין נותנין מס כלל על תלמוד חכם לא דכס שנתנין לכלים ונקרא
 כסף גלגלתא ולא כמנין דחזכות ולא שום מכס בעולם אלא הכל נותנין הקדל משלם ואפילו היה
 התלמיד חכם עשר גדול אין נותנין עליו שום מס כלל והו משאמר במסכת אבות כל המקבל
 עליו ועל תורה פורקן ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ ואין זה מכלל דנותנין מן התורה גדולה
 תורה שמטיבה נפש למדינה ומתכבד דפתיים ומשתיחה ולבנות ומארה העינים שאמר תורה
 חסמה מסיבה נפש עדות הונאמה מחכמת פתי פקודי הישרים כשמוז' לב מצותה ה' בהמארה
 עינים ולא עוד שכל העוסק בתורה וקדוש ברוך הוא מרדיכו על דרך השרה ומשה אליו שלום
 ושומר פעמיו שלא יכשלו שאמר שלום רב לאורי הורתך ואין למי כשול' סלק פרקא

פרק אחר עשר בענין משא ומתן

אשרי כל יראה ודמלך כדרכו יגיע כפך כי האכל אשריך וטוב לך וגרסין במסכת
 ברכות כפרק מאיבו אמר ר' חייא בר אמי משמיה דר' עולא גדול הדנה מיעו יותר
 מברא שמים ואלו כירא שמים כהיכא אשרי איש ירא את ה' ואלו כהנה מיעו כתיב יגיע כפך כי
 האכל אשריך וטוב לך דרשו רבותינו זכרם לברכה אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא
 ואכל כירא שמים לא כתוב וטוב לך וגרסין במכילתא וזהו אם שמעו השמע בקול ה' אלהי דוד
 כעניו העשה וזו חזרו כעניו העשה והמשא ומתן בלימוד שכל הנושא ומתן כאמור ורחו הברית
 מזה דמינו מעלין עלי' כאלו קים את כל התורה כלה וגרסין במסכת נדב כפרק הנוקב כה
 עשה אדם ויהעשר ירבה כחורו ושא רתן כאמנה ורבה עשונן דלא העיל יבקשו מיסכבי
 שהקושר

פרק אחד עשר

שהעושר שלו שנאמר לי הכסף ולי הזהב אמר ה צנאות ונרסין במדרש משלי איש אמתות
 רב בדבנות ואף להעשיר לא יצקה' ונושא נותן כאמת נכסיו מתכרכין והזרמן לו פרנסתו במני
 שבני אדם כושחים באמתות ויהיה בטונס מצני אצל תמיד ולא די לו שיתפרנס בן האמונה לא
 טנקא צדיק שנאמר וצדיק באמתות יחיה אבל חנושא נותן שלא באמתות ואינו טמא בחלקו
 ורורף אחר העושר ומשתדל לקנות כספו שלא בדרך הדינה כזמן להפטר גדול בממנו וכפשוט
 שנאמר ואף להעשיר לא יצקה ופתאום הפול ממה בונסו וכממנו וירד כנכסו היצרך לבריות
 שנאמר עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו עובד ואחריו יהיה נבל ומה טוב ומה נעי' המעט
 הקני ברין וכשורה מן הרבחה קמני שלא כדון שנאמר טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס
 ושנאה בן' ונרסין במיקרא רבה אמר רבי לוי ברכות מברכות בעליהן קלות מקלות בעליהן
 אבן שלמה וצדק יהיה לך אם עשית בן יחיה לך מה לי שאבא ליהן מה ליקח מה למכור ווי כרכות
 מרכות בעליהן' לא יהיה כביסך אבן ואבן גדולה וקטנה לא יהיה כביסך איפה ואיפה גדולה
 וקטנה' אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי לא יהיה כביסך אבן ואבן אם לא עשית בן לא יהיה
 לך מה ליתן מה ליקח ומה למכור ווי קלות מקלות בעליהן תרסין בתוספת שבעה גנבים הם
 גלוה' גונב דעת הבריות והמטוב מחכירנו ארדו ואין בלבנו לקרותו' והמטוב לו בתקרבות
 ונדענו שאינו מקבל והמותח לנחכות טכירות לחצו והמעטות במדות והמשקך במשקלות
 והעיקר החומץ בשמן' וכל הגונב דעת הבריות כאלו גונב דעת עליונה' ונרסין בספרו לא
 תעשו עול במשפטו וגו' אמר רבין אמר ואם בן למכור נאמר לא תעשו עול במשפט בכרה
 וגו' כלמד שהמורד נקרא דין טאם שיקר בכרה קדו עול שנוי משוקף ותעבה וגורם לחסשה
 דברים מטמא את הארץ וכחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את שונאי ישראל בחרב
 ומלה אותם מארצם' מאוני צדק צדקת המאומים' אבני צדק צדק את המשקלות' פת
 איפה צדק צדק את האופות יפה' הין צדק צדק את הדינים יפה' מאן אמרו והסתן בקנה את
 מרותו אחד לטלשים יום ובעל הבית אחר לשנים עשר דרש' רבן שמעון בן גמליאל אומר
 ודבני מקנה את מרותו פעמי בשבוע ומכחה את משקלותיו פעם אחת בשבת במה דברי אמרים
 בלח אבל ביבש אנו צדיק' וחייב להביע לנטפח מירוש כששוקל חייב להספך בדבר ששוקל
 עד שתרד כף הדבר השקול מכף האבן טפח אחד היה שוקל עין בעין נותן לוגיו ומין א' בעשרה
 פרוש אם לא היו כפופת המאזנים אחת מברעת חברתה ואין פתחה ולא יותר בדבר ששוקל על
 האבן אלא המאזנים מצדעות נותן לו יותר גרומין פי והברעה אחד מעשרה חלקים בן בלה בן
 ביבש' מאוני מרטה הועכת הואבן שלימה צנו אמר רבי ביבי בשם רב הווא אמר רבי דור
 שברותו של שקר דע שהמלכות באה ומתגרה באותו הדור מאי טעם פאני מרטה תועבה ה' וגו'
 אמר רבי לוי מה כתיב בתורה בא זרין ויבא קרין וגו' רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כרנא אמר
 כתיב מאוני צדק אבני צדק אפטר דור שמונה ימי של שקר שהוא זכאי אמר רבי לוי אף משח
 רבזה לישראל מן התורה שנאמר לא יהיה לך כביסך אבן ואבן וגו' לא יהיה לך איפה ואיפה וגו'
 אם עשית בן דע שהמלכות באה ומתגרה באותו הדור מאי טעמא כי תועבת ה' אלוך כל עונה
 עול מה כתיב בתורה זכור את אשר עשה לך עמלק' וישתדל ליתן יותר כמה שיש לו ליתן
 במשקל ובמדה ובמשורה כדי שיתרחק מן הגול טגול עונש הגול שבעת הגול נשמים נעצרים
 בוגרסין במסכת תעניות בפרק סדר תעניות אמר רבי אבי אין הגשמים נעצרים אלא בעין גול

פרק אחד עשר

גזל שנאמר וקול כפלים כמה אור ואין כפים אלא גזל שנאמר ומן החמס אשר בכפרים ואין אור
 אלא כסר שנאמר ופיץ עין אורו' ונרסין במסכת סנהדרין בפרק חלק אמר רבי אלעזר בוא
 וראה כמה כחו של חמס שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשוטו
 ידוהם כגזל שנאמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם וכתוב בתורה והני משחיהם את הארץ ונרסין
 במסכת שבת בפרק כמה מרליקין בעון גזל דגוכא דווח ורעב הווא וכני אדם אובלין בשר ב
 בידים ובנותיהן שנאמר שמעו את דבר ה' פרות הכשן אשר בור שומרון העושות דלים
 הדוצצות אבונם האומרות לאדניהם הביאה ושתה' וכתוב באותה פרשה וגם אני נתתי לכם
 נקיון שינים ככל עיניכם וחסר לחם ככל מקומותיכם ולא שבתם עדי נאם ה' וגם אנכי בנעתי
 בכס את הגשם בעוד שלשה חרשים לקעיר והמטרי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטר
 חלקה אחת הכסר וחלקה אשר לא תמטר עליה תיבש' ונרסין במדרש משלי אל תגזול
 דל כי דל הוא ואל תדכא עמי בשער אל תגזול דל כי דל הוא מפני שבדלותו אינו יכול להציל
 נכסיו ואף על פי שאבד אל תגזול דל לא תדל דוקא אלא אפילו עשיר לא מפני שגדל הדל הוא
 עין גדול ברא ונר לא תמוה ולא תלחצנו כדגרסין במסכת קמא כף הגזול כל הגזול פרושה לעני
 כאלו גזל נשמתו ממנו דב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו של גזול זה אמר נפשו של גזול' מאן
 דאמר נפשו של גזול דכתיב בן אורחות כל כוצע כוצע את נפש בעליו יקח ומאן דאמר נפשו
 של גזול דכתיב אל תגזול דל כי דל הוא תו' כיה יריב ריבם וקבע את קיעיהם נפש' ונרסין
 במדרש תנוכא שאמר למגול ולמחטף מידי חד דאין לוי חמור בכל התורה מעונש הגול כל
 עבירות שכתורח עבד דור המבול ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשוטו ידוהם כגזל שנאמר
 החמס קם למשח רשע אמר רבי אלעזר מלמד שוקף החמס ועמד לפני הקדוש ברוך
 וראו אמר רבנו של עולם לא מהם ולא מהמתם ולא מהמרים אמר ר' אבהו שלשה אין דפרגוד
 ננעל עליהם אונא תול ועמד הורה אונא דכתיב ומה הנצב על חמת אלך וכדו אנך' גזל
 דכתיב חמס ושוד ישמע כח על פני תמיד' אמר רבי עיון כל הגזול שיה פרשה שהכירו כלו
 נוטל נשמתו שנאמר בן ארצות כל כוצע כוצע את נפש בעליו יקח ומאן דגזול מהדר לגזול או
 לירשו וכפר ליה כי מהדר לגזול סבעי ליה לאחור' נכיה כי הכי דלא ליכצע מלעשות תשובה
 דתנו רבנן ומלי כרית שהחירו אמן מקבלין מהם וכל המקבל מהם אין רוח חבטים נוחה דאבנו'
 חיי מלי שאין תגולה חזרת בעיה האבל חזרת בעיה מקבלין דאמר רבי עיון כי רבי נשמת
 משנה זו' מעשה כארם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה
 תשובה אפילו אבנש שאתה חונר אינו שלך באותה שעה נכצע מלעשות תשובה באותה שעה
 אמרו הגלילין ומלי רבית שתחירו אין מקבלין מהם וכל המקבל מהם אין רוח חבטים נוחה היבנו
 שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בנגזל יותר כגזולן שבנגזל משלם
 תשלום כפל ותשלום ארבעה וחמשה ובגזולן כהיב כיה נהיה כי ישא ואשכחתיב את הגלילת
 אשר גזל אמר להם זה השנה כמד עבד לכבוד קונו הלא השנה כבוד עבד לכבוד קונו כביכול
 עשה עין של מעלה כאלו אינה רואה ואין כאלו לא שומעת שנאמר הוי המעמיקים מה לסתור
 עצה והיה כמתוך מעשיהם ואמרו מירוצו ומו ידענו ואם אין ה' רואה אותנו עיבה את הארץ
 אמר רבי לוי משל להחבר ונח לטנם שהו בעיר אחת ועשום שמה אחד ויסן את בני העיר
 ולא יסין את בני העיר' ואמר לא יסין את בני העיר ולא

211

פרק אחד עשר

שהעושר שלו שנאמר לי הכסף ולי הרוח אמר ה' עבאתי וגרסין במדרש משלי איש אמתות
 רב כדבוח ואף להעשיר לא יקנה' הנושא ומתן באמת נכסיו מתכבדין והזרמן לו פרנסתו כפי
 שבני אדם בנשואים באבותיו ויהיה מנסה מצד אצלו תמיד ולא ידליל שיתפרנס בן האמונה לא
 שנקרא עדיק שנאמר יצדיק באבנתו ויהיה' אבל הנושא נוחן שלא באמונה ואינו שבת בחלק
 ורורף אחר העושר ומשתדל לקנות ממון שלא כדון חריזה בזמן הרפס גדול כממנו וכפשו
 שנאמר ואף להעשיר לא יקנה ומתאום תפול מארה בנכסו וכממנו וירד בנכסו ויצטרך לבריות
 שנאמר עושה עושר ולא כספם בחצי ימיו יעונו ואחרתו יהיה נבל ומה שוב ומה נעל המעט
 הקניו בדין ובשורה מן ההרבה הקניו שלא בדין שנאמר טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס
 ושנאה בן' וגרסין כיקרא רבה אמר רבי לוי כרבות מברכות בעליהן קללות מקללות בעליהן
 אכן שלמה וצדק יהיה לך אם עשית בן יוהא לך מה ליטא בה ליהן מה ליקח בה למנוח ודי כרבות
 מברכות בעליהן' לא יהיה בכיסך אכן ואכן גדולה וקטנה לא יהיה בכיסך איפה האשה גדולה
 וקטנה' אמר הקדוש ברוך הוא אני אמית' לא יהיה בכיסך אכן ואכן אם לא עשית בן לא יהיה
 לך מה ליתן מה ליקח ומה למנוח ודי קללות כקללות בעליהן' וגרסין בתוספת שבועה גנבים הם
 ואלוהן גונב דעת הבריות והמסרב מחבירו לארצו ואין כלו לקרותו' והמכנה לו בתקרבות
 ודורכו שאינו מקבל והמותח לו חבילות שמכירות לרצו' והמעיות במדות והמסקר במסקולות
 והמערב חחומין בשמן' וכל הגונב דעת הבריות כאילו גונב דעת עליונה' וגרסין בספרי לא
 תעשו עול כמספשו וגו' אם לרחן כבר גרין אמר ואם נן למה נאמר לא תעשו עול כמספשו בכדח
 וגו' כלמד שהמדר נקרא דין שאם שיקר במדה קרוי עול שני משוקן והעבה וגורם לחסשה
 דברים משכא את הארץ וסחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את שונאי ישראל בחרב
 ומגלה אותם מארצם' מאוני צדק צדיק את המאונסי יפה' אבני צדק צדק את המשקלות יפה
 אופת צדק צדק את האופות יפה' הין צדק צדיק את הדינין יפה' מאן אמרו והסתון בקבה את
 מרותו אחר לשלשים יום ובעל הבית אחר לשנים עשר חדש' רבן שמעון בן גמליאל אומר
 ודגוני מקנה את מדותיו פעמי בשבת ומבדה את משקלותיו פעם אחת בשבת כמה דכרי אמרים
 בלח אבל כיבש אינו צריך' והיב להביע לו טפה פורש כששוקל חיב להוסף בדבר ששוקל
 עוד שתרד כף דרכר השקול מכף האכין טפה אחד היה שוקל עין בעין נותן לוגי רומקא כעשרה
 פירוש אם לא היו כפות רמאונים אחת מברעת חברתה ואין פתוה ולא יותר כדבר ששוקל על
 האכין אלא המאונים ממזעעות נותן לו יותר גירומין פ' והכרעה אחד מעשרה חלקים בן בלה בן
 ביבש' מאוני מרבה הועכת הואבן של מהרצונו אמר רבי כיבי כשכר הונא אמר רבי דור
 שמדותיו של שקר דע שהמלכות באה ומתגדה באותו הדור מאי טעם מאוני מרבה הועכתה וגו'
 אמר רבי לוי מה כתיב בתריה בא דרון ויבא קלן וגו' רבי כרית בשם רבי אבא בר כדנא אמר
 כתיב באוני צדק אבני צדק אפטר דור שמדותיו של שקר שהוא זכאי אמר רבי לוי אף משח
 רבחה לישראל מן התורה שנאמר לא יהיה לך בכיסך אכן ואכן וגו' לא יהיה לך אפיה ואיפה וגו'
 אם עשית בן דע שהמלכות באה ומתגדה באותו הדור מאי טעם מאוני מרבה הועכתה וגו' אלדריך כל עוכה
 עול מה כתיב בתריה וזכר את אשר עשה לך עמלק' וישתדל ליתן יותר כמה שיש לו ליתן
 במשקל ובמדה כדי שיתרחק מן רגול שרגול עונש תגול שבעון רגול נשמים נעצרים
 כדגרסין במסכת תענית בפרק סדר העניות אמר רבי אמי אין הגשמים נעצרים אלא בעון גול

פרק אחד עשר

גזל שנאמר הנקל כפים כמה אור ואין כפים אלא גזל שנאמר וכן הזכס אשר בכפיהם ואין אור
 אלא כשר שנאמר ופיץ ענן אורו' וגרסין במסכת כההדרין בפרק חלק אמר רבי אליעזר כוא
 וראה כמה כחו של חסד שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשוטו
 ידוהם כגזל שנאמר כי מלאה הארץ חסד כפניהם וכתיב בתריה ויגני משחיהם את הארץ וגרסין
 במסכת שבת בפרק כמה מרליקין בעון גזל הגוכא הוה ודרעב הוה וכני אדם אוכלין כשר כ
 בידים וכנותיהן' שנאמר שמעי את דבר ה' פרות הכשן אשר בור שומרון העושות דלים
 ורוצצות אביונים והאמרות לאדניהם הביאה ונשתה' וכתיב באותה פרשה וגם אני נתתי לכם
 נקין שנים ככל עריבם וחזר לחם ככל מקצותיכם ולא שבתם עדי נאם ה' וגם אנכי בעתתי
 ככם את הגשם בעוד שלשה חדשים לקציר והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטר
 חלקה אחת המטר וחלקה אשר לא תמטר עליה תיבש' וגרסין במדרש משלי אל תגזול
 דל כי דל הוא ואל תדבא עם בשער אל הגזול דל כי דל הוא מפני שבדלותו אנוי ויכול להציל
 נכסו ואף על פי שאמר אל תגזול דל לאו דל דוקא אלא אפילו עשיר לא מפני שגזול הדל הוא
 עון גדול כ"א וגו' לא תתנו ולא תלחצו כדגרסין במסכת קמא כפ' הגזול כל הגזול פרוטה לעני
 כלא גזול נשמתו ממנו רב הונא רב חסדא חד אמר נפשו של גזול חסד נפשו של גזול כסן
 דאמר נפשו של גזול דכתיב בן אורחות כל בוצע בעע את נפש בעליו קיז' ומאן דאמר נפשו
 של גזול דכתיב אל הגזול דל כי דל הוא תו' ביה יריב ריבם וקבע את קבעים נפש' וגרסין
 במדרש תנא רבא שאמר למגול ולמחטף מירי חד דאין לני חמור בכל ההורה מעונש הגזול כל
 עבירות שבהוה עברו דור המבול ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשוטו ידוהם כגזל שנאמר
 החמם קם למשח רשע' אמר רבי אליעזר מלמד שזקף החמם ועמד לפני הקדוש ברוך
 וזא ואמר רבנו של עולם לא נחם ולא מהמתם ולא מתמדים' אמר ר' אבהו שליטה אין הפרגוד
 נעל עליהם אונאה גזל ועבודה זרה' אונאה דכתיב ומה הנצב על חמת אלך וכדו אנך' גזל
 דכתיב חסד ושדו יטמע בחלפני תמיד' אמר רבי עוזבן כל הגזול שוה פרוטה מהכירו כלא
 נוטל נשמתו שנאמר בן אדאחה כל מיצע בעע את נפש בעליו יקח ומאן דגזול מהדר לגזול או
 לורשו ומכפר ליה כי מהדר לגזול מיכני ליה לאחילי גביה כי היכי דלא ליכצע פלעשות תשובה
 דהוה רבין ומלי כרית שההדרין אין מקבלין מהם וכל המקבל מהם אין רוח חבטת נוחה חבטו'
 ודי מילי שאין תגזול חחרת בעיניה אבל חחרת בעיניה מקבלין דאמר רבי עוזבן כימי רבי נשנית
 משנה זו' מעשה כארם אחד שבקש לעשות תשובה אמרה לו אשתו ריקה אם אתה עושה
 תשובה אפילו אבנש שאחיה וזנר אינו שלך באותה שעה נכמע מלעשות תשובה באותה שעה
 אמרו הגלילין ומלי רבית שחזירו אין מקבלין מהם וכל המקבל מהם אין רוח חבטת נוחה חבטו
 שאלו תלמידיו את רבן עוזבן בן זכאי מפני מה דחמיה תורה בגניב ויתר כגזולן שבגנב משלים
 תשלומי כפל ותשלום ארכיה וחמשה' ובגזול כתיב ביה ויהי כי יחטא ומשכחתי את הגזילת
 אשר גזל' אמר להם זה השוה כמד עבד לכבוד קו זה השוה כבוד עבד לכבוד קו כביכול
 עשה עין של מעלה כאלו אינה רואה ואזן כאלו לא שומעת שנאמר הוי המעמיקים מה לסתור
 עצה יהיה כמחשך מעשהם ואמר מירואינו ומי ידענו ואם אין ה' רואה אותנו עיבה את הארץ
 אמר רבי לוי מלך המלכות וזכר לשנים שהיו בעיר אחת ועשו משחה אחד וזמן את בני העיר
 ולא זימן את בני המלך ואמר לא זימן את בני העיר ולא

לא יזמן את בן המלך אין בן המלך כועס לא על אחיו שוימן לכל בני העיר ולא יזמן את בן המלך
 גרסין כמדרש השם החזק הקבה את ישראל על האנאה שכל מי שמכר חפץ לחבירו אמר לו
 שיבנה לא רבנך ללוקח ולא לוקח למכר שכך אמרו וזו וכי תמכרו במכר לעמיתך אין לי לא
 שנאתה לוקח נתאנה כמכר בנין תל או קנה מיד עמיתך ומכר בשאתי מכר שלא תכבוד אלא
 לעמיתך תל וכי תמכרו במכר לעמיתך ומכר בשאתי קנה לא תקנה לא מיד עמיתך תל אוקנה
 מיד עמיתך אין לי לא קרקעות שדבר כהם וכתוב ומכר לרבות כל דבר המטיל תלמוד לומר
 מיד עמיתך ומכר שאין אנאה בקרקעות תל או קנה מיד עמיתך כל המטיל תל לרשות ה' לא
 לרשת אחרת כה אחזה אין לה אנאה אף עבד אין לו אנאה ומכר שאין אנאה לרשות ה' לא
 תנו איש את אחיו אחיו ולא הקדש ומכר שאין אנאה לרשות ה' תל מכר כהזה מיוחד שגופו
 מכור וגופו לקח יצא שטרל שאין גופן מכר ואין גופן ממון הכוכר שטרותי לכשם יש לו אנאה
 אל תנו איש את אחיו ואת אחריו ואת ממון ימל וזאת דברים כשואו אמר אל תנו איש את אחיו
 ורבי אנאת ממון וכבר היא חאונאה ר' כסף ככל ללע דהני שחתי לבקח ועד אפתי מותר
 להחזיר עד כיו שראו לתגר או לקרובו או לבקי והרה רבי שרפון בלוד האנאה שונת כסף
 לסלע דהני שליש למקח ושמהו תגרי לור חור רבי שרפון ואמר כהה להחזיר כל היום אמרו
 יצא לנו רבי שרפון את מקומנו וחזרו לרבי חכמים אחד הלוקח ואחד המוכר יש להם אנאה
 זכשם שאנאה להדין כן אנאה לתגר ומי שהוטל עליו ידועל העליונה שואו אמר לוחן לו
 אוחן מעות כה שאנתי אל תנו איש את אחיו איש אין לי אלא איש את איש איש את אשה
 ואשה את איש או את אשה מבין תל איש את אחיו כם רבי יהודה אום הגר להד עושי לו אנאה
 הדין לתגר אין לו אנאה ולא תנו איש את עמיתו זו אנאת דברים או יכול זו אנאת מכון
 כשואו אמר לא תנו איש את אחיו ורבי אנאת ממון אמר כה אני סקלים ולא תנו איש את עמיתו
 ורבי אנאת דברים כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מה היו מעשיך דראשונים ואם
 היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר וגר לא תונה ולא תלעינו והי חלצים באין
 עליו ויחזיקו באין עליו או שהיה קובר את כנו לא יאמר לו בדרך שאמר חבירי לא יוכיח לא יראתך
 כסלתך תקיחך ותום דרכיך זכור נאמי הוא נקי אבר ואיפה יטר' נכדו וכן ראהה בר' סנקסים
 וכן או תכואה לא יאמר להם לך אצל פלוגיהו לא מכר חטה מימיו רבי יהודה אומר אף לא
 יתלה את עינו על המקח ואמר לוכסמה חפץ זה ודא אינו רוצה ליקח ושם האמר עצה טובה
 אני מוסר לך חיי הדבר מסור ללב לכן נאמר ויראת מאלדיך וגרסין בבבא מציעא כפרק לו
 מציאות וכל דבר המסור ללב נאמר ויראת מאלדיך אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן עזאי
 גדול אנאת דברים יותר מאנאת מכון וזה נאמר בו ויראת מאלדיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלדיך
 רבי אלעזר אומר זה בגופו זה בכספו רבי שמואל בר נחמני אומר זה היתן להשכון זה לא היתן
 להשכון תאני תנא קמיה רבנן כהם בר יצחק כל המלכין פני חבירו ברכים כאלו שופך דמים
 אמר ליה שפיר קאמר תרואיל סומקא ואתי חזורא ואם אתה מלוח לעני אל תחול מבנינו
 ותרביית שכך כתיב לא תקח מאהו נשך ותרביית נאסנשל ממנו רבית מוציא בית דין מידו ושחזיקין
 ללוה שכך אמר רבי אלעזר רבית קצוצה יצאה כדענין אבך רבית אינו יצא כדענין ואמר רב
 נחמן בקי צחקמאי טעא דרבי אלעזר שנאמר וחי אחיך עמך החזר לו כדי שיחיה

שיחיה עמך והלכה כרבי אלעזר ואם נשל רבית ומת הבנים אין חיבינן להחזיר שכך שנינו הניח
 להם אביהם מעות של רבית אע"פ שיועין שהן של רבית אין חיבינן להחזיר מה טעם אמרה תורה
 אל תקח מאתו וחי אחיך עמך כשחזר תורה לו החזיר אבל לבנו לא החזירה ואם הניח לו אביו
 פרה ושלת וכל דבר המסוים חיבינן להחזיר מפני כבוד אביום והקשו חכמים ביון שאבדם לא
 דוההנין איזה כבוד יש לו והרי כתוב ונשיא כעסך לא תאור ופירשו חכמי ז"ל בעושה מעשה עמך
 ואבדם ביון שאינו עושה מעשה עמך איזה כבוד יש לו והרצו חכמים בשעשה תשובה ואם עשה
 תשובה כלכו לא החזיר הוא את הפרה ושלת ושלא והספיק להחזיר עד שבת וכן אם רמז להם
 אביהם שלחן של רבית ואוכלין עליו או משהו מסובין עליה הריהן כפרה ושלת מה פרה ושלת
 משום כבוד אבדם חיבינן להחזיר כדי שלא יראו בני אדם ויאמרו הללו נשלם אביהם ברכית אף
 משה ושלחן כן ומכר שכן בדשאל רב כדא אמר רב שלחן ואוכלין עליה משוהוכובין עליהמה
 הוא אמר ליהתן להםם ויחכם עוז מלמד מבנה שטמה ושלחן כפרה ושלת הם וכשם שהבולח
 עומד באיסור כך הלוח עומד באיסור שנאמר לא תשיך לאחריך מהו לא תשיך לאחריך אל הקדוש
 ברוך הוא וללוח לא השכר למלוח וכשם שהמלוח עומד באיסור בין רבית כסף בין רבית אוכל
 בין רבית כל דבר כך הלוח עומד באיסור בין בכסף בין באוכל ובין כל דבר וכשם שהמלוח
 והלוח עומדין באיסור כך הערב הקדוש עומדין באיסור כשחמתין על שטר של רבית שכך שנינו
 ואלו עומדין בלא תעשה ובלוח והלוח הערב והקדוש שנאמר לא תשיכון עליו נשדוגו והלוח
 ברכית פסול לעדות כה טעם ביון שהוא צריך למסך ובעבור שהוא צריך מטר עצמו רשע ומטעים
 לו לחבירו אמר נעשה עד הכס והמרה תורה אל תשת רשע עד ושנינו ישראל שלוח מעות מן
 הגוי וכקט להחזירם לו מצאוי ישראל ואמר לו תנס לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו אמר
 ואם העמידו אצל גוי מותר כגון ששל גוי נתן ביד וכלכד שיהו מעות של גוי שאם העמידו אצל
 גוי ונטל נתן מיד מותר אבל במעות של ישראל כגון שאמר לגוי ששל מעות הללו והלוחם בריח
 אמר ואין צריך לומר כון שאמר לפי שרבית גמור הנשל הימנו אלא אפי' הלוח לגוי במקו שצריך
 ישראל ללנות אמר שנאמר אם כסף תלוה את עמי וגו' עמו קדם פשיטא אמר רב נחמן אמר רב
 חונא אפילו לגוי ברכיתו ישראל בהנם וגי שצריך ישראל להלוות ממנו ברכיתו ואמר לוישראל
 של מעות הללו אצריך והלוחם לישראל ברכיתו ומתכסה לפני כשר חום הקדוש ברוך הוא שגלי
 לפניו הכל יפרע ממנו שכך אמר רבא למה לי לכתוב יצאת מצרים אצל יצית ואצל רבית ואצל
 משקלות אמר הקדוש ברוך הוא אני וזה שהכתבתי בין שפה של בבור ובין שפה שאינו של בבור אני
 עתיד לפרע ממך שמהו המעותיך ביד גוי ומלוח אותם ברכית וממי ששומן משקלותי וכלכלה וממי
 שתלוה קלא אילן בבגדו ואמר תכלת הוא ומי שהלוה מברוכרופותיה והם כזול ובעת הפרעו
 והקרינו כן שהיו חשם כולל סאה בעשרים כספים ובעת הפרעון שהו שנים ועשרים כספים אמר
 לגיבת ממנו אלא כמו שטמה מתוליה ואם יש צירות ללוה בעת שלוה ממנו שאמר לו הריני עו
 שיבא בני אדו שאמצא הפתוח מותר כמו שביענו לא יצטר אדם לחבירו הלוינו כר חשם ואני
 אתן לגורן אלא אומר לו עדי שיבא בני אדו שאמצא הפתוח והלל אומר וכן והאומר לא תלוה
 אשה בכר לחברתה עדי שתעשה דמים שמהו הקר וחשם וממצא באות ידי רבית ואף על פי שחלק
 בזה הלכה בחכמים ואף על פי שאין לו אלא מקצת הלואה ומותר לו להלוות ואין אום עדי שואו לו
 כל הלואתו שכך אמר רבנא יש לו סאה ללוה עליה סאה סאהים לה עליה סאהים ור' יצחק אמר

יש לו טעם לוח עליה כמה מרים
 שחורבני חילא לסייעו לרבי יצחק טעם לוח אין
 לו טעם שמן אין לו האיש לו לוח עליה כמה בורין וכי שהלוח כחכירו פירותיו ואין לו אבל מצו
 בשוק ליקח שאם רצה ליקח יקח כמה שיש לו דומה ומהו שכך אמר רב ששה אמר רב הונא אין
 לוחין על סעוד שששוק אמר ליה רב יוסף כר חטא לרב ששת רב הונא אמר אין לוחין על סעוד ש
 שששוק והא שאלו את רב הונא בר רב שלומן בתשרי ופורעין בשבת מרז אמר ליה דרי חשן
 ברוי ודרי חשן כשלי שאמר יצחק קונין ופורעין אמר ליה רב בתחלה אמר אין לוחין על סעוד שששוק
 כיון ששמע שמועהו שאמר רב חייא בר יהודה אמר רבי אלעזר לוחין על סעוד שששוק חזר בו
 ולוחין על סעוד שששוק כיצד אמר שנתן לו מעות על פירו מרז ואחיל אעפ שאין לוח
 יש לוח אלא שהלוחיש לו חזים ולכסף העמידם על פירות ודרי אמרו חזיל אסיש לו כותר
 אלא פאי לוחין על סעוד שששוק סאה בסאה גרסין כמרש השכם & הקה כאתו נשך ותרבות
 איתו ורא נשך ואינו הוא תרבות נשך המלוה סלע בחמשה ד נרין כאתים חש' בשלש פמני שהא
 נשך ותרבות זה והרבה בפירות כיצד לקח כמנו חטים כדניו והב לבד וכן השער עבדו חטים
 בשלשים דינרין אמר ליה הל' חטים שאני כוכרין ולוקח בהם יין אמר ליה דרי חשין עשאין עלי
 בשלשים דינרין ודרי לך אצלי יין ויין אין לו אסור אבל יש לו היבליהן לויין וחי אחד עסק
 ודרש בן פטרי שנים שהיו מהלכין כדבר וכד אחד מהם קיתון של מים אם שהה אחד בגיש
 הוא לישב ואם שותין אותו שנים כתיב דרש בן פטרי וישנו שנים ויכותו שנאמר וחי אחיך עסק
 אל רבי עקיבא וחי אחיך עסק חייך קותבין לחייך את כסףך ולא כסף אחרים אובלך גלא אובל
 אחרים את כסףך ולא כסף מעשר אובלך ולא אכל בהמה וכמרבית לא תתן אובלך אגיה
 מבאן אמרו כל הובקבל עליו עול רבית מקבל עליו עול פליכות שמים וכל הפור קטבנו עול רבית
 פורק במנו עול מלכות שמים אגיה אריכס אשר הוצאתי אתכם מארץ מצר' על הנא שהקבל
 עליכם מצות רבית שכל רמודה במצות רבית מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצות רבית כופר
 ביציאת מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאדום כבאן אמרו כל הושב נא מקבל
 עליו עול מלכות שמי וכל הונית לחוצה לארץ כל עונד עז וכן דוד אמ' כיגר שני היום מרספת
 כנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהם אחרים וכי עליה על דעהנו שהמלך דוד עונד עבודה זרה ואת לא
 כל הושב נא מקבל עליו עול מלכות שמים וכל הדר בחוצה לארץ כעונד עז' וגרס' בכפרי
 כי חשה כרעך משאת מאוכה אין לי לא מלוה בנין לרבות שכר והקפת ההנח תל משאת
 סאמה' לא תבא א ביתו לעבוס עבוסו יכול איבשכנו בחוץ לא יבשכנו בפנים תל כחוץ תעמוד
 בשווא אמר והאיש לרבות שליח כד' ואם איש עמי הוא אין לי לא עמי עשיר מין תל ואם איש
 אכל למה נאמר עמי ממרז אני ליפרע עלי דיעני יותר כן העשיר' לא השוכב בעינו פלי לא תשכב
 ועבוס עכך השכ תשיב לו את העבוס כנא השמש מלמד שחזיר לו בלי יום ביוכ וכלי לוח
 בלילה קדום בלילה ומחריש' בני אכל לא קדוה נכח ולא מהויש' בלילה ושכב בשמלה וברוך
 מלמד שהוא מצווה לברוך יכול אם כדך אתה מבורך ואם לאו א' אהה מבורך תל לידך הוות
 צדקה מעסה ארדיך מלמד שהצדקה עולה לפי נסא דרבנן וכן ווא אומר צדק לפני עולך לא
 תעשוק שכיר עני ואביון ואלא כבר נאם לא תגזול מלמד שכל הובכש שכר שני עובר בחטות
 לאוין משום כל תעשוק וכל הגזול וכל תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ובנומתן שכרו ולא
 תבא עליה השמש כי עמי הוא מכלל שנאמר ואלו ווא נושא את נפשו אין לי אלא מלאכה שהא
 עושה

עושה כפשו' מלאכה שאין עושה בנפשו כגון גרדי וסורק מין תל לא תעשוק סמ"א למה נאם עמי
 דאביון כבודו או ליפרע עמי וימאן ויהרמבל או מאוחד ולא מאוחד או מן דה גר צדק ביוכ
 התן שכרו מלמד ששכיר לילה גובה כל היום ושכיר יום גובה כל הלילה מין תל לא תלין פעולת
 שכיר ולין דאמטא אתנפשו וכי למה עולה זה בכבשומסר לך את נפשו לא שתתן לו שכרו
 ביום אבל למה נאמר הוא נושא אתנפשו אלא מלמד שכל הובכש שכר שכיר מעלה עליו דבתוכו כל
 הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אלא ה' יכול מצוה שלא לקרות תל וקרא עליך א' יכול אם קרא
 עליך אלא ה' כד חטא ואם אמר קורא לא ידעה תלמוד לומר ויהיה בך חטא ממ' אבל למה נאמר וקרא
 עליך אלא ה' לא ממרז אני ליפרע עמי קורא יותר משאינו קורא' וגרס' בכבא בתרא כפ' המקבל ולין
 הוא נושא אתנפשו מפני מה עולה בכבשומסר כלו מסר עצמו לסכנה כדי שתתן לו את שכרו מבאן
 אמרו שכל הובכש שכר שכיר כאלו נושא אתנפשו ממנו ועוד גרסין בכפרי לא תעשוק את רעך
 יכול אפילו אמר איש פלוני גבור והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא
 אינו עשיר תל לא תגזול מהגזל מיוחד שהוא של מבין אף העושק שהו של מבין ואיזה זה הובכש
 שכר שכיר' לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר אין לי לא שכר האדם שכר הכדמה שכר הבלים
 שכר הקרקעו מין תל לא תלין פעולת שכיר כל דבר עד בקר אינו עובר עליו לא עד בקר דראשון
 יכול אפ' לא בא ולא הבעת תל אתך לא אמרתי לא שלא ילין אתך לרעונך יכול אפ' הכהוה אצל
 החנוני ואצל השלהביה עובר עליך תל אתך לא אמרתי לא שלא ילין אתך לרעונך לא תלין
 פעולת שכיר אתך עד בקר אין לי לא שכר היום שהוא גובה כל הלילה שכר הלילה שהוא גובה כל
 היום מין תל כיצד התן שכר' ויהרמק אדם מן אומנות רעה כגון כורסין והמר וגבל וכיוצא בהן
 ויתרחק גב ליתות משכר אשתו אפ' שמעש' ידיו של כפני שאין בשכר אשתו כדגרס' בבס'
 פסחים כפ' במקום שנהגוה המצפה לשכר אשתו וריחים אינו רואה סמך ברכה לעולם שכר אשתו
 מתקולא ושכר ריחים אגדה אבל עבדא כאני ומכאן אשכחוקא כשתבנה קרא דנתבסין
 עשתה ותכבור תו' המסתכל בקבים ובקנקנים אינו רואה סמך ברכה לעולם כפ' דנפישא נפחיה
 שליטא בהדעיתא בישא' תר' דפרטו אין אדם רואה סמך ברכה לעולם ואלוהן שכר כותבי ושכר
 מתורגמין ומעות הבאות מכדינה הם ומעות יתומים בשלמא שכר מתורגמין משום שכר שכת
 מעות יתומים נמו דלאו בני מדלה מנהו מעות הבאות מכדינה הם דלא כל שעתא מתעביד לרו
 ניסא אבל שכר כותבים משרא חיל' דר העניות ישבו כנסת הגדולה על כותבי ספרי תפלין ומאות
 שלא תעשרו שאלמלא תעשרו אינם כותבים' והל' כותבי ספרים תפלין וכחותהן ותגדוהן
 הגדוהן תגדוהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאתמי מוכרי תבלה אין רואה סמך ברכה לעולם ואם
 עוסקין לשמן רואין' השוכר את הפועלים כן לעשה אומנות השוכרין לעשות אומנות פחותה
 הייב דתת שכרו כיומו שרם בא השמש כדגרסין באלה הדברים דבה לא תעשוק שכר עני ואביון
 מאחיק או מן דאשר בשעריך ביומותהן שכרו ולא תבא עליו השמש' אמרו כל הובכש שכר
 שכיר כאלו נושא אתנפשו ממנו שאמר כיצד הוא ואלו הוא נושא אתנפשו' ועובר על ארבע לאוין
 ומבטל מצות עשה לא תעשוק שכיר ואלו תגזול לא תלין ולא תבא עליו השמש כיומו התן שכרו
 וגרסין בכבא מציער אמר בר דהא השכיר פועלים והל' חביות שכרו אותם וזה חייב
 לשלם לפי שהיו נושא שכר' לקח רבא בר בר חנה אדם כשכרן הלכו לדרך לפני רב רבא רבא
 אמר ליה מן דין היה שישלמו אלא עשה עסקם לפנים כשור תהדין שנאמר

פרק אחד עשר

שן למען תלך בדרך טובים וזוהו ואמר עיני אהנו שרחנו כל היום ואין לנו פתוח אמר לה
 רכהן להם שכן אמר ליה רבא דינא ובי לא ויש שמרו ולא פרעו לא שאתן להם שכר אל השלם
 השכר יעשה כשכר וארחות צדיקים תשמרו ועוד יש לו לאדם לעשות לפניו משורת הדין כמו
 שדרשו לול שמור תשמרו את מצות האלהים וכתוב ועשית השכר והשכר כמו שמצוה על בעל
 הבית ליתן שכר שמור ביומו כך מצוה על השכר לעשות מלאכתו של כמו שאמרו הוה שהשכר
 אינו ראוי לברך ברכה רביעית על רמון ואמר שלא יעשה מלאכה כלילה כדי שלא יבא
 נגע ליום ואמר אליהן כפרתו לכני רעב רעב לעשות מלאכה חבירו מפני שצריך לעשות
 מלאכה חבירו בכל כחו כמו שאמר יעקב ואהיה ידעתי כי בכל כחי עבדתי את אביכן
לעולם ישתדל אדם להיות זהיר במשאומתו באמתה מפני שכל הנושא ונותן כאמתה מעלין
 עליו באילוקים תלוי מצוה נדרסנין במסכת מכות בפרק ואלוהן הליקין דרש רבי
 שמלאי תלוי מצוה נאמר לו למטה בסמי סמי מצוה לא תעשה כמנין ימות דחמה דמח מצוה עשה
 בנגד אבריו של אדם אמר רב המנוא מאי קראת תורה צוה לנו משה תורה בגמטריא ובי דהי תורה
 שית מאה וחד סר דתיק אבינו לא יחזה לך בגי הגבור שמעום בא וזו העמידים על לא דכה כמור
 לדת ה' מי יגור באהליך ומי ישכון בדרךך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת כלבבו לא
 הנה על לשוננו לא עשה לרעה ורעה ותרפה לא נשא על קרובו נבזה בעיני נמאם ואת ראייה יכבד
 נשבע לדעו ולא יאמר בספלא נתן כנשך ושחוד על נקלה לקח עושה אה לא יאמט לעולם והלך
 תמי זה אברום אבינו עליו שלום דכתיב ביה וההלך לפני ה' חתמים פתח צדק כגון אבא תלקח
 ודוכראמת כלבבו כגון רב ספרא לא רגל על לשוננו ויעקב אבינו עליו השלום דכתיב ביה אגלי
 ימושני אבי וגו' לא עשה לרעה ורעה שלא יד לאומות חבירו ותרפה לא נשא על קרובו זה
 המקרב את קרובו נבזה בעיני נמאם זה חוקה מלך יהודה שבטעה שהיה רואה תלמיד חכם והועמד מבטאו ומחבוק
 ואת יראיה יכבד זה יחושפט מלך יהודה שבטעה שהיה רואה תלמיד חכם והועמד מבטאו ומחבוק
 ומישק וקרא לו רבי ומרי נשבע לדעו ולא ימר בר יוחנן דאמר ר' יוחנן אדא בתעבת עד שאבא
 לבתי בספלא נתן כנשך אגלי רבית דגו ושחוד על נקי לא לקח כגון רבי ישמעאל בר יוסף
 וכמו רבי עושה אה לא יאמט לעולם כשההרבן גמליא געו למקרא הוה נבזה מאן דעביד לבלתי
 הוא כלא ימוש הא דאמא מיניה ימשי אלר עקבא לא מעתה א תשמאו בכל אה בכלהו אין בחרא
 לא לא באחת מכל אה הנבאחת מכל אה בא יטעיה והעמידן על שש שני הולך צדקות דוכר
 משרים מואם כביצע מעשקה נוער כפיז מתוכך כשוהד אוטם אהנו מטעו דמים ועוצם עינו
 מראות כרע וולך צדקות והאברהם ונחב כיה למען אשר יעשה את בניו ואת ביתו אחרי ושמו
 דרך ה לעשות צדק ומשפט דוכר משרים זה שאינו מקבש חבירו בדרכי מואם כביצע מעשקות
 כגון רבי ישמעאל כן אלישע נוער כפיז מתוכך כגון רבי ישמעאל בר יוסף אוטם אהנו מטעו
 דמים כגון רבי אליעזר בר שמעון דלא שמע בזויהו דרעורא מרבין ושהיק ועוצם עינו מראות
 כיער חייא בר אבא אפ' זה שאינו מסתכל במשים כשעה שעומדות על רבביסה ונחב ויהא מרובים
 ישכון מצותה סלעים משנב לחמו נתן בימינו נאמנים בא מכה והעמידן על שלש דכתיב והגיד לך
 אדם מה טוב ומה ה' ודרש ממך כי אם עשה משפט וארכת חסד והצנע לכה עם אלוהיך עשות
 מצפ' זה ודין וארכת חסד והגמלות חסדים והצנע לכה עם אלוהיך והוצאת חמת חסדך כלא
 הולא דברים קל הומרי ומה דברים שדרכן לעשות כפרה וסא אברה תורה והוצנע לכה עם אלוהיך
 וברים

פרק אחד עשר

דברים שדרכן לעשות כצנעא על אהת כמה וכמה וזו יטעוהו והעמידן על שתי דכתיב כמה אמר
 ה שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לכם וצדקה להגלות בא עמוס והעמידן על אהת
 דכתיב כי באבד ה' לבית ישראל דרשוני ודו' מתקיף לה רב כחמן איבא דרשוני כל התורה כלה
 אלא בא חבוקק והעמידן על אהת שנאמר וצדק באמתו יצוה הא למדנו שרשוני ונותן באמתה
 כאלו קיים תלוי מצוה ולא נחרכה ירושלם לא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמונה כדרגסי כמסכת
 שבת בפרק כל כהני הקדש אמר רבא לא נחרכה ירושלם אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמונה
 שניא שוטטו כהונות ירושלם ודעו נא וראו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש עושה משפט מבקש
 אמתה ואכלה לה ובשעת פטירתו של אדם עתיד ליתן את הדין על משאו וכמוהו אם נשא ונתן
 שלא באמונה כדרגסין כמסכת שבת בפרק כמה מדליקין רבא אמר בשעה שבכנסין אדם לדין
 אומרים לובלום נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפרה ורביה צפיה לשתתה
 פלפלה סוכנה הבנת דבר מהוך דבר וכוכן הזה אין הגשמים יורדין אלא בשביל אנשי אמונה
 כדרגסין כמסכת תענית בפרק קמא אמר רבי אמי אין הגשמים יורדין אלא בשביל אנשי אמונה
 שנאמר אמת בארץ תעשה וצדק משמים נשקף וכתוב בתורה גם ה' יהי רצון וצדקו ואתן יבולה
 מי שיש בידו שני דברי טובים הללו שנים צדקה ומשאו ונתן באמונה שני דברי טובים אהו דבוקים
 בן ואלוהן חסד ושלוש שנאמר חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקף סליק פירקא

פרק שנים עשר בענין לשון הרע

לבו מים שמעו לי יראה ה' לבדכם מי דאיש והפיק חיים אהב ימים לראות פוכ יצור לשונך
 ברע ושפתך מדבר מרמה מעשה ברובל אחד שהיה מסבב כעניירות והיה מכריז ואמר
 מי מבקש סם החיים שמעוה כהו של רבי יודי נמסרה לאביה והגידה לו אמר לה לבי קדא לו כיון שבא
 אמר לו רבי ינא איזה כוס של סם החיים אתה מוכר אל כוס שאני מוכר אתה מוכר אותו גבא אל אף
 על פיך הדיעני אמר לו והלא כתוב האיש והפיק חיים אהב ימים לראות טוב יצור לשונך ברע
 ושפתך מדבר מרמה ריי שבוס והזים כפיו של אדם וגרסין כבראשית רבה חכא יוסף את דבתם
 רעה אל אביהם דהא הוא דכתיב מות הדיים כיד לשון רבי עשה סעודה לתלמידיו דכתיב לפניכם
 לשינות רבים והתחילו בוררים את הרבים ומיחין את דקשים אמר להם בני כך לשתכם אלו עים
 אלו דבר אחר מות חיים ביד לשון הכל תלוי בלשון אם בקש אדם אומר לשון הרע ואם בקש
 אומר לשון הרע והלא האמר הואיל ונחנה רשות ללשוננו רשי כד רבי כה שאני מבקש כבר הוודרה
 תורה אותך יצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה א תאמר שאתה מפסד לא הרבה אתה משהכר
 שנאמר שוכר פיו ולשונו שוכר מצותה נפשנו אמר רבי חמא בר הנינא כתובות הדיים כיד לשון
 למה נסמכה יד לשון לומר לך מה יד מסית אף לשון מניה אימה יד כמסך לה אף לשון כמסך
 לה תלמוד לומר הן שחש לשונם מרמה דכר א' כה הן במיתה בארבעים או בהפשים אמת
 אף לשון הרע כך תל שחש כשמי פירם ולשונם הולך בארץ א' מה שהובש ב' פ'ם ולשונם הולך
 בארץ כה' א' מ' לקטל לא קטל תלמוד לומר הן שחש לשונם לומר דשהו כהן
 גדול עוצן של ספרי לשון הרע שלא די להם שאין להם תקנה אלא שקוברין את
 נש הן ואת בנידם ובנותיהם מחבד עיניהם ומחבד נפשם כדרגסי כמסכת שבת בפרק
 כמה
 בנה יד יד

פרק שנים עשר

במה מדליקין תניא רבי נתן ואמר בעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאם אם אין לך לשלם לבח
 יקה משכבך כההודין רבי אבהו בעון נדרים בניו ובנותיו של אדם מתים כשרם קצנים שנאמר אל
 תתן את פיך לחטא את בשרך ואל תאמר לפניו כי שגגה הוא למה יקצוף הארזים על קולך
 וחבל את מעשה ידיך ואלו הן מעשה ידיו של אדם הן אולם כמזוכנוהו ובכדרש כתיבכי בראוהו
 ולדי מעשה ידיו וגו' ואלו הן מעשה ידיו של אדם הן אומר לריו רבנא רב יצחק אמר לבאן
 ואמרי בעון נדרים בנים מתים מתא לשרא דבתי את בנים על עסק שוא ועוד גרסין כפרק
 במה מדליקין תל ר' סבין הם סמן לעכר הדורקן סמן לשא הנס ירקן סמן לגמ' דרזח עניות
 סמן לשון הרע אסרה תר אסרה באה על המעשר רבי איעור בר רבי יוס אומר על לשון הרע
 אבר רבנותאית רבי יוחנן בן לוי מאי קראהו רמלך ישמח כלים יסתחל כל השבע בו כי ישר
 פידוכר ישר איבעיא לה רבי אלעזר בר רבי יוס על לשון הרע קאבר או דילמא אף על לשון
 הרע קאבר תש בשבנו רבותינו לחרם שבבנה דהשם רבי יהודה רבי איעור ול שמעון ונשאה
 שאלה זו בפניהם מכוזו מפני שהחלת כפה ונגזרת כבני מעים ענה רבי יהודה בר אלעאי ראש
 רמזים ככל מקום דאמר אף על פי שהלכ מבין הדבליה יקצוף ואלו הן כהתך פה גומר ולא די
 שלק מספר לשון הרע כגופאלא אפילו דהעולם לוקה בשבילי כדגרסין במסכת תענית ככאן
 שמעון בן פוי אין השמים נעצרין לא בטבל מספרי לשון הרע כדגרסין במסכת יומא בפרק
 נועמים לשון סתר ולא נדרה ירושלם לא בעון מספרי לשון הרע כדגרסין במסכת יומא בפרק
 שבעה ימים במקדש ראשון לא התחשבתה חום והא בת מגורי אהרב הוא עמו וגו' איעור לו
 אובלין ושותין והעם זה הדורקן זה זה כהרבו שכל שונם ואע"פ שבענו שמוספר לשון הרע עונש
 גדול עונש המקבלו גדול כדגרסין במסכת נמוכה כפ בתול הנשיא דרש ברקפרא מאי דכתי' וית
 תדחיק על אייך אל תקרי אייך אלא אויך שאם ישמע אדם דבר שאינו הוגן יבא אצבעו ויהי
 להוכן ולהנעשה אצבע כיתה שאם ישמע אדם דבר שאינו הוגן יבא אצבעו ביה ותאנא רבי
 רבי ישמעאל מפני מה אחז בלהקשה ולא היה כשהוא ישמע אדם דבר שאינו הוגן כוף ליה לתובה
 ת' אלי ישמע אדם לאוני דברים שאינם כהוגנים מפני שהן נכותת תלה לאברים גרסי כבבילאה
 מירב שק תרה הריזא וזהו למקבל לשון הרע לא חשא שמע שוא דריו אורו למקבל לשון הרע
 גרסי כמסכת כפ במה מדליקין בעון ספימדת שקבל עליו דוד לשון הרע מחלק כלכותו ושמואל
 אמר לא קבל רבא קבל דבתי ואם לו דברך איהו הוא ואמר צינא ארמלך דנה דא כת ככיר כן
 עמאל מלא דבר וכתובי של הרמלך דוד וקהו ומבית מבידן עמאל מלא דבר כד יכין דהיה
 דשק איהו כי דר אלסין עליה מאי טעמא קבילי מינה דרתיכ ויאמר המלך ואהיבן ארונך האמר
 צינא המלך תהישב בירושלם כי אמר הוסי ישיבו לי בית ישראל את מלכות אבי וכנאל דקבל
 מינה דרתיכ וכתב לך כל אשר למפיבושת אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר דוד למפיבושת אתח
 וצינא ותלך את השדה ויעתה בת קול ואמר והרבעם וירבעם יחלק את המלכות גרסי בפרק
 ערב פסח' אמר רב ששה מסופר אעור בן עזריה בלחם צר לשון הרע ומקבל לשון הרע והמעיד
 עדות שקר על חבית ראו להשל בולבלים שנאמר לכלב תשליכ אתו ותהיב בתיה לא תשא
 שמע שוא אמר רבא בר שלתכל המבל פו מעמקין לוגתנס ש' שחח עמקו פי דהוה עונס ה'
 יפול שם ואף השוכע נבלות הפה ושתק שנאמר זעום היפול שם מה אבי יציאת פיו של אדם
 ואינו יכול לדחוד' כן חזרו ודעא מפני אנוימל לחזיונו לפיכך אסור לרע' ישר וקדושם
 לספר

פרק שנים עשר

לספר בלשון הרע ולא לקבלו שיאמר לא השא שמע שוא ומהו מיין לא תקבל ואיזול כל השומע
 שמע שוא ומקבלו אין קוצרין אותו בקברי ישראל אלא ראו להשל בולבלים סג' לכלב השליבון
 אותו וכתיב כתייה לא השא שמע שוא ואמר רבי יצחק בר נחמן דבל ברא הקב"ה הוה מחשקך שלא
 ברא אלא בני אדם בדין אותו מלבן אמר רב הונא מיצנו שלא גלו ישר בארצם לא על שיעברו
 על זה הפסוק מדבר שקר תרחק וגרסין בפרק ר' איעור פרק' כל המלשין רעדו אין לדפואה
 ש' מלושני בכתר רעדו אותו אצמית וכתוב אחד אמר ארור מכה רעדו בכתר הרע לך שוא כן
 באורא מרזח שדלשין בין הקב"ה ובין האר' ועודו וארדו הקב"ה היה מאכלו עפר שנאמר ועפר
 תאכל כל ימי חיך רכן גמלי אומר אף ישראל הלשינו על הקב"ה ואברו האמינו שישבו כה לון
 אותנו במדבר שנאמר מרבו באלים אברו והוכל אל לערוד שלהן כמדבר הן בהצור וגו'
 שמע הקב"ה שלא חשו על כבודו שוא אש אכלה שח עלים אש ואכלה אותם סביב שנאמר ויה
 העם כמתאוננים רע כענין השימע והיה אפר ותבער כם אשה והאכל בקצה דמחנה וגרסין
 בכל רב ונא כשם בר קפרא פתח האלמנה שפתי שקר יחרש יתכרין ישתקקן יתארשן ברא
 אומי ישום אלם אוחרש יתכרין וננה אוננו מאלים אלמים ישתקקן במשמעו
בא וראת כמה גדול עון מספרי לשון הרע ואין לו מתלה שהבא על אשה איש מיתה נתקן
 ויש לו חלק לעולם הבא אבל דבלין פני הכירו כרבים אין לו חלק לעולם הבא ועל
 הכל הקב"ה מאריך אפו חן מעל מספרי לשון הרע ואין להם חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא
 כדשינו בתוספתא שלשה דברים נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא עבודה
 זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע **לעולם** ימעט אדם דבריו ויקצר באבריו פני
 כד' שלא יבא לידי לשון הרע או לידי נבלות דפה שגדול עונשו שישבול פני שכך
 דרשו חכמינו ז"ל והלך צדיקה ודבר משרים מא דוכר משרים שלא ינבל פיו ולא ישבע
 לשקר ולא ילעג בדבריו לבני אדם ולא ילשין לחבירו לא בסתר ולא בגלוי ועושי אלו ישמר נפשו
 מן העבירות שנאמר שומר פיו ולשונו שומר מצות נפשו וגרסין במסכת כלהובל יודעין למה
 נכנסה הכלה עם החתן אלא כל המבבל פיו בדבר זה המעמיקין לו גוהים שנאמר על כן על בחוריו
 לא ישמח ה' ויאת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי בלו חנף ומרע וכל פה דוכר נבלה וגו'
 וגרסין במסכת שבת בפרק במה מדליקין בעון נבלות ופה צרות רבות רעות וגזירות קשות באות
 וכחתי ישראל מתים ויתומים ואלמנות צועקים ואין נענין שנאמר על כן על בחוריו לא ישמח ה'
 ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי בלו חנף ומרע וכל פה דוכר נבלה בכל זאת לא שב אפיו ועוד
 יד נסרה מאי ועוד יד נסרה אמר רב נחמן בר רבא דבל יודעין בלה למה נכנסה להופה אלא כל
 דמבבל את פיו ומציא דבר נבלה מפיו אפילו דהומין עליו גורדן של שבעים שנה לשונה הפכין
 עליו לדעה אמר רבא בר טילה אמר רב הסדא כל המבבל פיו מעמיקין לו גוהים שנאמר שחה
 עמוק פי וזוה זעום היפול שם רבנא רב יצחק אמר אף השומע ושותק שנאמר זעום היפול
 שם והמה ינבל אדם פיו והקדוש ברוך הוא ברא דפה והלשון והשפתים לדחות לו ולול שבתו
 ולהתפלל לשמו והאדם זמסין הפך מעשיו ומקלקל מהשבותיו ומשרבש באיבה טבא דקחיש
 ברוך הוא לדחות לו כלשון הרע וכבילות הפה ועוד אברו רבותינו ז"ל כל המבבל פיו כאלו
 מכניס חזיר לביה קדשי הקדשים על כן ירבה אדם תמיד בשתיקה עד שינצל בארשתו וקעונת
 גדולים ובשתיקה יראה אדם הכם אפילו הוא שפס שנאמר גם אהל בדרוש

שתי שנים יחשב ושינו במסכה אכות רבן שמעון ואמר כל ימי גדלותי בין הזכמים ולא מצאתי
 לגוף טוב משהיקה ורעה לומר לא מצאתי רפואה לגוף כי אם בשתי יקהו ברכי ודברים שמה יבא
 ליד לטון הרעו וליקה בצרעה בגופו נמצא כי השתיקה היא רפואה לגוף ואמר שלמה המלך עליו
 השלום כבוד דברים לא יחדל פשע פי שמוציא מפיו דבר שאינו ראוי לאמרו כגון לטון דרע או
 נבלות הפה ושנו חכמים ז"ל וכל המרכה דברים מביא חטא דרעה לומר המרכה בדבר כהו"מ על
 כל פנים מ' אפסור למרכה דברים שלא יאמרו דברים שאינם הגונים ואמר ה"כס"ג ז"ל רוב
 הדברים הם דברים בטלים ויורמין עין ואמר חכמנו ז"ל כל מי שאינו מרכה בדברים ראה שהוא
 משכיח ומרעניס ומחוס דתני יחסותא וכל שתיקה תא דהוה פליגי כוה הענין עד שאמר וישנה
 אדם לתלמידיו דרך קצתה אם ישנה בדרך קצתה קל וחומר בשאר דברים הנהגה
סוד ענין לטון הרע כגו' ש' אבדו בזה תאמר בנין לישנא בישא מרעין בישן איתן על
 עלמא אבר רבינו יוסף פאקדני לחבריה במה דלית כיה דאמר רבי חייה כל באן דקרי
 לחבריה רשע נהתיך ליה לגחנם ונהתיך ליה לעלמא בראיתך הציפין דאורייתא דשאריליה לברנש
 למקרה ולהורשע והאגברא דליש לחבריה אעבר ליה רבי יוסף אמ' ליה כרשע עבדית אתיה לקמיה
 דרביה ודה אפר להורשע לא קא אמינא אלא כרשע דאחי מילי כרשע ולא אמינא דאורייתא רשע
 אתא רבי יוחנן ושאריליה לקמיה דרבי אלקהר אמר וואי לא אתה יבכה כמא לך דבה דההי כאוב
 ולא אויב במשדרא לאו הוילא אשתאר משנאותן דשאריליה גועין בעלמא בנומא דא היתה בלמנה
 ולא אלמנה משדראויל בעלמא ליעברא לישא ואיזמנה ליה בכל יומא אמ' רבי חייה בהא דמת
 במדא אדם עד באן זמנה שהספתי הצעיר משה כל'ן **שאלו** לחכם אחד מהלך
 שאתה מחסר בדבריך ומרכה בשתיקה אמר ראיתי הדברים שהאדם מרכה ומצאתי
 אותן תלמים על ארבעה חלקים חולק הראשון כל דהוק ואין בו תועלת כגון נבלות ופסול לטון
 דרע ודמבלות וקללות כפי אדם שמקל'ן איש את רעהו המרכה ועצת הרשע כל אליו הדברים
 וכיצא כהן כלן חזק ואין ברם תועלת כלל וחלק השני יש בו חזק מצד אחד ותועלת מצד
 אחר והוא המשכה לחבור במקום שאין צריך ופליגי בשבתו עד שיתקאו בדבר השומעין אותו
 ואמר כשכילוד דברים מכוונים כמו שאברנו למע' וקל זה אב' שלמה המלך עליו השלום בהכנתו
 סבך רעו ובקל גדול בכקרה שכם קל' לתחשב לו החלק השלישי דברים שאין בהם לא
 תועלת ולא חזקתם וכו' דברים שבו אדם מרכים בהבלי העולם כגון שאמרים האך נבית
 מדינה פלונת והארץ פלונת היא ארץ רחבת ידים ופירותיהם כך וכך חבלך פלונת כש מדינה
 פלונת וארע' לוכך וכך כל אלו דברים וכיוצא בהן אין בהם לא מקולא תועלת ורוכן והאשחה
 בטלה החלק הרביעי דברים שכלם תועלת כגון שידיבר האדם בדבריה וכו' וכו' והכללות
 חסרים או שידבר בעשיית המצוות או שידבר במשאו וכמתנו וכמלאכתו שתפרנס ממנה כפי
 שזויותו ליתן כה וכשביל שלא ספרו אבותינו במצרים לטון הרע ולא הלשינו איש לרעהו מאלו
 בדגמסן מיקרא דבה אמר רבונא בשם בר קפרא בזכות ארבעה דברים נעלו ישראל במצרים
 על ידי שלא שנו לשונם ועל ידי שלא אמרו לטון הרע ועל ידי שלא חזקו בהם פרוץ בערמה ולא
 שנו את השם ראוכלן מלקין ראוכלן נחתיך לא שינו את לשונם ודתיכי כי פי המדבר ל' כס' בלשון
 דקדש ולא אמרו לטון הרע ודתיכי דבר נא באונו העם השל' איש מאת רעהו והאשה מאת רעהו
 את שדה הדבר ממוקד אצלם כל שנים עשר חדש ולא נמצא אחד בהם שהלשינו את חבריו וכל

מי שאינו מבל פיו ואינו מספר לטון הרע יבצל מצותו ורעות שנו שוכר פיו ולטונו שוכר כצרות
 נפשו ולא עוד אלא שמאריך שנים בטובה שנאמר מי ואיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב בצעור
 לטון הרע ושפתיו מדבר מרמה כור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפה כליק פירא

פרק שלשה עשר בענין החנופה

גם הוא לי לישועה כי לא לפנינו הנף יבא גרסין כמה סודרין בפ' חלק אמר רב חסדא אל ירמיה
 בר אבא ארבע בחות אין מקבלות פני שכניה בת לצים בת חפנים בת שקדים כה מספר לטון הרע
 בת לצים דכתיב בטן ידו את הלוצים בת חפנים דכתיב לא לפניו תפי יבא בת שקדי דכתיב
 דובר שקרי לא יבן לגור עני בת כספרי לטון הרע דכתיב לא להפך רשע אהה לא יגודך רעי
 ג הקבה שונאן ודבר אחד כפה ונחמד בלכי הוידוע ערות בהכבוד ואינו כעוד לו והראיה ערוה
 בחבירו ומעיד בו עוהו גרסין במסכה עז כפך ורש' שמעון בן יוחאי מאי דכתיב אשר יהאיש
 אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאי לא עבד וכמו שב לצים לא ישכ' וכי מאחר שלא הלך
 חזקן עמד ומאחר שלא עמד החזקן ישכ' ומאחר שלא ישכ' החזקן לץ' וכי לך שאם הלך כופו
 לעמד ואם עמד סופו לישכ' ואם ישכ' סופו לליץ' ואם לץ' עליו ודכתיב אוכר אם חכמת חכמת
 לך ולעת לבודך תשא' או אלעזר כל המתלוצץ יסורין באין עליו שנאמר ועתה אל התלוצצו פן
 יסורו מוסריכם אמר ליה רבא לרבנן כמשתא מיניכו לא התלוצצו דלא ליהו יסורין עליכו
 אמר רב קטנא כל המתלוצץ מוונתו מתמעטן שנמשך ידו את הלוצים או שמעון כל המתלוצץ
 מוונתו מתמעטן ומפל בגחנם שנאמר וזיזור לץ שמו עושה בעברה ודון ואין ודון אלא גחנם
 שניום עברה הוים חזא' או הרשעה כל המתלוצץ מפל בגחנם שנאמר וזיזור לץ שמו עושה
 בעברה ודון או נתנם כל המתלוצץ כמא בליה לעולם שנועה האל התלוצצו ביה ונחריצ
 וגו' גרסין במסכת סוהרין בפרק ד' מתות או שמעון בן לקיש מאי דכתיב בנפני לעני כעוה
 ארוק עליו שיגמו כשכל חנופה שצפו לו עדהו לקרח על עסקי לגימה חרק על ידים גחנם שיגמו
 או אלעזר כל אדם שיש בו חנופה מפל בגחנם שנו דמי האומר כי לרע טוב ולטוב רע וכו' בתריה
 לכן באכל קל לטון אשונג' ואו אלעזר כל המתלוצץ לחבירו ולסוף נופל בידו ואם אינו נופל בידו
 מפל בידו כמ' ואם לאו כיד כן בנו ממן מנצמה נביא שקד שהיה מטע' את ישראל ומיחן מעל ה' לידים
 ומכשיון כשקר שנאמר ואמר תגיה אל רימיה הנביא לעיני הדתים ולעיני כל העם העומדים בבית
 ה' וגו' וכתוב ואמר ירמיה הנביא אמן כן ועשה ה' את דבריך אשר נבית להשיב כל בית ה' וגו' ולא היה
 כבוד ירמיה אלא אמר יקס' את דבריך נפל ביד כן בנו שנאמר ויהוה בשער בנימן ושכ' בעל
 פקדותו ושמו יראה בן שלמה בן חנניא ואמר לראל הכשרים אתה נופל ויקצפו ושרי' וימדו
 ויתנו אותו ביד האסור תו' כל עדה שיש בה חנופה מאסה כנדה שנאמר כי עדת הנף גלבוד וכבר
 הים קורין לנה גלמדה' ואמר רבי שמעון בן הלפתא מיום שגברו ארופו של חנופה נהנהו
 חריגין ונהקל'ן בהעשים ואין אדם רשאי לומר לחברו מעשה פלונתו גו' ולים כמעשיך חמדה
 דרעה ואת כההיה בתלמודי חכמים ויא יחר מבוערת שנאמר כי גם נביא גם כהן חנפו ואברו
 בבתונו וברם לברכה כל תלמיד חכם שאין חומו נכד' אינו נקרא תלמיד דכס' אבי יציר נקרא
 בעצתו שנאמר אף כי נרע ונאלה וגו' דבתיף אברו ובוהינו ז' יחר בגופה כן העובד עבוד הדרה

כי תעזב עמדתה עובד עמדתה אחת והמתקן עובד ע"י דרכה שהוא מתקן עם חבריו ועוד
 כי העובד עמדתה עובד לרבו ע"י כוונתו ואין העובד דעות מבע"פן להקדש ברוך
 הוא אבל המתקן הוא עובד לבני אדם שמבטלים להקדש ברוך הוא ועוד כי עובד עמדתה
 הכל יודעין שהוא חוטא ומשתמרן ממנו והמתקן אין אדם יכול להשטר כמנו שסבור שהוא הוטר
 כבוד והמתקן עשה בריות יותר ממה שגב הגב כי הגב גיב הממון והמתקן גיב דעת הבריות
 והמתקנים על שלש בתות הבת האחרים המשתדלים להחזיק לבני אדם כשכל שימצאו
 חן בעיניהם משכחן מעשיהם הרעים ולא יבחו לשום אדם אלא יתנופו אותו ויאמרו לו ברוך אתה
 עושה ואמר הכמנו וזכרם לברכה ארנפס המלך כשהיה קורא בתורה ובתורה כשהיה ארנפס
 לא תוכל לתת עליך איש בברי אשר לא אחיך הוא וילגו עיניו דמעות מפני שלא היה מודע המלכות
 כיון שראו חכמי ישראל אמרו לו בדי שלא יתבייש אל הירא אגריפס אחינו אתה תאנא באתה שעה
 נתחייבו ישראל בליה שהחזינו לאגריפס אף על פני שהחזינו וענו וראשונים כל שכן מי שחזנו
 לרשעים אמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם שאמר והנפילי לבי שמואל
 ולא עוד אלא שתפלתו נאמסת שנאמר לא ישועו בני אדם והכת הטניח יתור מגונה מן הראשונה
 הם המשרתים לאלהים ולעשירים לאלמים בדי שיעשו ראש על הכרית יצילו אותם ולעשירים
 מפני שבעצן סמום וסודו כולם מהם ברוך הוא שימורו באדם בסבורו כי יבדס טובם ומפני
 עשדם ישתעבדו להם בקרועים ואלו וכיצא בהם הם עבדי עבדים ועלדים אמר הכהן ארנ
 הגבר אשר יבטח באדם ושם בש"י ורעו וכן ה"סוד לבני והכת השלישית יותר מגונה מן השנית
 הם המצניפים בדת וירא עעצם כי הם חסדים צדיקים ושוקדי בתי כנסיות ובבתי מדרשו שלא
 לשמן אלא כדי שיעזו לשררה ויהמו פרנסים על העמך ואלו וכיצא בהן עושים חלקלקות כדי
 שיראו בני אדם שהם צדיקים ופורשין מעצרות ומבמות ורשתות לצור אנשים שנאמר העיני
 משחית אנשים ולחוד ולא עוד אלא שלוכשין בגדים כבגדי הפרושים כדי שיבטחו בהם בני
 אדם ובחשו ושקדו בהם שנאמר ולא ילכשו עוד אדרת שער למען כחש ואלו וכיצא בהן מראין
 להבין הענות והחסדות ולבם לא כן שנאמר קרוב אתה נפיים ורחוק מבליתיהם ובמנוחה להם
 כי הם מרמס ומפתים חבריות ואין מפתין אלא נפשם כי לא יזהה להם נחת רוח בעולם הזה ולא
 בעולם הבא בעולם הזה שנאמר כי מה תקות חנף כי יבעעו וגו' כי ישל אלה נפשו וגו' והעקרתו
 ישמע אל כי תבא עלי צרה לעולם הבא שאין הקדוש ברוך הוא שומע תפלתו כדי לזכותה בא
 לעולם הבא שנאמר הצעקתו ישמע אל וגו' ובתיב כי לא לפני חנף יבא

וארבע

בהות שאין מקבלת פני שכניה שאמרנו למעלה נחלקן לכמה חלקים כה ליצם
 נחלקת להמשה חלקים החלק הראשון איש לשון ונותן רופי כבני אדם בענין
 שאמר הטב כאחיו תדמי כבן אמך תתן רופי וקראו לך שנאמר וד יחיר לך שמו עושה בעברת
 ודק פירש שהי המחת הרע והרודן והגאון נתקבעו ותהברו באדם הלך כי מבליתיהם לו תועלת
 בדבר הוא גורם חוק לבני אדם כי יבאש את רצחם בעיני העם וזה תכלית הודן יותר מן הגוול
 והחכם שעושה לדבריו לומצין וזה אינו מרדח ומשיק נמי אדם וגם הוא יתור כי חשף והכבד כאשר
 יכיר מנרעקת עצמו ומצו לא יתלוצץ על בני אדם

החלק

השני שלועג על בני אדם כי יבא להם בלבן לקצר השגתם במעלות או בחולות
 החן כבבד ובשרדות או יבא אותם לעינים ורשע והגאון והביאהו אל המדה הזאת

או ושלח ורענות בעיני שנאמר רבה שבעה להנפשו ה"עג השאננים הבח רגאומים ופנמים
 ילעג ה"עג על הקדושים והביאים בעיני שנאמר כלו לעני לי ואמר שלמה המלך עליו השלום
 בו לרעה הוא ועוד נאמר בו לרעהו הכר לב ונאמר לעני לרש הרף עושרו שמואל לא יקח
 פירוש לעני לרש דראה את נפשו כי דימה שהוצלחת ביד בני אדם והשג ישיגן אותם בחכמתם
 בעיני שנאמר ואמרת כלבך כהו ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ונאמר כי אבד בכה ידי עשיתי
 ובחכמתי כי נכונתי וכעבור זה לעני לרש הרף עושהו כי אבד כל בושלא השיג לעושר מוטר
 דעהו ושפלות ידו ודנה הרף עושה הרש והעשיר כי רכל מאת השם יתברך שנאמר עשיר ורש
 נפשו עושה כלים ה ועל השכח לאיד אמר לא יקח בני אף על פני שלא הויק כמעשור ולא בדבור
 לא יקח אף אין דעת השמח לאיד משנת לדעה ה"עג על הרש ומפני כי דליצות בסבת הגאון
 שהוא דפך הענוה אמר שלמה המלך עליו השלום אם לרצם הוא יליץ ולעמים יתן חן פירוש אם
 לרצם ה"עג לבני אדם השם יתברך ילעג להם שנאמר יושב בשמים ישחק ה"עג לבו

החלק

השלישי שלועג לדברים ולפעולות ואין דעהו לחבוז אותן בעיניו אך מרדוק
 הדברים שאין לדחיקם ודחיק תועלת הפעולות שיש תקוה להועילם ועל זה נאמר
 כי לדבר יחל לו ואמר רבותי זכרם לברכה אל תהיבו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר
 שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום וחלף הזה הביאה למדת הרעה הזאת
 היותו חכם בעיניו ופעלים שחביא בדעה הזאת לדימינות להלעג על רביעות בעיני שנאמר ודים
 הליצוני עד מאד מתורתך לא נשיתי והחלק השלישי הזה הוא הבה שאנו מקבלת הנוחה שנאמר
 אל תוכח ל"פן ישאך וגו' ונאמר לך לוקח לוקחין וגו' ונאמר לך תבה ונתה יערים הוגרם אל
 הבת והאת לבלתי שמעו מאמר מפני שדמיה רבביאה & החלק הזה הוא כדת דעות האדם חכם בעיניו
 וכל ככה משלהו המדה הזאת עד שתלוצץ לדעות זולתו והוא הבדה שאין להתקנה שנאמר דאית
 איש חכם בעיניו תקוה לכליל במנו

החלק

הרביעי וקובע עצמו חסיד לשידה בשלה ודברים בטלים בדרך וישבו קרנות ושהים
 דעות ישכר ורע וההוא יד כי כל המרכה דברים מביא חטא והשני כי הוא בטל מ
 מרדח תור ויש בו בהוה דרכי מות כי אין לא זכר ולא שם על לבו כי בעת רדם אשר תאמשהו הם
 יוכל להשיג עשיית רביעות ולקנות ד"י העולם אם יקבע דעות המובנים דהם לתורה אשר הוא
 פנוי בהם במלאכתו ועסקו אין זה כי אם בנות לבו את רביעות ואת שחר העולם הבא ולמדנו שם
 שיאמר תור דרב ישא את עתו כי אשבת הבטל מן התור בעת היכולת לעסוק בה שהיא עד אכרון
 האכל כאשר אמרו כי דבר ה' כזה וכל שאפשר לו לעסוק בהוה ואינו עוסק כאשר דקדונו לך

החלק

החמישי וקובע עצמו חסיד לשידה בשלה ודברים בטלים בדרך וישבו קרנות ושהים
 דעות ישכר ורע וההוא יד כי כל המרכה דברים מביא חטא והשני כי הוא בטל מ
 מרדח תור ויש בו בהוה דרכי מות כי אין לא זכר ולא שם על לבו כי בעת רדם אשר תאמשהו הם
 יוכל להשיג עשיית רביעות ולקנות ד"י העולם אם יקבע דעות המובנים דהם לתורה אשר הוא
 פנוי בהם במלאכתו ועסקו אין זה כי אם בנות לבו את רביעות ואת שחר העולם הבא ולמדנו שם
 שיאמר תור דרב ישא את עתו כי אשבת הבטל מן התור בעת היכולת לעסוק בה שהיא עד אכרון
 האכל כאשר אמרו כי דבר ה' כזה וכל שאפשר לו לעסוק בהוה ואינו עוסק כאשר דקדונו לך

החלק

הששי שלועג על בני אדם כי יבא להם בלבן לקצר השגתם במעלות או בחולות
 החן כבבד ובשרדות או יבא אותם לעינים ורשע והגאון והביאהו אל המדה הזאת

קצת נפש האדם עד שהיא פרוק על שמים מזלי על כן עניש לתת עליו על הליכותו מזה
 כבוד משה שנאמר ועתה אל תחיצו פני יחזקו מזכיריכם * וכי שקדים נחלקת לתשע הלקם
החלק הראשון איש יחזיקו במענה פיו כמו המבט בעטתו כפקדון או בהשגת
 יד או כשכר שכיר שנאמר לא תבטו ולא תשקרו איש בעמיתו וכן הענה כדעתו עד
 שקד ואמר לא הענה ברעך עד שקד וכן החלק הדיבור והתרמית והאמנות במספרים ובשנתיבות
 ואמר לא תנוא איש את עמיתו ואמר לא יבליש מדחונתו חוד ומרמה וקרא איש און וקרא בליעל
 כמו שנאמר אדם בליעל איש און וגו'

החלק

השני והשקד ואין בעצם השקד מן והפסד לחבירו אך יתבין בו לעשותו סכה ארזוק
 ואלו רע כמו השעה את חבירו שיאמין בו שהוא אדוק רע נאמן עמו ומתבין בו כדו
 שיבט בו ולא יאמר ממנו וכל להדיח עליו את הרעה בענין שנאמר בפיו שלום את רעו וידבר
 וכקרו ישים ארכו * ואמר ארזוק העלילה לאפקוד כס נאם ה' אם בנה אשר כוח לא והתקם
 נפשי * ואלה שני החלקים ענינם על שני דברים על השקד ועל דמק הדמיון כי השקד מלכו עד
 המוקד הוא תענה ה' שנאמר שש וזה שנה ה' וגו' לבתור שבח שבות און ענינם רבות לשון שקד *
 ונאמר ופני תהפכות שבתיו * ונאמר אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עלה *

החלק

השלישי הוא בערמה ודברי מרמה למנוע טוב מבטליו להעביר המכה אליו לא לגזול
 מחבירו דבר שהוא שלו ולא להמסר אבל יתן עינו כשכחה העתיד להלא לחבירו צדקה
 אנתה לקחתה אליי בשקד מילי או יסבב בשקריו אשר יתן לו חבירו מחמתו * ועקר עיניו על השקד
 אכן יגדל עונש השקד כאשר יסבב ממנו הפסד לזולתו אף על פי שאין עקר עתש על הפסד כי לא
 הפסיד ממנו דבר שזכה בו בענין שאגרו רבותיו וזרים לברכ כל החלק בדברו כאלו עובד עבודה
 וזה שנאמר אולי יבליש אביוהית בעינו כמתענת והאמר על עבדו הזה דבר המעשה העתועים

החלק

הרביעי והפסד כפסד הדברים אשר שמע מוכר ומקצתם מתבונן ואין לו תועלת
 בשקדיו ולא הפסד לזולתו אבל כח כשפסד מהחבירו שקד מוכר צדקסלה * ופעמים
 שהוא כדחמל כפסדו דברי בלו והאיש הזה יקל עונשו כעז אחד על כיון הפסד לאיש בשקדיו
 ופחותו אבל גדול מאד ענשו בעיות פגו והאבת השקד וכדו עונו כי יאבהגו לבלי תועלת ואמר
 שלמדו מלך עליוהשלים יפח כזבים עד שקד * פירוש אם תראה אדם יפח כזבים בשיתו ופסד
 דבריו תוע על תביאות המרה האת להעיד שקד באזיוו לעמו בו כרה אחרי ארבתו השקד הזה החלק
 התחתון לקום מענה ודרישת שוכה ושלום ואמר כי מותר לשכח הבלה לפי ההתן ולאמר שהיא
 טאו וחסדה אף על פי שאינו כן * ואמר וזו כמתר לשנות בדביהשלים שנאמר אבך צנה לפי
 מותו לאמר בהאמר לו יכף אבא שא נאוגו * דשאשים יחליפו מקצת הדברים אשר בבלי דעת
 כי לאישתולכם לחקור דעת האמת גם זו מדורה רעה ואמר שלמה עליוהשלים ואיש שומע לנעת
 ידבר פירוש איש מתן לכ לשמע ולהאזין על חכמת הדברים אשר ידברו באזיוו לפעו * וספר אהן
 על נכון וימצא אלא ימצא בפיו לשון תרמית לנה דבר **החלק** החמישי והאמל לחבירו
 כי ישבע עמיתו לו מהמה תעודו מדבר עמו עכ לבנו

ישח שלא להתוואמר
 נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה ופירשו רבותינו ל' שלא ידבר אחד בפה אחד בלב ועוד
 אמרו רבים ישבדם משום מוכרי אמה עם יחור מוכרו וכלבד שהיא אמר בפה וגו' בעת *
החלק השישי והבטח את חבירו לרשע עשהו אחר אשר אמר להשבע עמיתו על

דרך הבטחה ובטח כולל חכמה און לו להלל הבטחה כיון ודרך שקד היא באדם עובד ברית שנ
 שארית ישראל לעשות עולה וליא ידברו כזב ולא ימצא כפיהם לשון תרמית וכן האמל להת לחבירו
 מתנה מעט אעפ שלא הוכר לשון הבטחה אמרו ז"ל כי החסד בו מחובר אמונה כי לבחברו סוכך
 עליו ובטח בו אדרי שוכח מעשה כי נתון יתן לו ואם איש עמי הוא אף על פי שהבטחה כרוכ אם
 יחזור בו רעתו רבה כי נדר נדוואמר לא יחול דברו וכן מי שיפאר בפני רבים להת מתנה לאדם
 וזנה הוא כמה להלל על גריבותו כזה והנה זאת כמו הבטחה וליא נכון שישוב כדברו אחר שהבטח
 והתהלל בדבר בענין שנאמר נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במהת שקד פי' כמו שיצטער
 בני אדם אחרי בוא סמי הגשם ולא בא הגשם כן ענין איש מתהלל בכתת שקד כן יצטער ואיש
 שהבטחה ועל מתנה כזו יב תחלה *

החלק

השביעי מי שכחה את חבירו לאמר כי עשהו עמו סכה אודיבר טוב עליו ולא עשה
 אמרו רבותינו ל' אמרו לגנוב דעת חבריו ואפ' לודעתהו **החלק** השמיני מי
 שכחהו במעלות שאין נמצאות בו אמר שלמה המלך עליוהשלים לא נאה לחבל
 שפת יתראף כי לנדיב שפת שקד * פירוש אין לחבל להתגאות ולהתנשא במעלות אבותיו כי אמר
 במקרא של מעלה מה התפארת בני אבותם אף כי לנדיב להתכבד כשקרולאמר מה עשיתו ופוחתי
 נתתי ולאבן עשהו הגאון לבל אדם כל שכן לנדיב וגנה גריבותו אשר עשהו הלה לנפשו על מה
 שלא עשה בוזאת תודה לעדה כי לבו ככל צדקותו אשר עשה לשם ולהתלה ואמר רבותינו ז"ל על
 פי שמכרין אותו במדהת דבדור וראוי לתלמד לו שהוא יודע שתי סככתו וזו אינו יודע לא א'
 דאיו עליו שאמר להם זאת לכה ואני יודע כל שכן כי אמר לנדיב ולהתפאר לאמר באלה רבות *

החלק

החשני אשר לא ישיקו כספר דברים אשר ישמעו והגדת כאורעות אבל יחליפו
 דבר על אודי התפצוים מאן הפסד לאדם כדבר אשר ימצאו כמעט ונאמר בשקדיותם
 אף על פי שאינם מדויחן במון ככך אמרו רבותינו ז"ל כי גם זה אמרוהא שאל למד ולשנים דבר
 שקד אך אין ענישו כעונש המשקרים ללא דבר אשר זכרנו ענינים בהחלק החמישי *

כת

הוציט חלקת השעה חלקים **החלק** הראשון חזקת אשר חבירו אורא או ידע
 כי ישעור בכף חכמו וכי חזיק **החלק** השני חזקת אשר חבירו או כי יחשא איש איש בלשון
 דרע או באונאת דברים וחלק לשון דרע לומר לא פעלתי און הכעש ממנו עון דרעו מן התוכחה
 שנים והוכח תוכיח את עמתך ולא תשא עליו המאומסף לחשא על אמרו לא השאת בענין שכהוב
 חזקתו מרעים ואמר לרע עובד וישם חסד לאגור גם נתן מכסול לפני החושא משני פנים האחד
 כי אימנתי על רעתו והשני כי ישנה באורח טוב מחר כי הלל רשע חזקתו אותו על תחת נפשו
 מלכ כי נשא עתש על דמיון אשר חזק לאמר אסם חזקת על צדקו מי אשר חשא לו כלבד כי יענש
 על דבר שקד שנאמר תאמר דוכרי כי איש רמס ומרמה יתעבה ונאמר מצדק רשע ומרשע צדק
 תועבת הגם שמים בל שכן אם העול אשר בד ובידו גלו לרבים כי באמר אלו חזקת לפי בני
 אדם וך אתה כלי פשע חלל נמה דתוין **החלק** השני חזקת אשר יחלל רשע בפני בני
 אדם אם כפניו אם שלא כפניו אף על פי שלא יצדקו על חמסו ולא יוכיבו על
 משפטו אבל יאמר עליו כי איש טוב והאועל והאמר עחכי תורה יחלל רשע כי חללי אשר עוכאת
 התורה הוא חלל העובר על דבריה ומפר מצותיה גם כי לא ישבח את הרשע וזהו הכח שבמצבו
 סן והבדל בין עליו כפני אדם עשיו גם זרעה הולה כי בהבירו את השוכח את הרע

אמר על כל פשעו יכפר עדין ויחשב אצל השומעין את דרשע בפניו אך חכמתו עמו הלו כי לא ישכחנו כפניו זה החנף עמו גדול כיהחילק אליו בעימו ולא ישלך מדרבו ורעה ולא יאג לעונו כי עדין הוא בעינו וכל אשר אננו מעדת עדיקים אם ישכחהו ואמר כלבו אמנם ידעה כי כן בענין שנאמר בפי חנף ישדות רעה ונדבעת צדיק יחליצו פרוש כי החנף משדות רעה בפיו כי ישכחהו ויאמין לדברים הקשה את רוחו ויראהו נפשט כקר ולא יכין אה עול הנפשו חכמה הרת ידו גם ירום לבנו ויפול בכבדות גאותו ורעה כי הרת השחתו כחלק שפתו ובעת עדיקים יחליצו בדעתם מנוק החנף כי אם ישכחהו לא ירום לבנו למען זאת כמו שאמרו חכמינו זכרם לברכה אפילו כל העולם כלו אמרו עליך צדיק אתה חייב עיניך כרשע ואמרו אם יש עליך רעים מקצתן מסבין ונקצתן מיפוחי אדוכ את המכחין ושנא את המטבחין כי אלה ליהי עולם כי אורך האלה ברעהך ישכחהו יתכן גם כן לפרש ובעת עדיקים יחליצו רעים בי לא יחזיקו להם אבל זכיה ויכחשו ויודו אותם בדרך בעתותם בתוה לא דרך ונאמר ופה חלק יעשה מדחה המשיל פה חלק לדרך החלקיק ואמר כי כאשר יפול האדם וידחה כלבנו בדרך החלקיקת בענין שבתובו ויודים חשך והחלקיקו ומלאך א רוחה כן יודעהו אדם ודחה כפה חלק ודא פה חנף וכל הענין אשר ביארנו ונרמין במדרש משלי גבר מזליק על רעהו רשה פרוש על פעמר רמזיני עס רעהו ומדבר עמו בחלקיקות ואנו מוכיחו ומיפה בעינו הדברים הרעים והבעשים המבערים באלו הוא צד אותו ופרש לרגלו פת ורשת ליקש בהם כי כשהחנף יראה לחברו שאינו עושה דבר שלא סין והמיד עצמו על מעשיו הרעים נמצא דמכחף לוכלו פרוש לוכסודו ליקש בהם ואפשר לו להוכיחו שיחזר למטב ויעל נפשו משהתוספו שלא הוכיחו לא הוכיחו דרכו ורעים החלקיקתו ואמר דח חלק עליו השלום יברתה כל שפתי חלקיקת לשון מרבה גדול קלל פה חלק כיישדות רעהו בו והלשון הקשה שהוא החלק ודא לשון דרע ויש מן החפנים שמהכוחין לחנף לאנשי ודוע כדו שיכדו אותם וינשאום החלק ודא רכותו זכרם לברכה כל הכרף להכירו לשם כבוד לסוף נפטר ממנו בקלון

החלק ודכיע והחבר לרשע ולא יראש לא יוכחהו כשבת פנו החלק לא ירחקו אבל בני חבר יקרבו ונאמר בהתחברך לרשע פרץ האת מעטין והעדיקים מאוס ומאס את דרשע כמו שב נבזה בעינו ונמאס ואמרו חכמינו זכרם לברכה לא לחם הלך זדור אצל עורב לא מפני שרואינו האמרוכל עוף למינו ישכון וכן אדם לרומה לו ואמרו אמר להסתכל בדכות אדם רשע שגא לחי פני ידשפט מלך יודעהו וינשא אם אביש אלק ואם אראך ואמרו כל המסתכל בדמם אדם רשע עינו נבזה לעת זקנתו שנאמר הויכין יעקב ונתחן עינו ומראה כפניו שהסתכל בדמות עשו ואף על פי שלא היה ממד מעבדי יבי עשו והיה מתח מעשיו הרעים בענין שנאמר הויכשהך מעשיתם

החלק החמישי איש שאינו בני אדם כדברין וסמכובל השומע על מאמרו והתברך לנשא אמן הים אונגו אלה הקרב לני בארבתו אותו ואמרו עליו כי הוא איש חכם והוא לא כן חכם והיה לפוקדו נזר מנסול כי יסמנו עליו על ודא הוא ועל פיו יהיה כל ריב ועוות משפט ואת העולם יחבר החלק הששי כי שידו למחות ואינו מוחה ואין כפניו תוכחות ועל מעשה מוכיחו ונעשיו לבער ורע מקרב עכנו שנאמר ובערה ורע בקרבך החלק

החלק

השביעי הוואה את אנשי יבקמו עם קשה עורף ואמר כל בני אולי לא יקשיבו אם אדבר להם נבחות ופי אמלא תוכחות על כן יחשך פני הוה עמו ישא כי לא נסה לדבוח ולהחר אולי אם הוהים העיר יעירו משנת אולתם ולא תלין כשונתם אתם

החלק השמיני איש אשר ישמע את דברי בני אדם מרבים לשון הרע אוב ישמע כל פה דובר נכלה או ישב כסוד משחקים כוונים תורה ובינות ויודע כי הם מרבים ואלוים ואם יכחין אליקשינו אל דבריו על כן ישים יד על פה גם זה יענש כי לא יענה בסלום באולתם פן יאמרו לוי הוה כמותם וכי הורה על דבריהם אף כי יתחייב לענו ולנעור בהם לתת גדול לתורה ולמצות אשר בזולענו להם ולקנא לכבוד נקי וצדיק אשר ישונו בו וזה אחר כן דרכים אשר יחייב האדם לעזוב כעבורם חברת הרשע כי יענש בשמע דבריהם ודעל המיד הלאה לענותם וזה הרבר מפורש בדברי שלמה המלך עליו השלום שנאמר לא תקרא כאנשי חסם ואל תתאו להיות אתם כי שר יהנה לכם ועל שפתיהם הרברנה :

החלק

התשיעי המכבד את הרשעים כדרך שלום אמנם לא ידבר טוב על הרשע ולא יתנה בכבודו על דרך אשר יחשבו בני אדם כי יכבדו מאשר יקר בעיניו ונכבד כי לא יחלק לו כבוד וזלתי בדרך שמכבדן בני אדם את העשירים מדרך סלסול ולהקת תועלת בעבוד כי הצליחה דרכם ולא ספמ חן ערכם ואף גם זאת יש חשא ואשמך בדבר הוה כי אם הוחר לכבד העשירים לא כן הרשעים שנאמר וראה כל גא והשפילוהו וחרך רשעים תחיהם אך החלק הוחר כדאנה מדר פן זיק הרשע ויגרום ופסד בזמן שיר ורשע תקפ ושעתו חצופה ואין כדיו להכניעו ובחילו להכניע על כן וחתו לכבדו בדרך שמכבדן בני אדם אנשי ורע רבה כפוד ואימה בקטה וחורו ומרובה להם אף לא ישכחהו ולא ירבר טוב עליו לבני אדם ועל כן אמרו חכמינו זכרם לברכה מהוה להחניף את הרשעים בעולם כדגרסינן בפרקי רבי אליעזר בפרק לו לקח יעקב אבינו עליו השלום את מעשר מקנה קנינו שהביא כפרן אדם ונתן ליעשה אחר להם כה אמר עבדך יעקב וכו' אמר לו הקדוש ברוך הוא קדש חול אמר לפני רבנו העולם אמר אבי חנף לרשע שלא יידגני מכאן סמחנין לרשעים בעולם הוה מפני דרכי שלום :

פת

מספרי לשון הרע מחלקת לסמנה חלקים

החלק

הראשון אמרו רבותינו זכרם לברכה כל המספר לשון הרע באלו בפר מפני שסמכ ונורם מוקדו ורעה רבה להכירו מבלי תועלת לעצמו ויחשבו כי כלבובם אין קיוש כרוך ווא רואה אותו על כן אמרו כאלו כפר בעקר שנאמר אלהים זדים קמו עלי ועדת עריצים בקשו נפשו ולא שמוך לגדום וכמה הפליגו רבותינו זכרם לברכה בענין לשון הרע כדו שירחק האדם סמו והוהונו שלא לספר לשון הרע אפילו על דבחה ואפילו בהמה טמאה ונתח ומעשה בשני חסדים שהיו עובדין בשוק ודאו פגד הכור נטול מוכרח עד פאר אמר האור כמה הוא סווחה וכלהוה את אמר השני שניהן לבנים רוצה לומר ודאמר השני געד כראשון ואפילו לספר חספספ כגוהוה ולא חספר בשבת למה אמרת סו חונ לא אמרת שבתה בליצון שניה ומה אם הקדו על לשון הרע כבהמה טמאה מיה אף על פי שחבירו אמר מצד סווחה כל שכן וכל שכן חספספ בלשון הרע על חבירו ואמר עליו דברי שקר במה יש לו להתחוק :

החלק

השני כי בעל הלשון תשכחהו קשה אחרי אשר לכד לשונו דבר שקר ופיו ברע ומצד חורגו אינו שליט כדוהו וכלו לשונו גורם החשבה בענין שסמך הוהת חספספ לשונך

וא יומר על כל פשעו וכסו צדיק וחשב אצל השומעים * **החלק** השלישי והצד השמחה
 את הרשע בפניו אך חכמתו עמדה לו כי לא ישכחו בפניו
 גם זה והצדק עמו גדול כי החלק אליו בעיניו לא יחשב כדרכו הרעה ולא ידאג לעונו כי צדיק הוא
 בעיניו וכל אשר איננו מעדת צדיקים אם ישנה הוא יאמר בלבו אמנם ידעה כי בן בענין שנאמר בפס
 חניף ישותה רעה וזכרעת צדיקי יחליצו פירות כי הצדק משותף רעה בפניו כי ישכחו ויאמין לדברים
 חקשה את רוחו ויראה אה נפשו כדק ולא יבין את עול הנפשו והמשלה תחת ידו גם ירום לבבו
 ויפול בכבדות גאותו והנה כי השתה השחיתו בחלק שפתו וזכרעת צדיקים יחליצו מדעתם מן
 הצדק כי אם ישכחו לא ירום לבבו למען וזה כמו שאמרנו הכימו זכרם לזכרה אפילו כל העולם
 כלו אמר עילין צדיק אתה וחי בעיניך כרשע ואמר אם יש עילין רעים מקצתן משכחן ובקעתן
 מי מחין אזכר את רבותיך ושנאת רבשכחין כי אלה לחיי עולם יביאוך ואור ברעהך ישכחוך
 ויתכן גם כן לפרש וכדעת צדיקים יחליצו רעים כי לא יחזינו להם אבל הזכה עיניהם וידו אותם
 בדרך בתעוהם בתוהו לא ידך ונאמר ופה חלק יעשה מדה המשל פה חלק לדרך החלקיק ואמר
 כי כאשר יפול האדם וידעה כלבחו בדרך חלקיקה בענין שבהו יהיו דרכם חשך חלקיקו ומלאך
 הרוחה כן ידעה האדם וידעה כפה חלק וזהו פה חלק וכל הענין אשר בארנו ונרסין במדרש
 משלי נכר מחלק על העדה רשת פורש על פעמו וכהניף עם רעהו ומדבר עמו בחלקיקה ואנו
 מביחין ומיפה בעיניו הדברים הרעים והמשיגים והמבערים באלו הוא עז אותו ופחדו לרגליו פח
 ורשת לינקש בהם כי כשהמניף יראה לחברו שאינו עושה דבר שלא בדרך והמיד עצמו על מעשיו
 הרעים נמצא המניף לו כל פורש לומעו ללינקש בהם ואפשר לו להוכיחו שיהיה למשכ ויעיל
 נפשו משהתוספי שלא תוכיחו לא דניה דרכי הרעים החלקיקה ואמר דוד המלך עליו השלום
 יכרתה כל שפתו חלקיקה לשון מדברת גדול קללה חלק ביישחת רעויו בו ודלשן חקשה שהוא
 החלק הוא לשון רע יש מן הצפים שבתוכו לחניף לאנשי ורוע כדו שכחו אותם וישאום
החלק ואמר רבותי זכרם לזכרה כל החניף להכיר לטם כבוד לסוף נפטר ממנו בקלות *
 הרביע המתחבר לרשע ולא יאשר לא יוכיחו בשבט פניו ודחוק לא ידחיקו אבל כמו
 חבר יקר בו נאמר כהתחברך לרשע פרץ הוא מעשיך והצדקים מאוס יאסאו את הרשע כמו שב
 נבזה בעינינו נאם ואמרנו חכמינו זכרם לזכרה לא לחנם חלק דחור אצל עורב לא מפני שהוא מין
 ואמרובל עוף למינו ישכון וכן אדם לדומה לו ואמר אסור להסתכל בדמות אדם רשע שאו לולי
 פני ידושפט מלך ידו האינו נשא אם אביש אליך ואם אראך ואמרנו כל המסתכל בדמות אדם רשע
 עינו נבזה לעת זקנתו שנאמר מדוכהן יצוקו כהן עיניו מראות מפני שהסתכל בדמות עשואף
 על פי שלא היה מכיר מעבדיו עשוהו כהן מעשיו הרעים בענין שנאם הוה כחשך מעשיו
החלק והמיש איש שיאמרו בני אדם כדרכו יסמכו כל השומע על מאמריו והבין לשא
 אמן הם או גוואל הקרוב אע באובתו אותו ואמר עליו הוה איש חכם הוא לא כן
 חכם הוה לפוקדו נזיר מכסול כי סמכו עליו על הודאחו ועל פיו וההכל רוב העוה משפט ואת
 העולם יחריב * **החלק** השישי שיש כדו למחות ואינו מודה ואין כפון תוכחות
 ועל מעשה דהאם לא ילמשו עין ולא ישנע ולא יהיה לרם לנשי
 מביח והנה נצטוו לבער ורע מקרב עמנו שנאמר וכערת רע מקרבך * **החלק**

החלק

השביעי הרואה את אנשי בקומ עם קשה עורף ואומר בלבו אולי לא יקשיבו אם
 אדבר להם נבוחה נפי אמלא תוכחות על כן יחשך פניו וזהו עונו ישא כי לא
 נסה לדוכה ולחזר אולי אסודגים העיר יעירו משנה אולתם ולא תלין משוגתם אתם
החלק השמיני איש אשר ישמע את דברי בני אדם מדברים לטון הרע אוב ישמע כל
 פה דובר נכלה או ישכסוד משחקים כוונים תורה וציונות וידע כי הסמכים
 זכאנים ואם יכחין אליקשיבו אל דבריו על כן ישים יד על פה גם זה יענה כי לא יענה כאלים
 באולתם פן יאסרו לו כיווא כמותם וכי תורה על דבריהם אף כי יתחייב לענו ולבער בהם לתת
 צדל לתורה ולמצות אשר כוולענו להם ולקנא לכבוד נקי וצדיק אשר ישוה בו וזה אחר כן
 הרבים אשר יתחייב האדם לענו כעבורם חבת הרשע כי יענה בשמע דבריו ורעיל תמיד
 חלילה לעינות זה הרבר מפורש בדברי שלמה המלך עליו השלום שנאמר א תקא כאנשי חמס
 ואל תתאו להיות אתם כי שר יהנה לכם ועל שפתיהם הדברנה :

החלק

החשיעי המכבד את הרשעים סודך שלום אמנם לא ידבר טוב על הרשע ולא
 יתנה ככבודו על דרך אשר יחשבו בני אדם כי יכבדו מאשר יקר בעיניו נכבד
 כי לא יחלק לו כבוד וזלתי בדרך שמכבדן בני אדם את העשירים בדרך סלסול והתקת תועלת
 בעבוד כי חצייתה דרכם ולא מפי חן ערכם ואף גם זאת יש חשא ואסמך בדבר הוה בני אם חזר
 לזכר העשירים לא כן הרשעים שנאמר וראה כל גאון השפילהו ותרין רשעים חתום אך החלק
 חזר כראנה מדבר פן איך הרשע יגרום הפסד בזמן שיר הרשע תקפ ושעתו חצופה ואין כדונו
 להכניעו ובחיליו להכניעו על כן חזר לכבדו בדרך שמכבדן בני אדם אנשי ורוע רמה כפחד
 ואימה בקסו וחזרו והרומה להם אף לא ישכחו ולא ידבר טוב עליו לבני אדם ועל כן אברו
 חכמינו זכרם לזכרה מותר להחניף את הרשעים בעולם כדגרסין בפרקי רבי אליעזר בפרק לז
 לקח יעקב אכינו עליו השלום את מעשר מקנה קנינו שהביא כפרן אדם ונתן ליעש אביו להם כה
 אבד עבדך יעקב וכו' אמר לו הקדוש ברוך הוא עשית קדש חול אמר לפניו רבון העולמים אני
 מחניף לרשע שלא ידגני מכאן סמחניף לרשעים בעולם ההספי דברי שלום :

פת

החלק

הראשון אמרו רבותינו זכרם לזכרה כל המספר לטון הרע באלו בפר
 מפי שסמכ ונורם מקדול ורעה רבה לחכמו מכל תועלת לעצמו
 וחיטוב כי כלכומ אין קדוש כרוך ווא רואה אחו על כן אמרו כאלו כפר בעקר שנאמר אל הים
 זדים קמו על ועדה עריצים בקשו נפשו לא שמך לנגדם וכמה הפליגו רבותינו זכרם לזכרה
 בענין לטון הרע כדו שירחק האדם ממנו וזהו הוה שלא לספר לטון הרע אפילו על כדמה ואפילו
 כהכה סמאה ומתח ומעשה בשני חסדים שהיו עובדין בשוק וראו פגד הבור נזל מטרוד עד
 מצד אבד האחר כסה הוא סרוחה ובכל הוואת אמר השני שניהן לבנים רוצה לומר החסד השני
 גער בראשן ואפילו לכה תספר כגותה ולא תספר בשבח לכה אמרת סו וזו לא אמרת שבה
 בליצן שניה וסמאה הקפיד על לטון הרע כבהמה סמאה סתה אף על פי שחבירו אמר מצד סרוחה
 כל שכן וכל שכן המספר בלטון הרע על חבירו ואמר עליו דברי שקר כמיש לו להתרחק :

החלק

השני כי בעל הלשון תשכחו קשה אחרי אשר למד לטון דבר שקר ופינו בעו וסעד
 חוזגל אענו שליש כדו ונאלו לטון גורם חכמה בענין שסמך וזהו תחשוב
 לטון

ל' יונק ואמר ושפתו כסילים תכלענו ואמר פי נכיל בהיותה לו לשון יראה ונאמר רוצה לומר
 ק' הכסיל ראה ונגד מועס לשמו פ' יוקס בו כאשר ר'א מאוניכו כי אין שפתיו כרשיותו
החלק השלישי לשון הרע יכא את בעליו לחת אח פ' לרבר אל השם תועה בענין שנאמר
 שחו בשמים פיוסם ולשונם תהליך בארץ ואין בכל העבירות אשר ישגי ענינם לעונש
 המשיח דברים כלפי מעלה וז' עשר נסיונו וכו' אמרתי וכבילם לא נחתם גור רינים לא על לשון
 הרע שנאם אם לא כאשר דברתם באוני וגו' ואם וישמע ה' את קול דבריהם ויקצוף רשבע לאמר
 נאמר ונגעחם כדבריהם ואמר דוד המלך ע'ה ולרשע אכר א' דיסמח לך לספר חוקי ותשא
 בריהו עלי פיך אם ראית נכב' להרץ עמי ועם כנאפי חלקך פיך שלהת כרעה תשב באהיך הרבר
 הא לברת מזה כי אין התורה מצוה על בעליו לשון הרע ~~הוא~~ אף על פי שיעסקו
 בתורה ואמרו רבותינו ול' דואג כיון שספיר לשון דרע אף חכמות לא עמדה לו ולא הגינה עליו
 תורתו ומש' שאול עבירה מכנה מצוה ואין עבירה מכנה תורה שנאמר כי גר מצוה ותורה אור על
 העובר עבירה דרך מקרה אמרו בן לא על הפורק על אזהרת העכירה מעליו והתכונן כמאונג'ל
 עון כני אדם המספרים לשון הרע הכעס מהם עונם הגדול כי כלא שפתותיהם וחשבו לשונם
 מרכזי תורה עד השחת ישיחתן לרבר כל לשון הרע ואמר דוד ע'ה גם ישבו שירי בינדורו עבדך
 וישא בחקך פי' המכשלים כל שיש בחקך ומי כירים לשון הרע ומרכים ביכעורו אשר אשוח
 בחקך ואז' לברא לשון הרע להציל כמו שיעכוכ האדם בתורה שנאמר כרפאל לשון עץ חיים
 ויהו שנאמר אשמרה לפי כחסי ופירשו ז"ל כי המחסום הוא העוסק בתורה ואז'ל כנסת ישראל
 כקולה אדוכה וכקולה שמאה בקולה אדוכה שנאמר השמעני את קולך כי קולך ערב ובקולה
 שמאה שנאמר נחנה עליו בקולה על בן שנאמתי וזה שנאמר מות וחיים ביד לשון ואוהבתי ואכל
 פריה פירושו ואוהבתי ואכל פריה אהב הלשון והוא האיש החפץ לרבר תמיד בעצה רבונה אלע
 שיאכל פריה שלא ירבר בדברים בשלים אך בדברי תורה וחכמה וכוסר והבאת שלום בין אדם ל
 להברו ומצדק את הרבים ולשבת השכונות את הרע ולקרא אל האבת ביזכות אין קץ יוכל
 לקנות לנפשו בל' שמו ונאמר הקדים נ' מות חיים ביד לשון והלקו רביעי כאשר
 יתן כום כאדם והמוסר לאיחיה בו ופעטם בי יתן דופי ותנה זה לכו יקבץ לו כדות שהי רבתות
 ודעות שהסכת שקרו וכת' מספרי לשון הרע וזה הוה הרנו סן התור שלא לקבל לשון הרע ורבר
 כזב אור' ונה הוא ש' לא תשא שמע שוא ואמר שלמה מרע כקשיב על שפת און שקר מוין על
 לשון הוות פ' שתי כמות מקבלות לשון הרע ויא' איש מרע ובעל זדון מלשון כי בר' דונק ומרע בי
 הוא חוסר כבשרו ואוהב לבעוה פ'ס ואשם על חבירו וקלן על כבודו וזה כשבועו כי יגיד עליו
 רעו לשון הרע וז' לכו השיאו להאמן כי הדברים ננים והכת' ה' איש שקרן מאון וכאמין על
 לשון רעות כי אחרי אשר לא ירחק מרברי שקר לא יחוש אם הקבל נפשו כזב ואם תשא שמע שוא
 על כן יסוד לקבל לשון הרע שקר מוין כמו איש שקר וכן שבתך בתוך כרמתי איש מרמה ואני
 הפלה איש הפלה ורע כי כאשר יורה השומע על לשון הרע אית דתוכו כמדי עם המספר לשון
 הרע כי אמרו אמור ונה קבלו השומעים את הדבר ואת ויא' כי רנה אמת רנה נכון גם רמה און ח
 השוכע ודואח את נפשו כקשיב ומאמין לרברים בפני בני אדם גם זה עונן לרעה וגורם
 קלן לחבירו וכחוקי די הכיזא את רבתו רעה ובריות ההלקח חבישי וד' רכל והתנה
 על זה סן התורה שנאמר לא תלך רביל בעמך וגם זה הקרא לשון הרע והוא ככלל

ככלל כמס' ולשון הרע כמו שזכרו ז"ל על דואג האדומי שהיה בעל לשון הרע כי הניד לטאול
 בא דוד אל אחימלך ונזק הרבילות חרל מלספור בי אין מספר כי הוא מרבה שגא בעולם ומבטיל
 את בני אדם לעבור על מה שכתוב בתורה לא תשנא את אחיך כלבך וצוה העולם קיים על השלום
 ומפי השנאה נובלים ארץ וכל יושביה באשר הקדמו ופעמים רבות יתן הרביל חרב ביד חבירו
 להרגו את רעהו כמו שכתוב אנשי רביל הונכך למען שפוך דם ונאמר בלם שדים מוררים דולכי
 רביל בהשת וכדול כלם משחיתים ומה וקראו רבותינו ז"ל את הרבילות שלישי מבני שהיא הרג
 שלשה האומרו והמקבלו ומי שנאמר עליו כמו שידעת מענין דואג האדומי שנגרד בסבת הרבילות
 ונרגו הכתאים ונענש שאול אשר קבל את הרבילות ואמרו ז"ל על ענין הרביל אף על פי שאמר
 לקבלו ול' שנוא את חבירו כלל' אבל אליהו כי לרבר אך את נפשי שמו וחוש לרברים
 ואז'ל דורו של שאול וזו בים ד' לשורין כמו דואג והויפי ועל י' בן הו' וירדן למלחמה ונחלק
 דורו של אחאב לא היה בהם ד' לשורין כמו דואג והויפים כמו שידעת מענין הכיזא שהיו מחבאים
 מפני אצל כמו שכתוב אמתותי נביא לה לבדי ועובדיה רחמא מרם מאה נביא' לא גלה אדם כי
 יש נביא בשר וז' וז' ה' ועל י' בן הו' וירדן למלחמה ומצמן אף על פי שהיה אחאב עוכר ע'ז
 המסכך אדם ואוהבים ומביא שגא ביניהם קשה מכל חלק לשון הרע בענין שנא' ומשיל' מרגים
 בן אחים ואמרו ז"ל השבעי יתקשה מכלם באשר הקדמו לך כשעיר ראתה שא

החלק

השני אבק לשון הרע אמרו ז"ל רוב העולם נבשיל' בגול ומעוט בערות ומל' באבק
 לשון הרע ואמרו כי ענין אבק לשון הרע כאשר יסכב האדם בדבריו שיספרו בני אדם
 ואמרו לעולם אל יספר אדם בשבתו של חבירו שמתך טובתו בא לדי' גנתו ונחם
 אנהו צריכן לבאר והאם היה בידוע הדבר בי סן המדות האות לספר בשבת ומכמים וחצויקים
 כמו שנאמר חקך כבודם בכז' ואמר ז"ל האמיל טאמו מדבר כשבתו של עולם ואת תכנתו הענין
 הה כי אין לספר בשבת האדם וז' ל' כד בדר צונו לומר איש ארעה לא בקלעם וכמו שרבים
 עד אשר ידע י' ובי אין כמעט דואג שגא ומקא לא שאשר ידבר מבעליו ואם חפץ לטבח
 אדם אשר נכד החוק לכו עמו ונדע שהוא אדם כשר ולא תמצא בו רעה ואסתגה על פי' שגא
 ומק' יש לשכוח ל' יוכל לגנותו ואם יגידו עורבול אשר פ' ורבר שוא ותהיל שמו ומק' לנפשו
החלק השביעי נבלת רפה אמרו ז"ל כל המבבל את פ' ואפ' ל' גזרין של שבעים
 שנה לטבס הדפך על הרעה ואמר ישעיה הנביא עליה שלום על כן על חזונו לא
 ישמחה ואתי תומדות את אלמותו לא ירחם כי כלו נתן ומרע וכל פ' ורבר נבלה בכל זאת לא שב
 אפ' ועוד ידו נשיה ובעבור זאת המבבל את פ' וכד ענותו עבונא להם עוב ורניח דבושה
 והצניעות שהם רבדות ודועות לרעה תק' שהולך על שמיל' עוות פנים שהאמרת והכלים הרעים
 והשנית כי חלל את קודש ישראל שנאמר ואמר דרק עם חכם ונכון וגמי הגדול ההההה נהג על
 דרך והכלים הנאמס ומדויקים כדרך השכל שכלן יפה אף נעים ועלה באשם ותעל צדנתם
 ועל נכון וחכם שקרן ישקעם ותעב יתעכס והנה הוא מחלל בלי השכל אשר דואיק מכל בלי חכמה
 וכל יק' שפת דרעה והשומע דבר נבלות הפה עשה גודל כלא יאשם אנואלא יכדל מתוך ורבר
 נבלה ועליו נאמר שחיה עמקו פ' ורות ואמרו ז"ל לעולם אל יצא אדם דבר מגונה בפני שהדי
 עקם רבתוב שמונה אותיות ולא יצא דבר מגונה שנאמר מן דבריהם דואה וכן המצוה אשר
 א' יצא שמונה כי בעת הדוא והנה המצוה והמאה מותרת באיברה אך לא היתה שמו ד לקרין על לן

נחשב לשון מנוחה אמינה אדם חובבי אשר הם למאכל אדם ונחמה חייב האדם להודו שלא יצונו
 כפי דבר מנוחה גם כן יבאנו ונחמה לשון מנוחה להאריך וברע ולדרכי מאמרו וזו כמו גדר
 להודו מכללות הפה שהוא מן העכירות החמורות וגם גדר להודו מלספר לשון הרע ונחמה דופי
 בבריות כמו שאמרו וזיל על הרחק דרכו בנקת כהמה שמא לא דבר וכתוב ואמרו ז"ל כי אחד
 מן הכותמים אמר לפני ר"ב הנני לחלק מלחם ומים בשוק ונכח הלשון וכדקא אהרתי ומצאונו
 ססן פיאל ועוד אל כי היב האדם לכתור כדכרין לשון כבוד ולהניח לשון שאינו של כבוד גם
 כי אינו מנוחה בין כדכרין תור בין בשמחה עסקי העולם וכל כד שלא יאריך דכרין בעבור זה כדכרין
 כדכרין תורה כי חייב לשנות לתלמידיו דרך קצר וענין לשון כבוד הוא דרך הדבור והשיחה אשר
 דרמו בסנקי הדעת ומדכרין צוהת חסם סנקלים ומכרם אזה לשון כבוד ואיזה תכורחו כמו שני
 ותכחד לשון ערומים תאמר שפתי ברור מללנו וכאמר כסף נבחר לשון עירי: החלק הח'
 נרגן אר שלמה ע"ה דכרין נרגן כמתלהמים הם ירדו חרירי בשן פירוש ונרגן הוא
 האיש אשר דרכו וראיך לחתאנו ולהתעם ומצא חמאול על הכרין המיר על מעשיו ועל דכרין
 ואף על פי שחכירו בתומן ותהליך עמ ולא זר עליו כדכר וידון כל דבר לחוכה ולא לזמת ומל
 שגגה נשים לזרון וזהו יתן עצמו ככעסוק חלום וכאלו ככרה חטאת חכרין עליו והוא רמבם
 והוליס כי דכרין נדרין חרין בטן כי מי שילין תלוננו על חכרין כאשר לא נגענו וכאשר לא עשה
 עמוד טוב זה סעור מתחולל על הל"ב והנה הוא כדור הזיקים יורדין חרין בטן מלה כמתלהמים
 כח כמתלהמים על דרך שמה שלמה מ' לשון הלסתי כל ידעתי וכל אמר דכרין נרגן כמתלהמים
 ואמרו מה להלמים לשון רבנים כי נרגן כלל הנרגנים כמו נכשר קדשי עבדו מע"י ופרו ישיע'
 עוד אמר שלמה ע"ה ונרגן כפריד אליף ז"ל כי נפסד מעלע ארוב דרע כילא יכלון שאה חכרתי
 וא"ז אל תרבה כתרעומת שלא תבא לידי חטא ופקמים רכי נרגן כפי טובה גם חשבה לרעה
 ושיכרעה חתת טובה וכאמר משיב רעה חתת טובה וגו' ועמים יחשב על חכרין חסם יתברך כי
 הם לנקם ושלם כענין שנאמר ותרנגו כההל"ב ותאמרו בשמחה ה' אותנו הויצאנו וגו'

והרכילות מהחלקת ארבעה חלקים

החלק הראשון יש מי שאומר דנינו כלם שקר נגון וראה שאם לירמיה
 אל הכשדים אתה **נפלי החלק** השני מי שאומר מקצה דבריו אמה כדכרין
 המרגלים שאמרו ונהי בענינו כהגבים וכן ראינו בעיניהם וזו שקר כי אינם יכולין
 לידע א"ך היו בעיניהם כי אין יודע מחשבות אלא הקבה **החלק** השלישי שיטע דכרין
 אמת ויוסיף עליו דכרין שקר ויאמר וכל ככר שאמר עמוס על בית ירבעם

וכאמציא וזמין ואמר לי ירבעם כח אמר עמוס כחכר ימות ירבעם
החלק הרביעי שיאמר כל דבריו אמת אך יאמר אותם לשם לשון הרע כדבר רואג הארומ
 בשכיל אחימ'ך וישאל לנבחה נגם צו הנתן לנזות חרב גלית הפלישתית נתן לו:
 ואמרו רבותינו זכרם לכתובה רוב העולם כנשלין כנזל ומעטין בעריות וכלן באבא לשון הרע'
 ואמרו רבותינו ול' הרועה לינצל כלשון הרע ולמוד תורה שנאמר גם ישבו שרים כי נדכרו עכודך
 ישיח בחקיך וכל המרגיל תמר לשון לדכר אמת וחרק מלשון הרע ומכר עול בעלה עליו
 הכתוב בארובה ויכה את הרבים שנא' תורת אמת וחתה כפירו ועולה לא נמצא בשפתו כשלם
 ובמיסור הלך אתי ורבים דמיב מעין: סליק פירק

פרק ארבעה עשר בענין הכעס והחמה

שכל אדם האריך אפו ותפארתו עביר על פטיע האר' המשכיל הוא מאריך אפו ואינו כועס
 ומעכיר על מדותיו ואינו אומר כאשר עשה ל"ן אעשה לו כמו שמצינו בדמה הזאת
 המשובחת כי צחק אבנו אחר שארזו אבימלך ממלכותו כשהלך אליה אבימלך לא שלם לו כמעשו
 דתהיב ויאלו וישתו ויוסף הצדיק אחר שמכרוהו אחיו העבד על מדותיו ולא שלם לרם כפעולם
 שאמרו ינתם אותם וידבר על לבם מעשה כחמד אחר כשהיה יושן על משהו כליה היה אומר
 שרה ליה לכל מאן דצערין ומעש' רבני אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כד רנוה ולא נענה יד
 דבי עקבא ואמר אבנו מלכנו תענה וצאה כת קל' ואמר הלא מפני שהגדול מהו ולא זה גדול מה
 אלא שהמעמד על מדותיו והאנו מעביר על מדותיו וגרסין במסכת פסחים בפרק ערבי פסחים
 שלשה הקבה אהבין מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שאינו עומד על מדותיו ואח מן הדברים
 שמאריבין ימו של אדם הוא מי שאינו קפדן כדגרסין במסכת תעניות בפרק סדר תעניות שאלו
 תלמודי את רב אדא כשהוא רבתי ימים אמר לרם מימי לא הקפתי בהוך ביתי ולא צערתי לפני מי
 שגדול ממני ולא זרתי במכאונות המטופות ולא הלכתי ארבע אמות בלא תור וכלא תפלין ולא
 ישנתי בבית המדרש ולא שנת קצע ולא שינת ערא ולא ששתי בתקלת חכרין ולא קראתי לחכרין
 כרביתו ועל כן צריך אדם שלא יקפדן ושלא יבעוס שכל היעוס כל

מיני פדעני ת'ל גחנם שולשן מי כדגרסין במסכת נדרים בפרק ארבעה נדרים אמר רבי שמל
 בר נחמני אמר רבי יוחנן כל היעוס כל מיני פדעניות של גחנם שולשן בו שאו וחסר כעס מלבך
 זה עבר רעה מכשרך ואין רעה אלא גחנם שנאמר תם רשע לרם רעה ולא עוד אל שרתה חיות
 שולשת בו שנאמר ונתן לך הל"ב רגו וכלין עינים וראבון נפש איזה הוא דבר שכלה את העינים
 ומאריב את הנפש זה אמר אלו והתחיות אמר רבה בר רב הונא כל היעוס אפילו שכניה אינה
 חסובה נגדו שנאמר רשע כגובה אפן כל ידוש אין אלים כל מדותיו רבי ירמיה מדפתי ואמר אף
 משבח תלמודו ומוסיף שפשות שנאמר כי בעס כלב כסלים ינחו וכה' וכסל' יפירוש אולת' רב נתבן
 בר יצחק אמר כידוע שעתה מרוכין מדותיו וכל היעוס וכל היעוס אפילו רב אראבר הניא
 אלמלא לא חטא ישראל לא יתחלהם אלא המשה חומשי תורה וספר ידוע כל כר מפי שערבה
 של ארץ ישראל הוא שאמר מי בי יוכ הכמה רוב כעס וכל מי שהאריך אפיו ומטל כדורו ואינו
 כועס ואינו מקפיד מקר כאומות העולם החת כפי השכנה כדגרסין במסכת שבת כפ' כבוד מדי לקן
 תנו דבן לעולם יא אדם ענותן מלל ואל יזי קפדן כשמאי מעשה כפי בני אדם שדמרו
 זה עם זה והאמר מי שלך יקיים את הל' ישראל ארבע מאות וזו אותו היום ערב שבת זהו והיה הופך
 את ראשו הך ועמד על פתח ביתו ואמר מי כאן הל' מי כאן הל' נתעשף רצא לקאתו אמר לוכב
 מה אתה מכקש אמר לו שאלה יש לי לשאל אמר לו שאל מי שאל אמר לו מפני מה ראשך של
 בכלים סגולתין אל שאלה שאלת מפני שאין לרם חות פקדות הלך חמתין שקח אתה חור
 ובא אמר מי כאן הל' מי כאן הל' נתעשף רצא לקאתו אל מי מה אתה מכקש אל שאלה יש לי
 לשאל אל שאל כנישאל אל פני מה עיניו של הרמדיס טרזשת אל כני שאלה גדולה שאלת
 מפי שדרות בין וזהו חות חותין שעה א' אמר מי כאן הל' מי כאן הל' נתעשף רצא לקאתו
 אל כני מה אתה מכקש אמר לו שאלה יש לי לשאל אמר לו שאל כני שאל אמר לו כפי מה רגליים

של אפר לקיים דרכות אל שאלה גרולה שאלת מפני שדרים בין כצעל המים אל שאות דכות
 יש לי לשאל ומתרא אני שמא תקפיד נתעמף וישב לפניו אמר לך כל שאלה שיש לך לשאל
 שאל אמר לו אהה הוא הלל נשיא ישראל אמר לכן אמר לו אם אהה הוא לויכו כמותך בישראל
 אמר לו לפני מי אמר לו לפני שאלה מביני ארבע מאות זה אמר לו ותי זהו ברודך כדאי הוא
 הלל שחאבר עליו ארבע מאות וארבע מאות זהל לא יקפיד הנורבן מעשה בני אחו שבא
 לפני שבא אמר לו כמה תורה יש לכם אם לו שהם אהה ככתב ואתה שבעל פה אם לו שבכתב
 אני מאמין שבעל הפה אינו מאמין אל גיורני על מנת שהלכתי תורה שבכתב גער בו והוציא
 כמיפ בא לפני הלל וימא קמא אל אנד למה אל דג בא אל והא אתמל לא אמרת לי הכי אל
 ולא על ידי קא סמכת דבעל פה נש סמך עלי ושוב מעשה בני אחו שבא לפני שבא אמר לו
 גיורני על מנת שהלכתי כל והתורה כולה בשאני עובר על רגל אחד דחפו כאמת הננין שבידו
 בא לפני הלל גיורני אל דעלך סמ לחברך לא תעביד ואידך פירושא דהא דיל גמיר ועוד גרסינן
 במסכת שבה כפר כמה מדליקין מעשה בני אחו שיהו עובר אחרי בית הבטח ושבעוקל ספר
 שיהו מקרא לתינוק ואלה הבגדים אשר יקשו דושין ואפור ומעיל וכתנתת תשכין מצפנה ואבנט
 וגו' אמר לו פשוט לי ופירשתי לו אל והללו לי אמר לו הללו לכהן גדול אמר לו תהוי בעצמ
 אלך ואתה גיר בני שעשיתי כהן גדול בא לפני שבא אמר לו גיורני על מנת שחשימני כהן גדול
 דחפו כאמת רבנין שכירי בא לפני הלל גיורני אמר לו כלום מעמדן לפני רבך אלא מי שידע
 תבססי מלכות לך למוד הבססי מלכות הלך וקרא כהן שרגיע והור רבך וזמא אם להם מקרא
 זה על מי נאמר אמרו לו אפילו על דוד מלך ישראל נאמר נשא אותו והרג קל והוציא בעצמו
 ישר שנקראו בניו למקום ומתוך אהבתו שאהבן קרא להם בני כבודי כתוב בהן והור הקרב יובת
 גר וקל ובה במקלו ובה ריכו על אהת כמה וכמה בא לפני שבא אמר לו כלום אני ראוי להיות
 כהן גדול והלא כבר נאמר והור הקרב יובת בא לפני הלל אמר ענהו ונתן של הלל יענה לך ברבות
 על ראשך שהקרבתי התה כנפי השמינה לי כיסודי ויהו שלשתן אמרו קפדיתו של שמאי בקשה
 לשרדנין העולם וענהו נתנו של הלל ונתה אתנו לחיי העולם הבא וגרסינן בויקרא רבה אמר
 רב חנא בשלשה מקומות כעס משה ותעלבה מכנה להמה נאלו הן בשבת וכאונן וככלי מתכות
 בשבת בנין דכתיב ויתירו ויסמו אנשים עד בקר וירם תולעים ובאש ויקעוף עליהם משה בין
 שבעס שכח לומר הלכות שבת מה אמר להם אגלו רע היונם כי שבת חיים לה' וככלי מתכות בנין
 שנאמר ויקעוף משה על פקודי החיל וגו' וניון שבעס נתעלמה במנו הלכה ושכח לום להם הלכות
 כלי מתכות וכיון שלא אמר אמר אל אלעזר דההוה ויהאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא זה
 הדבר אשר צוה את משה אמר להם למשה צונו ולי לא צונו' כאונן בנין שנאמר ויקעוף משה
 על אלעזר ועל איתמר בין שבעס שכח לומר להם שחאונן אמר לאנול בקדשים ויהתנים' אין
 מצינן לאדם בשעת כעסו מפני שאינו מתרצה בשעת דבעס שכל כך הוא כעוס שאינו מתרצה
 לאדם כדגרסינן במסכת ברכו כפרק ראשון אמר רבי יהונן משום רבי שמעון בן יחאי מין שאין
 מצינן לאדם בשעת כעסו שנאמר פני ילכו והתורה לך וכדמתרגמינן רגו ידך ואיזה לך בלומר
 אל תכקש מפני דבר עד שיח רגו' ואם הקדוש ברוך הוא כך כל שכן וכל שכן כמה פעמים
 כשר נדם וכל מי שרוא בעל חימה לעולם גורם קטנות וריב וכמה שנאמר איש חיתה גררה ברוך
 אבל מי שהוא ארך אפי' יקשיט ריב אפי' התחילו להתקטש היאל והוא ארך אפים ישקט הרובה
 ונהיב

וכתיב טוב ארך אפים ומגבר ומושרל כרחו מלובד עיר רוצה לום יותר משוכח האמי שבארך אפו
 נכבש יצרו שלא לכעוס מגבר ואפילו מלובד עיר שהוא יותר מגבר ושינוי כמסכת אבו אהורגבד
 הכובש את יצרו וכל מי שהוא בעל המזכעס ענשו גדול שנאמר גדל המה נשוא עניש ובעל המה
 מותר לנדותו ואמר להתחבר אליו שנאמר אל התרע את בעל אף ואת איש הבנת לא הנבא' וכל
 וקדקע בגדיו בחמתו ענישו גדול שכך אמרו דול כל המשכר בלוי בחמתו יודיע בעיניך כעבוד עבודה
 זה מפני שיצרו מושל עליו כשם שמשל עליו עת וחישיאו לקדוע בגדיו אול שכר בלוי למחר אומר
 לו עבוד עבודה וזמן בידוכה להדיהו כמנו וכל מי שאינו כועס וקדוש בהמצילון מן הפרענות
 זמן היסודין ומסירתה משונה ונוטה אליו שלום שנאמר חבה אין לי מי יתני שמיר ושה כבלחמה
 אפשעה בה אציתנה יוד או יהויק כבעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי' סליק פירקא

פרק חמשה עשר בענין הריין

עשה צדקה ומשפט נבחר לה מדבתי גרסינן באלה הדברים רבה שופטים ושופרים הוא
 הוא דכתיב עשה צדקה ומשפט נבחר לה מדבתי מפני שהקרבנות לא היו מהגין אלא
 בפני רבותי אבל הצדקה והדין מהגין בין בפני רבותי ובין שלא בפני רבותי דבר אחר הקרבנות
 אין מהגין אלא בתחתונים והצדקה והדין מהגין בין בתחתונים בין בעליונים דבר אחר הקרבנות אין
 מהגין אלא בעולם הזה והצדקה והדין מהגין בין בעולם הזה בין בעולם הבא' אמר רבי שבנא
 בר חובבי בשעה שאמר הקב"ה לרוח רקאתה לא הכנה הבית כי אם כבוד היוצא מחלצ'ך כל מי שהיה
 מבקש לקלל את דוד מזה היה עושה אמר לו כתי יבנה הבית כה היה דוד אומר שבהתיבא וכו' לי
 בית ה' הלך אין כתי באן שבהתיבא מריס בית הלך אלא שבהתיבא מריס לי מקשין לי דברי לומר
 אין אתה יבנה הבית אל הקדוש כבוד ה' שעה אהת מהיך אין אם מהרס שנא יבא אומיך ושכבת
 עם אבותיך אמר לו הקדוש ברוך הוא הצדקה והדין שאתה עושה חביבין עלי יותר מכה המקדש
 שנאמר יהוה רוד עושה כשפט צדקה בארץ מהו משפט צדקה רבי יהודה רבי נחמיה ר יהודה אומר
 היה דין את הדין מוכה את הוכאי ומחייב את החייב אם לא היה לו לחייב ליתן ההודו מציא כשלו
 ונתן הו אדם משפט צדקה אל רבי נחמיה אם כן נמצאת מביא את ישראל לדי רמיות מהו משפט
 וצדקה שהיה מציא נפשו של גולן שהיה מציא גולן מידו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני הואיל
 וכך הדין חביבין עלי והוה הדין כהן הוא דכתיב שופטים ושופרים וגו' דא שופט ושופרים
 הוא דהוא דכתיב אם שנתו ברכו הדין מרוד מקרא זה רבי יהודה אומר אמר הקדוש ברוך הוא אם
 משנן אני את הרב בברך אני מחייב את עולמי ומה אעשה ותאהו במשפט די אמר רבי יצחק
 שני דברים מימינו של הקדוש ברוך הוא יצדק והורה צדק דכתיב צדק בלא אהיבניך והורה דכתיב
 מימינו אש דת למו' שני דברי בידו ולזון ונפש ויהיין הנפש ובהי אשר בידו נפש כל הוהוה כל
 בשר איש הדין דכתיב ותאהו במשפט די אם רבה שברו את הדין ואני כשבר נפשונתם הו או
 שופט ושופרי' בעשה בר אפי כשנא לכתל קין העולם נכמו חכמי ישראל אצלו ומצאו שרוא
 כוכה אמרו לו רבינו למה אתה בונה הלא יגיעך בתורה היתה כל ימך והלמדו רבים העמדת ולא
 עוד אלא שמדה יהודה היתה בך שלא תעסקת בדין אמר לרם עליה אני כוכה שלא נשאתי בבשא
 של ישראל וקיימתו בפני ויאיש תרובתה ידרכה' הוה שאמרו הוה לם שהוא רגון אלימעי כלישא

מאן של ישראל תיפלי בשביל צריכן בו ומקטין לשמוע מבנו אבל מקצת הקהל צריכן לו
 ומקצת אין צריכן לו מקצתן מקריבין אותו ומקצתן מרחיקין אותו וזהו שם ויתרה
 מהם ואלו של מחלוקת ישראל לפיכך חייב אהנו דין או פרנס אונישאי שיחול על כבודו ומקט
 בדברו ולא של מחלוקת ישראל שכן שיש בעבור מקצת שדחין אותו חייב להודות ולהכיר
 את עצמו מהם שכל הבורח בן השררה השררה רפתו ודודין אחר השררה השררה כבודו מבנו
 שכן מצונו כשאל שדחין השררה ודפתו ואבשלום שדף אחר השררה כבודו מבנו
 והרמין בספר לא העשו על כמשפט במשפט דרין מלמד שהדין המקל את הדין קרוי על
 שגו משוקן העובה וגורם לחמש דברי כמבוא את הארץ ומחיל את השם וממלק את השכינה
 ומפיל את שונאי ישראל בתרומה לה אתם מארצם לא השא פניו של האבד עני האזה
 והואיל והשער היה חייב לפרנסו אזכנו ומצא מתפרנס בנקות לכך נאמר לא השא פני דל ולא
 תודר פני גדול שלא האמר עשיר האזה בן גדולים הוא זה האך אבישנו ואראה כבשהו לכך
 נאמר ולא תודר פני גדול אמר רבי נחמיה כך הוא מצדו של דייקן בעלי הדין עומדין לפימיהם
 ושומעין דבריהם ומצויין אותם לתוך נושאין ונתנין בדבר גמור ואת הדין והמביטין אותם
 הגדול שדריין אמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב ומיין כשיצא אחד מדריין שלא
 יאמר אני מוסה הברי שדיין מה אעשה ורבו עליו עלזה נאמר לא תלך רכיל בעמך וגו' ואובר
 חולך רכיל מלחמה ומאן רחמכסה דבר ומיין שאם אתה יודע עדות לחבורך שאין אתה
 רשאי לשתוק עליו שנאמר לא העמד על דם רעך אמר רבי תחובא בשם רב פסח בר אבין
 מאי דכתיב לא ידעו לעשות נכחה בשופט ידשלים מדבר האומרים הכס ושוד בארבעה עשר
 זה עושין לא זהו יכולין להעמד את הדין כפי מה שהודו ודעם וכשזו מדין והדין בא לדוכות
 את אחד מהם ולדריעו את דינו והוא רומז לרובינר לו את השוחד ומעורר ועלדים אמר ישעיה
 וצפא צופו עורים גלם כלבים אלבים וניי שכלי ספק וכלב אלם והלא אין ככל זהו ונתפקת
 יערמן הכלב אלא לומר לך מה רובל הזה כשאתם משליך לופרנסה סוכר את פיו ואינו מוכח כך
 היו שופט ישראל פקחים בכלבים וכשנתולים את השוחד היו סוכים את פיהם ולא גלתה ידשלים
 אלא על שלא העמידו עליהם את הדין שנאמר זהו שריה כאלים לא מצאו מרעה מלכו בלא כח
 לפני הדין מה אילזה ראשו של זה בעד זכו של זה וכך אבד להם דגביא שריך כורדים וחברי
 גכמים כלו אהב שחדו הדין שלמוכסיתום לא ישפוט וריב אלמנה לא יבא אל דם ומרו שלמנים
 שהיו אומרים זה לזה עשה עמי היום ואני אשלם לך למחר ונכמא צווח מלאה משפט צדק ולין
 בה ועתה מרצחים חבתי להם שעמידו את השופטים ויקיימו את הדין ודכ לא עשו בן אלא עשו
 את שלהם עקב ואת הדין שפלה לפיכך נעשו הם שכל הלגרים בארצם שזקו לשפוט והם משפט
 לצדקה ובה צדקה לפיכך ה' בשפוט יבוא עם זקני עמו ושריו ואתם בערהם הכרם גדלה העפ
 כפתיכם וכי בפתים והנה וגולה אל אכתיך שצווחין יתוכים ואלמנות והקנים על גולותיהם וכן
 מעלימין עינים מעלה עליהם הכתוב כאלו הגולה בכתיים שנאמר יתום לא ישפוט וריב אלמנה
 לא יבא אלם לפיכך אמר להם הקב"ה אין לה חפץ בכך כזותיכם וגם לא בתפלותיכם ולא בחושניכם
 ומעדיכם שנאמר ותרטיכם ובעדיכם טבחה נפש וגו' וכפי שכתב בפנים אעליה עניי מבס גס כי
 חרבו תפלה איני שומע וגו' אמרו ישראל ומה נעשה ושוב חרן אפך אמר להם למדו מה שדרס
 משפט אשדו וחרץ שפוט יתום ויבא אלמנה לפיכך חייבין ישראל להודיע על הדין והלכתין שלא
 להסת

להסת ושלא לישא פנים לדל ולא להדר פני גדול שכל רבדור פני גדול חייב ורינה וכן מצונו
 במדרין שהודו ליניא ומלך ובא גבריאל מדרין אמרו דול מעשה בניא ומלך טעבדו ורג אז
 ונפש אבר להם שמעון בן שטח לחכמים המו עיניכם לשמי ונדמינו שלחו לו עובדך ורג את רגפס
 שלה להם אותו העבד שלהו לובא אתה וקבל עדות שכן כתיב וידעו בעליו תו בא משכלפניהם
 אל שמעון בן שטח ינאי ומלך עבדו על רגלך ויעידו כן ולא לפנינו את עמוד לא לפני הקב"ה דבתי
 ונצטרו שני האנשים אשר להם דריב לפני ה' אלינאי לא כשם שאתה אומ' לא כשם שהיך אומרים
 פנה לימין וכבשו פניהם בקרקע פנה לשמאל וכבשו פניהם בקרקע אבר להם בעל חשבוה יפרע
 מכס בא גבריאל וחכמן בקרקע באותה שעה גזר מלך לא דן ולא דנין אותו וכל דין שבשאה את
 הדין גורם שממון לעולם שנאמר שמעון נא ראשי בית יעקב ובהתעבי בשפט ואת כל הוישרה יעקשו
 בונה ברימים וגו' ראשיה בשוחר ישפוטו וכדנה במדור יורו וביא הקסם יקבצו ורגו רשעו ויסתורין
 בשחנם בקדושת כרוך הא שאתמו עלה ישעיו לאמר הויה ח' בקרבנו לא תביא עלינו רעה לכך
 פביא עליהם שלש פורעניות כגוד שלש עבירות שבידם שנאמר לכן בגללכם ציון שדה החרש
 ח' השלם עינים תודה הדי רבית לכבו יעד או לו לודר ששופטין את שופטים או לו לודר שצריבין
 להשפט כדור של אלימלך שנאמר וידיכס שפוט השופטים וגו' כלומר ששפטו את שופטים או
 לו לודר שאין שומעין להשפטים שנאמר גם אל שופטים לא שמעו ופי הורכ אמר דבורה וברק
 זרבי יחושע בן לוי אומ' סגור ואיהו חיו רב הונא אמר דבורה מעל זהו רבא אב' דבורה וברק ועל
הדין לעולם יתיה הדין זהו בדין ולא ישה הדין ולא יעוהו ולא יכיר פני בדין שכל רבמר
פנים בדין גורם לשכינה שתתלק משר כדגמס' בנאה שנות רבה ואהרמשפטים
 וגו' הדין ועל מלך משפט אוב אל משה לישראל ורינתן להם דקבה את הורתו אם אין אתה עושין
 את הדין משל הוא את הורתו מכס שלא נתן להם את התורה אלא ע"ם שתעשו את הדין שזעו
 מלך משפט אובאם עשיתם את הדין עתיד דקבה לדחור להם כתי דנין שלכם וכתי דמקדש
 שלכם שנאמר ואשיבה שופטך כבאר שנתה וגו' ומה כתיב אהרני ציון במשפטתה וגו' דא ואלה
 המשפטים והדין בה אמרה שברו משפט ועשו צדקה כי קרובי השועה לבאר צדקה לדגלות והיה
 לחכמים ובר פנים במשפט כל טוב אם הקב"ה גורם להם לדיני שיהו יודע לרון על ידי שקבלתם
 את התורה שכתוב בה אלה ודעקם ומשפטים ותחורות אב' מההל דבר פרס במשפט כל טוב לא
 בשעה שדריין יושב דין דין אמת כב יכול מניח הקב"ה שני השמים ומשרה שכינתו בעדו שנאמר וכי
 הקם ה' להם שופטים והיה עם השופט וכין שרואה אותו ונשא פנים כביכול מסלק שכינתו ועולה
 לשמים וכל אדם אומרים לורכון העלמים מרו וזוא אומר ראיתי את הדין שדאנושא פנים
 ועסיתי משם שנאמר משד עניים מאנקת אבימים עתה אקום יאמרה' וירסין באלה הדברים
 דכה ולא תכיר פנים רב אליעזר ורבי שמאל בר זמיר רב אליעזר אומר אם היה יודע שהדין עמו
 אל תכסר לו פנים שלא יהו אומרים מתחלה וההרעה לזכותו וריב שכל בר נפשו אבר אם תדע
 שאין הדין עמו הרי לופים שלא יהו אומרים מתחלה וההרעה להיב' בו אמר רבי חנינא כהוב
 אחד אומר וישפטים צדק וכתוב אחר אומר ודרשת נחקרת וטאלת השב' ואביצו אמר ראה הדין
 בתורה חקרה ואם ואת הדין יוצא לאמתו יצדקה וירסין כמלה האמתה תהוד בכל הניס אביס
 חל עשירים שלא יצטרכו לחצוף ולדבר פנים בשביל ממן פירוש דול מנו חל כיושב רוא אדם
 שזה דאין בדין פנים שאם לא ידעו בעדק שיהו נדונן בשמים אשיאמה שיהו דנין דין

הדין אמתול אמתו שזנאי כעצ שטלא וזה הדין אהב כסף וכו' עמון כתי' שלא יבא ליקח שחד
 להטות את הדין דא' שזנאי כעצ שיהו שזנאין ממון עצמן בדין כל שכן ממון אחרים וגרסין
 במסכת שבועות כפרק שבועות הערוהו רבנן ועמדו שני האנשים פניהו בדיןו שיעמדו אמר
 רבי יהודה שמעתי שאם רצו בת דין להשיב את שניהן מטיבין אזוזאמר שלא יזאאחד עומד
 ואחד יושב אחד מוכר כל צרכו לאחד ואמר לו קצר דברין הני רבנן בעיקר השפוט עמיתך הני
 דין את תבידך לבק' זכות הגמול יוס' כעיקר השפוט עמיתך עם שאהך בתורה ובמצות השחרול
 לרזוני פהי רב עולא בריה דרב עולא הוה ליה דרבי קמה דרב חזון שלא ליה רבי יוסף עולא חכרנו
 עמית בתורה ובמצות אברמאי שלח ליה לחנופי ליה חדר אמר למשריה תגרוה כרישא אכל שורא
 דדימי אמר רב הונא אמר עולא בריה דרב עולא רבין אכל בעדים דברי רב כל בעמדה שו' ועמדו
 שני האנשים וגו' אמר רב הונא מה לוקה בשעת משא ומתן אבל בשעת דין הכל רבין כשיטה שזנא
 לישב משה לשפוט את העם ובעל דינין בעמדה שזנאמר ויעמדו העם על משה וגו' לא תכירו
 פנים דכותו דרב הונא הוה ליה דמא קמה דרב חזון אמר רבי איקבד איקום מקום כסתתמן
 טענתו דבעל דיני לא איקום אמת חבר הרי היא בחבר אמר ליה לטעמיה אפרח לבר אונזא ושה
 עילאי אמר רב הונא רב הונא צורבא מרבנן ועם הארץ דאיהו כהויה דיה מותב' ליה לצורבא
 מרבנן ולעם הארץ נמ' אמרין ליה חיב ואיקום לית לן כו' וגרסין במסכת סוה' דין פרק דיני
 ממונות אמר רבי שמלא בר נהמני אמר ר' יוחנן כל דין שדין דין אמתו לאמתו משרה שכחה בישראל
 שזנאמר ארלים נצב בעדת הקרב ארליש שפוט וכל דין שלא דין דין אמת גורם לשיכני שחסתלק
 מישראל שזנאמר שז' עניים מאנקת אבינוים עתה אקום יאמר ה' ואמר רבי שמואל בר חמני
 אמר רבי יוחנן כל דין ששול ממון מהו ונותן ליה שלא כדון הקדוש ברוך הוא גבה נפשו ממנו
 שזנאמר א' תגול דל מ' דל וואגו' כ' הירב רבם וקבע את קוביעים נפש דרש רבי יאשיהו ואתימ'
 רבנן כן בריעק מא' דכתבת דוד כה אברה' דיני לבקר וגו' וכי בבקר דין וכל היום כלו און
 דנין אלא אם כתר לך הדבר כבקר אמרו ואם לאו אל תאמרו אמר רבי חישי בר אבא אמר
 רבי יוחנן מהבא אמר לחכמי אחרוהי את אם כתר לך הדבר כבא אתה אמהלך אמרו ואם
 לאו אל תאמרו אמר רבין שמעון בן גבליאל כל המעמיד לישל דין שאינו הין כאלו נטע אשתח
 בישראל שזנאמר שופטים ושופרים תהן לך וסמיק ליה לא תטע לך אשרה דרש בר קפרא אמר
 מלתא דאמר רבין הו' מתוון בדין וכתוב לא תעלה כמעלו על מזבח וסמך ליהו' והוי' שופטים
 אשר תשים אשר תלמדו מבעי ליה אמר רבי ירמיה ואתמ' רב חייא בר אבא א' כוליה דדיין מקל
 ורצע' וסבול ושופר רב חזנאי הוה פיק' לדינא אמ' אפיק' לי מאי חרזתי מאי נהו' רצועה וסבול
 ושיפוי' ואצתה את שופטיכם בעת דהאלאמר אמר רב כנגד מקל ורצועה תהו' ורזון שמעו בן
 אדבס אמר רבי חינאי אוריה לדין שלא ישמע דין קודם שיבא חכרו ואזורה לבעל דין שלא
 יבא קודם שיבא חכרו ואזורה לבעל דין שלא ישמע דין קודם שיבא בעל דין חכרו
 קח כה שמע רב כהנא מתני מלא תשא לא תשא ושפטתם צדק אמר רשב' צדק את הדין ואמר
 בך תקטרו בן אשוחן אחיו אמר רבי יהודה אפילו בן בית לעליה וכן גר' אפילו בן חמ
 וברה' לא תמרו פנים כמספספי רבי יהודה אמר לא תמרו רבי אלעזר אומר לא תמרו
 אושפי כה דרב אתא לקמיה לרינא אל רב אושפי' כמי את אל דינא אית לי אל פסלנא לך לדינא
 אל לרב תנא פוקייה תיג' ודנה קא גייס' אל צייתת צייתת ואילא מפיקנא לך רב כאונך

בבבון כגדול השבעון אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם ידא חכמי עליך דין של פרוטה בדין של
 מאה מנה למאי הלבנא אליכא לעיניו כיהו כרימיה בקושטא פשיטא אלא לאקדמו לא תגורו כפני
 איש' אמר רבי יוחנן אל תבניסו בדין כפני איש' כי רמספט לארליים הוא אמר רבי חמא בר חנינא
 אמר הקדוש ברוך הוא לא דין לרשעים שנטלין ממון מזה ומהנין ליהוה לא כדון אלא שמשרחין
 אותו לחזור ממון לבעליה' חזרבר אשר יקשה בכם הקריבון אלו משעתי ואמר רבי חזון ואתימא
 ל' מאשה על דכרזה נעש משה רבינו עז'י השלום שזא ויקרב משה את כשפטן לפני ה' וגרסין
 בספרי ויאמר ה' אלי א' תוסף דבר לי עוד בדבר הזה אם משה חכם חכמים גדול גדולים אבינו באים
 לא נשא לו רמקס פמס בדין קל וחומר לשאר דלי אדם ומענין את דין ודמעותין את דין על
 אהת כמה וכמה' גרסין במסכת הנהגה פרק הכל היבין אמר רבי שמעון בן לקיש כל המטה דינו
 של גר באלו משה דינו של מעלה' וגרסין במסכת שבועות כפ' שבועות העדות בנין לתלמוד שושב
 לפנינו ותוא זכות לעני' חובה לעשיר שלא ישתוק תלמוד לו מדבר שקר תרחק בנין לתלמוד
 שרואה את רבו ששקע בדין שלא יאמר אבתון עד שיגמרו ואכתומו ואבנו משלי כד' שקרא הדין
 על שבו תלמוד לו מדבר שקר תרחק' ונגין לטנים שכאו לדין אוד' למוש כמרמטין ואל' למוש
 אצטלא כת מאה מנה שאומר לואו לבוש כבותו או הלבישוו במתך תלמוד לומר מדבר שקר תרחק
 כי אתו לקמיה דרבה בר רב הונא אמר ליה שלוף פומקד וקום' ומנין שלא ישמע דין ודבי בעל
 דין קודם שיבא בעל דינו תל' מדבר שקר תרחק' וחשופט המטה את הדין נקד' רשע' כדורס' כככח
 שבה בפרק רבי אליעזר אמר רבי מלא' משום רבי שמעון בן אלעזר באי דכתיב שבר המטה רשעים
 אלו תיבין שעשין לחוננים אמר רבי אלעזר אמר רבי מלא' משו' רבי שמעון בן לקיש מאי דרבה
 כי כפכים נגאלו כדם לו הדינין שמקבלין שחדו ואצבעותיהם כעון לו ספרו הדינין שפחהו כס
 דברו שקר אלו עדי הדינין ולשונם עולה תורה אלו בעלי דינין' ואינו רשאי הדין לומר איני רוצח
 לדין מפני שזה אל' כמה דברים אמורים אם התחיל דין אבל אם לא התחיל הדין יבול לטלק'
 ואם במדרש שמהו לצדיק עשות כשפטל' כשדדין מנה דרשעים ומי כרן הוא שכחה שזא שיבא
 צדיק כי זהו נקם וגו' ומזותה לפועלי און שכתיראין שכא יכה אותן דדין כמי שהכה ליה' וצריך
 הדין שיהו ידא שמים האל ישל אימהו יתירה על הצבור ושלא תוזה דעתו עליו' וגרסין במסכת
 ראש השנה כפ' ראשון ושנתו היתהם בארץ חיים אמר רב הסדא זה רבשל אימה יתורה על הצבור
 שלא לשם שמים' דאמר רבי יהודה אמר רב כל פרנס רבשל אימה על הצבור שלא לשם שמים
 אינו רואה בן תלמוד חכם לעצמו שזנא' לכן יראהו אנשים לא יראהו כל חכמי לבי' וגרסין במסכת
 יומא כפרק כה' שנתה אמר רבי יהודה אמר שמואל כפני מה לא נבשכה מלכות בית שאול כפני שלא
 וזהו דופי' דאל' ויהי' משום רבי שמעון בן יהוידק אין מעמידין פרנס על הצבור לא אם בן קופה
 של שרצים תלוי' לו מאחריו שזא הוזהו דעתו עליו ואמרין ליה חזרו לארדך ובארבה רשטי תבדך
 עם מלוהו ותלוי' מדר' ליום הקו' ומשפטיו אם יעשו אותם רוי' רב כבל' אכיס ואם לאו דירום כ'
 בשאר בני אדם כדורסין במדרש השכם אמר רבבה לדינין אני אמר ה' לדין אהב' לך דינין כמי עדי
 הארליים יבא דבר שמים ואהם לא עשיתם בן אבן המהי' ומהו' לרס' מה שלא נהתי' לאותה
 אחרת שזנאמר מגיד דברו ליעקב הקו' ומשפטו לישר' וכהו' כהו' לא עשה כן לכל' נוי ומשפטם
 כל ידעום הל' ליה' וגרסין כככא כהרא' כפרקא קבא ובישבלים' הוהו' כדורסין ומעדי יק'
 דברים כנוכסם לעולם ועד' והמשמלים' יהוהו' דין שדין דין אמת לאמתו' ואין מעמידין

פרנסתו הצבור אלא אם כן נמלסין בו הצבור וישר בעיניהם כדגרסינן במסכת ברכות כפר הרחוק
 אמר רבי יוחנן איך מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלסין בצבור שנאמר ויאמר משה אל בני
 ישראל ראו קדוה בשם בצלאל אמר הכהן למשה משה הנהן עליך בצלאל אבר לפניך רכמו של
 עולם לפניך והגן עלי לאכל שכן אמר לו אף על פי כן לך ואמור להם לשראל הלך ואמר להם
 עליכם והגן בצלאל אמרו לו משה רבינו לפני הקדוש ברוך הוא ועליך והגן עלינו לא כל שכן
 וזכות המשמש ששראל עושיך הקדוש ברוך הוא חונן ורחם עליהם ונותן שלום וארבה בניהם
 ומכיל להם הגאולה שנאם בה אמר ה' צבאות לאבד משפט אמת שפשו חסד ורחמים עשו איש את
 אחיו וכתוב שנא רע ואחבו טוב והשיגו בשער משפט אולי יחנן ה' צבאות את שארית יוסף
 וכתוב ודוד עבד מלך עליהם וידעה אה' יזה לכלם למלך במשפטי ילכו חזקתי ישמר וזעזו אותם
 וכתוב וישובו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם וישבו עליה וכה וכו' הם
 וכי בניהם עד עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם וכתוב להם בריית שלום בריית עולם יזוה אותם
 ויהתם ודרכתי אותם ונתתי את מקדשי בהיחוס לעולם

פרק ששה עשר בענין המצות

אם כזקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמים כעמם ונתת הארץ יבולה
 ועץ השדה יתן פרוי ונתתי שלום בארץ ושכנתם ואין מתירד והשכתי חיה רעהמן הארץ חרב לא
 תעמד בארצכם גרסין במסכת ע"ג בפרק קמא הל' אס כזקתי תלכו אין אם לא לשון חגיגותם
 שנאמר לו עמי שומע לי ישראל כדרכי תלכו במעט אפיהם אכניע ועל ציהם אשיב ידי ואוכל
 וקשבת למצותי וידוכר שלוכך נגד' ואמר ויה בחול ורעד מלכוד שהקב"ה מתאוה שיהיה ישראל
 עבדך בתורה אם כזקתי תלכו יבול אלו המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם
 ודי מצותי אמרתם הוא מה אני מקיים אם כזקתי לזנות עמלי בתורה וכן הוא אומר ואם לא תשמעו
 לי יבול אלו המצות כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה הרי המצות אמרתם מה אני
 מקיים ואם לא תשמעו לי להזות עמלי בתורה וכל מי שאינו לומד ואינו עושה באלו בפר בעקב
 כדגרסינן בספרי ואם לא תשמעו ולא תעשו מה תלמוד לומר ולא תעשו יש לך אדם שאינו לומד
 אבל עושה תלמוד לומר ואם לא תשמעו ולא תעשו מה כל שאינו לומד אינו עושה או יש לך אדם
 שאינו לומד ואינו עושה אבל אינו מואם באחרים תלמוד לומר ואם בחקתי תמאסו הא כל שאינו
 לומד ואינו עושה סוף שהוא מואם באחרים יש לך אדם שאינו לומד ואינו עושה ומאם באחרים אבל
 אינו שונא את החכמים תלמוד לומר ואם את משפטי תגעל נפשכם האכל שאינו לומד ואינו עושה
 ומואם באחרים סוף שהוא שונא את החכמים או יש לך אדם שאינו לומד ואינו עושה ומואם באחרים
 ושונא את החכמים אבל מציה לאתרים לעשות תלמוד לומר ולכלתי עשות הא כל שאינו לומד ואינו
 עושה ומואם באחרים ושונא את החכמים סוף שאינו מביח לאתרים לעשו או יש לך אדם שאינו לומד
 ואינו עושה ומואם באחרים ושונא את החכמים ואינו עושה ומואם באחרים ושונא את החכמים ואינו
 מביח אתרים לעשות סוף שאינו מביח במצות או יש לך אדם שיש בו כל המדות הללו אבל אינו
 כופר בעקב תלמוד לו לפרנס את ברייתו כל שיש בו כל המדות הללו סוף שהוא כופר בעקב
 אבל

אבל הלמד במצות על מנת לעשות וכלמד לאתרים ומעשה אותן יזוה ולא ירד ימים
 כדגרסינן בנזילה הדברים רבה כי המצות הזאת דוא ודא דכתוב כי חיים הם למצואים אמר רבי
 חייא קלווית לעין כלוגמא לכנה דכתוב רפאה תהי לשרוך כוס עיקרין לבני מעים דכתוב
 ושקוי לעצמותיך דא כי חיים הם למצואים למי שהוא דא למצואיהם למי נמצא בהם שמוצא
 אדם מנין לכל גופתו ל' לכל בשרו מרפא ל'מה איברים שיש בו דבר אחר כי המצות אמר רבי
 חייא בר אבא כל שהתהיל במצוה ואינו גזכרה גזרם לעצמו שיקבור אשתו וכו' מני את למד
 כדורה שהתהיל במצוה ולא גמרד קבר את אשתו וכו' שנאמר ותמת בת שוע אשה יהודה

וכתיב וימת ער ואונן רבי כי המצוה הזאת אמר רבי לוי בשם רבי רמיא בר חמא כל מי שהתהיל
 במצוה ולא גמרד נקרא על שם גופתו כיצד משה התהיל במצוה כשנשל עצמותו של יוסף עמו
 שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכו' ועל ידי שלא הכניסן לארץ ישראל נקראו על שמן
 של ישראל שקברו אותם שנאמר ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל במצרים קברו כשכם
 וגרסינן בנזילה שמה דבה ואלה המשפטים יש לאומות שופטים ויש לישראל שופטים משל
 להנה שנגנס הרופא לברכו אמ' לבני ביתו האבילתו כל מה שהוא מבקש נכנס אצל אחר אמר
 להם הוזהרו שלא יאכל דבר פלוני ודבר פלוני אמרו לו לראשון אפרת כל שהוא כבקש יאכל ולוה
 אמרת לא יאכל אמר להם הראשון לא יזיה לפי אמרתי יאכל כל מה שהוא מבקש אבל כזה
 שיהיה אמרתי ודברו כך האומות שופטים ואין עוסקין בתורה ואין עושים אותה שנא ום אנכי
 נתתי להם חוקים לא מוכיכם משפטים לא יזוה בהם אבל ישראל נתת להם המצות אשר יעשה אותם
 האדם נהי בהם ועוד גרסינן בנזילה שבות רבה בהרש השלישי ל' יהודה בר סימון פתח דנות
 כמות עשו חילוף אדם הראשון שנעשה על שש מצות שנאמר ויצוה אל אדם תו' מה נעשה על
 אבר סן חיי שנאמר אך בשר בנפשו דמ לא תאכלו אברהם נעשה על רבילה יצחק חבבה
 לשכמה ימים יעקב על יד נצשה יהודה על חכמה אבל כסני נעשו על חליו מצוה לית מצות
 עשה כנגד רמה איברים שיש באדם וכל אבר ואבר אל' לו לאדם כבקשה מסך עשה המצוה הזאת
 עמי וס' המצוה לא תעשה כנגד ימות החם שהם יום ובל יסומום אומר לו לאדם כבקשה
 מסך ה' העשה כי עבד הזאת גרסינן בנזילה דברו רבה ושמרתם ועשיתם אותם אם שמי הם
 ועשיתם אותם ושכר ה' אליוך ל' וכו' מעשה בשני תעוקת שהי משכנתה אהה וזהו אהרן בן
 עמי ואחר בן עשיר והיו חולבים בכל יום לבית הכספר בן העשיר היה הולך לבית הכנסת ועמד ח
 החינות כשר וכיעזוב כל דבר שהיה מה אהה כמה שהיה אביו כותיד אבל בן העשיר היה הולך לבית
 הכנסת ועמד שני ודוכן וזוה ל' בן העשיר מה שיש עמו ונפשו כהענייה עליו והיה אביו של עמי רואה
 את בן פנ' ומשנות הלך אביו תלקח ליטרא אחת של בשר וכשלה וכו' כשא הגער בבית הכספר
 אבד לו אביו בא ואגבל כמה שאהה סחאה עוד הוא הולך להתלפנו ככנס הבלי והושיט ראשו
 לתוך הקדרה אם לו אביו בני עקוד ונצא ונראה להזכין הכלב הלך הואלי ועשיתו תאונך נעיל את
 הקדרה עבר ונאובנו ורצי אחר הכלב וכו' סיני ומחוק הבית נפל הבית אמר לבני בני נח
 ונשבת להקדוש ברוך הוא שלא יצאנו להציל את רקדורה אלא לבלטאת נפשותינו לכך אמ' להם
 משה לישראל שמרו מצותי כד' שישכר אתכם הוי ושמרו ה' אליוך לך

לעולם

ישתדל אדם לזהר במצות ולקיים בכל יבולו ואל ינהג בהן כנהג ביוני אלא
 יעשה אותן דרך כבוד בין

בין קלות מן חמורות וישא קל וחומר מראכות שקימו המצו ולא נצטוו עליהם על אחת כמה וכמה
 אצטו שנצטוו עליהם בארבע מקומות כפי בקרבות מוא ובחר גרזים בכרכה ובר עיבל באלה
 ובשבעה ושנו לול הז' והירב במצוה קלה במצוה חמורה שאין אחת יודע מתן שכן של מצו והואיל
 ואין שכן המצוה ידוע צריך אדם להשתדל במצוה קלה כמו בחמורה לפיכך אמרו רבותינו ל' אין
 מעבדין על המצוה פירושו אין צריך אדם להניח במצוה שכאח לידו לעשות אחרת וזהו כסוד
 שזאת קלה וחמורה כי אפשר אותה שנודמנה לו תחלה שכרה גדלה מן האחרונה וכך אמרו לול
 העוסק במצוה פטר מן המצוה אל ומה אדם כפי שיש מצוה קלה מצד עימה או חמורה מצד
 עימה ומה שאמרו רבותינו ל' מצוה קלה היא על שלשה דרכים האחד שתהיה נודדה לעשותה השני
 בדמים מעטים בלי חסרון כו' ג' בלי טורח ויגיעה כדגרסין במסכת מנחות בפרק התכלה אין לך
 מצוה קלה שאין מתן שכרה בעולם וההוכחה דבא צאלמד מציצות וקרין למצוה ציצית קלה
 ואמר לול מצוה ציצית שקלה בניד התורה בלה והואך קרין להקלה אלא שרמיה כמעטן חוטין
 בלבד ויעור גרסין בפרק התכלת מצוה אחת קלה יש לו וכוכה שמה עשו זאת ואמאי קרי להקלה
 דלה בה חסרון כו' לעולם ידור אדם במצוה עשה כמו במצוה לא תעשה ואף על פי
 שעושה מצוה לא תעשה גדולה כמו שמפורש במקרא סמנו במלקות ארבעים מבני
 בכרת ממנו נבחה כו' שמים ממנו נבחה בית דין ולא פי עונש המבטל מצוה לא כפסח וכמלה
 בלבד שעושה בכרת על כן שעומקצת בני אדם שעות גדולה ונכערה דעתם ורפו ידירם להחזיק
 במצוה עשה כמורה בעיניהם כיהמבטל מצוה עשה לא יקרנו עון כדבר אבל אם עשה התכלת לו
 בספר זבוחו ואם נתרשל ממנה וכשלה לא הרחיק ולא הפסיד וגרם להם המחשבה הרעה הזאת
 בשול המצוה ואם יודמן להם מצוה בלי טורח יעשו אותה ואם תקשה בעיניהם יעזבוה כן בעד
 טורח גופו כעשייתה כן מצד חסרון כו' ואינו מחשב הפסד מצוה בניד שכרה ואינו יודע כי גדולה
 עושה מבטל מצוה עשה מעונש העובר על מצוה לא תעשה כי המבטל מצוה עשה הוא סתה התרשלותו
 ועזלתו כעשייתה מעוט אמנה שבו ומצא פורק מעליו עול שמים ומלול במצותו ועונשו גדול
 אבל העובר על מצוה לא תעשה אם התגבר עליו יצרוה שיאתו תאות העבירה ועבר אם יחזור כ'
 בחשובה מחיל לו אכל אם כשל מצוה עשה הוא הפסד שאין הליף וחסרון שאינו מתמלא ואבדה
 שאינו יכול להשיבה נמצא בגדול עונש המבטל ביועשה מן העובר על מצוה לא תעשה כיהתקלים
 וזהו דא עולם המעשה והעולם הבא הוא עולם הגמול שכאמר כל אשר תמצא ידך לעשות בבהך
 עשהו אין מעשה חשבון ודעת חכמה בשאל אשר את רחלך שמה רוצה לומר כל אשר תמצא
 ידך לעשות בעולם הזה מן המצוה עשה קודם שהפסד ממנו כי לאחר פטרתך לא תוכל למצוא
 אפילו מצוה אחת ממה שאבדת בעולם הזה ותמטילו ורבותינו זכרם לברך העולם הזה ליבנות החול
 שעושהו במלאכה והעולם הבא לשבת שאין עושהו במלאכה אלא אם מתקנן במי החוליש
 להם לאכול כשבת וגרסין במסכת עבודת ה' שמה בערב שבת יאכל כשבת אבל מי שלא
 טרח בערב שבת לא יאכל כשבת לא ימותה בערב וכו' לדבר ויהי כיום השביעי יצאומן העם ללקט
 ולאמצאו ושני במסכת חגיגה מעות לא יוכל לתקן חסרון לא יוכל להבנות זה שמונה חבירי
 לדבר מצוה לא נמצא עמו' וגרסין באלה חורבים רבה אז יבדיל משה זה שאמר החובל כל
 אשר המצא ידך לעשו בבחך עשה כל מה שאתה יגמל לעשו מצוה עו' שכן עריך עשה שכשארם
 כשל מן העולם כלה המחשבתו כל מה שאתה יגמל להשקף מצוה חסוף עד שאתה הבוים וכך עשה

בשה כיון ששמו שזא עובר מן העולם אם מה צוית שלא נעש בקש ומצא מצוה עו' בקליו ועשה
 אותה שנאמר אז יבדיל משה וגו' וגרסין באלה חורבים רבה כי יקרא קן צפור לפניך הוא הוא
 רבתיך אורח היים מן הפלס נעו מעגלותיה לא תדעי אמר ר' אבה בר רבא אמר הקדוש ברוך הוא
 לא תהא יושב ושוקל במצוה של תורה כמה דאת אמר ושוקל בפלס הרים וגבעות כמאמר לא תהא
 אומר האיל למצוהו גדולה ושכרה מרובה אמי עושה אותה וגואיל ומצוה זו קלה אי עושה אותה
 כפי ששכרה מעוט בשכלה לא גילה הקדוש ברוך הוא לבריות מתן שכרה של כל מצוה ומצוה
 כפי שיעשו כל המצוה בתום לב כשנאמר נעו מעגלותיה לא תדעי למה הדבר דומה לכלך ששכר
 לו פועליך והבנים אותם לתוך פרדסו סתם ולא גילה להם שכר של פרדס כשכל שלא יהו דבר
 ששכרו מעוט ולבו ועשו דבר ששכרו מרובה בערב קרא לכל אחד ואחד אמר לו הנה אי
 זה אילן עשה אל תחת זה אל פלפל הוא שכרו מרובה קרא לאחר אמר לו הנה אי זה אילן עשה
 אל תחת זה אל תחת זה אמרו לא היתה צריך להודיענו איזה אילן שכרו מרובה כדי
 שנעשה תחתיו ואמר להם המלך אל תודיעתי אתכם והוא לא היה נעשה כל הפרס כך לא גילה הקב"ה
 מתן שכר של מצוה חזק משתי מצוה החמורה שבת חמורות והקלה שבקלות החמורה שבת חמורה כבוד
 אב ואם ומתן שכרה ארובה ימים שנאמר כבוד את אביון ואת אמוך למען יאריכון יםך והקלה
 שבקלות שלוח דקן ומתן שכרה ארובה ימים שנאמר שלח השלה את האם ואת הבנים תקח לך
 למען ישב לך והארבת ימים וגרסין במסכת מנחות בפרק התכלת אין לך מצוה קלה שבתורה
 שאין מתן שכרה בעולם ההוכחה הוא על כן צריך כל הורד לדברי אלהי ישראל להיות הורד
 במצוה קלות וחמורה וצריך להקדים למצוה ולעשותה מיד בשעה שהולך למצוה כגון מלה שהוא
 יום השמיני וצריך להשיב בבקר לעשותה ואל יאמר ון עז רבים גדולי וגרסין במבולות
 ושמי' את רמנות אל הקרי מצוה אלא מצוה רוצה לומר כשים שאין כחמיצין את המעבד אין
 כחמיצין את רמנות והרשין בקדימין למצוה כשיחול זמנו ואין טאריכון בעשייתן עד ונקודה ה'
 דאחרונה לא כשהתחיל עושה אותה מיד וצריך אדם להדרו ולגדל רמנות להיות שלא יגמל כהן
 מצוה כיון אלא יעשה המצוה בכבוד ובמראה וראה עצמו כאלו עומד לפני השם יתברך לעבדו
 ולשרתו ושליליתבון אם מלך בשיר ודם היה מצוה עליו לעשו טוב דבר בזה והוא הדר במצוה
 דמלך לעשותה כל שכן וכל שכן אלף אלפי אלפים מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא על כן
 צריך אדם לניגו במצוה דרך כבוד ולא דרך כיוון כדגרסין במסכת הולין בפרק כמי ודם המו
 רבין ושפך את דמו וכסוד בעפר במה ששפך יכסה שלא יכסה ברגל שלא יהו המצוה בזווית עליו
 וצריך שלא ישתמש בגוף המצוה לדבר ורשה אלא אם וצריך למצוה אחרת כדבר אמי דאמר רב
 אמי אמר לרצות מעות כנגד נר חנוכה וצריך גם כן לעשות המצוה בעצמו ואליהו לבכודו
 כנגד כבוד קמו כמו שאמרנו למעלה בפרק ענוה וכו' גרסין במסכת פסחים כפי מקו שנהגו ארבע
 צוותות צוותה עזרה ראשונה צוותה בני עולי שטבאו וכולה ה' ועוד צוותה יצא בכא' יששכר אש
 כפר בקראי שמכר את עצמו ומחלל קדש שמים דוחה כריך ידיו בשירה ועבד עבודה וקיימא לן
 הציעה פוסלת בקדשים דכע' ולקח הבהן שקח בעצמו ועוד דביון ווא' ועוד צוותה העזרה שאו
 שעים ראש כס וכו' ישמעאל בן נבאי תלמידו של פנחס משיבש בברכה גדולה ועוד צוותה
 העזרה שאו שעים וכו' ויחזן בן נבאי תלמידו של פנחס וכולא כריסו כדשי שמים אמרו עליו
 על יחזן בן נבאי שחא אוכל שלש מאות עגלים ושהה שלש מאות גרבי ין ואוכל ארבעים סאה
 גדולה

פרק ששה עשר

גזירות בקינות סעודה לפי שזיה מגדל כבהו כונים הרבה אמרו עליו כל ימיו של יוחנן בן נרבאל
 לא נמצא נותר במקדש מאי ס' קאי ביה כיששכר איש נפר כרקאי אמרי בלבא ומלכתא דהו יתבי
 בלבא אמר גדיאוי ומלכתא אמרה אימרא יוא אמ מאן מוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנו כל יומא
 אתא איהו אחוי בידיה אי גדיא יוא יסק להמירא אמר בלבא הואיל ולא הוויא ליה אומתא ומלכותא
 מפסקה לימיניה ויב שוודר מפסקה לשמ'איה שמע בלבא מפסקה לימיניה אמר רב יוסף ברין דרבנא
 דשקליה ליששכר איש נפר כקאי למטרפסיה כוא ערבא וצריך אדם שלא יקל במצוה מצד
 שאינו מבין למה נצטוו ולא יתחכם על קינו דאמר מה תועלת בשמיעת שופר ומה הפסד יש בשעשמי
 ובבלאים וכיוצא בהן אלא יעשה רביצות ואל ידורר אחריו כי הק השם יתעלה הן ואם בעינו
 נכריות הוא מצד פתיותו ולא מצד שום חסרון שיש במצוות השם יתעלה הלילה הלילה וגרסין
 ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי אם מובדלים אתם מן העמים הרי אתם לשמי ואם לאו הרי
 אתם של נבוכדנאצר מלך בבל וחבריו רבי אלעזר בן עזריה אומר מנין שלא יאמר אדם או
 אפשי שלא ללבוש כלאים או אפשי לאבול בשר חזיר או אפשי לבא על הערצה אבל אפשי ומח
 אעשה שאבי שבשמים גזר עליך ש' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי נמצא פורש מן העברה
 ומקבל עליו מלכות שמים ועוד גרסין בספרי את משפט העשו אלו הדברים והתוכים בתורה
 שאלו לא נכתבו בדין הזה לכתבן כגון הגזירות והקריש והבדחה וקללת השם ושפיכות דמים
 שאלי לא נכתבו בדין הזה לכתבן ואת חקתי תשמרו אלו דברים והקוקם בתורה שיער הרע
 משיב עליהן ואומות העולם משיב עליהן תלמוד לו אביה חקקתים אין אתה רשאי להשיב עליהן
 ללכת בהן עשה אותם עקב ואל תעשם מפילה ללכת בהם שלא דא משאך ומהנך אלא בהם
 שלא תעביד ביום דברים אחרים שלא תאמר לכדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמות האומות
 תלמוד לומר ללכת בהם או אתה רשאי ללמד בתוכך וכן הוא אומר יהוה רך לבדך ואין לורי אתך
 בהתלבך תהיה אותך בשוכבך תשמור עליך והקצוה היא השיחך בהתלבך תהיה אותך בעולם
 הזה בשכבך תשמור עליך בשעת הביתה והקצוה היא תשיחך לעולם רבא וכן הוא אומר וקצו
 ורצו שוכני עפר ומאובת וקדוש ברוך הוא בעמנו ישראל חבל נהלתו וסגולתו נתן לרם תורה
 ומצוות בדי שיזכה אדם בהן לחיי העולם הבא והנך רבי חנינא בן עקשיא אומר רעה הקדוש ברוך
 הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצווה שא' חפץ למען צדק יגדיל תורה ואורי
 ואמר רבותינו זכרם לברכה בשביל מצוה אחת שעשו ישראל כדת וכנהגן נהלין הייעולם הבא
 לפיכך הרבה להם הקדוש ברוך הוא תורה ונתן להם ה' מצוה אחת כדי שיעשו אותה או לפחות אחת
 מהן כתקה וגרסין במסכת מנחות בפרק התכלת הנורבן הביבין ישראל שחיבבן הקדוש ברוך
 הוא במצות הפלין בראשיתו והפלין בזרועותיהן ציציה בכנניהן ומזהה בפתחיהן ועל זה אמר
 רוד המלך עליו השלום שבע כיוס הלתיך על משפט צדקך ובשעה שנגנס דוד רמלך לבית
 דביהן רוא את עצמו ערום אמר לי שאני ערום בלא מצוה וכוין שיזכר למילה שבכשרו נתישבה
 דעתו וגרסין בנאלה דברים רבהו ליה הן וס' לראשך מדו ליה הן אמר רב פנחס בר רבא
 לכל מקום שהלך מצוות מלין אותך בנית כהו רבצות מלין אותך שא' מי תבנה בית חדש ועשית
 מעקה לגיך אם עשית לך דלת מלין אותך שנאמר ומהביתם על מזוזה ביהן ובשערך ואם
 לבשת בגדים מלין אותך מצוה שנאמר לא תלבוש שעשעו אם חרשת לא תהרוש וכחמור אם
 קצרת לא תקצור קצריך בשדה אמר וקדוש ברוך הוא אפילו לא הוית עסקן בדבר אלא בדרך

פרק ששה עשר

ברך מצוות מלוות אותך שנאמר כי יקרא קן צפור לפניך ושנינו במסכת קדושין בפרק ראשון
 כל העושה מצוה אחת משיבין לו וסאריבין את ימיו תוחל את דארץ וכל מי שאינו עושה מצוה אחת
 אין משיבין לו דואין מאריבין את ימיו ואינו מחל את דארץ וכל שאינו לא כמקרא ולא כבשנה ולא
 בדרך ארץ אין זה מן הישוב וכל רמזותיו בשלשתן עליו הכתוב אומר וזהו שדשולש לא כפרה
 ינתק ואמר רבותינו זכרם לברכה כל העושה מצוה אחת סכוך למהותו דוכה כאלו קיים את כל
 התורה כלה ולא היה חסר אלא אותה מצוה וכל העושה עברה ארת כמך למיתהו כאלו כשל את
 התורה וגרסין במסכת סנהדרין בפרק חלק הנא רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה מזוזה אחת
 אינה נעשית עיר דבריה שנאמר ושרפת באש את העיר ואת כל שללה והיא דאיבא מזוזה לא
 תעשין בן לה אלדיבם וגרסין במסכת עבודה בפרק ראשון אמר ר' ינתן כל העושה מצוה
 אחת בעולם הזה המקדמתו וחוללת לפניו לעולם הבא שנאמר הולך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך
 וכל העובר עבירה אחת בעולם הזה מלפנתו וחוללת לפניו לעולם הבא שנאמר ילפתו אורחות
 דרכם על זכותהו ויאברו רבי אלעזר אומר קטורה לו כבלב שנאמר ולא שבע אליה לשכב אצלה
 בעולם הזה להיות עמה בעולם הבא אשרי איש ירא את ה' במצוהו חפץ מאד איש ולא אשה אמר
 רב עמרם אמר רב ואמר להאמר רב חמא אמר רב איש דמתגבר עליצרו כשהוא איש במצוהו חפץ
 מאד אמר רבי אלעזר במצוהו ולא בשכר מצוהו וזוהי דהנך אל תהו כעבדים המשמשין את
 הרב על מנת לקבל פרס אלא היו בעבדים המשמשין את הרב על מנת ש' לקבל פרס וגרסין
 במסכת שבת בפרק כמה מרליקן אמר רבא דרגיל בבר חנוכה וזוהי לוכים תלמידי חכמים ורגיל
 במצוה חזכה ליריה נאה דרגיל בצעיות ונכה לטוית נאה והוור בקדוש ונכה ונבלא גרבי יין
 וגרסין במסכת פסחים בפרק קמא אמר רבי אלעזר שלחתי מצוה אין מוקין לא בהליכה ולא ב
 בתורתך דתניא איסי בן יהודה אומר ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני האלריך
 מלמד שתוא פרתיך דועה באגם ואין זה מטיקה והנולך דועה באשפה ואין הולדה מטיקה
 והלא דברים קל וחומר ומה דברים שדרכם להויק אין מטיקין שאין דרכם להויק לא כל שכן ואין
 לי אלא בהליכה כחורה מין תלמוד לום ופנית כבקר וחילת לארליך מלמד שהבצא ארליך בשלום
 וגרסין במסכת שבת בפרק כמה אשהו נאה ליראיה ולחושבי שמו באי ולחושבי שמו אבר רב אשי
 אפילו חושב לעשות מצוה ונאכנולא עטאה מעלה עליו ובהוב כאלו עטאה אמר רב חנינא בר
 אורי כל העושה מצוה אחת כמארה אין מכשרין אותו כטורות רעות שנאמר שומר מצוה לא ידע
 דבר רע רב אסי ואתימא רב חנינא בר פפא אמר אפילו וקדוש ברוך הוא גזר הוא ככשלה
 שנאמר כאשר דבר מלך שלטן וכו' יאמר לו מה תעשה וסמך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע
 וגרסין בנאלה שמות רבה אמר וקדוש ברוך הוא לפי שהיה יתעליבם דיבין אני ברכה עליכם שבר
 והנהי אהם על כל מצוה שהיא חייבם שנאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע וגרסין במסכת
 עבודה זרה בפרק קמא א' וישע בן לוי בא דכת' אשר אנכי מצוה היום לעשותכם היום לעשותם
 ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא למחר לישראל שברים ואמר רבי יושע בן לוי כל מצוות
 שישראל עושים בעולם הזה באות ומעדות להן לעולם הבא שנאמר יתנועעידים ויצדקו והו
 עידים ויצדקו אלו ישראל ישמעו ואמרו אמת אלו אומות העולם ואמר רבי יושע בן לוי כל
 מצוה שישראל עושים בעולם הזה באות ומעדות להן לעולם הבא שנאמר ושמרתם ועשיתם
 כיהא חכמתכם וכציתכם לעיני העמים אשר ישמעון וכו' וגזר העם לא נאמר

לא לעיני העמים וגרסין כפיסקא רבך יפיר ריעיה וגל הך יפה במצות דביי יפה כגמלו חסדים
 דביי יפה במצות במצות ובינת כהלה ובתרום וכמעשר הך יפה במצו השדה בלקט שכחה ופיאה
 הך יפה בכלאים וכן יפה בסדוק וביצית וכן יפה במלה וכן יפה כפריעה וכן יפה בנטע רבעי
 וכן יפה בערלה וכן יפה בקרית טעם הך יפה בחפלה וכן יפה בחפלין וכן יפה במזוזה הך
 יפה בסוכה וכן יפה בלולב וכן יפה בתשוכה הך יפה במעשים טובים הך יפה בעניי הוזה הך
 יפה בעולם רבא וכן יפה ישראל שכקי מן את המצות מה שלא היה יכול לקיים אדם הראשון
 שהיה ראשון לכל בני אדם וראשית כל הנברא והיה הקדוש ברוך הוא מכבדו וכפרטו והיה חכם
 גדול וחכמתו הולכת ככסף ועולם ועד מאז ולא היה בו שום אונס לעכבו כדי לקיים המצות ולא
 יכול לקיים אפילו מצוה אחת כדגרסין בבראשית רבה ויאמר ה' אלים הן האדם היה באחד מצו
 וג' אמר ר' יהושע כשכראו בראו כמדת הדין וכמדת החיים וכשארדו שרדו כמדת הדין וכמדת
 רחמים הן האדם האדם לא יכול לעמוד בצומו טעה אחת ורש רבי יהודה מי גלה עפר
 מעיניך אדם הראשון שלא יכול לעמוד בציווין שעה אחת והרי בניך כמתנין לערלה ג' שנים
 שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ולא עז אלא שישראל מוסרין נפשם על המצות
 כדגרסין במבילה ועושה חסד לאלפים לאוהבי ולטובי מצותיו אלו שוקי שכיבן בארץ ישראל
 ומסרין נפשם על המצות כגון מהלך יוצא ליהרג על שבת לאת בני מהלך יוצא ליצלב על
 שאבליה את המצות מהלך לוקה על ששלה את הלולב שנאמר ויאמר אלי מה המכות האלה בין
 ירך ויאמר אשר הכתי בית מאדכי חכמות האלה גרמחלי אוהבת אבי שבשמים ואשריה ואשרי
 חלק המוסרים נפשם על המצות כדגרסין במדרש חיות השבעות אתכם בנות ירושלים בצנאות
 השבעות אתכם כדירו של שמר בצנאות שעשית צנינו ועשו צנינו דבר אחר בצנאות
 שסרו נפשם על מצות ושפכו דמיהם כרס הצני וגרסין במסכת הורו כפרק כהן משיח דרש
 דכ נחמן בר רב הסדא מאי דכתבי יש וכל אשר בעש על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם
 כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים אברתי שגם זה הכל אשריכם
 צדיקים שמגיע אליכם כמעשה רשעים של עולם וכל בעולם הזה אי לרשעים שמגיע להם
 כמעש צדיקי של עולם הבא בעולם הזה והקדוש ברוך הוא מעיד שעתיד לשלם שכר טוב לעושה
 מצותיו ולמתגברים על יצרם לעשות רצונו ולהפרען הבעשים על מצותיו כדגרסין בויקרא
 רבה אני הוא ה' שפרעתי משמשון ומאמנו וסומו ועתיד אני ליפרע כמי שעושה כמעשיהם אני
 הוא שפרעתי שכר ליוסף ולפליט בן ליש אני עתיד לשלם שכר לבי טעוש כמעשיהם יוסף מלך
 אמר רשב"ג יוסף בשלו נהנו לו פילא חשק בעבירה ועל פיד שק כל עמי צוארו לא הרכין
 בעבירה חיים רביד הזה על צוארו ודיו לא שמשו בעביר ויכר פרעה את שבעתו מעל דיו ויהן
 אותה על יד יוסף גופו לא נגע בעביר וילכש אותו כגוי שש רגליו לא הלכו בעבירה וירכב אותו
 במרכת המטנה מחשבתו לא חשק בעבירה ויקראו לפניו אברך ועוד גרסין בויקרא רבה אמר
 ר' יצחק למדה הור' דרך ארץ כשארם עושה מצותיו עושה אותה לשמה של ראוהן ידע שהבת
 כותב ושמע ראובן ויצולדו מרם ככתפו ההשוענו ומוליכו אצל אביו לו היה יודע אהרן שהבת
 כותב וגם הנה יצא לקראתך וראך ושמה כלבב כהמים וכחולות היה יוצא לקראתו אלו היה
 בועז יודע שהקדוש ברוך הוא כותב עליו ויצבט להקל עגלים פשטות היה כביאובא במלה רבו
 נתן ורבי יהושע דכנין כספר לוי לשעבר היה אדם עושה מצוה ונבואים כותבין אותה עכש

שאין נבואים כותב אותה אלוהו וכלך המשיח והקב"ה חוהם על ידוים שז' או נדברו יראו ה' איש
 אל ר' יהושע קטב ה' וישמע וכתב כספר זכרון לפני ה' ויראו ה' ולחשבו שמו וגרסין בבבא בתרא
 בפרק המזכיר את המצוה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן מאי דכתב על בן יאמר המושלים
 בואו חשבון תכנה ותכונן עיר סיוון המושלים המושלי יציען בואו חשבון בואו וחשוב חשבונו
 של עולם חסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד חסדה הבנה ותכונן אם אהם עושים בן
 תכנה בעולם הזה ותכונן בעולם הבא וגרסין במבילה גדולה האמונה לפני הקדוש ברוך הוא
 שבשכר אמונה שהאמונה ישראל שרתה עליהם רוח הקדוש ואמרו שידה שנאמר ויאמרו בה וכתב
 בתריה אז ישר משה ובני ישראל רבי שמאי אומר כיון שכל המקבל עליה מצוה אחת כדשתורה
 עליו רוח הקדוש שכן מצוה כאבותנו שבשכר אמונה שהאמונה שרתה עליהם רוח הקדוש ואמרו שידה
 שנאמר אז ישר משה ובני ישראל וגרסין בפסקתא קדומא ואל כסף אמר רבי אבא בר בונא
 משכר לקחה אתה למד שכר המצות כתיב ולקחהם לכם אגודת אוהב וגו' ככך התטיבין ידיה
 בארבעה כני בחמשה מני הוא טעמה להם בבית מצרים בבית הים בבית סיוון בבית שלשים
 ואחד מלבים לולב טעמו לאדם בכמה דמים בכמה מצוות על אחת כמה וכמה ועוד גרסין
 בפסיקתא הודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימך נצח שובע שמחות את פניך
 אלו שבע מצוות שחגי ארבעת מינין שכלולב וסוכה ושמיחה וזמנה אמר רבי ברכיה בשם רבי
 אבא בר כרמא כוכות ולקחתם לכם ביום הראשון אני נגלה לכם ראשון ופורע לכם מן הראשון
 זבונה לכם את הראשון ומכיא לכם את הראשון אני גלה לכם ראשון דתתיב אמה ראשון ואת
 אחרונים אבי הוא ופורע לכם מן הראשון זה עשור דתתיב ויצא הראשון אדמוני וזבונה לכם את
 הראשון זה בית המקדש דתתיב כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשו ומכיא לכם את הראשון
 זה משיח דתתיב ראשון לציון וזה וגם ולירושלם מכשר אתן ויאמר אדם הדשא אני ועמו עשתי
 מה יעיל לי עשית המצות כדגרס' בויקרא רבה כי בתחבולות תעשה לך מלה אמ עשית חבילות
 חבילות של עבירה עשה כגדון חבילות חבילות של מצוה עני רבות והו' לטענות בין עניך לטון
 שקר ולמדהם אותם את בניכם וידים שופכות דם נק וקשרהם אותם לאות על ידכם לב הורש
 מחשבות און והו' דברים האלה אשר אנכי מצוה הוסיף על לבך רגלים ממהרה לרחץ לרעה
 דיו רץ למלה שבין הרגלים יפה כדבים עד שקר ואתם עדינאם ה' ומשליח מרגלים בין אחים
 אמר להבמה אחותיאת וזנוחכמים אל תהירשע בפני עצמך דאל יתכין אדם במצוה להתאות
 נפש בלאם לעשות רצון קונו כדגרסין במסכת תורת כפרק ד' אמר רבה בר רב הונא
 מאי דכתב כיישרים דכיה וצדיקים ילבו כם ופושעים יכשלו כם משל לשיבני אדם שצולאת
 פסחוק א אכלו לשם אבילה מצוה ואכלו לשם אבילות נכה זה שאכלו לשם אבילה מצוה כתוב
 וצדיקים ילבו כם והוא שאכלו אבילה כתיב ופושעים יכשלו כם וגרס' בספרי אמה אדינם
 זה התקדשם והיה קדושים כי קדוש אבי בשם שאניקדש כך אתם קדושים והוא בשם שאניפרש
 וכך אתם חזון פרושי כי אבי הרמעה אתכם מארץ מצרים על הנאי העלית אתכם בארץ מצרים
 על מצת שתקבלו על המצות שכל הכוונה בעול מצות מדה כיצאת מצרי' וכל הכוונה בעול המצות
 כושר ביציאת מצרים וגרסין במסכת סוטה בפרק הקמא אבר רבי המא בר רבנא מאי דתתיב אחי
 זה אליכם תלבו וזמאשר לו לאדם לילך אחר שכניה והלא כבר נאמר ביה לדרך אש אבילה הוא
 אל קמא אל הילך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא מה הקדוש ברוך הוא מלביש עומים שנאמר

247

פרק ששה עשר

שנאמר ועשה ארזים לארס ולא שתוכנתו עור וילבישם אף אהה הלכש ערומים הקדוש
 ברוך הוא בקר העולם שנאמר וירא אי ה' באלו כי מדאמף אתה בקר חולים הקבה מחם אכלים
 שנאמר והי אחרי מות אברהם ויברך ארזים את יצחק בנו מלמד שבירך לו ברכת אכלים הקבה
 קובר מת דכהיב ויקבר אוהו בני אף אהה קבר מתים והחסידים אנשי מעשה רנופין אחר
 המצוות ומקיימין אותן ואם איני יכולין לעשות מצוה במקום שרדין בו מפני שאין המצוה הווא
 מצויה באותו מקום ורובין סמקמן למקום אחר שמצויה בו כדי לקיים אותה מצוה האת היתה
 בזמנו של משה רבינו ע"ה שבקש ליבוס לארץ ישראל לקיים המצוות שנוהגין בארץ ואינן נוהגין
 בחוצה לארץ כדגרסין במסכת סוטה בפרק המצא דרש רבי שלמי מפני מה נתאמה משה ליבוס
 לארץ וכי לאנל מפריה ולשבע משונה הוא צריך לא כך אמר משה מצוה היתה ליבוס וצונו ישראל
 שאנן מקיימות אלא בארץ ישראל אננס לארץ כדי שתקיימו בן עלי ירי אל הקבה כלום אתה
 מכקש אלא כדי לקבל שכר והיני מעלה עליך באלו עשיתם שנאמר לכן אהלק לנ כדביס ואת
 ערומים יחלק שלישי וחיוב אדם להדר המצוה בכל יכלתו כדגרסין ככלל האהה אלי ואנוה
 אלו שמואל וכי אפשר לכשר ודם להנות לקנו אלא אמה לו במצוה אעשה לפני לולב נאה סוכה
 נאה ציטיות ותפלין נאין ועד כמה מהרדין עד שלישי ולא אם ימצא דבר מצוה כגון לולב ובעצא
 בו שאנו הורו כשת' נמצא מוסף השליש בין גורד לשאינו גורד כדגרס' ככבא קבא בפ' ראשון
 אמר רב אסי למצוה עד שלישי מאי שלישי אולימא שלישי כיהו אלר התרבו ליה תלתא והוב לרז
 לכנוליה ביה אלא אמר רבי זירא להדר מצוה עד שלישי במצוה וצריך אדם לעשות המצוה
 לשמן לא כדושי שבחיה בני אדם בעשייתן אלא תהיה המצוה בעשיית המצוות לשום שמים
 כדגרסין כולא הרברים רכה ואהבת את ה' ארדיך ככל לכך בשאתה אהב אותו ומרבה במצוה
 לא יאה לכך חלוק עליך אלא הי עושה את המצוה לטסה בלב שלם אינו אומר ככל לכך אלא
 ככל לכך בשני יצריך ביצר הטוב וכיצר הרע ולא ככרא אדם בעולם הזה אלא לעשות חוק
 הקבה ומצוותיו וחורותיו כדגרסין במסכת שבת בפרק במה מדליקין אמר רב עזרה כיה דרב
 שמואל בר שילת משמיה דרב בקסו חבמי לגנו ספר קלה מפני שרבו סותרין זה את זה ומפמי
 טה לא נגזח מפני שתחלה רברי תורה וספוד דבריה תורה ההלכה דברי תורה דכתיב מה יתרון
 לאדם ככל עמלו שיעמול חחת השמש וספוד רברי תורה דכתי' סוף דבר הכל נשמע את הארזים
 רע ואת מצוותיו שבור כיוה כל האדם מאי כיוה כל האדם אמר רבי אליעזר כל העולם כולו לא
 נברא אלא כשכיל זה רבי אבא בר כרנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כלו והמטובה שבמצוה
 והטוב שבעבודת הקבה הן רב רבנה שחייב אדם לברך לקנו ולפאר וללהלל וללשבח על כל ב
 ברוחיה שכרא על כל ברכה וברכה כפי כקומו ובתקנה כפי מה שתקנה עזרובית זינו שכל מה
 שבדא הקדוש ברוך הוא לא כרא אלא לכבו ושנאמר כל הנקרא בשמי ולבנדוי כראתי ויצרת
 אף עשיתי ולפיכך ישראל הם נהלת הקדוש כיעס' סגולתו והם מודים ושכחי' אותו ומשולם
 בכל ברוחיה שנאמר תמשילו במעשה ידיך כל שחת תחת רגליו על כן צריך אדם לברך להכח
 כשיהיה בן העולם הזה ככל דבר שיש בו הנאה ואפילו על הרעה חייב אדם לברך על הרע בשם
 שמכרך על הנאה שנא' כוסי שועות אשא ובסם ה' אקרא וכתוב עדה ונגון אכעזוב בסם אקרא
 והקדוש ברוך הוא מסר עולמו בר אדם ועל מה ששנינו מה מכונו שיכרך כדגרסין ככס' ברכות
 בפרק הוואה פתוב ארד אומר לה' הארץ וכלואה תכל ויעשבי בה וכתוב אהו אומר חשבי שמים

פרק ששה עשר

לה' והארץ נתן לבני אדם לא קרא כאן קודם ברכה כאן אחר ברכה נמצא שכל הוצאה מן העולם
 וההכלא ברכה כאלו גזול להקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל כדגרסין במסכת סדרותין בפרק חלק
 כל הוצאה מן העולם בלא ברכה כאלו גזול להקדוש וכנסת ישראל ששאר גזול אביו ואמוהו אביו
 אלא הקדוש ברוך הוא ששאר הלא הוא אבך קצך וגו' ואין אביו אלא כנסת ישראל ששאר שמע
 בני מוסר אבך ולא המרש תורת אבך ועוד ארזל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל מא
 תקנתיה אמר רבא ילך אצל חכם וילמדנו סדר ברכו כדי שלא יבא לידי מעלה כדו שיהיה הדו ומרד
 בסדר ברכות ולא יבא לידי מעלה והברכות נוהלות לארכה חלקים וחלק האחד
 ברכות התפלות וחלק השני ברכות המצוות וחלק השלישי ברכות הרדין
 וחלק הרביעי ברכת השבח והתודה וברכות התפלות וברכות המצוות שיש להן זמן ויוע בשנה
 כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגילה וכו' כן כדו ביארתי ואותן בסדר התפלות בפרק שני
 וברכות הדין וברכות השבח והתודה והנהלקן לעשרה סערים השער הראשון כדבר שכולל
 בלהכימות השערה השני בברכת הלהם וכומן וכברכת המון השער ה' כדברים
 שמכרכין עליהן כוראמני מונות השער הרביעי כדברים שמכרכין עליהם שהכל נוהג בדברו
 השער החמישי כדברים שמכרכין עליהם כורא פרי האדמה השער הששי כדבר שמכרכין עליו
 כורא פרי דגן השער השביעי כדברים ובא' בתוך הסעודה ושלא במזבח הסעודה השער השמיני
 בברכות שמכרכין על רת כל מיני בשמים השני שערים האחרים דם בברכה השנה והתודה והוא
 להארץ כהם שכבר הם מפורשים בכתובים השער הא' ככלל כל הברכות כל ברכה
 שאין בה הברכה השם ומלכות אנה ברכה חין מכר' הסמך להברכה כגון ברכת
 נודה לך ה' אלדנו ותחמונו שבברכת המון רש מקצת ברכות סמכות לאחרתו שברן הברכה השם
 ומלכות כמו שבאר בעזרת האל והברכה השם ומלכות הוא ברוך אתה ה' אלדנו כלך העולם ועקר
 הברכה הם כן שיומר סמך להתבט הברכה מעין הברכה כמו מלך עוזר ומשיע וממן ברוך אתה
 המן אברהם וכמו ונאמן אתה ה' והיות שמים ברוך אתה המזוה וכה' דאמר רבי שמאל כל
 הברכות כלין צריך לומר מעין התמתן סמך להתבט וצריך השמע לאחר שמכרך לענות אכן
 אחריו שכך אמרו רבותינו זכרם לברכה גדול הענות ואמן יותר מן המכרך פירוש הענות אמן הוא
 עונה שתי שאת שם של ארבע אותיות שהוא יוד הא והוא והשני ארמי שבך עולה אמן בוישירא
 שחשכנו תשעי ואחד כמין יודו ארמי ואחר הכל ענין אמן חין מתנוק של בית רבן דהמא אחר
 הכל ענין אמן חין מתנוק של בית רבן והאל והתלמוד חן עשויין דפי מילי בעידן דקא מבני
 לה אכל בעדא דקא מפטי נפשיה עונן ומכרך לא יענה אמן אדר ברכותו אלא ככרסה
 ואחרונה או אחר כמותו שלם בברכה המון תפידא כל הענין אמן אדר ברכותו ודרי זה שובח
 ותמיא אידך וריזה מגונה לא קשיא הא בעונה אמן כמותו יד שלם הא בעונה אמן בברכה אהה
 וכל העונה אמן אדר ברכותו ודרי זה מגונה כפי שאמרנו דתמיא ומכרך על הירדת ועל רבנות
 דעונה אמן אדר עצמו דרי דרך ברוחה מפני שמפסיק בין המכרך ובין המכרך עליו ואם העונה
 אמן אחר עצמו אסור מפני שמפסיק כל שכן המפסיק בשיחה אחרת ומכרך על קר אתה דתוח
 לא יפסיק בין הברכה ובין הקריאה ואסור לאדם לברך כשהוא עומד עד שיכסה ערותו
 ומכרך ברכה מן הברכות ויצא דיוותו ויכול לברך פעם אחרת להוציא אחרים ידי חובתן חין
 בברכה הלהם וברכה

פרק ששה עשר

לתוכו כס שיתן חזין קדם שהאבגד מרת חזין הארומה ואחר כך המס לרמו למרת חזס .
 וכך הוא סדר היתוד מרת חזין של משה מקבלת קודם בצאן ואחר כך מן הדרום ועל כן יקראת
 מרת חזין אף על פי שמקבלת משמים ועל כן חזין קוד ואחר כך המס כי מוס של ברכה הוא כנגד
 מרת חזין של משה כאשר יתבאר מכלל רבנינו ומה שאמרו עשרת דברים ידוע הוא למי הוא המס
 כיום כנגד העשרה הדויעים ברת המזון בשלשה צריכה כוס שלא בשלש אינה צריכה כוס והמס
 כי כוס של ברכה מקבל מן השלשה ול מרת חזין של משה הרפה מקבלת מן האבות העליונים שרם
 חסד גבורה תפארת ועל כן צריך לומר בדרך שאכלנו משלו ולא למי שאכלנו משלו והבין זה ועל
 כן צריך שיתן עינו בו והעניס גם בן צריבין להסתכל בירושלם של בעלה ולהשיב ברוך הוא
 שאכלנו משלו ובטובו חינו הרז והגולך שלמה בתוך מלך שהשלים של הוא ברוך כי הוא עושח
 השלום בין דאש ובין דמס כי העולם העליון משפיע ברכה לזרועות עולם ואח"כ יעמד האמצעי
 ומסע לצדיק ואחר כך אל המס ועל כן ובטובו חזינו ולא בטובו חזינו כיהאנו בטובו חזינו רזי זה
 בור שבמעט כתיבולו של הקדוש ברוך הוא דמשמע מקצת טובו חזינו ועוד הכן והכרל שבין
 דכטובו ומטובו כי מטוב משפיע רבר הרצא מן האב והוא הטוב הגמול לצדיקים לעתיד לבא וההוא
 שקצת נמורה כי קצתה על הטוב עצמו לא על הרצא מן הטוב עצמו שהיא מרת חזין של משה לא
 על עולם הבא שהוא הטוב עצמו ועל כן הוא שקצת נמורה במה שחזינו בקצת העם הפתאים לומר
 בתפלה כי ממאור פדך נתת לנו ה' אלרנו כשים שלום שאין ראוי לומר אלא באור פיך כי הוורת
 ניתנה באור פניו של הקדוש ברוך הוא שנאמר מימינו אש דת לבו שדוא מהסד ומאש שהוא שמאלו
 של הקדוש ברוך הוא דת לבו ול כן דכביעו המקבל משמים משם ניתנה ההודיה ועל כן אין ראוי
 לומר ממאור פיך והנה הכרחה היא שונה של ברכת המזון בלה נאמרת על המכרע הראשון והנה
 שכתוב בה בטובו חזין כחזר וכדמס והוחמין בכרכת המזון ברוך אתה ה' הוון את הכל רוצה לומר
 שדוא מסרין ומשפיע את העמוד הצדיק שהוא יסוד עולם שנקר' כל ואחר שבסע מעין החיים בכרכה
 דאטונה באשר ביארנות חור עתה בשביה של מרת חזין הרפה דנקראת ארץ חפץ חרו ארץ חסדה
 טובה ורחבה רעם הוא כיהא שונה צריך להסתכל ולהתחיל ממעלה לבסוף רצה לומר מעולם
 הבא והוא מקום צידוד חזים ואחר כך אל השכחה ונקראת ארץ חפץ ועל זה נאמר ארץ אשר ה'
 ארדיך דורש אותה תמיד ועל זה אנו אומרי בקדוש בענין זה והיגדל ויתקדש שמה רבה הוא המכרע
 שחכמו למעלה ואחר כך אומר בעלמאדי ברא כרעותיה הוא העולם התחתון רוצה לומר מרת
 חזין של משה ומקבלת באחרונה ותחור לעינינו אחר כך אומר בריה ותורה חיים ומסין בריה הוא
 יסוד כמו ש' וזכה כארם עכרו בירת חלפון חק וזו הצדיק יסוד עולם והורה זו תורה שכתבה
 דאחר כך אומר חיים ומסין שהוא משל על השפע תורד מברת חזין למרה דרדמ' ועוד יש שנהגין
 לתהום ככרבתו ברוך אתה ה' אלדי דוד וכונה יתשלים וכל זה הוא סיוע ורמז במה שמתקן דברינו
 כי מיתשלים של מעלה כל דבר אשר דברנו עליו ומה שאמר אלדי דוד כבר ידעת כי דוד הוא הרגל
 הרביעי מן המרכבה שנאמר רגלי עמדה במשור רוצה לומר רגל אהר שלי ואבר עמדה במשור לפי
 שהוא מרת חזין של משה ומסרת לאדם בעל כרחו ומתהלך במשור ועל כן אמרו ול ליתיד לבא
 אברים לרוד של אתה וברך אבר אצי אברך ולינאה לברך שנאמר כוס ישועות אשא בעקבי כוס
 של ברכה האבגד מרתו של דוד ועל כן אמר כוס ישועות אשא ואמר לומר בל מרד ומלכות
 בית דוד שלא להשנות עכו לרם שכל השתף שם שמים ודבר אחר נעקד מן העולם והוא מועה

פרק ששה עשר

כבו ודבר העם בארדים ובמשה השועבד לדבו ואבו וכל אפיא שוקי זה לא רעוב לזכר ומלכות
 בית דוד משיח וכך הוא דמגד . **ובזוהר** אמרו בענין כוס של ברכ' רב דמנא כבא לא יזוב
 כסא דברכתא לכתש אורא לברכא לא איוו אקדים ונשל בהרי ידו ומכרך
 חזינו דאמרן דבעי לנפלא ליה כימנא ושכלא ומרכת רבון אצטרך כוס דכתוב כוס ישועות אשא
 דהא כהאי כוס אתגידו בראן פאנון ישועות דלעי דהא נשל לון וכניש לון לגביה והבין אתגידו
 והתנשלו חמרא עילא והמתכנס כהדאא כוס ובענין לנפלא ליה כימנא ושכלא בנין דבואי כוס
 יתברכך בחדא כל סגין ובענין לברכא על פתורא נבוכא דלא הוא פתורא ריקניא נבוכא חמרא
 כולא כחוד הא חזי כוס של ברכה בנכתי ישראל אהקרי כוס של ברכה ובנין דאדוכוס של ברכה
 בענין ימנא ושכלא לנפלא ליה לרודא כוס דאתירב בין ימינא ושכלא וכעי דאהכליא חמרא בנין
 דחמרא דאריהא כמסרתא איונ' רהיבא קדישא ימינא ושכלא דאדוכופון חרום וכוס של ברכה
 דאמסותו של שלמה דבענין דאתירב בין צפון לדרום תנפא דיתהקן בוד ירון ישנכיה כהדוא כוס
 לברכ ליה כד בראן אשתכח במס של ברכה דוא דמחמנה צפון ודרום כורה ובערב דא ותנא
 קדישא בראק חזי ונרא דיתברכ' בין דיתברך דהוא לרם פני להחא וישהכח בנסתיש' מהברכא
 מכל סגין לעילא ותתא לעילא כהדא כוס של ברכה לאהדבר אדוד מלכא כאבהן יתברך להחא
 דיתברך רחמא ודאי לחס פני והברך פתוריה דברנש לאשתכח' כינה מותא חדיר . הכן הניפן אסר
 לברכא על פתורא דקייא באיש'מא כמס' דברכת דלעילא לא השרי ברכיא ובנין כך בעי ברכש
 לשירא חד נבאא וזר על פתור' לברכא עליו ואילא יכל בעי לשיר' כהדא דאכל על מה דברך
 ולא ישבח מברך ברכיא . אמר רבי יוסי מאי ברכה שפא קדישא בנין דכניה מסתכח ברכהא
 לכל עלמא דברכתא לא אשהכח על אחר ריקניא ולא שרא עלי ובנין כך אסר לברכא לקדשא
 בריך דא על אחר ריקניא דהא תא דברכת לא תשא את שם ה' אלדיך לשוא . **ועוד** אמרו
 ביוהר פתח דהא עזאנומר ואכלת ושבעת וברכה את ה' אלדיך וכי לא כבנינו
 ליה לקדשא בריך דאעד לא נכיל הא את לן לאקרובם בצפרא וליסרא שכתה דכארי כוקא
 יאח וברכא בשמה עד לא יברך לברנש אורא בעלמא ומדוב לא האכלו על הדם אסר למיכל
 עד לא יסרין לבטאיה והשתא כתיב ואכלת ושבעה וברכת אלא רא רבכא דצלוהא דהוא דהא
 ברכתא דמאנא לאהא לנבי דהא דמחמנהא שובע ברא יאחוכדין לברכא ליה כוקא יאח
 דהא דהא דמחמנהא יגד ויהברך דהכלי דוד וכהין דלעילא ככה דאיצטרך בנין לכתוב לון
 מיונה דהא קשין מיונה דברנש קביה דקדו שא בריך כקדיעתיס סוף דכתוב לנחור יס סוף לגורים
 וכתוב בתורה נותן להם לכל כשר מאי טעמא בנין דמיונא דעלמ' לעילא דהא דרתינן בני חיי ומיונא
 לא בוכותא הליא מילתא אלא במלא ובנין כך קשיין קביה דהא כמלא תליא מילתא דמינה נפק
 מוהי חייובי ובנין כך קשיין קביה מיונא דעלמא דהא לאו ברישותיה קיימא עד דיתברך אדוכונונא
 דא קשיין זיתין דעלמא דקשיין קביה כהדא בנין דרבעו ולון לאו כשמים בלוס וכל שכן אילן
 מיל דקיימין לעילא באחר אורא וקל דא איצטרך לאתברכא . **תא** חזי כל זיתין דעלמא
 קשיין קביה דהא דרמא בנין דבר זיתון קדישא אשהכח כל נשכתין נפקי בני דאי
 מלא לעילא דאיה דהא נר דנגיד ונפקיבד היאברא אשתכח כלרע לעילא כדון פרוזין נשכתין
 ואתהומו כלור כל לן דבר הנקבא כהא דרמא ולכתר איהו פריש לון כל הד חוד לאתריה כוקא חזי
 לכתר קשיין קביה דאידוכא לחברא לון ככר כיהא בנין דלא כהדברין בר באנון אור דה דכונש

דברנו וכו' אל עלית הלין ועל דא קשיין קמה בקיעתים סוף ולא פתחא בה שכלין לעילא אורי
כמה המפתח היה שכלין ואודותיו הבי אתבקע ואפתח וכו' כך כולא תליא לעילא ובעין לברכין
ליה ולמטה ליה תוקפא כחמת בנן דאיתברכא מלעילא ויתחקף כדקא חזי ועל דא כהני וברכין
אתה ארין דיקא ולגבי האי אתר אצטריך לאודאה קמיה שוכע תדורו דאפין ולגבי סטרא אתרא
כימא דאודא שליטא בעלמא בעילא חזאה קמה כפנא דחזא דרג רעכא איוו ואתחיל לאודא קפום
כפנא ולא שוכעא הואיל ושוכע לא שליט בעלמא ועל דא ואכלת ושכעת וכרכת אתה ארין אצט
רבי אלעזר הכהן וכו' ערמאן זהו מה שהספתי הצעיר משה כלץ

השער

השלישי בענין הדברים שמברכין עליהם בורא מיני מומות כל דבר שמברכין
עליו קודם אמלה בורא מיני מומות מברכין אתרו כרבה אחת מעין שלש בנן מן
האור והדוחן ופת הכהה בכסין שמברכין קודם אמלה בורא מיני מומות ולאחר כדא נפשו רבות
וכי' ופירש רבינו יונה וכו' לברכה כפת דבאה בכסין פה שגולושה בדבש או בתבלין וכימא כה
והכרבה מעין שלש היא ברוך אתה ה' ארנו מלך העולם על המזיח ועל הכלכלה ועל ארץ חבדה
טובה ורחבה שרצית חסדלת את אבותינו לאכול בפריה ולשכוע כמנוחה דהם על עמך ונכה את
ירושלים עירך כמחרה כימינו יהי רצון מלפניך ה' ארנו שתעלינו לה ותכנסנו לתוכה ונאכל בפריה
ונשבע משובה ונברך עליה בקדושה ובטהרה כי אל טוב ובטיב אתה ברוך אתה ה' על הארץ ועל
המזיח על מעשה קדוה והוא דקמה המכשיל במים או דחשה הכתושה והמכשילת מברך בורא
מיני מומות פתחין של פה שנתבשר דעם הברק אם פחת הפת יוצק עליו הברק אם נכחת הפת
ונשאר בדמותו מברך בורא מיני מומות אבל אם לא נימחה הפת ונשאר לו פירותיו אף על פי שהן
פחות מבינות מברך דהמציא ולאחריו שלשה על הסגלין מברך בורא מיני מומות אף על פי
שקבע סעודה עליון הואיל וכליתן רכה דוצה לומר לישתן אינה עבה אלא רכה מפני שנתכין
בלישתה מים רבים אבל פת וקלוי כשמן היה הואיל וכליתו עבה דל שלשתו כדלכתה אף
עפ שלא אפה אותה כנור מברך עליו המציא ולאחריו שלש ברכות כל דבר שעדכו כחמשת
המיני אף על פי שמעושוקמה שהוא כחמשת המיני מברכין עליו בורא מיני מומות וכלכד שנתכין
לערב בו וקמה לזון ממנו אבל אם לא נתכוון בקבץ לא לתקן התכשיל מברך על התכשיל ופוסד
הקמח דתנן כל שהוא עקר ועמו טפלה מברך על העקר ופוסד את הטפלה

השער

הרביעי בענין הדברים שמברכין עליהם שורב טוה בברו' כל דבר שמברכין
עליו שורב מברכין עליו אחריו בורא נפשות כל דבר שאין גדולו בן הארץ בנן
דבשר ודחולב ודגבנה ודחמא ודגים והכצים מברך עליהם שורב פת שעפשה או יין שהחמץ
התכשיל שהפסד טעמו מברך עליהם שורב על החמים והגבולות הארבה ועל הזומת פ' מים
זמלח מעודין ועל המלה ועל הכסין ופשויות מברך עליהם שורב ועל הפירו' שלא נתבשרו כל
צרבן ועל רכוסר שלא תיבן עכו' וכו' והל' מברך מברך שורב דבש התמיים ודבש ותמינים מברך
עליהם שורב שר של תמיים ושכר של שעוים מברכין עליהם שורב פירות אלט סרק כגון
ענבים ודגים אם מכושלים מברך עליהם שורב זה כלל גדול כברכת שורב כל מי שאוכל דבר
שאין דרך אמלה בן מברך שורב כגון דלעה או סלקא או כרוב או שאר מיני ירקות שאין דרך
אמלתן נא מברך עליהם שורב כל דבר שצומח כאילנות שלא נתכוון ונטוע לתן כגון הקדא
הן כגון הדגים שצומחין התת דרקל או לילי גופים והם הדגים כחלת כריתן או כימא

בין מברך עליהם שורב כימל השקל שאוכלין דקליפה עם ופר מברכין עליהם שורב ואור
שנתכשל כל צרבן ואין אוכלין כדם אלא ופר מברכין עליהם בורא פריה וכו' כל הפירות וכל
דבר שדרך מאכלו נא כגון השומים והציר אם כשולן ושינו מראוהן מברך עליהן שורב השותה
מים לצמא מברך עליהם שורב ודעה לומר לצמא אם נתאוה לשתות אבל אם חנקתה אומצא
לא פירש אם חנקתה ביה ובליעינה כמאכל ושתה מים כדי לדחות בו ומאכל אגהים או שקדים
המנושלים ברכש מברך עליהם שורב מפני שעקרן הדבש ונשתנו כבישול וכל מי שאוכל דבר לידו
ואינו יודע כיצד מברך עליו מברך שורב ויוצא ידי חובתו

השער

החמישי בענין הדברים שמברכין עליהם בורא פרי הארבה כל דבר שנתפק אם
מברכין עליו בורא פרי העץ או בורא פרי הארבה מברך בורא פרי הארבה ויוצא
ידי חובתו דתנן על פירות האילן אם אבר בורא פרי הארבה ויוצא על פירות האדמה אם אבר בורא
פרי העץ לא יצא וכל דבר שגדלו מן הארץ ואין לו עץ מברך עליו בורא פרי הארבה על פי
קטילה כשהן ירוקין ואכלן נא מברך עליהם שורב דמים ששולקן כדם וקטילה ויוצא בועטם
מברך עליהם שורב ועליו ותכרתו מברך עליהן בורא פרי הארבה הגרעין שלו חן ונקראין
אכזות מברך עליהן בורא פרי העץ וכו' ונתחשך האורו והדוחן מברך עליהן בורא פרי
הארבה אבל הנוסס את השעור' לא יברך כלל מפני שדוא מאכל ברבה ואם אבל ביום הגפורים
פאר הצנן נא מברך עליו בורא פרי הארבה מכושל מברך עליו שורב שומשמן מברך עליו
בורא פרי הארבה לפלין והגבול כמין שהן ירוקין מברך עליהם בורא פרי הארבה יבשין לא
יברך עליהן כלל מפני שאין מאכל כשהם יבשים לא בשדם רטיבין השעור' הששי בענין
הדברים שמברכין עליהם בורא פרי העץ גרמין בתוספתא כל ומוציא עלין מעצו
עץ הוא ומברכין על פירותיו בורא פרי העץ ועל פרי העץ מברכין קודם אמלה בורא פרי העץ
ולאחריו בורא נפשות דהן מה מיני פירות שפסקו ארץ חשה ושעורה חן גפן תאנה רמון ויה
דבש שמברכין לפניה בורא פרי העץ ולאחריו כרב א' מעין ג' חזא באי אמה על העץ ועל פרי העץ
ועל תומכת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית ודחלת את אבותינו דהם על עמך ונכה את
ירושלים כמחרה כימינו יהי רצון מלפניך ה' ארנו שתעלינו לה ותכנסנו לתוכה ונאכל בפריה ונשבע
משובה ונברך שכן עליה בקדושה ובטהרה כי אל טוב ובטיב אתה ברוך אתה ה' על העץ ועל פרי העץ
הכניא לפניו אחד מחמשת המינין שאברנו עם שאר הפירות מברך על אחד מחמשת המינין ופוסד
שאר הפירות כמה דברים אכזים כשברכותיהן שוות לל אם טעונק שתי הפירות בורא פרי העץ
כגון ענבים ותפוחים אבל אם אין ברכותיהן שוות מברך על אחד מחמשת המינין בורא פרי העץ
ועל המין האחר כרב שהא טעון הכניא לפניו אחד מחמשת המינין כשאברנו או כקצתן מברך על
המין שהוא סמוך בפסקו לארץ או על הקרוב לארץ כיצד הביאו לפנינו ויתם והכרים שחן הדבש
האצור כפסקו ארץ חשה מברך על הותים ופוסד את החכמים מפני שהיה סמוך לארץ ודחוק ארץ
דיתשמן ויבש ענבים והאצים מברך על הענבים ופוסד את התאני' מפני שהגפן יותר קרוב לארץ
מהאצים ודחוק גפן ותאני' הבר' ורבינו מברך על החכמים ופוסד את הדבש מפני שהדבש
המשיל לארץ הראשון דהכיב ארץ חשה ושעורה גפן ותאנה ורמון והכרים דם שני לארץ השני
דכתיב ארץ זית סבך ודבש הביאו לפנינו מינין אחרים הוץ מחמשת המינין אם ברכותיהן שוות
מברך עליהן על החביב כענין ואם אין ברכותיהן שוות מברך דהחלה על החביב בענין

פרק ששה עשר

בעיני ברכה וראשונה לנשך אמרו רבות נזכרים לברכה טובי ערין ואילו זהו מין ששען ברכה
 האכל אם חלב כענין מברך על ותתלה ואחר כך מברך על הפן האחר בורא פרי העץ כמין
 רבים אמרים כשהו המין האחרים תוקם טבעת המין אבל אם זה אחד טבעת המין מברך
 תתלה על טבעת המין ותקן לברך על הפת המצוי אלא אחריו ברכת המזון ועל הפן בורא פרי
 הפן ולא אחריו ברכה אחת מעין שלש מפני שישנו לערומא ולא ברכת על הפן ועל פרי העץ לא
 אחר על הפן ועל פרי העץ ותוהם על הארץ ועל פרי העץ שמים שנתן בהם מים ג' מדות
 והוציא ארבעה מות מברך עליו בורא פרי הפן ולא אחריו מעין שלש פתו נכאן מברך שהכל
 מפי שן מים אבל משל טעם המין טעמון לאחד כל אחד ברכה מעין שלש כולל השלשה
 ברכות ומברך כאחד מצד אבל משה קרה ותאכילם ושתיין מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 העולם על הסתיו ועל הכלכלה ועל תבואת השדה ועל העץ ועל הגפן ועל פרי הגפן וכו' וזהו
 ברוך אתה ה' ה' הארץ ועל מדה ועל פרי העץ ועל הפירות השעור השביעי ברכים
 הבאים כתוך הסנה סתתם וררו שלא סתתם העדה וברם הבאים
 סתתם העדה הם רבים הרעילן ללפת בהן את הפת כגון כשר דגים וכיצים ופירות שהביאו
 אותן ללפת בהן את הפת וכיצה כן שאכל מן ארז טעים אכילה הפת רוצה לומר התול
 לאכול פת כמין אלו או באחת מן הארז כך אבל מן לברך בלא פת אינו צריך ברכה לפניה ולא
 לאחריה שהפת פושרת כל מיני טעמים טעמו כחוד הסעודה ללפת בהן את הפת ודברי הבאים
 כחוד הסעודה ושלא סתתם העדה הם רבים שלא ללפת בהן את הפת טעמון ברכה לפניהם ו
 אין טעמון ברכה לאחריהם סברת המזון פושרת אבל אם הביאו לפניו דגים או מעשה קדוח
 בין כחוד הסעודה בין לאחד הסעודה אין טעמון ברכה לפניהם ולא לאחריה סברת הפת פושרת
 מפי שן כחשבין מכלל הסעודה הביאו לפניו מני פירות וסדרות לאחר הסעודה אם השלים
 סעודתו וכרד בכר וסלקו השלחן טעמון ברכה בין לפניהם בין לאחריהם אבל אם לא השלים
 הסעודה ועדיין השלחן במקומו מברך לפניהם ואין מברכין לאחריהם מים הבא כחוד הסעודות
 אין טעמון ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם מפי שן רבים הבא כחוד הסעודה מהם סעודות
 לשחתם האכל ומה שאם רכותה טעם לברכה פושר כל מיני טעמון כוללן עמק מים ששתת
 ארז הסעודה ברוך על הפן שלפני המזון פשר את הפן שלאחר המזון ולשתות מים לשרות אמר
 רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שאנו אלא כשכחות וימים טובי האל ואם קבע סעודתו על
 הפן אבל כשאר ימות השנה אם ברוך על הפן שלפני המזון לא פשר את הפן שלאחר המזון חצת
 לומר יין של אחר המזון הפן ששותין אחר הסעודה קדום ברכת המזון ברוך על הפן שכתוך המזון
 לא פשר את הפן שלאחר המזון דלשרות אינו פושר לשתו אבל יין ששתת מברך לשתו ולא לשתות
 הפן שכתו המזון פושרת וזה הכלל בקדו וברכה להאם ה' לך וכברך בחוץ שמימי דעתו של אבל
 ולשתות ואם אבל או שתתלה אחריו וברך מברך על המזון ועל הפן ויין שכתוך המזון
 כל אחד ואחד מברך לעצמו מפי שן בית דבליע הפנה דגרסין בירושלים אין משהין בסעודה
 מפי הסבה לפיכך אין עומן אמן בסעודה שלא יקרים קנה לו שש ואל לדי סכנה וכן עמינו
 מכלל אמר למברך לית אסתא בנין סבתא דנפשה אבל יין שלפני המזון אחר מברך ועומן כלן
 אחריו אמן ומסתין להם לצאת בברכה שברך ויצאין ידי חובתן המברך על הפן אומר סברי
 שכן וכן עומן לדי ואמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי העץ ועומן אמן ושמות

פרק ששה עשר

ושמות חתלה ואחר כך שותין כל ביה חזכו ה' ופירו סברי כגון דגים במסכת כהודין בפרק
 בגמר הדק נגמר דמי מוציא אתו ליהודי ומהכן לוכוס של יין ומהכן לו קושי של לבנה כדו ש
 שתשרף דעתו וזהו נושא רבים ואם סבר מרן וכן עומן אחריו למיתה וסבר לדבר תנושר לאובר
 יין למיניפס אבל המברך על הפן בסעודה נושא רבים ואומר סברי מרן רוצה לומר מווינוס יח
 שאני שותה מה דעתכם בו לחיים או למיתה לברכה או לקלה או שפא חסורו לאדמה למי שגמר
 חינו ויצא ליהודי וחס אמרים לחי רוצה לומר לחיים ולא למיתה לברכה ולא לקלה דבר אחר
 ואתאכמאן דאמר עץ שתא אדם הראשון נפן היה כותתם באדם הראשון שהא בעץ של גפן
 נושא רבים ואומר סברי כגון מה כותת כורי בכוסה שאת וחתין לי שמא חסורו מכותתם באדם
 הראשון שהא בעץ של גפן ונקספה עליו מיתה ועל ורעו לדורותיהם אומר לחי לחיים ולא לבית
 לברכה ולא לקלה דבר אחר תניאין שבהן המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו מפי שן בית
 הכליפה פנינו של רבים ואומר סברי כגון דל אם חתהו כחוד הס' וזה הכל אחד ואח ויהי מברך
 לעצמו מפי הסכנה אבל הואיל והוא לפני המזון ואחד מברך והוציא את כל המסוכן ידי חובתן כח
 דעתכם מה אתם סוכרין תתמוז דעתכם לצאת ידי חובתכם בברכה זו וכן אמרים לדי ולחי
 כלשון חכמים ה' השעור השמיני בעין הברכות שמברכין על ריה בשמים חייב לברך
 על ריה הטוב שהוא מכלל המזון שלשם שנתהוהך במאכל כך נזנית הנשמה
 ברה הטוב דאמר ר' זוטרא כרטיה אמר רב כגון שמברכין על ריה הטוב טלל הנשמה תהיל
 זה איהו הא דבר שנשמה הניתממו ואין האו נרטה מן רי אומר זהו יח טוב כל מיני בשמים
 שיש להן עץ כגון הדגים ודגדג ויצא בהן מברך עליהן כרוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא עצי
 בשמים וגרסין כדשלים כל שנתתו נשאר משה לשה מברך עליו בורא עצי בשמים וכל
 שהבדלות יבשת וכלה מכות החורף מברך עליהן עשבי בשמים וכל דבר שצומח בו על ו
 מתתלת כריתן כגון השוש יוכוצא מן מברך עשבי בשמים על הפירות ש' ש' ברוך ריה טוב כגון
 האתרוגים והתפוחים וכוצא בהן מברך שנתן ריה טוב בפירות כל מיני בשמים שאין גדולין מן
 הארץ כגון המר וכיצה מן מברך בורא מני בשמים מר הואיל ואתא לידן נפא ביה מליה יש
 אמרים שרוא ויעת וזהו הנכון שחיה ידענה האויש להכמן המושרת כעוצרה ומהקבץ ש' הת' ח'
 כמין דם ואחר כך מתיכשתו עשה כמנו ופיר ועל כן היה ה' אומר לאוכלו משום חשש דם
 וכיכת מני בשמים כח חשש כול' ח' כל מיני ריה שברוצא בה המברך גם אם ברוך על אות
 מכל עצי בשמים בורא מני בשמים יצא כל המצומח בהן כברך על כל אות הארה כפי הברכה
 השעונה לדבר הנעשה ממנו ואין מברכין על המזון עד שתעלה המרתו פי ושיעור ש' לה עמי
 השמן הטוב מברך עליו בורא שכן ערב על שכן היתה הטוב בודר או כוצא בו מברך בורא
 מני בשמים הביאו לפניו הדסות אחר של בשמים אם סוכותין שות מברך על הדס ופוסר
 הפן האחר ואם אין סוכותין שותה מברך על הדס התלה בורא עצי בשמים ואח כך מברך על
 הפן האחר ככחורא הלו הולכין וישמן איתו הפן כפין והשכן כשכאל ומברך על הפן
 ת להואחר כך מברך על השמן והנבט לתנותו של כשם אף על פי שישב שם כל היום כלי אינו
 מברך אלא פעם אחת נבסר ויצא ופוסר כבוך על כל פעם ופעם והנבט שאין דעתו להזיק
 אבל דעתו לחזור לא יברך וזהו לא אפס דעתה בשמים של בית הכסא וישמן העיסו להעבד את
 הפן ואין מברכין עליו ואין מברכין על דבר ולא על חשבו של מתינושל עכדוהו המושרת

פרק ששה עשר

שעושי נזים כלום איריות וכסעדותין אין מכרין עליהן סתם ססכת גזם לעבודת אלהי גזולה
מצוה שמצלת לעושה מן היסודין ומן החלמים שנאמר והיה אם שמע השמע לקול ה' אלהיך
והישר בעיניו תעשה והואנות למצותיו ושבת כל חוקיו כל המלה אשר שבתו במצותי לא אשים
עליך כי אני הרופאך * גזולה מצוה שנתנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא בעולם
הזה מן שנאמר שמור מצותי חיה * וכתוב ושמרת את חקני ומת מצותי אשר אנכי מצוך היום
אשר יטב לך ולבך אחריו ולמען תאריכ ימים על הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך כל הימים *
בעולם הבא כנין כדעתן במסכת אבות רבי אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אית קנה לו
פרקליט אחר פירוש מליץ טוב שילויך בעדו לעולם ובא והצילו מריח של גזמים והרניחו חי
העולם הבא ותרגם יונתן בן עוזיאל מליצי רעי פרקליטי חבריו והעובר עברה אחת קנה לו
קטגור אחד פירוש שטן רע שישטן עליו לפני הכוראיה העלה תשובה ומעשים טובים כתיב
לפי המורענות בלומר כמגן שבעליון אותן מן המורענות ואין הגשמים יורדן אלא בזכות
המצוה שישראל עושיין שנאמר והיה אם שמע השמע אל מצותי וגו' וכתוב בהרבה ונתתי אשר
ארצכם בעת יצירתם ומלקיטם ואספת דגנך ותירושך ויצורך ונתתי עשב בשדך לכרתיך ואבלת
ושבעת וגו' חביבין המצוה שרקדוש ברוך הוא נשא בתן זרע אברהם ואחיו וספרן להן להדרם
כחם ולפארן וישראל עם קדוש ונחלתו כפארן ומסבין שכו על המצוה והחקים שמסר להם
וכמצוה נקראו ישראל קדושים שנאמר ה' אלהיך מצוך לעשות את החקים האלה והם משפטם
ושמרת ועשית אותם ככל לבך וככל נפשך את ה' אמרת היום להעית לך לאלדים וללכת
ברכיו ולשמור חקיו ומצוה ומשפט ולשמור בקולו וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה
כאש דבר לך ולשמור כל מצותיו ולהתך עלין על כל גוים אשר עשה להחלה ולשים ולהפארת
וההותך עם קדוש לה' אלהיך כאשר דבר וכשנר המצוה פציל הקדוש ברוך הוא את ישראל כן
הפורענות שנאמר אם כחוקתי תלכו נגאת מצותי תסבירו ועשיתם אותם ונתתי גשכם בעתם
ונתתה הארץ יכולה ועץ השרה יהן פרו וחיג לכם דיש את בציר וכציר ישנו את זרע ואכלתם
לחמכם ולשוכי ועשיתם לבשה בארצכם ונתתי שלום בארץ ושבתם ואין מחרוד והשבתו היות
רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם * סליק פרק

פרק שבעה עשר לשמוח בחלקו

צדיק אוכל לשוכע נפשו וכטן רשעי תחסד וירס' בפסקתא צדיק אוכל לשוכע נפשו זה לעזר
עבד אכרם שאם לרבקה ורביאני נא מעט מים מכרך נביעה אחת וכטן רשעים תחסד זה עשו
ורשע שאמר ליעקב הלעשיני נא ד' צדיק אוכל לשוכע נפשו ורובת הכחאבה דבתי בהותאכל
וחסבע ותותר וכטן רשעים תחסד אמר רבי מאיר שאלני דוסתאי בן רובכא מה וכטן רשעים
תחסד אמרתי לנג' אחד היה בעיניו ועשה מעודה לכל זכני העיר וזכני עמם והביא לפניו כל
מעדנים שהיו מששת ימי בראשית ולא היה שלהו חסד אלא אגתי פרק כלבד מה עשה נטל את
דשכלא מלפניו שואגה ופר' כששה כנרי וזה ושבדאמרה ל' מפני מה עשית כך אמר לי אתם
אומרים שהעולם הזה שלנו והעולם הבא שלכם ואם אין אנא אוכלי מה נעשה קריתו עלינו וכטן
רשעים תחסד' דבר אחר צדיק אוכל לשוכע נפשו זה חוקיה מלך יהוד אמרו עליוסב אירות
של

פרק שבעה עשר

של ירקול ישראל של כשר חזן מעלין על שרדנו והו' ישראל מליקין אחריו והם ד' דילין בן רמל זה
מלך * אר חמא בר חנינא קסין מונותו של אדם כיום דביתהו שנאמר מדר צועה להפתה וגו' וכתיב
בהרעה ואביה ארין רועה הם וכתו בתו יהרגע ימותו וכחשוכ וכה נעים המוטה ברקבה כביונותו
וככל עסקו חסלק בשהתנוכש בשר ודם ק' מדונה * דגרסין במס' עירובין כפ עושין כמים אל יביח
כן לעזר מאי דבתיב ונתן עליהו ת' פ' כפיה אמרה היתה לפני הקבר רכוננו של עולם זהו מדותיו
מדורות כיתה ויהו מסרין בידך ואל יהו בתוקים והו' כמותים כד בו מאי משמע דרואי ש' פ' לשנא
דכוניו דא ש' גרסיני לחם חוקי * וגרסין במסכת יום טוב אר' נתן בר אבא אמר רב כל ומצפה
לשלתן תכדו עולם חשוך כגדו שנאמר נודד הוא ללהם אידיע כי נכון כידו יום חשך רב הסדא
אבר חייו אעם חיים * ת' שלשה חיים אין חיים ולא חן רצפה לשלחן הכירו ומ' שאשתו כושלת
עליו ומ' ש' סודין מושלין כגופו ויש אומרים אף פ' שאין לו אלא חלק אחד * מעשה בחסיד
אחר כשהיה רצה לאבול ה' פ' סעשף בשלית נאה היתה מניח הפלוי והיה בקבץ תלמידיו והיה מ'
מעט מן כשלימות נאות וזה המכתיר בתפילתו וזה הוא חיים אומרים כמה שירות וכמה חושבות
וזה אות הקדוש ברוך הוא אמרו לו מה מקום לתועבתו ולשירות לו כל שעה שאתה רוצה לאבול
אמר להם אלן היתה יחבש בבית האמורים ולא היה שר בית הסדר כמתי' לאבול כמה פעמים היתה
מפייס בדברים וכמה במקו היתה נתן לוכדי שיחתי לאבול אפילו מעט פת שיערים כד שלא אבדה
ברעב כש' כש' הקנה שאני יטב בבית שקט ושאין חקבה מעלה עניים ומרדד שר' ל' ונתן נשכים
ומצפה דשאים ומצא לחם מן הארמה ומפרנס כל כשר בלא שוה וכלא עכל אלא אדם ויטב
בביתו הארץ תתן יכולה ובזמן הארס פרנסתו להם לאבול ובגד ללבוש ואלו היתה אני זורע
וקציר כמה היתה שרדו דגרסין כמס' ברכות כפ' דרואה בן זומא אום כמ' יגיעוה יע אדם וראשון
עד שמצא פת לאבול עד ששרדו זורע וקציר ויטב דש ושתן וכדו דרקדו ולש ואפה ואה' כך אבל
ואם משכים ומצא כל לו כהוקן לפני * וכמה יגיעוה יע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש עד
שגזו וליבן ומפץ ושהואר' ובעצמ' אחר לבש ואם משכ' ומצא כל אלו בתוקן לפני * וגרס' כבודו
תנחומא לא תעשק את אר' כסף לא יורב וז' לא תעשו אתי בדרך שבני אר' נהגין ביראותם
כשטובת באה להם סבדין ליראותים שנאמר ויקצר למכרתו כי כרמה שכן חלקו ובאבו בריאה
וכשהפדענות באה לעולם מקלילין ליראותים שנא' הויה כי ירעב ודתקצר וקלל בכלנו וכלאוי
אבל אחם תהו' נתתן חדא על דרעה כמ' על ראוב' שכן זה דוד אומר כו' שיעונו אשא ובשם ה'
אקרא צרה ונגון אמצא ובשם ה' אקרא * כן כשנאמר לאיוב עזר מ' חזיק בהו' מתך אמר לה כדבר
אזית וכללות תרבי יגם את האוב נקבל' מאת האלדים ואת דרע' לא נקבל' * מעשה ברופא אחד
הבס שקצף עליו ומלך רצה לעכו' ושמו אותו בבית רב' לא כמקום צר כקבר רעה ויאמר זהו כ'
בזה פתוחים ישימו על כדל' על צוארו רעה ופסחו כגדו' וליכשורו בלמי' סתובו מן העבר וקשת
רעה לתת לו מונות וזכ' ים כיומ' כד לחם שיעור' ומלא כף מלחוקותן כיס רעה וכל' רעב'
עליו כמת הסדר לשמע דברו ויעור' למלך כי היה חסם גדול ולא היה כד' שוכ' דבר לא בדבכה
ישיב ימים בבית האמון ולא דבר כלום לא והיו שבו שחוק אחר ימים צה המלך לקדומו
של אותה חסם ולמדוע' לפנים שילכו לו לבית האמורים לבקרו ולרד' עמו אג' דבר באזנים
ככנסו אצלו האל אר' ונאמר והוא את צרת נפשך בבית וכלא היה שאהה אסר בו בכל' ד' לא
על צואר' וכטן רשעים של רגלך ואתה רעב וצמא ועיתם והקפון כל לו היסודין ואירנו תהיה

מפנין אף לא נשתמו מכשרך אף לא נכחש ובכחך אף לא בשל אמר להם לקחתי שכעה
 לסנין וערבותי אהזן ועשייתו סוף שיקי ואני שותה מסנן מעט ככל יוספים חזו שהעמידני בכחו
 ולא נשחמ פני אמר ולו ספר לנו אותן הימים ואם לא אחד מסנו הקרה ייסרין קשים כאלו נעשה
 כחך שקמי כרי שלא נבוח אמר להם הסדר אשון ובכשרן בחקדוש ברוך הוא שהיה הכרך שמו
 יכול להצילני מצרות רבות ורעו ויעלימי סאו וסדר המלך מלפני מלך סוד ה' על כל אשר
 יחפוני שני' והסס השמי ותקנה ותתחלת הים מיות מנחז ועצה טובה לעשות כל מי ששכחתי
 ייסרין כרי שלא יאכר בצרתו' ויסס השלישי דעתי כי השאי גרם זכעניו לנכרתי ואני היתי סבה
 והאיל והוא בן למח אלקן ולמה אתרעס שנאמר כי אם עונותי כסרו סודו סבדיליס בנינים לבן ארבים
 ואמר רבותנו זכרם לברכה אין יסרין כלל השא' הסס הרביעי אמר לא אוהל כה אעשה ריש
 כירי דבר לעשו וגזירתי מלך ויא עלי למח אבות בלא עתי' וסס החמישי ידעתי כי לשבתי חכה
 מיכר אתי כדי לברק ממני עונותי בעולם ומה ואוכה לחי העולם חכא שנאמר אשר יגבר אשר
 היסרנו יחועל בן אני שמח בתוכחות אה ובשמחה שאני שמח אני סמא סביה לי ולעולם דגרסין
 בסכת הענות בפרק ראשון רבי יהושע בן לוי אמר כל השמח ביסרין כביא גאלה לעולם
 שנאמר בזה עולם ונושע' וסס הששי שאני שמח בחלק ומורה ומסכת עליו כי אפשר לי להיות
 בצרות יותר רעות סאלה אם אני מעונה בכלי כדור אפשר קשה מזה אסו סמס אתי כששים
 או ביסרין אחרים גם כן אם מאכלי לחם שעורים אפשר שלא חזו חתנין לי לחם כלל לא של
 חס' ולא של סעור' אם מימי כמרה אפשר שלא חזו חתנין לי מיס כלל אם מלכישו הצמר הקשה
 אפשר שדו מלחין אתי עירום היסרין סה' לביס וגדלים שנאמר ככר תאמר מי יתן ערב
 וכערב תאמר מי יתן כקר ערב של אהכ' ונקר של אהמל סלמד סיהו היסרין חולכים וגדלים
 והיה מחאה למפרע מי טוב לוי' ויסרין עתה כשהיו בראשונה ולא נוספו עלי' רבנן דמי' הסס
 השביעי ידעתי כי חשונת השם בדרך עין כי חזון דרחום הוא ארך אפס ורכ חסר ואכת תיחס
 על הרעה והוא יחברך ויציאני מצוקותי ופרע לי סאלי' וגרסין במדרש בסלי וכושט על ה'
 ירושן זה השמח בחלקי והכושט בחקדוש ברוך הוא שישיפני לחם חוקי בכל יום וביציא כו
 לעולם יהיה כהשקט וככשתה שבע ומחעננ כמה שהקדוש ברוך הוא נותן לי אם מעט ואם הרבה
 הוא אומר ובונח על הידושן וגרסין במס' כירי נפ' עגליה ערופה היא רבי אליעזר הגדול אומר
 כל מי שיש לו פת ככלו ואומר בה אונל למחר דרי זה נקטני אכנה וחינו דא' ליעור כאר דנהיב
 מיס כו ליום קצות מיגרם להם לעיריקי' שהכחו שלהנס לעתיד לבא קטנה שהיתה כחם שלא
 האמינו כהקבה' כוא וראה כמיס סאוס איש אוהב כסף ששלטה עליו וחסלתם לא וזה מלך עשיר
 כהוה ככל העולם דכתיב אין כסף נחשכ בימי שלמה לסאומה וכיון שראה פזיחה העודר שבו
 גם לכהאר ומסלק ממנו יראת סמי' אכרש ועושר א' חתן לי שהיפני לחם חוקי פן אשבע וכחשתי
 ואמרת מי הופן אורש ונכתי והפסתי סם אלהי פירוש תפסתי חלתי דמתגרמין ותפסתי
 סם אלהי ואחלל שכתי דאליו' כוא וראה שכרו של איש שדנא שמח בחלקו שכמרה וסוכה
 הואת ניצול מכנה עבירות כן הוצע וכן הקנאה וכן וגנבה וכן החמוד והחמד עובר על לא
 העשה שנאמר לא תחבד בית דעך וגו' אף על פי שאינו עושה כלום אלא כהורד כלבו והאמר
 מלאכת רעהו והגונב עובר על לא תעשה ותוא לאו שיש בו מעשה והמקנא בחבירו הוא דברי
 כאומ' עד מאד ולעולם סכת הקנאה הוא דרוק הלב כאר כי כרוף לבנו רעה לו של חבירו וזרבה

26

ורבו חשול ומעט וקנא בחבירו' ואמר החכם כמה חמור עונשו של מקנא חבירו ה' טובת חבירו הוא
 למקנא רעה וכל מה שיגדל חבירו יו' עשר יהיה למקנא בעס וקנאה נמצא חבירי מהקנא וכועס כמעשה
 חשם והכרך והשפעה הסובה שבשפוע על בריוהו' והמקנא חבירו אין חיו חיים אלא יהיה בואב
 ונעצב על חבירו שנאמר ורקב עצמות קנאה' והקנאה גורמה הלאים רעים ונאמנים וימות והקנא
 כהצי' ימי דתנן רבי אלעזר הקפיר אמר הקנאה והתאוה חבכוד מוציאין את האדם מן העולם
 והקנאה גורמת הכצעקתה ונאנת חנם' וכמה בדות רעות נולדות במרה הרעה והאזת על בן ישתדל
 ומשכיל לפרוש ממדה הקנאה וישמח בחלקו ושוב לו מעט ביראת השם מעושר רב שלא כדון שנ'
 טוב מעט ביראת ה' מאשר רב ומאכה בו וכתוב טוב פת הרבה ושליו בה מבית בלא זכור רוב'
 זסימן למי ששמח בחלקו ובכד רעה לוב השמח בחלקו אימ' משריו על הברו' ואינו מבקש גדולות
 ליפשו לפיכך בני אדם מכבדן אהו והשמה בחלקו הפך מן המקנא בחבירו ולעולם שני בדות
 הואל לא יתקבץ באיש אחד אם הוא שמח בחלקו לא יקנא באחרים ואם יקנא באחרים אימ' שמח
 בחלקו והכשתון בקדוש ברוך הוא סה שמחה אין למעלה ממנה כי הכשתה בשם יתעלה מודה
 במציאותו וכשתתנו על כל כדוהו' אבל הכשתה בחכמתו וכעשרו ובנכרתו או כקדוכו בסלק
 כשיונו וכשתה בדרך כוב וכתל שאין בו ממש והכשתה בחכמתו ומסלק כשיונו מן הקדוש ברוך הוא
 הקדוש ברוך הוא מסלק ממנו הכמה שנאמר לומר הנביס בערמם והכשתה בעטרו וקדוש ברוך
 הוא מאכדו ממנו שראם הנשחם על חילם וכרוב עשרם יתהללו' וכתב עשיר ישכב ולא יאסף
 עינו פקו ואימ' וכתב כי עשה יעשה לו נפלים כישר יעוף כשמים ונת' בהצי' מו' יעזבונו וכתבתי
 יתחבל' או מסלק הקדוש ברוך הוא ממנו ונתת המסון מן הכושט כו שנאמר ולא יטו הארצים
 לאכול ממד' והכושט בני' הו' הקדוש ברוך הוא מסלק ממנו שנאמר' שבתו וראתו תחת השמש כי
 לא לקלים המרתן ולא לגבורים הו' הלימו' והכושט בעשית כתיב כו כפירים רשו ורעבו דהו' שי' ה'
 לא יזכרו כל טוב' הכושט בקדוכו הקדוש ברוך מסלק ממנו שנא' אח לא פדה יפדה איש ושלשתן
 נאמר כפסוק כאחד החכמו' והעושר והגבורה דכתיב בהאמר ה' אל יתהלל חכם כדכמתו ולא יתהלל
 הגבור כגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי אבל
 דבושח בקדוש ברוך הוא ומסלק כשתונו מאלו ומדות שאמרנו הקבה מלמדו לתעיל' ואף על פי
 שאין בידומן הדברים שאמרנו דבושח בקדוש ברוך הוא אף על פי שאימ' חכם הקדוש ברוך הוא
 יורנו שנאמר אף ה' מלמדך להועיל מדרכיך בדרך הלך' אם אינו גבור הקדוש ברוך הוא כהחוק
 כידו שנאמר ונתת על כל הארץ וגו' וכתוב כתיב ונלחמו אליך ולא יוכלוך כי אתך איני נאם
 ה' להצילך' וכתוב לא תרא ססם ומדבריהם אל החת' וכתוב כשמר חוק מצור נהתי מצהך וגו'
 וכתוב חכרת כי ה' אלדין הוא המתן לך כח לעשות חיל' אם אינו עשיר הקדוש ברוך הוא מעשית
 שנאמר ה' מורש ומעשיר במשלי אף מרובם' וכתוב מקום מעפר דל' כאספיה ירם אבן לתושב
 עם טיפים וכסא כבוד יתחלם' וכתוב שמעו שמעו ואבלי' שכתותינן כדשן נפסכס' אם הוא
 באיך אחית מובל מקדומו וכה מקרבן שנ' שאי סכיס עיניך וראי כלם נקצו כאו לך כדך כדחוק
 יבוא וכתהיק על צד האמצה' והכושט בה' והשמח בחלקו אם ראה שהעניו חרף אהו' ואימ'
 כסו פנסתו יציק עליו חוק וישבח כמה שהימן לו יוער' ואמר הקדוש ב' בהאמי' ש' שאין חייבן
 לי כמותו ככסן אמ' ש' עיך הש' לתי' סרחם ככסן אמ' אלי' אהגורו עלי' יציאתי הימן לי חבאה
 חלוב לרוב כשור' אמ' שנאמר כי אתה גמתי ככסן במשחית' שדי' אמ' חיימן לי פרנסתי מעוני' עד

הזם הוה לא כפי מעשי לא ביד אלו המוכח עלי ונפי מה שגזרה הכתוב אם עתה נתעבבו במוותו
 הקדוש ברוך הוא שכראני וכלכלני מעורי ועד עתה הוא יודע כי לטובתי נתעבבו במוותי ואני שמת
 שגזר עלי אלה לולדו אני מודה ומשכה על על כל מה שקראני עד עתה וכה שעתיד להיות מכאן
 ואילך מעשה במלך אחד שהיה יום אחכנג הבירה שלו והיתה כמותה על שפת ים ורד ראה
 וישב על שפת הנהר להלם השמש לאחר שנתהבם מעט דציא כבינו
 זקן אחד פרוכה לחם שעורים יבש וזהו שורה רפה במי רבד ואוכל ושוחהבן רמים אחר שאכל ישן על
 החול על שפת הנהר שלח המלך וקראו אותו וביאורו לפני המלך אם לו ראיתי אותך שנתחבבת
 בשמש ואחר כך אכלת הפת שרויה במים ואחר כך ישנת על הנהל אמר לו הוקן כן אדוני המלך
 אמר לו המלך ואתה שמה בחלקך אמר לו הוקן הן מיד המלך אמר לו הוקן למה אתה הכח
 אל המלך אני תמה האך את שמה בחלקך עמה אל אדוני המלך אני אראך חלקך ויתר מזה אל
 מי הוא אל אורב רבמון והענין מפני שלעולם אין לו מנחת ואינו נוהג לעפעפוד הנמכה של השבע
 לעשיר ואינו מניח לו לישון וכתב אורב כסף לא ישבע כסף ולא יעוד אלא שבהלף העול כרובא
 כחי העולם הזה ואמר החכם שנים אינן שבעים לעולם הרודף אחר העושר והאכל יותר מרא
 וכמה נאה ומשובח השמח בחלקו ודכפרנס בנינו ואינו מטרדה על הבריות והפליגו רבותינו זכרם
 לברכה בזה הענין עד שאמרו יעשה אדם שבתותיו ואל יעשרך לבריות ואף על פי שאדם מצוה
 בכבוד שבתות אם אין ידו מושגת יאכל בשבת מה שרגיל לאכול בחול במצא תמיד שבת בחלקך
 ומודה בקדוש ברוך הוא ומודה רבנותו וכוונתו ודבש כשם יתברך ומכאן בנה שדין לו כיצא תמיד
 בשלום ובהשקט שנאמר נתת שמחה בלבבי מעת רגנם ותירוטם רבו רוצה לו יותר אני שבת בחלקך
 כמעט שנהגתי במה ששכחתי העשירים ברבות הטובה ורדגן ותירוט בשלום יחרו אשכבה ואישן
 כי אתה ה' לברד לבשח חושבני סליק פראק

פרק שמונה עשר בענין אהבת החברים

לא תשנא את אחיך בלבבך וכוה הוכיח את עמיתך ולא השא עליו חסא לא חקום ולא תשנא את
 בני עמך ואהבת לרעך כמוך אמר ה' וגרסן בככבת ערביין בפרק ישבע ערכין הנו רבין לא תשנא
 את אחיך בלבבך יסור לא יכמו ולא יסטרנו ולא יקלנו תלמוד לומר בלבבך בשנאה שכל ב' דברוב
 מדבר ומנין לרואה חכמינו דבר שאינו דגון שחייב לרדגו ושאם הוכיח הוכיחו ולא קבל מנין
 שיתור להכינו תלמוד לומר תוכיח הנצי"ד שרפון אז תבה אני אם יש כדור הזה כי שיוכל הוכיח
 שאם יאמר לו אדם טול קסם מבין שניך אוכר טול קורה מבין עיניך אמר רבי אליעזר המה אני אם
 יש כדור ההם שמקבל הוכחה אמר רבי יוחנן בן מורי מעיד אני שמים וארץ עלי שרובה פעמים
 לקה עקבא על ידי שודית קובל עליו לפני רבן גמליאל וכל שכן שחוכף כי ארבה לקים מה שב
 אל תוכח לין פן ישאך ויחכך לחכם ואהבך וכתוב הן לחכם ויהכם עוד ודוע לעדיק ויטוף לקח
 וגרסן במסכת יומא בפרק כל מי שהיה רוצה להרום תמא אינו הוא נקמה ואינו הוא נמדה אמר לו
 תשאלני מלך אמר לו לאו אמר לו תשאלני קרובך אמר לו אין אני משאלך כדרך שלא השאלני
 זו היא נקמה אינו הוא נשירה אמר לו השאלני קרובך אמר לו טול אני עושה כמותך שלא השאלני
 ואהבת לרעך כמוך רבי עקיבא אמר זה כלל גדול בן עזרא אמר זה כפר תולדות אדם לעולם

לעולם

ישתדל אדם לאהוב את חבריו ואהבת הבריות מצוה עשרה הורה שניא ואהבת
 לרעך כמוך ואמר לרעך ולא אמר את רעך מ' מד שחייבהתוב לאהוב את הבריות
 ולחבד לחבירו מה שאהבו ודומד לפשו והאוב את הבריות כאלו קים את ההנהלה כדגריסין
 במסכת שבת כפ' במה מדליקן מעשה כגון אחד שבא לפני שמיא הוקן אמר לו גידיני עמשת לבדני
 תורה על רגל אחד דחפו כאמת הבנין שבידו כ' אלפי הלל הוקן וגידיני אמר לו למדני תורה על
 רגל אחד אמר ליה ואהבת לרעך כמוך דבר אחר ואהבת לרעך כמוך בעושה מעשה רעך רוצה
 לומר תהליך על הדרך הישרה הוא ירא אלדים שנאמר הכר אני לכל אשר יראוך דבר אחר ואהבת
 לרעך כמוך חייב אל לאהוב את חבירו ולחמל הונו ואם ראה את חבירו במקום סכנה חייב לחמלו
 עליו ולהצילו ככליבתו ואם לא הצילו מעלה עליו והכתוב כאלו רדגו שנאמר לא תעמוד על דם
 רעך ואמרו רבותינו זכרם לברכה אם ראתי חבירך טכע בידו או לטשים באים עליו חייב אתה
 להצילו שנאמר לא תעמוד על דם רעך וצנן ורודף אחר חבירו לרודגו אחד הנוכר אחד נערה
 המאורשה שחייב להצילו בנפשו תלמוד לומר לא תעמוד על דם רעך וכתב העל לקוחים לכות
 ומסס להרג אם החסוך ואם תאמר מי רואני ומי יודיעני למה אכבן בעצם שלום עליך נפשי
 מה כתוב בתורה כי תאמר הן לא ידענו זה הלא תוכן למה הוא יבין תוצר נפשך הוא ידע ויחשב
 לאדם כפעליו שמונה חבורותיהן של בני אדם המתחבר להם לומר מדה כפי עצמה מכל חבורה
 וחבורה מהן ואלו הן א' המתחבר למלכים לומר החכם והגאון ב' המתחבר לרשעים למד אהבת
 דממתן והענין העולם הזה ג' המתחבר לעניים למר העניו והשכח ודודא את הקדוש ברוך הוא
 ד' המתחבר לנשים למד החסות ושבתה רעה ה' המתחבר לנערים למד שיהיה בלאו ושחוק ויהיה
 והוא ששם חכמים שיהיה חלדים ושיבת בתי מביות של עפר וארץ מצוין את האדם כן העולם
 ז' המתחבר לרשעים למר העונות והפשעים ומסלק מבניו התשובה ו' המתחבר לליצים למד שוא
 ודבר כוב ח' המתחבר לצדיקים ולחכמים למד חסד ודבכה ודבנות הטובות
 וצריך אדם לבקש חבר ואם לאו שיקח כרשניו במסכת אבות דיושע בן פרחיה אומר עשה לך רב
 וקנה לך חבר והיו דין את כל האדם לבקש זכות ומאדכת הדברים ומרדך וחסדות הוא דין את
 חכמו לבקש זכות ודין אתה לבקש זכות וחסדים וראשונים היו משתדלין לדין לכל אדם לבקש זכות
 ואפילו היו רואין את האדם עושה שום דבר שהיה נראה שיהיה עובר עבירה היו משתדלין לדין אותו
 לבקש זכות והיו שוכן אותו בלבן ואומרים אפשר שלא עבר והיו מסתלקין מן החשד שכל החושר
 בכשרים לוקח בגופו וגרסן במסכת שבת בפרק מפנין המורכב הדין את חבירו לבקש זכות דנין
 אותו לבקש זכות מעשה באדם אחד מן איל טישבר אצל בעל הבית אהר ברדום שלש שנים
 ביון שהענינים הכפורים אמר לו תן שכרי ואליך ואפרנס את אשתו ואת בני אמר לו אין לי מעות
 אמר לו תן לי כרסה אמר לו אין לי אמר לו תן לי קרקע אמר לו אין לי קרקע אמר לו תן לי כרס
 וכסתות אמר לו אין לי הפסול את כלו לאתרוי הילך לכותו בפוחי נפש אחר רגל נפל בעל
 הבית את שכרו ומשור שלש המגורים אהר של מאכל ואהר של משקה ואהר של מני בגדים והדין
 לכותו של חסדיו ואכל ושתה עמו לאהר שאכלו ושתו נתן לו שכרו אמר לו בשעה שאמרתן
 לי מעות ואם תהליך אין לי מעות ככה השדתי אמרת לי פרקטיא נדבמנו לו לקנות וליקח נתן
 תשארית הן לי כהמה ואמרת אין לי כהמה כמה השדתי אמרת לי שכא כושכרת הן כיו אהרמי
 וכשארית הן לי קרקע ואמרת אין לי קרקע כמה השדתי אמרמי

פרק שמונה עשר

אמרתי שמה מוכרות היו אצל אורחים וכו' אמרת הן לי כו' ומכרתי אין לי במה חסדתי
אמרתי שמה הקדוש כל ככעו לשמים אל העבודה נך היה שוקר שחי כל נכס בשביל הורקנוס
בני שלא עסק כחורו וכשבתו אצל חברי שנדרוס התירו לי את נדרי ואתה כשם שיהיה לך
זכות המקום ידיו אתך לך זכות הנדרונן מעשה כחסידי אור שפדה ריבה אחת בת ישראל
הלמין השכינה דרך בגלותו למדריד ושב ועתה שנה לתלמידיו אל בשעה שהשכנתה
אצלי כמה חסדתי אמרו לוכר רכינו שמה יש תלמיד שאינו בדוק לרכו וכשעה שירדתי
ושלתי במה חסדתי אמרו לו במרחק הרך ראה רכינו קרי אם להם העכול כך היה ואתם כשם
שודנתם אותי לך זכות המקום ידיו אתכם לכף זכות תל פעם אחת ואצרך דבר להכמים
אצל משרותי אחת שכל גדולי רכני היו מיניק אצלה אמרו מי ילך אצלה אמר להם רכני יהושע
כן הגיבה אני אלך הלך הוא ותלמידיו כיון שהגיעו לפתח ביתה חלץ הפליו כרחוק ארבע אמות
ונכנס ונעל ודלח כפניהם ונשיעא ידו ושב וסנה לתלמידיו אמר להם כשחלצתי תפלי כמת
חסדתי אמרו לו ככבוד רכני אל יכנסו דברי קדושה למקום סמאה כשנעלתי הדלח לפניהם
במה חסדתי אמרו לו שמה דבר מלכות כעול לכוזה כשירדתי ושלתי במה חסדתי אמרו לו
שמה יהוא צינורא כפיה על כנודי רכי אמר להם העמדה כך היה ואתם כשם שדנתם אותי לך
זכות המקום ידיו אתכם לכף זכות והאזרח את חכירו לעולם דן אותו לך זכות ומסכה על
פסיעו באכתו אותו אבל אם שבא לעולם ידיו אותו לך חוכה חסדו אותו אמר לו ווא כשר
ויבואו לידו מריכה וקספה שנאמר שנאה תקורו מרים ועל כל פשעים הכסה ארבה רצה לומר
מי ששנא את חכירו לעולם הוא הקבש תואבה ומתקושש עמו כי יהו דבריו בעיני נכדים ויריב
עמו על לא דבר ואפילו יהו עמי בבר יהוב בניעה שוב לאחור ופר הכרית כי השנאה השכנה
בלבו החפש מרים וריבית תחרות וחסוכ בלבד שגם חכירו שנאו ידיו לכות בני אדם כלכו
הרע כי הרחוקים הרעים שכלכו וחסוכ טוים כלכ אחרים משל לאדם שגולך על מקום גכוח
צר ביותר ורא שמה יפול לארץ ומכחשכה שחא חושב נופל כך השונא את חכירו ככחשבת
הרעה שכלכו וחסוכ שגם חכירו שנאו אותו וכל המרהר שום רע כלכו יראה לו אותו ודבר
שהדרו בו וחקקים כלכו שנאמר רנה היל פרעה הינא לכם לעזרה שכ לארצו וגרסון ככדרש
ספני מה שכ חיל פרעה למצרים ולא באו לעזר את ישראל מפני שהיו באין לעזרת ישראל והיו
שנאין אותן וכפני שנאה כשהיו באין על שפתהם הרורו בשנאת ישראל ומחוק רכח שכ ניכר
וואך שבעו בים בגל ישראל ומהוך השנאה והרהור נראה להם על שפה הים דמות נאדו נפוחים
מדחורו להם כסגורים כי הם אבותיהם ששנעו בים עם פרעה על ידי משה וגרסון ככפריכי
ינאו אנשים יחדו אין שלום ויצא מהוך כיעות וכן הוא אומר יהו ריב בין רועה בקנה אכרם וכן
רועה בקנה לוטמי גרם ללוט שפירש בין הצדקה אומר כריבה וכן הוא ועמדו שמי האנשים
אשר להם הריב מי גרם להם ללקוח הוי אומר מי יבה אין לי אלא אנשים אשה עם איש מנין היל
יחדו מכל מקום על בין צריך אדם לכנוע נפשו כן מריכה הוא חמד
מנוכד עם הכדיות שנאמר כבוד איש שבה מריב וקלון לכחורר ריב וכתיב יתר ברעו צדוק
וירך רסעים התעם הוצת לוכד יתר ברעו צדוק הצדוק אכל הרפות רעה בוי שלא יכא
ליד קספה ודרך רסעים חתעם ווצה לומר הרעה של רסעים כידם חושנים כי אינם חשונים
למאכחאם וכלול הרפות בני אדם לפיכך הם תועים כדכריתם כי יכו ולידי קספה רציחה

פרק שמונה עשר

ואמר החכם לעולם לא תרפי אדם יותר בפעם אחר כי בפעם ראשונה אמר הרפות וכו' ושלח
יחרפי שמה גרם כמרש אישרעים להתרועע ולי מי שרועה שיהו לו רעים יסכול ועבור על
מדותיו ואלי תקשט עסמם ומקבל אותם כסכר פנים יפות ופירוש להתרועע מנורת רע כלו קשח
עצמו רע וחבר עסבני אדם והמדות והמכות והללו גורמן שיהו לרעים ארזים יותר מאחים שנ'
יש אותם דבק מאח וכתוב רעך ורע אביך אל תעזוב וכתב אביך אל תבוא ביום אודיך ולי אם
תשמר רעך ורע אביך ולא תעזבו לא הצדך לאחוך כיום אודיך אלא לחבדך שהאריך יותר
מאח ודבר אחר אישרעים להתרועע אין אדם וזכה כרעי וכחבר לא אם כן יהרעע רוצה לומר
שישכר לפניהם ויסכול משאו ופירוש להתרועע מנורת הרועים כשכט כרול ויסתגמין עסוק
ורעף עשוק ורעיע גרסון כמסכת ימות כף הבא על יבמתו והאזה את שכניו ומקרב את קרובו
ורגשא את כת אחוהו והפלוח מלע לעמי בשעת דחקו עליי וכתוב אומר או תקראוהי יענה תשוע
ואמר דבני ומצות עשה לאדוכ את הגר שנאמר וארבתם את הגר כי גרם היהם בארץ
מצרים וגרסון כמפלתא וגר לא תמה ולא תלחצו לא תנורו כדכרם ולא
תלחצו בממון כדכרם שלא תאמר לו אמש היית עובד עבדה זרה ועכשיו דר חזירים מצעין
פניך שכן ואהו עזמר ומרבר נדי אם רנה אותו ויהי אותך שנאמר כי גרם ויהיה כארץ מצרים
כמאן החרבי נתן אומר מים שכן אל האמר לחברך הביבין הגרם שכלל מלך ומאבחר עליהם
שנאמר וגר לא תונה ולא תלחצו וארבתם את הגר ואתם ידעתם את נפש הגר רכי שכעון כן
קחא אומר ואהבו כצאת השמש בגבורתו כי שהוא אדכ את המקום המקום אהבו שנאמר ואהב
גר לתת לו לחם ושלח הביבין הגרם שכלל מקום הוא מבן ישראל ושרא נקראו עבדים שנ'
כי ליבם ישראל עבדים עבדי וס' וגרם נקראו עבדים שנאמר לארבה את הלחות לול עבדים
וישראל נקראו בשרתם שנאמר ואתם כרתי ה תקראו משרתי ה יאמר לכם והגרם נקראו משרתם
שנאמר ובני הגר וכלים על ה לשרתי ישראל נקראו אהבים שנאמר ורע אברום אהבי והגרם
נקראו אהבים שנאמר ואהבו גר לתת לו לחם ושלח בישראל נאמר ברית ויהיה בריתי ככרסם
וכגרם נאמר ברית שנאמר ובחזקים ככרתי בישראל נאמר רצון שנאמר לרצון להם לפני ה'
וכגרים נאמר עולותכם ובחזכם לרצון על מזבחי כשרא נאמר שמרה שנאמר ונה לא ינום ולא
ישן שומר ישראל וכגרים נאמר שמחה שמאברה שומר את גרם וכן אתה מצא הגרל בארבע
כתות שהן עומת האמרות לפני כו שאמר הזה העולם זה יאמר לה אני אלוי ישראל וזה יקרא בשם
יעקב אלוי גר יעקב וזה יכתוב ידו לה אלוי בעלי תשובה ובשם ישראל יבה אלוי ידא שמים וכל
המחם מרחמן עליו כדגרסון ככסכת שכה כפרק חמת ששכרה רכן גבליאל אומר באו נתן
לך רחמים ורחבך ורחבך כל הרחם על חמיות מרחמן עליומן השמים כל שאינו רחם על
הכריות אין מרחמן עליומן השמים ובמדרש שלי אהב מדור לב חן שפתו ועוד כלך ולימי
שהוא אורח נשדו לב וואן כלכו דפי אילא אהב והכרם ככל לבו ומרד להם רבה וכדון להם
שפתו וראוי ליש כזה להורע למלך ופירש רכינו מעדיה רענו מלך שדכריו יהו נשמעין מדברי
המלך כדמלך דכריו נשמעין מפני הוראה אבל דכריו של אהב מדור לב נשמעין מפני חן שפתו
וכמוכ לבו ובמאברו ובמענה פיו נבר האהב שהוא מדור לב כשם שנו השנא בדבריו שנאמר
כשפתו ינבר שונא ובר אח בשפתו ינבר שונא וכרבו ישים מרבה ולי השנא ינבר שונא כפני
שהשנא כלכו ואינו כראה אותה לכני אדם ומרבה אותך וכראה עיניו אהב מדור לב והוא לש

פרק שמונה עשר

אמרתי שמה מהכרות היו אצל אחרים ונאסרת הן לי כיום ואמרתיו אין לי כמה חשדתי
אמרתי שמה הקדוש כל נכבש לשמים אל הקבודה כך היה שדקדקתי כל נכס בשביל הורקנוס
בני שלא עסק כחורה ובשאריו אצל חברי שכרום התירו לי את דרוי ואתה כשם שיהיה לכך
זכות המקום דיון אותך לכף זכות הנני רבן מעשה בחסד אורז שפרה ריכה אחת בת ישראל
ולמיון השכיכה דרך מגלותיו למחר ירד וסבל ועלה וסנה לחלביניו אל בשעה שהשכבתה
אצלי כמה חשדתי אמרו לו סבר רבינו שמה יש תלמיד שאינו כדוק לרבו ובשעה שירדתי
ושכלתי במה חשדתי אמרו לו מסורת דרך ראה ובינו קרי אמר להם העבד כך היה ואתם כשם
שדנתם אותי לכף זכות המקום דיון אתכם לכף זכות תלפס אחת ואצרך דבר להכמים
אצל משרותא אחת שכל גדולי רומיהו מניין אצלה אמרו שילך אצלה אמר לרם רבי יהושע
כן הנני אני אלך הלא הוא תלמידי כיון שהניעו לפתח ביתה חלף תפלו כדחוק ארבע אמות
ונכנס ונעל ורלח בפניהם וכשיצא ירד וסבל וסנה לתלמידיו אמר להם כשהלצתי תפלו כמה
חשדתי אמרו לו כסדר רבינו אל יבטו רבני קדושה לכנס סמאה בשנעליה הדלת לפניהם
כמה חשדתי אמרו לו שמה דבר מלכות בינו לבניה כשירדתי ושכלתי כמה חשדתי אמרו לו
שמה ניהו צינורא כפה על כנורבי אמר להם העבד כך היה ואתם כשם שדנתם אותי לכף
זכות המקום דיון אתכם לכף זכות והאורב את הכירו לעולם רן אותו לכף זכות ומסכה על
פשעיו כארבתו אותו אבל אם שנאל לעולם דיון אותו לכף זכות חשוד אותו אמרו והא כשר
ויבואו לירי מריב וקטעה שנאמר שמה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה ארבה רוצה לומר
מי ששנא את חכורו לעולם הוא מכקש תואנה ומתקשט עמו כי יהו דבריו בעינו נכריים וריב
עמו על לא דבר ואפילו יהו עמו בברית ובשביעה ישנב לאחור ופיר הכרית כי השנאה ושנאה
בלבו החפש מדנים וריבית ותחרות וחשוב בלבו שגם חכדו שנאנו כי דין לכות בני אדם כלבו
דוע ביראהו הרעים שכלבו יחשוב שהם כלב אחרים משל לאדם שיהיה על קוס נכוח
צר ביותר וירא שכאפול לארץ ומכחככה שהא חושב נפל כך השנאה את הכירו ככחשכה
דועה שכלבו יחשוב שגם חכדו שנאנו וכל המהרהר שום רע כלבו יראה לו אותו ודבר
שהדרו בו והקיים כלבו שנאמר הנה חיל פרעה חוצא לכם לעזרה שב לארצו וגרסין ככדדש
ספני מה שב חיל פרעה למצרים ולא באו לעזר את ישראל כפני שהיו באין לעזרת ישראל והיו
שנאין אותן וכפני שנאהו כשהיו באין על שפתהים הדרו בשנאת ישראל ומתוך רחמי לברו
וואך שבעי כים בגל ישראל ומהוך השנאה ורהור נראה להם על שפתהים דמות נאדו נפחיים
מדחורו להם כספרים ביהם אלהיים ששבעו בים עם פרעה על ידי משה וגרסין כספריו
יצנו אנשים יהודי אין שלום יצא מתוך יצנת וכן הוא אמר ויהו ריב בין דועה כקה אכרים וכן
דועה כקה לרשמי גרם ללוש שפירש בין הצדקה ואומר כריבה וכן הוא ועמדו שני האנשים
אשר להם הריב כש גרם להם ללקות הו אמר מי יבנה אין לי אלא אנשים אשה עם איש מנין הלא
יחדו מכל מקום על כן צריך אדם לכנוע נפשו מן דמרינה הוא תמיד
מכונן עם הכריות שנאמר כבוד לאיש שבת מייב וקלון לבהרהר ריב וכתב יתר כר ערוצין
נורך רשעים החתים רוצה לומר יתר מרעו צדיק הצדיק אכל הרפות רעהו כו' שלא יבא
לדיקשה נורך רשעים החתים רוצה לומר הרעה של רשעים כיהם חושבים כי אינם חושבים
למאנהאם יסבלו הרפות בני אדם לפיכך הם הועים נדכריוס כי יבאו לדי קטשה ורעוהו

פרק שמונה עשר

ואמר החכם לעולם לא יורפי אדם יותר מפעם אחת כי בפעם ראשונה אסבל חרפותו כדו שלא
יורפי שמה וגרם כמדדש איש רעים להתרועע ולא משרוצה שיהיו לרעים יסבל ועבור על
מדותיו ואלי תקשט עמהם ומקבל אותם כסבר פנים יפות ופירוש להתרועע מורה רע כלו קשט
עצמו רע וחבר עסקו אדם והמדות והמדות הללו גורמן שיהיו לרעים אהבים עהר מאזים שנ'
יש אהב דבק מאה וכתוב רעך רעך אביך אל תעזוב נכמת אחיך אל המא כיום אודך ולא אם
תשמר רעך רעך אביך ולא תעזובנו לא הצמדך לאחך כיום אודך אלא לחבדך שהוא לך יותר
כאח דבר אחר אשר רעים להתרועע אין אדם זוכה בדעו ובחבר לא אם כן יתרועע ורעה לומר
שישכר לפמרים וסבל משא ופירוש להתרועע מורה הרועם כשכס ברזל ומתרגמן עשוק
ורצוף עשיק רעיע וגרסין כמסכת יבמת ב' הבא על יבמתה והוא את שכנו ומקראת קרובו
והנשא את כת אוחזו והכלה סלע לעמ בשעה דחוק עליה וכתוב אומר או תקראו יענה תשוע
לאמר דבני ומצות עשה לאדוב את הגר שנאמר וארבתם את הגר כי גרם הייתם בארץ
מצרים גרסין כמסכתא וגר לא הוה ולא תלחצנו לא הונדו בדברים ולא
תלחצנו בממון בדברים שלא תאמר לו אמש היית עובד עבדה וזה ועבדו זה הזרים מצעין
פניו שכך ואתה עמד ומדבר נגדו אם הוה אותו ומה אותך שנאמר כי גרם הייתם בארץ מצרים
מנאן היה רבי נתן אומר מום שכך אל האמר לחברך הביכין גרם שכל מן והא מהיר עליהם
שנאמר גר לא תונה ולא תלחצנו וארבתם את הגר ואתם ידעתם את נפש הגר רבי שכעון כן
קחא אומר ואהבי כצאת השבט בגבורתו כי שרוא אדב את דמקום המקום אהבו שנאמר ואתה
גר לתת לו לחם ושכלה חביבין גרם שכל מקום הוא מבני ישראל נקראו עבדים ש'
כי ליבם ישראל עבדים עבדו הם וגרם נקראו עבדים שנאמר לארבה את החרות לולעבדים
וישראל נקראו משרתים שנאמר ואתם כרני ה תקראו משרתי ה יאמר לכם חזקנים נקראו משרתים
שנאמר וכני הנבר דכלים על ה לשרתו ישראל נקראו אהבים שנאמר ורע אהבים אהבי והגרם
נקראו אהבים שנאמר ואהבו גר לתת לו לחם ושכלה בישראל נאמר ברית וההתברותי כשנרם
וכנרם נאמר ברית שנאמר ובחוקים ככרתי בישראל נאמר רצון שנאמר לרצון להם לפני ה'
וכנרם נאמר עלותיכם והביתכם לרצון על מזבחי כשרא נאמר שמה שנאמר וזה לא יום ולא
ישן שומר ישראל וכנרם נאמר שמה שנאמר ה שומר את גרם וכן אתה מצא הגר בארבע
כתות שהן עומת ואמרות לפני כו שנאמר וזה העולם זה יאמר לה אני אלך ישראל והיקרא בשם
יעקב אלוגי צדק זה יכתובו לה אלו בעלי השובה וכשם ישראל יבנה אלך ירא שמים וכל
המרים מרחמן עליו כדגרסין כמסכת שבת בפרק חמיה שנישברה רבן גבליאל אומר באינותן
לך רחמים ורחבך והרבך כל המרים על הכריות מרחמן עליהם השמים כל שאינו כרחם על
הכריות אין כרחמן עליהם השמים ובמדרש שלי אהב טהור רב חן שפתו ורעוהו לך ולמי
שהוא אהב ושהו רבואן כלבו דמי אלא אהב והברם ככל לבו ומדבר להם רבות וכהן להם
שפתו וראי לאיש כוההו רע למך ופרש רבינו סעודה רעוהו מלך שדבריו יורר נשבעין מדברי
דמלך כו המלך דבריו נשמעין מפני הוראה אבל דבריו של אהב מפור לב נשמעין מפני חן שפתו
וכמו כלבו ובמאמריו וכמענה פיו נבר האהב שרוא טהור לב כשם שכר השתא בדבריו שנאמר
בשפתו יבשר טהור דבר את בשפתו יבשר טהור ובקרבן ישים מריבה הלא השנאה יבשר טהור כפני
שהשנאה כלבו ואינו כראה אותה לבני אדם ומרבה אותה וכראה עצמו אהב טהור לב והוא לא

בן זמור וינכר יראה כפי דפן מזה שכל בו כמו ויתכר אליהם וכמו גם כמעלהו ויתכר בעדו
 רע דגם בן הארץ לכבר את חברו ואפילו הוא קטן ממנו כחכמה ובשנים רתנן רבי אליעזר אמר
 עו כבוד חברך חביב עליך כשלך והפליגו זה לעד שדשונו כבוד החברים לכבוד שמים והגן רב
 אליעזר בן שמעון אמר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כבוד ארבע רבן ומוזארכך
 כמורא שמים **וצריך** האדם להזהר לחברו על דרך דאכמה להודיע מן הדרך הרעה
 כפשו ויתחיה המיד מוזמן לעשות צרכי חברו והפציע ואם בקש
 מחברו שום חפץ ולא יעשה בו רצונו אל יאשים את חברו אלא ידענו לכה ונותן ויאמר אפשר כי
 לא יכול לעשותו ויורמן לו שום דבר שאין יודעו כשכל זה נמצע מלעשות הפעול והסע על ממנו
 ולא יתגדל על חברו ולא יתמוך להתנאות לחבירו כדי שיהללוהו במאדם לא לשם שם ואם הסא
 לחברו או עש לו דבר שלא ברין יסודו לו מן ויסוד מלכו הכעס על חברו ואם הצדו לו ורבת
 אימו ושואני אל ישלם להם כפעלם וישלם להם טובה תחת רעה ודע כי טבת האדם העושה
 בעולם הזה אינם אלא מצד חסאיו ואין מן האדם להצר לחברו אם אין לו סיוע מלבעלה בעולם
 של חברו על כן אל יאשים אלא לחשאו ולפסועו שנאמר הן בענותכם נלכתם לעולם יקרב
 אהבו ותרדקם שנאנו השמעו יקבל עצת אהבו אף על פי שהן מקללין ומכין אותו כל שנים כי
 לשכחו הם סחמתיני כדי להחזיר לשוכב ויהי חסד מעצת אהבתי על פי שהן מסחתיני מעשיו
 ורעים כי הרעותם סתמתיני כדי שישמחו בוטאו ותרסינן כמסתב סודותי כפרק חלק אבר רבי
 שמואל בר חזניו מאי רבתינן נאמנים פצעו ארוב ונעתירות נשקות שמה טובה לה אזהרה השילתי
 מברתי שבתם בלעם ורשע אחזקתם בקה שנאמר ובהנה את בני ישראל כאשר יד וקטן
 במים מה קנה עומר במקום עם וזעזעו מחליף ושרשי מרתינן שאפילו כל הרעה שבעולם באות
 ונשמת מן הדין ובה עסקו ביהן שדומות עומד כמקומו אף ישראל כן אבל בלעם הרשע מרתינן
 כארו מה אחר זה אינו עומד אלא במקום מים ואין זעזעו מחליף ואפילו כל הרעות שבעולם באות
 ונשמת בו אין מוזיק אותו מסקמו וכיון שנשמהו רוח הרומה עוקרתו והפכתו על פניו וכיון
 שאהבה ואהבה שלום ורעות שוים בין ישראל הקדוש ברך הוא כבודו ציון ובנה יושלם עיר
 הקדש שנאמר שאלו שלום ירושלים ישליו ארובך רעה חמר כוכן שישאל אהבתי זה את זה
 או ישה הקדש ברך הוא שלום על ירושלים ואו יוד שלום ושלום ושלום ושלום ושלום ושלום
 בדרך שלה בארמנותך ואו יוד ישראל רעים ואוהבים שנאמר למען או יודע ארבה נא שלום
 בך ואו יעשה עמו הקדש ברך הוא מנחה עו אין חקר ויבנה בית המקדש שטאבו למען בית
 ארבע אבקה טוב לך סליק פירקא

פרק תשעה עשר בענין כסוי הסוד

לא תלך רכיל בעמך לא תעמד על רם רעך אנה אמרו רבותינו ל לא תעמוד זה המלה סוד
 חבירו ופחתה כתב של חברו ששלה לאחרים ואף על פי שלא גלה סוד לאחרים והוא גלה סוד
 וכוונתה כתב סתום וזהו מה שכתב חבירו מעלה עליו ובהו כל דבר להכריזו אפשר
 יסודה כמותו כתב סוד שאלוהו גילה לאחרים וההפך מזה בעל רבה כי לא בידם מדהם
 נסתם אהו כתב ואלו היתה כונתו ורבה אהו שיהגלה לאחרים אהו ויגרסנו כבודו כפי
 ציון

ציון וקרים מאי יקרותן של בני ציון מעשה באיש אחד שפגע בריבא אחת כשוק ובידו כלי
 זעלי בלי אחר מנח עליו אמר לה אהו האיש מה בכלי הזה אמר לו לא היתה אבי רוצה לגלות מה
 בכלי לא היתה מנסה אותו בכלי אחר ואבר שלכה עליו השלום ריכך ריבאת רעך וסוד אחר א
 תגל לו כל כשהיה לך ריב עם חברך אצל הסיפס א תשעון אותו לא באותו דבר שהלכת כשכיל
 אצל הדיין ואל תשיבו לא על טענתו ולא תגלה סודו בדבר אחר ותאמר לו כך וכך עשת כדו
 שתחליט טענתו ותקפח אותו בדברים ואם תעשה כך יחסוך שומע פי יתרחק וסתמנון הרפה
 וחסודא ויאמר כה לשעון דבר אחר ולא עלה בידו גלה סוד חבירו כדי לאים עליו ולהחליט
 טענתו וכתבך לא תשוב אחר שיצא חדר מפיך והם דברים סבועי ולא תובל להשיבם ויגרסנו
 במסתב שבת כפרק המציא הו מקיש זה על פחד וכן הוא אומר וסצאו איש מקו שש עצי ביים
 זשבת ולהלן דוא אכאבינות כמסדר מה להלן על פחד אף כאן על פחד דברו רבי עקבא אל
 דבי יהודה כן בחירא בין כך ובין כך עתיד אתה ליתן את הדין אם כדברך התורה כסותו ואתה
 מגלה אתו ואם לאו אתה מציא לעו על אהו צריק כעצא דבר אתה אום וחר אף הכס חלך
 מלמד שאף אהין נצטרע דברי ד עקיבא אל ר יתרה בן בחירא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן
 את הדין התורה כסותו ואתה מגלה לאו אהו מציא לעו על אהו צדיק וגדול עון
 המגלה סוד חברו בעקר עו דודו של שאול הו כהם דילמדו כמ דואו והויס ועל כן היו
 עורקי למלחמת תנפין פיר דלמדו מגלין סוד ומלטיני דודו של אחאב לא הו כהם דילמדו
 שהו יעובדיה החיבא מאה נביאים וכלכלם להם וסם ולא היה אדם כישר שגילה סודו לאחב
 ליהונו אותם כהם שהרה נביאי הו יודין לסלחנה וציון אף על פי שהו עוברין עבוד זרה
 באותו דודו על כן ישתיר אדם סוד חבירו ואל יגלה לאדם בעולם ואף על פי שאין כלי הסוד
 מקל בעיני ואילו רפר סתבתו בג וזנוק הוא שנאמר ספר סתבות כאן סוד ואמר וולך
 רכיל מגלה סוד ואמן הו מנסה דבר רוצה לומר אם תראה איש שאינו מושל בו וזו לשכר
 סוד חבירו אף על פי שאין בגלו הסוד רחוק ענין רכלות בין אדם לחבירו תביאו המדה הרעה
 והאת להיזהר הולך רכיל ואין לפיו כחוס ואינו כול לשכר פועל שמו דא הולך רכיל מגלה
 סוד דל אל תפקד סודך למי שרולך רכיל כי הואל ואינו שוכר שפתתן רכלות א תאמן בו
 סודך אעפ סמרת אותו אגלו רכר סודו דא הולך רכיל מגלה סודו ונאמן רוח מנסה דבר
 דל מי שאו רכיל הוא נאמן רוח מנס דבר דל בו שהו הולך רכיל אפי תפקד סוד אצלו והאמן לו
 דנה נפקתי נפשו סודי כדרך על כל פנים מגלה אותו ולא יכסנו כפי חבילו שכנו אבל נאמן רוח
 מנסה דבר אפי דבר בעלמא מנסה אותו ולא יגלה אפי אין כדבר סוד ולא תאמר לו והני כפקד
 סוד זה אצלך והא נאמן רוח מנסה אפילו דבר שאין בו סוד כשוכר לעולם הו וחר כסוד
 חבירו ולא תגלה ואל תאמר דבר שתבילן לידו בושה בגלו סוד או מוצא כבוד גרטי במס
 שבת כפי כל כתבי אריותי סמי לא רכר תידב אפי כיני לבין עצמי וחזרתי פני לאחור ויל שלעולם
 לא גלית סוד של חבירי ולא ספרתי לשון רעו לא רבתי דבר אפי בעיליבן חבירי מה שלא
 דוית מדבר בחסן והוא תלמודא דאפי סה דאיתמר בני מרד שאולכתר ככ טנק אפקתי רבי
 אפי כפי מרדשא לעולם הו וחר בסודך ולא תגלה לאדם בעולם אפי לא תהיך טנק בני אדם
 זאמרים כמסליהם סוד שאינן ספקיו אהו אצל אויבך א תפקדו אצל אויבך ואמר רבם א
 תגלה סודך לא לשכיל ולא לכלל כי המסיל לפעמי וסכל כש רכיל ועוד אם תגלה סודך
 לאוהיך כיל לפעמי יתפך והאזכ לארבי שאלהכס אחר ואכדוהאך אתה בכסו

פרק תשעה עשר

בבמי אמר לו כשגלה לאדם מדו אני חוצב לכותן קרכי קצר וקצת בה פירוש לא אגלה
 בלעו כי אין יתכן לפתוח לכו ולהוציא פטו הסדר שקצתו בו ואזכה מעשה בחכם אחד
 שהקד מדו אצל חכם אחד אמר לו הכנת דברי אמר לו כבר שבתתי מה שמאת לי ולו הויכוח
 של עולם לא אגלה סודך ואם חזקם לעולם לא הקצתי סודי אצל אד לא מעם א ת דלה ולא
 דיתו מאשים אותו אלא לצב חזית אמר אני לא ימלתי לכסות סודי וגלית אותו לאחרים למח
 אני מאשים לזה שגלתי ואמר מטביל אודי מדו של אדם הוא מסור מדו כעכד ול ברשתו ואן
 אדם ידע אותו הסוד אלא הוא כלכד אם יגלה יחזיר לו ארון ול שיירא ממנו שיתגלה לאחרים
 ותגלה רעתו בקהל ותגלה סוד חברו תשוב כאלו עזבו עץ ואץ שלא כוב אלא אמר דבר שידע
 בודאי כש המכוב והאומר כפי וכשפתיו מה שלא ראו עיניו והמכוב מתועב ומשוקץ לפי הקבה
 שנאמר ששה טעם הושבע תועבת נפש עינים דמת לשון שקר חדים טופכות רם נקי יפוז
 בזבים וגו' ופירש רבינו עזריה ול תלה חשכע מדות העני הלה ככוב ומצוממטל שלין כלן ואמר
 עינים רבו עקד הגאון הוא האר המכוב ואמר כי הוא חכם ומתגאה בחכמתו או בגבורתו או בחוכו
 או ביותא כאלו כמי שאמר אכשולם ועלי כל איש אשר לו ריב ומשפט והצדקתי הוה מבזב לשון
 שקר המכוב עצמו וידים שפכות רם נקי זה יואב ששלח לשון של שקר על פי דוד וחשיב את אבנר
 מן כהר הסיח והרגו שגאם ושלח יואב מלאכים ושיבונו ממור הסיח ודוד לא ידע יפח בזבים
 רם הם גופו כובים על מדתם בין אחים שגא כלעו הפלג לשונם כי ראיתו חכם וריב עדי וסמך
 ליה און ועמל בקדכה ברא והאח במחבוב ועניו גחוי כוכ ועצטע הוא ודעו שני וירדוף
 גחוי אחר נעמן וירא נעמן רן אחיו הפל מעל המרכבה לקראתו ואמר השלים
 ואמר שלום אדוני שליח האמר רבו עתה זה באו אלי טעניערים מדד אפרים מבני וביאים נתח
 לחים כבר כסף ושת חליפות בגדים ואמר נעמן הו וקח בכרים ויפער בו ויצר בכרים כסף ושת
 חליפות בגדי ויתן אנערי וישאו לפני דורא בארבעה א ארנו ויאמר אשע מאן באת גחוי ויאמר
 לא הליך עכרך אבה ואבה ויאמר אליו לא לבי הליך כאשר תפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת
 לקחת את הבסף ולקחת בגדים וייתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות וצרת נעמן חרבך
 בך וברעך לעולם ויצא מלפניו מצורע כשולג אמצן כוכ ונדדג שנאמר משכב החלחויבא חלך
 לראותו האמר אמצן אל המלך תבא נא חמר אצחתי ותלכב ואמרה מודה וגו' וכתיב ויצא אכשולם
 את נערו לאמר ראויא כשיב לב אמצן בין ואמרת אלכם הכו את אמצן אל תראונו ויעש
 נערו אכשולם לאמצן כאשר צוה אכשולם וגו' וגרמנן כמסכת סנהדרין בפרק הלק כל המהליף
 ברבות כאלו עובר עץ שנאמר אולי ימטוני אבי וחייתי בעימי במתעתע וכתיב ובל רבה מעטת
 תעתועים והאח מארבע כמות שאן מקבלת פני שכניה כת שקרים שגאם דובר שקרים לא יכון
 לנגד עיני האמרו ול רח נכמתו ורעאלי וכתה למחצותו של הקבה מפני שדרגו אחאב נקד ונשרד
 מפני שדרדו לרוב כובים שנאמר שיפחה את אחאב ועל ופול ברמות נלעד ויאמר זה האמר בכה
 זה האמר ככה ויצא ורחוק עמד לפניה האמר אני אפתנו ויאמר ה כמה ויאמר אצחתי ורח שקר
 בו כל נכאוי ואם תפתהוהם תוכל צא שאן מאמנין ברביו חיי ומתו שוין האמרו ול עונשו
 של כראי אפילו אומר אמת אין שומעין לו ודעבא כשהיה מוכיח את ישראל ומספר בנותן לא
 תכיתן אלא על לשון השקר שגאם למדו לשונם דבר שקר הענה בלא פירוש אוד שלמדו לשונם
 דבר שקר לא יוכלו למור ממתן מן הכוב ולא להחזיק מדרך השקר תרסנן במסכת יבמות כפרק

פרק תשעה עשר

ובא על יבמתו רבוח מצערה ליה רביתו אמר לה עבד לי שלפני עבדו ליה המצו המצו עבדו
 ליה שלפני כי גדל היא כרה אפך לה אל אעליא לך אבך אל אנא דא דקא רפיכא לה אמר ליה
 דימי דאמר אינשי דנפיק מינך טעמא אמ את לא תעביד רבי שמא הרגיל לשונך לבד אות שגא למח
 לשונם דבר שקר הענה בלאו ואמר שלמה עד אמנים לא יכזבו פיות כובים עד שקר ול הרגיל
 שלא לדבר אמת ואפילו במלידעלמא כל שכן שיעיד על חבירו שקר כפי הרגיל לשונו
 ואם המכוב פרו ומתועב ומשוקץ כל שכן וכל שכן ונשבע לשקר שלא וישווא בשקר לא שנשבע
 לשקר על כובו ועל שקדיו על כן הוזהר הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא לישבע לשקר שנאמר
 לא תשא את שם ה' ארדיך לשוא וכל מי שיעד עדות לחבירו לך ויעיד ואם לא העיד נקרא חוטא
 שנאמר נפש כי תשא ושמה קול אלה ודא עד צו ראה או ידע אם לא יגיד ותשא עונו ר ירשע
 דסכנין בשם רבי ליה אמר ששה פעמים כתיב כאן עד כגוד ששה ימי בראשית לפי שכן אבר הבה
 לנפש כל מה שבראתי כששת ימי בראשית כשכילך בראתי ואת יצאת וגו' והלית חובבתהו אומ נפש
 כי תשא אל סימן מפני מה שכמשבועין את האדם נותנין לפניו נארות נפוחים לומר אתמול הו
 לו מלאות גידים וכשר ועכשיו הו ריקות מכולן כך כל מי שנשבע על שבועת אמת כש על שבועת
 שקר תרסנן במסכת נדרים כפרק וזו מתירין תמי לעולם לא תהוה רגיל בנדר' שמופך למעול
 בשבועות ואל תהא רגיל לפני עם הארץ שמופך להאבילך שכלים ואל הוה רגיל לפני עם הארץ
 שמופך להאבילך הרמזה ואל תרבה טוה עם האשה שמופך בא לידי יואף וגרמנן בכדוש
 תנחמא רבי שמאל בר יצחק אמר כל הנודר ואינו משלם גורם לאשתו שתמות שגאם אכ אין לך
 לשלם למי יקח משכנך מהותך ולא עוד אלא הנודר ואינו משלם יכרו עומתו שנאם כי הנודר
 גורלה ארדיך לא האתור לישלמי כי דרש ידרשנו שני פעמים למה ללכרך שדורשו ודרש עומת
 אפרים עמו תרסנן במסכת שבת כפר כמה מרליקין בעון שבועת שוא ושבועת שקר חללה השם
 דהיה רעה באה לעולם ודעבא בלה ובני אדם מתמעטין שנאם ואם כאלה לא תוסרו לי א תקרי באח
 אלא כאלה וכתיב והשלחתם ככם את היתה הטרה וכתיב בעדות שקר ולא השבעו בשבילי שקר
 וחללה וכחללה השם כתיב ולא תהוה לך את שם קדשי וכחללה שבת כתיב בהללה כותי וכת
 דלפינן חללה כחלול משבועת שקר תרסנן בספרי ולא השבעו בשמי לשקר כה הלמד לוב לפי
 שנאמר לא תשא את שם ה' ארדיך לשוא יבול אין חיובין לא על השם לבד ומנין לרבות כל הנניין
 חלמוד לומר בשמי כל שם שיש לי וחללה את שם ארדיך אב המלכד ששבועת שוא היא חללה
 השם תרסנן במדרש תחומא כל המועל בשבועות כפר ברגוש ברוך הוא ואן לומה לה שגא
 כי לא יקחה את אשר ישא את שמו לשוא וכל עבירה שבתורה המבתינן לו לאדם שנים או שלשה
 דורות מכאן וארדיך נפרעין ממנו לאלהיך שנאמר וצאת הנאם הובאה א ביה ונגנן ול ביה ונשבע
 בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו את עיניו ואת אבניו הא למדת דברי שאן כיכ ואשמלה אותם
 שבועת שקר ככלה אותם תרסנן במסכת שבועות כפרק שבועת דיינין תנו רבנן שבועת דיינין
 אף הוא כל שונו נאמרה אומרים לוהי ידע שכל העולם מדועע בשעה שאמר דקדוש ברוך הוא
 לא תשא את שם ה' ארדיך לשוא וכל עבירו שבתורה נאמר ביום נקד וכאן נאמר לא יקחה וכל
 עבודת שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו שנאמר אל תהוה את פני דהשא את כשרך
 ואין כשרו אלא קדומו שאמר ומכשרך לא תתעלים וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן
 נפרעין ממנו ומכל העולם שנאמר וכשלו איש באצו אוש בעון אותו וכיצו באנשי יבש גלעד

בלעד מרוב מעד ועד זקן סף גשלים מפני שזכרו על השבעה שבשבוע ישראל לעלות בצבא על
שבש בביתן בזמן פילגש בגבעה ונשיא העדה כשנשבעו כגעונו כימות יהושע בן נון לא וזכרו
שבועתן אף על פי שעשו הגבעונים בערומם וכשביל שאלו שורגן אותן וזכרו השבעות בארבע
על הארץ שנאמר על שאלו ועל בית דרמים על אשר דבית את הארבעות וגרסן כסס שבועות
תניא כל עשה שכתורה לאו שיש בו מעשה לוקן עליו וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקן עליו
וצדק מן הנשבע ומס' ומקלל את חברו כשם ועון גדול הוא המקלל את חברו כשם מפני שמכיר
השם על הקללה ואחד מארבעה ועשרים דברים המעניבים את התשעה המקלל את הרבים
ולמה יצא אדם דבר מנוה מפני ואדם עולם קמץ ואין בתחומים בריה שבה ממנו למה יפסד
שכלו כדברים שאינם רגונים ואמר ר' אלעזר אדם נאה ומוטוב ומוציא דבר מנחת למה הוא דומה
לשרקלין נאה חוביב של בודסק קמץ כתובו וכל מי שאינו מוציא דבר מנוה מפני הקדוש ברוך
הוא אורחו שנ' אלה ודברים אשר תעשד וכדומה איש אל רעהו ומשפט שלום שפטו כשעיריכם
ואיש את רעהו לא תחשבו כלבכם ושבועת שקראל תאכזבו כי את כל שנאתי טאם ה' סליק פקרא

פרק עשרים בענין דרך ארץ

בבל ורביך רעהו וזאת ישר ארצהו ויך גרסין במסכת ברכות כפרק הוואה דרש בר קפרא אוו
הוא פרשה קשה שכל גופי תורה תלויין בהווי אומר בבל ורביך רעהו וזאת ישר ארצהו ויך גרסין
במסכת מנחות בפרק אלוהן וההלין אמר רב וזאת אמרי לה אמר רב חנא אמר רבי יוחנן בענין מן
התורה וכן תביאים וכן רבותים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן התורה ודתיב
לא תלך עמוס קום לך אתם מן דבאיס דבתיב אנכי המלמדך להועיל מריבך בדרך תלך
מן רבותים דבתיב אם ללצים הוא יליין ולעמים יתן חן וגרסין במסכת ברכות בפרק אין עובדין
תנו רבנן ארבעה צריכין חוק ואלוהן תורה מעשים טובים הפלה דרך ארץ תורה דתיב חוק
ואמץ חוק בתורה ואמץ במצוות ומעשים טובים הפלה דתיב קה אל הוהק ואמץ לך ורך
ארץ דתיב חוק ותחוק בעד עמו וגו' וגרסין במדרש השכם אמר רבי שמאל בר רבמי גורול
הוא ורך ארץ שקדמה לתורה ששה ועשרים וזוהו שנאמר לשכור את דרך ארץ והימים' ורך זו
דרך ארץ והימים זו תורה אמר רבתינו זל כלמי שהוא וזוהו בדרך ארץ וזכה לדאנה בנחמה שנ'
ושם דרך ארצו כישע ארלים' וגרסין במסכת ברכות בפרק ודוקרא מדגלא כפומי דר' שאר
גמיר בכל לבן וככל נפשך לרעה דרבי ולסקד על דלה תורתו נצור תורתו בלבך ונגד עיניך
הוא יראתי שמר פיך מכל חטא וקדש וטהר עצמך מכל אשמה ועון ואני אוהיה עמך ככל שעח
מדגלא כפומי דראבי' לעולם יתא אדם עתם ביראת שמים וזוהו משיב חסד וכדכח שלום עם
חבירו ועם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם כדי שיא אהוב למעלה ויחמד למטה וכתקבל על ה'
הבריות האפילו גני בטוח מדגלא כפומי דרבא חבליה חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יתא
אדם קראו שונא ומעט באבו וזכרו או בני שהוא גדול ממנו בחכמה שנאמר ראשית חכמתו יראת
ה' שכל טוב לכל עושים ולחוטרים לא נאמר אלא לעושים לעושים לשכחה ולא לעושים שלא
לשמה ועושים שלא לשמהמה להם שלא נבראו על בן צריך אדם לדעת בו יראת שמים ודרך
ארץ השתדל לדעת רצונו לכל מי שהוא רוח ובריות נהנה ממנו שכל שרחה ובריות נהנה ממנו

רוח ומקום נהנה ממנו גרסין במסכת שקלי חייב אדם ליצאת ידי זכריות כמו שרוא חייב לצאת
ידי שמים מן התורה וכן דבאיס וכן רבותים מן התורה והייתם נקים מה' ומישראל מן דבאיס
אל ארלים ה' וזאת ידע וישראל הא ידע מן רבותים ומצא חן ושב' טוב בעיני ארלים ואדם וכל
מי שהוא מעורב עם הבריות וזוהו בדרך ארץ וזכה ומאריך ימים כדגרסין במסכת מגילה בפרק
בני העיר שאלו תלמדיו את רבי וזכו במאי הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנה ימים כהך
ארבע אמות של הפלה ולא בתי שים לחברי ולא בשלתי קדוש היום אימה וקנה וזוהו ליפעס'
אזת מכה מפה של ראשה וזכיה לייך לקדוש היום תאנא כשבתה וזכה לרשלים מאות גרבי
חן וכשמת דוא תמא לבניו שלשה אלפים גרביין שאלו תלמדיו את רבי אלעזר בן שמעון בבח
הארכת ימים אמר להם מי לא עשיתי מכה הבנת קפדריא ולא פסעתי על ראש עם קדש ולא
נשאתי כפי בלא ברה שאן את רבי פתך בנה הארכת ימים אמר להם מימי לא קבני אדם לכות
ומדרש ולא אכלתי ברה שלא תרמי כהנמיה ולא ברכתי כפנימי שגודל מבני שאלו תלמדיו
את ר' נתנאל הגדול כמה הארכת ימי' אל' מימי לא נתכנתי בקלן חברי ולא קבלתי כהנ' ודתיב
ושנא מתנותי וזה שאל רבי אמר את רבי יושע בן קרחה כמה הארכת ימים אמר לו כמה קעתי בחיי
אמר לו תורה היא ללמוד אני צריך אם לומסי לא יסתכלו בצלם אדם רשע דאבר ר' יוחנן בשם
רבי שמעון בן יוחאי אמר לאדם לדעה כל בצלם דמות אדם רשע שנא' כי לולי פני ידושפטמלך
יודה אני משא אם אביש אליך ואם אראך רבי אלעזר אומר עיניו כדוח שנאמר ריה' כי וכן יצחק
ותכונה עינו מראות משים דאסתכל בעשן רשע וזוהו גרסה ליה שאלו תלמדיו את רבי וזכו
במה הארכת ימים אמר להם מי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא צעקתי לבי שגודל מבני ולא וזוהו
במבואה דמסתמך ולא וזכיה או בע אמות בלא דברי תורה וכלא הפלין ולא ישנתו בכית ובדרש
לא שנת קבע ולא ערא ולא ששהו כהקלה חברי ולא קראתי לחברי בתעניתו ודכניה לחברתי
נותל גזננס דורד לכאר שותת תרוך שם לעד ולעולמי עולמים כדגרסין בבבא כצעא בפרק גלא
מצאות אמר רבי תיבא וכל' הדין לגזננס וצץ כש' שההבל סלקא דעהך ג'א כל הודין לגזננס
עולין חוץ משלשה שוודין ולא עולין ואלו הן רבבה שם לחבירו והכלבין פני חבירו כוכי וזכא
על אשת איש אמר רבא בר בר זמא אמר רבי יוחנן נח לו לאדם שיכא על אשת איש ואלי לבין
פני חבירו ברכים שהכא על אשה איש מתחו כתיב ויש לו הלק לעולם הבא אמר רב כ' כ' כ'
ואמר לה אמר רבא בר בר זמא אמר שמעון הדא אמרי לה אב' רבי יוחנן משום רב' שמעון בן
יוחאי נח לו לאדם שיפול כתיב ויש לו הלק לעולם הבא אמר רב כ' כ' כ'
הא מצאתו גו' פ' ידוש כשהתה מצאת לישרף במאמר יורה שאמר וזוהו ה' ה' ה' וזוהו
לוסי מיהיה אני וזהו הדין מתכייס אלא סנה כעצמה וזכה לישרף כדי שלא תלכין פני יתוח
ברכים ולא אמרה אלא לאיש אשר אלה לו אנכי וזהו ודרך ארץ תחלק לארבע' עשרים
השער הראשון דרך ארץ של תלמידי חכמים השער השני דרך ארץ של זקנים
הש' והשלישי דרך ארץ של בעלי בתים השער הרביעי דרך ארץ של נשים השער החמישי
דרך ארץ של תלמידי חכמים דרכן של תלמידי חכמים לדוח עמלין בתורה ולוכדי תורה לשבח
ומתיירק על המצות ושוקדין על בתי כנסיות ובהי מדרשו ועלידם או רבנהו אסר אדם שובע לי
לשקד על דלתותיו יום יום לטבור כדוח פרהי' רודפי צדק כבכסי' שלום לעצמן כצערות עם

ועל לזכור ולזכור במועד סוף כל הדורות מאי היא אמר אבי קרו ליבר מיום המדיניות לשון
משל הוא כלומר דבר כיוון וקלון לפי שדרך השבועים לישב כל היום בתנוה ומתוך כך דאסחטם
אותם רבא אמר ברמרקד בינומי פ' מרקד בין החכיות שדרך השבועים לאחר שמשחקו קופצין
ומקדין בין החכיות מתוך שגועין ושכוחין רב פפא אמר בר מלחך פלכי פ' מלחך בלשון בלחוך
השור ופליהוא פלך כלומר מתוך שכוחו שמשחקו ככל יום יתדלל וירוש עד שיצטרך לפלך
של אשתו ולחכו בדי למכרו לאכול ולהשתכר רב שמעיה אמר בר הוך רבע פ' בלשון בחרך
רשא רבע בלשון רביעית כלו כל כך יתדלל וירוש עד שיצטרך לחרוך ראש כבש או איל לבעלי
בתים כעבור שינתנו לרביעית יין לשתות ההוכחות שורגל באבילה ובשכרות עד שצריך לבקש
ולחזור על הפתח לעשות זאת ובראכה וכל אלוהן לשון ביון וקלון שגורם לו ולורעו עד עולם
ועל כן צריך שלא להרבות באכילה ובשתיה ונדגרטן כנסכת פסחים בפרק ו' עורבין תמא רב
שמעון בן אלעזר אמר כל סעודה שאנו של מצוה אין תלמידי חכמים רשאין לסעוד כמנה אבר
רבי יצחק בתי אכלו כרם מצאן ועגלים מתוך מרבק ובהכי בתריה לכן עלו כראש גולים ונרטון
במסכת סנהדרין בפרק אלוהן ובשרפין דרש רב אחא מאי דכתיב אל הודים לא אכל שלא אבל
בזכות אבות ועינו לא נשא שלא הלך בקומה זקופה ואל אשת רעו ולא טבא שלא יד לאוננות
חכירו ואל אשה נדה לא קרב שלא נצנה כקופה של צדקה דכתי צדק הוא הויה וגרסי בבבכת
קדושין בפרק ראשון אמר ר' יודשע בן לוי אמר לאדם שיהלך ארבע אמות כקובח קופה שנאמר
בלהא כל הארץ כבודו רבי יהודה לא מסגי ארבע אמות כקופה זקופה רב הונא בריה דרב יודשע לא
מסגי בלוי ראש אמר שמינה למעלה כראשי לעולם אליפוש תלמיד חכם הכפה על
השלחן על מקו הדך לא על המקום הקשה כו' שלא ישתפך ההבטל על השלחן
ומא לימי מיאוס והתואם יאמר כמה מאוסים הן ומצא שם שמים מתחלל ולא יאחו פרוסה
כביצה בדין ואכל ואם אחו הדי זהר עבהן וגרגרן כל שכן שלא יאחו שלישיה וישנון כשינוי ולא
ישתה כוס בכת אחת ואם שתה תריזה גרגרן וכמה ושהה ושתה פעם שנה שתי שעות בדרך ארץ
שלישה מנסי דרוח ולא יאכל שום וכעל כראשו אלא מעליו ואם אבל תריזה גרגרן ולא שול
דמאכל בדין ויתלוש ממנו כשינוי והיערו על השלחן כפני דמאוס ויש אומרים אליאבל מבני
חבירו כפני סבת נפשות ומעשה בר עקבא טעשה סעודה לתלמידיה והביא לפנים שני תכשילין
אחד נא ואחד כבושל כהלה תניא לפנים נא חפך שמים אחו וקלח בידו ולא בא אחריו בשך
יודומו ואכל פתו ריקן השפש שבהן אחו וקלח בידו אחת וישנו כשינוי אבר לורכי עקבא לא
כך כט לא דח עקבך עליו בסוף הקדוה החתל שח ואח"כ הביא לפנים כבושל אבלו ושהו ונסתפק
לאחר שאכלו שח אל בני לא עשה הילכס כך לא לכרוק אתכם אם יש מדיד דרך ארץ ואם לאו
וארכעה שערס אלו שאמרו בענין דרך ארץ צריך החליוור כרם כפני שרשע האביר בתלמיד
חכם בענין דרך ארץ חבו ככולן ותלמד חכם שצריך ליתור בדרך ארץ של תלמידי חכמים שהיא
חכמה המבולג כל שכן שצריך ליתור בדרך ארץ של זקנים שראי קלהויה וכל שכן בדרך ארץ של
בעלי בתים שהיא קלה יותר משל זקנים וכל שכן בדרך ארץ של נשים שהיא קלה יותר מנחן ואם
הזקנים דימרו על עצמם וזוהו בדרך ארץ של תלמידי חכמים שהיא חמורה יותר משל חכמי ח"ל
משוכותן וצריכין ליתור בדרך ארץ האביר כרם וכן בדרך ארץ האביר כעלי בתים וכנשים ואם
הבעלי בתים חממו על עצמן וזוהו בדרך ארץ האביר בזקנים וכל שכן בשל תלמידי חכמי ח"ל

הענין קטן כשעת דחקן ואפילו עם הארץ אינו רשאי לפרוש מן הצבור בשעת דחקן כגורסין
במסכת תענית בפרק ראשון תנו רבנן בזמן שהצבור שרוין בצער יודו הפרוש מיום שני מלאם
הצבור מלוק לו לאדם מניחין ימים על ראשו ואומרים פלוני שפרש מן הצבור לא יראה בטומת
צבור תניא אידך בזמן שהצבור שרוין בצער אל יאמרו אדם אלך לביתו ואוכל ואשתו ושלוס עליך
נפשו אם עשה כן עליו כתוב אמר הנה שאון ושכחה חרה בקר ושחוש צאן אכול ושתה כימנה
במת מה כתיב בתריה ונלה באומה ה צבאות אם יבפור העין וההלבם עד תמותה וחיב אדם
להצטרע עם הצבור שכן מציו כמשה רבינו עליו השלום וכתוב ודני משה כבדו וקדו אבן וישנו
תחתיו ושב עליהו וכלי לא היה לו כרסת אלא כך אמר משה הואיל וישרף בצער אף אני אהיה
עמו בצער והקדוש ברוך הוא כביכול משהתקף בצערן של ישראל שנאמר ככל צרתם לרע
כגורסין בספרי אין לי אלא צרת צבור צרת יחוד מן תלמוד לרם יקראו ואע"פ דעמו אנו בערה
גו וכן אתה מוצא שכל מקום שגלו ישראל שכינו עמוס גלו למצרים שמינה עמוס טמא אנו
אוד עמך מצרימה וכתוב ונגלה נגליו למת אבך בתחתם כמצרים לבית פרעה גלו לבבל
שכינה עמוס טל מעונם שלהתי ככלה גלו לעולם שכינה עמוס שישמיה כסא בעלים גלו
לאדם שכינה עמוס שנאמר מיה בא מדרום גו וכשחן החרין שכינה חזרת עמוס טמא ושב
ה ארץ את שבתך גו והשיב לאמאמר אלא ושבנו וזמר את מלכנו בלה וכל המשתתף עם
הצבד כשעת דחקן עליהו וכתו אמר טובה למען גים צרה ויודע וכתבנו תלמיד חכם
לעולם יוח נאה כמשאו וכמתו וכסתו ויבמעלו כמאבלו וכמשקו כמשאו
וכמתו כיצ צריך שירקק על עצמו ורפוי אפילו יתרמסו שיש לו ליתן ואל ידקדק כל כך על
בני אדם כפני שמצא אדם שלי ושלך שלך נכסו כיצ לעולם ישתדל ללבוש בגדי מצומצמים
ולא חשוכים כיותר כדי שלא יסתכלו בו בני אדם ולא פחותים ביותר כדי שלא יתגבו ואל יצא
כשהוא במשם לשון אם רב ארא בריה דרבי תיא כד רבי ארא או יחנן בזמן שהשדין על הכור
ואמר ב ששת לא אמרן לא כבודו אבל כונופו ויעא מעבר להאם רב פפא ושערו כבודו דמיאמר
לה כונופוטי איצא יחודי כליה לא אמרן לא דלא קביע ליה עיניה אבל קביע ליה עיניה מדוע
ידע דלעונה קא אויל איצא כמעליס דמאלאי כסיעו לה לרבי תיא אבא גנאי הוא לתלמד
חכם שיצא כמעליס המטלאים אינו והא רבי תיא כראם נפיק אמר מר ושרא ביה דרובתון
כשלא על גבי שלאויל אמרן אלא כפנה אבל כגדאי לית לן כה ולא אמרן אלא כימות החמה
אבל כימות הגשמים לית לן כה ואל יספר עם האשה בשוק אמר רב חסדא ואפי' הא אשתו ואפילו
הא בתו ואפילו חותא אחותו לפי שאין הגל יודעין בקרובותיו ואל יישב בחבמה של עמי הארץ מאי
שצבא דלא אתי למשוכי בתריה ואל יכנס באחרונה לבית הכדרו של ילמא חשדי ליה בפושעים
ואל יפסע עמיה גסד דאמר מר פסעה גסדו כולת אחת סתק כמאור עינו של אדם כמאמיחוד
בקדושה רבי שמשי ואל יהלך בקומה זקופה רבי כמלא כל הארץ כבודו ונרטון בבבכת סבת
בפרק ארלוק שרים אמר רבי תיא כראם אמר רבי יוחנן כל תח שנוצא רב על בגדו חייב מיתה
שנאמר כל שנאי ארבו מות אל תקרי משנאי לא משנאי כמאבלו וכמשקו כיצ אירבו סעודה
אצל עם הארץ ולא ככל מקום כגורסין כמסכת פסחים בפרק א' עורבין הל' תלמיד חכם המדכה
סעודתו ככל מקום לסוף מרחיב את כיתו ומאלמן את אשתו ומתו את גוהלי ותלמודו ומשתבח
ומתולקת רבות באוח עליו ודבריו אינם נשמעין ומתלל שם שמים ושם אביו ושם רבו ויורם שם

אמר רבי הלכו אמר רב הוא כל הרגל ליתן שלום לחברו ועם אחד לא נתן עובר משום בקש
שלום הרדפה ואם נתן לו לא החזיר לו נקרא גולן שנאמר כעתם הכנסם גדלת העני בכחכם
ועוד גרסין כסבת בריות אבא ככמן אומר שנים שנכנסו להתפלל ולא הסתין אחד לחבר
ויצא שרדפן לו תפלה שנים שטרף נפשו באפוס חלמיען תעזוב ארץ העוקץ צור מקצו ואין צור
אלא הקבה שנאמר צור ילך חשי ואם הסתין לזכח סדרו וזכה לברכות הללו שואם לו הקטבת
למצותו ויהי כבוד שליוך וגו' וגרסין כסבת כרמח כפרק הרואה אמר רבי לך כרמי דפטר
מן הסתלא ואמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שכן מצונו כבוד שאמר לא בשלום לך בשלום
הלך ונתלה יתרו שאמר למשה לך לשלום הלך והצליח לבניסיה הגדול קדם ליצאה הקטן
קדם לבית הכלה הקטן קדם לעליית האולם הגדול קדם ליצאה לירידת הסולם הקטן קדם
ובית הועד הגדול קדם לכריכה הגדול קדם כיצד מכר אדם את רבו היו שנים הלכו בדרך
ניתמ לימינו ואין ניתנו לשמאלו חמ' לך האמצעי לימין והקטן לשמאל והגדול כאמצע

לעולם ישחרל אדם לכבוד את חבריו ואל יחוש לכבודו כיצד לא יתחנן לישכ כראש לא

ישב במקום שדרמן לואפילו אדם גדול שאין המקום מכבד לעיניו ולא היושב
מכבד את מקומו כדניסין כמסנת הענייה רבי דמיאמר לא מקומו של אדם מכבדו אלא הוא
מכבד את מקומו שכן מצונו כמיני שבל זמן שהשכינה שרויה עליו אמר לא תגע בו ביד נחלת
שניעה דמה יעלו כד' וכעשה בשעת פטירתו של רבי אעזר בן עזריה נכנסו תלמידיו אצליו אל
דבנו למרנו אורח חיים אל החורב כבודו חמיר וכעשה שאחם עומדין להתפלל רעו לפני מי
אחם עומדין כשכיל שתיזכו להיות העולם הבא לעולם יצוה אדם מעורב עם הכריות וישמח עם
השמיים ודא עם הדואנים ויצטרע עם המצטרעים ולא ישחק בין הכובל ולא יכנה בין המשחקים
ולא יזוהר בין יושנים ולא יסין בין הערים ולא עומד בין הושכים ולא ישב בין העומדים בללו
של דבר לא ישנה אדם דעתו מדעת בני אדם ועביר על כדוהיו ויבטל רצונו מפני רצון אחרים
שמע בני נוח אמרו וירבו לך שנות חיים אל התן עיניך בממון שאינו שלך שהענינים והלב
הם סיסרי דהמא' אל תשמע לאוזניך רבים כטלים שהם נכנסין ההלה כרון אל
וכבר לשונך לישן ורע שהוא נכנס ההלה לדין אימצא בידך דבר גדל שכל אבויך מעדין עליך
אל יקוימך רגליך לדבר עברה שמאי קדוך מלאך הבות חי מהירא כבד של משה אעפ' שעדין
אוהבין ממון הן ל' כבד של מעלה שעדין כדודין עיניך שלא נתת בממון שאי שלך הם יאירו
כאיסון חשך ואפלה שנאמר חרחב חשך אורך ואפלה בצהרי' אויך שלא שמעת בהם רבדים
בשלים הם יקשיבו שלום ואזינו לחי העולם הבא שנאמר ואויך תשמעני דבר מאחרין לאמר תנ'
פוך שלא דבר לישן ורע יבחר לספר כשכחו של הקבה לתחית המרים שנאם ה' שפתו תפתח ופי
עוד תהלתך פוך שעסק בהנהיגו יתברכו כל בעלי ברכה שנא' ואברכה מברכך וכל לך אור
ונכרמו כך כל משהו הארבה יריך ששמרת מן הגזל מה יע' ולך כל בני עולה ודיך שלא קפצת
מן הצדקה מה יעשו לך כל בט כפך והוב' רגליך שלא קרמך לדבר עברה מה יעשו לך מלאך
דכות' ר' אעזר הקפרא אומר התרחק מן התרעומת שכא תתרעם על אחים ותוסף להשא אהוב
אה המימחך כדי שהוסף על חבבתך ושנא את המשכחך כדי שלא תמקט מהבנתך פי' אם יאזכר
אדם לבי שמונתו יזיף על חבבתו כי חבבתו יאמר לו המיד טיפש לא לכדת חבבתך לפי' יוסף
חבבה אם יארכי חבבתו ישתדל המיד ללמוד יותר אבל אם יאהב לבי שמשכח אותו ימקט

מחבתו כי מחבתו אותו יאמר לו שהוא חכם גדול ולפיכך אינו לומד יותר כי הוא חכם כענין חז'
אוהב את בית הבטת כדי שתמול שרדך ככל יום חי אוהב בית המדרש כדי שיכואו בניך ללמוד תורה
דמי אוהב את העניים כדי שלא יכואו בניך לירי עניות דמי אוהב את הענוה כדי שתכלא ימך'
דמי אוהב את החסידים כדי שתציל ממלאך התשחורת פירוש מלאך המות שמשחרר את פני האדם'
דמי אוהב בקרית שמע ובחפלה כדי שתציל מדינה של גחנם יתן ביתך פתחו לדורה כדי שלא יחסרו
מנומתך דמי אוהב בדתך שלא יהו סגורות בשעה שאתה מיסב לאכלה ולשתיה מפני שדלתי
ביתך והסגור מבאין אותך לירי עניות דמי אוהב בכבוד אשתך שלא תהי עקרה דמי שמת ביסורין
הבאין עליך מפני שמצלין אותך מחולי של משה אם כנעת עצמך מדבר כעוה ודמות קרובך אם
דשתת רגליך על העני ומעלה המצות עליה הכתוב אמר ברוך אתה בכלך ובדוך אתה בצאתך אם
שמרת פוך מלשן הרע כל ימך בשלום הפעו פני למ שגדול ככמו סוף בא לירי בדת ודמת
עצמו מדבר מצוה וקסבדבר עכיה סוף אשהו מתה כמגפה ואם רצת לכבוד חכם חייך לך
ביים ובמת מתקנים למעלה ואם רצת לכבוד עני חייך לך בים עוסקין בתורה ומקיים מצוות
בישראל ואם ראתה חכם שמת עמד וחזר עליך עד שיפטר ממך ואם ראתה עני שמת עמד וחזר
עליו עד שהתלית לקבר דרוף אד השלום יספרו בשלום כשלום פתס בן אלעזר אם ראת
חבירך שנהרדל אל תהיירד חקם ואם הלית לזמאכה כשעת דחקו יקיים עליך אז תקרא חז'
יעשה אם גדלת עצמך כפר חבירך ואם כבודך אחרים בין בישיבה בין בדסכה עשה עמם שלום
כדי שיבא שלום וימח על משכבך וכשוהדד לך דבר עביר התלקט מדור עברה לדורר כעוה
שדלת עברה ודורר הלב שדלה ליצוה להגמות דרוח ו' אמרות הלה רצונות ולה
סנתתם ז' לחקן הרע דע מה שבין חז' וכן סדך בין שלך ומה בין שאינו שלך את שביך היום
למחר אינו שלך ושאין שלך היום למחר יהא שלך ותעושה את שאינו שלך עליו רבתו או רח'
דמרה לך ד' דגמר כמזכר ומשלים כמזכר ושדור טוב ומבקש טוב אפילו על רע דהי' לוב אוהב
את הכריות ושלף דחולשין רסה דמי קל לראש פירוש אל יתכבד אצל גדול ממנו אלא ישמש
ויקל עצמו אצליו ומה לתשורת רעה לומר הי' נכבד אצל קטן דמי' דתע מחטא דקל שלא יבאך
להשא תמור וירץ למצוה קלה כדי שתביאך לחבורה ואם רצה אתה להרתק משה צא וחשוב
דעין כמנו ואם תשיכות ריכה יזוה בעיניך מעט ואל האכר משלי דשכותו אלא מבה שדגדולי
וצריך אתה ליתן הדאה ואם תבין מעט יזוה בעיניך דרבה ואל האכר כשכיל מעט והגומם השיבו
לי אלא כשכיל מעט שאינו הגומם שטאמר וכשולם לשנאו אל פניו להאכירו ואם דעות מעט
עמ בעיניך דרב ואמר אי לי שתאית אי ליכי בא מבטול על ידי ואם דרעולך דרב דמי בעיך
מעט ואמר מעט כחזי פרעיה וחדר מזה אני ראי' לעולם אל יכנס אדם לבית חבירו פתאום
אלא אם בן קדוא וילמד דרך ארץ מוקדש כרוך הוא שעמד על פתחו וקרא לאדם שטאמר
תקרא אדם תו' מעשה בארבעה זקנים שהלכו למלכות דפנימת וזה לום פלוסוף אחר חבר
שם והלוחן רבן גמליאל חבי' דדעו ורבי אלעזר בן עזריה דבי עקבא אמר לורבי יחשע לרבן
גמליאל רענך שולך תקבל פני פלוסוף חביתו אמר לו חן הלך רבי דדעו וטשא על הדלתות
ופלוסוף מחשב בדעתו אינו דרך ארץ אלא של חכם פעם שנה עמד ודחף פניו דיו ורגליו פעם
שלישית עמד ופתחת הדלת וראת את חכמי ישראל וזהו פלוסוף דמי' מחשב בדעתו וזה האך
אתן שלום לחכמי ישראל אם אמר אי שלום עליכם חכמי ישראל נמצאתי מבה את רבן גמליאל

פרק עשרים

בין שווען אצלם אמר להם שלום עליכם חבמי ישראל ולרכן גמלא כראש ולא מרכן גמלא
 למרמ אלא מן השכינה שנאמר ראוי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימיו
 ומשמאליו השער וכדמי כענין דרך ארץ של נש לעולם השתדל ואשה לרדת צנעה
 נאה במעשה וסדרה עם בעלה ועם בנה יושבת בתוך ביתה לא תצא
 צדקת וכבוד
 מרלתי כיתה אלא לצורך גדול שהאשה יצאית חסאת ומחטאה אחרים חסאת כיצד ונשי דעתן
 קלה עליון ולפניך תראה אנשים בשוק וחסרם בלכה וחבא לדי דרורים רעים ולפעמים תבא
 לדי מעשה ומחטאת לאחרים כיצד בשם שהזכרת אנשים כך אפשר שזכרה האנשים ונרסין
 בראשית רבה ומלאו את הארץ ובבשח ואיש נכנס את האשה שלא תצא לשוק שכל אשה
 שיצאה לשוק סתם שתכשל במאן מרימת לאה שגא ותצא דעת כל לאה לסוף נכשלה וכתוב
 ורא אותה שכם בן חמור והיא נשיא הארץ וקח אותה וישב אצלה וישבן במדבר שהזכיר
 ותצא ודיבת לאה והוא שם הכהן כל כנחיה בת מלך פנים אם תבד עצם כהן הבית ממכצת
 ורב לבושה תשא למי שכתוב בו ושכצת וכתובת שש אמר רבי פנחס בר חמא בזמן שהא צמעה
 בתוך הבית בשם שמימי ספר כך האמברה על ביתה שנאמר אשתך כגון פרוה כירבתי ביתך
 כמד כשתלינתי סביב לשלדך תעמד בני נמשחן כשמן רמח' אבל אשת כסילו הוחב פהיות
 וכל דעה מה כי ישה אלה חכמה ולא חלק לה במימה יצאית ואינה מצנעת עצמה ויוצאת ואינה נכ
 מתמישת אפילו לעם הארץ אשה דארה ליכשא ואם כשאת תצא בלא כתובה כגורסין כמל בתוכה
 והאשה שמוה בשוק וראשה פרוה והיו עובדת על דת יודית תצא בלא כתובה וצריכה האשה
 לזנות נאה במאכלה וכמקשה י"ח במאכלה כיצד שלא תהא גררניה ולא האכל
 יותר מראי ולא תאכל דברים ורעים להלב כגורסין במסכת כתובות כפרק אף על פי הלא תאכל
 רבים הרעש לה לב טאנינה בשות וחזי פרוש שרזון כלעו ודגים קצים ארבה פירוש יש נשים
 שאכלה נתי ופר י"ח אמר אפילו קרא דלעת רב פמא אמר אפילו קרה ומפרא פירוש קרא
 רך כראש והקל ופירוש כופרא תמים שלא כשלי כל צרכן כראש אמר אפילו כסא ודרכא
 פירוש כופרא ציר פרוה כלעו מינוהו פסקא חלכאומיניא עכרא חלכא דמשמשא כרדיא ודלה
 בניכפיה דמשמשא על ארעא וזו לה בני שמימי פירוש לשי צוארם ארוך ייה מראי ורזן לכתפיים
 דדרכא על דגא דחכרא פירוש דם חמור וזו לה בני גרבאני פירוש בעל גרב דאכלא ודלדא וזו
 לה בני זולתי פירוש רעבתני כמו זולל ומכא דאכלא וחלדא וזו לה בני דלפני פירוש שמלגן עינים
 דמעוה תדיר דאכלא מוני פירוש דגים קצים וזו לה בני מציעי עיני פירוש שמלגן עינים
 ורזן לגלגלותם ואכלה גרגישתא וזו לה בני מבעדי פירוש גרגישתא והער האדם דשתא
 שיכרא וזו לה בני אונבי דאכלא כשרא ושחת חמורא וזו לה בני כרי דאכלא כיעי וזו לה בני
 עניני פירוש שענינים פים דאכלה כרפסא וזו לה בני יותמי פירוש פים ונאם דאכלה כוסכתא
 וזו לה בני כשרני פים בעלי כשר דאכלה אחרת וזו לה בני ריזני ברהיה דשכר מלכא אכלה בה
 אימא אתי גוא וחזומסקי לה לאבזה בריש ריזני במסקן כיצד לא תשת האש משקי דרעי וכפסדים
 את דחלב כנון שכר וכיצא בו כגורסין במסכת כתובות כפרק דמכר דשתא דכרא וזו לה בני
 אונבי ולא תשתין אלא כוס אחד בלבד בשעת אכלה כגורסין במסכת כתובות הנא כוס אחד
 יפה לאשה שנים כול האלה שלשה תוכעה אותו כפה רדעה לומר תשתה וזו הפך לדעת אחרת
 וחובעת דהשמש כפה ארבעה אפילו חבור תוכעת בשוק ואינה מתמישת אמר רבא לא אמרן לא

שאין

פרק עשרים

שאין בעלה עמה ליה לן בהי כמעשה ידיו כיצד צריכה ואשה לפקוח עיניה מן השיר והלעוד
 כפימהן העלות ותשמיש לעשות הפעי כיתה הפע כערה כערה וה נאניות כלי עולות וחסר
 דא כעצמה אפילו וזו לה כמה שפחות כהפעי ובהפעי בעלה וכדפיצ בכה נדי שלא תהיה כשלה
 ותבא לדיש עמם כמ שפירשהי כפר משואי אשה וחייב אדם להיות אוב שלום ודורף
 שלום ותנן במסכת אבות הלל אמר רבי בתלמודי
 שלום אובב את הכרית ומקרבן להורה ואין העלים מתקים אלא על ושרוכ ותנן רבן שמעון בן
 גמליאל אמר על שלשה דברים העולם עומד על דהן וער האבה ועל השלום גורסין כפרי
 שרכך הדסרדך אר ה' פנו ארץ ויזנך ישא הפנו ארץ ושכ לך שלום שרם כנענהך שלום
 כיצאתך שלום עם כל אדם רבי חננאל בן הכתים אמר ושם לך כיתך רותן אוב זה שלום
 בית ודו לכתבה משה ושלום אין קץ רבי אומר זה שלום תורה שנאמר העוה לעבדתיך היכרך
 את עמו בשלום גדול השלום ששם הקדש שכתב בקדושה וכתוב על המס לחטר שלום בין
 איש לאשתו רבי אליעזר אמר גדול השלום שלא נשן תבניאם כפי כל הכרית ארא שרם רבי
 חלפתא אמר גדול השלום שאין בלי מקבל ברכה לא בשלום שנאמר העוה לעבדתיך היכרך את
 עמו בשלום רבי אליעזר הקפר אמר גדול השלום שאפילו עובדי עבודה זרה שלום בנידם כב כול
 אמר הסקס אין השטן נוגע בדם שנאמר חבור עציבים אפרים וזו לה אבל בשנה לקי בהנאמר
 חלק לכם עתה יאמרו גדול השלום שאפילו בשעת מלחמה צריכין שלום שנאמר בית הקרבאל
 שיר ליהלום עליה וקראת אליה לשלום גדול השלום שאפילו הכתים צריכין שלום שתיב וזו לה
 תבא אל אמתך בשלום ואמר בשלום תמות גדול השלום שניתן לעושי תשובה שנאמר בוא
 נכ שפתים שלום שלום ליה וקולקו את אמר הורפאתי גדול השלום שניתן בחלקן של צדיקים
 שנאמר יבא שלום יעוה על משכנותם ותוך נכחו גדול השלום שלא ניתן בחלקן של רשעים
 שנאמר אין שלום אבר ה' לרשעים גדול השלום שניתן ללכודי תורה שנאמר וכי בניך לבדויה
 זרב שלום כנך גדול השלום ששנו של הקדוש ברוך הוא קרי שלום שנאמר וקרא לזה שלום
 מבאן ארזל שאין מהנין שלום בבית הבסא ורא במקום השמפת אמר רבן שמעון בן גמליאל גדול
 השלום ששנהבו ובתוב כדי לזול שלום בין יוסף לאחי שכן כתיב בה תאמרן ליוסף אבא שא
 נא פשע אחיך חטאתם ולא מצינו שצוה יעקב אבינו עיני השלום בכך רבאיר והושיב דורש
 בליל שבת היתה שם אשה אחת ששענה קלוועו בלה דפתח לו עד ששלם והלכה לביתה וכצאה
 ותר שכנתה אמר לה בעלה היכן היתה אשה לוויה יושבת ושומעת קולו של דרסן אחד נשבע
 לה שלא תבטל לבאן עד שתרוק בפי שרדה כביה ועשת שלשה שבועים עד שנאם דרדו לזכי
 פאר בא אלה רביסאר ומצאה עם רגשם אמר שמאי יש בנינם מי שידעה להרוש את העין מי
 עני שרדה עלי אברו לה שכנותה הרי המקום דפיק כבר רעונך רהשי לו ותרוק ותצא אל לבי אמי
 לבעליך את אמתה פעם אחת ככה רקקי טבעה פעמים אמר רבי תלמודי רבנא בלך בית את
 הזורה אמר להם דוילעבד ש ואכרבו לא דוילבאר שיהא שחלקנו שרדא אב וזהו שבו הגדול
 שנכתב בקדושה יסחה על רבים כדי לזול שרם בין איש לאשתו אמר רבי שמעון בן חלפתא
 גדול השלום כשכרא וקדוש ברוך הוא את עולמו עשה שלום בין העלויים לרחוקים ביום
 ראשון כראמן העלויים וכן התחזקו שם שנאמר כראשית כרא ארזים את השמים ואת הארץ
 ביום שני כראמן העלויים שנאמר ואבר ארזים יהו רקיע בתוך רבים

פרק עשרים

הכל כשלישי ברא מן התחתיים שנא' הרשע הארץ עשכ מרע זרע וגו' כדביעל מן העליונים
 שנאמר יהי כמאורות' כחמישי מן התחתונים שנאמר ישרצו כשטי בקס לבראח אדם אמר אם
 אני בראו מן העליונים הרי העליונים הכיס על התחתונים בריה אחת ואם אני בראו מן התחתונים
 נמצאו התחתונים על העליונים ברעה אחת מהעשה ית' שבו ברא אותנו מן העליונים מן התחתונים
 שנאמר ויצר האלדים את האדם עפר מן הארץ לפיכך באמצע נשמת חיים מן שמי שמים עליונים
 רבי בני אומר גדול השלום שכל הכרבות והנחמות והטובות שהקדוש ברוך הוא מבטח את ישראל
 חותמתו בשלום כגון חפלה ערבי מועדים טובים ואתם בשלום שזפורש מנחת שלום עלינו
 ועל עמו ישראל ועל ירושלים בחפלת השבת מעין הכרבות והנחמות לאדון השלום מנחך שבת
 ומקדש שביעי ברבת כבוד וישם לך שלום כיום החפלות עושה שלום כדומיו הוא ברחמי
 ועשה שלום אין לי אלא ברכות בקרבנות מין שנאמר זאת תורת העולה זאת תורת המנחה זאת
 תורת החטאת זאת תורת האשם זאת תורת זבח השלמים אין לי אלא בקרבן יחיד בקרבן עבוד
 מין שנאמר אלה העשו לה' כמדעדיכם לכד מדדיתם ונדבותיכם וגו' ואין לי אלא בעולם הזה
 בעולם הבא כגון שנאמר רבנינו אלהי אבותינו שלום וגו' וחבבים אומרים גדול השלום כשמלך
 משיח בא איתו פותח החלה אלא בשלום שנאמר מה נאוו על יהודים רגלי מבשר משמע שלום
 מכשר טוב משמע ישועה אומר לציון מלך אלהיך' ונרצן באלף דברים רבה כי תקרב אל
 עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום ראה כמה הוא גהר' ש' שלום כשדודם אם
 יש לו שומא הוא מבקש מה לעשות לו מה הוא עושה לו ותלך ומדבר לאדם גדול ממנו שיעשה לו
 לאהו האיש שתאו רע אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא כל אומות העולם מכעוסיס והט' ל' ל' ל'
 וכל רבשות עולות אצלו שנאמר אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש ובקבר הוא כחזיר
 להם שנאמר נותן נשמה לרעם עליה ובר ארר בשר ודם אם יעשה לו חבירו רעה אינה חתולה
 לעולם אבל הקדוש ברוך אינו כן אלא הו' ישראל במצרים והו' המצרים ממשתעבדי בהם כשש
 וכל בנים אבל לאחד כל דרעה ששאו לישראלים עליהם הקדוש ברוך ואמר לא תתעב כשרי
 אלא רדפו אחד השלום שנא' בקש שלום וירומם' זכוב השלום שתנו הקדוש ברוך הוא לפנחס
 בשכרו ש' ונ' מותן לו את כריתו שלום אם בדו חייתי מבקש לסמוע מה שיחתי של הקדוש ברוך
 הוא ושמעתו שהיה עמוק בשלום שנאמר אשמעה מה ידבר האל ה' בי ידבר שלום עכנול' הסדית
 חזק השלום שאין הקדוש ברוך הוא מבשר את ירושלים אלא בשלום שנאמר ה' יבנו על חרבים
 רגלי מבשר משמע שלום טוב משמע ישועה אומר לציון מלך אלהיך'
 סוף פרקא נחלק להספת הכוזר שכל האל בורא עולם

נשלמה לכתב הקדוש מלאכת שמים מוקפת שבעתים היום יום שני כ' ימים להרש סוף
 למספר בני ישראל שנת כי עזרך אלהיך לפרש האלף הששי השם יתנוך למען רחמינו ומסרנו
 יובנו להחיל ולהשלים שאר ספרי הקדוש אמן בנלך ואע

Handwritten notes and signatures in Hebrew script, including a circular stamp and a signature.

